JEAN PAUL

Viața lui Quintus Fixlein

Editura Univers

clu

Jean Paul

VIAȚA LUI QUINTUS FIXLEIN

Traducere, prefață și note de
MIHAI ISBĂȘESCU

JEAN PAUL
VĂZUT ÎN LUMINA EPOCII LUI ȘI A CELEI ACTUALE

Fără a recurge la tonalități mistice — întrucît îndărătul fenomenelor literare se străvăd cauze obiective de natură personală sau decurgînd din ambianța mai largă materială și socială —, se poate afirma că unele destine de poeți prind ființă și se desfășoară în timp sub o stea norocoasă și fastă, pe cînd altele parcă stau — măcar aparent — sub incidența unei constelații mai vitrege. Căci altfel cum să explici de ce o operă literară de cincizeci și șase volume, încununată încă din timpul vieții scriitorului de aureola unei popularități incomparabil mai largi și mai aclamate decît aceea a lui Goethe, s-a putut șterge cu totul sub colbul uitării și al neînțelegerii pînă la începutul veacului nostru, așa cum s-a întîmplat cu Jean Paul? Și cum să faci pe alții să înțeleagă de ce o prietenie spirituală atît de profundă, durabilă și fertilă, ca aceea care l-a legat pe Jean Paul de Herder, n-a avut norocul să fie imortalizată și ea în istoria literaturii sau pe vreun soclu asemenea celui din fața Teatrului Național din Weimar, unde cei doi titani recunoscuți a literaturii germane își etalează dincolo de limitele timpului afecțiunea spirituală reciprocă, într-o cordială și spectaculară strîngere de mînă? Și cum să pricepi tu însuți, de ce, în cei o sută cincizeci de ani scurși de la moartea lui Jean Paul sau, mai exact, în cei o sută optzeci de ani de la răsunătorul succes din 1795 al romanului *Hesperus oder 45 Hundsposttage (Hesperus sau 45 de zile de poștă cîinească)*, prin care autorul a declanșat dintr-o dată în întreaga Germanie o furtună de entuziasm egală, dacă nu chiar superioară, celei stîrnite de *Werther*-ul lui Goethe — de ce în acest răstimp, zic, contemporanii lui și posteritatea s-au desfășurat, precum coada de păun, într-o

vastă și semicirculară arie de aprecieri pestrițe, în care găsești alături — în timp — păreri despărțite adesea printr-un unghi de 180°.

Căci rar scriitor asupra căruia să se fi rostit sentințe mai variate și mai contradictorii, ca asupra lui Jean Paul ; cu toate că el însuși și-a precizat — în *Introducere în estetică (Vorschule der Aesthetik*, 1804) — atît concepția despre literatură, în general, și despre roman, în special, cît și coordonatele propriei opere. Poezia — în sensul mai larg de literatură — era imaginabilă, și pentru scriitorul și pentru esteticianul Jean Paul, doar ca o „artă epică a umorului" ; iar unele „paragrafe" — cum le intitula el — din estetica sa se preocupă pe larg să definească substanța și perimetrul ridicolului și satirei, să explice diferitele feluri de comic și umorul epic, dramatic și liric ; și, cum vorba de duh și jocul cu cuvinte ambigui au reprezentat pentru el o preferință și o unealtă constantă, Jean Paul mai întreprinde încercarea de-a determina esența „duhului" german prin compararea lui contrastivă cu cel francez și englez. Cu toate astea, părerile în privința lui au fost nespus de felurite, încă din timpul vieții sale și mai ales după moarte. Poate că Hermann Hesse avea dreptate cînd scria în 1924, în postfața la reeditarea romanului *Siebenkäs*, că fiecare generație de cititori întreprinde lectura operelor mai vechi dintr-o perspectivă proprie, nouă, diferită de cea a contemporaneității respectivilor autori, și că veacul nostru, al oamenilor „deprinși să parcurgă ziarul și o literatură distractivă", „nu mai poate recepta pur și cu seriozitate o operă poetică, nu se mai poate strădui să-i pătrundă tainele și nici să-i trăiască tensiunile sufletești". Căci altcum nu s-ar justifica — prin onestitate și convingere — opiniile unor scriitori sau istoriografi literari situați dincolo de orice bănuială de superficialitate, de păreri preconcepute sau lipsite de obiectivitate.

În anii bătrîneții, cînd o anumită ciudățenie — generată nu de senilitate sau invidie, ci mai curînd de unele sensibilizări excesive ale orgoliului — îi face pe unii oameni să fie aspri și necruțători, adesea nedrepți, cu semenii lor, aproape octogenarul Goethe a păcătuit (oare conștient și voit ?) față de Jean Paul, după ce decenii de-a rîndul îl ignorase total. Iritat, pare-se, de autobiografia acestuia publicată postum sub titlul *Adevăr din viața lui Jean Paul*, titlu pe care îl socotea o replică ireverențioasă la adresa propriei sale autobiografii *Din viața mea. Poezie și adevăr*, olimpianul afirmă față de secretarul său Eckermann, că Jean

Paul făcuse acest lucru „din spirit de contrazicere" ; totodată, mai adaugă că, în timp ce autobiografia sa „se eleva, prin aspiraţii superioare, deasupra zonei realităţii inferioare", celălalt — Jean Paul — rămînea un captiv al acestei realităţi, ca şi cum „adevărul despre un astfel de om n-ar putea fi altul decît că autorul a fost un filistin". Aspră şi gratuită acuzare, de care Goethe nu avea nevoie, şi pe care Jean Paul n-o merita. Şi totuşi Goethe intuise, chiar dacă nu ajunsese să şi definească, deosebirea dintre bronzul masiv şi sobru al clasicismului său şi revărsarea spumoasă a umorului şi ironiei prin care Jean Paul se afirma ca un precursor şi deschizător de drumuri al romanticilor.

Cu totul altfel îl vede Ludwig Börne în patetica sa *Cuvîntare comemorativă asupra lui Jean Paul,* ţinută la Frankfurt pe Main în ziua de 2 decembrie 1825, la nici trei săptămîni după moartea dificilului romancier. Pentru el, calitatea de umorist a lui Jean Paul e evidentă ; îl mai preocupă doar să demonstreze dimensiunile grandioase şi limitele acestui umor, care „nu este un har al spiritului, ci un dar al inimii" şi care se vădeşte a fi „virtutea însăşi, aşa cum o inimă generos dăruită o practică predînd-o didactic, pentru că n-o poate preda didactic practicînd-o". Iar umoristul îi apare ca „bufonul regelui animalelor, în vremuri grele, cînd adevărul nu poate răsuna ca un clopot sacru şi cînd oamenii nu-i iartă decît clinchetul clopoţeilor tichiei, pentru că îl dispreţuiesc şi pentru că zîmbesc pe seama lui", şi ca „omul care desface legăturile de la picioarele lui Saturn şi pune sclavului pe cap pălăria stăpînului, vestind astfel sărbătoarea saturnaliilor, cînd spiritul slujeşte inimii, iar inima batjocoreşte spiritul".

Încă de la 1850, istorici literari ca Julian Schmidt, G.G. Gervinus şi Wilhelm Scherer afirmau că Jean Paul „n-are nici o trăsătură de umorist", că „umorul lui este autoinculcat în mod artificial" şi că deşi „în calitate de poet satiric şi idilic priveşte în toate detaliile situaţiile care îl îndurerează sau în care se simte bine, indiferent dacă privirea i-o ascute ura sau iubirea", totuşi i se poate reproşa că „adesea se lasă purtat mai curînd de dorinţa de-a străluci personal, decît de aceea de-a lumina intens obiectele pe care le prezintă".

Iar, dacă Robert Schumann — delicatul şi sensibilul compozitor romantic, care a redat în muzică „floarea albastră" a poetului Eichendorff, fantasticul lui E.T.A. Hoffmann, (în *Kreisleriana),* lirica lui Brentano, Tieck şi Arnim — citea cu pasiune scrierile lui Jean Paul, încercînd în piesa pentru pian *Papillons (Fluturi)*

să-i continue în vis romanul *Flegeljahre (Anii zvăpăiați)* sau preluînd în Florestan și Eusebius din *Carnaval* (Op. 9) cuplul de personaje antagonice Walt și Vult, și îl admira profund, înțelegîndu-i durerea lăuntrică răsfrîntă în ironie și satiră, un poet ca Stefan George îl vedea ou totul altfel în 1900 ; deschizînd cu Jean Paul o ediție în trei tomuri de „Poezie germană" (1900—1902), scria în prefață că nu urmărește „o redescoperire a scriitorului umorist", ci vrea doar să selecteze „ceea ce îi conferă azi noua și înalta sa semnificație", adică „frumusețea nepieritoare a poeziilor pe care le-a dat independent sau abia întrețesute în acțiunea pestrițelor sale povestiri".

Și, totuși, nu se poate nesocoti faptul că acest povestitor rousseauist, care se revendica, în materie de umor și sarcasm, de la englezul Laurence Sterne, a avut o influență incontestabilă asupra unui Gottfried Keller, Adalbert Stifter și Theodor Fontane, cum și — adesea mărturisit formal — asupra unor prozatori contemporani ca Wolfgang Koeppen, Ernst Penzoldt, Günter Grass sau Arno Schmidt. Iar Hermann Hesse, în amintita postfață, ca și în alte articole pline de pagini ditirambice, întemeiază monumentalitatea prozatorului umorist Jean Paul pe faptul „că știe să imagineze totdeauna antipodul fiecărui pol, așa cum izbutesc scriitori mari — că el, un demiurg, se simte acasă în lumea de dincolo de cuplul contrastului — și că, din acest motiv, nu slăvește niciodată căldura, pentru a dojeni răceala, și nici nu preamărește inima, pentru a admonesta rațiunea" ; apoi, răspunzînd unor acuzații formulate în decurs de un veac, Hesse mai afirmă că opera lui Jean Paul cuprinde „tablouri ale vieții mărunte, născute dintr-o iubire infinită" și că, „oricît s-ar deda poetul, de mii de ori, la comparații rafinate sau s-ar pierde în abstracțiuni superbe și ar întreprinde excursuri semiironice în împărăția erudiției, el revine totuși mereu, cu fidelitate, la firul povestirii și nimeni nu-i poate reproșa că fie chiar și cea mai profundă sau veselă scăpărare a duhului său îi este mai dragă decît acul cu gămălie pe care Lenette îl ține între buze".

În fața unui asemenea mozaic de păreri contradictorii și ale unor atît de radicale schimbări de atitudine a publicului față de opera lui, ne simțim îndemnați să punem o serie de întrebări : Cine este de fapt Jean Paul ? Care sînt coordonatele literar-estetice și substanța operei sale în lumina timpului respectiv și în cea a viziunii științifice despre literatură din vremea și societatea

noastră ? Ce valoare și ce atracție prezintă lectura operei lui pentru cititorul din zilele noastre ?

Asemenea întrebări sînt justificate cu atît mai mult, cu cît personalitatea și opera lui Jean Paul nu pot fi delimitate și definite pe baza noțiunilor obișnuite din istoria literaturii germane. Anii săi de creație (1781—1825) se situează de fapt în vremea clasicismului și a romantismului, încep înainte de călătoria în Italia a lui Goethe și de prietenia acestuia cu Schiller și sfîrșesc cînd romantismul își cheltuise toate resursele și se afla pe panta declinului. Dar, ca și în cazul lui Hölderlin și al lui Goethe din faza sa tîrzie de creație, noțiunile și denumirile de clasicism și romantism se dovedesc insuficiente pentru a putea caracteriza un scriitor ca Jean Paul care, deși a aruncat punți peste ambele curente și a contribuit substanțial la împlinirea lor, nu poate fi înscris integral și exclusiv în nici unul dintre ele, căci le depășește prin forme noi de împletire a lor, dar care nu reprezintă suma aritmetică sau geometrică a amîndurora. Jean Paul a trăit în marginea clasicismului, fără a trece complet hotarul spre romantism, deși are numeroase trăsături comune cu acesta : romanele rămase truncheate, în fază de torso, umorul și ironia blajină și bonomă, viața privită cu un ochi satiric și unul idilic, viziunile onirice etc. De fapt, el a rezumat în evoluția sa frămîntări și curente ale secolului al XIX-lea, deși nu s-a fixat la vreunul din ele. Prin lecturile de tinerețe descinde din *Aufklärung*, forma tipică de luminism german, și din J.-J. Rousseau ; frecventarea spirituală a bătrînului Herder îi deschide perspectivele lumii preclasice a cultivării sentimentului, din secolul al XVIII-lea ; ca și Schiller, trece și el prin filozofia lui Kant și prin cultul genialității profesat de curentul „Sturm-und-Drang", dar în forma rinascimentală goetheană a omului plenar, a titanului ; iar debutul — primele două volume de satire oarecum chinuite — stă sub influența englezilor Swift, Sterne, Fielding, Pope, Young și Smollet și a germanilor Wieland, Schiller, Georg Forster, dar mai ales a lui Theodor Gottlieb Hippel și Georg Christoph Lichtenberg.

Într-un moment cînd revoluția franceză înflăcăra pe mulți scriitori germani, dar pînă la limita opticii lor de clasă — burgheze sau aristocratice —, și cînd romantismul pregătea trezirea și întărirea conștiinței naționale și ridicarea poporului împotriva ocupației napoleoneene, dar rămînea, în ciuda aparențelor demo-

cratice, aservit în oarecare măsură intereselor reacțiunii feudale, într-o epocă în care adevăratele interese progresiste ale poporului găseau un slab ecou în literatură, deși masele, ca și majoritatea scriitorilor, n-aveau nici un interes să contribuie la restaurarea vechilor stări feudale, doi scriitori au constituit, fiecare în felul său, o opoziție la dezvoltările politice reacționare din Germania acelor vremuri : Friedrich Hölderlin, prin idealizarea vechii democrații elene, și Jean Paul. Acesta din urmă — pe care Marx l-a numit „farmacist literar", cu vădită referire la mixtura de sentimentalism și satiră socială a stilului romanelor sale — a fost deopotrivă un reprezentant al opiniilor democratice populare, deși reticent și atenuînd corosivitatea satirei sub haina umorului și sub catifelarea nostalgiei idilice retrospective.

Fiu și nepot de învățător, adică de oameni care îndurau din plin foamea și mizeria în Germania secolului al XVIII-lea, Johann Paul Friedrich Richter — cunoscut ca scriitor sub numele de Jean Paul — a văzut lumina zilei la 21 martie 1763 în orășelul Wunsiedel din Fichtelgebirge ; s-a născut la puțină vreme după ce războiul de șapte ani — cea mai sîngeroasă și nimicitoare încăierare a secolului, în care se înfruntaseră iarăși aproape toate popoarele europene pe pămîntul Germaniei și Boemiei — se încheiase printr-o pace din care nici Austria și Saxonia, de-o parte, nici Prusia, de altă parte, nu se aleseseră cu altceva decît cu vieți și bunuri distruse, cu o economie zdruncinată cumplit și pentru multă vreme. Orășelul Wunsiedel era situat în principatul Bayreuth, unul din cele mai retrograde dintre cele peste trei sute de state și stătulețe cu care se procopsise poporul german în urma păcii din Westfalia (1648) ; un principat în care risipa și luxul de la curte, bazat pe spolierea nemiloasă a populației, mai ales rurale și pe comerțul cu soldați, întuneca prin norii sumbri ai mizeriei cerul unei vieți încă naiv-patriarhale, aproape idilice. Aspecte și trăsături ce se vor imprima în sufletul copilului și vor răbufni mai tîrziu, în aceeași stranie alăturare, din pana scriitorului. Astfel, în multe din povestirile sale, se recunosc ușor persoane întîlnite în viață și crîmpeie din realitățile lumii în care trăise, zugrăvite cînd cu colorit viu și intens, cînd în alb-negru, cu predominarea negrului și a cenușiului.

Tatăl lui Jean Paul, pe care îl vom regăsi parțial în învățătorul Maria Wutz și în Quintus Fixlein, era organist și profesor

suplinitor la Wunsiedel, reușind anevoie să agonisească familiei o existență mizeră, care nu s-a ameliorat substanțial nici după ce, în 1765, a devenit preot de țară la Joditz, lîngă Hof, iar după 1776 paroh la Schwarzenbach pe rîul Saale. Jean Paul îi închină spre sfîrșitul vieții, în autobiografia sa, pagini emoționante, în a căror textură din urzeală optimist-idilică și din tonalități sumbre, demoralizante, se străvede și drama personală a părintelui și întreaga mizerie a tagmei dascălilor, lăsați materialicește mai mult la voia întîmplării. Pînă și talentul muzical, remarcabil și promițător, al bătrînului Richter, a fost înăbușit sub povara obligațiilor unei familii numeroase, în care se mai născuseră, după Jean Paul, încă patru băieți și două fete, secerate de moarte la o vîrstă fragedă. Din aceleași motive bătrînul Richter nu s-a putut ocupa prea mult nici de educația copiilor, pe care îi punea doar să învețe pe dinafară catehismul, sentințe din *Biblie* și cuvinte latinești, deși își dăduse seama de mintea dezghețată a primului născut, Jean Paul. Dealtfel, nici cînd a intrat la școala latinească din Schwarzenbach, Jean Paul n-a avut parte de alt învățămînt, mai bun, căci și acolo copiii buchiseau pe de rost cuvinte latinești, grecești și ebraice, pentru a face exerciții de traducere din *Biblie*. Din fericire, copilul Jean Paul era dăruit de la natură cu o sete neostoită de-a citi și învăța cît putea mai mult ; iar biblioteca tatălui său și mai ales cea a preotului Vogel dintr-un sat apropiat, Rehau, i-au oferit prilejul să parcurgă cu frenezie, de-a valma, scrieri din domeniile filozofiei, teologiei, dreptului, istoriei, esteticii, științelor naturii și medicinii, precum și opere literare ale luminismului german și european, care l-au influențat profund și i-au definit concepția despre lume ce-a constituit fundamentul operei sale literare ulterioare. Faptul că împrumuta cărțile și trebuia să le restituie curînd i-a impus deprinderea de a-și nota esențialul din toate lecturile, deprindere pe care a continuat-o pînă la sfîrșitul vieții, cînd adunase în odaia sa de lucru peste o sută de volume cu asemenea excerpte.

Epoca tinereții și a studiilor n-a fost ușoară pentru Jean Paul. Abia apucase în 1779 să intre la gimnaziul din Hof, cînd tatăl său a murit, lăsînd familia în neagră mizerie. Dar viitorul scriitor a strîns cureaua, s-a deprins ca răbdatul de foame să-i fie oaspete permanent și a dat bacalaureatul în 1780 ; iar în primăvara anului 1781 s-a instalat la Leipzig, ca să studieze teologia. Însă universitatea celebră cîndva, unde răsunaseră prelegerile unui

Christian Thomasius, Gottsched și Gellert, intrase în conul de umbră al mediocrității seci. Jean Paul nu-și cruță dascălii în însemnările și scrisorile sale, iar societatea de „palavragii savanți", de „filfizoni bogați" și de „fluieră-vînt" devine obiectul urii sale profunde în satire mușcătoare, în care își revarsă sarcasmul și împotriva „principilor, nobililor și teologilor", împotriva „superstițiilor și prefăcătoriei, a vanității și maniei gătelilor". În această primă etapă de creație literară, care merge de la *Grönländische Prozesse (Procesele groenlandeze*, 1781) pînă la *Auswahl aus des Teufels Papieren (Selecție din hîrtiile diavolului*, 1789), Jean Paul mai este tributar scriitorilor satirici englezi pe care îi citise, în special lui Alexander Pope și Edward Young, iar satirele sale par încă alcătuiri școlărești chinuite, lipsite de cunoașterea profundă a vieții și a tainelor meșteșugului scriitoricesc. Dar se prefigurează în ele, încă de pe acum, pasiunea militantă care-l situează alături de lumea măruntă a truditorilor oropsiți de soartă, stilul stufos plin de imagini, de comparații și de digresiuni erudite, precum și înclinația către investigarea delicată, dar profundă, a sufletelor. Și, chiar dacă ulterior are cuvinte aspre despre aceste opere de tinerețe și cu toate că satira, preluată de el de la scriitorii luminiști, încetează mai tîrziu să-i fie principala unealtă stilistică, cedînd locul modalităților mai rafinant-tăioase ale umorului și ironiei, Jean Paul nu va renunța niciodată cu totul la ea, ci o va folosi în multe din capodoperele viitoare, cu mai subtilă și suplă măiestrie, mai ales cînd va schița imagini în clarobscur ale stărilor sociale din Germania zilelor sale.

Studența la Leipzig n-a durat nici două semestre, căci, determinat de mizeria materială, Jean Paul își întrerupe studiile renunțînd la mănoasele promisiuni de viitor ale teologiei și preoției, pentru a se dedica scrisului și a încerca să-și cîștige existența ca scriitor liber-profesionist. Act de mare curaj, dat fiind că prea puțini scriitori din vremea lui puteau trăi din agoniseala talentului. Onorariul pentru *Procesele groenlandeze* i-a ajuns doar să amăgească pentru o vreme creditorii cei mai insistenți, dar nu l-a putut scăpa de grija lor ; așa că în 1784 e nevoit să părăsească Leipzigul și să caute, pentru doi ani, un precar adăpost la Hof, în sînul familiei ajunse în cea mai cumplită mizerie : mama, bolnavă, anevoie putea cîștiga cu torsul bani pentru pîinea și salata zilnică, căci altceva nu aveau la masă, iar cartofii abia dacă îi vedeau duminica ; un frate căzuse la darul beției, iar altul se

sinucide, nemaiputînd îndura degradarea. Jean Paul însuși este profund zdruncinat de insuccesele literare și umilit zilnic pentru încercarea ratată de-a ajunge teolog și preot. Constrîns să ajute într-un fel la existența familiei, se hotărăște să devină profesor de casă sau preceptor ; o profesiune care îl situa pe treapta slugilor domestice, dar pe care o exercită cu pasiune vreme de zece ani, din 1786 pînă în 1796, nu numai din nevoia de a cîștiga bani, ci pentru că simțea într-adevăr puternice înclinații pedagogice. Experiența acestor ani, care se va oglindi și în scrierile literare, o va sistematiza și concretiza în principiile teoretice din tratatul pedagogic *Levana* (1807), unde va pleda pentru apropierea învățămîntului de problemele reale ale vieții, pentru renunțarea la învățatul pe de rost al regulilor gramaticii latinești și grecești și pentru dezvoltarea gîndirii proprii a elevilor prin cunoașterea intuitivă a lumii ; ceva mai mult, Jean Paul preconizează și reeducarea părinților, pentru a-i dezbăra de prejudecățile vechii pedagogii și a-i transforma în auxiliari ai aplicării noilor principii.

Eșecul din 1789 al satirei *Selecție din hîrtiile diavolului* și sinuciderea fratelui său, moartea prietenilor Adam von Oertel (în 1786) și Johann Bernhard Hermann (în 1790) și mai ales o viziune de coșmar a propriei sale morți, în noiembrie 1790 — după care notează în jurnalul său : „Cea mai importantă seară din viața mea ; căci am simțit gîndul morții, cum că la urma urmei nu e nici o deosebire dacă voi muri mîine sau peste treizeci de ani... și că trebuie să-i iubesc pe bieții oameni care se scufundă atît de curînd, cu dramul lor de viață" —, marchează un moment de răscruce în viața și opera sa, sfîrșitul perioadei satirelor ironice, pesimiste și amare, și începutul unei noi etape sub semnul încrederii în viață și în natura bună a omului, sub semnul credinței într-un viitor plin de umanitate al lumii. Totodată acumulările lecturilor și ale experienței vieții conferă maturitate creației literare originale inspirate din realitatea trăită, din existența cotidiană a lumii oamenilor mărunți, în care învățătorul și preotul de țară joacă un rol de prim plan. Și trebuie relevat faptul că orientarea spre viața reală din jur îi va asigura, exclusiv, materialul și tematica romanelor și povestirilor pînă la sfîrșitul zilelor, ferindu-l de-a aborda subiecte istorice, sau de-a flirta și cu Thalia și Melpomene, muzele comediei și tragediei, ori de-a o frecventa prea asiduu pe Polymnia, muza poeziei

lirice. Dealtfel nu se poate ignora faptul că, în ciuda multiplelor critici — prolixitate, acțiune dezlînată ce se pierde într-un noian de digresiuni erudite, frază greoaie cu o topică neclară etc. — aduse tipului său de roman, în vremea respectivă și ulterior, Jean Paul a găsit formula cea mai agreată de publicul larg, ajungînd cel mai citit romancier din timpul vieții sale. În celebra *Scrisoare despre roman* (publicată în revista „Athenäum" III, 1800), Friedrich Schlegel — care se dovedește un perfect cunoscător al romanului european de la Cervantes la Sterne, Fielding, Goldsmith, Madame de Staël și *Wilhelm Meister*-ul lui Goethe — intonează un adevărat panegiric la adresa lui Jean Paul spunînd, între altele: „...afirm cu îndrăzneală că asemenea *grotesce* și *confesiuni* sînt singurele produse romantice ale acestei epoci neromantice". Iar viziunea lui Schlegel despre roman — „aproape că nu-mi pot imagina romanul altcum decît ca un amestec de narațiune, cîntec și alte forme" —, în total contrast cu concepția lui Goethe, care îl înțelegea ca pe o „epopee subiectivă", este destul de aproape de formula lui Jean Paul din *Estetica* sa, după care în roman „pot coexista și trăncăni aproape toate formele", căci romanul este „singura proză poetică îngăduită", „o enciclopedie poetică", „o libertate poetică a tuturor libertăților poetice", „acel gen fertil în viitor, care se rotește în jurul celor două focare ale elipsei poetice: epopeea și drama". De fapt romanele lui Jean Paul nu sînt lipsite, nici ele, de o notă subiectivă, mai ales cînd întreprind prospectarea sufletului uman din perspectiva dublă a autorului și a eroilor săi.

La începutul noii etape de creație stau romanul *Die unsichtbare Loge (Loja invizibilă*, 1793), rămas sub formă fragmentară și publicat ca atare, și povestirea *Leben des vergnügten Schulmeisterlein Maria Wutz in Auenthal (Viața preafericitului învățătoraș Maria Wutz din Auenthal*, 1793), publicată ca supliment în același volum cu romanul. În *Loja invizibilă*, un torso al unui roman educativ influențat de *Émile* al lui J.-J. Rousseau și de *Agathon*-ul lui Wieland, începe să se contureze ideea despre lume a lui Jean Paul: tînărul sentimental și entuziast Gustav se formează între fantastul genial și demonic, sfîșiat lăuntric, Ottomar, umoristul Fenk și Beate, o fată sensibilă și plină de suflet. Totodată, Jean Paul își dezvăluie și modul de-a nara, construind o „acțiune" plină de tensiune și uluitoare, dar întortocheată cu artă prin motive romanesc-aventuroase, prin înrudiri ascunse, prin

mobiluri tăinuite ; o acțiune care are mai puțină valoare simbolică în sine, cît mai ales zugrăvește momente de prietenie debordantă, de iubire afectuoasă și de apropiere entuziastă de realitatea vieții și care oferă, totodată, prilejuri pentru punerea în lumină umoristică sau pentru descrierea satirică a măruntei lumi mic-burgheze sau a figurilor prăfuite, purtînd peruci cu coadă, de la curțile aristocratice. Modul narațiunii lui Jean Paul se desfășoară într-o linie sinuoasă și straniu sacadată prin intercalări necontenite de gînduri proprii și de observații digresive, așa fel încît unitatea romanului, ca și a celor mai multe din operele ulterioare de lungă respirație sau de mai mici proporții, nu mai e asigurată prin omogenitatea și liniaritatea acțiunii, ci prin puternica personalitate a autorului.

Povestea vieții învățătorașului Maria Wutz poartă subtitlul „un fel de idilă", care o distanțează de la început de poezia idilică a secolului al XVIII-lea și de imaginile ei idealizate. Wutz este un om simplut la minte și ușor smintit, care trăiește mulțumit și bucuros într-o supremă sărăcie, ducînd o existență cotidiană mizeră, limitată la strictul necesar și lipsită de vise și năzuințe. Descrisă cu căldură și cu o imaginație adăpată din realitate, dar și cu unele trăsături grotești, pseudoidila existenței lui apare comică, privită din exterior, dar este înduioșătoare din perspectivă lăuntrică, pentru că în fond el nu e conștient de propria-i limitare — pe de o parte nerozie și sminteală, pe de altă parte mizerie acceptată ca o stare firească — ; și, fire subiectivistă necomplicată dar dăruită cu o nelimitată fantezie și forță de interiorizare, Wutz trăiește cu naturalețe și naivitate micile bucurii ale simțurilor, reduse la o mîncare și băutură modeste, la o odăiță cu sobă încinsă și cu un pat cald, la somnul și visele de fiece noapte. Împletită indiscutabil din elemente autobiografice și amintiri din copilărie ale autorului, imaginea acestui crîmpei de viață cîștigă în profunzime prin aspectul, pur și simplu, de metaforă a existenței umane, a limitării acestei existențe în perimetrul finitului, de care omul trebuie să facă abstracție, dacă vrea să fie fericit ; dar, atunci cînd această limitare îi apare omului cuprinzătoare și grandioasă, ea produce, din perspectiva absolutului, un efect comic, tocmai din pricina autoînșelării. Simpatia caldă, cu care Jean Paul îl prezintă și îl urmărește de-a lungul vieții pe erou, nu poate fi interpretată ca o acceptare și idilizare a acestui tip de existență simplistă mic-burgheză — cum

s-a afirmat uneori —, mai ales că, introducîndu-se în narațiune ca observator direct care relatează faptele, el se distanțează cu ironie de asemenea „fericire a vieții", ce constituie de fapt o replică negativă la idealul umanist al omului plenar — liber, frumos și armonios — pe care-l va schița ulterior, din diverse perspective și sub diferite lumini, în *Quintus Fixlein*, în *Siebenkäs* și în romanul *Titan*.

Dacă *Loja invizibilă* și, mai ales, *Wutz* s-au bucurat, încă în manuscris, de aprecierea entuziastă a cunoscutului și influentului estetician și poet Karl Philipp Moritz, care i-a asigurat lui Jean Paul și un editor dispus să-i plătească imediat nesperatul onorariu de o sută de ducați, opera care l-a impus peste noapte în fruntea tuturor scriitorilor din întreaga Germanie, cu un succes mai răsunător decît al lui *Werther*, a fost romanul *Hesperus oder 45 Hundsposttage (Hesperus sau 45 de zile de poștă cîinească*, 1795). Poate nici o altă scriere a lui Jean Paul nu ilustrează, însă, mai perfect ancorarea în epocă a succesului și înțelegerii unei opere literare, ca acest roman educativ pe care el l-a etichetat „descriere a unei vieți" ; căci dacă entuziasmul delirant al publicului de atunci fusese declanșat de tratarea inedită a unei teme banale și de revărsarea unui sentimentalism excesiv dezlănțuit, aceste „calități" apar complet rebarbative și nesavurabile cititorului de azi. Glosarea titlului *Hesperus* — „45 de zile de poștă cîinească" — și înlocuirea tradiționalelor „capitole" prin asemenea „zile" se explică prin faptul că autorul pretinde a fi scris romanul pe o insulă din principatul Scheerau, unde un cîine cu numele Spițius Hofmann (recte Curteanul) i-ar fi adus din cînd în cînd poșta cu relatări despre evenimentele din capitala principatului, Flachsenfingen. Eroul principal, Victor, se formează alături de prietenul Flamin, de iubita Klotilda și de profesorul vizionar Emanuel, care trăiește ca un înțelept indian sub spectrul permanent al morții ; el este un personaj plin de contradicții, în care se împletesc forța sentimentului cu umorul sceptic și noblețea sufletească cu o fantezie primejdios exacerbată. În stratificarea multiplă și viziunea bipolară despre lume a eroului se oglindește, într-un fel, dualismul sufletesc antagonic al însuși autorului, dualism care va reveni în multe din scrierile ulterioare, în personaje distincte complementare și antagonice, ca Siebenkäs și Leibgeber din romanul *Siebenkäs* sau Walt și Vult din *Ani zvăpăiați*.

După *Hesperus* urmează un mic roman, *Quintus Fixlein* (1796), și un altul, *Siebenkäs* (1796—97). În *Viața lui Quintus Fixlein* găsim din nou în centrul acțiunii, ca și în *Wutz*, un învățător — al cincilea în ierarhia corpului didactic al școlii, de unde și numele de Quintus —; numai că acesta nu mai este un caz singular, ca Wutz, ci devine reprezentantul tipic al unei categorii sociale mai largi, mic-burgheze și filistine și, cu toate că se mulțumește și el cu puțin, are totuși un plan de viață și visuri de parvenire, respectiv de-a deveni preot și paroh. Mai temeinic și amplu hrănită din realitate decît *Wutz*, povestirea aceasta amplifică și aprofundează uman-psihologic și social tema, îmbogățind-o sub aspectul problematicii abordate și al ideilor profesate. Într-un fel, *Quintus Fixlein* este și o replică la *Hesperus*, caracterele din roman, idealiste, active și dornice de-a răsturna cerul și pămîntul, aflîndu-și o replică în firile blînde din *Quintus Fixlein*, oarecum resemnate sau, măcar, mulțumite în sine cu ceea ce au, deși visează și doresc și ele mai mult. Iar dacă aceste vise se și împlinesc, eroii datorează împlinirile nu atît străduințelor proprii, cît unui fericit concurs de împrejurări, alcătuit din întîmplări neașteptate, confuzii și orgolii. Umoristul Jean Paul nu și-a pierdut, nici aici, tolba cu săgeți satirice; cu umor sarcastic înfierează practica atribuirii posturilor de profesor, codirector de școală, paroh etc. fie prin influență, fie prin vînzare la mezat, fericitul nou deținător al unui post înglodîndu-se pînă peste cap în datorii bănești sau trebuind să plătească prețul influenței prin obedință, lingușeli și temenele. Nici problema superstițiilor nu scapă ironiei autorului, care își pune eroul să trăiască sub teroarea apropierii unei vîrste fatidice, la care muriseră înaintașii din arborele său genealogic; și aproape că Fixlein ar fi răposat de teama morții, dacă autorul — prezent în acțiunea povestirii ca oaspete al eroului și narator al întîmplărilor — n-ar fi intervenit cu energie și umor, scuturîndu-l sufletește și vindecîndu-l de boala închipuită care îl doborîse doar prin efectul fricii. Nota idilică, introdusă parcimonios și sporadic, ca și unele scene de viziuni onirice, în textura unei desfășurări realiste, contribuie cu măiestrit dozată discreție la reliefarea intenției lui Jean Paul de-a „dezvălui întregii lumi că micile bucurii ale simțurilor trebuiesc prețuite mai presus de cele mari și că nu marile întîmplări fericite ne fericesc cu adevărat, ci mai curînd cele mărunte".

Romanul *Ehestand, Tod und Hochzeit des Armenadvokaten F. St. Siebenkäs im Reichsmarktflecken Kuhschnappel (Căsnicia, moartea și nunta avocatului sărmanilor F. St. Siebenkäs în tîrgușorul împărătesc Kuhschnappel)* s-a născut din ideea de-a scrie o mică povestire pe tema grotescă a unei morți simulate ; dar, sub presiunea generozității subiectului și a numeroaselor lui latențe descoperite pe parcurs, a crescut în timpul lucrului la dimensiunile unei specii epice de lungă respirație, devenind „un roman realist, primul roman matrimonial german de mare format spiritual și artistic, o grandioasă și profundă răfuială cu lumea micii burghezii filistine". Acțiunea începe, ca și în *Wutz* și *Fixlein*, cu descrierea idilică a vieții mărunte și mizere, duse de proaspăt căsătoritul „avocat al sărmanilor", care apără fără onorariu pe cei ce nu pot plăti. Dar, spre deosebire de eroii celorlalte două povestiri, Siebenkäs nu e un resemnat și nu se poate mulțumi cu mizeria sordidă a existenței sale mic-burgheze, ci luptă împotriva ei prin toate mijloacele, amanetînd lucrurile din casă și cîștigînd substanțiale premii la un concurs de tragere la țintă sau războindu-se cu lacomul și apucătorul tutore și epitrop al moștenirii rămase de la părintele său ori cu meschinăria propriei sale neveste, Lenette. Singurul sprijin moral și material îl găsește la prietenul său Leibgeber, cu care făcuse schimb de nume în vremea studenției — pretext pentru epitrop de-a refuza restituirea moștenirii ce-i fusese lăsată în custodie. În ambii prieteni, Jean Paul proiectează trăsăturile antagonice ale propriei sale firi. Dar, dacă Siebenkäs întruchipează noncon formismul dinamic al lui Jean Paul și incapacitatea lui de-a se resemna în mizerie și mediocritate, Leibgeber reprezintă latura umoristic-ironică a omului nestatornic și veșnic pe drumuri, care maschează o inimă generoasă și un sentiment delicat sub o atitudine agresiv-satirică. Hotărît să evadeze din mizeria și îngustimea vieții ce-o duce, Siebenkäs izbutește să însceneze, cu ajutorul prietenului Leibgeber, farsa grotescă a simulării morții și îngropării unui cosciug gol, după care își caută scăpare pe alte meleaguri, într-o nouă căsătorie, mai potrivită și fericită, cu inteligenta și spirituala englezoaică Nathalie. Deși încă plin de farmec și atrăgător prin scînteieri de duh și printr-un umor parodic de rafinată savoare, romanul păcătuiește pe-alocuri prin lungimi, prolixități și repetiții ce îngreuiază uneori lectura. De aceea, în scopul de a înlesni și face agreabil accesul cititorilor la această

operă care se înscrie printre cele mai izbutite și încă valabile ale lui Jean Paul, ne-am folosit pentru traducere de ediția prescurtată publicată de editura „Union" din R.D.G., unde au fost redate părțile cele mai izbutite artistic ale romanului.

Popularitatea creată de aceste imense succese de librărie îi asigură acum lui Jean Paul și o suficientă stabilitate materială, astfel că în 1796 renunță la activitatea didactică și se statornicește la Hof, ca scriitor liber-profesionist. Totodată începe să-i surîdă și celebritatea care aduce cu sine invitații la diferite curți aristocratice și roiuri de admiratoare nu rareori generoase cu farmecele lor. Invitat de Charlotte von Kalb, Jean Paul petrece, în 1796, trei săptămîni la Weimar, unde e atras îndeosebi de strălucita consteiație literară de acolo și de prezența lui Herder, pe care îl venera și a cărui prietenie o dorea. Dar, deși invitațiile și dovezile de admirație nu mai conteneau și însăși ducesa Anna Amalia îl copleșea cu înalta ei prețuire, societatea de la curte îl scîrbește foarte curînd prin intrigile și mașinațiile ei, prin încercarea de a-l opune, ca pe un nou soare al literaturii, strălucirii de apogeu a admiratului și, totodată, detestatului Goethe. Însuși Herder — al cărui democratism politic îl împărtășea și ale cărui opere Jean Paul le-a recitit necontenit pînă pe patul de moarte — amestecă în admirația sa pentru noul romancier intenția ascunsă de a-l avea aliat împotriva lui Goethe și Schiller, deoarece vederile sale despre literatura izvorîtă din viața reală și actuală intraseră în conflict cu noua concepție clasicistă a celor doi, care pretindeau ca scriitorul să rămînă ancorat în îndepărtata epocă idealistă a Greciei antice și să evite „a se mînji prin atingerea cu realitatea". Dealtfel și Jean Paul, răspunzînd unei poezii zeflemiste a lui Goethe — *Chinezul la Roma* — și unei xenii caustice a celor doi titani, prezintă umoristic, în *Istoria prefeței mele la o doua ediție a lui Quintus Fixlein*, un consilier artistic care perorează parodic în sprijinul clasicismului ; umoristul — respectiv autorul —, pentru care umorul este „rodul unei lungi culturi a rațiunii", îi replică tăios : „Tu spune ce vrei, căci eu scriu ce vreau".

Revenind la Hof, Jean Paul nu se mai poate acomoda în atmosfera provincială de mic orășel, mai ales că ideea „marelui roman al vieții sale" — *Titan* — care se născuse încă din 1793 și pentru care aduna necontenit material, îi impunea o cunoaștere mai adîncă a atmosferei și tipurilor din „lumea mare" a curților.

După moartea mamei sale, în 1797, începe o epocă de peregrinări prin diferite orașe : un an la Leipzig (1798), doi ani la Weimar (1798—1800), unde este pe punctul de-a deveni ginerele lui Herder, apoi doi ani la Berlin (1800—1801) unde Friedrich Schlegel și Ludwig Tieck încearcă fără succes să-l cîștige de partea tînărului romantism și unde se căsătorește în 1801 cu Karoline Mayer, fiica unui funcționar superior prusac, care îi va dărui trei copii : Emma (în 1802), Max (în 1803) și Odilie (în 1804). După ce mai petrece, împreună cu familia, doi ani la Meiningen și un an la Coburg, încheie epoca de peregrinări și, în 1804, se stabilește definitiv, cu aureola unui scriitor la modă și de mare succes, la Bayreuth, unde va rămîne tot restul vieții, în afară de scurte călătorii, de cîteva săptămîni, întreprinse în fiecare an, după 1816, la Heidelberg, Stuttgart, München, Dresda, Erlangen, Nürnberg, Mannheim, Frankfurt pe Main etc.

Din experiența de viață dobîndită la Weimar se aglutinează substanța și forma marelui său roman „mamut" sau „cardinal" — cum îl numea singur — *Titan* (publicat între 1800 și 1803), o operă literară de cea mai înaltă valoare, cu care Jean Paul intenționa să întreacă *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister*. Weimarul îi prilejuise poetului, trăit în liniștea patriarhală a orășelelor mici, intuirea sau imaginarea a ceea ce el numea „primejdia epocii", adică „potențarea titanică a diferitelor forțe din om, a spiritului descătușat, a sensibilității îmbelșugate, a pasiunii sau a fanteziei". Împotriva unei asemenea dezvoltări unidirecționale excesive se ridică *Titan*, a cărui structură mai clară (prin comparație cu romanele precedente) și imagine mai armonioasă despre lume se datorează, în mare măsură, atmosferei și nivelului artistic din Weimar. Însuși modul narațiunii nu mai este atît de stufos, iar multiplicitatea digresivă a duhului stăpîn pe fantezie este domolită de voința către o linie fermă de desfășurare, oricît de pestriță și multiplu împletită ar fi canavaua romanului. Acțiunea complicată și pe-alocuri neverosimilă, susținută de caractere interesante și reprezentative, se desfășoară în jurul tînărului Albano, a cărui fire genială, viguroasă și eruptivă, trebuie readusă prin educație în limitele și pe făgașul ponderii și măsurii. Albano este imaginea elevată a tînărului german : naiv, credul, lipsit de răutate, mărinimos, stăpînit și bucuros de elanuri, plin de forțe reținute dar gata să erupă oricînd și să devină eficiente ; o imagine din tezaurul tipologic lăuntric al lui

Jean Paul, care dobîndește cea mai autentică și veridică substanță umană prin geniala vînă poetică a romancierului. În final, Albano este rodul educației și ființa lui e plămădită de mai mulți educatori : grecul plin de noblețe sufletească Dian întruchipează forța formativă a antichității și îl conduce pe Albano în lumea spiritului și a frumosului, la Homer și Sofocle și la plastica greacă veche „care rînduiește inima și firea după înalta liniște a lucrurilor antice" ; Roquairol, tipul de Sturm-und-Drang, egocentric, blazat și suprasaturat de experiența vieții, „copil și victimă a secolului", îl introduce într-o teatralitate demonică, diferită de lumea scenei din *Wilhelm Meister*, și sfîrșește prin a transpune ficțiunea teatrală în realitate, dîndu-și singur moartea pe scenă și simbolizînd mai ales primejdia „romantismului care se poate pierde în aparența și ficțiunea poeziei" ; Schoppe, o altă variantă a umoristului Leibgeber din *Siebenkäs*, este scepticul rătăcind fără patrie, dar care are o inimă sensibilă și generoasă, ascunsă cu pudoare, un spirit dezrădăcinat care înnebunește pînă la urmă tot reflectînd, în mod stupid și cu teamă crescîndă, la eul propriu și la abisurile individualizării. Alături de aceștia, două ființe feminine îi întregesc lui Albano cunoașterea vieții : Linda, o făptură puternică, pătimașă și dominatoare, o „titanidă", care cade jertfă înșelăciunii ticăloase a seducătorului Roquairol, împărtășind soarta tragică a tuturor femeilor din romanele lui Jean Paul, victime ale propriei lor firi bune și delicate, și Liane — singura excepție fericită — care îi aduce lui Albano, în prima lui iubire, gingășia unui suflet eteric, nepămîntesc, excesiv de sentimental. Educația și maturizarea lui Albano este puternic influențată de întîlnirea cu acești oameni, care întruchipează unilateral și supradimensionat anumite latențe și posibilități ale propriei lui firi ; iar autodistrugerea lor din pricina acestei unilateralități excesive îl eliberează de ei și îl trezesc la realitate. Aprofundarea lui Rousseau și Shakespeare, forțele spirituale directoare ale timpului, îl influențează pe Albano nu sub aspect „estetic", ci în sensul de a trezi în el „omul activ", alături de cel „contemplativ". Într-o scrisoare din 1803, către Jacobi, Jean Paul își caracterizează singur romanul : „*Titan* ar trebui să se intituleze *Anti-Titan*. Fiecare idealist iremediabil pornit să dea asalt cerului își află infernul său ; așa cum fiecare munte își făurește, pînă la urmă, șesul său din valea-i proprie. Cartea este lupta forței cu armonia. Pînă și Liane și Schoppe trebuie să se scufunde

din pricina unilateralității forței ; Albano o atinge doar tangențial și, cel puțin, suferă."

Deși plutește în romantism, Jean Paul continuă să rămînă, și aici, puternic ancorat în realitate, umorul său dovedindu-se a fi spiritualizarea existenței unui prozator-poet care, cu tot „simțul nemărginirii", cu tot zborul stelar al fanteziei sale, rămîne totuși o ființă telurică și se regăsește și se stabilizează în „mărginirea existenței". Aceasta explică și de ce, cu toate că îl legau de Fichte vîrsta, originea socială, formația similară și aceeași atitudine politică, respinge filozofia lui transcendentală subiectivistă, pe care o admirau romanticii, și scrie o „cheie" a filozofiei fichtiene, *Clavis Fichtiana* (1800), în care dezvoltă *„ad absurdum"*, satiric, „filozofia egoismului", explicînd și de ce îl face pe Schoppe din *Titan* să înnebunească din pricina ei.

Bayreuthul reprezintă pentru Jean Paul o nouă patrie, pentru care devine o figură celebră și îndrăgită : în umbrarul unui han din afara orașului își are masa rezervată pe care lucrează în mod obișnuit ; toată lumea cunoaște intimitatea idilică a căminului său și grija afectuoasă cu care își crește copiii ; apare mereu întovărășit de cîinele său și de o droaie de animale mărunte ; oamenii modești și obidiți se deprind să vină la el pentru a-i cere sfat. Corespondența cu vechii și noii admiratori și prieteni îi răpește mult timp, dar continuă fără întrerupere. Totuși, cu toată celebritatea, nostalgia unei situații materiale, care să-l pună la adăpost de grijile zilnice ale existenței, nu ajunge să treacă din domeniul dorinței în cel al realității. E drept că onorariile primite pentru scrierile sale erau la limita superioară, prin raport cu condiția scriitorilor din acea vreme, dar se dovedeau insuficiente pentru nevoile unei familii cu trei copii. Dealtfel nici *Titan* n-a avut succesul de public la care se așteptase — fapt care se reflectă și în scăderea treptată a interesului romancierului în cele patru volume ale operei apărute în decurs de patru ani.

Un nou roman educativ *Flegeljahre (Ani zvăpăiați, 1804—1805)*, de fapt o simplă povestire realistă extinsă la dimensiunea prozei epice majore, înalță umorul lui Jean Paul pe culmea efervescenței și subtilității. Eroii sînt doi gemeni, firi inegale și opuse, întruchipînd antinomia dualismului firii autorului — poet și umorist, idealist și realist —, care este confruntată cu modurile fundamentale de comportare ale oamenilor : Walt, visătorul naiv și

agreabil, este apărat de răutatea lumii prin nerozia sa fericită și suficientă în sine ; iar Vult, realistul sceptic și critic, bun cunoscător al lumii, încearcă zadarnic să trăiască laolaltă cu fratele său și, pînă la urmă, trebuie s-o pornească iar în lume, stăpînit de un iremediabil neastîmpăr.

După ce în 1804 își justifică teoretic ideile estetice și concepția despre umor în *Introducere în estetică*, iar în 1807 își expune principiile pedagogice în *Levana*, Jean Paul mai dă două povestiri satirice și un roman, care reprezintă, în principal, ultima sa fază de creație. Cele două povestiri apărute în 1809 sînt *Reise des Feldpredigers Schmelzle nach Flätz (Călătoria la Flätz a predicatorului militar Schmelzle)*, o frescă satirică a epocii războaielor napoleoneene, în care ridiculizează — descriind pe larg și cu amuzante autojustificări psihologice ale personajului principal — tipul mic-burghezului filistin, fricos și superstițios, care tremură și de umbra lui, dar vrea să fie crezut viteaz, și *Dr. Katzenbergers Badereise (Călătoria la băi a doctorului Katzenberger)*, în care altoiește pe satira cinismului trăsăturile caricaturale ale savantlîcului maniac, ce pare să-i fi caracterizat pe mulți medici ai epocii ; aici prezintă — pentru prima oară fără obișnuita lui optică binevoitoare și umanizatoare — un tip de poet adulat de public, dar omenește egoist, vanitos și susceptibil, care se face ridicol printr-o atitudine de viață estetizantă și prin faptul că reflectă profund la prețioasa-i valoare de poet, mai ales atunci cînd se află într-un locșor, unde omul se retrage și se încuie pentru anumite nevoi firești. Totul, bineînțeles, împletit cu nelipsita idilă sentimentală în care, însă, realista Theoda, fiica lui Katzenberger, descifrează la timp himerica sensibilitate visătoare a poetului von Niess, sclav al autoidealizării, și se hotărăște pentru un modest căpitan și matematician. Umorul și comicul învăluie discret, dar străveziu, ridicolul și satira pe care Jean Paul le țese, și aici, în jurul variatelor tipuri de filistinism ale micii burghezii germane, pe care va continua să le pună sub o lupă necruțătoare, în variate nuanțe și ipostaze, și în celelalte povestiri mărunte din ultima fază de creație. Un ultim roman, *Der Komet (Cometa)*, rămas neterminat, în care regăsim un umorist mai subtil, cu un stil și un duh mai rafinat, și în care ni se dezvăluie unele tăinuite nostalgii de înnobilare ale lui Jean Paul, încheie seria celor cincizeci și nouă de scrieri — „cîte una pentru fiecare an de viață", subliniază autorul în 1822, la împlinirea vîrstei de cincizeci

și nouă de ani — ce reprezintă opera acestui mare prozator și umorist.

Pierderea în 1821 a fiului Max, care îi moare pe brațe răpus de o suferință psihică, aruncă o umbră grea asupra ultimilor ani de viață, în ciuda satisfacțiilor unei popularități imense și a aclamării de către studenții care vedeau în el pe marele purtător de cuvînt în lupta împotriva reacțiunii, în ciuda faptului că, în 1817, la propunerea lui Friedrich Hegel, Facultatea de Filozofie a Universității din Heidelberg îi conferise titlul de doctor honoris causa. Chinuit de dropică în ultimul an și aproape orb, dar continuînd pînă în cea din urmă clipă să primească vizitele prietenilor și să pună să i se citească noutățile literare sau scrieri ale autorilor preferați, îndeosebi Herder, Jean Paul Richter moare la 14 noiembrie 1825.

Revenind la întrebările pe care ni le puneam la începutul acestei prefețe și care și-au aflat parțial răspunsul, în cele expuse pînă aici, vom încerca să mai adăugăm cîteva linii și pete de culoare pentru a întregi expresia portretului său uman, politic și artistic. Întreaga operă a lui Jean Paul este caracterizată de o atitudine democratică manifestată consecvent, din perspectivă mic-burgheză. Deși a frecventat adesea aristocrația, a refuzat totuși să se supună modului ei de-a trăi și de-a gîndi, țelurilor ei, ba chiar și modei ei vestimentare — „unii sînt degradați cînd li se ia sabia, eu aș fi degradat dacă m-aș încinge cu ea", a spus la Weimar cînd i s-a recomandat, cu prilejul unui concert la curte, să renunțe la hainele sale burgheze. A fost un poet — cum spunea Börne în amintita cuvîntare comemorativă din 1825 — care „n-a cîntat în palatele celor mari" și care „n-a glumit cu lira sa la mesele celor bogați", care s-a străduit să fie „poetul celor de obîrșie modestă, cîntărețul săracilor", „tonurile dulci ale harfei sale răsunînd acolo unde plîngeau cei necăjiți". În schimb, dăruit fiind cu un ascuțit spirit de observație, a atacat tăios, cu armele umorului, ironiei, satirei și sarcasmului, de pe poziții democratice, diferitele forme de manifestare ale reacțiunii sociale și politice. Inventivitatea sa fără limite și fantezia debordantă i-au inspirat foarte adesea idei originale, l-au ajutat să creeze figuri satirice tipice și de mare calitate și efect, să găsească formulări și vorbe de duh scînteietoare. Democratismul lui se manifestă, pe de o parte, în faptul că prezintă mai mult oameni

mărunți, cu destinele și preocupările lor modeste, și că o face cu iubire și duioșie, cu adevărată și profundă înțelegere pentru necazurile și suferințele lor ; iar pe de altă parte, în felul cum îndreaptă proiectoarele demascatoare, cu predilecție, asupra situației sociale și politice din micile stătulețe germane, asupra vieții de la curțile aristocrației, asupra atitudinilor demodate și ridicole ale feudalilor mari și mici, chiar dacă uneori găsește culori mai blînde și catifelate pentru unele reprezentante feminine ale aristocrației — dar ale unei aristocrații scăpătate —, ca Thiennette din *Quintus Fixlein.*

Trebuie subliniat, însă, că democratismul său mic-burghez nu-l face miop față de slăbiciunile propriei clase sociale și nici nu-i impune menajamente. Căci, dincolo de blîndețea cu care zugrăvește — nu fără oarecare ironie și distanțare în umor — tipurile de oameni umili și satisfăcuți cu te-miri-ce, săgețile satirei lovesc fără cruțare în indolența spirituală și prezumțiozitatea burgheziei negustorești, meșteșugărești sau funcționărești, care disprețuiește sau ignorează cărțile în general, mulțumindu-se să răsfoiască zilnic doar două : „cartea mare" (sau registrul de contabilitate) și „cartea stratã".

În ce privește stilul și construcția povestirilor și romanelor sale, cititorul de astăzi, deprins cu o formulare mai precisă, mai pregnantă, mai directă, poate întîmpina uneori dificultăți în urmărirea firului acțiunii. Căci specificul lui Jean Paul este arbitrarul în tratarea formei, mai ales în romane. Dar comparațiile metaforice care-i încarcă limba, topica — pe-alocuri — încîlcită și maniera de-a întrerupe sau dispersa linia narativă a acțiunii prin divagații și excursuri sau intercalări enciclopedice nu sînt lipsite de farmec și rafinament, îndeosebi pentru cititorii mai pretențioși și mai avizați. Căci, dincolo de afabulația bogată și imprevizibilă și de zugrăvirea complexă, în planuri suprapuse și cu profunzimi de investigație psihologică, a caracterelor, nu se poate să nu încînte și să nu amuze stilul său împănat cu remarci și aluzii spirituale, cu vorbe de duh și jocuri de cuvinte ce abundă în sensuri ambigui și în implicații ricoșate — adesea, e drept, destul de greu de redat în românește în toată bogăția lor de nuanțe și subînțelesuri. Scrierile lui Jean Paul amintesc uneori de mîncărurile puternic condimentate, al căror gust primar pare să se estompeze sub belșugul de mirodenii ; dar un degustător fin și cunoscător știe oricînd și să savureze deliciile de ansamblu ale complexei mixturi și să deslușească gustul specific al fiecărui ingredient în parte.

Forma lingvistic-stilistică fundamentală a lui Jean Paul este metafora, pe care se pricepe s-o mînuiască abil şi cu inventivitate, ca o înlănţuire a tuturor sferelor, straturilor şi treptelor existenţei ; metafora ca o punte aruncată peste prăpastia aparentă dintre unele lucruri, fapte sau sectoare, între care reuşeşte să stabilească relaţii neaşteptate şi nebănuite ; metafora ca o concretizare a duhului şi umorului în comparaţii surprinzătoare ce dezvăluie atît înrudiri lăuntrice ascunse, cît şi corelaţii pe care — rînd pe rînd — le creează, le descoperă şi le dă pe faţă ; prin ele îl face pe cititor să simtă unitatea iniţială, primordială, care stă la temelia întregii existenţe, în concepţia despre lume a autorului, şi către care totul tinde din nou, ca într-o revenire circulară, la punctul de plecare. Ridicarea metaforei, uneori, în planul viziunilor sau fanteziilor onirice, cu peisaje cosmice lipsite de divinităţi sau concepute panteist, oferă prilej — mai ales în romane — să înfăţişeze toate treptele şi formele existenţei, toate forţele şi primejdiile care o agită şi o pîndesc în lumina sentimentului vieţii propriu lui Jean Paul. Dacă în operele clasicismului la apogeu poetul trecea sau se estompa îndărătul unei creaţii închise, obiective şi plastice, din mesajul creator al sentimentului lui Jean Paul despre lume şi viaţă se plămădeşte o operă literară de ţinută subiectivă, în care îl auzi, în tot locul şi momentul, pe autor şi în care acesta îţi vorbeşte direct şi te conduce tot timpul. Parcurgîndu-i opera, cititorul trebuie să asculte tot ce-i trece autorului prin cap în fiecare clipă, trebuie să urmărească salturile surprinzătoare ale spiritului său şi capriciile fanteziei sale ; şi, mergînd pe toate drumurile lui sinuoase şi ocolite, ajunge să fie convertit brusc de la sublim la ridicol, de la înduioşător la bizar şi la comic, fiind pus în situaţia de-a trebui să rezolve toate şaradele pe care le propune limba lui metaforică. Dar eforturile făcute sînt răsplătite prin satisfacţii estetice şi delicii lingvistice rare, cum nu oferă decît puţini alţi scriitori ai literaturii germane sau universale.

Dominanta capricioasei polifonii sentimental-filozofice a fanteziilor şi humorescelor sale — căci aşa am putea numi cele mai multe dintre scrierile lui, mai ales cele de mai mici proporţii şi de structură mai densă şi omogenă — este umorul. Umorul lui Jean Paul este reflexul neobositei sale încercări de-a se elibera de limitarea oricărei realităţi, îndeosebi a celei contemporane lui, prin conştiinţa ironică a acestei limitări şi prin confruntarea necontenită a acestei aparenţe limitate şi îngrădite cu imaginea şi

vastitatea absolutului. Conceput în acest sens și pornind de la asemenea premise, umorul lui Jean Paul devine productiv și, înfigîndu-și rădăcinile adînc în solul realității pline de contradicții, se vădește creator de nenumărate figuri și personaje veridice și, în parte, etern valabile. Este un umor care încearcă să împace, într-un rîs eliberator, durerosul contrast dintre real și ideea în sine și să constituie o contrapondere „pămîntească" a celeilalte forme, transcendentale, de „înălțare deasupra pămîntescului", o contrapondere a dezlănțuirii sentimentului exacerbat, a hipertrofiei lumii lăuntrice sufletești și a „magiei ce rezidă în fantezie". Un umor care se distanțează de comicul grosolan și nefiresc și care, sprijinit de tirul indirect al unei ironii fine, premergătoare și prefiguratoare a celei romantice, se țese într-o concepție filozofică umanistă despre lume și are scînteieri irizate ce amintesc de sublimul tragicului și de duioșia compasiunii.

Iată de ce opera lui Jean Paul — mărturie a unui trecut și unei lumi departe de-a fi perfecte, dar o mărturie care mai curînd descrețește frunțile într-un zîmbet amuzat, decît înfioară — se înscrie printre permanențele și culmile patrimoniului literar german, păstrîndu-și pînă azi semnificația și farmecul ; mai ales că multidimensionalitatea ei și bogăția aproape caleidoscopică de voci, tonalități și tîlcuri nu-și află egal la mulți alți scriitori germani și îl situează în buna companie a unui Cervantes, Shakespeare, Swift, E. T. A. Hoffmann sau Mark Twain.

MIHAI ISBĂȘESCU

POVESTIRI

VIAȚA FERICITULUI ÎNVĂȚĂTORAȘ
MARIA WUTZ DIN AUENTHAL

UN FEL DE IDILĂ
(1793)

Cît de molcomă și liniștită ca marea ți-a fost viața și moartea, fericitule învățătoraș Wutz ! Cerul pașnic și călduț al unei veri tîrzii ți-a învăluit viața nu cu nori, ci cu mireasmă : constelațiile tale au fost șovăielile, iar moartea, doborîrea unui crin, ale cărui frunze flutură deasupra unor flori ce cată în sus — și te săvîrșeai lin încă înainte de-a intra în mormînt !

Acum, însă, dragi prieteni, înainte de toate trebuie să ne adunăm în jurul focului, să aducem măsuța cu apă de băut mai aproape, să tragem perdelele și să ne punem bonetele de noapte ; și nimeni dintre noi nu trebuie să se gîndească la acel *grand monde* [1] de peste uliță sau la *palais royal* [2], numai pentru că istorisesc povestea liniștită a fericitului învățătoraș — ; iar tu, dragul meu Christian [3], care ai o inimă ce se deschide bucuriilor domestice, singurele bucurii din viață rezistente la foc, așază-te pe brațul jilțului străvechi, din care povestesc, și reazemă-te din cînd în cînd un pic de mine ! Să știi că nu mă faci cîtuși de puțin să-mi pierd șirul.

Încă din vremea suedezilor [4], cei din neamul Wutz

[1] Lumea bună, distinsă (fr.).
[2] Palatul regal (fr.).
[3] Christian Otto, prietenul din tinerețe al lui Jean Paul și principalul său partener de corespondență.
[4] În secolul al XVII-lea, suedezii au purtat războaie în Germania.

au slujit ca învățători în Auenthal și nu cred că vreunul să fi fost pîrît de către preot sau de către obștea sa. De fiecare dată, la vreo opt sau nouă ani după nuntă, Wutz și fiul său îndeplineau funcția cu pricepere — Maria Wutz al nostru preda abecedarul, sub îndrumarea părintelui său, încă în săptămîna în care deprinsese buchile, lucru care nu folosește la nimic. Caracterul lui Wutz al nostru avea, ca și lecțiile altor dascăli, ceva jucăuș și copilăros, dar nu întru necaz, ci întru bucurie.

Încă din anii copilăriei era puțin cam copilăros. Căci există două feluri de jocuri de copii, unele copilărești, altele serioase — cele serioase sînt imitări ale oamenilor maturi, jocul de-a negustorul, de-a soldații, de-a meșteșugarii, iar cele copilărești sînt maimuțăreli după animale. La joacă, Wutz nu era niciodată altceva decît un iepure, o turturică sau puiul acestora, un urs, un cal sau chiar căruța trasă de el. Credeți-mă ! Un serafim nu-și află nici chiar în colegiile noastre și în sălile noastre de clasă vreo treabă acătării, ci doar jocuri ; și, dacă ia lucrurile în serios, se îndeletnicește cu acele două feluri de jocuri.

Între timp își avea și el, ca toți filozofii, preocupările și clipele sale cele mai serioase. Oare, încă înainte ca preoții adulți din Brandenburg să-și fi îmbrăcat măcar cinci fire de veșminte pestrițe, nu trecea el peste marile prejudecăți, prin faptul că își arunca dimineața pe umeri un șorț siniliu, care era mai arareori un ornat preoțesc, cît mai ales o mantie ca a doctorului Faust, ce-i purta spre o slujbă pe bunii candidați la preoție ; și, că în aceste odăjdii de culoarea cerului, îi reproșa slujnicei părintelui său multele păcate, care ar fi putut-o lipsi și de rai și de iad ? — Ba chiar îl ataca pe propriul său tată, dar după-amiaza ; căci, atunci cînd îi citea din *Predicatorul de cabinet* al lui Cober [1], simțea o bucurie lăuntrică să intercaleze, din cînd în cînd, două-trei cuvinte

[1] Gottlieb Cober (1682—1717), cunoscut scriitor teologic popular, a cărui lucrare *Onestul predicator de cabinet* a cunoscut multe ediții și, prin faptul că biciuia feudalismul, a fost modelul principal al satirelor lui Jean Paul.

sau chiar rînduri din propriile sale idei şi citea aceste interpolări împreună cu restul, de parcă însuşi domnul Cober ar fi vorbit cu părintele său. Cred că prin aceste amănunte personale, arunc multă lumină asupra lui şi a unei şotii pe care şi-o îngăduia mai tîrziu din amvon, cînd le citea credincioşilor din biserică, tot după-amiaza, în locul preotului, cîte o predică, dar împănată cu atîtea articole redacţionale şi invenţii proprii, încît îi dăuna diavolului şi îi emoţiona pe slujitorii acestuia. „Justel, îi spunea el mai apoi soţiei sale, la ora patru, ce ştii tu acolo jos, pe scaunul tău, cît de minunat te simţi sus, mai ales în timpul imnului cîntat din amvon ?"

E uşor să întrebăm, acum cînd e în vîrstă, cum era în anii tinereţii zburdalnice. În luna decembrie a anilor vîrstniciei, punea totdeauna să i se aducă lampa cu un ceas mai tîrziu decît era nevoie, pentru că în acest ceas îşi recapitula copilăria — în fiecare zi altă zi a copilăriei. În timp ce viscolul îi întuneca ferestrele cu perdele de zăpadă, iar focul sclipea prin crăpăturile sobei, el închidea ochii şi lăsa să se dezgheţe, peste cîmpiile înghetate, primăvara de mult pierită ; îşi făcea culcuş în stogul de fîn împreună cu sora sa şi mergea spre casă pe muntele de fîn boltit cu măiestrie în car, încercînd să ghicească de sus, cu ochii închişi, pe unde treceau în clipa aceea. În răcoarea înserării, sub voltijele rîndunelelor din văzduh, se zbenguia, bucuros de goliciunea picioarelor în *deshabillé*, închipuindu-şi că e o rîndunică ce ţipă şi, cu un cioc de lemn, zidea pentru puiul său — un cocoş de lemn cu pene lipite cu smoală, primit în dar de Crăciun — o rotondă de noroi, apoi ducea în cuib un aşternut de paie şi fulgi. Altui ceas evocator, dintr-o seară de iarnă, i-a fost hărăzită o primă duminică de după Rusalii (aş vrea să fie trei sute şaizeci şi cinci de asemenea duminici pe an), în care, cu primăvara cîntînd în juru-i şi-n suflet, a mers ţanţoş, dis-de-dimineaţă, cu legătura de chei zornăitoare, prin sat pînă în grădina bisericii ; acolo s-a răcorit cu roua dimineţii şi şi-a vîrît chipul îmbujorat printre tufele de coacăze de pe care picurau stropi de apă, s-a măsurat cu lujerele înalte ale ierburilor şi a rupt, răsucindu-i cu două degete firave, trandafiri pentru domnul pastor şi pentru pupitrul său

din amvon. Tocmai în acea duminică — şi acesta era al doilea blid de hrană din amintita seară de decembrie —, avînd razele soarelui în spate, a smuls din clapele orgii sau a zdrăngănit pe ele coralul *Slavă Domnului din ceruri* (mai mult încă nu ştia) şi cu zadarnice strădanii şi-a întins picioruşele scurte spre claviatura de jos, în timp ce tatăl său trăgea pentru el registrele corecte ale orgii. — Dacă, în cele două ceasuri de seară petrecute dus pe gînduri, şi-ar fi amintit ce a întreprins în luna decembrie din copilărie, ar fi aruncat de-a valma lucrurile cele mai felurite ; dar era atît de înţelept încît să se gîndească la ele abia într-un al treilea ceas, şi anume, cum se bucura seara, cînd se ferecau cu lanţuri obloanele de la ferestre, pentru că îşi putea face veacul, în deplină siguranţă, în odaia luminoasă de unde nu-i plăcea să privească îndelung în odaia proiectată în afară, dincolo de obloane, de către oglinzile geamurilor ce reflectau totul ; cum iscodea, sprijinea şi întrerupea, împreună cu fraţii şi surorile sale, pe mama care le pregătea cina ; cum, mijindu-şi ochii, căta, împreună cu fraţii, de după parapetul genunchilor tatii, la licărul opaiţului de seu ce se apropia ; şi cum se simţeau cu toţii atît de ocrotiţi şi atît de bine la căldurică, sătui, în spaţiul odăii lor, decupat sau clădit din nemărginita boltă a universului. Şi în toţi anii, ori de cîte ori organiza înlăuntrul lui acest transfer evocator al copilăriei şi al lunii lupului [1], uita şi se mira — de-ndată ce era aprinsă lumina —, cum de şedea tocmai acum în acea cameră, pe care o readucea din Canaanul copilăriei, asemenea căsuţei din Loretto [2]. — Cel puţin aşa descrie el însuşi aceste *elevate opere* ale amintirii în *preumblările rousseauiste* [3], pe care le pun aici, în faţa mea, pentru a nu minţi...

[1] Luna decembrie.

[2] Vestit loc de pelerinaj în Italia ; o legendă religioasă catolică pretinde că aici îngerii ar fi mutat casa din Nazareth a Mariei, „casa sfîntă", şi ar fi aşezat-o într-o pădure de mirţi, unde, pe la 1500, s-a construit peste ea o biserică gotică.

[3] Jean-Jacques Rousseau (1712—1778) propovăduia întoarcerea la natură. Cartea lui *Visările unui hoinar singuratic* era foarte îndrăgită de Jean Paul.

Numai că mi-aș încurca picioarele în rădăcini încîlcite și în hățișuri, dacă nu le-aș smulge, înlăturîndu-le și decupîndu-le pentru a vă prezenta acum, neîntîrziat, o anumită împrejurare, deosebit de importantă, din anii maturității sale ; — după aceea însă vom începe, în mod ordonat, apriori și vom urca încet, împreună cu învățătorașul, cele trei *trepte ascendente* ale vieții și le vom coborî, de partea cealaltă, pe cele trei *descendente* — pînă cînd, la capătul treptei celei mai de jos, Wutz va intra în groapă sub ochii noștri.

Aș fi preferat să nu aleg această parabolă. De cîte ori n-am contemplat, în *Fragmentele* lui Lavater [1] sau în *Orbis pictus* al lui Comenius [2] ori pe vreun perete, eșafodul și catafalcul celor șapte popasuri ale vieții — de cîte ori n-am observat cum făptura pictată urcă, lungindu-se și întinzîndu-se, pe piramida furnicilor, cum privește de sus în jur vreme de trei minute și cum coboară pe partea cealaltă, stafidindu-se, și se rostogolește, micșorată, peste lumea de-odinioară, ce zace în jurul acestui lăcaș al țestelor — și de cîte ori nu pășesc în fața unui chip trandafiriu ce respiră, plin de primăveri și de setea de-a bea de istov un cer întreg, și mă gîndesc că nu mileniile, ci deceniile au veștejit acest chip, prefăcîndu-l într-unul scofîlcit și boțit, plin de speranțele cărora le-a supraviețuit ? Dar, în timp ce mă întristez din pricina altora, treptele mă urcă și mă coboară și pe mine însumi ; și hai ! să nu ne facem, unii pe alții, să luăm lucrurile atît de în serios.

Împrejurarea importantă, pe care — după cum se pretinde — ținem atît de mult s-o auzim cu anticipație, este aceea că Wutz își scrisese cu propria mînă o întreagă bibliotecă, căci cum și-ar fi putut omul cumpăra una ? Uneltele lui de scris erau tipografia lui de buzunar ;

[1] Johann Kaspar Lavater (1741—1801), preot și savant din Zürich, prieten cu Goethe, autor al scrierii *Fragmente fiziognomice pentru promovarea cunoașterii și iubirii oamenilor*, în care încearcă să tragă concluzii din fizionomia omului asupra calităților lui sufletești.

[2] *Orbis pictus* (lat.), adică *Lumea în imagini*, titlul unei cărți școlare ilustrate a cunoscutului pedagog din Boemia Jan Amos Comenius (1592—1671).

orice nouă apariție de la tîrgul de cărți, al cărei titlu îi cădea învățătorașului sub ochi, era ca și scrisă sau cumpărată ; căci se așeza numaidecît la masă și elabora produsul și îl dăruia impresionantei sale colecții de cărți, care consta, ca și cele păgîne, numai din manuscrise. De pildă : de-abia apăruseră *Fragmentele fiziognomice* ale lui Lavater, că Wutz n-a lăsat acest cap fertil să i-o ia prea mult înainte, ci a rupt hîrtia sa de concepte în foi de format „in-cvarto" și, punîndu-și capul la contribuție, nu s-a clintit vreme de trei săptămîni din jilț, pînă ce n-a dat la iveală foetusul fizionomic (i-a făcut loc foetusului pe polița sa de cărți) și pînă nu l-a copiat pe elvețian. Aceste fragmente wutziene le-a intitulat lavateriene și a adăugat o notă, cum că n-are nimic împotriva celor tipărite ; dar că speră ca scrisul său să fie la fel de citeț, dacă nu chiar mai citeț decît orice alt tipar mediocru cu litere gotice. Nu era un blestemat de contrafăcător, care pune originalul deoparte și tipărește reproducînd cea mai mare parte din el ; căci Wutz nu lua nici un original în mînă. De-aici se pot explica minunat două fapte : în primul rînd acela, că uneori treaba mergea greu și că, de pildă, în tratatul lui Feder [1] despre spațiu și timp, nu se vorbea despre nimic altceva decît despre *spațiul* navei și despre *timpul* care, la femei, se numește *menses* [2]. Al doilea fapt era o chestiune de credință a sa : întrucît, vreme de cîțiva ani, își umpluse polița de cărți cu manuscrise și le și studiase temeinic, i se întărea convingerea că, de fapt, cărțile sale scrise de mînă erau documentele canonice și că cele tipărite erau simple contrafaceri ale celor scrise de el ; numai că, se plîngea Wutz, nu putea descoperi — chiar dacă lumea i-ar fi oferit provincii întregi ale ordinelor cavalerești — în ce împrejurări și de ce tipografii falsificau și modificau totdeauna lucrurile tipărite ; încît ai fi putut jura într-adevăr că versiunea tipărită și cea scrisă de mînă aveau doi autori, dacă n-ai fi știut cum stau lucrurile.

[1] Johan Georg Heinrich Feder (1740—1811), filozof popular și adversar al lui Kant, autor al scrierii *Spațiu și cauzalitate* (1787).

[2] Period (lat.).

Era o nerozie cînd, spre a-i face o farsă, vreun autor își scria opera temeinic, și anume în format *in-folio* lungăreț — sau spiritual, adică *in sedecimo* [1] ; căci comaestrul Wutz sărea numaidecît și își așeza coala de-a lungul sau o împăturea în șaisprezece.

Doar *o singură* carte îngăduia în casă : catalogul de la tîrgul de cărți ; căci seniorul trebuia să însemne pe marginea lui, cu cîte o mînă neagră, cele mai bune piese de inventar, pentru ca Wutz să le poată scrie cît mai grabnic, astfel încît să cosească și să vîre în hambarul dulapului de cărți fînul tîrgului de Paști, mai înainte de-a crește otava celui de Sfîntul Mihail. [2] N-aș vrea să scriu capodoperele lui. Cea mai mare neplăcere — constipație de cîte o jumătate de săptămînă și, pe de altă parte, guturai — o avea omul cînd seniorul (Friedrich Nicolai [3] al său) însemna prea multe lucruri bune, pe care trebuia să le scrie, și cînd mîna lui era îmboldită de cea desenată pe catalog ; iar fiul se plîngea adesea că, în unii ani, tatăl său nici că mai putea strănuta de atîta travaliu literar, pentru că avea de dăruit lumii, în același timp, *Considerațiile* lui Sturm [4], în ediție îmbunătățită, *Hoții* lui Schiller și *Critica rațiunii pure* de Kant. Asta se petrecea ziua ; iar seara, după cină, bietul om mai trebuia să vîslească în jurul Polului Sud și, în timpul călătoriilor sale à la Cook [5], abia dacă-i putea spune, în sus, trei cuvinte ca lumea fiului său din Germania. Căci, întrucît enciclopedistul nostru nu călcase niciodată în Africa interioară sau măcar într-un grajd spaniol de măgari și nici nu vorbise cu locuitorii celor două, avea

[1] Carte de format mic, adică o coală împăturită în șaisprezece (lat.).

[2] Se referă la cele două tîrguri de carte tradiționale din Germania : cel de la Leipzig și cel de la Frankfurt pe Main.

[3] Friedrich Nicolai (1733—1811), cunoscut librar berlinez, promotor al ideilor luministe, prieten cu Lessing și cu Mendelssohn, editor al „Bibliotecii generale germane".

[4] Christoph Christian Sturm (1740—1786), pastor din Hamburg, autor al unor *Considerații asupra operelor lui Dumnezeu în domeniul naturii* (1785).

[5] James Cook (1728—1779), cunoscut navigator în jurul lumii ; a fost însoțit în a doua călătorie a sa de către Georg Forster, care a scris *Călătorie în jurul lumii* (1778), ca o întregire a relatării lui Cook.

cu atît mai mult timp şi aptitudini să livreze bogate descrieri de călătorie prin cele două şi prin toate ţările — mă refer la asemenea lucrări pe care statisticienii, istoriografii omenirii şi eu însumi ne putem baza —; şi asta, în primul rînd, pentru că şi alţi autori de jurnale de călătorie îşi alcătuiesc adesea descrierile fără a fi întreprins călătorii, iar în al doilea rînd, pentru că e imposibil să înjghebi relatări de călătorie în alt mod, avînd în vedere că nici un autor care a descris o călătorie n-a fost cu adevărat în ţara al cărei profil îl schiţează ; căci şi celui mai prost i-a rămas în cap din armonia predestinată a lui Leibniz [1], că sufletul, de pildă sufletele unui Forster, Brydone [2], Björnstähl [3] — stînd toate permanent pe scăunelul izolator al glandei pineale sclerozate — nu pot descrie nimic altceva din India sudică şi din Europa, decît ceea ce şi-au imaginat despre ele şi ceea ce, avînd în vedere lipsa totală de impresii exterioare, secretă, torc şi deapănă din cele *cinci sfîrcuri de păianjen.* Wutz storcea cu trudă jurnalul de călătorie din nimeni altul decît din el însuşi.

Wutz scrie despre orice ; şi, dacă lumea savanţilor se miră de faptul că, la cinci săptămîni după tipărirea *Suferinţelor lui Werther,* a luat o veche pană de scris, a excerptat o bobină consistentă şi şi-a scris cu ea, pe nerăsuflate, suferinţele — întreaga Germanie a imitat după aceea suferinţele sale —, atunci nimeni nu se miră mai puţin decît mine de lumea savanţilor ; căci cum ar fi putut să vadă şi să citească această lume *Confesiunile* lui Rousseau, pe care le-a scris Wutz, şi care se află şi azi încă printre hîrtiile sale ? În aceste confesiuni, J.-J. Rousseau sau Wutz (e totuna) vorbeşte, însă, astfel despre sine, numai doar cu alte cuvinte care îmbracă ideile : „Într-adevăr n-ar fi chiar atît de nerod să ia pene şi să alcătuiască cele mai bune opere, dacă n-ar avea

[1] Gottfried Wilhelm Leibniz (1646—1716), filozof german care susţinea concordanţa dintre suflet şi trup, pe baza armoniei prestabilite de Dumnezeu.

[2] Patrick Brydone (1741—1818), naturalist englez ; a scris *Călătorie prin Sicilia şi Malta* (1773).

[3] Jakob Jonas Björnstähl (1730—1779), orientalist suedez şi autor de relatări de călătorie.

nevoie de nimic altceva decît să-şi dezlege punga şi să le obţină cu tocmeală. Numai că n-are nimic altceva în pungă decît doi nasturi negri de cămaşă şi un crăiţar murdar. Dacă, totuşi, vrea să citească ceva inteligent, de pildă, farmacopeea practică sau istoria universală a bolnavilor, atunci trebuie să se aşeze lîngă tocul şiroind de apă al ferestrei şi să născocească cerşitul. Iar pentru a iscodi culisele secretului masoneriei, căror urechi dionisiene să se adreseze dacă nu propriilor sale două urechi ? zicea el. Pe acestea două, înurechiate pe propriul său cap, le ascultă la nesfîrşit ; şi, în timp ce parcurge exact şi încearcă să înţeleagă cuvîntările masonilor [1], pe care le scrie, observă în cele din urmă tot felul de lucruri ciudate şi ajunge departe şi simte, în linii mari, primejdia. Întrucît nu ştie despre chimie şi alchimie nimic mai mult decît Adam după izgonirea din rai, cînd uitase totul, i-a fost foarte pe plac să-şi făurească un *annulus Platonis* [2] acel inel argintiu din jurul plumbului saturnic [3], acel inel al lui Gyges [4], care face invizibile atîtea lucruri, creieri şi metale ; căci dacă ar înţelege ca lumea această carte, ar putea şti, în mod frapant, de unde îşi procură Barthel must." — Acum vrem să ne întoarcem la copilăria lui.

La vîrsta de zece ani s-a metamorfozat într-un *alumnus* [5] de culoarea mulatrilor, din clasa a treia de gimnaziu, în oraşul Scheerau [6]. Examinatorul său trebuie să-mi fie martor, că nu aplic nici un fel de suliman alb eroului meu cînd îndrăznesc să relatez cum, încă înainte de-a intra în clasa a treia, nu mai avea de parcurs decît o foaie pînă la declinarea a patra şi că turuia ca un ceas deşteptător toate excepţiile genurilor : *thorax caudex pulexque* [7], numai că nu ştia regula. Printre toate cămă-

[1] Aluzie la tratatul lui Lessing *Ernst şi Falk. Convorbiri pentru masoni* (1778—1780).

[2] *Inelul lui Platon,* titlul unei cărţi naive de alchimie din 1781.

[3] Planeta Saturn.

[4] După cum povesteşte Platon, lydianul Gyges găsise un inel care îl făcea invizibil pe purtătorul său.

[5] Elev intern într-un gimnaziu (lat.).

[6] Oraş-reşedinţă în romanul lui Jean Paul *Loja invizibilă.*

[7] Piept, buturugă, purice (lat.).

ruţele *alumneului* [1], doar una singură era curată şi ordonată, ca bucătăria de gală a unei nürnbergheze : chiliuţa lui ; căci oamenii mulţumiţi sînt şi cei mai ordonaţi. Şi-a cumpărat de doi crăiţari cuie şi le-a bătut pretutindeni în chilie, ca să aibă pentru toate efectele cuie deosebite ; şi-a potrivit atîta vreme cărţile scrise de mînă, pînă ce cotoarele lor s-au aflat rînduite, unele peste altele, într-o linie verticală perfectă, ca a unui front prusac ; iar la lumina lunii se dădea jos din pat şi se tot învîrtea în jurul ciubotelor, pînă cînd ajungeau să stea alături paralel. — Dacă totul era simetric îşi freca mîinile, ridica din umeri pînă deasupra urechilor, sărea în sus, îşi clătina capul mai-mai să-i cadă şi rîdea de se prăpădea.

Mai înainte de-a dovedi despre el, în continuare, că era fericit în alumneu, vreau să demonstrez că asemenea lucru nu era glumă, ci o muncă herculeană. O sută de plăgi egiptene par că nici nu există, numai pentru că ne bîntuie în tinereţe, cînd rănile morale şi fracturile complicate se vindecă la fel de grabnic ca şi cele fizice — lemnul verde nu se frînge atît de repede în două, ca acela uscat. Toate rînduielile arată că un alumneu trebuia să fie, după menirea lui cea mai veche, o *mînăstire* protestantă *pentru băieţi* ; dar lucrurile ar trebui lăsate aşa, n-ar trebui să încercăm a transforma o închisoare preventivă într-un castel de plăcere şi nici ca un asemenea misantropin[2] să devină un filantropin [3]. Nu trebuie oare ca fericiţii deţinuţi dintr-o asemenea şcoală princiară să depună cele trei legăminte ale mînăstirii ? În primul rînd : *ascultarea,* întrucît superiorul elevilor şi maestrul novicilor îi înfig în coastă discipolului învеşmîntat în negru, rotiţa îmbolditoare a celor mai frecvente şi respingătoare porunci şi mortificări. În al doilea rînd : *sărăcia,* întrucît ei nu păstrează şi nu transmit de la o zi la alta mîncăruri indigeste şi alte firimituri, ci foamea ; iar Carminati [4] ar putea vindeca aziluri întregi de invalizi

[1] Gimnaziu cu internat, unde elevii primeau totul gratuit.
[2] Şcoală a mizantropiei.
[3] Şcoală a filantropiei.
[4] Bassario Carminati (1750—1830), medic şi profesor italian din Pavia.

cu sucul gastric de prisos al fundațiilor pentru studenți-teologi săraci și al alumneelor pentru elevi. Legămîntul *castității* urmează apoi de la sine, de-ndată ce omul trebuie să alerge și să postească ziua întreagă și nu duce lipsă de alte mișcări, în afară de cele peristaltice. Pentru funcțiile importante, cetățeanul trebuie să fie mai întîi hărțuit. Căci merită oare numai novicele catolic să fie bătut pentru a ajunge călugăr, sau un nenorocit de băiat de prăvălie din Bremen să fie afumat pentru a deveni slugă de negustor, ori un sud-american depravat să fie și bătut și afumat sau să mai suporte și alte chinuri, aflate în notițele mele, spre a fi dresat și sublimat pentru funcția de cazic [1] în sat ? Oare un pastor luteran nu e la fel de important și, pentru vocația sa viitoare, nu sînt deopotrivă de necesare asemenea exerciții chinuitoare ? Din fericire are parte de ele ; poate că tocmai pentru el lumea primitivă a zidit porțile școlilor, unde erau izolați cu toții, adevărate slugi ale slugilor : căci altor facultăți le folosesc prea puțin asemenea crucificări și trageri pe roată ale cărnii și spiritului. — De aceea chiar și atît de frecvent criticatele cîntece în cor, de stradă și de înmormîntare ale elevilor interni din alumneuri sînt un mijloc foarte bun pentru a scoate din ei călugări protestanți ; — și chiar și pelerina lor neagră și învelitoarea maurescă a paltonului sînt asemănătoare cu rantia monahală. În vechile mînăstiri, erudiția era o pedeapsă ; doar cei vinovați trebuiau să învețe psalmi latinești pe dinafară sau să copieze *autores* ; — în bunele școli sărace, acest mod de pedepsire nu e neglijat, iar învățămîntul drămuit este utilizat ca un mijloc nevinovat de a-l pedepsi și mortifica, astfel, pe sărmanul elev...

Doar învățătorașului nostru nu-i cășunase nici un rău această școală a crucii ; toată ziulica se bucura de ceva sau în speranța vreunui lucru. „Înainte de sculare, spunea el, mă bucur la gîndul gustării de dimineață, toată dimineața la gîndul prînzului, la vremea utreniei mi-e gîndul la gustarea de după-amiază, iar seara mă bucur gîndindu-mă la cină" — și astfel alumnul Wutz aștepta totdeauna cu nerăbdare cîte ceva. Dacă bea ceva

[1] Primar (sp.).

cu sete, spunea : „asta i-a plăcut lui Wutz al meu", şi îşi mîngîia stomacul. Dacă strănuta, spunea : „Să-ţi ajute Dumnezeu, Wutz !" — Pe vremea geroasă de noiembrie, cînd tremura de frig, se îmbărbăta pe uliţă închipuindu-şi soba caldă şi se bucura prosteşte, că vîrîse o mînă peste cealaltă pe sub palton, ca acasă. Dacă ziua era prea de tot şi cu crivăţ — căci există pentru noi, făpturile Domnului, zile de hăituială, cînd întreg pămîntul este o casă a hăituielilor şi cînd urgiile vremii ne stropesc şi ne udă ciuciulete la tot pasul, ca nişte jocuri de apă sugubeţe —, atunci maistoraşul era atît de şmecher încît se aşeza undeva sub vremuială şi nici nu se sinchisea de ea ; nu era capitulare care acceptă răul *inevitabil*, nici călire care îndură *ceea ce nu simte*, nici filozofie care digeră ceva *diluat* sau religie care trece peste ceva neplăcut, dar aducător de răsplată ; ci era gîndul la patul cald. „Seara, îşi zicea el, o să mă culc în orice caz, oricît m-or pişca şi m-or hăitui toată ziua cum vor, am să mă culc sub pilota mea caldă şi am să-mi lipesc liniştit nasul de pernă, vreme de opt ceasuri." — Şi cînd, în ultima oră a unei asemenea zile de suferinţă, se vîra sub plapuma sa, se scutura sub ea, îşi strîngea genunchii pînă la buric şi îşi spunea : „Vezi tu, Wutz, tot au trecut toate".

Un alt paragraf din arta lui Wutz de-a fi totdeauna vesel, era cel de-al doilea şiretlic, şi anume să se trezească totdeauna bucuros ; — şi, pentru a putea face asta, se folosea de un al treilea şiretlic, şi anume : păstra totdeauna din ziua precedentă ceva plăcut pentru dimineaţa următoare, fie găluşte coapte, fie tot atîtea foi nespus de primejdioase din *Robinson* [1], pe care îl prefera lui Homer — sau chiar puişori de pasăre ori plante tinere, la care, dimineaţa, voia să vadă cît le crescuseră peste noapte penele sau frunzele.

Paragraful al treilea, şi poate cel mai temeinic gîndit, al artei sale de-a fi vesel l-a elaborat cînd era în penultima clasă :

s-a îndrăgostit. —

O asemenea elaborare ar fi ceva pentru mine... Dar, cum e prima oară în viaţa mea că mă apuc să schiţez

[1] Se referă la romanul *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe.

cu cărbunele floarea iubirii zugrăvite, trebuie să întrerup lucrul numaidecît, pentru a continua s-o schițez mîine la ora șase, cînd focul nu va fi aproape stins, ca acum. —

Dacă Veneția, Roma și Viena și întreaga bancă a orașelor de petreceri s-ar coaliza și-ar vrea să-mi dăruiască un carnaval, care să semene cu cel ce a avut loc în camera posomorîtă a cantorului din Joditz [1], unde noi, copiii, am dansat întruna de la ora opt pînă la unsprezece (atît a durat carnavalul nostru, în care ne-am tăiat pofta de meiul care se mănîncă de lăsata-secului), atunci acele capitale s-ar apuca să întreprindă ceva imposibil și ridicol ; — totuși nu ceva atît de imposibil, cum ar fi încercarea de a-l înfățișa pe alumnul Wutz în dimineața zilei de lăsata-secului cu toate distracțiile ei carnavalești, cînd, aflîndu-se în vizită, ca elev al penultimei clase, în sala de dans sau de școală a părintelui său, s-a îndrăgostit în lege pe la ora zece. O asemenea distracție de carnaval — ce-ți trece prin gînd, iubite învățătoraș ! — Dar el nu se gîndea la nimic altceva decît la Justina, pe care eu arareori sau, mai curînd, niciodată n-o voi numi Justel ca locuitorii din Auenthal. Întrucît alumnul — chiar fără a se gîndi la el — realizase într-o clipă, în timpul dansului (puțini elevi de gimnaziu ar fi dansat, dar Wutz nu se arăta niciodată mîndru, în schimb totdeauna vanitos), cam ce era de capul Justinei — anume că o puteai socoti o fetișcană drăguță și sprintenă, că începuse să învețe cum să întocmească o scrisoare și regula de trei simplă cu fracții, că era fina doamnei pastor, avea cincisprezece ani și că se afla în sală doar ca dansatoare musafiră —, dansatorul musafir al comunei sale natale a făcut ceea ce se face în asemenea ocazii : s-a îndrăgostit, cum am mai spus ; — încă de la primul dans l-a cuprins ca o fierbințeală ; — în timp ce se rînduiau pentru al doilea și cînd, stînd locului liniștit, a chibzuit și a simțit anexa caldă a mîinii drepte, fierbințeala a crescut ; — și, pe cît se pare, dansînd, băiatul s-a prins în mrejele iubirii. — Cînd, pe deasupra, ea și-a mai

[1] Localitate în Bavaria unde a copilărit Jean Paul între 1765 și 1776.

și dezlegat panglicile roșii ale bonetei și le-a lăsat să fluture cît se poate de neglijent în jurul gîtului gol, el n-a mai perceput sunetele contrabașilor ; — iar cînd, în cele din urmă, fata s-a răcorit făcîndu-și vînt cu o năframă roșie, fluturînd-o în fața și în spatele lui, nimeni și nimic nu-l mai putea ajuta, chiar dacă cei patru profeți mari și cei doisprezece mici ar fi predicat de la fereastră, înăuntru. Căci, în fața unei năframe aflate în mînă femeiască, Wutz era învins pe loc, fără nici o altă putință de împotrivire, asemenea leului în fața unei roți de căruță ce se învîrtește sau ca elefantul în fața unui șoarece. Cochetele satului își făuresc din năframă acele culevrine și mașinării de război, pe care cochetele de la oraș și le fac din evantai ; dar unduirile unei năframe sînt mai agreabile decît păcănitoarea rotire a cozii de curcan pe care o închipuiesc spetezele colorate ale evantaiului.

În orice caz, Wutz al nostru se poate scuza cu faptul că, din cîte se știe, locurile de bucurie obștească fac inima mai cuprinzătoare pentru toate simțămintele care necesită mult spațiu, pentru devotament, pentru curaj și chiar și pentru iubire ; firește că, în încăperile strîmte ale cancelariilor sau ale odăilor de lucru, la primării ori în cabinetele secrete, inimile noastre se simt ca în tot atîtea *poduri* sau *cuptoare de uscat* și se stafidesc.

Wutz și-a dus cu el îndărăt, în alumneu, balonul inimii umflat și mînat spre înălțimi de gazul iubirii, fără a spune cuiva vreun cuvîntel, cu atît mai puțin purtătoarei drapelului năframei ; — nu din sfială, ci pentru că nu dorea niciodată mai mult decît prezentul ; se bucura doar, că era el însuși îndrăgostit și nu se gîndea la nimic altceva...

De ce a lăsat cerul ca cvinta iubirii să cadă tocmai în anii tinereții ? Poate tocmai din pricină că abia îți tragi sufletul în alumnee, cancelarii și alte colibe otrăvite, și atunci iubirea se urcă, asemeni tufelor înflorite, spre ferestrele cămărilor de tortură și înfățișează, în umbre șovăitoare, marea primăvară *de afară*. Căci *el* și cu mine, stimate domnule director, și chiar și dumneavoastră, emeriți slujitori ai alumneului, putem pune prinsoare

că n-aveţi decît să-l îmbrăcaţi cu cămaşa aspră a penitenţei (de fapt are una pe el) — n-aveţi decît să-l puneţi să mişte piatra înţelepţilor a lui Sisif [1] sau roata lui Ixion [2], ori căruciorul copilului vostru — n-aveţi decît să-l lăsaţi să flămînzească sau să-l bateţi pînă o rămîne pe jumătate mort — n-aveţi decît să vă daţi cu totul pe mîna dracului pentru o asemenea mizerabilă prinsoare (ceea ce n-aş fi crezut din partea dumneavoastră) ; — dar Wutz rămîne tot Wutz şi îşi strecoară totdeauna în inimă picul lui de bucurie îndrăgostită, mai cu seamă în zilele de arşiţă !

Vacanţele lui caniculare nu sînt, poate, nicăieri mai limpede înfăţişate decît în *Bucuriile lui Werther* [3] scrise de el, pe care biografii lui aproape că n-au altceva de făcut decît să le copieze. — Căci, duminica după utrenie, se ducea acasă la Auenthal, şi îi compătimea pe oamenii din toate uliţele, pentru că trebuiau să rămînă pe loc. Afară, în aer liber, îşi umfla pieptul cu cerul ce se boltea deasupra şi, în sala de concert a tuturor păsărelelor, asculta, aproape îmbătat şi de două ori fericit, cînd sopranele cu pene, cînd propriile sale fantezii. Pentru a abate forţele vitale ce ameninţau să se reverse peste maluri, alerga adesea în galop vreme de un sfert de oră. Întrucît, totdeauna cu puţin înainte şi puţin după apusul soarelui, simţea o nostalgie voluptoasă şi îmbătătoare — noaptea însă îl face pe om sublim, ca o moarte mai îndelungată, şi îi ia pămîntul de sub picioare —, întîrzia sosirea în Auenthal, pînă cînd soarele, scăpătînd, ţesea cu fire de aur, peste spicele ultimelor ogoare din preajma satului, rochiţa sinilie a acestuia şi pînă cînd umbra sa umbla, ca un uriaş, peste dealuri şi peste rîu. Apoi intra în sat clătinîndu-se în sunetele clopotelor vesperale, şi

[1] In mitologia greacă, Sisif primise pedeapsa să urce o piatră pînă în vîrful muntelui de-a rostogolul şi, ajuns sus, s-o scape, pentru a relua totul de la capăt.

[2] In mitologia greacă, rege osîndit de Zeus să fie legat pe veci, cu mîinile şi picioarele, pe o roată de foc, ce se învîrtea necontenit.

[3] Aluzie la cartea lui Friedrich Nicolai : *Bucuriile tînărului Werther* (1775), o parodie slabă, dar răutăcioasă la adresa capodoperei goetheene.

era plin de gînduri bune față de toți oamenii, chiar și față de directorul școlii. După aceea, dacă da ocol casei părintelui său și vedea în lucarnă reflexul lunii, iar prin fereastra de la parter o zărea pe Justina, care învăța în fiece duminică să compună temeinic o scrisoare... Oo ! dacă, în acest paradisiac sfert de oră din viața sa, ar fi putut să arunce în aer, de la cincizeci de pași, odaia și scrisorile și satul, și să aștearnă în jurul său și al epistolografiei o vale Tempe [1] singuratică și scăldată în lumină de amurg... ; dacă, în această vale, ar fi putut să cadă la pieptul celei mai frumoase făpturi dintr-însa, cu sufletul său îmbătat, care îmbrățișase pe drum toate făpturile, și dacă el și ea și cerul și pămîntul s-ar fi cufundat îndărăt și s-ar fi topit în fața unei clipe înflăcărate și a unui focar al încîntării omenești...

Cu toate acestea o făcea măcar noaptea pe la ora unsprezece ; și nici înainte nu-i mergea rău. Îi povestea tatălui său, de fapt Justinei, despre planul său de studii și despre influența sa politică ; se opunea dojenilor cu care termina părintele său de corectat scrisorile fetei și o făcea cu acea greutate pe care o are un critic de artă ; și, cum tocmai venea proaspăt de la oraș, avea nu o dată cîte-o glumă la îndemînă — pe scurt : cînd era pe adormite, nu auzea altceva în fantezia sa, ce dansa și se clătina, decît muzica sferelor cerești.

Firește, Wutz, tu poți așterne pe hîrtie bucuriile lui Werther, căci de fiecare dată lumea ta exterioară și cea interioară se lipesc împreună ca două valve de scoică și te cuprind ca pe o moluscă ; dar la noi, bieți amărîți, care stăm la gura sobei, lumea exterioară arareori este isonul și coristul dispoziției interioare pline de bucurie ; — cel mult e atunci, cînd ni s-a prăbușit întreaga punte de rezonanță și cînd scîrțîim și hîrîim gros ; sau cu altă metaforă : cînd avem nasul înfundat și se așterne înaintea noastră un întreg paradis de flori, iar noi nu putem să le simțim mirosul.

[1] In antichitatea greacă, vestită vale stîncoasă în Tessalia, între Ossa și Olimp, prin care curgea rîul Peneios.

La fiecare vizită învăţătoraşul nostru făcea Johannei-Theresei-Charlottei-Marianei-Clarissei-Héloisei-Justel [1] şi un cadou : o turtă dulce şi un potentat ; vreau să mă explic satisfăcător în privinţa amîndurora.

Potentaţii îi avea în propria sa editură ; dar, dacă la cancelaria consilierilor curţii imperiale, principii şi conţii sînt făcuţi dintr-un pic de cerneală, pergament şi ceară, el îşi confecţiona potentaţii cu mult mai mare cheltuială, din funingine, grăsime şi douăzeci de culori. În internat se făcea focul cu ramele multor potentaţi, pe care ştia să-i copieze şi să-i reprezinte, pe toţi, cu elementele componente, de parcă ar fi fost ministrul lor plenipotenţiar. Mînjea un sfert de coală de hîrtie cu un căpăţel de lumînare şi apoi cu funingine din sobă ; sfertul de coală îl aşeza cu partea înnegrită peste o coală cu ambele feţe albe ; deasupra, peste ambele coli, punea un portret princiar oarecare ; apoi lua o furculiţă ruptă şi trecea, apăsat, cu vîrful ei peste chipul şi trupul domnului care guverna : această apăsare îl dubla pe potentat, care se imprima de pe coala înnegrită pe cea albă. Astfel şi-a făcut copii destul de ingenioase după toţi cei ce purtau vreo coroană europeană ; de fapt n-am ascuns niciodată că furculiţa lui de oculaţie [2] a zgîrîiat şi a tăiat în asemenea hal pe împărăteasa Rusiei (pe cea precedentă) şi pe o mulţime de prinţi moştenitori, încît n-au mai fost buni de nimic altceva, decît să ia calea pe care o luaseră şi ramele lor. Oricum, sfertul de coală mînjit cu funingine nu era decît tava de clocit şi bazinul de corodat ale unor domnitori vrednici de glorie, sau chiar eleşteul lor de *împreunare* şi de *depunere* a icrelor ; în schimb, eleşteul pentru prăsit plevuşca şi maşina de apretat a potentaţilor era cutiuţa sa cu vopsele ; cu aceasta ilumina întregii linii domnitoare şi toate godeurile serveau să îmbrace un singur mare duce ; iar prinţesele de coroană îşi luau din aceleaşi godeuri cu vopsele roşeaţa obrajilor, a pudorii şi fardurile. — Aceste frumoase domnitoare le dăruia celei care domnea asupra lui şi care nu ştia ce să facă cu galeria asta de tablouri istorice.

[1] Figuri feminine din romane foarte gustate în secolul al XVIII-lea.

[2] Sistem de altoire.

Dar cu turta dulce știa în asemenea măsură ce să facă, încît o mînca. Găsesc că e greu să dăruiești iubitei o turtă dulce, pentru că adeseori o consumi singur cu puțin înainte de-a o dărui. Oare nu plătise Wutz trei crăițari pentru prima ? Oare nu avea el pătratul maroniu în buzunar și nu mersese cu el pînă la o depărtare de o oră de Auenthal și de termenul adjudecării ? Și... nu scotea el, din sfert în sfert de ceas, dulcea tablă votivă din buzunar, pentru a vedea dacă mai este pătrată ? Tocmai asta a fost nenorocirea ; căci, cu prilejul acestei demonstrații vizuale, ciugulea de fiecare dată de pe turta dulce cîteva migdale fără importanță ; — asemenea lucru l-a repetat de mai multe ori ; — după aceea s-a apucat să rezolve (în loc de cvadratura cercului) problema restabilirii cercului cvadraturat și a mușcat frumos cele patru unghiuri drepte, făcînd un octogon, apoi un poligon cu șaisprezece laturi, căci un cerc este un poligon infinit ; — după asemenea prelucrări matematice, poligonul nu mai putea fi prezentat nici unei fete, de-aceea Wutz a făcut un salt și a strigat : „Ei, o să-l înfulec eu însumi !" și iată oftatul ieșind afară, iar turta dulce intrînd înăuntru. — Cred că existau pe lume puțini maeștri scoțieni [1], puține senate universitare și puțini candidați la titlul de magistru, cărora să nu le facă o reală plăcere, dacă le-aș povesti prin ce deus ex machina a ieșit Wutz din încurcătură... printr-o a doua turtă dulce, pe care o vîrîse în buzunar, ca vecină de perete și de încăpere cu prima. În timp ce pe prima a mîncat-o, cealaltă a ajuns nevătămată la destinație, pentru că geamăna o ocrotea pe cealaltă ca un zid antifoc sau ca o gardă a coroanei. Dar Wutz și-a dat seama, în continuare, că — pentru a nu transporta pînă la Auenthal doar un torso sau un atom — trebuia să sporească, de la o săptămînă la alta, numărul trupelor coroanei sau al turtelor dulci.

Ar fi ajuns elev în ultima clasă de liceu, dacă părintele său nu s-ar fi mutat de pe planeta noastră pe alta sau pe vreun satelit. De aceea, s-a gîndit să imite ascensiunea tatălui său și a vrut să treacă direct de pe banca penultimei clase pe scaunul de învățător. Epitropul bisericii,

[1] Cel mai înalt grad de masonerie.

domnul von Ebern [1], se strecura printre cele două eşafodaje şi îl ţinea de mînă pe emeritul său bucătar, pentru a-l plasa într-o slujbă la care să se priceapă, căci şi în această slujbă, ca şi în cea precedentă, existau purcei [2] care să fie bătuţi şi muştruluiţi, pînă rămîneau aproape morţi, dar nu şi să fie mîncaţi. Acest lucru l-am mai amintit într-o notă din „Propunerea de revizuire a învăţămîntului", care a recoltat aplauzele domnului Gedike [3] — şi anume : faptul că, în fiece copil de ţăran zace un învăţător încă nematurizat, care, frecventînd cîţiva ani biserica, poate fi învestit cu toate calităţile ; faptul că nu numai vechea Romă îşi putea alege consulii lumeşti de la plug şi brazdă, ci şi satele de azi consulii lor şcolari ; faptul că poţi fi *instruit* aici de către oameni din tagma ta, tot atît de bine pe cît poţi fi *judecat* în Anglia de oameni din tagma ta, şi că tocmai cei căruia fiecare dintre noi îi datorăm cel mai mult *scibile* [4], ne seamănă cel mai mult, adică fiecare sie însuşi ; faptul că, dacă un oraş întreg (Norcia din munţii Apenini) vrea să se lase stăpînit de patru membri agramaţi ai consiliului municipal *(i quattri illiterati* [5]*),* atunci şi un tineret sătesc va putea fi stăpînit şi chelfănit de către un singur om ; şi faptul că ar trebui luat în considerare ceea ce am spus mai sus în text. Întrucît aici nota este însuşi textul, vreau să spun numai că am spus : o şcoală sătească este destul de populată. Există acolo : 1. gimnaziarhul, adică şeful şcolii, sau pastorul, care-şi pune sutana preoţească din iarnă în iarnă şi vizitează şcoala, băgînd-o în sperieţi ; 2. se află în respectiva odaie rectoratul, corectoratul şi subrectoratul, pe care le asigură, singur, cel ce posedă sau conduce şcoala ; 3. ca învăţători ai claselor inferioare sînt angajaţi : soţia învăţătorului, căreia i se poate încredinţa

[1] *Eber* înseamnă în românește „porc mistreț" sau „vier".

[2] Care, după cum se știe, sînt mai gustoși dacă sînt omoriți cu lovituri de băț (n. a.).

[3] Friedrich Gedike (1755—1803), director de gimnaziu din Berlin, care crescuse într-un sat fără a primi vreo instrucție școlară.

[4] Ceea ce poate fi știut, adică aflat, învățat (lat.).

[5] Cei patru inculți (it.).

callipedia, adică educația frumoasă a școlii de fete, dacă aceasta poate fi încredințată vreunui om ; apoi fiul ei, ca ajutor de dascăl și, totodată, puștama, căreia elevii săi trebuie să-i aducă și să-i dăruie cîte și mai cîte, pentru ca să nu-i asculte la lecție ; și care, atunci cînd șeful nu e acasă, duce adesea pe umerii săi vicariatul întregului cerc școlar protestant ; 4. în sfîrșit, întregul cuib de omizi al colaboratorilor, adică elevi propriu-ziși, pentru că acolo, ca și în orfelinatul din Halle, elevii claselor superioare au și ajuns învățători ai celor inferioare. — Întrucît pînă acum s-a tot clamat, din atîtea cabinete de studii, cerîndu-se școli reale, *comunitățile* și *directorii școlilor particulare* au ascultat și au făcut cu plăcere ceea ce le revenea. Comunitățile au recrutat pentru posturile lor de învățător numai asemenea tîrtițe pedagogice, care și-au făcut veacul pe scăunelele de țesători, croitori și cizmari și de la care, așadar, se puteau aștepta la ceva ; și, într-adevăr, asemenea oameni, făurind, sub ochii atenți ai institutului, fuste, ghete, vîrșe de pescuit și altele, transformă ușor școala nominală într-o școală reală, unde se face cunoștință cu obiectele fabricate. Învățătorul merge și mai departe și reflectează zi și noapte la respectarea caracterului de școală reală ; există puține munci ale unui tată de familie sau ale slugilor acestuia, pe care școala sătească condusă de el să nu le practice și să nu le exerseze ; și toată dimineața vezi seminarul instruit de el alergînd de colo-colo, spărgînd lemne, cărînd apă și așa mai departe, astfel încît, în afară de școală reală, elevii aproape că nu mai fac alta și își cîștigă picul de pîine întru sudoarea — școlii lui... Nu e nevoie să-mi spuneți că există și școli sătești proaste sau înapoiate ; e destul dacă cea mai mare parte prezintă cu adevărat toate calitățile pe care i le-am atribuit.

Nu vreau să scuz aberația stelei mele fixe cu un argument care să fie altă aberație. Domnul von Ebern l-ar fi investit învățător pe bucătarul său, dacă ar fi avut la îndemînă vreun alt urmaș priceput al acestuia ; dar n-a putut fi găsit nici unul ; și, întrucît moșierul se gîndea că poate n-ar fi chiar *o* inovație, dacă ar pune ca bucătăria și școala să fie slujite de *o* singură persoană — cu toate că, dimpotrivă, separarea și dedublarea slujitorilor școlii

şi ai stăpînului era mai mare şi mai veche, căci în secolul al nouălea însuşi preotul bisericii patronate trebuia să slujească totodată şi patronului bisericii ca servitor şi să-i înşeueze calul etc., iar cele două slujbe au fost despărţite abia mai tîrziu, ca atîtea altele —, şi-a păstrat bucătarul şi l-a numit învăţător pe alumnul, care fusese pînă atunci destul de deştept, ca să rămînă îndrăgostit.

Mă orientez întru totul după glorioasele certificate, pe care le am în mînă şi pe care Wutz le-a obţinut de la decan [1], deoarece examenul său a fost poate unul dintre cele mai riguroase şi mai fericite, care mi-au ajuns la cunoştinţă în vremea din urmă. N-a trebuit Wutz, oare, să spună *Tatăl nostru* pe greceşte — în timp ce comisia de examinare îşi peria pantalonii de catifea cu o perie de sticlă — şi apoi latinescul *Symbolum Athanasii* [2] ? N-a ştiut cel examinat să înşire cărţile *Bibliei,* şi om cu om, fără să se împiedice de florile şi ceştile zugrăvite pe tava cu cafea a examinatorului său, care-şi mînca micul dejun ? N-a trebuit el să-l catehizeze pe un tînăr cerşetor, care nu urmărea decît să capete un bănuţ, cu toate că tînărul n-a răspuns la fel de bine ca subexaminatorul său, ci ca o adevărată vită încălţată ? N-a trebuit el să-şi moaie vîrfurile degetelor în cinci oale cu apă caldă şi să aleagă oala a cărei apă era potrivit de caldă şi de rece pentru capul unui copil ce urma să fie botezat ? Şi n-a trebuit el, în cele din urmă, să plătească trei guldeni şi treizeci şi şase de crăiţari ?

La 13 mai a ieşit din *alumneu* ca *alumnus* şi a intrat în propria sa casă ca învăţător public ; şi din gogoaşa neagră de alumn a ieşit la lumină un fluture pestriţ de cantor [3].

La 9 iulie s-a aflat înaintea altarului din Auenthal şi a fost unit în căsătorie cu Justel.

Dar intervalul de timp, elizeic, dintre 13 mai şi 9 iulie ! — Pentru nici un muritor nu mai pică din cer o asemenea

[1] In biserica evanghelică şi catolică, conducătorul unei parohii sau al unui colegiu de preoţi.

[2] Învăţătură despre Sfînta Treime, atribuită în mod greşit teologului Athanasius (sec. al IV-lea e.n.).

[3] Dascăl bisericesc.

vîrstă de aur de opt săptămîni ; numai pentru învăţătoraş, întreg cerul, care se topise şi se scursese în jos, scînteia pe poienele *înstelate* ale pămîntului. — Te-ai legănat în eter şi, prin pămîntul străveziu, te-ai văzut înconjurat de cer şi de soare ; şi nu mai aveai nici o pondere ; dar nouă, alumni ai naturii, nu ne sînt hărăzite niciodată opt asemenea săptămîni, nici chiar una, nici măcar o zi întreagă, în care cerul de *deasupra* noastră şi *din* noi să-şi aibă siniliul pur şi zugrăvit cu nimic alta decît cu purpuriul amurgului şi al aurorei ; — în care să zburăm pe deasupra vieţii şi totul să se înalţe ca un vis bucuros ; — în care vîltoarea nestăvilită a fluviului lucrurilor să nu ne zdrobească şi să nu ne zguduie şi să nu ne tragă pe roată în cataractele şi vîrtejurile lui, ci să ne legene pe valuri scînteietoare şi să ne poarte pe sub flori aplecate deasupra lui ; — o zi căreia să-i căutăm zadarnic o soră printre cele trăite şi pe care s-o deplîngem la sfîrşitul oricărei alte zile, spunînd : din ziua aceea n-a mai fost nici una tot aşa.

O să ne facă bine tuturor dacă voi descrie pe larg aceste opt săptămîni sau două luni de încîntare. Au fost alcătuite numai din zile asemănătoare. Nici un singur nor nu s-a ridicat dindărătul caselor. Toată noaptea, roşeaţa amurgului adăsta la marginea cerului, unde soarele scăpătînd se ofilise înflăcărat ca un trandafir. La ora unu începeau să şi cînte ciocîrliile, iar natura îşi aşternea, toată noaptea, fanteziile pe armonica privighetorilor. În visele lui Wutz pătrundea răsunetul melodiilor din afară şi, în ele, zbura peste pomii în floare, cărora le împrumutau respiraţia florilor pomii cei adevăraţi din faţa ferestrei lui deschise. Visul ce aducea ziua îl purta blînd din somn la trezie, precum mama care îi murmură copilului ; iar el ieşea, cu pieptul însetat, în larma naturii, unde soarele crea pămîntul din nou şi unde amîndoi se revărsau, unul într-altul, într-un vuitor ocean al voluptăţii. Din această revărsare matinală a vieţii şi bucuriei se reîntorcea în cămăruţa sa întunecată şi căuta din nou puteri în bucurii mai mărunte. Era bucuros de orice, de fiecare fereastră scăldată sau nescăldată de soare ; — de odaia dereticată, de gustarea de dimineaţă pe care o plătea cu venitul slujbei sale ; — de ora şapte, pentru că nu mai

trebuia să meargă în penultima clasă de liceu ; — de mamă-sa, care era fericită în fiecare dimineaţă, fiindcă fiul ei devenise învăţător şi, astfel, nu trebuise să plece din casa ce-i era atît de familiară.

În timp ce-şi bea cafeaua, îşi tăia, în afară de chifle, şi penele de scris pentru *Messiada* [1], pe care o termina atunci de cîntat, cu excepţia ultimelor trei cînturi. Cea mai mare grijă o vădea întru tăierea greşită a penelor epice, făcîndu-le fie ca nişte pari şi fără despicătură, fie cu o a doua despicătură specială, care strănuta stropind ; căci, întrucît totul trebuia redactat în hexametri, şi anume dintre aceia ce nu pot fi înţeleşi, şi deoarece poetul putea realiza, fără efort, un minim de neinteligibilitate — redacta de fiecare dată într-o clipă orice rînd şi orice picior şi *pes* [2] —, trebuia să recurgă, de nevoie, la ideea de-a scrie absolut *neciteţ*, ceea ce era de folos. Prin această libertate poetică, preîntîmpina înţelegerea versurilor.

La ora unsprezece aşeza masa pentru păsărelele sale şi apoi pentru sine şi mama sa, o masă cu patru sertare, la care se aflau mai multe în ea decît *pe* ea. Tăia pîinea şi-i punea mamei sale dinainte bucăţile cu coaja mai neprăjită, deşi nici lui nu-i plăcea să mănînce coajă arsă. O, prieteni, de ce nu poţi prînzi la „Hôtel de Bavière" sau la „Römer" [3] cu atîta satisfacţie, ca pe masa-tejghea a Wutzilor ? — Îndată după masă se apuca să facă nu hexametri, ci linguri de bucătărie ; chiar şi sora mea are de la el o jumătate de duzină. În timp ce maică-sa spăla ce sculpta el, nici unul din ei nu lăsa sufletul fără hrană : ea îi povestea amănunte personale despre sine şi tatăl lui, de la a căror cunoaştere îl ţinuse departe cariera sa academică ; — iar el propunea, modest, planul de operaţii şi schiţa viitorului său menaj, pentru că nu se mai sătura rumegînd ideea de a fi tată de familie. „Am să-mi organizez gospodăria perfect raţional, spunea el ; am să iau un purcel de lapte pentru sfintele sărbători, că rămîn de prisos destule coji de cartofi şi sfeclă, ca să-l îngraş cu ele pe neobservate ; pentru iarnă, socru-meu trebuie să-mi

[1] Aluzie la epopeea religioasă *Messiada* de Klopstock (începută în 1746 şi terminată abia în 1773).

[2] Picior de vers (lat.).

[3] Nume dat primăriei din Frankfurt am Main.

aducă în curte o cărucioară de tufe (vreascuri), iar ușa odăii trebuie să fie căptușită și capitonată peste tot — căci, mamă, alde noi avem lucrările noastre pedagogice peste iarnă și nu răbdăm frigul defel." — La 29 mai, după aceste discuții, a mai fost și botezul unui copil — primul său botez și primul său cîștig —; încă din alumneu își cususe un registru mare de încasări, iar cei cîțiva groșeni i-a numărat de douăzeci de ori, de parcă ar fi fost altfel de bani. S-a înființat lîngă cristelniță, cu toate odăjdiile, iar privitorii stăteau, în galeria bisericii și în strana domnilor, cu jegul de toate zilele pe ei. — „Asta e sudoarea mea amară", a spus el la o jumătate de oră după ceremonie și a băut, la ceas neobișnuit, o stacană de bere. — Aștept de la viitorul lui biograf cîteva indicații pragmatice : de ce Wutz și-a cusut doar un registru de încasări, nu și unul de cheltuieli, și de ce a trecut în el louisdori, groșeni și firfirici, cu toate că n-a avut niciodată monede din prima categorie printre veniturile sale de la școală.

După ceremonie și după siestă, punea să-i ducă masa afară sub vișin, se așeza la ea și mai dăltuia cîțiva hexametri neciteți din *Messiada* sa. Chiar în timp ce rodea ciolanul șuncii, în chip de cină, lăsîndu-l luciu, mai cizela cîte un picior epic ; și știu foarte bine că, din pricina grăsimii, unele cîntece par puțin cam unsuroase. De îndată ce nu mai vedea lumina soarelui pe uliță, ci spînzurată pe vîrfurile caselor, îi dădea mamei sale banii necesari pentru gospodărie și pornea în afara satului, pentru a-și zugrăvi în liniște cum o va duce în viitor toamna, iarna, de cele trei sărbători sfinte, printre copiii de la școală și ai săi proprii. —

Și astea sînt, totuși, zile de lucru ; duminica, însă, ardea într-un nimb, care abia dacă-și află locul pe o catapeteasmă. — Dealtfel în nici un suflet din secolul acesta nu găsești o idee atît de măreață despre duminică, precum în cele ce sălășluiesc în cantori și învățători ; nu mă mir dacă nu pot deloc să rămînă modești într-o asemenea zi de curte. Nici chiar Wutz al nostru nu-și putea ascunde ce va să însemne : să cînți singur la orgă printre o mie de oameni ; — să îndeplinești o adevărată funcție ereditară, să-i pui seniorului pe umeri mantia preoțească de încoro-

nare şi să-i fii slujitor benevol şi camerier ; — să exerciţi autoritatea teritorială peste un întreg cor luminat de soare ; — ca maestru de cor în funcţiune, să stăpîneşti, de pe scaunul princiar al orgii, poezia unei parohii, chiar mai bine decît comandă preotul proza aceleiaşi parohii ; — iar după predică să dai sau mai curînd să citeşti *sans façons* [1], cu glas puternic, peste balustrada amvonului, porunci princiare depline... Într-adevăr, aici sau nicăieri altundeva ar fi nevoie să-i strig lui Wutz al meu : „Gîndeşte-te, ce erai cu puţine luni în urmă ! Reflectează că nu toţi oamenii pot deveni cantori şi foloseşte-te de avantajoasa inegalitate a stărilor sociale, fără a abuza de ea şi fără ca, pentru asta, să ne dispreţuieşti pe mine şi pe auditorii mei din jurul sobei." — — Dar nu ! Pe cinstea mea, bunul învăţătoraş oricum nu se gîndea la una ca asta ; de-ar fi fost ţăranii atît de deştepţi încît să privească în inima ta nebilioasă şi supraîndulcită, de făptură glumeaţă, zîmbitoare, care mergea lipa-lipa frecîndu-şi mîinile — ce-ar fi descoperit acolo ? Bucurie în cele două ventricule, bucurie în cele două auricule. Îţi numărai doară de sus, din balconul corului, făptură bună — pe care, cu cît trece vremea, te îndrăgesc tot mai mult —, viitorii elevi şi eleve din băncile bisericii şi îi vedeai pe toţi, cu anticipare, aşezaţi în sala ta de clasă şi în jurul nasului tău minuscul şi-ţi propuneai să strănuţi cu acesta din urmă o dată dimineaţa şi o dată după-amiaza, după ce mai întîi prizai tabac, numai pentru ca întregul tău institut să sară în sus, ca posedat, şi să-ţi strige : „Să v-ajute Dumnezeu, dom' cantor !" Ţăranii ar mai fi văzut în inima ta, în continuare, bucuria pe care o aveai să fii zeţar de cifre *in-folio*, lungi cît cele de pe cadranul ceasului din turn, cînd indicai duminica în tipar public, pe tabla neagră a cîntecelor, la ce pagină trebuia căutat cîntecul următor — noi, autorii, apărem tipăriţi cu lucruri mai proaste — ; mai departe, ar fi găsit bucuria de a face demonstraţie de cînt în faţa socrului tău şi a logodnicii tale ; iar în cele din urmă speranţa de-a da

[1] Fără nazuri (fr.).

de duşcă, de unul singur, zaţul de la fund al vinului pentru împărtăşanie, acru la gust. O fiinţă superioară trebuie să-ţi fi fost, din inimă, la fel de binevoitoare ca aceea care povesteşte despre tine, de vreme ce a trebuit să-l împărtăşeşti pe preamilostivul patron al bisericii tale tocmai în timpul lustrului tău paradisiac de opt săptămîni : căci a avut, totuşi, destulă minte ca să înlocuiască vinul de împărtăşanie, care imita îndeajuns de bine *băutura* dată lui Christos pe cruce, cu *lacrimile* lui Christos [1] din propria sa pivniţă ; şi ce fericiri ţi-au mai trecut prin toate mădularele după ce ai băut zaţul... Zău, de fiecare dată îmi vine să exclam din nou ; — dar, de ce, oare, îmi produce atîta plăcere — şi poate că şi vouă — această inimă învăţătoreşte fericită ? — Ah, poate din pricină că noi înşine nu dobîndim niciodată în asemenea măsură fericirea, pentru că gîndul vanităţii pămînteşti ne apasă şi ne taie răsuflarea şi pentru că am şi văzut pămîntul negru al cimitirului de sub iarba şi florile printre care şi-a petrecut învăţătorașul viaţa sărind într-un picior.

Amintitul vin de împărtăşanie încă îi mai spumega seara în vine ; şi această ultimă parte din ziua sabatului său mai trebuie s-o descriu. Doar duminica putea să se plimbe cu Justina lui. Înainte de asta cina la socrul său, dar cu slab folos ; încă din timpul rugăciunii dinaintea mesei, foamea lui de lup se istovea, iar strengăriile ce urmau o făceau să piară de tot. Dacă aş putea să citesc *Messiada* lui, aş căpăta din ea întreaga imagine a acelei seri, căci, aşa cum toţi marii scriitoraşi îşi împletesc biografia, nevestele, copiii, ogoarele şi vitele în ale lor *opera omnia* [2], tot aşa şi el a intercalat acea imagine, exact cum era, în cîntul al şaselea. Se gîndea că în *Messiada* tipărită era descrisă şi seara. În a sa avea să fie zugrăvită epic : cum ţăranii se mişcau pe ogoare şi măsurau cu cît crescuseră spicele şi cum îl salutau peste apă ca pe noul şi binerostuitul lor cantor ; — cum copiii cîntau din frunză şi din fluiere şi cum toate boschetele şi potirele de flori erau nişte orchestre complete, din instrumentele cărora răsuna cîntec sau zumzet sau zbîrnîit ;

[1] *Lacrimae Christi*, numele unui vestit vin italienesc.
[2] Opere complete (lat.).

— și cum, la urmă, totul devenea atît de solemn, de parcă însuși pămîntul sărbătorea duminica, în timp ce înălțimile și pădurile fumegau în jurul acestui cerc de vrajă și în vreme ce soarele cobora printr-un arc de triumf iluminat, spre miezul nopții, iar luna urca, printr-unul palid, spre amiază. O, tu, părinte al luminii ! Cu cîte culori și raze și artificii luminoase îți încadrezi pămîntul ! — Soarele se retrăgea tîrîndu-se, pînă rămînea o singură rază roșie, care se întîlnea cu reflexul amurgului pe chipul logodnicei ; iar aceasta, deprinsă doar cu simțăminte mute, îi spunea lui Wutz că, în copilăria ei, dorise adesea să se afle pe munții roșii ai amurgului și să coboare de pe ei, odată cu soarele, în frumoasele țări colorate roșietic, ce se aflau dincolo de roșeața amurgului. În timp ce maică-sa trăgea clopotul pentru rugăciune, Wutz își punea pălăria pe genunchi și privea, fără să împreune mîinile, spre locul roșu de pe cer, unde se zărise soarele ultima oară, apoi în jos la șuvoiul care curgea mai departe și purta umbre adînci ; și i se părea că clopotul de seară răsuna chemînd lumea și pe părintele său încă o dată la odihna de veci — pentru prima și ultima oară în viața sa inima s-a înălțat pînă dincolo de scena pămîntească ; și, din sunetele serii, parcă îi striga ceva că va muri acum de plăcere... Înflăcărat și vesel și-a îmbrățișat logodnica și i-a spus : „Cît de dragă îmi ești, cît de nesfîrșit de dragă !" Dinspre rîu părea a se auzi un picurat de flaut și cîntec de glas omenesc, ce se tot apropia ; pierzîndu-și firea, a strîns-o la piept, vrînd să-și dea duhul unit cu ea, și a crezut că sunetele cerului le sorb, într-o adiere, sufletele de pe pămînt și le readuc înmiresmate îndărăt, pe pajiștile Edenului, în chip de scîntei de rouă. Cineva cînta :

Ești frumos, pămînt ceresc,
Fericit tu mă poți face !
Vreau, pe tine, cît trăiesc,
Să simt bucurie, pace.

Era o gondolă din oraș, cu cîteva flaute și cîțiva tineri ce cîntau. El și Justina mergeau pe mal, în pas cu gondola ce trecea, și se țineau de mînă, iar Justina încerca să

cînte şi ea, încetişor, după ceilalţi ; mai multe ceruri păşeau alături de ei. Cînd gondola coti după o limbă de pămînt plină de arbori, Justina se opri locului cu blîndeţe, ca să nu mai meargă după ei ; şi, cum luntrea dispăruse după cotitură, îi căzu de gît cu primul sărut, roşind... „O, întîi iulie de neuitat !" scria el. — Au urmărit şi ascultat de departe sunetele de pe apă şi vise jucau în jurul amîndurora, pînă cînd ea a spus : „E tîrziu şi roşeaţa amurgului s-a întins pînă departe, iar în sat s-a făcut linişte". Au mers acasă ; el a deschis fereastra cămăruţei sale scăldate de razele lunii şi s-a furişat, cu un „bună seara" încetişor, pe lîngă maică-sa, care dormea.

În fiecare dimineaţă îl lumina, asemeni razelor zilei, gîndul că se mai apropiase, cu încă o noapte dormită, de 8 iulie, ziua nunţii ; iar ziua îl însoţea pretutindeni bucuria că încă nu trecuseră toate zilele paradisiace, care se intercalaseră între el şi patul nupţial. Astfel ţinea capul, precum măgarul metafizic [1], între două căpiţe de fîn, între prezent şi viitor ; dar el nu era nici măgar, nici scolastic, ci smulgea în acelaşi timp din ambele căpiţe... Într-adevăr, oamenii n-ar trebui să fie niciodată măgari, nici indiferentişti, nici stîngaci, nici bileamici [2], şi am motivele mele pentru asta... Mă opresc aici, pentru că mai vreau să chibzuiesc, dacă să-i creionez ziua nunţii sau nu. Căci creioane colorate pentru asta am, în fond, din belşug.

Dar, într-adevăr, n-am luat parte nici la ziua cinstirii lui întru nuntă, nici la vreuna proprie ; aşa că vreau s-o descriu cît mai bine şi să-mi organizez şi mie o partidă de plăcere, căci altfel nu m-aş alege cu nimic.

Nu cunosc vreun alt pasaj sau vreo altă coală mai potrivită, pentru ca cititorii să înţeleagă cîte îndur : magicele ţinuturi elveţiene în care mă statornicesc ; — siluetele de Apollo şi Venus pe care ochiul meu se fixează, sorbindu-le ; — patria sublimă, pentru care îmi dau viaţa ce mi-a înnobilat-o în prealabil ; — patul nupţial în care

[1] Aluzie la Jean Buridan, filozof scolastic din secolul al XV-lea, care pretindea că un măgar, aşezat la egală distanţă de două căpiţe de fîn identice, ar muri de foame, fiindcă nu s-ar putea decide către care să meargă mai întîi.

[2] În *Vechiul Testament*, se spune că lui Bileam i-a ieşit înainte o măgăriţă vorbitoare.

mă sui ; — toate astea — cu degete străine sau proprii — zugrăvite cu cerneală sau cu negru de tipar ; și dacă tu, divino, căreia îi rămîn credincios, care îmi rămîne credincioasă, cu care merg să mă plimb în nopțile arcadice de iulie, cu care adast în fața soarelui ce apune și a lunii care răsare, dacă măcar tu... ai exista ; dar tu ești o *icoană*, și nu te zăresc.

Nilului, lui Hercule și altor zei li se aducea, de fapt, tot ca și mie, doar fete plăsmuite ; înainte de asta, însă, căpătau totuși și unele reale.

Trebuie să aruncăm o privire, încă de sîmbătă, în casa școlii și a nunții, pentru a afla puțin mai devreme premisele în această zi din ajunul sărbătorii : duminică n-o să avem timp pentru asta ; — așa s-a petrecut și crearea lumii (după teologii mai vechi) în șase zile de lucru și nu într-un minut, pentru ca îngerii să poată cuprinde mai ușor cu privirea cartea naturii, cînd era răsfoită treptat. Sîmbătă, ginerele intră și iese alergînd în chip neobișnuit între două *corporibus piis* [1], între casa parohială și cea a școlii, pentru a duce patru jilțuri din prima în cealaltă. Le-a împrumutat de la senior, pentru a așeza pe ele pe însuși cel ce le-a împrumutat, ca principe-primat al său, și pe senioră, ca doamnă nașă a miresei, pe subdirectorul de la alumneu și pe mireasă însăși. Știu la fel de bine ca și alții, în ce măsură nu se poate lua apărarea acestui lux de împrumut al mirelui ; firește că uriașele scaune împrumutate (oamenii și jilțurile dispar acum) își împodobeau falsele capitonaje din păr de vită de la spătar și pernă cu postav siniliu, căi lactee de ținte galbene săreau ca niște fulgere pe șnururi galbene, și rămîne cert faptul că pe marginile acestor scaune ședeai pe moale în asemenea măsură, încît parcă aveai o tîrtiță dublă — însă, cum am spus, n-am lăudat și n-am dat niciodată de exemplu acest lux tîrtițesc al creditorului și datornicului ; dar, pe de altă parte, oricine a aruncat o privire în *Schultz din Paris* [2] trebuie să admită, că risipa de la *palais royal* și de la toate curțile

[1] Case cuvioase (lat.).
[2] Se referă la scrierea lui Friedrich Schultz *Despre Paris și parizieni* (1791).

este, pare-se, mai mare. Cum îi voi putea face pe „metodiştii strictei observanţe“ [1] să treacă de partea jilţului de bunic sau fotoliului lui Wutz, jilţ care apucă pămîntul cu patru labe de leu din lemn, legate prin patru stinghii — suporturile voioşilor cintezoi şi botgroşi —, ale cărui perniţe din păr de cal sînt pingelite mai mult decît splendid cu o piele groasă înflorată şi care întinde două braţe de lemn, păroase (pe care bătrîneţea le-a făcut — ca pe cele omeneşti — mai uscate), pentru a-l cuprinde pe cel ce şade în el ?... Semnul de întrebare pus aici ar putea să-i frapeze pe unii, pentru că au uitat perioada aceasta lungă.

Serviciul de masă din cositor, pe care mirele l-a luat tot de la prinţul-primat, poate fi cunoscut mai bine de către public de la prezentatorul obiectelor la licitaţie (dacă vor fi cumva vîndute la mezat), decît de la mine ; oaspeţii de la nuntă nu ştiu decît atît : salatiera, sosiera, platoul pentru brînză şi muştarniţa au fost pe rînd o singură farfurie, care era curăţată înaintea fiecărui rol.

Un adevărat Nil şi Alfeu [2] s-a revărsat peste fiecare scîndură a camerei, de pe care trebuia spălat pămîntul bun din grădină, şi pe fiecare picior al patului şi pervaz de fereastră, lăsînd în urmă reziduul obişnuit al inundaţiilor — adică *nisip*. Legile romanului ar cere, ca învăţătoraşul să se îmbrace şi să se întindă pe o pajişte sub acoperişul vălurit al ierbii şi florilor, şi să se cufunde acolo şi să răzbată dintr-un vis de iubire în altul ; numai că Wutz a jumulit găini şi raţe, a spart el însuşi lemne pentru cafea şi pentru friptură, a gustat sîmbătă vinul zilei de duminică şi, încins cu şorţul albastru al soacrei sale, a decretat şi a dus la îndeplinire cincizeci de ordine culinare, a sărit de colo-colo, în sus şi-n jos, cu capul încornorat de papiote şi cu părul legat în sus ca o coadă de veveriţă : „căci nu fac nuntă în toate duminicile“, spunea el.

Nimic nu e mai respingător decît să vezi şi să auzi o sută de precursori pe jos sau călare ; dar nimic nu e mai dulce decît să mergi cu ei, înainte, pe jos sau călare ;

[1] Sectă pietistă desprinsă din biserica anglicană şi fondată în Anglia în 1729 de John Wesley.

[2] Rîul principal al Peloponezului.

activitatea la care nu numai privim, ci și participăm, transformă ulterior plăcerea într-un rod pe care l-am semănat, l-am udat și l-am cultivat pînă la capăt noi înșine ; iar, pe deasupra, nu ne pălește strîngerea de inimă a așteptării.

Dar, dragă Doamne, am nevoie de o sîmbătă întreagă numai pentru a o relata pe aceasta ; căci am aruncat doar o privire, pe fugă, în bucătăria Wutzilor — ce agitație acolo ! ce fumegă acolo ! — De ce sînt crima și nunta atît de aproape una de alta, precum cele două porunci care vorbesc despre ele ? De ce adesea nu este doar o nuntă princiară o noapte a Sfîntului Bartolomeu pentru oameni, de ce și o nuntă burgheză este același lucru pentru orătănii ?

Nimeni n-a petrecut, însă, în casa nunții, aceste două zile de bucurie mai indispus și mai fatal decît doi pițigoi și trei botgroși : pe aceștia toți i-a arestat ginerele cel ordonat și iubitor de păsări — printr-o hăituială cu șorțuri și bonete de noapte aruncate după ele — și i-a silit să treacă din sala lor de dans în cîteva chilii monahale de sîrmă, atîrnate pe pereți, și să țopăie în ele la mansardă.

Wutz relatează atît în *Istoria străveche a Wutzilor*, cît și în *Cartea de citire pentru copii de vîrstă mijlocie*, ca seara pe la șapte, cînd croitorul îi proba ginerelui pantalonii noi și jiletca și gherocul, totul era curat lună și rînduit simetric și nou-născut, cu excepția lui însuși. Pe fiece scaun sau masă dintr-o cameră renovată și făcută să sclipească adastă o liniște indescriptibilă. Într-una haotică, însă, îți spui că trebuie să te muți, încă în aceeași dimineață, din locuința pe care ai anunțat că o părăsești.

Peste noaptea lui Wutz (ca și peste cea următoare) trecem în zbor, soarele și cu mine, și ne întîlnim cu el duminică, atunci cînd, îmbujorat și electrizat de gîndul cerului de azi, aleargă pe scară în jos, în camera de nuntă vesel-îmbietoare, pe care am împodobit-o ieri, cu atîta trudă și cerneală, folosind loțiune cosmetică — *mouchoir de Venus* și tampoane pentru suliman (cîrpa de spălat) —, cutie de pudră (oala cu nisip) și alte cele în materie de ustensile de toaletă și veselă. Peste noapte se trezise de șapte ori, pentru a se bucura de șapte ori de ziua următoare, și s-a sculat cu două ore mai devreme, pentru

a le devora pe amîndouă minut cu minut. Am impresia că parcă am intrat şi eu pe uşă cu învăţătorul, înaintea căruia minutele zilei se înşiră ca nişte căsuţe de fagure pline cu miere — le goleşte una după alta şi fiecare minut poartă în sine alt potir cu miere. Nici pentru o pensie viageră, cantorul n-ar fi în stare să-şi imagineze, pe toată suprafaţa pămîntului, o casă, în care să nu fie acum duminică, raze de soare şi bucurie ; nu ! — După ce mai întîi a deschis uşa, al doilea lucru pe care l-a deschis jos a fost canatul superior al unei ferestre, pentru a lăsa să iasă din odaia *himenului* un fluture ce unduia încolo şi-ncoace — o beteală de argint ce plutea, o folie de floare şi imagine leită a lui *Amor*. Apoi, în vederea zilei zgomotoase, şi-a hrănit în prealabil orchestra de păsărele din colivii şi a cîntat cu vioara părintească, pe fereastra deschisă, melodia populară care îşi croise drum, dansînd, din noaptea de lăsata-secului spre nuntă. Ceasul abia bate ora cinci, dragul meu, aşa că nu trebuie să ne grăbim prea tare ! Vrem să avem înfăşurate neted, cu două ceasuri pline înainte de tragerea clopotelor, cravata lungă de doi coţi (pe care, aşa cum ai dobîndit odinioară mireasa dansînd, ţi-o înfăşori acum învîrtindu-te în paşi de dans, în timp ce mama ţine capătul celălalt) şi panglica pentru legat coada. Aş da bucuros jilţul de bunic şi soba lîngă care şed, dacă aş şti cum să ne volatilizăm, auditoriul meu şi cu mine, prefăcîndu-ne în silfide invizibile, pentru ca întreaga noastră gaşcă să zburăm în grădină după agitatul nostru mire, fără a-i tulbura bucuria tăcută ; în grădina unde taie, pentru o inimă de femeie care nu e nici de diamant, nici romanic-perfidă, nu pur şi simplu flori, ci flori vii ; — unde scutură gîzele şi roua sclipitoare de pe petalele florilor şi aşteaptă cu plăcere ca trompa albinei să sugă pentru ultima oară la sînul matern al florilor ; — unde se gîndeşte la dimineţile de duminică din vremea cînd era băiat şi la pasul prea mic făcut peste straturi şi la pupitrul rece din amvon, pe care tatăl său îşi punea buchetul. Du-te acasă, fiu al predecesorului tău, şi priveşte în ziua de opt iulie nu îndărăt, spre apus, unde pămîntul cimitirului, gros de şase picioare, zace peste unii prieteni, ci spre răsărit, unde poţi vedea soarele, uşa casei parohiale şi pe Justina ta, care tocmai se furişează

înăuntru și căreia doamna naşă vrea să-i coafeze părul frumos şi să-i strîngă şnururile corsetului. Îmi dau seama uşor că auditorii mei vor să fie volatilizaţi din nou în silfide, pentru a zbura fluturînd în jurul miresei ; dar ei nu-i place asta. În sfîrşit, jacheta sinilie — culoarea livrelei morarilor şi dascălilor — cu butoniere negre şi cu mîna mamei ce netezea şi înlătura toate cutele, se afla pe trupul învăţătoraşului ; şi nu mai avea de luat decît pălăria şi cartea de cîntece bisericeşti. Iar acum — ştiu fireşte şi ce înseamnă splendoarea princiară la nunţile princiare, salvele de tun, iluminaţia, exerciţiile de paradă şi frizatul în aceste ocazii, dar asemenea bucurii doar n-am să le alătur căsătoriei lui Wutz ; priviţi numai în urma bărbatului care merge pe calea soarelui şi a cerului la mireasa lui şi care se uită pe celălalt drum, spre aluneu, şi îşi zice : „Cine s-ar fi gîndit la asta acum patru ani ?“ Vă spun, priviţi în urma lui ! N-o face, oare, şi servitoarea parohiei din Auenthal, cu toate că în acelaşi timp cară apă, şi atîrnă în cămările creierului ei şi în cele de haine, un asemenea veşmînt splendid şi complet, inclusiv ultimul ciucure ? N-are el vîrful nasului şi al ghetei pudrat ? Nu sînt oare deschise cele două batante ale porţii roşii a socrului său şi nu intră el pe poartă, în timp ce logodnica, pe care frizeriţa tocmai a terminat s-o gătească, se furişează pe uşa din curte ? Şi nu se întîlnesc nas în nas, astfel mobilaţi şi suprapudraţi, încît n-au nici curajul să-şi dea „bună dimineaţa“ ? Căci au văzut ei oare, în viaţa lor, ceva mai superb şi mai distins, decît sînt amîndoi astăzi ? Oare, în această jenă scuzabilă, nu este o fericire lunga ţandără de lemn, pe care a cioplit-o fratele cel mic şi pe care o întinde în sus surorii sale, pentru ca să înfăşoare şi să încingă pe ea, ca în jurul unui arac de vie, mănunchiul de flori şi ciucurele parfumat destinat butonierii cantorului ? Oare doamnele invidioase vor mai rămîne prietenele mele, dacă voi muia pensula în vopsea şi voi schiţa colorat, cu anticipaţie, parura miresei, aurul tremurător din păr, în loc de ac de păr care tremură, cele trei medalioane de aur de pe piept, cu miniaturile împăraţilor germani, iar mai jos lingourile de argint turnate în nasturi ?... Dar aproape că-mi vine să arunc cuiva pensula în cap, cînd îmi trece

prin minte gîndul că, atunci cînd va fi tipărită cartea, Wutz al meu și mireasa lui vor fi luați în derîdere de către cochete și alți martori ai diavolului ; dar credeți, voi, oare, orășence, vînzătoare distilate și tatuate de suflete, care măsurați și iubiți la bărbați totul în afară de inimă, că eu sau majoritatea cititorilor mei am putea rămîne indiferenți față de asta, ori că nu am renunța cu plăcere la toți obrajii voștri încordați, la buzele zvîcnind, la ochii voștri care pîrjolesc cu spirit și pofte, la brațele voastre obediente în fața întîmplării și chiar la declamațiile voastre sentimentale, în schimbul unei singure scene, unde iubirea își refractează razele în aurora pudorii, unde sufletul nevinovat se dezbracă în fața ochilor tuturor, în afară de ai săi proprii și unde o sută de lupte lăuntrice însuflețesc chipul străveziu, pe scurt : unde mirii mei au acționat ei înșiși, întrucît veselul șugubăț de socru a pus stăpînire pe capetele încreștite și înflorite în alb ale celor doi și le-a dirijat înțelept spre un sărut ? Îmbujorarea ta bucuroasă, Wutz ! — și îmbujorarea ta rușinată, dragă Justina !

Căci cine oare va reflecta mai acut, cu puțin înaintea nunții sale, la aceste lucruri sau la altele asemenea, și va cînta apoi mai delicat decît însuși actualul biograf ?

Larma copiilor și a dogarilor de pe uliță și cea a recenzenților din Leipzig îl împiedică pe biograf să asteamă aici totul pe larg, splendidele ferecături și triplele înfloriturî cu care mirele prevedea la orgă fiecare vers al coralului — aripa îngerului de lemn aurit, de care își atîrna, în afara balconului corului, pălăria specială de elector — numele Justina pe pedalele orgii — plăcerea și bucuria sa cînd și-au dat unul altuia mîna dreaptă în fața cărții de ritual liturgic (bula de aur și constituția imperială a guvernării în căsnicie) și cînd a gîdilat-o cu degetul inelar în palmă, ca după paravanul unui pat — și intrarea în sala nunții, unde se întîlneau poate cele mai măreți și distinse persoane și mîncăruri din sat, un pastor, o preoteasă, un subdirector, o mireasă. Va recolta, însă, aplauze faptul că-mi crăcănez picioarele și cu asta trec peste întreaga masă de nuntă și cireadă de nuntași și peste după-amiază, pentru a auzi cu ce se fudulesc seara — unul sau altul din dansuri îl indică subdirectorul.

În fond, toți s-au dezlănțuit ; o pîclă alb-albăstruie de tutun și o baie de aburi de supă unduiește în jurul a trei lumînări și separă oamenii, unul de altul, prin văluri de ceață. — Violoncelistul și violonistul mai mult își umplu mațele proprii decît le freacă pe cele străine. Peste prichiciul ferestrei privește, ca galerie, întregul Auenthal, agitîndu-se, iar tineretul satului dansează afară, la treizeci de pași de orchestră, în ansamblul lui destul de drăguț. Bătrîna bîrfitoare a satului îi strigă preotesei datele ei biografice mai importante, iar aceasta le strănută și le tușește pe ale ei, fiecare vrea să-și facă mai curînd necesitățile istorice și o vede cu neplăcere pe cealaltă șezînd pe scaun. Tatăl arată ca un discipol favorit al discipolului favorit Ioan, pe care pictorii îl zugrăvesc cu un pocal în mînă, și rîde mai tare decît predică. — Prefectul se precipită pe ici, pe colo în chip de elegant și nimeni nu-l poate ține locului. — Maria Wutz al meu se bălăcește și se dă afund în toate cele patru rîuri ale paradisului, iar valurile mării bucuriei îl saltă și-l leagănă atotputernic ; — doar una din druște (cu piele și suflet prea delicate pentru starea ei plină de bătături) aude toba bucuriilor ca înăbușită de un ecou și parcă acoperită cu văl negru ca un leș regesc, iar încîntarea tăcută îi încordează, în chip de suspin, pieptul însingurat. — Învățătorul meu (are voie să stea de două ori gură-cască în piesa bucătăriei) iese cu jumătatea lui cu cununie pînă-n ușa casei, al cărei *dessus-de porte* [1] este un glob de rîndunele, și privește în sus spre cerul tăcut și licăritor de deasupra și se gîndește, că fiecare soare mare privește, ca locuitorii din Auenthal, în jos și înăuntru, pe fereastra lui... Navighează bucuros pe deasupra picului tău de timp împîclit, căci tu poți ! Dar noi n-o putem face cu toții : și pomenita druscă nu poate nici ea. — Ah, de-aș fi întîlnit și eu, ca tine, într-o dimineață de nuntă fluturele sfios, atras de flori, cum ai întîlnit tu albina din potirul florii, ceasul din turn care a stat la ora șapte, cerul mut de sus și cel zgomotos de jos ! Atunci ar fi trebuit să mă gîndesc la faptul că nu pe această sferă furtunoasă, pe care vînturile

[1] Cornișă deasupra ușii de la intrare, în care e pictat de obicei un tablou (fr.).

urmă învîrtejindu-se în florile noastre mici, trebuie să căutăm locul de odihnă, unde ne învăluiesc parfumurile lor, sau să găsim ochiul fără praf, un ochi fără *stropii de ploaie* pe care-i aruncă spre noi acele furtuni ; şi dacă zeiţa bucuriei, ce aruncă fulgere, ar fi stat atît de aproape de pieptul meu, aş fi privit totuşi dincolo, la acele grămăjoare de cenuşă, în care i-a şi calcinat pe oameni, cu îmbrăţişarea ei, născută din soare şi nu din zonele noastre îngheţate ; — şi, vai, dacă precedenta descriere a unei mari fericiri m-a lăsat atît de trist, ar trebui — abia cînd tu, mînă ce ajungi din incomensurabile înălţimi în adîncul pămîntului, mi-ai aduce aici jos o bucurie, ca o floare crescută pe vreun soare — să las să cadă stropi de încîntare pe această mînă părintească şi să-mi întorc ochiul prea slab de la oameni...

Acum cînd spun toate astea, nunta lui Wutz a trecut de mult, Justina lui e bătrînă, iar el îşi doarme somnul de veci ; valurile vremii l-au acoperit şi îngropat, pe el şi toate aceste zile luminoase, sub un sediment cu patrucinci straturi ; — şi pe lîngă noi cresc tot mai mult aceste precipitaţii atmosferice care ne acoperă ; în trei minute vor atinge inima şi se vor aşterne neted peste mine şi peste voi.

În această dispoziţie, să nu-mi pretindă nimeni să împărtăşesc din al său manual al bucuriilor, multele bucurii ale învăţătorului, îndeosebi bucuriile de Crăciun, de hramul bisericii şi de la şcoală ; — dar s-ar putea s-o mai fac într-un adaus postum la un post-scriptum, pe care îl voi da ulterior, dar nu azi ! Azi e mai bine să-l mai vedem pe fericitul Wutz pentru ultima oară viu şi mort şi apoi să plecăm.

Deşi am trecut de treizeci de ori prin faţa uşii casei sale, aş fi ştiut destul de puţin despre omul luat în totul, dacă la 21 mai anul trecut, bătrîna Justina n-ar fi stat în pragul uşii şi dacă, văzîndu-mă că-mi umplu tăbliţa de scris din mers, nu mi-ar fi strigat întrebîndu-mă de nu cumva sînt şi eu făcător de cărţi. „Ce altceva să fiu, draga mea ? i-am răspuns, în fiecare an fac diferite cărţi şi le dăruiesc apoi pe toate publicului.“ — Atunci ea a continuat, poftindu-mă să mă ostenesc pentru un

cesuleț pînă la bătrînul ei, înăuntru, care e și el făcător de cărți, și se simte tare rău.

Damblaua îi paralizase bătrînului partea stîngă, poate pentru că o pecingine de la gît, cît un taler de mare, se vindecase intrînd înlăuntrul trupului, sau poate din pricina vîrstei. Ședea în pat rezemat de un maldăr de perne și avea pe plapumă, înaintea sa, un întreg depozit de mărfuri, pe care le voi specifica îndată. Bolnavul se preface numaidecît a cunoaște pe oricine, ca și călătorul — și oare ce altceva este ! Simțindu-se cu piciorul și ochiul atît de aproape de lumi mai sublime, nu mai face nici un fel de nazuri în asemenea situație. Mi s-a plîns că bătrînica lui trebuia, de trei zile, să se intereseze de un autor de cărți, dar că nu pusese mîna pe nici unul, în afară de acum ; dar are nevoie de unul care să preia biblioteca lui, s-o pună în ordine și s-o inventarieze și care să adauge, spre completarea descrierii vieții lui, aflate în întreaga bibliotecă, ultimele sale clipe, dacă i-ar fi sosit ceasul ; căci bătrînica lui nu e o învățată, iar fiului său îi îngăduise, acum trei săptămîni, să meargă la Universitatea din Heidelberg. Semnele de vărsat și creturile presărate pe față dădeau chipului său rotund și mic un joc de lumini nespus de vesele ; fiecare din ele părea o gură care rîde ; dar mie și semioticii mele nu ne-a plăcut faptul că ochii lui scăpărau fulgere, că sprîncenele și colțurile gurii zvîcneau și că buzele lui tremurau atît de tare.

Vreau să-mi țin făgăduiala în ce privește specificația obiectelor. Pe plapumă se aflau : o bonetă de copil din tafta verde cu una din panglici ruptă ; un bici de copil acoperit peste tot cu fluturași de aur tociți ; un inel de cositor de purtat pe deget ; o cutie cu cărți pitice în format 128° ; un ceas de perete ; o carte scrisă de mînă și murdară și o nuia de prins cintezoi, lungă de-un deget. Erau rămășițe ale copilăriei irosite și lucruri venite prea tîrziu. Cabinetul artistic al acestor *antichități grecești* fusese dintotdeauna sub scară, căci într-o casă care este hîrdăul de flori și cutia pentru răsaduri a unui singur arbore genealogic, lucrurile rămîn cincizeci de ani neclintite de la locul lor — ; și întrucît constituția imperială era pentru

el, încă din copilărie, să păstreze toate jucăriile sale în ordine istorică şi deoarece nici un om, în afară de el, nu se uita tot anul sub scară, a putut încă în ziua cînd s-a pregătit de ziua morţii, să pună în jurul său aceste urne cu cenuşa unei vieţi răposate şi să-şi proiecteze bucuria îndărăt, fiindcă nu mai putea s-o proiecteze înainte. Tu, micuţule Maria Wutz, n-ai putut să intri în nici un *templu antic* de la Sanssouci sau Dresda şi să te prosterni în faţa *spiritului universal al naturii frumoase a artei ;* dar ai putut totuşi să priveşti în *cortul mărturiei* ce cuprindea antichităţile copilăriei tale, sub scara întunecoasă, iar razele copilăriei reînviate jucau prin colţurile sumbre, ca acelea ale copilului Isus pictat, în staulul său. Oo, dacă suflete mai mari decît tine ar sorbi din întreaga Orangerie a naturii atîtea seve şi mirosne dulci, cîte sorbi tu din colţuroasa frunză verde de care te-a atîrnat destinul, atunci oamenii nu s-ar bucura numai de frunze, ci de grădini întregi, iar sufletele mai bune şi totuşi mai fericite nu s-ar mai mira, că pot exista măistoraşi *fericiţi.*

Wutz mi-a vorbit, întorcînd capul spre poliţa cu cărţi. „Întrucît am citit pînă la istovire operele mele cele mai serioase şi le-am corectat, privesc ore în şir la bagatelele astea şi sper că nu vor face de ruşine nici un autor".

Dar n-aş şti cu ce i s-ar putea face lumii un serviciu mai mare, decît hărăzindu-i catalogul raţionant al acestor obiecte de artă şi bagatele, pe care mi le-a destinat pacientul.

Inelul de cositor i-l pusese pe deget, drept chezăşie a iubirii conjugale, domnişorica de patru ani a pastorului precedent, întrucît fuseseră cununaţi cinstit şi cu toată rînduiala de către un tovarăş de joacă ; sărăcăciosul cositor îl legase de ea mai strîns decît metalele mai nobile pe oamenii mai nobili, iar căsătoria lor au făcut-o să dureze cincizeci şi patru de minute. Adesea, cînd ulterior, ca alumnus cernit, o vedea plimbîndu-se cu egretă de pene tremurătoare, la braţul subţire al vreunui elegant bălţat, se gîndea la inel şi la vremurile de odinioară. În general, m-am străduit inutil pînă acum să ascund, că se îndrăgostea de orice arăta a femeie ; toţi oamenii veseli de speţa lui fac acelaşi lucru şi pesemne că o şi pot face, pentru

că iubirea lor se menține la mijloc, între cele două forme extreme de iubire, așa cum sînul este legătura și amestecul creol al farmecelor platonice și epicureice. — Întrucît îi ajuta părintelui său să întoarcă ceasul din turn, așa cum înainte vreme principii de coroană mergeau cu tații lor la ședințe, un asemenea fapt mărunt a putut să-i dea îndemnul de-a face găuri într-o casetă lăcuită și de-a sculpta din ea un ceas de perete, care n-a mers niciodată ; între timp însă, își avea totuși, ca mai multe corpuri diriguitoare, greutățile lui lungi și roțile dințate, pe care le luase din șasiul unor cai de jucărie nürnberghezi și le utilizase astfel la ceva mai bun. Scufița verde de copil, garnisită cu dantele, singura rămășiță a fostului său cap de la patru ani, era bustul și copia de gips a micului Wutz, care se transformase acum într-unul mare. Hainele de toate zilele reprezintă mult mai profund imaginea unui om mort decît portretul său ; — de aceea Wutz contempla verdele cu nostalgică voluptate și i se părea că, din gheața bătrîneții, mijea o brazdă verde a copilăriei peste care ninsese de mult ; „doar cămășuța de flanelă ar mai trebui să o am, a spus el, pe care mi-o legau totdeauna la subsuori !“ Cunosc atît primul caiet cu exerciții de scris al regelui Prusiei, cît și cel al învățătorului Wutz, și pentru că le-am avut pe amîndouă în mînă, pot aprecia că regele scria, ca bărbat, mai prost decît măiestorașul, pe cînd era copil. „Mamă, i-a spus el nevestei sale, ia uită-te cum scria bărbatul tău aici (în caietul de exerciții) și cum scria acolo (în capodopera sa caligrafică, un hrisov de învestitură prins în ținte pe perete) ; m-aș mînca singur de drag ce-mi sînt, mamă !“ Nu se fălea față de nimeni, în afară de soția sa ; și prețuiesc foarte mult, atît cît merită, avantajul pe care-l prezintă căsătoria, anume că soțul dobîndește prin ea un al doilea eu, față de care se poate lăuda singur, fără ezitare. Într-adevăr, publicul german ar trebui să se slujească de un asemenea al doilea eu al nostru, al autorilor ! — Cutia de pe plapumă era o bibliotecă de cărticele liliputane în format de calendar cît un deget, pe care le dăduse la iveală în copilărie copiind cîte un verset din *Biblie*, broșîndu-l și

spunînd doar atît : „Am mai făcut un Kober[1] destul de drăguț !" Pot reuși asta și alți *autores*, dar abia cînd au ajuns la maturitate. Cînd mi-a vorbit despre scrierile sale de tinerețe, a făcut remarca : „În copilărie omul e un adevărat nerod ; încă de pe atunci răzbate la lumină activitatea scriitoricească, numai, firește, într-o formă încă necoaptă și ridicolă !" Și a privit zîmbind mulțumit la cea de acum. Și tot astfel au mers lucrurile și cu nuiaua de prins cintezoi ; nu era oare nuiaua de-o șchioapă, pe care o ungea cu bere și pe care prindea mușchiul de picioare, precursoarea celei de un cot, *îndărătul* căreia petrecea, toamna tîrziu, cele mai frumoase clipe, după cum cintezoii treceau *pe* ea prin cele mai urîte ? Prinsul păsărelelor cere neapărat un pic de suflet liniștit, fericit în sine însuși.

Este ușor de înțeles că desfătarea sa cea mai mare, de bolnav, era un calendar vechi și cele douăsprezece oribile gravuri ale lunilor. În fiecare lună a anului își procura, fără să-și scoată pălăria în fața inspectorului vreunei galerii sau să bată la ușa vreunui cabinet de tablouri, mai multă plăcere artistică și picturală, decît alți germani care și-și scot pălăria și bat la ușă. Parcurgea, adică, cele unsprezece viniete ale lunilor — pe cea a lunii în care se afla o lăsa deoparte — și încorpora, cu fantezie, în scenele gravurilor pe lemn, tot ceea ce aveau nevoie și el, și ele. De bună seamă îl reconforta, în zilele de boală și în cele sănătoase, cînd, în imaginea hibernală a lui ianuarie, se urca în pomul negru și jumulit și se instala (cu fantezia) sub cerul înnorat, care plana apăsător asupra pămîntului și care se boltea ca un baldachin deasupra somnului de iarnă al cîmpiilor și ogoarelor. Întreg iunie se rotea în jurul lui, cu zilele și ierburile sale lungi, cînd își lăsa imaginația să clocească gravura în lemn cu peisajul de iunie, pe care niște cruciulițe mici nu trebuiau să fie altceva decît păsărele ce zburau prin hîrtia de tipar cenușie, și pe care gravorul în lemn macerase frunzișul luxuriant al pomilor, transformîndu-l în schelete

[1] Aluzie la *Predicatorul de cabinet* al lui Kober, în care se ascunde mai mult duh (firește adesea smintit) decît în douăzeci de grămezi de predici vlăguite de acum *(n.a.)*

de frunze. Numai acela care are fantezie își făurește din orice mică cioplitură o relicvă făcătoare de minuni, din fiece falcă de măgar un izvor ; cele cinci simțuri oferă doar cartoanele, doar trăsăturile fundamentale ale plăcerii și neplăcerii.

Bolnavul trecu peste foaia lui mai pentru că acesta, oricum, se afla afară, în jurul casei. Florile de cireș, cu care își împodobește florar părul verde, lăcrămioarele care, în chip de trandafir pus la butonieră, își răspîndeau parfumul pe pieptul lui, nu le-a mirosit — își pierduse mirosul — dar le-a privit, căci avea cîteva și într-o strachioară lîngă patul de suferință.

Mi-am realizat în mod inteligent intenția de-a întîrzia pentru mine și ascultătorii mei, vreme de cinci sau șase pagini, clipa tristă în care moartea se apropie, de față cu noi toți, de patul prietenului nostru bolnav și pătrunde cu mîini reci ca gheața în pieptul lui cald și sperie inima ce bate fericit, cuprinzînd-o și oprind-o pentru totdeauna. Desigur, în cele din urmă, soseste totuși clipa și însoțitoarea ei.

Am rămas toată ziua acolo, iar seara am spus că pot să stau de veghe. Mintea lui vioaie și chipul care zvîcnea îmi dăduseră convingerea fermă că damblaua avea să se repete peste noapte ; dar nu s-a întîmplat nimic, ceea ce ne-a făcut o mare plăcere mie și învățătorașului. Căci îmi spusese — și lucrul acesta stă scris și în ultimul său volumaș — că nimic nu e mai frumos și mai ușor decît să mori într-o zi senină ; sufletul încă mai vede soarele sus prin ochii închiși și zboară din trupul uscat în largul mării de lumină albastră de afară ; dimpotrivă, însă, ar însemna o moarte prea amarnică să trebuiască să iasă într-o noapte întunecoasă și vuitoare din trupul cald și să facă astfel singur lungul salt pînă-n mormînt, cînd întreaga natură însăși se află acolo, pe moarte, și ține ochii închiși.

Pe la unsprezece și jumătate noaptea au mai venit la patul lui Wutz doi foarte buni *prieteni de tinerețe,* somnul și visul, pentru a-și lua și ei rămas bun de la el. Sau rămîneți mai multă vreme și poate că sînteți doi prieteni ai omului, care îl scoateți pe cel ucis din mîinile pline de sînge ale morții și îl purtați matern pe brațele voastre

legănătoare, prin recile peșteri subpămîntene, pînă în țara luminoasă, unde un nou soare matinal și o nouă floare a dimineții îl suflă într-o adiere spre viața trează ?

Eram singur în odaie — nu auzeam nimic altceva decît răsuflarea bolnavului și bătaia ceasului meu, care măsura scurgerea scurtei lui vieți. Luna plină, galbenă, plutea jos și mare spre miazăzi și așternea bruma luminii ei moarte peste lăcrimioarele omului, peste ceasul de perete care nu mergea și peste scufița verde a copilului. — Cireșul alb din fața ferestrei zugrăvea în cameră, pe fondul luminii lunii, imaginea de umbră tremurătoare a unor crengi și frunze. Pe cerul calm era proiectată în jos o stea căzătoare în flăcări, care se stingea ca un om. Mi-a venit în minte că în aceeași odaie, care era acum antecamera drapată în negru a mormîntului, se mutase bolnavul într-o zi de 13 mai — mîine aveau să se împlinească patruzeci și trei de ani —, zi în care au început cele opt săptămîni elizeice. — Vedeam cum acela, căruia cireșul îi dăruise atunci mireasmă și vise, zăcea acolo, lipsit de miros, într-un vis apăsător și cum, poate, va pleca încă azi din această încăpere și cum toate, toate trecuseră și n-aveau să mai revină niciodată... Și, în clipa asta, Wutz a întins mîna neparalizată ca să prindă ceva, de parcă ar fi vrut să apuce un cer care-i scăpa din mînă — și, în această clipă tremurătoare, pe ceasul meu a trosnit indicatorul lunilor și a trecut de la 12 mai la 13 mai, întrucît era ora douăsprezece din noapte... Moartea părea să-mi potrivească ceasul ; am auzit-o mestecîndu-l pe om și bucuriile lui ; iar lumea și timpul păreau să se rostogolească, fărîmițate, în genune, într-un fluviu de putregai !...

Mă gîndesc la această clipă ori de cîte ori indicatorul lunilor sare în miez de noapte ; dar să nu mai revină asemenea clipă în șirul celor care mi-au mai rămas !

Muribundul — nu va mai purta multă vreme acest nume — a deschis doi ochi arzători și m-a privit îndelung, pentru a mă recunoaște. Visase că mergea clătinîndu-se, copil încă, pe un strat cu crini, care se tălăzuia sub el ; — acesta se contopise cu un nor de trandafiri ridicat în înalturi, care a pornit, împreună cu el, prin aurore aurii și peste cîmpuri de flori ce fumegau ; — soarele îi zîmbise cu o față albă de fată și îl luminase și se cufundase, în

cele din urmă, în chip de fată învăluită de raze, în norul său ; iar el se înspăimîntase că nu putea duce brațul stîng paralizat pînă la ea ca s-o cuprindă. — În clipa asta s-a trezit din ultimul, sau mai curînd penultimul său vis ; căci, pe lungul vis al vieții, visele scurte și pestrițe ale nopții sînt brodate și desenate ca niște flori fanteziste.

Șuvoiul vieții ce curgea spre capul său devenea mai repede și mai lat ; credea întruna că a întinerit, luna o lua drept soarele înnorat ; avea impresia că e un înger botezător care zboară, atîrnat de o ghirlandă de gălbioare, sub un curcubeu, tălăzuindu-se în sus și-n jos pe arcul lui nesfîrșit, legănat peste hăuri, înspre soare, de către fetița de patru ani care-i dăruise inelul... Către ora patru dinspre dimineață nu ne mai putea vedea, cu toate că purpura zorilor pătrunsese în odaie ; — ochii priveau țintă, împietriți ; pe față, zvîcniturile urmau una după alta ; — o încîntare îi deschidea gura tot mai surîzătoare ; — fantezii de primăvară, pe care nici în viața asta nu le-a încercat, nici în cealaltă nu le va avea, se jucau cu sufletul ce se cufunda ; — în cele din urmă, îngerul morții a aruncat în grabă giulgiul palid pe chipul lui și, îndărătul acestuia, a smuls sufletul înfloritor, cu cele mai adînci rădăcini ale lui, din răsadnița trupească plină de pămînt organizat... Săvîrșirea din viață este sublimă ; moartea singuratică împlinește miracolul tăcut îndărătul draperiilor negre și lucrează pentru lumea cealaltă ; iar muritorii stau acolo cu ochi umezi, dar insensibili, alături de scena suprapămîntească...

„Tăicuțule bun, a zis văduva, dacă ți-ar fi spus cineva acum patruzeci și trei de ani, că te vor purta pe năsălie la 13 mai, cînd au început cele opt săptămîni !“ — „Cele opt săptămîni ale lui, am zis eu, încep din nou, dar vor dura mai mult.“

Cînd am plecat la ora unsprezece, pămîntul mi-era ca și sfînt, iar alături de mine păreau să pășească morți ; am ridicat ochii în sus, spre cer, de parcă în eterul infinit aș fi putut să-l caut pe răposat doar într-o singură direcție ; ajuns pe dealul de unde se vede tot Auenthalul, am mai întors o dată capul spre teatrul suferinței și, cînd am văzut că jos, printre casele ce fumegau, doar la cea a tristeței nu ieșea nor de fum, iar sus, în cimitir, gropa-

rul îi săpa groapa şi cînd am auzit clopotele sunînd a mort pentru el şi m-am gîndit cum văduva trage de funie, cu ochii şiroind de lacrimi, în turnul mut al bisericii — am simţit nimicnicia noastră a tuturor şi am jurat să înfrunt, să merit şi să gust din plin o asemenea viaţă neînsemnată. —

Ferice de tine, dragă Wutz, că — atunci cînd vin la Auenthal şi caut groapa acoperită de brazde de iarbă şi cînd mă mîhnesc că crisalida fluturelui de noapte îngropată în mormîntul tău iese de acolo cu aripi, că mormîntul tău este un loc de petrecere al rîmelor sfredelitoare, al melcilor tîrîtori, al furnicilor ce mişună şi al omizilor rozătoare, în timp ce tu zaci jos pe patul tău de talaş, sub toate astea, cu capul neclintit, fără ca soarele mîngîietor să răzbată prin scîndurile tale şi prin ochii astupaţi de giulgiu — ferice de tine că pot spune atunci : „Cînd mai era în viaţă, se bucura de ea mai mult decît noi toţi".

Ajunge, prieteni — e ora douăsprezece, indicatorul lunar al ceasului a trecut la altă zi şi ne-a adus aminte de dublul somn, de somnul nopţii celei scurte şi de somnul celei lungi...

CĂLĂTORIA LA FLĂTZ A PREDICATORULUI MILITAR SCHMELZLE

(1809)

SCRISOAREA CIRCULARĂ
A PRESUPUSULUI PROFESOR DE CATIHETICĂ
ATTILA SCHMELZLE
CĂTRE PRIETENII SĂI,
CUPRINZÎND O CĂLĂTORIE DE VACANȚĂ LA FLĂTZ,
IMPREUNĂ CU O INTRODUCERE REFERITOARE LA FUGA
SA DE ACOLO ȘI LA CURAJUL SĂU DE FOST PREDICATOR
MILITAR

De bună seamă că nimic nu e mai ridicol, stimații mei prieteni, decît a da drept iepure un om care poate tocmai se luptă cu defectele opuse celor ale unui leu, oricît ar trece acum, de cînd cu călătoria lui Sparrmann [1], și leul african drept laș. Eu sînt, între timp, în această situație, prieteni, fapt despre care voi vorbi mai tîrziu, înainte de a-mi descrie călătoria. Știți cu toții, firește, că, tocmai dimpotrivă, divinizez curajul și temeritatea (dacă omul nu este cumva o brută), de pildă pe cumnatul meu, dragonul, care n-a bătut niciodată în viața lui un singur om, ci totdeauna un întreg cerc de convivi în același timp. Cît de cumplită îmi era fantezia încă din copilărie, cînd adesea, în vreme ce preotul predica întruna în fața bisericii mute, îmi reprezentam atît de viu ideea de a-i striga spre amvon, din jilțul meu, „sînt și eu aici, dom'le preot!", încît de înfiorare trebuia să părăsesc biserica. Ceva cam în genul tablourilor lui Rugendas [2] înfățișînd bătălii — cumplit măcel, bătălii navale și asal-

[1] Anders Sparrmann (1747—1787), zoolog suedez, l-a însoțit pe James Cook în călătoria sa în jurul lumii (1772—1775) și a întreprins mai tîrziu o călătorie în interiorul Africii. Într-un jurnal de călătorie istorisește despre un leu care ar fi fugit dinaintea unei slujnice.

[2] Georg Philipp Rugendas (1666—1742), pictor din Augsburg, cunoscut pentru picturile și gravurile sale, înfățișînd bătălii navale.

turi pe uscat la Toulon [1], flote sărind în aer — iar în copilărie bătălii pragheze [2] cîntate la pian şi, pe scurt, fiecare hartă a unui bogat cîmp de luptă... acestea sînt, poate în prea mare măsură, preferinţele mele şi nimic nu citesc şi nu cumpăr cu mai multă plăcere ; m-aş putea simţi adesea ispitit să fac cine ştie ce, dacă nu m-ar ţine în picioare situaţia mea. Dacă, totuşi, curajul adevărat trebuie să fie ceva mai elevat decît simpla gîndire şi voinţă, atunci să fiţi de acord în primul rînd, stimaţii mei, dacă îndrăzneala mea va voi să răbufnească odată în cuvinte de acţiune şi drept urmare îi voi căli, pe cît este posibil în prelegeri, pe viitorii mei catiheţi să devină eroi creştini. Se ştie că merg la plimbare la o depărtare de cel puţin zece acri de orice ţărm plin de vilegiaturişti şi înotători, pentru a avea grijă de viaţa mea, numai fiindcă prevăd cu certitudine că dacă vreunul dintre ei ar fi să se înece, aş sări fără să stau mult pe gînduri (căci inima e mai presus de cap) să-l salvez pe el, smintitul, şi aş nimeri în cine ştie ce adîncime fără fund, unde ne-am îneca amîndoi. — Şi dacă visul este reflexul treziei, vă întreb atunci, preascumpii mei, nu vă mai aduceţi aminte că v-am povestit vise de-ale mele, de care n-au de ce să se ruşineze nici Cezar, nici Alexandru şi nici Luther ? Pentru a nu aminti decît cîteva : n-am luat eu oare cu asalt Roma şi nu m-am duelat, în acelaşi timp, cu papa şi cu Ordinul elefanţilor [3] al colegiului cardinalilor ? N-am pătruns eu într-un *bataillon carré* [4] călare pe un cal, pe care şedeam ca un spectator la defilare ? Şi n-am cucerit eu la Aachen peruca lui Carol cel Mare, pentru care oraşul plăteşte anual zece taleri cheltuieli de frizare, şi apoi la Halberstadt, n-am dobîndit de la

[1] Se referă la bătălia navală de la Toulon, care a avut loc în 1793, cînd flota anglo-spaniolă a fost înfrîntă de armatele revoluţionare franceze.

[2] Jean Paul se referă la cîntecul popular „Cînd prusacii mărşăluiau dinaintea Pragăi".

[3] În secolul al XV-lea, a fost întemeiat în regatul Danemarcii Ordinul cavaleresc-religios al elefanţilor, care în secolul XVI-lea s-a transformat într-un ordin laic, avîndu-l pe rege ca mare maestru şi treizeci de cavaleri aleşi din înalta nobilime europeană.

[4] Batalion dispus pe teren în formă de pătrat (fr.).

Gleim [1], pălăria lui Frederic ? Şi nu mi le-am pus eu pe amîndouă în cap şi totuşi m-am mai întors îndărăt, după ce mai întîi am răsucit tunul împotriva tunarului pe un meterez cucerit ? Şi mii de altele asemenea ; căci, de pildă, l-am aruncat pe fereastră pe preşedintele consistorial din Flätz ; iar fidibusurile [2] de alarmă sau pocnitorile, de şase groşeni duzina şi pocnind fiecare ca un tun, le-am ascultat cu atîta calm încît nici măcar nu m-am trezit din somn ; — şi cîte altele.

Dar ajunge ! Este vremea să spulber cu nimica toată calomniile împotriva funcţiei mele de predicator militar, care circulă din păcate şi în Flätz, şi le voi spulbera, ca un Cezar pe Alexandru [3], doar atingîndu-le. Fie adevărat orice din toate astea, tot puţin sau nimic rămîne. Marele vostru ministru şi general din Flätz — poate cel mai mare de pretutindeni, căci nu există mai mulţi Schabacker — a putut fi adus, firește, la o părere preconcepută împotriva mea, ca orice om mare, dar nu cu artileria adevărului ; căci pe aceasta din urmă vi-o instalez aici, inimioarelor, şi trageţi cu ea spre binele meu ! De fapt, circulă în Flätz nişte zvonuri demente, cum că am dat bir cu fugiţii (atît de vulgar se vorbeşte) din bătălii importante, şi că după aceea, cînd a fost căutat un predicator militar pentru predicile de mulţumire şi de slăvire a victoriei, ia-l de unde nu e ! Ridicolul acestei afirmaţii reiese mai limpede dacă vă spun, că n-am fost de faţă la nici o ciocnire, ci că m-am retras, cu cîteva ore înainte, la atîtea mile în urmă, unde oamenii noştri trebuiau să dea neapărat de mine, de-ndată ce aveau să fie bătuţi. În nici un alt moment nu poate fi făcută retragerea atît de bine (o retragere bună trece drept capodopera artei militare) şi cu atîta rînduială, forţă şi sigu-

[1] Poetul şi canonicul J.W.L. Gleim (1719—1803) din Halberstadt, prieten cu Jean Paul, credea că posedă o pălărie a lui Frederic al II-lea al Prusiei.

[2] Fidibus = beţigaş de hîrtie înfăşurat strîns, cu care se aprindau pipele sau lămpile.

[3] Aluzie la Cezar (de fapt Augustus), care a pus să deschidă sarcofagul lui Alexandru cel Mare, iar cînd a atins cu degetul osemintele, acestea s-au prefăcut în pulbere.

ranță, ca în cel dinaintea ciocnirii, cînd încă nu ești bătut.

De fapt, ca profesor *in spe* de catihetică, aș putea să stau liniștit față de asemenea terfeliri ale curajului meu și să zîmbesc ; — căci, dacă îmi călesc viitori catiheți, prin întrebări socratice, pentru a continua și ei să întrebe, atunci am făurit dintr-înșii eroi, deoarece nu pornesc lupta împotriva lor decît niște copii ; — oricum, catiheții se pot teme de foc, dar nu de lumină, căci în zilele noastre ferestrele sînt sparte cu pietre, ca la Londra, dacă nu sînt *luminate ;* — și într-adevăr orice parc murmură mai plăcut și mai înmiresmat pentru catiheți decît un parc de artilerie mirosind a pucioasă, iar piciorul de război, spre care e împins timpul, este pentru ei adevăratul picior diavolesc, cu copită de cal, al omenirii.

Dar mă gîndesc altfel ; — într-adevăr, ca și cum spiritul nășesc al numelui de botez Attila [1] ar fi intrat în mine mai mult decît se cade, țin la faptul de a-mi dovedi mereu curajul, ceea ce și vreau să fac din nou aici prin cîteva rînduri, scumpi prieteni ! Aș putea aduce aceste dovezi chiar și numai prin simple concluzii și prin citate savante. De pildă, cînd Galenus [2] remarcă faptul că animalele cu bucile mari sînt sfioase, n-am decît să mă răsucesc și să-i arăt dușmanului spatele — și ceea ce este mai jos de el —, dacă trebuie să vadă că nu-mi lipsește curajul, ci carnea.

Quo — spune Livius [3] pe bună dreptate — *quo timoris minus est, eo minus ferme periculi est*, sau în traducere : Cu cît ți-e mai puțin teamă, aproape cu atît mai mică este primejdia ; răstorn propoziția tot atît de corect : cu cît e mai mică primejdia, cu atît mai mică e și teama ; ba chiar pot exista situații — printre care se numără și a mea — în care nu știi de frică absolut deloc. Cu atît mai odioasă trebuie să-mi fie orice cleveteală cu privire la inima mea de iepure.

[1] Referire la Attila, vestit rege al hunilor și spaimă a Europei (sec. al V-lea), al cărui nume îl poartă eroul nostru.
[2] Claudius Galenus (129—199 e.n.), vestit medic din antichitate.
[3] Titus Livius (59 î.e.n. — 17 e.n.), istoriograf roman.

Voi mai aminti, înainte de călătoria mea de vacanță, încă vreo cîteva fapte care dovedesc cît de ușor precauția — adică atunci cînd un om nu vrea să semene cu hîrciogul cel prost, care se împotrivește chiar unui bărbat călare — poate trece drept lașitate. Dealtfel, aș dori numai să pot respinge în chip tot atît de fericit un cu totul alt reproș, acela de-a fi un temerar, deși, în cele ce urmează, intenționez să aduc dovezi bune, care să-l spulbere.

La ce ajută un braț de viteaz fără ochi de viteaz ? Brațul crește ușor mai puternic și mai vînjos ; dar ochiul nu se ascute atît de repede cum ai șlefui ochelarii. Totuși, tocmai meritele precauției bat mai puțin la ochi (ba chiar mai curînd în ridicol), decît cele ale curajului. De pildă, celui ce mă vede umblînd pe vreme senină cu o umbrelă de pînză ceruită, poate să-i pară ridicol cît timp nu știe că o port ca paratrăsnet, pentru a nu fi lovit din senin de vreun fulger (întîmplare pentru care găsim nu numai un singur exemplu în istoria medie). Paratonerul este, de fapt, întru totul cel al lui Reimarus [1] ; port pe un baston de promenadă acoperămîntul de pînză cerată împotriva furtunii, din vîrful căruia pornește în jos un galon de aur, care se tîrăște, printr-o cheie legată de el, pe caldarîm, răspîndind și distribuind ușor pe toată suprafața pămîntului orice fulger posibil. Cu acest paratrăsnet *(paratonnerre portatif* [2]*)* în mînă vreau să colind săptămîni în șir pe cer senin, fără nici cea mai mică primejdie. Între timp acest clopot de scufundător te mai apără și de altceva — de gloanțe. Căci cine îmi dă mie toamna asigurarea, negru pe alb, că vreun smintit de vînător ascuns nu trage undeva cu flinta lui într-un unghi de 45°, tocmai cînd mă bucur de natură și colind prin ea, în așa fel încît, în cădere, glonțul să n-aibă altceva de făcut decît să se izbească de creștetul meu, de parcă aș fi fost împușcat în creier dintr-o parte ?

Încă o istorie va fi îndeajuns pentru a dovedi cît de ridicolă apare adesea, din exterior, plebei tocmai precauția

[1] Johann Albert Heinrich Reimarus (1729—1814), medic și naturalist din Hamburg, a scris mai multe studii despre efectul paratrăsnetului.

[2] Paratrăsnet portativ (fr.).

cea mai serioasă, în ciuda oricărui curaj lăuntric. Călăreţii cunosc de mult primejdiile de-a fi călare pe un cal ce o ia razna. Nenorocul meu a vrut ca, la Viena, să ajung să călăresc pe un cal de închiriat, de fapt un frumos bălan bătînd în cenuşiu-gălbui, dar care era bătrîn şi tare în gură ca Satana, astfel încît bestia a luat-o razna cu mine pe prima uliţă, şi anume — din păcate numai *la trap*. Nici o încercare de a-l opri, de a-l cîrmi n-a reuşit ; în cele din urmă, de pe propriul cal de luptă, am început să trag un foc de alarmă după altul şi anume, strigînd : „Opriţi-l, oameni buni ! Pentru Dumnezeu, opriţi-l ! Calul meu o ia razna !“ Dar, cum prostănacii de oameni vedeau calul mergînd atît de încet ca procesul judecat de Consiliul aulic [1] sau ca poştalionul obişnuit, n-au priceput cîtuşi de puţin cum stau lucrurile pînă cînd, cuprins de o violentă emoţie, am strigat ca turbat : „Da' opriţi-l, nerozilor şi netoţilor ; nu vedeţi că nu mai pot opri mîrţoaga ?“ Atunci, puturoşilor acelora li s-a părut ridicol un cal tare în gură care o ia razna la pas ; — prin asta m-am pomenit cu jumătate Viena după coada calului şi a mea, ca o coadă de astru păros [2] ; — prinţul Kaunitz [3], de fapt cel mai bun călăreţ al secolului (al celui trecut), s-a oprit ca să mă urmeze ; — eu însumi şedeam şi pluteam, ca un sloi vertical de gheaţă dus de ape, pe bălanul cenuşiu, care o lua razna întruna pas cu pas ; — un poştaş cu tricorn în multe colţuri, avînd poalele surtucului suflecate, împărţea scrisorile pe dreapta şi pe stînga, la diferite etaje, şi venea după mine mereu, cu o expresie batjocoritoare pe faţă, pentru că bălanul o lua razna prea încet ; — sacagiul (după cum se ştie, un om care umblă pe străzi cu un butoi de apă tras de doi cai şi le stropeşte printr-o pîlnie, cu ajutorul unui furtun de trei coţi) mergea nespus de agale după crupa calului meu şi, în exerciţiul funcţiunii, stropea strada şi pe mine însumi, răcorindu-mă, cu toate

[1] Consiliul aulic (înfiinţat în 1498) era, alături de Curtea de casaţie, instanţa cea mai înaltă de judecată, în Imperiul german (pînă în 1806). Încetineala cu care se desfăşura procedura era adesea luată în derîdere.

[2] Cometă.

[3] Anton von Kaunitz (1711—1798), ministru de externe al Mariei Tereza.

că eram destul de scăldat în sudori reci, pentru a nu avea nevoie de ceva mai răcoros ; — astfel am ajuns pe infernalul meu cal troian (numai că *eu* însumi eram Troia pierdută, care mergea călare) la Matzleinsdorf (o mahala a Vienei), sau poate că, pentru simțurile mele torturate, erau alte uliţe... În cele din urmă, seara tîrziu, după lovitura de tun ce anunţa închiderea Praterului, a trebuit să mai umblu călare prin parc, de colo pînă colo, pe bălanul cenuşiu-gălbui, în ciuda aversiunii mele şi împotriva tuturor legilor poliţieneşti ; şi poate chiar aş fi înnoptat pe el, dacă cumnatul meu, dragonul, nu m-ar fi văzut şi găsit ţinîndu-mă încă bine pe calul care o luase razna. Fără multă vorbă — a prins dobitocul — şi mi-a pus întrebarea veselă, de ce nu făcusem şi voltije — deşi ştia bine că pentru asta e nevoie de un cal de lemn, care să stea pe loc — şi m-a dat jos de pe el ; — şi astfel toate făpturile care erau călare au descălecat şi au ajuns pe jos şi nevătămate acasă.

Dar acum, în sfîrşit, să trecem la călătoria mea !

CĂLĂTORIA LA FLĂTZ

Ştiţi, prieteni, că a trebuit să fac călătoria la Flătz tocmai în timpul vacanţei, nu numai pentru că era acolo tîrgul de vite şi, prin urmare, şi ministrul şi generalul von Schabacker, ci mai ales pentru că (după cum aflasem pe cale tainică), în fiecare an la 23 iulie seara, înainte de ziua tîrgului, la ora cinci, îşi deschidea sufletul cu atîta veselie şi bunăvoinţă, încît mai curînd asculta şi împlinea dorinţele celor mai mulţi oameni, decît se răstea la ei. Pricina veseliei o încredinţez fără plăcere hîrtiei. Pe scurt : cererea mea, de-a mă despăgubi şi pune în leafă printr-un post de profesor şi catihet, pe mine, predicatorul militar alungat fără a fi vinovat, nu i-am putut-o înmîna într-un anotimp mai potrivit şi la o oră mai convenabilă, decît seara la cinci, la începutul zilelor caniculare. Am aşternut cererea pe hîrtie în trei zile. Întrucît n-am făcut economie nici de concepte, nici de copii ale cererii, şi nici nu le-am numărat, am ajuns curînd

s-o am în fața mea pe, relativ, cea mai bună, cînd am observat cu spaimă că, pe gînduri fiind, pusesem în ea peste treizeci de liniuțe de gîndire. Din păcate, acești ghimpi răsar azi, pe nevrute, din penele culte, ca din tîrtițele viespilor. De fapt, am dezbătut îndelung în mine chestiunea, dacă un savant fără funcție publică se poate apropia de un ministru cu liniuțe de gîndire ; numai că, pînă la urmă, a trebuit să transcriu din nou cel mai bun dintre exemplarele de probă (deoarece răzuitul ofensează persoanele de rang înalt) și să mă chinui iar o jumătate de sfert de ceas cu numele Attila Schmelzle, pentru că tot am impresia că nu-l scriu destul de citeț nici pe el și nici adresa scrisorii, cele două regiuni și puncte cardinale ale scrisorilor.

PRIMA ETAPĂ, DE LA NEUSATTEL LA VIERSTÄDTEN

Ziua de 22 iulie sau miercuri după-amiază ora cinci era data fixată irevocabil pentru plecarea mea prin cartea poștală a poștei regulate. Aveam, așadar, o jumătate de zi să-mi pun în ordine casa căreia urma să-i lipsească acum vreme de două nopți și trei zile jumătate, odată cu eul meu, și pieptul meu ca parapet și baraj. Pînă și buna mea nevastă Bergelchen — cum o numesc eu pe Teutoburga mea — urma să vină neapărat după mine la 24 sau vineri după aceea, pentru a vedea tîrgul și a-l folosi ; ba chiar voia să plece numaidecît odată cu mine, fidela mea nevastă. De aceea mi-am adunat servitorimea și le-am adus la cunoștință legile casei și deciziile imperiale pe care urmau să le respecte cît mai strict ziua și noaptea, în primul rînd *înainte* de plecarea soției mele și în al doilea rînd *după* aceea, precum și toate măsurile pe care trebuiau să le ia mai cu seamă în caz de incendiu, spargerea casei de către hoți, trăsnet și trecerea trupelor în marș prin oraș. Nevestei mele i-am dat un indice de materii a tot ce era mai bun în micul nostru galion, și pe care urma să le salveze în cazul că s-ar fi prefăcut în fum. I-am poruncit ca în nopțile furtunoase (vremea propice hoților) să pună harfa noastră eolică la fereastră, pentru ca orice bandit rău

să-şi închipuie că improvizez fantazii armonioase şi că veghez ; de asemenea, să ia în casă peste zi cîinele ce-l ţinem în lanţ, pentru ca să se sature de somn, spre a fi după aceea cu atît mai vioi. Am sfătuit-o apoi să ia seama la orice focar al ochiurilor de geam de la grajd, ba chiar la orice pahar pus undeva, întrucît îi povestisem adesea exemple cum, prin asemenea lentile întîmplătoare, soarele incendiase case întregi. Totodată i-am indicat ora dimineţii la care urma să plece vineri şi să vină după mine, precum şi tablele casei, asupra cărora trebuia să atragă, mai întîi, atenţia slugilor. Berga, draga, pe deplin sănătoasa şi înfloritoarea mea iubiţică din săptămîna de miere, i-a răspuns iubiţelului ei din luna de miere, după cîte se pare, foarte serios : „Du-te, bătrînelule, totul o să se petreacă foarte şarmant — că dacă ai pleca odată aş putea veni şi eu după tine ! Dar la tine durează o adevărată veşnicie !“ — Auzind dispoziţiile mele, fratele Bergei, cumnatul meu, dragonul — pentru care suportam din amabilitate cheltuielile de călătorie, spre a avea în faţa mea, pe perna poştalionului, un luptător viteaz şi un bătăios — cum s-ar spune — în chip de cimotie corporală şi spirituală şi de rudă în linie femeiască — şi-a încruntat a batjocură, impunător, chipul lui ars de soare (ceea ce i-am iertat cu uşurinţă acestui holtei şi războinic mîndru) şi a spus în cele din urmă : „Soră, în locul tău, aş face tot ce-aş avea poftă ; iar apoi m-aş uita pe biletul cu regulamentul *său*, să văd cam ce-ar fi intenţionat“. — „Oo, i-am ripostat eu, nenorocirea se poate ascunde în orice ungher, ca scorpionul ; vreau să zic că sîntem asemenea copiilor care desfac repede zăvorul cutiuţei frumos zugrăvite şi — din ea iese un şoarece, care dă să muşte...“ — „Şoarece, ieşi ! Şoarece, ieşi ! (replică el, tropăind încolo şi-ncoace). Domnule cumnat, dar e ora cinci ; şi cînd o să te-ntorci, o să găseşti, vezi bine, că toate arată la fel ca azi, cîinii precum cîinii, iar sora mea ca o femeie frumoasă ; *allons donc !*[1]“ — De fapt el a fost de vină că, de teama unei interpretări greşite, n-am făcut mai înainte un fel de testament.

[1] **Haide, la drum ! (Fr.)**

Am mai împachetat diferite medicamente contrarii, atît calmante cît şi înfierbîntătoare, împotriva a două posibilităţi ; — apoi vechile mele atele pentru fracturi de braţ şi de picior, în caz că trăsura s-ar răsturna ; şi (din precauţie) de două ori atîtea bancnote cît aveam nevoie. Numai că mi-aş fi dorit, cu acest prilej, să fiu o maimuţă cu pungi la fălci, sau un marsupial, pentru ca să pot pune la adăpost asemenea lucruri preţioase pentru viaţă în mai multe buzunare sau pungi sigure şi foarte sensibile. Totdeauna pun să mă bărbierească înainte de plecare, din neîncredere faţă de bărbierii străini, curăţitori de bărbi setoşi de sînge ; dar, de rîndul ăsta, mi-am păstrat barba, căci, chiar de-aş fi tuns-o, tot ar fi crescut pe drum atît de mult, încît n-ar fi fost chip să mă înfăţişez cu ea înaintea unui ministru.

M-am aruncat impetuos la pieptul puternic al iubitei mele Berga şi m-am smuls şi mai impetuos ; dar ea părea să fie mai puţin dezolată, cît mai curînd bucuroasă de această primă despărţire matrimonială a noastră, mult mai puţin consternată decît fericită în adîncul sufletului, şi asta numai pentru că îşi îndrepta atenţia nu atît asupra despărţirii, cît mai ales asupra revederii şi a călătoriei în care avea să mă urmeze şi a vizitării tîrgului ; totuşi s-a aruncat şi s-a atîrnat aproape dureros de gîtul şi de trupul meu niţel cam subţire şi lung, ca o povară prea cărnoasă şi compactă, şi a spus : „Şterge-o cît mai repede, şarmantul meu Attel (Attila) şi nu-ţi face griji pe drum, om aparte ce eşti ! — Oare avem de ce să ne plîngem ? Rezistăm noi la unul sau cîţiva ghionţi, cu ajutorul lui Dumnezeu şi cîtă vreme *taică-meu* nu e un cerşetor.“ — „Dar ţie, Franz, continuă ea tare mînioasă împotriva fratelui ei, ţi-l dau în grijă pe Attel ; ştii foarte bine, muscă zăpăcită ce eşti, ce-o să-ţi fac, dacă eşti un nerod şi-l laşi pe undeva la ananghie.“ I-am trecut, aici, cu vederea cîteva lucruri bine intenţionate ; iar pentru voi, prieteni, bogăţia şi generozitatea ei nu mai sînt ceva nou.

Îndoiosat, i-am spus : „Acum, Berga, dacă o să avem parte de o revedere, fără-ndoială, ea va să fie ori în cer, ori la Flätz ; şi nădădjuiesc să fie, cu ajutorul lui Dumnezeu, aceasta din urmă.“ — Am pornit-o întins şi voinicește. Am privit îndărăt pe fereastra din spate a trăsurii

la bunul meu orășel Neusattel ; și mi-a părut emoționat, de parcă vîrful turnului său se înălța spre cer ca un epitaf asupra vieții mele sau poate a leșului meu, care se întorcea, poate mort, cu trăsura ; — cum or să fie toate, m-am gîndit eu, cînd ai să te înapoiezi, în cele din urmă, după două sau trei zile ? Acum am văzut-o pe Bergelchen a mea privind după noi, de la fereastra mansardei ; făcea bezele după bezele, cu amîndouă mîinile, spre trăsura ce mergea la vale. „Tu, nevastă drăgălașă, m-am gîndit eu, e remarcabil cum prin renașterea spirituală faci să ți se uite nașterea de obîrșie joasă !"

Firește, ospățul și picnicul în poștalion nu prea mi-au tihnit ; o adunătură de necunoscuți și suspecți, pe care (așa cum obișnuiesc să facă toate tîrgurile) o atrăgea cel din Flätz prin atmosfera sa. Nu-mi place să devin cunoscut unor necunoscuți ; dar cumnatu-meu, dragonul, își dăduse drumul, ca totdeauna, cu toate, cu cerul și cu iadul. Lîngă mine ședea o foarte probabilă tîrfă — în poala ei, un pitic, care voia să se expună la iarmaroc ; în fața mea mă privea țintă un „vînător" de șoareci și ploșnițe ; iar jos, în vale, s-a urcat un pasager clandestin, cu o mantie roșie. Nu-mi plăcea absolut nimeni, cu excepția cumnatului meu. Nimeni nu putea să-mi garanteze, dacă tîrfa n-avea să se folosească de cunoștința mea pentru o delațiune sub jurămînt, dacă ticăloșii, aflați printre pasageri, n-aveau să studieze particularitățile și trăsăturile mele întîmplătoare pentru a mă implica, sub tortură, în banda lor. Nimeni nu-mi putea garanta nimic. În localitățile străine nu-mi place — și asta din precauție — să mă uit multă vreme în sus, la gratiile vreunei închisori, pentru că îndărătul lor se poate afla un individ rău care să strige iute în jos, din simplă răutate : „Uite-l colo pe complicele meu, alde Schmelzle !" — sau poate și pentru că vreun zbir bătut în cap și-ar putea închipui că încerc să-l bag în sperieți pe soțul meu întru fărădelegi, de sus. Dintr-o precauție puțin diferită de asta, nu mă întorc, de aceea, niciodată, cînd un graur strigă după mine : „Hoțule !"

În ce-l privește pe pitic, despre partea mea n-avea decît să meargă în trăsură cu mine oriunde voia ; numai că el credea a ne face nespusă plăcere, făgăduindu-ne

ca Pollux [1]-ul şi fîrtatul său întru breaslă, un uriaş cum rar se vede şi care de asemenea sosea la tîrg ca să fie privit, avea să vină, fără greş, la miezul nopţii după noi şi să se aşeze în trăsură sau să se posteze în spatele ei. Ambii nebuni frecventează, de fapt, tîrgurile ca nişte oameni de dimensiuni diametral opuse ce se ajută reciproc la bîlci ; piticul este lentila convexă măritoare a uriaşului, iar uriaşul lentila concavă micşorătoare a piticului. Nimeni n-a manifestat o mare bucurie la perspectiva că asociatul piticului ne va ajunge din urmă, cu excepţia cumnatului meu, care (de e îngăduit jocul de cuvinte) se crede făcut numai pentru bătaie, ca un ceas, şi care mi-a spus într-adevăr : „Dacă sus, unde-i fericirea veşnică, n-o putea cîndva să scuture uneori cojocul cuiva şi să-l ia la refec, atunci mai bucuros s-ar duce în iad, unde cu siguranţă că e mai degrabă prea mult bine şi vrajbă". În afară de faptul că nu ne cucereşte nimeni care trăieşte doar din otrăvit, ca acest prieten cu seceră al guzganilor şi „Parcă" a şoarecilor, şi că un asemenea individ ameninţă — ceea ce e şi mai rău — să devină un înmulţitor al împărăţiei gîjgăniilor de-ndată ce nu poate fi un diminuator al ei — vînătorul de şoareci şi ploşniţe din poştalion avea de fapt în el ceva foarte fatal ; în primul rînd privirea străpungătoare ca un stilet ; — apoi chipul osos, uscăţiv şi tăios, în concordanţă cu calcularea prealabilă a impunătorului sortiment de otrăvuri ; — apoi (căci îl uram tot mai fierbinte) tăcerea lui tainică, zîmbetul său misterios, de parcă vedea în vreo gaură oarecare un şoarece, asemănător cu un om ; — zău, pînă şi mie, care de obicei fac faţă cu totul altui soi de oameni, mi-a părut în cele din urmă gîtlejul lui ca o „Grotă a cîinelui" [2], pomeţii lui ca nişte abisuri şi faleze stîncoase, respiraţia lui dogorîtoare ca un cuptor de calcinat, iar pieptul acoperit de păr negru ca un cuptor de uscat. — —

Dealtfel, cred că nu mă înşelam prea mult ; căci curînd după aceea, a început să povestească cu sînge rece societăţii

[1] Aluzie la indisolubila afecţiune dintre fraţii Castor şi Pollux din mitologia greacă.

[2] „Grota cîinelui" (în italiană *Grotta del cane)* se află lîngă Neapole, la apus de Pozzuoli ; din cauza unui izvor cu acid carbonic, aerul la sol e irespirabil, iar animalele mici mor.

în care se afla un pitic și o fată, cum străpunsese cu pumnalul zece trupuri, și nu fără plăcere, că tăiase pe îndelete o duzină de brațe omenești, că crăpase încetișor patru capete de om, smulsese din piept două inimi și altele asemenea ; — și că nimeni dintre ei, deși îndeobște oameni curajoși, nu-i opusese nici cea mai mică rezistență — „dar de ce ? a adăugat el otrăvit și și-a luat pălăria de pe oribila lui țeastă pleșuvă, pentru că sînt invulnerabil. Dacă cineva dintre dumneavoastră dorește să-mi pună pe chelie foc, oricît o vrea, eu îl las să ardă pînă se stinge".

Cumnatul meu, dragonul, i-a pus numaidecît pe țeastă o iască de pipă aprinsă ; dar vînătorul sta atît de liniștit de parcă era un foc rece ; el și dragonul se priveau unul pe altul, așteptînd, și fiecare zîmbea foarte prostește ; „îi dă doar o senzație agreabilă, a spus el, ca o alifie bună împotriva degeratului, căci aceasta era, de fapt, partea iernatică a trupului său". În momentul acesta cumnatul meu a umblat puțin cu degetele pe țeasta lui goală și a strigat uimit, că e rece la pipăit, ca o rotulă de genunchi. După cîteva preparative, individul și-a scos un sfert din țeastă, spre spaima noastră, și ni l-a întins spunînd că l-a tăiat cu ferăstrăul de la un mort, cînd tocmai îi fusese spartă, întîmplător, propria teastă ; apoi ne-a declarat că străpungerea cu stiletul și tăiatul brațelor. despre care povestise, trebuiau luate mai mult în glumă, de vreme ce le făcuse ca *famulus* [1] într-un amfiteatru de anatomie. Între timp, nici unul dintre noi nu-l gusta și nu-l putea înghiți, așa fel încît, cînd și-a pus la loc căpățîna capsulată, țeasta pentru spectacol, m-am gîndit în tăcere : „Acest clopot de pus peste o răsadniță cu bălegar a schimbat doar locul, nu și felul bulbului otrăvurilor pe care îl acoperă".

Pînă la urmă mi-a părut, pur și simplu, suspect că el, ca și întreaga societate (chiar și pasagerul clandestin) navigau tocmai spre același Flätz, unde mă gîndeam eu însumi să merg ; nu era cazul să mă aștept la vreo bucurie deosebită în privința asta și, în fond, mi-ar fi fost deopo-

[1] Ajutor al unui profesor (lat.).

trivă de plăcut să fac calea-ntoarsă, cît și s-o continui, dacă n-aș fi preferat să înfrunt viitorul.

Ajung, în sfîrșit, la pasagerul clandestin cu mantia roșie, probabil vreun *emigré* sau *refugié* [1] (că nu vorbește germana mai prost decît franceza), fie cu numele de Jean-Pierre sau Jean-Paul, ori cam așa ceva, fie fără nici un nume. În ciuda coincidenței de culoare cu gîdele, căruia în multe regiuni i se mai spune și călău, adică *omul care stîrnește frică* [2], mantia sa roșie mi-ar fi rămas, în fond, perfect indiferentă, dacă n-ar fi intervenit situația deosebită că-mi ieșise de cinci ori înainte, în cinci orașe (în marele Berlin, în micul Hof, la Koburg, Meiningen și Bayreuth [3]), și că de fiecare dată mă privise destul de semnificativ, după care își urmase drumul. Dacă mă urmărește cu gînd dușmănos sau nu, habar n-am ; numai că, pentru fantezie, nu e îmbucurător nici un obiect care ține de trupele de observație sau trage din creneluri cu o flintă, pe care o mișcă ani de-a rîndul, fără să știi în care din acești ani va apăsa pe trăgaci. — Și mai necuviincios mi-a apărut omul cu mantia roșie prin faptul că-și lăuda ostentativ blînda bunătate a sufletului ; aceasta părea să indice pregătirea unei lovituri sau măsuri de siguranță. I-am ripostat : „Domnul meu, tocmai vin, ca și cumnatul meu, de pe cîmpul de bătălie (ultima tărășenie s-a petrecut la Pimpelstadt) și de aceea sînt poate prea mult pentru forța măduvei, pentru furtuna pieptului, pentru lovitura infierbîntată ; și, pentru unii, care au drept inimă un uragan, de fapt o trîmbă de apă pe uscat, poate că e bine dacă situația lor clericală (eu însumi mă aflu în ea) mai mult îi domolește decît îi sălbăticește. Totuși orice blîndețe trebuie să-și aibă o bară de fier ca limită. Dacă vreun cîine nechibzuit mă atacă serios, firește că, la primul impuls de mînie, am să-i dau un picior să-l rup în două și poate că, după aceea, bunul meu cumnat are s-o continue încă de două ori ; căci e omul în stare s-o facă. Poate că e o ciudățenie, dar regret și azi (o

[1] Emigrat sau refugiat (franc.), nume dat mai ales hughenoților veniți din Franța după 1685.

[2] În germană, *Angstmann* (omul care stîrnește frică), alături de *Scharfrichter* (călău, gîde).

[3] Nume de localități în care a trăit temporar Jean Paul.

mărturisesc), că odată, pe cînd eram copil, nu i-am înapoiat vîrtos unui alt băiat trei palme pe care le primisem ; şi adesea am impresia că trebuie să le plătesc cu întîrziere nepoţilor lui. Zău, chiar cînd văd doar un băiat fugind cu laşitate de forţele slabe ale unui alt băiat de o seamă cu el, nu pot înţelege fuga şi mă simt îndemnat să-l salvez cu adevărat printr-o lovitură de forţă." Pasagerul a zîmbit, dar nu din toată inima. De fapt, s-a dat drept consilier de legaţie [1] şi părea să fie destul de vulpe pentru asta, dar o vulpe turbată mă poate muşca, pînă la urmă, la fel de bine, ca şi un lup turbat, încît să mi se facă frică de apă. Dealtminteri am continuat nestînjenit cu laudele mele la adresa curajului, numai că în loc de-a debita palavre ridicole, care tocmai ele îl trădează mai bine pe laş, am vorbit, în mod intenţionat, ferm, liniştit şi limpede. „Eu sînt, am spus, doar pentru sfatul lui Montaigne [2] : Să nu ne fie frică decît de frică."

„Mie mi-ar fi frică iarăşi (a ripostat funcţionarul de legaţie în mod inutil arguţios), că nu mi-ar fi destul de frică de frică, şi că aş rămîne prea laş."

„Şi această frică o delimitez, i-am răspuns eu rece ; un bărbat, de pildă, nu poate crede cîtuşi de puţin în stafii şi nu se poate teme de ele ; fireşte că poate fi scăldat noaptea în sudori reci şi anume, doar de teama, cît s-ar înspăimînta de tare (în special cu ce dureri ulterioare datorate damblalelor, epilepsiilor etc.), în cazul în care nimic alta decît doar fantezia lui foarte bogată i-ar proiecta în aer, pe dinainte, vreo imagine delirantă sau mistificatoare." — „De aceea, a intervenit, contrar obiceiului, cumnatul meu în chip moralizator, nici n-ar trebui să păcălim o asemenea biată oaie de bărbat cu fantome, căci iepurele poate rămîne numaidecît mort pe loc."

O furtună zgomotoasă, care venea pe urma poştalionului, a schimbat discuţia. Voi, prieteni — dat fiind că mă cunoaşteţi nu ca pe un om nepriceput la fizică — ghiciţi de bună seamă cu toţii măsurile mele împotriva furtunii :

[1] Jean Paul primise în 1799 titlul de consilier de legaţie.

[2] Citatul este luat din *Eseul al XVII-lea* al scriitorului francez Michel de Montaigne (1533—1592).

mă aşez, care va să zică, pe un taburet în mijlocul camerei (adesea, cînd norii sînt suspecţi, rămîn nopţi întregi pe el) şi, prin curăţarea mea de toţi conductorii, toate inelele, cataramele etc. etc., ca şi prin rămînerea la distanţă de orice deviere a fulgerului, mă apăr totdeauna astfel, încît pot să ascult cu sînge rece muzica sferelor iscată de toba tunetului. — Această precauţie nu mi-a căşunat niciodată vreun rău, dat fiind că mai trăiesc şi în ziua de azi ; şi mă felicit şi acum încă, pentru că am fugit odată din biserică fără multe fasoane şi fără să fi luat în prealabil împărtăşania, cu toate că mă spovedisem în ziua dinainte, şi că m-am refugiat în osuar, deoarece deasupra se dezlănţuise o puternică furtună (care a şi trăsnit teiul din cimitir) ; m-am întors din osuar în biserică îndată după descărcarea norului şi am avut fericirea să mai ajung la rînd după călău (care era ultimul) şi să am parte de împărtăşanie.

Aşa gîndesc, în ce mă priveşte ; dar, din păcate, în poştalionul plin am dat peste oameni, pentru care fizica este o adevărată nerozie. Căci atunci cînd furtuna s-a adunat înspăimîntătoare deasupra burdufului poştalionului nostru, de jucau prin cer bulgării de foc ca licuricii, şi cînd a trebuit să rog în cele din urmă conclavul asudat al poştalionului să arunce laolaltă, de pildă în buzunarele trăsurii, măcar ceasurile, inelele, monedele şi altele asemenea lucruri, pentru ca nimeni să nu mai aibă asupra sa vreun conducător de electricitate, nu numai că n-a făcut-o nimeni, dar însuşi propriul meu cumnat, dragonul, s-a urcat pe capra trăsurii cu sabia goală, scoasă din teacă, şi a jurat că abate el fulgerele. Nu ştiu dacă omul acela disperat era cu scaun la cap sau nu ; pe scurt, situaţia noastră era îngrozitoare şi oricare dintre noi putea fi pierdut fără scăpare. Pînă la urmă m-am cam şi ciorovăit cu doi din grosolana încărcătură umană a poştalionului, cu otrăvitorul şi cu tîrfa, care au dat a înţelege, întrebător, că poate nu avusesem cele mai cinstite intenţii cu picnicul obiectelor preţioase. Aşa ceva răneşte onoarea în mod silnic, şi în mine se dezlănţuiseră tunetele mai puternic decît sus ; totuşi a trebuit să port întreaga discuţie cît mai încet şi rar şi m-am sfădit cu ei potolit, pentru ca pînă la urmă o trăsură înfuriată să

nu se înfierbînte şi să nu asude şi să nu facă să cadă atît de apropiatul trăsnet, prin burduful trăsurii, în mijlocul nostru, asupra emanaţiilor. În cele din urmă am explicat limpede societăţii întreg capitolul electric, dar încet şi rar — căci nu voiam să scot aburi, asudînd — şi am încercat mai ales să-i înspăimînt în ce priveşte frica. Căci, într-adevăr, de frică putea să-l lovească trăsnetul pe fiecare din ei — ba chiar unul dublu, în afară de cel electric şi unul apoplectic —, întrucît este îndestul dovedit că frica puternică atrage fulgerul prin emanaţia de aburi ; de aceea, cuprins serios de teama fricii mele şi a celorlalţi, le-am explicat pasagerilor că, avînd în vedere înăbuşitoarea mulţime, sabia de pe capră care trăgea în frigare fulgerele, norul de furtună ce atîrna deasupra noastră şi teama ce începe odată cu atîtea emanaţii, pe scurt că, avînd în vedere atîtea primejdii evidente, nu trebuie să le fie frică de nimic, dacă nu vor să fie trăsniţi cu toţii, fără excepţie. „Of, Doamne, am strigat, curaj ! Nici o frică ! Nici măcar frică de frică ! Vrem oare să fim împuşcaţi de Domnul Dumnezeul nostru, ca nişte iepuri adunaţi laolaltă şi cu domiciliul aici ? — Despre mine, n-are decît să se teamă oricare, cînd s-a dat jos din trăsură, sau în orice alt loc pofteşte, unde e mai puţin de temut, dar nu aici !"

Întrucît, dintre milioane de oameni doar *unul* moare din pricina norilor de furtună, însă poate milioane întregi din cauza norilor de zăpadă sau ploaie şi a ceţurilor rare, n-am putut decide, dacă predica mea din poştalion putea ridica pretenţii la vreun premiu pentru salvarea oamenilor, atunci cînd am ajuns cu toţii, nevătămaţi şi cu un curcubeu în faţă, în orăşelul Vierstädten, unde locuia un căpitan de poştă pe singura uliţă a localităţii.

A DOUA ETAPĂ, DE LA VIERSTÄDTEN LA NIEDERSCHÖNA

Căpitanul de poştă era un patron bădăran şi un bătăuş, o speţă de oameni pe care îi urăsc cum nu se poate spune, pentru că fantezia mea mă îndeamnă totdeauna să-mi imaginez că aş putea face, din întîmplare sau contra voinţei, o mutră destul de batjocoritoare sau imperti-

nentă şi că-mi asmut pe cap asemenea indivizi, gînd la care simt dinainte că fac o mutră acră. Din fericire, de rîndul ăsta mă puteam înarma cu cumnatul meu dragonul (presupunînd că aş fi făcut o mutră greşită), pentru a cărui forţă uriaşă asemenea om este o bucăţică pe cinste. Căci el nu poate trece, de pildă, pe lîngă o cîrciumă, unde se aude zgomotul unei păruieli, fără să intre înăuntru şi să strige din uşă : „Împăcaţi-vă, cîinilor !" După aceea, sub aparenţa sa de deputăţie a păcii, pune mîna neîntîrziat pe primul picior de scaun, de parcă ar fi o pipă a păcii americană, şi cotonogeşte persoanele bătăioase pe-o parte şi pe alta ; sau apropie capetele tari ale taberelor (el nu se alătură nici uneia) cu forţa, apucînd cu fiecare mînă pe cîte unul de ceafă ; şi atunci l-a văzut Dumnezeu pe şugubăţ.

În ce mă priveşte, eu mai curînd evit cercurile discrepante, decît le caut, întocmai ca şi pe orice ins mort sau omorît ; — omul precaut prevede cu uşurinţă cu ce se poate alege din situaţia respectivă, fie cu plictisitoare şi neplăcute depoziţii ca martor, fie, adesea (cînd imprejurările se coalizează împotriva lui), cu interogatorii penibile referitoare la complicitate.

La Vierstädten nu mi-a ieşit nimic important în cale, în afară de — spre groaza mea — un cîine fără coadă care hoinărea prin oraş sau pe uliţă. În primul moment de exasperare, revoltat, le-am pus întrebarea dacă ar considera ca nimerită o poliţie medicală care, asemenea celei din Vierstädten, ar admite ca să zburde în public cîinii fără coadă. „Dacă este tăiată, am spus, după ce să mă orientez, în caz că se repede la mine o asemenea bestie, iar eu nu pot trage concluzia, după coada ridicată în sus sau ţinută între picioare (deoarece e tăiată), dacă javra e turbată sau nu ? Astfel şi cel mai deştept om turbează şi este muşcat şi eşuează numai din pricina lipsei unei busole a cozii." Pasagerul clandestin care venea în urma mea (şi care acum s-a declarat văzător [1], Dumnezeu ştie în ce scop final) a dezvoltat aproape pînă la limita

[1] Joc de cuvinte intraductibil : *blinder Passagier* (pasager „orb" sau „clandestin") şi *sehender Passagier* (pasager care vede, văzător).

comicului, în fața mea, propria mea frază, pe care o ascultase și mi-a trezit în ultimă instanță bănuiala că, printr-o foarte puternică imitație măgulitoare a stilului vorbirii mele, de fapt mă vîna pe mine. „Coada cîinelui, a spus el, este de bună seamă pentru noi semnalul de alarmă și ospiciul de nebuni, pentru a nu ajunge în nici unul, și totodată avanpostul furiei — taie coada cometei, coada de cal a pașalelor sau cea a racilor (căci coasa întinsă înseamnă că e mort) și te pomenești în situațiile primejdioase ale vieții fără hățuri, fără avertizor, fără mînă *in margine* [1] — și dai ortul popii fără să știi dinainte cum."

Dealtfel etapa aceasta a trecut fără ceartă sau mizerii. Toți au adormit către ora zece, chiar și surugiul, în afară de mine. De fapt, m-am prefăcut că dorm pentru a observa cine se face că doarme din anumite motive întemeiate ; dar toți sforăiau de zor ; luna își arunca razele transfigurătoare doar peste pleoape închise.

Am putut să urmez acum minunat sfatul lui Lavater de-a folosi cotul de măsurat fiziognomia cu precădere la cei ce dorm, pentru că somnul, ca și moartea, accentuează mai grosolan forma autentică. Pe alți oameni ce dorm, în afara poștalionului, v-aș sfătui mai puțin să-i măsurați cu amintitul cot, temîndu-mă oarecum, ca nu cumva vreun individ care se face că doarme, să sară ca prin somn, de-ndată ce ați fi destul de aproape, și să-i aplice artistului întru măsurători fiziognomice, în propria-i alcătuire a feței, un pumn atît de perfid, încît această alcătuire să nu mai poată înflori în nici un fragment fiziognomic, nici în manieră punctată, nici în cea răzuită [2], deoarece a devenit ea însăși un fragment. Și oare, într-un vis bătăios, nu poate chiar și cel mai cinstit adormit din lume, tocmai cînd vă aflați asupra autopsiei fiziognomice, să lovească incitat de onoare, și să vă adîncească, poate, cu puține gesturi și lovituri de picior, într-un somn mult mai veșnic decît cel din care s-a trezit speriat ?

[1] Mînă desenată pe marginea paginilor pentru a indica alineate, capitole importante etc. (lat.).

[2] Termeni tehnici din gravura pe cupru.

În așa-numitul meu joc de umbre în chip de siluete intervine însuși conținutul fețelor din poștalionul adormit ; abia prin asta vă voi documenta pe larg, de ce purtătorul de otravă cu țeasta ucigașă mi-a părut demonic — piticul, un copil bătrîn — tîrfa, obosită și fleșcăit-impertinentă — cumnatul meu, potolit-săturat de răzbunare sau de mîncare — iar consilierul de legație Jean-Pierre, Dumnezeu știe de ce, pe jumătate înger, atît cît se poate imagina o jumătate de înger, întrucît impresia mi-a produs-o doar trupul frumos, nu și cealaltă jumătate trecută în somn, adică sufletul.

Aproape aș fi uitat că, într-un sătuleț, pe cînd cei doi cumetri — dragonul și surugiul — beau, am trecut totuși în chip fericit peste o mică spaimă, deoarece soarta a fost de două ori de partea mea. Nu departe de un castel de vînătoare, am văzut licărind lîngă un frumos ciot de arbore, o tăbliță albă cu o inscripție neagră. Aceasta m-a făcut să sper că mă aștepta acolo un mic și minunat sarcofag, un stîlp de cinstire, în semn de recunoștință față de un mort, sub forma unui semn de întîlnire, de împodobire sau de mulțumită pentru un tovarăș de luptă. [1] Pe o potecă întortocheată, neumblată și plină de flori, ajung la acel negru pe alb și citesc cu groază la lumina lunii : „Trecătorii sînt avertizați împotriva *împușcăturilor autodeclanșate*". Așadar, stăteam astfel, poate, la o depărtare de o unghie de la picior, de cocoșul unei flinte, cu care, dacă mișcam călcîiul, mă împușcam singur, ca un buimac de prost ce dă-n gropi și ca o vergea de pușcă, și mă treceam pe lumea cealaltă printre răposați. Înainte de toate, am căutat, rozînd și mușcînd, să mă înfig cu unghiile de la picioare în pămînt, pentru că măcar așa puteam rămîne în viața cea frumoasă, cîtă vreme mai stam înfipt ca un țăruș alături de foarfeca lui Atropos [2] și de eșafodul călăului ce zăcea pe jos ; — apoi am dorit să-mi

[1] Denumiri medievale pentru răsplata acordată luptătorilor pe cîmpul de luptă. Semnul de întîlnire se acorda soldaților curajoși, semnul de împodobire se dădea învingătorului în turnirurile cavalerești, iar semnul de mulțumită pentru un tovarăș de luptă se conferea soldaților, după o campanie victorioasă.

[2] Numele uneia dintre cele trei parce din mitologia elină, care tăia firul vieții tors și depănat de celelalte două.

amintesc pe ce poteci mă adusese diavolul, neîmpuşcat, pînă acolo. Dar de frică uitasem totul şi nu mai ştiam absolut nimic ; — în infernalul sat din apropiere nu se zărea şi nu putea fi chemat nici un cîine, care să mă fi putut scoate din apă, iar cei doi cumnaţi trăgeau zdravăn la măsea. Între timp mi-am făcut curaj şi am luat o hotărîre : mi-am scris pe o foaie de pergament ultima dorinţă, precum şi modul întîmplător al morţii mele şi un cuvînt de mulţumire în moarte adresat dragei Bergelchen ; — apoi am fugit cu toate pînzele sus, la voia întîmplării şi drept înainte, pe drumul cel mai scurt, chiar cu riscul de a mă împuşca la fiecare pas şi, astfel, de-a pune cu propria-mi mînă un *bonsoir* [1] sau un „ucigător de lumină" pe lumina încă îndelungată a vieţii mele. Dar am ajuns în sat fără împuşcături. La cîrciumă, firește, au rîs de mine destui nerozi, pentru că — ceea ce nu putea şti decît un nerod — tăbliţa avertizoare rămăsese acolo de zece ani fără să se întîmple vreo împuşcătură. după cum acestea se petrec adesea fără avertismente. Dar aşa stau lucrurile, prieteni, cu poliţia noastră de vînătoare, care te avertizează împotriva tuturor lucrurilor, numai nu şi împotriva tăbliţelor avertizoare.

Dealtfel, am avut aproape tot timpul etapei uşoare conflicte cu surugiul, pentru că nu voia să oprească din sfert în sfert de oră, cînd mă dădeam jos să urinez. Firește că, din păcate, nu te poţi aştepta să găseşti profeţi ai urinei printre vizitiii poştalioanelor, de vreme ce atît de rareori află savanţii din marea *Fiziologie* a lui Haller [2], că amînarea amintitei trebi precipită pietre diabolice şi, în cele din urmă, pe însuşi posesorul lor, pentru că această carieră de piatră mai rareori o încheie *coupeur* [3]-ul de băşici, cît mai ales moartea cu o groapă. Dacă argaţii de la poştă ar fi citit că Tycho de Brahe [4] a murit ca o

[1] *Bonsoir* (fr.) sau *Lichttöter* (germ.) (în traducere literală : „ucigător de lumină") = stingător de lumînări în formă de pălărioară conică.

[2] Albrecht von Haller (1708—1777), medic, botanist, anatomist şi poet elveţian.

[3] Cel ce taie (fr.).

[4] Tycho de Brahe (1546—1601), vestit astronom danez şi sfetnic al împăratului Rudolf al II-lea, la Praga.

bombă pe punctul de-a exploda, mai bine ar opri poştalionul. În ipoteza unor asemenea cunoştinţe, la care nu mă aştept, ei ar găsi că e mai înţelept lucru, ca un om să vrea să poarte cîndva piatra mortuară *pe* el, dar nu *în* el. Oare, la Weimar, n-am ieşit eu adeseori în fugă, cu lacrimi în ochi, chiar şi din cele mai lungi scene de despărţire din piesele lui Schiller ? Şi n-am făcut-o (în timp ce Minerva lui mă muia cu totul) pentru ca nu cumva capu-i de meduză [1] de pe piept să mă pietrifice parţial ? Şi nu m-am întors eu în sala de teatru, care plîngea, şi nu m-am încadrat mai voios în înduioşarea generală, pentru că nu mai aveam altceva de uşurat decît inima ?

Cînd se întunecase de-a binelea am sosit la Niederschöna.

A TREIA ETAPĂ, DE LA NIEDERSCHÖNA LA FLÄTZ

Pe cînd stam pe gînduri lîngă casa poştei, cu ochii aţintiţi asupra valizei mele, o vită încălţată de străjer de noapte mi-a trîmbiţat şi suflat cu tuba lui nocturnă în ureche atît de aproape şi neaşteptat, încît am sărit ca ars, eu, pe care chiar şi numai un cuvînt adresat violent şi repede mă scoate din fire. N-o fi existînd oare nici o poliţie medicală împotriva unor asemenea zgomote orare trîmbiţate şi tunuri de făcut zgomot, datorită cărora totuşi nu devin inutile cele care bubuie ? De fapt, n-ar trebui să fie învestit nimeni cu trîmbiţa străjilor de noapte, în afară de oamenii raţionali, care au căpătat o hernie suflînd sau ridicînd şi care sînt în stare să-şi cînte atît de încet viersul orelor, încît să nu se audă nimic.

Ceea ce aşteptam de mult şi prezisese piticul s-a întîmplat acum : pe poarta înaltă a staţiei de poştă a ieşit, aplecîndu-se adînc, uriaşul ; odată afară, s-a îndreptat din şale, văzînd o statură iraţional de mare, în cap cu o căciulă şi o pană de un cot ; alături de el, cumnatul meu

[1] Zeiţa Minerva avea pe platoşa de pe piept sau pe scut, ca ornament, un chip de meduză, a cărui priveliştе îi prefăcea pe muritori în stane de piatră.

părea feciorul lui în vîrstă de paisprezece ani, iar piticul, căţeluşul lui care făcea sluj în două picioare. „Dragă prietene, a spus cumnatul meu pus pe tachinărie, conducîndu-l spre mine şi spre poştalion, urcă-te liniştit, îţi facem toţi cu plăcere loc. Ghemuieşte-te bine şi pune-ţi capul pe genunchi, aşa o să meargă." Ticălosului care ne tachina i-ar fi făcut plăcere să-l vadă pe prostănacul de uriaş — la care observase îndată că creierul lui nu era un oaspete prea şiret, ci doar mărimea inversă a trupului său — printre noi, în faţa lui, în înfricoşătorul dulap de poştă şi grajd provizoriu, ghemuit, ca un polonic de turnat, şi închis strîmb înăuntru. „Da' nu merge ! Da' nu merge !" a spus uriaşul cînd s-a uitat înăuntru. „Poate că domnul soldat nu ştie, a replicat piticul, cît de mare e un uriaş, şi îşi închipuie că, dacă *eu* încap înăuntru — dar asta e altă căciulă — căci eu îmi aflu locul pretutindeni, numai să mi se spună unde." —

Pe scurt, nu era altă ieşire pentru căpitanul de poştă şi pentru uriaş, decît ca acesta să se instaleze şi să se aşeze pe platforma pentru mărfurile pasagerilor, aplecîndu-se ca o salcie plîngătoare peste întreg cupeul poştalionului. Pe mine unul nu mă putea încînta în mod deosebit un asemenea vînt din spate şi spătar ; şi sînt convins, prieteni, că fiecare dintre voi (sper !) ar fi calculat, îndărătul unui asemenea decret din spate, la fel de bine şi de clar ca mine, ce lucru ucigător ar putea încerca un individ şi uriaş dindărătul lui, un *succedant* în toate sensurile : fie că sparge fereastra din spate a trăsurii şi intră pe-acolo pentru a ataca, fie doar că se năpusteşte cu forţă titanică asupra burdufului poştalionului. Între timp, elefantul care sta lungit, cu braţele încrucişate, pe cupeul poştalionului — şi care părea să aibă, însă, din această alegorie mai mult masivitatea apăsătoare, decît lumina mobilă a spiritului [1] — a început curînd să doarmă şi să sforăie ; un elefant, căruia (după cum mi-am dat seama cu tot mai multă bucurie) cumnatul meu, dragonul, putea să-i fie cu uşurinţă cornac şi îmblînzitor, ba chiar îi şi fusese.

[1] Elefanţii fiind recunoscuţi ca animale inteligente.

Întrucît acum voiau mai toţi să doarmă, iar eu (pe bună dreptate) să veghez, am oferit cu plăcere locul meu din faţă (pentru a potoli şi oarecare invidie a pasagerilor) persoanelor care voiau să aţipească un pic. Funcţionarul de legaţie a profitat degrabă de ocazie şi de perna-rezemătoare şi a adormit rezemat de spatele titanului dindărătul lui. Mie mi-a rămas puţin cam neînţeles asemenea somn de poştă al unui *chargé d'affaires* [1] diplomatic. Un om care adoarme astfel în mijlocul unor tovarăşi de drum străini, şi adesea setoşi de sînge, dacă mai şi vorbeşte în somn şi în trăsură (gîndiţi-vă cu toţii la ministrul saxon de dinaintea războiului de şapte ani [2] !) poate foarte bine să dea în vileag sute de secrete, mii de infamii pe care cine ştie dacă le-a făptuit. N-ar trebui oare ca fiecărui ministru sau ambasador ori altor bărbaţi de onoare şi distinşi să le fie groază de faptul de-a turba sau de alte fierbinţeli febrile, de vreme ce nimeni nu le poate garanta că, în asemenea stare, nu le scapă din gură cele mai mari scandaluri, dintre care poate că jumătate sînt doar minciuni ?

În cele din urmă, după lunga noapte de iulie, toţi pasagerii am ajuns împreună cu aurora la Flätz. Am privit pătrunzător şi duios la vîrfurile turnurilor ; cred că orice om — care are de căutat într-un oraş ceva decisiv şi căruia oraşul îi poate deveni fie locul de execuţie al speranţelor sau locul de ancorare a lor, fie cîmpul de bătălie sau cîmpul de încîntare — îşi îndreaptă ochii mai întîi şi mai îndelung spre turnurile oraşului, ca spre arătătoarele şi limbile cîntarului viitorului său, oarecum ca spre munţii arhitectonici care, ca şi cei naturali, sînt tronurile viitorului nostru. Cînd mi-am dat drumul prea poetic cu asemenea consideraţii, faţă de Jean-Pierre; acesta mi-a răspuns destul de lipsit de gust : „Turnurile unor asemenea oraşe sînt, de fapt, vîrfurile alpine pe care căutăm şi mulgem brînza de Alpi a viitorului nostru".

[1] Însărcinat cu afaceri (fr.).

[2] Jean Paul se referă, probabil, la ministrul saxon Heinrich von Brühl (1700—1763), un favorit al lui August cel Puternic, care, prin risipă şi incorectitudine, a dus de rîpă finanţele ţării, înaintea războiului de şapte ani (1756—1763).

Cu stilul ăsta a vrut, oare, Peter de la legație să mă ridiculizeze pe mine sau doar pe sine ? Decideți voi !

Aici e locul, orașul, mi-am zis eu în sinea mea, unde se vor decide azi multe și despre viitoruri, unde vei preda în seara asta la ora cinci petiția ta și jumătate din tine însuți ; — de-ar merge bine ! de-ar merge minunat ! Fie ca Flätz, această piață de arme a micilor tale străduințe, să devină totodată și șantierul de construcție al castelelor de plăcere și castelelor în Spania ale ambelor inimi, a ta și cea feminină !"

Am descins la hotelul „La tigru".

PRIMA ZI LA FLÄTZ

Nici un om nu se va entuziasma prea tare la început, în situația mea de la hotelul „La tigru", cu privire la perspectivele imediate. Eu, ca singurul om cunoscut mie, în special sub aspectul iubirii (despre dragonul care a plecat vom vorbi mai tîrziu !), am privit de la ferestrele hotelului, ce se umplea pînă la refuz cu oaspeți veniți la tîrg și m-am uitat în jos la revărsarea ulterioară a armatei de oameni participanți la tîrg și am putut să reflectez foarte curînd, că de fapt nimeni altul, afară de Dumnezeu și de pungași și de ucigași, nu știa precis, cîți dintre aceste două categorii din urmă pluteau printre ceilalți, poate în parte pentru a-i despuia pe cei mai nevinovați oaspeți, în parte pentru a le tăia beregata. Situația mea se înfățișa sub unele auspicii potrivnice ; — cumnatul meu, care realizează orbește orice cîștig, a admis fără a se opune, să descind la „Tigru" ; (of, Doamne, cînd or să învețe alde oamenii ăștia să rămînă discreți și să suporte cea mai mizerabilă cerșetorie a vieții sub camuflări și văluri, numai pentru că de atîtea ori un păduchios de șoarece naște un munte de gheață sau o Golgotă, mai curînd decît naște un munte un șoarece ?). Întreaga adunătură din poștalion a descins în totalitate la „Tigru" — tîrfa, vînătorul de șoareci, Jean-Pierre și uriașul, care a coborît încă de la poarta orașului și a purtat pe străzi capul cel mare al piticului în chip de cap propriu, înfășurîndu-și trupul în mantie, pentru ca să pară, pe gratis,

mai uriaș cu o jumătate de pitic, decît putea fi văzut, de fapt, pentru bani.

Depinde acum de fiecare pasager descins, dacă vrea să facă pe prototipul tigrului, animalul de pe emblema hotelului, și ce miel vrea să înfulece, să-l sugă pînă avea să-i ia vlaga, să-l jumulească. Și cumnatul meu m-a părăsit pentru a se duce după un geambaș de cai, dar și-a păstrat camera de lîngă mine, pentru sora sa ; aceasta trebuie să însemne, pare-se, atenție față de ea. Am rămas singur, în voia puterii mele de acțiune.

Cu toate acestea, printre atîția pungași care mă înconjurau, dacă nu chiar mă asediau, m-am gîndit cu căldură la un suflet onest, din depărtare, la Berga mea din Neusattel, o inimă aleasă și dîrză, care ar oferi, poate, mai multă ocrotire unui consort matrimonial slab de înger, decît i-ar datora. „Fă-ți apariția mîine dimineață cît mai curînd, Berga, spunea inima mea, și dacă se poate, încă înainte de prînz, pentru ca să-ți lungesc paradisul-tîrgului cu atîtea ore, cu cîte vei sosi mai devreme !"

În mijlocul furtunii lumii, un cleric intră ușor în port, în biserică ; zidul bisericii este zidul pavilionului său de tir și fortificația sa, iar îndărătul lui stau suflete mai acordate la unison și mai pașnice decît în piață ; — pe scurt, m-am dus la Biserica domnească. Între timp am fost puțin tulburat în reculegerea mea, cu cîntece, de către un haiduc slujitor la curte, care i-a smuls unui domn bine îmbrăcat lornieta de pe nas, pentru că la Flätz, ca și la Dresda, sticlele care micșorează și apropie ofensează curtea ; de fapt îmi pusesem și eu una pe nas, dar a mea mărea. Mi-a fost imposibil să mă hotărăsc să-mi scot ochelarii, și mă tem că voi apărea din nou ca un încăpățînat și temerar ; dar am considerat că este mai bine să privesc necontenit cu ei în cartea de cîntece bisericești și să nu ridic ochii nici măcar cînd a intrat curtea iscînd foșnete, dînd astfel de înțeles că lentilele sînt șlefuite convex. — Predica a fost, dealtfel, bună, chiar dacă nu era totdeauna distins concepută, ca pentru o biserică a curții ; căci sfătuia să se renunțe la nenumărate vicii, pentru care un alt predicator ar fi putut îndemna, atît de ușor, să se practice contrastele lor, adică virtuțile ! În timpul întregului serviciu divin, m-am stră-

duit să manifest o adevărată veneraţie profundă, atît faţă de Dumnezeu, cît şi faţă de înalţii mei suverani. Pentru această ultimă veneraţie mai aveam şi motivul meu personal ; voiam, de fapt, s-o afişez destul de public şi intens pe chipul meu, ca şi cum ar fi fost conturată cu dalta de săpat scrisul în relief, pentru a putea face de minciună vreun răutăcios inveterat, bucuros de răul altuia, căruia i-ar fi plăcut pesemne să răstălmăcească recenta mea combatere a lucrării *Laudă lui Nerone* de Linguet [1] şi satira mea germană liberă la adresa însuşi acestui tiran adevărat, pe care le-am trimis chiar foii săptămînale din Flätz, şi să le interpreteze ca un tainic portret de caracter al suveranului meu. Din păcate nu mai poţi să dai la iveală nici o scriere cu ghimpi împotriva vreunui diavol din iad, fără ca unul omenesc să n-o aplice unui înger.

Cînd, în cele din urmă, curtea s-a urcat din biserică în caleaşcă, m-am ţinut la o asemenea distanţă, încît ar fi fost imposibil să mi se vadă faţa, în cazul în care aş fi făcut o mutră nu reverenţioasă, ci prea trufaşă. Dumnezeu ştie cine mi-a plămădit în fire acele fantezii şi pofte nebuneşte de îndrăzneţe, care i s-ar fi potrivit mai curînd unui erou Schabacker, decît unui predicator militar de sub ordinele lui. Nu pot să nu vă încredinţez, prieteni, una dintre cele mai insolente, chiar de-ar fi să mă pună, la început, într-o lumină prea crudă. A fost cu prilejul hirotonisirii mele ca preot militar, cînd m-am dus la împărtăşanie în prima zi de Paşti. În timp ce stam acolo în faţa balustradei altarului, mişcat şi emoţionat, împreună cu restul comunităţii de bărbaţi — ba chiar mai emoţionat decît oricare din ceilalţi, fiindcă în calitatea de preot care pleacă în război, mă puteam considera de fapt pe jumătate ca un muribund care primeşte ultima hrană sufletească, asemenea unui om ce urmează a fi spînzurat — ceva din mine a făcut ca, mişcat de orgă şi de cîntec — o fi fost poate prima zi de Paşti care m-a împins la aşa-numitul rîs de Paşti vechi creştinesc [2] sau

[1] Simon-Nicolas-Henri Linguet (1736—1794), autor al unei *Istorii a revoluţiilor din imperiul roman.*

[2] Aluzie la obiceiul preoţilor catolici de-a povesti din amvon în ziua de Paşti o istorioară veselă, pentru a-i răsplăti pe enoriaşi pentru sumbra perioadă a postului.

simpla deosebire dintre starea diavolească şi cea mai emoţionată — pe scurt, ceva din mine (pentru care fapt de atunci iau apărarea oricărui om mai prostănac, care altfel pune asemenea lucruri pe seama diavolului), acest ceva a făcut să se nască în mine întrebarea : „Ar exista oare ceva mai diabolic decît să începi să rîzi nelegiuit şi batjocoritor în momentul primirii împărtăşaniei ?" Îndată m-am luptat cu acest cîine demonic de capriciu, am pierdut prilejul celor mai puternice emoţii, numai pentru a fi cu ochii pe cîine şi a-l alunga ; dar am ajuns, istovit şi însoţit de el, pe scăunelul din faţa altarului cu jalnica certitudine că, fără doar şi poate, voi începe în curînd să rîd, oricît aş fi plîns şi gemut lăuntric. De aceea, cînd eu şi un foarte venerabil şi bătrîn primar ne-am înclinat în faţa lunganului de preot, şi cînd acesta (poate că, îngenunchеat fiind pe scăunelul scund, preotul mi-a părut prea înalt) mi-a vîrît în gura încleştată hoştia, am simţit că încep să mi se încordeze sardonic toţi muşchii rîsului de la colţurile gurii, care nici n-au acţionat mult timp asupra nevinovatei pieliţe a feţei, că a şi mijit pe ea un zîmbet autentic ; — iar cînd he-am înclinat a doua oară, rînjeam ca un maimuţoi. Omul de lîngă mine, primarul, mi s-a adresat încetişor, pe bună dreptate, în timp ce ocoleam prin spatele altarului : „Pentru Dumnezeu, eşti un preot hirotonisit sau un şugubăţ ? Rîde, oare, din dumneata, ucigă-l toaca ?" — „Ei, Doamne, cine altul ?" am spus eu ; abia după aceea mi-am dus reculegerea la bun sfîrşit cu mai multă seriozitate.

De la biserică (revin la cea din Flätz) m-am dus la hotelul „La tigru" şi am mîncat la masa comună, deoarece nu sînt niciodată mizantrop. Înainte de felul al doilea, un chelner mi-a adus o farfurie goală, pe care am zărit, spre uimirea mea, un vers franţuzesc zgîriat cu furculiţa, care conţinea, nici mai mult nici mai puţin, un pamflet la adresa comandantului din Flätz. Fără nazuri, am întins comesenilor farfuria şi le-am spus că, după cum vedeau şi ei, tocmai atunci o primisem şi i-am rugat să adeverească precum că acţiunea respectivă nu mă priveşte cu nimic. Un ofiţer a schimbat numaidecît farfuria cu mine. La al cincilea fel de mîncăre am putut să mă minunez de lipsa de cunoştinţe chimico-medicale a oamenilor,

care au continuat să mănînce, veseli (cu excepţia mea) dintr-un iepure, din care un domn scosese şi arătase public mai multe alice, adică plumb amestecat cu arsenic şi dizolvat de oţetul cald.

Dintre discuţiile desfăşurate la masă, una mi-a pus la încercare latura mai slabă, onoarea. S-a povestit despre uzanţa juridică a reşedinţei, şi anume că o fată desfrînată poate transforma, doar prin simplul jurămînt, în tată al plodului ei pe oricine l-ar alege o asemenea tîrfă. „Îngrozitor ! am spus şi mi s-a făcut părul măciucă. În felul acesta, orice tată de familie cu nevastă şi copii sau un preot care locuieşte la „Tigru" poate fi lipsit de onoare şi inocenţă de orice servitoare rea pe care a cunoscut-o sau care, din păcate, l-a cunoscut întîmplător seara ?" Un ofiţer mai vîrstnic a întrebat : „Dar e mai bine oare ca fata să se juruie diavolului ?" — Ce logică ! — „Sau admiţînd, am continuat eu fără a-i răspunde, că un bărbat călătoreşte cu acea calfă de lăcătuş din Viena, care a devenit apoi mamă şi a adus pe lume un băiat, sau cu vreun Cavaler d'Éon [1] travestit, cu care înnoptează de mai multe ori, iar calfa de lăcătuş ori cavalerul pot apoi să jure că au coabitat — atunci nici un bărbat delicat nu mai poate merge călare sau în trăsură cu altul, fiindcă nu ştie cînd îşi va scoate acela cizmele pentru a-şi pune conduri de femeie şi cînd va depune jurămînt pentru a-l face tată şi a ajunge, el însuşi, în stăpînirea diavolului !"

Dar cîţiva dintre comeseni au înţeles atît de greşit fulgerele mele din amvon încît, ca nişte oi, au lăsat să se înţeleagă că eu însumi n-aş fi corect în privinţa asta, ci corupt. Pe Dumnezeu din cer ! atunci nici n-am ştiut ce mănînc şi ce spun. Din fericire, tocmai atunci cineva din faţa mea a venit cu o minciună despre o oarecare înfrîngere a francezilor ; deoarece văzusem la toate colţurile de stradă proclamaţia franceză şi germană, cum că oricine ascultă relatări despre front — şi anume defavorabile — fără a le denunţa, este tradus în faţa Curţii marţiale, n-am putut face ceva mai înţelept, ca un om căruia

[1] Charles de Beaumont, cavaler d'Éon (1728—1810), agent secret al curţii franceze, considerat de contemporani hermafrodit.

nu-i place să uite de sine, decît să plec de acolo cu urechile ardpate şi să-i raportez doar hotelierului, de ce plecam.

Dealtfel, momentul nu era nepotrivit ; căci, cu bună intenţie, voiam să-mi dau jos barba la patru şi jumătate, pentru ca la cinci să-mi fac apariţia şi să mă înfăţişez cu bărbia linsă de lustruitoarea cu dinţi a bărbierului, ca o hîrtie velină netedă, fără rizomi de peri pe bărbie (părul bărbii este un pleonasm). Mai întîi am dat de duşcă, precum Pitt [1] înaintea şedinţelor Parlamentului, al naibii de mult Pontaque [2], cu adevărată scîrbă în stomac şi împotriva doctrinii Mîntuirii şi regulamentului prohibitiv al acesteia, nu atît pentru a-l înfrunta pe slăbuţul bărbier străin, cît mai ales pe generalul-ministru Schabakker, cu care aveam de gînd să schimb cîteva cuvinte aprinse.

A venit obişnuitul bărbier pentru oaspeţii străini ai hotelului, dar avea în chipul său multiliniar şi colţuros mai degrabă ceva dintr-un om pe cale să turbeze, decît dintr-unul care devine mai înţelept. Pe nebuni — să vedeţi — îi urăsc de necrezut şi, de aceea, nu pot fi dus într-o casă de nebuni, pentru că acolo orice smintit furios mă poate înşfăca de îndată cu pumnii săi uriaşi, dacă vrea, şi pentru că nici nu ştiu, dacă din pricina molipsirii, am să mai ies de-acolo cu mintea pe care am dus-o înăuntru. — De obicei (cînd sînt săpunit) şed pe scaun în aşa fel, încît (în timp ce îmi aţintesc cu încordare privirea asupra feţei care mă bărbiereşte) amîndouă mîinile să le am pe coapse, în dreptul diafragmei abdominale a bărbierului şi gata să lovesc, pentru a-l putea da cu furie de-a berbeleacul la cea mai mică mişcare dubioasă.

Nici nu ştiu bine cum s-a întîmplat ; dar, pe cînd mă adînceam în chipul smintit-colţuros al frizerului şi cînd el a dus puţin cam pripit spre beregata mea dezgolită cuţitul de măcelărie pe care-l ascuţise îndelung, i-am dat felcerului şi bărbierului o lovitură atît de subită în buric, încît omul a fost cît pe-aci să-şi taie în mod sinucigaş

[1] Se referă la William Pitt-fiul (1756—1806), om de stat englez, adversar al Franţei.

[2] Nume de familie francez cu care se desemna pe atunci vinul roşu, azi vinul de Bordeaux.

propria beregată în cădere. Eu nu m-am ales din asta, firește, cu nimic altceva decît cu despăgubirile și cu o cravată înfoiată, pe care împotriva principiilor mele obișnuite, mi-am legat-o în jurul gîtului, drept camuflare pentru ceea ce rămăsese neras.

În cele din urmă am pornit-o spre general și, în pragul ușii, am mai băut restul de Pontaque. Sper că în mine erau gata planurile de-a răspunde cum trebuie, ba chiar de-a pune întrebări. Jalba o aveam în buzunar și în mîna dreaptă. În stînga aveam duplicatul ei. Focul din mine m-a ajutat să trec cu ușurință peste toate zăplazurile vii ministeriale și m-am trezit, pe nesperate, în anticameră, printre lacheii săi cei mai distinși, care, din cîte am observat, nu trebuiau să scape și să lase să treacă nimic. I-am întins celui mai arătos rugămintea mea pe hîrtie, împreună cu cea verbală, de-a o remite pe cea dintîi. A luat-o, dar fără nici o obligație. Am așteptat zadarnic pînă tîrziu în ceasul al șaselea, singurul în care i se poate prezenta ceva generalului voios. În cele din urmă văd un frate vitreg sau de tutuială al lacheului precedent și repet cererea mea ; acesta aleargă zadarnic de colo pînă colo pentru a căuta scrisoarea sau fratele — nu era nimic de găsit ; cît de fericit am fost că, în plin Pontaque și înainte de bărbierit, mai copiasem o dată duplicatul jalbei mele ; și astfel, numai urmînd principiul, că trebuie să ai totdeauna un al doilea picior de lemn în geamantan, atunci cînd ai unul pe trup, și de teamă că, dacă scrisoarea originală s-ar fi pierdut pe drum între „Tigru" și Schabacker, întreaga mea călătorie și speranță ar fi căzut în baltă, a fost bună treabă că vîrîsem în buzunar mecanismul de repetiție al scrierii originale și, prin urmare, puteam înmîna în orice caz ceva, și anume un *detto* [1]. Am înmînat-o pe aceasta.

Din păcate trecuse de ora șase. Însă lacheul n-a lipsit mult și mi-a adus curînd — aș vrea să spun textul predicii acestei scrisori circulare — răspunsul aproape grosolan (pe care voi, prieteni, trebuie să-l țineți secret, din considerație pentru mine și Schabacker) : „ Dacă eu sînt Attila Schmelzle din regimentul lui Schabacker, n-am

[1] *Detto* (it.) = *dito*, același lucru.

decît să mă duc dracului, împreună cu inima mea de iepure, cum am făcut la Pimpelstadt". Un altul ar fi rămas mort pe loc ; eu însă am plecat foarte bădărăneşte şi i-am ripostat individului : „Mă duc şi de bună voie la împieliţatul negru şi nu-mi pasă de asta nici cît negru sub unghie". Pe drum m-am cercetat singur, dacă nu cumva vorbise Pontaque-ul din mine — cu toate că însăşi cercetarea se contrazice, de vreme ce nu cercetează un Pontaque ; — dar am găsit că n-am vorbit decît eu, inima mea şi, poate, îndrăzneala mea ; şi, la urma urmei, de ce descurajare, dacă averea bunei mele soţii mă plăteşte mai bine decît zece profesorate catihetice şi dacă îmi pune la toate colţurile cărţii vieţii mele ferecături de aur, astfel încît s-o pot deschide oricînd fără să se tocească ? Gravidele n-au decît să-şi ducă mîna, în caz de sperietură, la fund, pentru a ascunde acolo semnul din naştere al nebăgării de seamă ; eu însă, dat fiind curajul meu, am dus mîna la inimă şi am zis : „Croieşte-ţi drum bătîndu-te vitejeşte ! Indiferent cine va fi bătut, cu acest prilej !" M-am simţit foarte înălţat sufleteşte şi înfierbîntat ; — mi-am imaginat republici în care aş putea reveni acasă ca erou ; — am simţit nostalgia acelor timpuri eroice greceşti, cînd un viteaz se lăsa cu plăcere bătut de altul şi îi spunea : „Loveşte, dar ascultă-mă !" [1] ; şi totodată dorinţa de-a scăpa de vremurile noastre laşe, în care abia de mai răbdăm vorbe de ocară, necum mai mult ; — mi-am imaginat cum m-aş simţi dacă, în împrejurări mai fericite, aş răsturna nişte tronuleţe şi dacă, în faţa unor popoare întregi, aş urca nemuritor pe fapte măreţe, ca pe treptele unui templu, şi dacă, în vremuri gigantice, aş găsi cu totul alţi bărbaţi, mai măreţi, pentru a-i învinge şi întrece, decît plebea viermănoasă din jurul meu sau, cel mult, un alt Vulcanello [2]. M-am gîndit — şi m-am îmbătat singur (deci nu beţia Pontaque-ului care, după cît se ştie, sporeşte mai mult prin băut, decît fără) şi am gesticulat în public — cînd m-am întrebat : „Vrei să devii un simplu căţeluş de salon al statului, un cîine de cîine, un ex-ex, un ni-

[1] Aluzia se referă la omul politic şi conducătorul de oşti grec Temistocle (aprox. 524—459 î.e.n.), care, fiind ameninţat odată cu toiagul de un adversar, i-ar fi spus : „Loveşte, dar ascultă-mă!"

[2] Un Vulcan mic.

mic-nimic ? — Oo ! la dracu' !" — Cu acest prilej, însă, mi-am împins pălăria de-a căzut în noroiul din piață. Cînd am ridicat-o și am curățat-o, am văzut pe de-a rîndul cît era de decolorată, așa că m-am hotărît să cumpăr numaidecît una nouă și s-o port, la început, în mînă.

Așa am făcut și am cumpărat cu tocmeală una de calibrul cel mai fin. Ciudat : datorită acestei pălării, de parcă ar fi fost o pălărie de magistru [1], capul meu a fost cercetat și examinat pe îndelete în această Ziegengasse. Întrucît generalul Schabecker a trecut pe ea cu trăsura, iar eu (după cum se înțelege de la sine) voiam să mă răzbun prin politețe, și nu prin grosolănie, m-am trezit în fața uneia dintre cele mai gingașe probleme ce trebuiau rezolvate. Dacă agitam, de fapt, doar pălăria cea bună de fetru, pe care o duceam, și așa, în mînă, dar o păstram în cap pe cea decolorată, puteam să semăn cu un grobian înnăscut, care nu scoate nimic din cap ; dacă scoteam, dimpotrivă, vechea pălărie din cap și îmi arătam stima cu ea, atunci două pălării concomitent (indiferent dacă o mișcam sau nu și pe cealaltă) ar fi făcut situația ridicolă. Acum, înainte de a citi mai departe, prieteni, puneți la vot, cum poți ieși din această încurcătură, fără a-ți pierde capul !... Cred, poate, că doar dacă-ți pierzi pălăria ; scurt și cuprinzător, am lăsat pur și simplu pălăria de gală să cadă în noroi, pentru a mă pune în situația de-a scoate de pe cap — doar pe ea — pălăria soioasă și a o flutura cu politețea necesară, fără nici o urmă de ridicol.

Ajuns la „Tigru" am cerut — pentru a pune punct unui lucru — să-mi perie pălăria briantă fină-fină-fină, mai devreme decît pălăria de pe vremea lui Matusalem.

După care, punînd pe cîntarul de precizie trecutul meu mai important, pentru a-l ajusta și proba, am început să umblu repede de colo pînă colo. Știam că aici, jos, nu există decît Pontaque falsificat, dar cel băut de mine trebuie să fi fost și mai falsificat, căci prea îmi făcea fantezia să gonească puternic dintr-o învolburare într-alta.

[1] Licențiat.

Am privit în clipa aceea într-o viață largă, strălucitoare, unde trăiam fără slujbă, doar cu bani și pe care o vedeam presărată oarecum cu peșteri delfice [1] și munți ai muzelor ce patronează toate științele pe care le puteam profesa. În special mă puteam ocupa mai mult de scrieri pentru premiile Academiilor, de care (mă refer la scrieri) autorul nu trebuie niciodată să se rușineze, deoarece o întreagă academie care încununează stă chezășie și roșește pentru cel ce urmează a fi încununat. Chiar dacă cel ce aspiră la premiu trage alături de coroană, respectiv de tință, rămîne totuși în permanență mai necunoscut și mai anonim (întrucît motoul [2] lui nu este despecetluit) decît un alt autor, care, de fapt, editează vreo urecheată de carte, dar pe care o înmormîntare literară de măgar îl cufundă curînd în adînc, în mod public și în fața unei jumătăți din omenire.

Doar un singur lucru mă durea cu anticipare : suferința dragei mele Berga ostenite de călătorie, căreia trebuia să-i amărăsc în ziua următoare, cu vestea mea negativă, sosirea și vizitarea prescurtată a tîrgului. Ar fi vrut atît de mult să reprezinte ceva în Neusattel — și cine poate să ia asta în nume de rău unei fete bogate de arendaș — și să treacă înaintea anumitor notabilități ; fiecare om își cere locșorul său de paradă și o onoare mai veche și mai vie decît ultima onoare ; — mai ales o femeie bună, dar de obîrșie joasă, conștientă poate mai mult de comorile și fondurile sale de amortizare metalice, decît de cele spirituale, vrea să fie totuși stăpîna unui oarecare scaun sau scăunel [3] la ospețele de gală și să șadă cu cîteva *loci* [4] mai sus decît cine știe ce gîscă proastă și jumulită.

Pentru asta sînt atît de indispensabili soții. De aceea mi-am propus să cumpăr, pentru mine și deci pentru ea,

[1] Aluzie la peștera din Delfi, peste care se înălța templul lui Apollo.

[2] Lucrările academice trimise pentru a concura la un premiu nu erau semnate de autor, ci aveau un moto, pentru a nu influența juriul.

[3] Aluzie ironică la denumirile masonice.

[4] Locuri (lat.).

unul dintre cele mai bune titluri, pe care curţile din Germania, de la nobilime şi seminobilime pînă la consilieri în jos, le pun în vînzare (ca la Curtea lui Auerbach [1] din Leipzig) şi, astfel, să răsfrîng asupra acestui suflet înnobilat, prin sfertul meu de noblețe, o asemenea optime de noblețe, încît (sper !) unele rivale de rînd din Neusattel, crăpînd de invidie, să spună şi să strige : „Ei, tu, proasta aia a arendaşului ! Uitaţi-vă la ea, cum se mai fîţîie şi se fandoseşte ! Nici nu se gîndeşte la ceea ce ar fi de capul lui, dacă n-ar avea sacul de bani şi titlul de consilier al curţii !“ — Căci pe ăsta din urmă ar trebui, de fapt, să-l fi obţinut ceva mai înainte.

Dar în singurătatea rece a odăii mele şi în înfierbîntarea amintirilor, m-a cuprins un dor de nedescris după Bergelchen ; — eu şi inima mea eram obosiţi de agitata zi printre străini ; — nimeni din jurul meu nu-mi spunea un cuvînt bun, pe care să nu spere să-l includă în socoteală. — Prieteni, tînjeam după prietena a cărei inimă şi-ar vărsa cu plăcere sîngele ca balsam pentru o a doua inimă ; — am blestemat măsurile mele cumpătate, pentru că n-am lăsat mai bine gospodăria aia stupidă în voia pungaşilor şi a despăgubirilor de incendiu, spre a o lua cu mine pe buna mea Bergel. Tot umblînd de colo pînă colo, mi-a fost tot mai uşor să devin orice, consilier la Camera de comerţ, consilier pentru impozite, orice alt consilier sau orice ar fi poruncit ea, la sosire.

„Fă-ţi şi tu o zi plăcută la oraş !“ a spus Bergelchen toată săptămîna. Dar cum să-ţi faci una, fără ea ? Lacrimile de mîhnire ni le şterg chiar şi prietenii şi le însoţesc cu ale lor ; dar lacrimile de bucurie le regăsim cel mai uşor în ochii nevestelor noastre. — Iertaţi-mi, prieteni, aceste libaţii ale înduioşării mele ; — vă arăt doar inima mea şi pe Berga ; — dacă am nevoie de un negustor de indulgenţe, atunci adăugaţi-l şi pe negustorul de Pontaque !

[1] Casă construită de Auerbach, în 1530, lîngă primăria din Leipzig, unde era un centru de desfacere a mărfurilor aduse la tîrg ; este locul unei scene şi în *Faust* de Goethe.

Oricum, vinul nu mi-a răpit luciditatea într-atît încît, înainte de-a mă urca în pat, să nu mă uit sub el, dacă nu pîndea cineva dedesubt, de pildă tîrfa, piticul sau consilierul de legaţie ; apoi am vîrît cheia sub clanţa uşii (cel mai bun sistem pentru încuiat), după care am înşurubat în uşă, ca măsură de precauţie suplimentară, şurubul meu pentru noapte, iar în cele din urmă am îngrămădit unele peste altele scaunele în faţa uşii şi am rămas cu pantalonii pe mine şi cu ghetele în picioare, pentru că nu voiam să am grijă de absolut nimic.

Dar mai aveam de rezolvat şi alte lucruri, din pricina somnambulismului. Dintotdeauna nu m-am dumirit, cum atîţia oameni se pot sui în pat şi pot sta în el, fără să se gîndească la faptul că, cine ştie, în timpul primului somn se scoală ca somnambulii şi se tîrăsc pe acoperişuri şi se trezesc undeva, unde îşi frîng gîtul şi restul. Ba chiar mi-ar părea o primejdie destul de mare dacă un bărbat fără pată, un predicator militar, ar adormi în patul propriu şi s-ar trezi, de pildă, pe pernele de mătase din iatacul celei mai distinse doamne din oraş, de la care ar aştepta, poate, să-l facă fericit. Dacă sînt acasă, risc foarte puţin în somn ; căci, întrucît degetul mare de la piciorul meu drept este legat cu o faşă lungă de vreo trei coţi (eu îi spun în glumă legătura noastră conjugală), înfăşurată pe braţul stîng al nevestei mele, am certitudinea că, dacă aş pleca din arestul patului, aş trezi-o cu ştreangul restrictiv şi, prin urmare, aş fi tras îndărăt de către ea în pat cu cordonul de noapte, ca de un căpăstru viu. Dar la hotel n-am putut face altceva decît să mă leg strîns, de cîteva ori, de piciorul patului, pentru a nu umbla lunatic, cu toate că, în cazul ăsta, nişte spărgători, care ar intra în cameră, ar putea aduce cu ei altă primejdie nouă. Ah, atît de primejdios este orice somn, încît din păcate orice om, care nu doarme pe spate ca un cadavru, trebuie să aibă grijă ca, odată cu amorţeala somnului, să nu-i amorţească şi unul sau altul din mădulare, un picior, un braţ ; căci atunci, mădularul amorţit poate fi, a doua zi dimineaţă, tocmai bun de amputat — precum nu lipsesc exemple de acest fel în istoria medicală. De aceea pun să

mă scoale cît mai des, pentru ca să nu-mi amorţească nimic.

Cînd m-am văzut bine legat de piciorul patului şi, în sfîrşit, sub plapumă, am căzut din nou pe gînduri, din pricina botezului focului cu Pontaque, şi plin de teama viselor zbuciumate şi furtunoase ce erau de aşteptat — şi care, după aceea, nici n-au devenit altceva mai bun, decît fapte de eroi şi potentaţi, atacuri de citadele, aruncări de stînci ; dar punctul ăsta încă nu-l prea văd luat în consideraţie sub aspect medical. Consilierii medicali şi clienţii lor se întind în linişte în paturile lor, fără ca măcar unul dintre ei să se teamă sau să cerceteze dacă o mînie furioasă (mai ales dacă, în vis, bea numaidecît după această izbucnire ceva rece) sau o supărare ce-i sfîşie inima, stări pe care le poate trăi, pe toate, în vise, îi dăunează vieţii sau nu. Mărturisesc că, de-aş fi femeie, deci, tematoare, şi să zicem gravidă, aş fi cuprinsă de disperare, mai ales în această ultimă situaţie, cu privire la rodul pîntecului meu, dacă aş dormi şi, prin urmare, aş da ochii în vis cu toţi monştrii interzişi de poliţiile medicale, bestii sălbatice, schilozi sau alţi asemenea, dintre care unul singur ar fi suficient (de-ndată ce teoria confirmată a erorii rămîne adevărată), pentru ca eu, cea aflată în durerile facerii, să aduc pe lume un copil nenorocit, care să semene întru totul cu un iepure şi să mai aibă şi buza despicată, sau care să aibă pe spate o coamă de leu ori gheare de diavol la mîini ori cine ştie ce alte malformaţii. Poate că unii estropiaţi au fost concepuţi prin asemenea erori în somn.

Noaptea, cu puţin înainte de douăsprezece, m-am trezit dintr-un vis greu, pentru a trăi o poveste cu fantome prea fantomatică pentru fantezia mea. Cumnatul meu, care mi-a făcut-o, merită, pentru fiertura lui nesărată, să fie divulgat fără menajamente ca maistru de fermentaţie al poşircii lui fade. Dacă suspiciunea ar fi mai compatibilă cu neînfricarea, poate că aş fi dedus totul cu uşurinţă încă din maxima morală rostită de el cu privire la asemenea lucruri, ca şi din faptul că îşi păstrase în continuare camera de alături, lîngă a cărei uşă de comunicare se afla culcuşul meu. Am avut, de fapt, impresia că adia spre mine o răsuflare rece de fantomă, pe

care n-am putut să mi-o explic în nici un fel ca venind dinspre ferestrele închise, ce erau la oarecare depărtare ; — cum dealtfel bine nimerisem, căci cumnatul meu o trimitea pe gura cheii cu nişte foale de suflat. Orice lucru rece te duce, noaptea, cu gîndul la răceala morţii şi a stafiilor. Dar mi-am făcut curaj şi am aşteptat ; — curînd a început să se pună în mişcare şi plapuma ; — am tras-o spre mine ; — dar voia să plece iar mai departe ; — iute m-am ridicat în capul oaselor, în pat, şi am strigat : „Ce-i asta ?" Nici un răspuns — pretutindeni, în hotel, linişte — întreaga odaie scăldată de lumina lunii — iată s-a ridicat în sus iar şi plapuma, care e plasturele meu vezicător, şi m-a lăsat dezvelit, cu care prilej m-am simţit ca un om căruia i se smulge brusc un plasture. În clipa aceea am făcut saltul cavaleresc din patul diavolului şi, sărind, am rupt coarda mea călăuzitoare, de lunatic. Am strigat : „Unde e nerodul de om smintit, care imită sublima lume nevăzută a spiritelor, ce i-ar putea apărea pe loc ?" Dar lîngă pat, deasupra şi dedesubtul lui, nu se putea auzi şi vedea nimic. M-am uitat afară pe fereastră : pretutindeni lumina fantomatică a lunii şi liniştea străzilor, nimic nu se mişca, în afară de unul de curînd spînzurat pe dealul spînzurătorii (şi el se mişca, probabil, de vînt).

Oricine ar fi considerat totul, ca şi mine, drept o iluzie ; de-aceea m-am înfăşurat din nou în *mon lit de justice* [1] pasiv şi în patul meu aerian, aşteptînd în el, să văd în ce măsură trebuia să îngheţ sau nu de frică.

După cîteva minute plapuma, această demonică mantie a lui Faust, şi-a reînceput zborul şi trasul pe sub apă [2] (eu singur eram condamnatul) ; pentru variaţie, s-a ridicat în sus iar şi invizibila cuvertură a patului. Blestemat ceas ! — Aş vrea să ştiu dacă, în toată Europa cultă, există vreun om cult sau incult, care în faţa unor atare fapte, să nu ajungă la ideea unor drăcovenii ale stafiilor ; am ajuns şi eu la gîndul ăsta sub posesiunea (automişcătoare) a plapumei şi mi-am zis că Berga se rătăcise şi murise şi

[1] Scaunul de judecată al regelui (fr.) ; se afla aşezat la oarecare înălţime.

[2] Una dintre pedepsele aplicate marinarilor : erau traşi în apă, pe sub corabie.

acum mai apuca doar cu spiritul patul meu. Totuşi n-am putut să-i adresez cuvîntul, precum nici necuratului care putea să fie în joc aici, ci m-am îndreptat doar către Dumnezeu şi m-am rugat cu glas tare : „Mă încredinţez cu totul ţie, tu singur ai avut grijă pînă acum de mine, sluga nevolnică — şi jur că mă voi schimba". — O făgăduială pe care urmează, totuşi, să mi-o ţin, oricît va fi fost totul doar minciună şi înşelătorie prostească.

Rugăciunea mea n-a avut nici o înrurire asupra dragonului necreştin, care mă ţinea deocamdată prins în mrejele plapumei — fără să-i pese că transformă sau nu patul de oaspeţi într-un pat mortuar sau catafalc. — Mi-a trefilat nervii, ca nişte fire de aur prin găuri tot mai mici, pînă la risipire şi dispariţie, căci patul s-a pus în mişcare pînă la uşa dintre odăi.

Acum era vremea să devin sublim şi să nu mă mai sinchisesc de nimic aici, jos, ci să mă dedic cu modestie morţii. „Luaţi-mă odată, (am strigat şi am făcut, fără a şovăi, trei cruci), făceţi-mi de petrecanie cît mai iute, voi, duhuri ! Că doar mor mai nevinovat decît mii de tirani şi atei, cărora, din păcate, le apăreţi mai puţin decît mie, neîntinatul !" Aici am auzit un fel de rîs, fie pe stradă, fie în camera alăturată ; la auzul acestui cald sunet omenesc am înflorit deodată iarăşi din toate vîrfurile, ca de-o nouă primăvară. Am dispreţuit cu totul plapuma strînsă sul, care nu se mai putea depărta de uşă ; m-am culcat neînvelit, dar destul de înfierbîntat şi asudat, şi am adormit curînd. Dealtfel nu mi-e ruşine cîtuşi de puţin de toate oraşele luminate — chiar de s-ar afla în faţa mea — pentru faptul că, prin credinţa mea în diavol şi prin felul cum m-am adresat lui, am căpătat oarecare asemănare cu cel mai mare leu german, cu Luther.

A DOUA ZI LA FLÄTZ

În zorii zilei, m-am pomenit trezit de binecunoscuta plapumă ; se aşezase pe mine ca un *incubus* [1] ; am holbat ochii : într-un colţ şedea o fată rumenă, durdulie, viguroasă, împopoţonaţă, ca o lalea plină plesnind de viaţă şi

[1] Spirit sau duh rău care produce coşmarele oamenilor.

prospeţime, şi îşi flutura cordelele pestriţe, de parcă erau petale. „Cine-i acolo ? Cum ai intrat înăuntru ?“ am strigat cu pe jumătate orbit. — „Doar te-am învelit încetişor, şi ar trebui mai întîi să tragi un somn bun ca să te dezmeticeşti, mi-a spus Bergelchen, am călătorit toată noaptea, ca să ajung aici cît mai devreme ; ia uită-te !“ Mi-a arătat cizmuliţele, pe care nu le putuse scoate în faţa uşii, deoarece era în penajul toaletei. Cu atît mai consternat de sosirea ei grăbită cu şase ore — fusesem în aceeaşi stare de spirit toată noaptea şi chiar acum, din pricina inexplicabilei ei intrări în cameră — am întrebat : „A izbucnit oare şi s-a abătut asupra noastră vreo jale nouă, foc, crimă jaf ?“ — Ea mi-a ripostat : „A crăpat ieri guzganul (voia să zică şobolanul), cel pe care l-ai pîndit atîta vreme ; încolo nu s-a întîmplat nimic“. „Şi au fost îndeplinite acasă toate, în bună rînduială, după foaia în care mi-am înşiruit ordinele ?“ am întrebat. „Da, firește, a răspuns ea, dar nici n-am citit-o ; a dispărut, pesemne că ai împachetat-o în bagaje.“

Totuşi i-am iertat toate înfloritoarei şi zglobiei călăreţe sau pedestre. — Ochii, apoi inima ei mi-au adus o adiere matinală proaspătă şi răcoroasă, cu o aurora, în apăsătoarele mele ore pregătitoare. De asemenea trebuia, oricum, să-i întunec prietenosului suflet, care privea cu speranţe şi dragoste în viitor, cerul binemeritat al zilei de azi, prin vestea sumbră a profesorului ratat. De aceea am iertat şi am amînat cît mai mult cu putinţă. Am întrebat-o, cum a intrat înăuntru, de vreme ce întreaga baricadă de fotolii încă stă neclintită la uşă. A rîs tare, aplecîndu-se după obiceiul ţărănesc, şi a spus că, întrucît cunoştea precauţia mea la încuiatul uşilor, se înţelesese alaltăieri cu fratele ei ,să-i dea drumul să treacă prin camera lui, pentru a mă putea trezi într-ascuns. În clipa aceasta a intrat şi dragonul în cameră, rîzînd tare, şi a spus : „Cum ai dormit, domnule cumnat ?“

Firește că în felul ăsta, jumătate din istoria cu stafii mi-a fost dezlegată şi deslușită şi am înţeles numaidecît întreg planul cu fantome al dragonului, pe care-l pusese în aplicare. Puţin cam acru, i-am arătat presupunerile mele şi i-am povestit soră-si păţania mea. Dar el a minţit şi a rîs ; ba chiar a încercat, încă destul de impertinent,

să mă facă pentru a doua oară, în plină zi, să cred în stafii. I-am ripostat rece, că nu şi-a găsit omul cu mine în privinţa asta, chiar dacă aş semăna şi mai mult cu Luther, Hobbes [1], Brutus [2], care au văzut cu toţii fantome şi s-au temut de ele. A răspuns — şi prin asta a smuls faptele din motivaţia lor — că nu mai spune nimic altceva, decît că în timpul nopţii a auzit un biet păcătos oarecare ţipînd răguşit şi văicărindu-se în chip cu totul lamentabil ; şi de-aici a tras concluzia, că era un biet papă-lapte de om disperat, pe care-l încolţise vreo stafie. În sfîrşit, i s-au deschis ochii şi surorii sale în privinţa rolului josnic, pe care avusese de gînd să-l joace faţă de mine ; de aceea l-a repezit grosolan, l-a împins repede, cu amîndouă mîinile, afară, pe uşa dintre cele două odăi, şi i-a strigat din urmă : „Aşteaptă, tu, răutăciosule, am să ţi-o plătesc !" După aceea s-a întors repede şi m-a luat de gît, îmbrăţişîndu-mă, şi a izbucnit în rîs la loc nepotrivit şi a spus : „Nătărăul ! Dar nu-mi mai puteam stăpîni rîsul şi nu trebuie ca nebunul să observe asta. Tu, ca un om învăţat, iartă-i nerodului măgăria !"

Am întrebat-o dacă n-a dat şi ea peste vreo lume de stafii în drumul ei, în timp ce venea după mine, cu toate că ştiam bine că, pentru ea, animalele ,apa sau o cvasiprăpastie nu însemnau nimic ; nu, a spus ea, dar azi-dimineaţă s-a cam sfiit de oamenii gătiţi de la oraş. Oo, cît de mult îmi plac aceste blînde vibraţii de armonică ale fricii femeieşti !

În cele din urmă a trebuit să muşc sau să tai din mărul de colochină [3] şi să-i ofer şi ei o jumătate, şi anume vestea despre solicitarea ratată a unui profesorat. Dar, întrucît vroiam să cruţ inima-i radioasă de adevărul întreg, crud şi să reduc întrucîtva o povară grea, pe care o poţi pune mai uşor pe umerii bărbăteşti, am început astfel : „Bergelchen, chestiunea cu profesoratul urmează altă cale, în fond bună ; — generalul, lua-l-ar dracu' şi mama lui, vrea neapărat un asalt general — şi o să-l aibă, cum te

[1] Thomas Hobbes (1588—1679), istoric şi filozof englez.
[2] Marcus Junius Brutus (85—42 î.e.n.), fiu adoptiv şi unul dintre ucigaşii lui Cezar (44 î.e.n.)
[3] Fruct cu efecte laxative.

văd şi cum mă vezi cu boneta de noapte în cap !“ — „Aşadar încă n-ai ajuns nimic ?“ a întrebat ea. — „Deocamdată, de fapt, nu !“ am răspuns eu. — „Dar, totuşi, pînă sîmbătă seara ?“ a zis ea. — „Asta nu“, am spus. — „Ei, atunci rău am mai fost lovită, îmi vine să mă arunc pe fereastră“, a zis ea şi şi-a întors chipul trandafiriu, ca al dimineţii, în altă parte, pentru a nu-mi arăta ochii umezi, şi a tăcut foarte mult timp. Apoi a început cu o voce ce tremura dureros : „Vino-mi în ajutor, sfinte Isuse, duminică, la Neusattel, cînd m-or vedea la biserică muierile îngîmfate, care-s mai ceva decît mine, iar eu am să mă fac roşie ca focul de ruşine !“

Acum, cuprins şi eu de jalea ei, am sărit din pat înaintea sufleţelului iubit, căruia îi curgeau lacrimi luminoase pe frumoşii obraji înfloritori, şi am strigat : „Inimă credincioasă, nu mă distruge, martirizîndu-mă chiar aşa de tot ! Să mă bată Dumnezeu dacă n-oi ajunge încă în zilele de caniculă orice vrei tu ! Spune-mi, vrei consiliereasă a minelor sau consiliereasă a construcţiilor sau consiliereasă a curţii, consiliereasă de război, consiliereasă aulică, consiliereasă de comerţ, consiliereasă de legaţie sau consiliereasă a gîdelui ori a diavolului ? Eu sînt de acord şi am să ajung orice şi am s-o solicit. Mîine trimit ştafete călare în Hessa şi Saxonia, în Prusia şi Rusia, în Frieslanda şi în Katzenellenbogen [1] şi am să cer patente. Da, am să merg mai departe decît oricine şi am să ajung să fiu toate astea în acelaşi timp, consilier de curte în Flachesenfingen [2], consilier de impozite în Scheerau [3], consilier de construcţii în Haar-Haar [4], consilier cameral în Pestitz [5] (căci avem bani) şi am să reprezint apoi singur şi cu propria mea mînă, cu un singur *podex* [6] şi *corpus* [7], o întreagă şedinţă de consilieri a unor consilieri aleşi — şi am să stau acolo, doar în două picioare, ca o întreagă legiune de onoare — asemenea lucru încă n-a mai făcut nici un om.“

„Of ! Eşti bun ca un înger, (a zis ea şi lacrimi mai voioase i se rostogoleau pe obraji), să mă sfătuieşti chiar

[1] În româneşte : cotul-pisicii.
[2], [3], [4], [5] Nume de localităţi din romanele lui Jean Paul.
[6] Fund (lat.).
[7] Corp (lat.).

tu, care sînt cei mai distinşi consilieri, ca să ajungem şi noi la asta." — „Nu, am continuat eu cu înflăcărare, nici n-am să mă opresc numai la atît ; nu-mi ajunge să te poţi prezenta capelănesei ca o consiliereasă de construcţii, preotesei orăşeneşti, ca o consiliereasă de legaţie, primăresei în funcţie, ca o consiliereasă de curte, perceptoresei de drumuri, ca o consiliereasă de comerţ, şi oricum vrei unde vrei..." — „Ah, tu Attelchen al meu cel atît de bun !" a zis ea. — „... ci (am continuat) am să devin şi membru corespondent al celor mai bune societăţi savante din cele mai bune capitale (între care nu-mi rămîne decît să aleg), şi anume nu un membru ordinar adevărat, ci un membru de onoare întreg, şi apoi te extind din nou pe tine ca membru de onoare ce creşte pe mine, membru de onoare."

Iertaţi-mi, prieteni, această cataplasmă sau acest balsam înşelător pentru un piept rănit, al cărui sînge e prea pur şi minunat, pentru ca să nu încerci să-l închizi îndărăt în frumoasa inimă, cu toate mijloacele posibile de oprire a sîngelui, făcute din pînze de păianjen.

Au urmat apoi ceasuri frumoase, frumoase. Învinsesem timpul, precum mă învinsesem pe mine şi pe Berga : strașnic de fericit, căci eu, un învingător, învinsesem totodată partida victorioasă şi pe cea învinsă. Berga şi-a recăpătat vechiul ei cer şi şi-a scos cizmuliţele prăfuite şi şi-a pus pantofi înfloraţi. Delicioasă băutură de dimineaţă ! Cum îmbată o inimă iubitoare ! Simţeam într-adevăr în mine (fie-mi îngăduit inferiorul limbaj înflorit) un curaj ca de bere tare, de cînd aveam în jurul meu încă o făptură de ocrotit. Într-adevăr, eu nu devin mai curajos, ca alţii, prin oameni curajoşi — ceea ce distinsul general nu pare să ştie întru totul —, ci mai ales prin iepuri, pentru că la mine exemplul prost se converteşte în inversul lui. Cîteva mici trăsături de pensulă să pună aici pe bărbat şi pe femeie mai curînd în umbră, decît să-i umbrească ! Cînd amabilul chelner cu şorţ de mătase verde a adus covrigi sus în cameră — fiindcă îi spusesem : „Johann, două porţii !" — ea i-a spus că o îndatorează şi i s-a adresat cu : „*Domnule* Johann". —

Bergelchen — crescută mai mult în tîrguşoare decît în capitale — a fost uluită cu adevărat de tăvile pentru

cafea, de lavoare, de tapetele de hîrtie, de sfeşnicele-aplice, de garniturile de birou din albastru cu simboluri egiptene, şi de mînerul şnurului soneriei, pe care oricine îl putea deşuruba şi băga în buzunar. De aceea n-a avut curajul să umble prin sala plină de candelabre, numai pentru că prin ea se plimba de colo pînă colo, fluierînd, o distinsă pălărie cu pană. Ba chiar, pentru biata ei inimă, pieptul i-a devenit într-adevăr un corset, cînd a privit pe fereastră afară la atîţia orăşeni, care mergeau în trăsură (eu fluieram între timp cu curaj un cîntecel gascon) şi cînd se gîndea cum va trebui, mai apoi, să-şi facă loc, împreună cu mine, prin această îmbulzeală de anticameră. Aici concluziile au şi mai puţin efect decît exemplele. Am vrut să-i ridic moralul iubitei mele Bergelchen, prin cîteva din nocturnele mele imagini gigantice de vis — de pildă, prin aceea că, în timp ce călăream pe o balenă, am străpuns cu un trident trei vulturi şi i-am mîncat, şi prin altele asemenea ; — dar n-am avut nici un efect, poate tocmai pentru că prin asta i-am înfăţişat temătoarei inimi de femeie, cîmpul de bătălie mai aproape decît pe învingător, prăpastia mai aproape decît pe cel ce sare peste ea.

În clipa aceasta, mi-a fost adus un teanc de ziare pline numai cu victoriile cele mai impresionante. Cu toate că acestea se întîmplă doar de-o parte, iar de cealaltă parte se ivesc tot atîtea înfrîngeri, totuşi victoriile se amalgamează mai strîns cu sîngele meu decît înfrîngerile şi îmi insuflă — precum *Hoţii* lui Schiller — minunata înclinaţie de-a chelfăni şi repezi, pe loc, pe oricine. Din nefericire pentru el, chelnerul aşteptase, ca o armată să i se dea de trei ori, cu clopoţelul, semnalul de marş, înainte de-a se pune în mişcare şi de-a veni sus. „Domnule — am început eu, cu capul plin de cîmpuri de bătălie şi braţul plin de imboldul de a-i scutura cojocul ; iar Berga se temea şi se aştepta la orice, deoarece îi dădusem cunoscutul semn de mînie şi alarmă, adică îmi ridicasem boneta de pe ceafă în sus — asta-i manieră de-a te purta cu clienţii ? De ce nu vii imediat ? Să nu-mi mai vii aşa, şi acum du-te, prietene !“ — Lăsînd deoparte faptul că retragerea lui era victoria mea, mi-am continuat, totuşi, canonada pe cîmpul de luptă şi-i dădeam cu atît mai tare

înainte (ca să audă și el), cu cît zbura mai jos pe scară. Bergelchen — care se înspăimînta rău de tot de furia mea, mai ales că se manifesta într-o casă cu desăvîrșire străină și împotriva unui mojic sclivisit cu șorț de mătase — a căutat și a scos la iveală toate cuvintele ei blînde împotriva celor sălbatice ale unui gîtlej războinic și mi-a dat să înțeleg unele primejdii. „Tocmai primejdii doresc, am ripostat, numai că nu există primejdii pentru un bărbat ; căci oricînd, fie că le va învinge sau va fugi de ele, fie că le va înfrunta ori va da dosul."

Nu puteam conteni să mă oțărăsc, atît de dulce îmi părea și atît de bine mă simțeam așa, înviorat de focul mîniei și cu pieptul încălzit blînd ca de o blană de onocentaur [1]. Asta se numără, firește, și printre binefacerile necunoscute ; — în privința acestora se predică, de obicei, că niciodată nu te simți mai mult în cerul și *Monplaisir*-ul tău, ca la furie și mînie. Cerule, ce n-ar putea încerca atunci un om cu greutate ! Bășica fierii este pentru noi cea mai mare bășică înotătoare și montgolfieră [2], care nu ne costă nimic altceva decît cîteva cuvinte, în parte de ocară, în parte prostii — toate străine. Și, oare, năruitorul Luther, cu care nu mă compar în nici o privință, n-a recunoscut în ale sale *Cuvîntări la masă* că : niciodată nu predică, nu cîntă și nu se roagă atît de bine ca la mînie ? — Zău, el singur ar fi de-ajuns pentru a întărîta pe cineva la mînie.

Toată dimineața am petrecut-o privind și tocmindu-ne, și anume cel mai îndelung pe ulița largă a hotelului nostru. Trebuia ca Berga să se deprindă mai întîi cu îmbulzeala tîrgului, trebuia să-și dea seama mai întîi că era gătită mai după „modă" — pentru a-i folosi limbajul —, decît sute de alte nesemene ale ei. Dar în curînd, preocupîndu-se de gospodărie, a uitat de găteli și, la tîrgul de oale, a dat uitării măsuța de noapte.

Eu, în ce mă privește, am jucat în mine doar rolul de filozof ascuns, în timp ce, cuprins de autentică plictiseală, o însoțeam pretutindeni, în sus și-n jos, pe Bergelchen,

[1] Animal fabulos pomenit de Luther.

[2] De la primul balon sferic folosit ca aerostat (1783), inventat de frații Montgolfier.

prin pieţele ei pline de tocmeli ; cumpăneam viaţa goală şi ponderea grea care i se atribuie, precum şi teama zilnică a omului, că această viaţă, acest cel mai uşor fulg al pământului, zboară şi îl acoperă de pene şi îl duce cu ea. Aceste gînduri le datorez poate strengarilor de pe uliţă, care îşi foloseau libertatea datorită tîrgului, ca să arunce cu pietre unii asupra altora, hîrjonindu-se în jurul meu ; cu acest prilej mă transpuneam din străfunduri în pielea unui om care n-a fost niciodată în război şi, în consecinţă, nu aflase pe propria-i piele, că adesea o mie de gloanţe nu ating pe nimeni, drept care acum se îngrijora de cîteva aruncături cu piatra, temîndu-se ca nu cumva să-l pocnească şi pe el în nas sau în ochi. Ah, cîmpul de bătălie, singur, seamănă, gunoiază şi formează curajul, chiar şi împotriva celor mai mici primejdii zilnice, casnice ! Căci, abia cînd se întoarce de pe cîmpul de bătălie, omul cîntă şi trage cu tunul asemenea unui canar care, oricît ar fi de melodios, de sfios, de mic, de gingaş, de singuratic, de pufos şi moale, poate fi dresat totuşi să tragă cu tunurile, chiar dacă sînt de calibru mic.

După masa de prînz (luată în camera noastră), am trecut, în sfîrşit, din purgatoriul învălmăşelii de la tîrg — unde Berga avea de cumpărat din fiecare dugheană cîte ceva cu care o încărca pe însoţitoarea ei — în cer, în aşa-numita „Cîrciuma cîinilor", cum se numeşte cea mai bună ospătărie şi casă de plăceri din afara Flätzului, unde poposesc, la vreme de tîrg, sute de oameni, pentru a vedea defilînd prin faţa lor mii de vizitatori. Încă de pe drum, nevasta mea, în chip de iederă atîrnată de braţu-mi, a prins atîta curaj încît la poarta oraşului — unde eu, întrucît după cunoscuta prevedere militară nu se poate trece prin imediata apropiere a unei sentinele, am ocolit pe partea cealaltă — s-a furişat, calm, chiar pe lîngă flinta şi baioneta străjii. În afara oraşului, i-am putut arăta cu degetul uriaşul palat al lui Schabacker, clădire cu scări exterioare, ferecată cu lanţuri şi îngrădită cu grilaj, unde făcusem zarvă ieri şi (poate) dădusem asaltul ; — „Aş vrea să văd mai curînd uriaşul şi piticul, a zis ea ; căci, la urma urmei, de ce stăm sub un acoperiş cu ei ?"

În casa de plăceri am aflat îndestulă plăcere, înconjurați de chipuri și pajiști înfloritoare. Am continuat întruna, pe ascuns, să nu țin seama de refuzul lui Schabacker și am petrecut o zi bună, într-adevăr, pînă către miezul nopții ; o meritasem, iar Berga și mai mult. Cu toate astea, la ora unu din noapte mi-a fost dat să mă mai lupt cu o moară de vînt, care lovește, firește, cu brațe mai lungi, mai puternice și ceva mai multe decît un uriaș, fapt pentru care Don Quijote ar fi privit-o cu plăcere. O las, care va să zică, pe Bergelchen să meargă vreo douăzeci de pași înainte, din motive care se pot mai ușor imagina decît mărturisi, și mă duc, fără gînd rău, din amintitele motive, după o baracă ascunsă, care putea fi, pesemne, topitoria de argint și dulapul cu argintărie al vreunui negustor bădăran, și adast în fața ei, bineînțeles, după împrejurări ; — și, ce să vezi, vine deodată spre mine paznicul barăcii, vîslind cu sulița și lancea, și mă tratează, pe neașteptate și pe nevăzute, de tîlhar și de pește răpitor al uliței barăcilor lui, cu toate că nătărăul nu vedea alta decît că stau într-un colț și că fac cu totul altceva decît a lua ceva. Un sentiment al onoarei fără *calus* [1] nu e niciodată nesimțitor față de asemenea atacuri. Dar, cum să-l luminez în plin miez de noapte, pe un om care n-avea nimic în cap, decît cel mult, în clipa aceea, bere în loc de creier ?

Nu ascund temerarul mijloc folosit : am recurs la prefăcătorie ; am simulat, vezi bine, o așa-zisă hibă, cum că la beție nu știu să mă orientez și să mă țin pe picioare — am imitat de aceea tot ce văzusem în domeniul ăsta, m-am clătinat încolo și-ncoace protăpind picioarele, cu măiestrie de dansator, departe în lături, am mers în zigzag în ciuda navigării spre o linie dreaptă, ba chiar m-am pocnit cu capul (poate unul dintre cele mai lucide și goale din noaptea aceea) de niște pari adevărați, ca și cum ar fi fost plin.

Cu toate astea, vătaful barăcilor, care pesemne că fusese de mai multe ori beat decît mine și cunoștea mai bine semnele, sau poate că și era în clipa aceea, a considerat toată prefăcătoria mea drept amăgeală și a țipat

[1] Bătătură sau cicatrice (lat.).

îngrozitor : „Stai, banditule, că nu eşti criţă, pungaşule, eşti mai puţin turlăcit decît mine ! — Ne cunoaştem noi mai demult. Stai că vin după tine ! Vrei să şterpeleşti prin tîrg ! — Stai, cîine, sau de nu am să te sîlesc !"

Se vede din asta întreaga stare în care era ; eu am întins-o la sănătoasa în zigzag, printre barăci, ca să scap de acest neobrăzat de beţivan ; totuşi se ţinea după mine şchiopa-şchiopa. Dar Teutoburga mea, care auzise ceva, a dat fuga îndărăt, l-a apucat de guler pe paznicul tîrgului, şi i-a spus, deşi zbierînd (după obiceiul de la ţară) : „Om nerod ce eşti, mai bine culcă-te să te dezmeticeşti sau, de nu, te-nvăţ eu minte ! Ştii oare pe cine ai în faţa ta ? Pe bărbatul meu, predicatorul militar Schmelzle de sub ordinele domnului general şi ministru Schabacker din Pimpelstadt, nerodule ! Ptiu, să-ţi fie ruşine, ticălosule !" Paznicul a mormăit : „Să nu vă fie cu supărare ! Scuzaţi !" şi a luat-o din loc. — „O, tu, leoaică, i-am spus cuprins de extaz amoros, de ce nu eşti în primejdie de moarte, pentru ca să-ţi arăt leul ca soţ !"

Astfel am ajuns acasă drăgostindu-ne şi poate că, pe lîngă cea mai frumoasă zi, aş fi avut parte şi de vara tîrzie a unui minunat după-miezul-nopţii, de nu m-ar fi împins diavolul să pun mîna pe volumul al noulea al lui Lichtenberg [1], şi anume la pagina două sute şase, unde stă scris următoarele : „E totuşi posibil ca, într-o bună zi, chimiştii noştri să dea de un mijloc de-a descompune brusc aerul nostru printr-un fel de ferment. În felul acesta ar putea pieri lumea." — Ah, da, într-adevăr ! Întrucît globul nostru pămîntesc este încapsulat într-o sferă mai mare de aer, ajunge să inventeze un ticălos de chimist, de pe cine ştie ce insulă depărtată a ticăloşilor sau din Noua Olandă [2], un mijloc de descompunere a aerului, asemănător cu ceea ce este o scînteie de foc pentru un car de pulbere şi, în cîteva ceasuri înfricoşătoarea furtună

[1] Georg Cristoph Lichtenberg (1742—1799), cunoscut scriitor satiric şi profesor de fizică la Göttingen, autor a nouă volume de *Scrieri amestecate (Vermischte Schriften)*, apărute între 1800 şi 1805.

[2] Australia.

ce se apropie sforăind zgomotos ne apucă de beregată, pe mine şi pe noi cei din Flätz, şi atunci, în aerul sufocant s-a zis cu răsuflarea mea şi cu altele asemenea şi, în general, cu toate. Pămîntul devine o imensă stîncă a corbilor cu spînzurători, unde crapă pînă şi vitele : — atunci mijloacele împotriva viermilor şi ploşniţelor, hăituiala lupilor şi casele de ajutor în caz de moarte a vitelor nu mai sînt necesare în mod deosebit, şi o să-i ia dracu' pe toţi în noaptea Sfîntului Bartolomeu [1], în care se va fi descoperit întîmplător blestematul de „ferment".

Între timp, i-am ascuns credinciosului sufleţel acele gînduri despre noaptea morţii, pentru că ori ar fi resimţit şi ea durerea simţămintelor mele, ori ar fi rîs vesel de mine. Am poruncit doar să fie gata şi cu cizmele puse în dimineaţa (zilei de sîmbătă) pentru poştalionul de întoarcere acasă, dacă voia să ajung destul de repede, conform dorinţelor ei, la suprasaturarea cu consilierate, care-i stătea atîta la inimă. A fost atît de bucuroasă auzind părerea mea, încît a renunţat cu plăcere la iarmaroc. Iar eu m-am odihnit liniştit toată noaptea, cu degetul mare de la picior legat de degetele ei de la mînă.

Dimineaţă, dragonul m-a luat şi m-a tras de ureche într-ascuns şi mi-a şoptit în ea, că are de gînd să-i facă sorii sale un dar vesel de la tîrg şi că, de aceea, pleacă înainte, ceva mai devreme, pe calul său, pe care i-l dăduse ieri, în schimb, geambaşul.

În cursul dimineţii, fiecare s-a lansat vesel la apă, cu excepţia mea ; căci tot mai aveam în cap, dospind, fermentul nocturn al diavolului şi mijlocul de descompunere al sferei creierului meu, precum şi al globului pămîntesc ; o dovadă că noaptea nu mă făcuse nici pe mine şi nici frica mea să exagerăm nimic. Pasagerul clandestin, care mă indispunea, s-a înfiinţat din nou şi mă privea ca de obicei, dar fără efect ; căci de rîndul ăsta, cînd aveam în cap răsturnări mondiale, nu numai pe ale mele, pasagerul îmi părea mai mult o glumă sau o nălucire ; fiindcă

[1] Aluzie la masacrarea protestanţilor de către catolici, în Franţa, la 24 august 1572 (Ziua Sfîntului Bartolomeu).

nimeni nu mai simte durerea de inimă atunci cînd i se taie piciorul şi nici nu se mai apără de bîzîitul viespilor sub cel al tunurilor ; tot astfel un pasager, cu toate scrisorile incendiare pe care mutra lui suspectă le poate arunca în viitorul meu mai apropiat sau mai depărtat, nu-mi apărea decît ridicol într-o vreme cînd mă gîndeam că „fermentul" putea fi descoperit şi lansat întîmplător tocmai la jumătatea drumului dintre Flätz şi Neusattel, de cine ştie ce om al Americii sau Europei, care l-a experimentat şi descompus în chip cu totul nevinovat. Întrebarea, ba chiar întrebarea pentru un concurs, ar fi acum, în ce măsură, de la ameninţarea lui Lichtenberg, lucrurile nu prezintă o perspectivă sinucigaşă pentru lume sau individ, cînd potentaţii luminaţi ai unor popoare de chimişti nu impun chimiştilor — care separă trupul de suflet şi împerechează cerul cu pămîntul cu atîta uşurinţă — să nu mai facă alte experienţe chimice decît cele care au şi fost făcute şi care, pînă acum, au folosit cu mult mai mult statelor decît le-au păgubit.

Din păcate, am rămas cufundat cu toate simţurile în această zi-de-apoi a „fermentului", fără să fi trăit sau observat altceva în tot timpul călătoriei de întoarcere la Neusattel, decît că eu însumi am ajuns la destinaţie şi că totodată, l-am văzut pe pasagerul clandestin urmîndu-şi drumul lui.

Doar la Bergelchen m-am uitat neîntrerupt, în cursul drumului, în parte pentru a o mai vedea cîtă vreme dăinuiesc viaţa şi ochii, în parte pentru ca, chiar şi în ipoteza celei mai mărunte primejduiri a acestora — indiferent dacă era, în fond, una mare sau chiar o judecată-de-apoi prăvălindu-se pe neaşteptate şi mistuitor —, să mor dacă nu *pentru* ea, măcar *din pricina* ei, înlănţuit de ea, să lepăd o viaţă chinuită şi chinuitoare, în care oricum, nu s-au realizat nici jumătate din dorinţele mele pentru ea.

Astfel, călătoria mea ar fi, în fond, împlinită — încununată cu cîteva istorioare — poate şi mai răsplătită în viitor de către voi, prieteni din jurul Flätzului, dacă ar fi să găsiţi în ea cîteva cuţite de plivit, bine ascuţite, cu care să pliviţi mai uşor buruiana minciunii, care mi-a stricat fasonul în faţa voinicului Schabacker. — Doar

efemerul „ferment" încă mă mai obsedează. Aşadar, rămîneţi cu bine, cîtă vreme mai există atmosferă de inspirat. Aş fi vrut să-mi pot scoate din cap povestea cu „fermentul".

Al vostru

Attila Schmelzle

N.B Cumnatul meu şi-a împlinit tare bine treaba, iar Berga dansează.

Pe curînd amănunte mai precise !—

ROMANE

VIAȚA LUI QUINTUS FIXLEIN
extrasă din cincisprezece cutii *cu fișe*

(1796)

MISIVA CĂTRE PRIETENII MEI

în loc de cuvînt înainte

Negustătorii, autorii, fetele și quakerii [1] îi numesc prieteni pe toți oamenii cu care au legături ; și cititorii mei sînt, așadar, prietenii mei, oaspeți sau colegi de universitate. De fapt, eu dăruiesc atîtor sute de prieteni tot atîtea exemplare gratuite — iar librăria are dispoziția ca, după închiderea tîrgului, să livreze fiecăruia, la exprimarea dorinței, exemplarul său în schimbul unui cadou și *don gratuit* [2] pentru zețari, tipografi și alți oameni : dar, întrucît n-am putut trimite întreaga ediție la legătorie, ca autorii francezi, firește că lipsește la început foaia albă pusă de legător și că, deci, n-am putut scrie pe ea nimic măgulitor la adresa destinatarului. De aceea, am pus să se introducă după titlu cîteva pagini goale ; pe acestea se tipărește aici.

Ca și penitența, cartea mea este alcătuită din trei părți.

Prima, sau așa-numita parte obligatorie, care constă din două povestiri și căreia ereditara bucătară-șefă imperială a fanteziei trebuie să-i pună, drept garnitură, ornamente florale și făină de flori (cel puțin așa am comandat-o), o dăruiesc, dragi prieteni, doar prietenelor iu-

[1] Adepți ai unei secte religioase răspîndite mai ales în Anglia și S.U.A.

[2] Contribuție benevolă, introdusă în diferite regiuni ale Franței și ca impozit obligatoriu (fr.).

bile ; într-adevăr, cu amîndouă povestirile le voi face o bucurie atît de mare de parcă le-aş fi adus de la Leipzig în locul acestui cadou de la tîrg, un întreg buchet de trandafiri pentru pus la ureche sau de cărţi de vizită pe hîrtie olandeză cu marginea argintie — sau un *neglijé* de doliu ori măcar un evantai din lemn de santal cu un medalion. Sînt floricultoare înnăscute şi, ele însele, flori bine desenate ; drept urmare le place şi în cărţi ceea ce udă, brodează sau rup de atîtea ori — adică floricele. Destinul, ca inspector de drumuri, să împodobească cu ele prăfuita şosea a vieţii voastre, iar trandafirii bucuriei să fie bornele voastre kilometrice şi indicatoarele de verste : n-aş şti un insuflător sau *inhalery* [1] mai bun împotriva durerilor profunde ca acela cu care alină dóctorul Mudge prin maşina cu acest nume, nici un insuflător mai bun — zic eu — decît gura voastră consolatoare ; şi tocmai de aceea, în timp ce tălpile picioarelor noastre îşi croiesc drum prin nisipul fierbinte de lîngă craterul vieţii burgheze, cerul să vă dăruiască înflorita regiune fertilă şi liniştită, aşezată mult mai jos, la poalele acestui Vezuviu şi să le dăruiască soţilor sau părinţilor voştri, precum făuritorii de calendare solare, un chip omenesc, care să atenueze, de o manieră frumoasă, acţiunea orbitoare a bărbaţilor, ca şi cea solară.

A doua şi cea mai mare parte a cărţii cuprinde viaţa unui dascăl care — cu excepţia a nouă sau zece capitole — e întrucîtva mai puţin potrivită pentru fete ; cu atît mai bine pentru ele şi pentru mine, dacă mă înşel în privinţa celorlalte şase sau cinci capitole. Cu această biografie, dragi prieteni, autorul vrea nu atît să vă facă o plăcere, cît să vă înveţe cum s-o gustaţi din plin. Într-adevăr, Xerxes n-ar fi trebuit să ofere medalii de premiere pentru inventarea de plăceri noi [2], ci pentru o bună metodologie şi precepte pentru savurarea celor vechi.

N-am putut descoperi mai mult de trei căi pentru a deveni mai fericit (nu fericit). Prima, care duce în sus : să răzbaţi deasupra norilor vieţii atît de departe, încît să vezi de la distanţă, sub picioarele tale, întreaga lume

[1] Inhalator, pulverizator (engl.).

[2] Se spune că regele persan Xerxes (aprox. 519—465 î.e.n.) ar fi instituit premii pentru născocirea de plăceri noi.

exterioară cu capcanele ei pentru lupi, cu osuarele și paratrăsnetele ei, de parcă ar fi o grădiniță de copii închircită și micșorată. — A doua este : să cazi de-a dreptul în grădiniță și să te cuibărești acolo, într-o brazdă, și să te simți atît de acasă încît, atunci cînd privești din caldul tău cuib de ciocîrlie în afară, să nu vezi, nici acum, capcane de lupi, osuare și prăjini, ci numai spice ; dintre acestea fiecare să fie, pentru pasărea din cuib, un pom și o apărătoare de soare și de ploaie. — A treia cale, în sfîrșit — pe care o consider cea mai grea și cea mai înțeleaptă — este aceea de a le alterna pe celelalte două. —

Asta vreau s-o explic acuma oamenilor cît mai bine.

Eroul — reformatorul — Brutus — Howard [1] — republicanul, pe care îl mișcă furtunile burgheze, geniul, artisticul — pe scurt orice om cu o hotărîre măreață sau chiar și numai cu o pasiune trainică (chiar de-ar fi aceea de-a scrie foliantul cel mai mare) — toți aceștia se cuibăresc în lumea lor lăuntrică împotriva răcelii și dogoarei celei exterioare, precum nebunul în sensul lui cel mai rău. Fiecare idee *fixă*, care domină măcar periodic orice geniu și orice entuziast, îl separă pe om, în mod sublim, de masa și patul pămîntului, de grotele cîinești și salcîmii și zidurile diabolice ale acestuia ; — omul doarme zburînd, asemenea pasării paradisului și, pe aripile sale întinse, ignoră dormind, orbește, de la înălțimea sa, cutremurele și tălăzuirile de jos ale vieții, într-un lung vis frumos despre patria lui ideală... Ah ! puținor oameni le este hărăzit acest vis, iar acești puțini sînt treziți de atîtea ori de cîinii zburători ! [2] —

Această înălțare la cer nu este însă decît pentru partea înaripată din speța umană, pentru partea cea mai mică. Întrucît le poate interesa pe bietele rude conțopiste, al căror suflet nu are adeseori nici măcar elitre, necum și altceva dedesubt — sau pe oamenii legați cu cele mai acătării aripioare de pește ventrale, dorsale sau auriculare, care trebuie să stea liniștiți în hîrzobul de pești al statului și să nu înoate, întrucît hîrzobul sau statul, legat

[1] John Howard (1726—1790), filantrop englez care s-a preocupat de îmbunătățirea condițiilor de higienă din închisorile și spitalele țării sale.

[2] Denumire dată vampirilor (n.a.).

de multă vreme la mal, plutește oricum pentru ei ? Ce fel de cale, pentru a fi fericiți *aici*, să le arăt eu armatelor de împovărați lachei ai statului, înregistratori ai grînelor și conțopiști din toate departamentele, ce stau în picioare și scriu, și tuturor racilor îngrămădiți unii peste alții în coșul de raci al cancelariei statului, care sînt acoperiți, pentru reconfortare, cu cîteva urzici ? —

Doar cea de-a doua cale a mea ; și aceasta este : să se ia un microscop combinat și să se vadă cu el că picătura lor de vin de Burgundia este de fapt o mare roșie, pulberea fluturilor, un penaj de păun, mucegaiul, un ogor înfloritor, iar nisipul, o grămadă de bijuterii. Aceste divertismente microscopice sînt mai durabile decît toate divertismentele scumpe cu fîntîni... Dar trebuie să explic aceste metafore prin altele noi. Intenția, pentru care am trimis viața lui Fixlein în librăria din Lübeck, este tocmai de-a dezvălui lumii în cuprinsul acestei vieți — de aceea o și folosesc puțin în această misivă —, că trebuie să prețuim micile plăceri senzoriale mai presus de cele mari și halatul de casă mai mult decît haina de sărbătoare, că *quinterna* [1] lui Pluton trebuie socotită mai prejos de *simplul loz* doar cu un număr cîștigător, după cum și napoleonul de aur trebuie să treacă în urma banilor albi pentru zile negre, și că nu ne fericesc întîmplările norocoase mai importante, ci cele mărunte. — Dacă izbutesc s-o fac, atunci, prin cartea mea, educ pentru posteritate oameni, care se bucură de orice : de căldura odăilor lor și a bonetelor de noapte — de perna lor de dormit — de cele trei sărbători sfinte — de simplele zile ale apostolilor, de povestirile morale istorisite seara de soțiile lor, în urma vizitei făcute după-amiaza la cine știe ce reședință de vădană, unde nu l-au putut îndupleca pe soț să meargă — de ziua cînd le lasă sînge acestor noveliste ale lor — de ziua cînd se taie porcul și se fac conservele și pastramele împotriva cumplitei ierni și așa mai departe. Se vede bine că insist ca omul să devină o pasăre-croitor, care să-și coasă un cuib *nu* printre crengile zbuciumate ale incomensurabilului pom al vieții, încovoiat de furtuni, într-o

[1] Loz de loterie cu toate numerele (respectiv cinci) cîștigătoare, căruia i se atribuie cîștigul cel mare.

parte şi-n alta, ci pe una din frunzele lui şi să se adăpostească acolo la căldură. Predica cea mai necesară, pe care o putem ţine veacului nostru, este aceea de-a sta acasă.

A treia cale spre cer este alternarea cu prima şi a doua. Calea precedentă, *a doua,* nu e destul de bună pentru omul care, aici pe pămînt, trebuie să pună mîna şi pe fierul plugului, nu numai pe culegătorul de roade. *Prima* cale este prea bună pentru el. El n-are totdeauna tăria, ca Rugendas, de-a nu face nimic altceva în cursul unei bătălii decît tablouri de război, ori, ca Bakhuisen [1], de a nu pune mîna pe nici o altă scîndură, în timpul unui naufragiu, decît pe o planşetă de desen pentru a-l picta. Şi, apoi, *durerile* lui durează la fel de mult ca şi *istovirile* lui. Şi mai adesea lipseşte spaţiul de desfăşurare al forţei : numai partea cea mai mică din viaţă oferă unui suflet truditor Alpii — revoluţiile — cascadele Rinului — dietele imperiale de la Worms — şi războaiele cu Xerxes, şi chiar este mai bine aşa pentru întreg ansamblul ; partea cea mai lungă din viaţă este o pajişte aplatisată, fără munţi înalţi ca Gotthardul, adesea o banchiză monotonă fără măcar un singur gheţar scăldat de purpuriul zorilor !

Dar tocmai prin mers se odihneşte şi se pregăteşte omul pentru urcuş, prin bucurii şi îndatoriri mici pentru cele mari. Dictatorul victorios trebuie să ştie să are Cîmpul lui Marte al bătăliei [2] şi să-l prefacă într-un ogor cu in şi sfeclă, să transforme un teatru de război într-un teatru de casă, unde copiii săi să reprezinte cîteva piese bune din „Kinderfreund" [3]. Dacă poate face asta, dacă poate coti atît de frumos de pe calea fericiriii geniale pe

[1] Ludolph Bakhuisen (1613—1709), pictor şi gravor olandez, şi-a primejduit adeseori viaţa pentru a trăi de aproape o furtună pe mare.

[2] Referire la Champ de Mars, piaţa din faţa Academiei militare pariziene, unde s-au petrecut evenimente sîngeroase în timpul Revoluţiei franceze (1789).

[3] „Prietenul copiilor", titlul unei reviste pentru copii editate de Christian Felix Weisse între anii 1775—1782.

aceea a celei casnice, atunci e prea puțin diferit de mine, care acum — oricît mi-ar interzice modestia de a lăsa să se observe acest lucru — am fost în stare, în timp ce cream această misivă, să mă gîndesc la faptul că, atunci cînd ea va fi gata, vor fi gata și trandafirii și ciorchinii de bobițe de soc copți, care sînt prăjiți în unt pentru autorul acesteia.

Întrucît vreau să mai adaug acestei misive și un postscriptum (la sfîrșitul cărții) [1], rezerv cu bună știință pentru suplimentul final unele lucruri pe care le-aș mai avea de spus cu privire la partea a treia — pe jumătate satirică, pe jumătate filozofică — a acestei opere.

Aici, din considerație pentru drepturile unei misive, autorul renunță la semianonimatul său și iscălește, pentru prima oară, cu *întreg* numele său adevărat.

Hof în Vogtland, la 29 iunie 1795.

Jean Paul Friedrich Richter

[1] În ediția Aufbau-1968, după care s-a făcut traducerea, n-a fost inclus.

VACANŢA ZILELOR DE CANICULĂ — VIZITE — O SĂRĂNTOACĂ DE NEAM MARE CARE SE RUŞINEAZĂ DE SĂRĂCIA EI

Egidius Zebedäus Fixlein era tocmai de opt zile în cap un Quintus [1] adevărat şi se înfierbîntase învăţîndu-i pe copii, cînd norocul i-a pus pe masă patru feluri de gustare şi de mîncare, întremătoare şi presărate cu flori şi cu zahăr pudră : erau cele patru săptămîni de canicule. Tare aş mai mîngîia capul de mort al bunului om care a inventat vacanţa de vară ; nu pot merge niciodată la plimbare în timpul lor, fără să-mi spun : acum îşi îndreaptă şalele în aer liber mii de dascăli gîrboviţi şi raniţa tare zace, descătărămată, la picioarele lor, iar ei pot totuşi să caute lucrul la care le pofteşte inima : fluturi sau rădăcinile numerelor — sau radicalele cuvintelor — sau ierburi — sau satele în care s-au născut.

Fixlein al nostru şi-l căuta pe al său. Dar — pentru că omul vrea să ştie şi ce gust are vacanţa la oraş — a ieşit pe poarta acestuia abia duminică, împreună cu pudelul său şi cu un elev din clasa a cincea, care îi ducea halatul verde de casă ; încă nu se ridicase roua şi, în timp ce ajunsese dincolo de grădini, copiii de la internat abia înălţau un cîntec matinal din gîtlejurile cu textură de trompetă. Oraşul se numea Flachsenfingen, satul Hukelum, căţelul Schill, iar cifra anului 1971.

„Omuleţule, se adresă el elevului dintr-a cincea, căci îi plăcea să vorbească în diminutive, aşa cum preferă

[1] Al cincilea profesor în ierarhia unui gimnaziu german.

s-o facă iubirea, copiii și vienezii, omulețule, dă-mi legătura aceea pînă ajungem în sat — zburdă și caută o păsărică mică, așa cum ești tu, ca să ai ce hrăni în timpul vacanței." — Căci omulețul îi era totodată paj — ceruitor al scîndurilor din odaie — tovarăș de cameră — cavaler de companie și fată de alergătură ; iar pudelul era în același timp omulețul său.

Pășea încet printre straturile de varză creață, presărate din plin cu globulețele de sticlă colorată ale picăturilor de rouă, și privea spre tufișurile, din care, cînd adia vîntul dimineții și le desfăcea în lături, părea că se înalță un stol de colibri-bijuterii, așa scînteiau de tare. Din cînd în cînd trăgea șnurul clopoțelului... fluieratului, pentru ca micuțul să nu se depărteze prea mult, și își scurta cele trei jumătăți de oră de mers prin aceea că măsura drumul nu după ele, ci după sate. E mai plăcut pentru pieton — pentru geograf cîtuși de puțin — să socotească mai bine în verste [1] decît în mile [2]. Pe drum, Quintus a învățat pe dinafară puținele ogoare pe care se și secerase.

Dar, acum, Fixlein, mergi și mai încet prin parcul nobiliar din Hukelum, nu pentru ca să nu mături cumva, cu poalele surtucului, staminele lalelelor, ci pentru ca buna ta mamă să aibă destul timp pentru a-și pune pe fruntea netedă panglica cu amorași din tafta neagră. Mă necăjește faptul că cititoarele îi vor lua în nume de rău bunei femei, că vrea mai întîi să calce panglica ; ele nu trebuie să știe că n-are servitoare și că astăzi a fost nevoie să se îngrijească singură de întregul ospăț magistral fără o bucătăreasă moștenită — banii pentru el îi expediase oaspetele cu trei zile înainte. Și, la urma urmei, starea a treia (căci ea era horticultoare) își poartă totdeauna la tîrtiță, ca potîrnichea, găoacea oului de toate zilele, din care iese, chiar și atunci cînd merge la slujba bisericească de dimineață.

Ne putem închipui cum a stat la pîndă toată dimineața nespus de buna mea mamă pentru a-l vedea pe învățătorul ei, pe care îl iubea ca ochii din cap, întrucît pe toată su-

[1] O verstă = 1,067 km.
[2] O milă engleză = 1,609 km.

prafaţa pămîntului nu mai avea pe nimeni altul — soţul şi primul fecior îi muriseră — pentru sufletul ei care se revărsa de atîta iubire, pe nimeni altul decît pe Zebedäus al ei. Putea buna mamă oare să povestească vreodată ceva despre el, vreau să spun ceva îmbucurător, fără să-şi şteargă ochii de zece ori ? N-a tăiat şi împărţit ea oare odată la doi studenţi-cerşetori unica ei prăjitură ce o avea de hramul bisericii, întrucît îşi zicea că Dumnezeu o va pedepsi că se îmbuibă astfel, în timp ce copilul ei din Leipzig n-are ce îmbuca şi doar miroase grădina prăjiturilor [1] ca pe orice altă grădină.

„Ei, drace ! Ai şi venit, Zebedäus !" a exclamat mama şi a zîmbit, încurcată, pentru a nu plînge, cînd fiul, care trecuse aplecat pe sub fereastră şi nu ciocănise la uşa capitonată cu otavă, intrase pe neaşteptate. De bucurie, n-a mai putut să pună la loc piatra în fierul de călcat, deoarece distinsul dascăl a sărutat-o duios pe fruntea goală, în timp ce friptura se cocea sfîrîind, şi i-a spus chiar „mamă" — un nume care i se lipea de inimă, moale, ca o pernă. Toate ferestrele erau deschise, iar grădina aproape pătrunsese în odaie cu mireasma florilor, cu cîntecul păsărelelor şi cu colecţiile de fluturi ; dar cred că încă n-am povestit că micuţa casă a grădinarului, care era mai curînd o odaie decît o casă, se afla pe promontoriul dinspre apus al parcului ce înconjura castelul. Nobilul îi îngăduise văduvei, de milă, să păstreze această locuinţă, pentru că ar fi rămas oricum goală, întrucît nu mai ţinea grădinar.

Cu toată bucuria, însă, Fixlein n-a putut rămîne multă vreme, deoarece trebuia să meargă la biserică, aceasta fiind pentru stomacul său spiritual o bucătărie domnească, maternă. Îi plăcea o predică, numai pentru că era predică şi pentru că ţinuse şi el una. Mama se învoi ; femeile bune au impresia că se şi bucură de oaspeţi, cînd aceştia doar le dau prilej să se bucure.

În corul bisericii, în acest porto-franco [2] şi pridvor pentru păgîni al bisericoşilor străini, Fixlein le-a zîmbit celor împarohiaţi şi, ca în copilăria sa, a privit de sus,

[1] Cofetărie-grădină din Leipzig.

[2] Port sau parte dintr-un port situat pe litoral, unde mărfurile nu sînt supuse taxelor vamale.

pe sub aripa de lemn a unui înger, la parterul îmbonetat. Anii copilăriei l-au cuprins acum, ca niște copii, în hora lor zîmbitoare, și o ghirlandă lungă se împletea de-a lungul lor, încolăcindu-se, iar ei jumuleau uneori flori din ea pentru a i le arunca lui în față ; nu se afla în parnasul amvonului bătrînul pastor Astmann, care-l bătuse de-atîtea ori, ca să-și însușească de la el greaca dintr-o gramatică editată latinește, pe care n-o putea expune, deși o putea memora ? Nu se afla, îndărătul scării amvonului, cămăruța sacristiei, unde zăcea de fapt sub cenușiul colbului pastelat o însemnată bibliotecă bisericească — pe care un băiat de școală n-ar fi putut s-o cuprindă cu cingătoarea cu care își lega cărțile ? Și nu se alcătuia ea din ediții poliglote ale *Bibliei* pe care — stimulat de *Critica sacra* [1] a lui Pfeiffer — o răsfoise în anii de-atunci, foaie cu foaie, pentru a extrage din ea, cu cea mai mare casnă, *litteras inversas, majusculas, minusculas* [2] etc. ? Ar fi trebuit să arunce cît mai curînd această hrană afumată, alcătuită din litere, într-o cutie cu semne ebraice, de care sînt spînzurați rizofagii [3] orientali, dat fiind că, oricum, ei sînt păstrați aproape fără hrana consistentă a vocalelor. — Nu se afla lîngă el scaunul orgii în chip de tron, pe care învățătorul îl așeza întotdeauna de zilele apostolilor, prin trei semne cu mîna, pentru ca să conducă parohia, dansînd, pe scări în jos, printr-un *murki* [4] plescăitor ? —

Cititorii înșiși vor deveni tot mai veseli, dacă vor afla acum, că Quintus al nostru a fost invitat pentru după-amiază, în clinchetul pungii de strîns ofrandele, de către portar, adică prințul elector bisericesc din localitate ; și le va face atîta plăcere, de parcă i-ar invita portarul pe ei înșiși. Ce vor mai spune însă atunci, cînd vor veni acasă cu Quintus, la mama și la masă, care au îmbrăcat, amîndouă, albul veșmînt cadrilat de duminică, și cînd vor zări prăjitura cea mare, pe care domnișoara

[1] Studiu critic asupra *Vechiului Testament*, scris de orientalistul August Pfeiffer (1648—1698), o lucrare foarte discutată în vremea lui Jean Paul.

[2] Litere greșite, mari, mici (lat.).

[3] Mîncători de rizomi, de rădăcini.

[4] Denumire a unui acompaniament de bași (la orgă), care folosește necontenit octave frînte.

Thiennette (Stephanie) o lasă să alunece de pe lopata de scos pîinea din cuptor ? Fireşte că vor vrea mai întîi să ştie cine e *ea*.

Ea este — căci dacă am neglija (după părerea lui Lessing [1]), din pricina calităţilor excepţionale ale *Iliadei*, datele personale ale autorului ei, lucrul acesta ar merge în ce priveşte soarta multor autori, de pildă, a mea proprie, dar autoarea prăjiturii nu trebuie să fie dată uitării din pricina produsului ei de patiserie — Thiennette este o domnişoară săracă, insolventă ; nu posedă mult, cu excepţia anilor din care numără douăzeci şi cinci ; nu mai are rude apropiate ; nu are alte cunoştinţe (întrucît nu-l cunoaşte nici măcar pe „Werther" din cărţi) decît economice ; nu citeşte cărţi, pe-ale mele chiar deloc ; locuieşte, adică păzeşte absolut singură, în calitate de majordoamă a castelului, cele treisprezece încăperi pustii şi obosite ale castelului din Hukelum, care aparţine căpitanului de dragoni Aufhammer, cu domiciliul în localitatea Schadeck, anexa parohiei ; comandă şi hrăneşte clăcaşii şi servitoarele sale şi se poate revendica din mila Domnului — pe care în secolul al treisprezecelea o exercitau nobilii locali la fel de bine ca şi principii —, întrucît trăieşte din mila oamenilor, cel puţin din cea nobilă a căpitănesei, care binecuvîntează totdeauna supuşii pe care îi blestemă soţul ei. — Dar în pieptul însinguratei Thiennette era atîrnată o inimă de marţipan foarte dulce, pe care îţi venea s-o mănînci de drag — destinul ei era dur, dar sufletul duios ; era modestă, politicoasă şi sfioasă, dar în prea mare măsură — primea cu plăcere şi răceală umilinţele tăioase din Schadeck şi nu resimţea nici o durere, dar abia la cîteva zile după aceea regîndea totul şi tăieturile începeau să sîngereze fierbinte, aşa cum rănirile în stare de catalepsie dor abia după ce aceasta încetează, şi atunci îşi plîngea, de una singură, soarta...

Imi va fi greu să dau iar un ton argintiu şi limpede, după acesta grav, şi să adaug, că Fixlein aproape fusese crescut împreună cu ea şi că ea, colega lui de şcoală fiind, învăţase cu el verbele neregulate dincolo, la pastor,

[1] Afirmaţie făcută în *Dramaturgia hamburgheză*, Fragmentul 35.

cînd l-a făcut apt să-şi ridice glasul în banca citadină a elevilor de-a şasea.

Scutul ahileic [1] al prăjiturii, pe care îl dinţa o imagine în relief alcătuită din solzi maronii, se învîrtea în Quintus ca un volant al ideilor flămînde şi recunoscătoare ; din acea filozofie care dispreţuieşte mîncarea şi din acea lume mare care o risipeşte, el nu avea nici măcar atît cît e necesar pentru nerecunoştinţa înţelepţilor lumii şi a oamenilor de lume ; în schimb era în stare să nu se mai satur de a mulţumi pentru un blid de carne de la tăiatul porcului sau pentru o mîncare de linte.

Adunarea comesenilor, cu patru participanţi, căci cîinele, cu tacîmul lui de sub sobă, nu poate fi omis — a început, cu nevinovăţie şi satisfacţie, să celebreze sărbătoarea pîinilor dulci, sărbătoarea de mulţumire la adresa Thiennettei, sărbătoarea tabernacolelor [2] în grădină. Ar trebui să ne mirăm, firește, cum poate mînca un om cu oarecare plăcere fără a avea patru sute patruzeci şi opt de oameni la bucătărie (pe cei o sută şaizeci şi unu de *garçons de la Maison-bouche* [3] nu-i mai pun la socoteală), fără o *fruiterie* [4] cu treizeci şi unu de vlăjgani şi o brutărie de casă cu douăzeci şi trei de idemi şi fără a avea o cheltuială zilnică de 387 livre 21 parale. Între timp, o mamă care găteşte mi-e la fel de dragă ca şi o întreagă curte de bucătari şi bucătărese, care mai mult îmi roade urechile decît îmi dă să mănînc. Delicioasele resturi pe care biograful şi lumea le pot lua de la asemenea ospăţ sînt una sau alta dintre discuţiile de oarecare importanţă de la masă. Mama povestea multe. „Thiennette îmbracă astă-seară — îi dezvăluie ea — pentru prima oară o rochie pentru promenada matinală, din muselină albă, de asemenea,un cordon de atlaz şi o pafta de oţel ; dar n-o să-i vină prea bine — mai spune ea — întrucît căpităneasa (căci aceasta o procopsea pe Thiennette cu toate rochiile date la reformă, precum catolicii încarcă pe

[1] Pe Scutul lui Ahile erau reprezentaţi (după afirmaţiile cîntului 18 din *Iliada)* oameni, animale, oraşe, pămîntul, marea, soarele şi toate stelele.

[2] Sărbătoarea recoltei, la evrei.

[3] Chelneri de ospătărie (fr.).

[4] Fructărie, cămară de fructe (fr.).

sfîntul lor protector cu cîrjele şi vătămăturile de care au scăpat) e mai grasă. Femeile bine îşi urează şi îşi dăruie una alteia orice, cu excepţia rochiilor, a bărbaţilor şi a inului. În fantezia lui Quintus, Thiennettei îi creşteau acum din omoplaţi, prin rochie, aripi de înger ; pentru el o rochie era ca un om jupuit pe jumătate de piele, căruia nu-i lipsesc decît părţile mai nobile şi primele mijloace ; el preţuia aceste pungi şi învelişuri din jurul miezului nostru *nu* ca un elegant şi un cenzor al frumuseţii, ci pentru că îi era imposibil să dispreţuiască ceva ce alţii preţuiau. — În continuare, maică-sa îi citi oarecum de pe lespedea mormîntului părintelui lui, care căzuse în braţele morţii în al treizeci şi doilea an al vîrstei sale, dintr-o pricină pe care o voi arăta abia într-o cutie cu fişe ulterioară, deoarece am intenţii bune faţă de cititor. Quintus nu se mai sătura să asculte povestindu-se despre tatăl său.

Cea mai frumoasă veste era aceea că domnişoara Thiennette îi spusese astăzi să-i transmită, cum că mîine Quintus Fixlein poate trece pe la milostiva doamnă, întrucît milostivul domn naş al său pleacă la oraş. Evident că acest lucru mai trebuie să-l explic. Bătrînul Aufhammer se numea Egidius şi era naşul lui Fixlein ; dar, deşi căpităneasa acoperea leagănul copilului cu donaţii nocturne de pîine şi de zeciuială din carne şi din saci, naşul, care nu era econom cu nimic altceva, nu-i făcuse alt dar de năşie decît numele, acesta fiind tocmai cel mai fatal lucru. De fapt, *Egidius* Fixlein al nostru se întorsese nu de mult de la universităţi, împreună cu pudelul său, care fugise din Nantes laolaltă cu alţi emigranţi, din pricina tulburărilor franceze [1], cînd el şi cîinele s-au dus împreună să se plimbe, din nefericire, în păduricea Hukelumului. Căci, în timp ce Quintus îi strigă mereu însoţitorului său „Kusch, Schill ! (*Couche, Gilles !*)“ [2], pesemne că dracu' a fost cel care l-a semănat printre copaci pe von Aufhammer, ca pe buruieni, astfel încît i-a putut ajunge cu uşurinţă la ureche travestirea şi falsificarea numelui său — căci *qilles* înseamnă *Egidius*. Fixlein nu putea nici vorbi, nici înjuria pe franţuzeşte, nu ştia nici o iotă din

[1] Se referă la revoluţia franceză din 1789.
[2] Culcat, Gilles ! (Fr. incorectă.)

ceea ce însemna *couche,* cuvînt pe care, la Paris, cîinii de burghezi îl spuneau chiar şi alor lor *valets de chiens* [1] ; dar von Aufhammer nu retracta niciodată trei lucruri : eroarea sa, mînia sa şi cuvîntul său. Cel provocat şi-a propus, acum, să nu-l mai vadă în ochi pe provocatorul şi defăimătorul său burghez şi să nu-i mai... dăruiască nimic.

Revin la subiect. După dineu, Quintus privea pe fereastră afară, în grădină, şi vedea drumul vieţii sale împărţindu-se în patru poteci ce duceau către tot atîtea drumuri spre cer : către drumul spre cer în casa parohială şi în castel la Thiennette, pentru azi, al treilea la Schadeck, mîine, şi al patrulea în toate casele din Hukelum. După ce mama, bucuroasă, s-a furişat vreme destul de îndelungată în vîrful picioarelor, pentru a nu-l tulbura de la studiatul *Bibliei latine (Vulgata),* de fapt de la cititul gazetei literare, Quintus şi-a luat propriile picioare la spinare, iar bucuria umilă a mamei a mers multă vreme pe urma cutezătorului fecior, care se încumeta să vorbească foarte bine dispus cu un pastor. Oricum, Quintus Fixlein a intrat cu adînc respect în casa bătrînului dascăl mai mult cărunt decît chel, care nu era numai virtutea în persoană, ci şi foamea ; căci mînca mai mult decît cel mai fericit rege. Un învăţător, care vrea să ajungă profesor, aproape că nici nu se uită la un pastor ; dar unul, ce pretinde el însuşi o casă parohială care să-i fie casă de lucru şi de naştere, ştie să-l preţuiască pe locatarul ei. Noua locuinţă parohială — care parcă ar fi zburat, ca o *casa santa* [2], din Friedrichsstrasse sau din Erlangen şi ar fi căzut din cer în Hukelum — era pentru Quintus un templu al soarelui, iar pastorul, un preot al soarelui. Să ajungă preot aici era un gînd uns cu miere de tei, care nu se mai întîlneşte decît o dată în istorie, şi anume în capul lui Hanibal, cînd i-a venit ideea să treacă Alpii, adică pragul uşii Romei.

Amfitrionul şi oaspetele formau un excelent *bureau d'esprit* [3] ; oamenii aflaţi în diferite funcţii, de pildă,

[1] Valeţi care îngrijesc de cîini (fr.).
[2] Se referă la *casa santa* din Loretto.
[3] Adunare de esteţi, salon (fr.).

în unele asemănătoare, au mult mai multe să-şi spună unul altuia — şi anume *propria* istorie — decît trîndavii cărăbuşi de mai şi fericiţii de la curte, care nu au de predat decît una *străină*. — Pastorul a purtat apoi discuţii, începînd cu piesele de metal (din grajd) şi mergînd pînă la piesele din dosarul vieţii sale universitare, de care asemenea oameni îşi aduc aminte cu aceeaşi plăcere ca şi poeţii. Cît era el de bun, se gîndea cu oarecare bucurie că, odinioară, fusese mai puţin bun ; dar amintirile bucuroase ale acţiunilor greşite sînt pe jumătate repetarea lor, după cum amintirile pline de căinţă sînt o anulare pe jumătate a celor bune.

Prietenos şi politicos, Zebedäus — care nu înscria nici măcar în tabelele sale numele unui domn de neam fără litera *D* — asculta povestea anilor adolescenţei universitare a bătrînului, care la Wittenberg turnase în pahar tot atît de des pe cît întinsese în mîncare şi care fusese la fel de mult însetat de Hippokrene [1] ca şi de „Guckguck“ [2]. —

Jerusalem [3] remarcă foarte frumos că barbaria, care-şi începe ascensiunea adesea imediat după cea mai pestriţă înflorire a ştiinţelor, este un fel de baie de nămol întrematoare şi împiedică suprarafinarea cu care ameninţă acea înflorire. Cred că cineva care cumpăneşte cît de departe merg ştiinţele la elevul din ultima clasă de liceu — mai ales la un fecior de patrician din Nürnberg, căruia oraşul trebuie să-i dăruiască o mie de florini pentru studii —, cred că un asemenea om îi va dori feciorului muzelor un anume ev mediu barbar (aşa-numita viaţă studenţească), care să-l oţelească din nou într-atît, încît rafinarea sa să nu depăşească limitele. La Wittenberg, pastorul apărase împotriva prescrierii o sută optzeci de libertăţi universi-

[1] Hippokrene era, în mitologia greacă, izvorul muzelor de pe Helikon ; cine bea din el vorbea în versuri.

[2] Un fel de bere universitară (n.a.).

[3] Johann Friedrich Wilhelm Jerusalem (1709—1789), teolog protestant.

tare — atîtea adunase aritmetic Petrus Rebuffus [1] — şi nu pierduse nici una, în afară de libertatea sa morală, cu care un om nu face mai nimic, nici măcar într-o adunare mînăstirească. Acest fapt i-a dat lui Quintus curajul de-a relata veselele sale escapade pe care le-a întreprins la Leipzig sub coşmarul condiţiilor sărăcăcioase. Să-l auzim : gazda sa, care era în acelaşi timp profesor şi zgîrcit, întreţinea în curtea sa împrejmuită cu zid o întreagă fazanerie de găini. Fixlein, împreună cu un grup de co-investiţi întru vasalitate, alcătuit din trei tovarăşi de cameră, acopereau cu uşurinţă chiria unei camere ; de fapt toate lucrurile importante le posedau, precum fenicşii, doar într-un singur exemplar : *un singur* pat în care dormeau totdeauna doi pînă la miezul nopţii şi ceilalţi doi după miezul nopţii, asemenea gărzilor de noapte ; — *un singur* surtuc cu care ieşeau toţi, pe rînd, în oraş şi care era, precum uniforma unei străji, costumul naţional al companiei ; — şi... mai multe unităţi de interes şi de loc. Nicăieri nu aduni mai vesel şi mai filozofic monedele mizeriei şi ale asediului sărăciei ca la universitate ; cetăţeanul academic demonstrează cîţi umorişti şi cîţi Diogeni [2] are Germania. Unitarienii [3] noştri posedau

[1] Petrus Rebuffus (1487—1557), jurist francez, a enumerat, în opera sa despre privilegiile universitare, o sută optzeci de libertăţi academice (n.t.).

„Vreau să reproduc după acest Petrus doar cîteva, care erau în vigoare la naşterea universităţilor, de pildă : un student îl poate constrînge pe cetăţean să-i închirieze casă şi cal ; — o daună produsă chiar şi rudelor sale trebuie compensată de patru ori ; — nu e obligat să îndeplinească ordinele scrise ale Papei ; — vecinii trebuie să garanteze pentru ceea ce i s-a furat ; — dacă el şi un nestudent duc în acelaşi timp o viaţă scandaloasă, nu putea fi evacuat decît cel din urmă din casa unde erau chiriaşi ; — un doctor trebuie să hrănească un student sărac ; — dacă ucigaşul unui student nu este descoperit, următoarele zece case vecine rămîn sub interdicţie ; legatele sale nu sînt diminuate prin *falcidia*" [noţiune din dreptul succesoral, care desemnează partea ce revine în mod legal părinţilor sau copiilor — n.t.] (n.a.).

[2] Diogene din Sinope (aprox. 412—323 î.e.n.), filozof grec despre care se spune că locuia într-un butoi, nefiind cîtuşi de puţin preocupat de împlinirea nevoilor materiale.

[3] Unitarienii erau, de fapt, adepţii unei grupări religioase protestante, care respingeau teoria Sfintei treimi.

doar *un singur* lucru de patru ori ; foamea. Quintus povestea, poate cu o satisfacţie prea bucuroasă a amintirii, că unul din acest cor lipsit de toate a născocit un mijloc de-a ridica găinile profesorului titular, precum se percep dările sau impozitele. Studentul (care era jurist) a spus că ar trebui să împrumute odată ficţiunea juridică din dreptul feudal, în sensul de a-l considera pe profesor drept ţăran cenzitar, căruia îi revine folosirea casei, a ogrăzii cu orătănii, iar pe ei înşişi drept seniori cu drept de cens, cărora el trebuia să le remită găinile reprezentînd censul. Acum, pentru ca ficţiunea să urmeze natura — *fictio sequitur naturam* —, a continuat el, trebuiau să pună mîna cu adevărat pe astfel de găini carnavaleşti. Dar nu era rost de pătruns în ogradă. De aceea feudalistul şi-a făcut o undiţă, a lipit pe cîrligul ei un gogoloş de pîine şi a lăsat în jos, în ogradă, ca la pescuit, sfoara undiţei sale. In puţine şaizecimi de secundă cîrligul s-a înfipt într-un gîtlej de galinacee şi găina, care parcă avea acum urechi de ac şi care comunica prin fir cu feudalistul senior censitar, a putut fi trasă, precum corabia lui Arhimede [1], pînă sus la Societatea de pescuit în aer, unde o aştepta, în funcţie de împrejurări, adevăratul nume feudal şi titlu de posesiune ; căci găinile resorbite trebuiau să fie numite cînd găină pentru fumărit, cînd găină pentru dreptul la pădure, pentru guardul forestier, pentru vătaf, pentru dabila de Rusalii sau de vară. „Încep deocamdată, a spus pescuitorul beneficiar al dreptului de întîi născut, prin a percepe *censul săltăreţ*, căci aşa se numea întreitul şi încincitul censului, cînd ţăranul censitar, cum era cazul în situaţia de faţă, întîrzia mult cu achitarea lui." Profesorul înregistra cu tristeţe, ca un prinţ, mulţimea diminuată a orătăniilor, care mureau, precum evreii, din pricina numărătoarei [2]. În cele din urmă a avut norocul, odată pe cînd îşi citea cursul — era

[1] Se spune că Arhimede ar fi inventat, în timpul asediului Siracuzei (secolul al III-lea î.e.n.), o maşină cu ajutorul căreia puteau fi ridicate corăbii întregi în sus, fără efort prea mare.

[2] In *Vechiul Testament* se povesteşte cum, împotriva poruncii lui Dumnezeu, regele David a cerut să se facă un recensămînt ; drept pedeapsă, asupra Israelului s-a abătut o molimă care a secerat şaptezeci de mii de oameni.

tocmai la capitolul despre *privilegiul pădurii, al sării şi al monedei* —, să vadă pe fereastra amfiteatrului o găină-cens imobilă, sus în aer, asemenea lui Ignaţiu Loyola rugîndu-se[1] sau ca Junona pedepsită[2]; — a cercetat această inimaginabilă ascensiune dreaptă a orătăniei astronaute şi a văzut, în sfîrşit, stînd sus, pe slujitorul care efectua ridicarea cu magnetismul său animalic şi care trăgea lozurile pentru masă din ograda cu orătănii... A pus capăt, însă, vînătorii de găini, împotriva tuturor aşteptărilor, mai curînd decît chiar cursului despre privilegii.

Fixlein mergea agale spre casă, în sunetul serenadei pentru trompeţi a găurilor de rezonanţă ale turnului, şi pe drum îşi scotea politicos pălăria înaintea ferestrelor goale ale castelului; casele distinse reprezentau pentru el acelaşi lucru ca şi persoanele distinse, precum în India pagoda însemnează totodată templul şi zeul respectiv. Mamei i-a adus salutări născocite, în schimbul cărora ea i-a dat unele autentice, deoarece după-amiază fusese, cu limba ei istorică şi cu ochii *iscoditori ai naturii*, la Thiennette cea înmuselinată în alb. Mama îi remitea Thiennetei orice bănuţ alb pentru zile negre, pe care fiul îl lăsa să cadă în geanta ei goală, şi îi asigura astfel favoarea domnişoarei. Căci femeile îşi dăruieşte sufletul mai mult şi mai cu căldură fiului, care îi răsplăteşte cu gingăşie mamei sale unele din binefacerile ei, decît unei fiice care îşi îngrijeşte tatăl, şi fac asta dintr-o sută de motive, dar şi din acela că sînt obişnuite mai curînd ca fiii şi bărbaţii să fie doar nişte... vijelii de cinci picioare lungime, nişte taifunuri cu pantaloni sau, totuşi, uragane în stare de repaos.

Fericitule Quintus! în a cărui viaţă încă mai străluceşte, precum Ordinul vulturului, însuşirea de a-i putea povesti mamei tale, de pildă, după-amiaza de azi petrecută în casa pastorului. Bucuria ta curge într-o inimă străină

[1] După cum pretinde o legendă religioasă, Ignaţiu de Loyola (1491—1556), fondatorul Ordinului iezuiţilor, plutea adesea în aer în timpul rugăciunii.

[2] În mitologia greacă, Hera (la romani Junona) a fost pedepsită de Zeus să fie spînzurată în Olimp de mîini, pentru că îl persecuta pe Hercule din gelozie, acesta fiind un fiu al lui Jupiter cu Alcmena.

și se revarsă de-acolo șuvoi, de două ori mai mare, în inima ta. Există o mai mare apropiere a inimilor, precum la sunete găsim una sub limita *ecoului ;* suprema apropiere contopește sunetul și ecoul în *rezonanță.*

Este sigur istoricește că amîndoi au mîncat împreună seara și că, în loc de rămășițele de la dejun, care puteau alcătui mîine unul nou, au pus pe altarul arderii jertfelor doar pasca pentru jertfă sau pîinea nedospită. Mama care, de dragul bunului ei fiu, ar fi fost dispusă să-i sacrifice pe toți oamenii ceilalți, i-a propus lui Quintus să nu-i dea elevului dintr-a cincea, care se juca afară și hrănea o pasăre în loc să se hrănească pe sine, nici o fărîmă din prețioasa prăjitură, ci doar pîine de casă fără coajă. Dar dascălul gîndea creștinește și i-a spus că e duminică și că tinerelului i-ar plăcea să mănînce ceva delicat, cum mănîncă el. Ca antipod al oamenilor mari și al geniilor, Fixlein ospăta, dăruia și menaja mai cu plăcere pe colocatarul lui slujitor decît pe un om care intra pentru prima oară pe poartă și care, la viitorul popas, îl uită pe ultimul său amfitrion și șef de poștă. De fapt, Quintus avea onoare adevărată și, abstracție făcînd de menajarea și latria [1] banilor, îi jertfea cu plăcere în chestiuni de onoare și cu neplăcere în cazurile de victorie a compătimirii, care îi umplea prea dureros punga inimii și îi golea punga de bani. — Cînd elevul de-a cincea a exercitat *jus compascui* [2] asupra azimei și cînd șase brațe odihneau liniștite pe masa gratuită a Thiennettei, Fixlein a citit cu glas tare pentru sine și pentru comeseni anuarul din Flachsenfingen [3] ; în afară de „Gelehrtes Deutschland" a lui Meusel [4], nu-și putea imagina altceva mai valoros ; șambelanii și consilierii intimi îi alergau pe limbă gîdilîndu-l ca stafidele din prăjitură, și, în timp ce le citea celorlalți, din parohiile mai bogate parcă și percepea zeciuiala sacilor.

[1] Latrie (folosit în compuse ca idolatrie) înseamnă adorare.
[2] Drept de pășunat, de izlaz (lat.).
[3] Nume fictiv simbolizînd un stătuleț infim de mic.
[4] Lexicograful Johann Georg Meusel (1743—1820) a editat lexiconul bibliografic de personalități al lui Christoph Hamberger „Gelehrtes Deutschland" (1776—1778), care a devenit o operă de referință.

A rămas cu bună știință propria sa ediție pe hîrtie velină duminicală, adică — vreau să spun — nu și-a dezbrăcat surtucul de duminică nici măcar cînd au sunat clopotele pentru rugăciune ; căci mai avea multe de gînd.

După masă tocmai voia să se ducă la domnișoara Thiennette, cînd a zărit-o, ca un crin scăldat în roșul înserării, în parcul castelului, ale cărui granițe de apus le forma casa lui, după cum cele dinspre miazăzi închipuiau zidul chinezesc al palatului... Între altele, cum am aflat toate astea, ce sînt cutiile cu fișe, dacă am fost personal acolo etc. etc. — toate cele înșiruite aici vor fi dezvăluite cititorului curînd și fidel, jur pe viața mea, și asta încă în cartea de față.

Fixlein a sărit ca o luminiță rătăcitoare în grădina a cărei mireasmă de flori se ciocnea cu mireasma lui de supă. Nimeni n-a făcut o plecăciune mai adîncă decît el în fața unui nobil, nu din umilință plebee, nici din autoînjosire interesată să cîștige ceva, ci pentru că el gîndea că un nobil rămîne, totuși, mereu ceea ce este. Dar reverența lui a fost îndreptată pieziș spre dreapta (în loc de înainte), oarecum urmînd pălăria, căci nu îndrăznise să-și ia un baston cu el ; pălăria și bastonul însă erau pompa pneumatică și tija balansierului, pe scurt : mecanismul motor al reverenței, fără de care nu era în stare să se pună cîtuși de puțin în mișcare cu toată politețea, chiar dacă în schimbul ei ar fi fost numit în funcția de pastor principal al Hamburgului. Veselia Thiennettei i-a destins și îndreptat curînd sufletul răsucit sul, readucîndu-l în tonalitatea justă. I-a ținut o lungă și agreabilă predică după recoltă și de mulțumire pentru prăjitura cu solzi — care ei i-a părut bună și totodată plictisitoare. Fetele fără uzanța lumii bune consideră pedanteria plicticoasă, ca și guturaiul, doar ca un ingredient necesar al bărbatului ; ele ne stimează infinit și — precum Lambert[1] nu era în stare să vorbească regelui Prusiei decît pe întuneric, din pricina ochilor săi ca niște sori — adeseori preferă, cred eu, să ne poată surprinde pe întuneric,

[1] Matematicianul și astronomul Johann Friedrich Lambert (1728—1777) a trăit cu începere din 1765 la curtea din Berlin a lui Frederic al II-lea.

tocmai din pricina aerelor noastre superioare. — *Pe el* l-a încîntat istoria imperiului şi istoria cezarilor povestită de Thiennette despre domnul von Aufhammer şi milostiva doamnă, care vrea să-l treacă pe Quintus în testament ; *pe ea* a încîntat-o istoria savanţilor debitată de el, referitoare la sine însuşi şi la subdirector, de pildă cum suplineşte el în penultima clasă de liceu şi cum domneşte asupra unor elevi cît el de înalţi. Şi, astfel, mergeau împreună mulţumiţi, printre flori roşii de fasole şi gîndăcei roşii, colindînd în sus şi-n jos prin parcul luminat de amurgul ce ardea tot mai adînc la orizont, şi făceau calea-ntoarsă, de fiecare dată, zîmbind, în faţa chipului grădinăresei, care părea o imagine zugrăvită pe un ochi de geam pus la o mică fereastră glisantă, ce era încadrată, la rîndul ei, într-o fereastră mai mare.

Eu nu pot pricepe cum de nu s-a îndrăgostit Quintus. Cunosc, de fapt, motivele sale : în primul rînd ea nu avea nimic ; în al doilea rînd, nici el nimic, doar datorii pe deasupra ; în al treilea rînd, arborele ei genealogic era un copac de hotar şi un băţ de apărare ; în al patrulea rînd, un gînd şi mai nobil îi lega mîinile, un gînd care, din motive întemeiate, încă nu-i va fi comunicat cititorului. Oricum... Fixlein ! de-aş fi fost în locul tău ! Eu, unul, aş fi privit-o şi mi-aş fi amintit de virtuţile ei şi de anii noştri de şcoală şi apoi aş fi scos la iveală inima mea fluid de moale şi i-aş fi prezentat-o ca pe o poliţă sau aş fi insinuat-o ca un decret al consiliului. Căci aş fi ţinut seama de faptul că se comportă la fel ca o călugăriţă, în două privinţe : a inimii ei bune şi a prăjiturilor bune ; — că, deşi avea de-a face cu clăcaşii bărbaţi, nu e totuşi o Karl Genofeva Louise Auguste Timothée Éon de Beaumont[1] ci o porumbiţă netedă, blondă, motată ; — că se străduieşte să placă mai mult sexului ei, decît celui al nostru ; că manifestă în lacrimi o inimă emotivă, care nu e luată din biblioteca de împrumut şi de care, din inocenţă, mai mult îi e ruşine, decît se laudă cu ea. — Faţă de asemenea motive, eu m-aş fi înfiinţat, încă de la al treilea strat de flori, cu darul inimii mele. Dacă aş

[1] De fapt, Charles Geneviève Louis Auguste Timothée Éon de Beaumont.

îi cumpărat întru totul, Quintus, că o cunosc ca pe mine însumi — că şi ei şi mie (fireşte dacă eu aş fi fost tu) ne-au fost îndrumate la scris mîinile latineşti de către acelaş pastor — că ne-am sărutat în faţa oglinzii, ca nişte copii nevinovaţi, pentru a vedea dacă şi cei doi copii reflectaţi diformat se sărută în oglindă — că adeseori am vîrît mîinile ambelor sexuri într-un *singur* manşon şi le-am lăsat să se joace acolo de-a ascunselea ; — în sfîrşit, dacă aş fi cumpănit că ne aflam tocmai în faţa serei ce lumina ca jăraticul în pictura pe email a înserării, seră la ale cărei geamuri reci noi (ea înăuntru, eu afară) ne lipisem obrajii fierbinţi unul de altul, despărţiţi doar de paravanul de sticlă, aş fi strîns la piept bietul ei suflet oprimat şi dezmembrat de destin, care nu vedea o mai mare înălţare ca limită meteorologică a norilor ei de furtună decît mormîntul, şi l-aş fi încălzit la inima mea şi l-aş fi cuprins cu ochii mei...

Într-adevăr şi Quintus ar fi făcut aşa, dacă i-ar fi îngăduit gîndul mai nobil amintit mai sus, pe care încă îl trec sub tăcere ! — Duios, fără să ştie cauza — de aceea a şi sărutat-o pe maică-sa —, şi fericit, fără să fi purtat vreo discuţie savantă, şi împovărat, la despărţire, de o încărcătură de respectoase recomandaţii, pe care urma să o descarce mîine în faţa căpitănesei de dragoni, Quintus a ajuns în căsuţa mică şi a mai căutat o dată, de la ferestrele sale întunecate, spre cele luminate ale castelului. — Şi, încă pe la ora douăsprezece, cînd primul pătrar al lunii era pe punctul să apună, a mai deschis o dată pleoapele unei priviri ce şi prinsese a visa, în faţa adierii răcoroase a unei brize nocturne blînde, înmiresmate, umede, care striga inima pe nume...

Dormi, căci astăzi încă n-ai făcut nimic rău ! În timp ce potirul de floare, închis şi aplecat, al spiritului tău se aşterne pe pernă, eu voi privi afară în noaptea plină de adieri, la poteca ta de mîine, care te va însoţi prin dumbrăvi străvezii pînă la Schadeck, la binefăcătoarea ta. Căpitanul porneşte la drum încă de la ora unu. Tu şi ocrotitoarea ta veţi şedea mîine singuri împreună. De-ai izbuti întru totul, zănaticule Quintus !

DOAMNA VON AUFHAMMER — ECOURI DIN COPILĂRIE — PROFESIUNEA DE SCRIITOR

Piuitul matinal după hrană, pe care l-a început încă de pe la ora două sturzul adoptat ieri din cuib de către elevul dintr-a cincea, l-a făcut curînd pe Quintus să se îmbrace cu veşmintele, ale căror presă de netezit şi riglă pentru tras paralele erau mîinile grijulii ale mamei, ce nu voia să-l lase să se ducă la căpitănească ca un „cîine jigărit". Pudelul a fost băgat la carceră, pe elevul dintr-a cincea l-a luat cu el, împreună cu bunul regulament al Fixleinoaiei, referitor la cum avea să se poarte faţă de căpitănească. Dar fiul a ripostat: „Mamă, cînd cineva are relaţii cu lumea bună, ca mine, cu domnişoara von Thiennette, trebuie să ştie pe cine are în faţa lui şi ce îi impun manierele alese şi *saver di viver*[1] (*savoir vivre*)".

A ajuns în faţa lacheilor celor graşi din Schadeck împreună cu elevul dintr-a cincea, cu degetele verzi (de seva colorată a frunzelor strivite între degete) şi cu un trandafir aproape mîncat, între dinţi... În caz că femeile sînt flori — indiferent dacă, aşa cum se întîmplă de atîtea ori, din mătase, italieneşti sau de aramă —, atunci doamna von Aufhammer era una umplută, cu perna ei de grăsime pe burtă şi cu slănina ei la cub (puterea a treia). Izolată încă de pe acum de viaţă cu jumătate din trup, din pricina unei apoplexii, zăcea pe perna ei de grăsime doar ca într-un mormînt mai moale; oricum, ceea ce mai rămăsese din ea era deopotrivă de plin de viaţă, de evlavios şi de mîndru. Inima ei era un corn al abundenţei ce se revarsă peste toţi oamenii, dar nu din filantropie, ci din strictă cucernicie; îi fericea, îi dăruia şi îi dispreţuia pe burghezi şi nu aprecia la ei nimic, afară doar, cel mult, de pietate. Pe Quintus, care saluta dînd din cap, l-a primit mulţumindu-i din cap, cu un aer de

[1] Formă scîlciată a expresiei franceze *savoir vivre)* (bună creştere, maniere alese).

patroană ocrotitoare și s-a înveselit în chip filantropic la descărcarea salutărilor din partea Thiennettei.

Căpităneasa a început conversația și a continuat multă vreme singură — fără ca din pricina asta balonarea orgoliului să-i fi dispărut de pe față —, spunînd că va muri în curînd, dar că-și va aminti, în ultima-i dorință, de finul soțului ei, menționat la sfîrșit. — Mai departe i-a spus verde în față care sta înaintea ei, acoperită toată de scrisul *poruncii a patra* : să nu-și pună nădejdea într-o asigurare a vieții la Hukelum ; dar speră să-l ajute să obțină subdirectoratul din Flachsenfingen (în care numirea o face primarul și consilierul), întrucît își cumpără cafeaua de la primarul în funcțiune, iar lumînările de la sindicul [1] orașului (care făcea oarecare negoț engros cu lumînări din Hamburg). —

Acum apucă și el să spună un cuvînt respectuos, întrucît căpităneasa îi cerea un buletin de boală al pastorului ei Astmann, care asculta mai mult de catehismul lui Luther, decît de acela al sănătății. Căpităneasa era mai puțin stăpînă cu drept de patronat a lui Astmann, cît ocrotitoarea lui și mărturisea chiar că l-ar urma curînd pe credinciosul păstor al sufletului ei, dacă ar auzi aici, la moșia sa, trăgîndu-se clopotele pentru moartea lui. Asemenea afinități chimice există între zgurile noastre și filoanele noastre argentifere, de pildă, în cazul de față, între mîndrie și iubire ; și aș dori să iertăm această uniune ipostatică, cu aceeași plăcere ca și frumoaselor care sînt oarecum atrase de noi, cu toate greșelile lor, precum fierul amestecat cu alte metale este atras de magnet, după cum afirmă Dufay [2].

Admițînd chiar că diavolul ar fi semănat, într-o clipă liberă, o mînă plină sau două de semințe de *invidie* în sufletul lui Quintus, ele tot n-ar fi răsărit ; iar astăzi cu atît mai puțin, întrucît doamna îl lăuda pe un om care era dascălul lui Fixlein și — ceea ce el considera ca un *titulado* [3] pe pămînt, nu din vanitate, ci din pietate —

[1] Persoană aleasă spre a supraveghea interesele unui corp, unei asociații etc.
[2] Charles-François Dufay (1698—1739), naturalist francez.
[3] Purtător de titlu (nobiliar).

un preot. Măcar atîta lucru nu poate fi contestat, conform istoriei, că Fixlein a adresat mai apoi nobilei doamne o suplică, anume că vrea să mai rabde cîţiva ani la şcoală, dar că apoi doreşte din suflet o parohioară liniştită. La întrebarea ei, însă, dacă este drept-credincios, Fixlein a replicat, că speră că este, întrucît la Leipzig a audiat nu numai toate cursurile universitare publice ale doctorului Burscher [1], ci a asistat şi la cîţiva magiştri drept-credincioşi, pentru că ştia bine că acum consistoriul este mai sever decît de obicei în privinţa dogmei pure.

Bolnava i-a cerut să tragă o salvă de probă, adică să-i ţină o admonestare la patul de boală. — Pe Dumnezeu din cer ! Quintus a rostit una dintre cele mai bune. Orgoliul ei aristocrat s-a retras tîrîş din faţa mîndriei lui de oficiant şi preot ; căci, chiar dacă el nu putea crede, împreună cu călugărul dominican Alanus de Rupe [2], că preotul e mai mare decît Dumnezeu, întrucît acesta din urmă a creat doar o lume, pe cînd celălalt un dumnezeu (în slujba religioasă), totuşi trebuia să fie de acord cu un Hostiensis [3], care arată că demnitatea clericală este de şapte mii şase sute patruzeci şi patru de ori mai mare decît cea regală, fiindcă soarele este de atîtea ori mai mare ca luna. Dară-mi-te o doamnă nobilă — aceasta se închirceşte pînă la dimensiuni minuscule înaintea unui preot !

În odaia servitorilor, a mai cerut lacheilor „Hamburger politischen Journal" [4] din anul precedent, întrucît văzuse că, în mod criminal, cu aceste documente istorice ale timpului, se umpleau nasturii de postav ai hainelor de călătorie. În cursul posomorîtelor seri de toamnă putea astfel să se aşeze totuşi la masă şi să citească postum, de pildă noutăţile oarecum bune — petrecute în anul precedent — din lumea politică.

[1] Johann Friedrich Burscher (1732—1805), profesor de teologie din Leipzig, la care a audiat cursuri Jean Paul.

[2] Numele latinizant al lui Allain de la Rupe (1428—1475), călugăr dominican francez.

[3] Jurist italian din secolul al XIII-lea.

[4] Jurnalul politic din Hamburg.

Quintus s-a întors seara pe un car triumfal încărcat din plin cu lauri, la care erau înhămate numai speranţe şi, pe drum, l-a sfătuit pe elevul dintr-a cincea, să nu se îngîmfeze, fanfaron, de nimic, ci să-i mulţumească în tăcere lui Dumnezeu, cum face şi el acum.

Cele patru boschete, înflorite unul lîngă altul, ale celor patru săptămîni caniculare şi învălmăşeala zburătoare a florilor din cuprinsul lor sînt uşor zugrăvite pe trei file. Am să iau la întîmplare una din zilele sale şi am s-o scot la iveală : toate zîmbesc şi răspîndesc mireasmă, una la fel ca cealaltă.

Să luăm, de pildă, ziua onomastică a mamei sale Clara — 12 august. Dimineaţa, Quintus a avut bucurii trainice, rezistente la foc, adică treburi. Căci a scris, ca şi mine ; într-adevăr, dacă Xerxes a oferit un premiu pentru inventarea unei noi plăceri, cel care a aşternut pe hîrtie doar ideile sale referitoare la tema pusă la concurs a şi avut cu adevărat pe limbă noua plăcere. Cunosc *un singur lucru*, care să fie mai dulce decît a face o carte, şi anume acela de a proiecta una. Fixlein scria mici opuscule de dimensiunile unei jumătăţi de alfabet [1], pe care le rînduia ca manuscrise — broşate şi prinse de legător în coperte volante aurite şi avînd titlul scris pe cotor cu litere imprimate — în colecţia literară eşalonată, de pe raftul său de cărţi. Toată lumea credea că sînt noutăţi tipărite cu litere de mînă. Lucra — dacă lăsăm la o parte operele fără importanţă — la o colecţie a *greşelilor de tipar* din scrierile germane ; compara eratele între ele, arăta care greşeli revin cel mai des, sublinia că din aceasta se pot scoate rezultate importante şi îl sfătuia pe cititor să le scoată.

Ulterior s-a numărat printre *mazoreţii* [2] germani. Remarca foarte întemeiat în prefaţă, că evreii pot prezenta *mazorele* lor, care le spun de cîte ori apare fiecare literă în *Biblie*, de exemplu, aleph (litera a) de 43227 ori — cîte

[1] În secolul al XVIII-lea, colile de tipar ale unei cărţi nu erau numerotate ca azi, ci însemnate cu literele alfabetului (A, B, C etc.) ; o carte de un alfabet însemna o carte cu atîtea coli cîte litere are alfabetul.

[2] Cărturari evrei din antichitate care se dedicau studierii critice a textelor din *Vechiul Testament*.

versete sînt în ea, în care apar toate consonantele (sînt 26 de versete) sau numai optzeci (3 versete) — cîte versete există în care apar 42 de cuvinte şi 160 de consonante (doar unul singur : *Ieremia* XXI, 7) — care este litera cea mai frecventă în diferitele cărţi (în *Pentateuh,* de exemplu, *Moise* XI, 42 este nobilul V) sau chiar în întreaga *Biblie.* — Unde avem noi, creştinii, un *mazoret* similar pentru *Biblia* lui Luther ? S-a cercetat oare cu precizie, care este cuvîntul cel mai frecvent sau litera cea mai frecventă din ea, care vocală apare de cele mai puţine ori şi de cîte ori apare fiecare ? Mii de prieteni ai *Bibliei* pleacă din lume fără să afle că litera germană A este de 323015 ori (deci de şapte ori mai frecventă decît cea ebraică) în *Biblia* lor. —

Aş dori ca aceia dintre recenzenţi, care sînt cercetători ai *Bibliei,* să arate în mod public dacă, după o numărătoare mai precisă, au găsit că această cifră este inexactă [1].

De asemenea, Quintus colecţiona multe : avea o frumoasă colecţie de calendare, catehisme şi cărţi în format sedecimo, iar o colecţie de avertismente, pe care a început-o, nu este chiar atît de completă, cum se întîlneşte în general. Îşi preţuieşte foarte mult lexiconul său alfabetic al germanilor care subscriu bani pentru apariţia cărţilor, în care figurează şi numele meu la litera J.

Cel mai mult îi plăcea să dea naştere la proiecte de cărţi. De aceea a însăilat o operă voluminoasă, în care doar îi sfătuia pe savanţi ce trebuiau să scrie în istoria savanţilor pe care o punea cu cîteva şchioape mai presus de istoria universală şi istoria împăraţilor. În *Preambulul republicii savante* reproşa în treacăt că Hommel [2]

[1] Acestei rugăminţi i s-a dat ascultare la Erlangen. Institutul biblic de acolo a găsit în loc de 116301 a, pe care Quintus pretindea că le-ar fi găsit cu certitudine în *Biblie* (de unde a provenit şi cifra greşită din prima ediţie a acestei cărţi, pag. 81), cifra de 323015, care este (neobişnuit de straniu) tocmai suma tuturor literelor din *Coran.* Vezi Ludeke *(Descrierea imperiului turcesc,* ediţie nouă 1780 (n.a.).

[2] Karl Ferdinand Hommel (1722—1781), reprezentant de frunte al luminismului german în materie de drept penal şi civil ; restul numelor înşirate sînt parte fictive, parte reale.

dăduse o listă de jurişti care fuseseră copii de tîrfe şi una a celor care deveniseră sfinţi — că Bernhard alcătuise una de savanţi, ale căror destine şi biografii în pîntecele mamei erau remarcabile — că Bailet numărase savanţii care *avuseseră de gînd* să scrie ceva — iar Ancillon pe cei care nu scriseseră absolut nimic, în timp ce superintendentul Götze din Lübeck îi numărase pe cei care fuseseră cizmari, care se înecaseră etc. După cîte se pare, acestea ar trebui să ne îndemne zice-se la întocmirea de matricole şi registre similare ale altor savanţi, dintre care propune cîteva, de pildă : de savanţi care nu erau învăţaţi — de savanţi foarte răi sau care îşi purtau părul propriu (nu perucă) — de predicatori pedanţi, de psalmişti pedanţi, de analişti pedanţi etc. — de savanţi care au murit în al unsprezecelea an de viaţă — în al douăzecilea — în al douăzeci şi unulea etc. — în al o sută cincizecilea, dintre care nu cunosc nici un exemplu, dacă nu cooptăm pe cerşetorul Thomas Parre — de savanţi care au avut un scris şi mai oribil decît alţi savanţi (dintre care nu este cunoscut decît Rolfink şi literele sale, care erau lungi cît mîinile sale) [1] — sau de savanţi care nu se luau de păr decît de cel din barbă (dintre care nu sînt cunoscuţi alţii în afară de Philelphus şi Timotheus [2]).

Intreprindea asemenea studii secundare, pe lîngă lucrările funcţiei sale ; dar cred că un stat e nebun după aşa ceva ; îl compară pe cel ce este mare în filozofie şi beletristică, pe seama inerţiei funcţionăreşti, cu *ceasurile de concert*, care bat orele mai prost decît neroadele şi greoaiele *ceasuri din turn*, indiferent dacă încadrează bătăile cu melodii din flaut.

Pentru a reveni la ziua onomastică, trebuie să spunem că Fixlein, după asemenea eforturi, a ieşit afară sub tufele cîntătoare şi pomii fremătători şi nu s-a întors din sînul naturii calde pînă ce blidele şi scaunele n-au fost aduse la masă. — În timpul mesei s-a petrecut ceva,

[1] *Paravicini singularia de viris claris.* Cent.I.2. (n.a.).

[2] *Ejus. Cent.II.18* Philelphus era în dezacord cu grecul în privinţa cantităţii unei silabe ; premiul sau preţul prinsorii era barba celui învins ; Timotheus şi-a pierdut-o pe a sa (n.a.).

de care un biograf nu se poate lipsi : anume că mamă-sa a trebuit să-i schiţeze, în timp ce mesteca, harta lumii copilăriei sale şi să-i povestească toate trăsăturile, din care se putea conchide ceva cu privire la anii săi de-acum. Această schiţă în perspectivă a trecutului său copilăresc şi-a desenat-o apoi pe foi mici, care merită, toate, atenţia noastră. Căci el sorta cronologic în sertarele speciale ale unui scrin de copil numai asemenea foi conţinînd scene, acte, piese ale anilor copilăriei sale şi îşi împărţea biografia, precum Moser[1] materialele sale publicistice, în *cutii* cu *fişe* speciale. Avea cutii pentru fişe cu amintiri din al doisprezecelea, al treisprezecelea, al paisprezecelea etc., al douăzeci şi unulea an de viaţă şi aşa mai departe. Dacă, după o zi de robotit la construcţia pedagogică, voia să-şi îngăduie o seară de odihnă, trăgea afară doar sertarul cu fişiere, adică un registru al orgii vieţii sale, şi se concentra asupra tuturor lucrurilor.

Trebuie să-i rog în mod special pe muţii recenzenţi, care vor să-mi arunce de gît procesul scurt al strangulării, ca, mai înainte de-a o face, numai pentru că îmi intitulez capitolele *cutii cu fişe*, să analizeze cine e de vină şi să reflecteze dacă puteam proceda altfel, de vreme ce Quintus însuşi îşi împarte biografia în asemenea cutii ; dealtfel sînt ieftine.

Numai în legătură cu fratele său mai vîrstnic nu i-a pus mamei nici o întrebare întristătoare ; căci pe acesta destinul îl zdrobise într-un mod special de aisbergul morţii, cu toate aptitudinile sale geniale. Anume : sărise pe un sloi de gheaţă, înţepenit între alte sloiuri, acestea s-au retras, sloiul lui a ţîşnit cu el mai departe, s-a topit, plutind, sub picioarele lui şi a lăsat astfel inima înfocată să se scufunde între gheaţă şi talazuri. Pe mama o duruse faptul că nu fusese găsit, că n-a fost zdruncinată de privelişte a leşului umflat — o, mamă bună, mai bine mulţumeşte-i lui Dumnezeu pentru asta ! —

[1] Johann Jakob Moser (1701—1785), publicist württemberghez şi specialist în drept public ; a fost închis mulţi ani la Hohentwiel de către ducele Karl Eugen de Württemberg, pentru că a apărat drepturile dietei din ducat.

După-prînz, pentru a se înarma cu forţe noi pentru masa de lucru, a umblat doar de colo-colo prin casă şi a parcurs, ca o inspecţie a pompierilor, toate ungherele colibei sale, pentru a culege vreun tăciune din focul stins al bucuriilor copilăriei. S-a urcat în pod, sub acoperiş, la coliviile goale ale tatălui său, care se ocupa iarna cu prinsul păsărelelor, şi a cercetat în treacăt cămara de vechituri a fostelor sale jucării, aflată în marea casă de naşteri a clocitoarei pentru canari. De regulă, în sufletele copiilor se imprimă cel mai adînc şi se şterg imagini *mărunte*, în special de bile şi cuburi. De-aici să-şi explice cititorul de ce îi plăcea lui Fixlein căsuţa cu etaje destinată veveriţelor, eşafodajul din capsule de seminţe de cartofi şi aşchii albe, vesela căsuţă de sticlă a unui felinar cubic. Dar cu totul altfel îmi explic eu următoarele : s-a aventurat, fără autorizaţie de construcţie, la zidirea unei case de lut, nu pentru ţărani, ci pentru muşte ; de aceea şi putea fi foarte bine vîrîtă în buzunar. Acest spital al musculiţelor îşi avea ochiurile sale de geam şi era vopsit roşu şi avea nespus de multe iatacuri şi trei balconaşe ; căci balconaşele le iubea atît de mult, dintotdeauna, ca pe nişte case ale casei, încît nu i-ar fi plăcut defel la Ierusalim, unde (după Lightfoot [1]) nu era voie să fie construite. Din ochii scăpărători, cu care directorul construcţiei îşi privea chiriaşii tîrîndu-se pe la ferestre şi gustînd din jgheabul cu zahăr — căci nu mîncau nimic altceva decît zahăr, precum contele de Saint-Germain [2] —, din această bucurie un pedagog ar fi putut prezice cu uşurinţă înclinaţia lui pentru strîmtorarea casnică ; pentru fantezia lui, colibele de grădinar erau, pe atunci încă, nişte arce şi hale prea mari şi doar un asemenea Luvru al musculiţelor era cu adevărat o casă burgheză drăguţă. — Quintus a pipăit vechiul şi

[1] John Lightfoot (1602—1675), orientalist englez.
[2] Contele de Saint-Germain un aventurier nobil din secolul al XVIII-lea, probabil portughez, despre al cărui fel de viaţă şi ale cărui obiceiuri circulau cele mai ciudate zvonuri.

înaltul lui scaun de copil, care semăna cu *sedes exploratoria* [1] al papii ; a mişcat din loc căruciorul său de copil, dar n-a înţeles ce ungere cu mir şi ce caracter sacru îl deosebea atît de mult de alte cărucioare de copil. Se mira că nu-i plăceau, la copii, jocurile copilăreşti atît de mult ca descrierea lor, cînd copilul, care le practicase, ajuns acum lungan, se înfăţişa înaintea lui.

În faţa unui singur lucru din casă s-a oprit cuprins de nostalgie şi durere : în faţa unui minuscul dulăpior de haine, care nu era mai înalt decît masa mea şi care aparţinuse bietului său frate înecat. Întrucît acesta fusese înghiţit de valuri împreună cu cheia, zdrobita mamă făcuse juruinţa de a nu sparge niciodată cu forţa dulăpiorul. Probabil că înăuntru nu erau decît jucăriile sărmanului de el. Dar hai să ne îndepărtăm de această urnă însîngerată ! —

Întrucît Baco [2] socoteşte amintirile din copilărie printre lucrurile sănătoase, medicinale, ele au fost pentru Quintus, în mod foarte firesc, un praf digestiv. Acum putea să se aşeze din nou la masa de lucru şi să întreprindă ceva cu totul deosebit — petiţii pentru slujbe parohiale. A luat anuarul de adrese şi a făcut, pentru fiecare sat cu parohie pe care l-a găsit în el, o cerere care să fie la îndemînă şi pe care o punea deoparte pînă cînd antecesorul său răposa. Doar Hukelumul nu l-a solicitat. Există o datină bună în Flachsenfingen, aceea de-a trebui să te prezinţi ca solicitator pentru toate funcţiile aflate vacante. Aşa cum utilitatea superioară a rugăciunii nu constă în împlinirea ei, ci în faptul că te exersezi în rugat, tot astfel trebuiesc aşternute pe hîrtie petiţiile, nu pentru a obţine

[1] Scaun cu o gaură în tăblia pe care se şade, ca un scaun de copil mic, pentru a permite (după cum se pretinde) colegiului cardinalilor să se asigure că noul papă ales este bărbat ; aceasta, de cînd o legendă medievală (acceptată şi de catolici pînă în secolul al XVII-lea şi reluată de teologia luterană) afirma că, pe la 1100, fusese aleasă papă o femeie, Jutta sau Ioana, care trecuse drept bărbat şi care ar fi păstorit ca papa Ioan al VII-lea.

[2] Transcrierea greşită pentru Francis Bacon (1561—1626), om de stat şi filozof englez.

slujbele — asta trebuie să se realizeze cu bani —, ci pentru ca omul să învețe să scrie o suplică. Firește, dacă la calmuci răsucirea unei capsule [1] ține loc de rugăciune, o infimă mișcare a pungii va conta ca și cum ai petiționa verbal.

Spre seară — chiar în ziua de duminică — a umblat creanga prin sat și a făcut pelerinaj prin locurile lui de joacă și pe izlazul comunal, unde își ducea de obicei melcii la pășunat — l-a vizitat pe țăranul care, spre uimirea celorlalți, avea voie să-l tutuiască încă din vremea școlii — s-a dus ca profesor cu titlu academic la învățător și apoi la pastor, apoi la șura episcopală sau biserică. Acest din urmă lucru nu-l pricepe nimeni : de fapt, cu patruzeci și trei de ani în urmă arseseră biserica (turnul nu), casa parohială și — ceea ce nu mai putea fi reparat — registrele bisericii. De aceea foarte puțini oameni din Hukelum știau ce vîrstă au și chiar *fibrele memoriei* lui Quintus șovăiau între anul al treizeci și doilea sau al treizeci și treilea. În consecință, predicile au trebuit să fie ținute acolo unde de obicei se treiera, iar sămînța cuvîntului dumnezeesc era vînturată împreună cu cea fizică pe o *singură* arie ; cantorul și tineretul școlar ocupau aria, femeile-mame din parohia bisericii stau într-unul din rumene [2], cele aparținînd filialei din Schadeck în celălalt, bărbații lor stăteau ciuciți pe scările șurii, în chip de piramidă, ca o galerie cu locuri de-un sfanț sau de-o para, iar de sus, din podul de fîn, ascultau slujba de jos suflete amestecate. Un mic flaut ținea loc de orgă, iar un hîrdău pentru fermentat bere, răsturnat, slujea drept altar, în jurul căruia trebuia să se meargă. Mărturisesc sincer, că eu unul n-aș fi putut predica acolo fără să fiu în toane rele. Bătrînul pastor (pe-atunci era încă

[1] Rotița lor pentru rugăciuni, *kürüdu*, este o capsulă găunoasă, plină cu formule de rugăciune făcute sul, pe care o clatină. Privind lucrurile mai filozofic, întrucît la rugăciune doar convingerea contează, e indiferent dacă aceasta se realizează prin mișcarea gurii sau a capsulei (n.a.).

[2] Prima despărțitură a stomacului rumegătoarelor.

tînăr) locuia şi ţinea lecţiile în clădirea parohială din castel ; de-aceea şi Fixlein s-a îndeletnicit acolo cu anomaliile verbelor, împreună cu domnişoara Thiennette.

Cînd aceste călătorii de descoperiri au fost parcurse, călătorul nostru la Hukelum a mai putut încă, după rugăciunea de seară, să culeagă împreună cu Thiennette păduchi de frunză de pe trandafiri şi rîme de pe straturi şi un cer de bucurii din fiece clipă — fiecare strop de roua serii era colorat cu ulei de bucurii şi de garoafe — fiecare stea era o privire însorită a soarelui fericirii — şi, în inima strînsă a fetei, se afla aproape de el, îndărătul unui mic perete despărţitor (la fel de aproape ca de sfîntul aflat dincolo de viaţa cea subţire), un întins paradis al florilor... Vreau să spun că îl iubea un pic. El ar fi trebuit s-o ştie. Dar fericirea lui temătoare şi-a diluat-o, cînd s-a suit în pat, prin amintiri copilăroase legate de scară. Pe cînd era copil, rostea de fapt ca rugăciune de seară, rînduindu-le ca un rozariu, sub plapumă, paisprezece versete biblice, primul vers din „Să-i mulţumiţi lui Dumnezeu", porunca a zecea şi încă o lungă benedicţiune. Pentru a termina mai repede, îşi începe rugăciunea nu numai de pe scară, ci încă din locul unde Alexandru [1] studia omul, iar Semler [2] pe scriitorașii proşti. — Cînd intra în portul valurilor de puf, era gata cu reculegerea vesperală şi putea, fără alt efort şi cu ochii închişi, să se arunce în pat şi în braţele somnului. — Astfel, în cel mai mic *homunculus* exista în germene planul construcţiei... bisericii catolice.

Atît despre zilele lui cuptor ale lui Quintus Zebedäus Egidius Fixlein. — Închei pentru a doua oară capitolele acestei biografii, ca pe o viaţă, cu un somn.

[1] Alexandru cel Mare (356—323 î.e.n.) ar fi afirmat că şi el e doar un om, cum o dovedesc somnul său, voluptatea sa şi faptul că are scaun.

[2] Johann Salomon Semler (1725—1791), teolog evanghelic, îşi dusese într-un anume loc o serie de cărţi proaste pe care le citea acolo.

CHILIASMUL[1] DE CRĂCIUN — O NOUĂ ÎNTÎMPLARE

Pe noi toți ne trage în mormînt o garnitură de zile serbede și anoste ca niște mărgele, despărțite din loc în loc prin cîte una orientală, ca un nod. Dar mori bombănind, dacă nu ți-ai considerat viața, precum Quintus, ca o tobă : aceasta are doar un singur sunet, dar varietatea ritmului dă acestui sunet destulă veselie. Quintus ținea lecții în clasa a patra de liceu, suplinea în penultima și a continuat să scrie la pupitru, în obișnuita monotonie a vieții, de la vacanță pînă la sfîntul ajun al Crăciunului din anul 1791, și nimic n-a fost memorabil în afară de această seară, pe care vreau s-o zugrăvesc acum.

Dar voi avea vreme încă să zugrăvesc oricînd această seară, dacă mai întîi am relatat pe scurt cum, asemenea păsărilor călătoare, a trecut peste toamna sumbră și neguroasă. S-a apucat, de fapt, să citească „Hamburger politisches Journal“ [2], în care servitorul voia să înfășoare nasturii. Putea să participe, liniștit și cu spatele rezemat de sobă, la campaniile de iarnă din anul trecut — și să zboare pe urmele fiecărei bătălii ca vulturii hoinari ai celei pharsalice [3] — putea să umble, bucuros și admirativ, în jurul arcurilor de triumf germane și a eșafodajelor pentru jocuri de artificii, în timp ce lumea din oraș, care nu păstra decît ziarele cele mai recente, abia dacă reținea ruinele trofeelor dărîmate cu răutate de francezi — ba chiar putea să respingă dușmanii cu planuri vechi, în timp ce cititorii mai recenți se apărau zadarnic cu unele noi.

Însă nu numai ușurința de a-i înfrînge pe gali îl fascina la acest jurnal, ci și împrejurarea că acesta era...

[1] Credință într-o împărăție de o mie de ani, după întoarcerea lui Christos printre oameni.

[2] Jurnalul politic din Hamburg.

[3] La Pharsalos, Caesar a repurtat (48 î.e.n.) o victorie decisivă asupra lui Pompei și a oștilor Senatului.

pe gratis. Era suprinzător de obsedat de lecturile francate. Nu se poate explica oare din asta că aduna cu zel, după sfatul lui Morhof [1], fascicolele disparate ale colilor de maculatură şi că răscolea prin ele ca Virgil în Ennius [2] ? Ba chiar, negustorul de mărunţişuri era pentru el un Fortius [3] (savantul) sau un Frederic [4] (regele), pentru că amîndoi tăiau din cărţile întregi doar foile pe care era ceva. Tocmai această consideraţie pentru orice maculatură l-a făcut să se pasioneze după şorţurile bucătarilor galici care, după cum se ştie, sînt făcute din hîrtie tipărită ; şi dorea adeseori ca un german să traducă şorţurile ; îmi place adesea să mă conving că o versiune bună a cît mai multor asemenea cozi şi şorţuri ar ridica pe culmi literatura noastră (această muză *à belles fesses* [5]) şi i-ar putea sluji drept baveţică. — Omul conferă multor lucruri un *pretium affectionis* [6], numai pentru că speră să le fi furat pe jumătate ; pentru acest motiv care se leagă de cel precedent, Quintus recepta cu încredere tot ceea ce putea înşfăca la vreun *collegio publico* [7] sau ca *hospes* [8] ; doar părerile, pentru care trebuia să-l plătească pe profesor, le cerceta cu stricteţe. — Revin acum la seara de Crăciun pe care am amînat-o.

În acea seară, Egidius era bucuros, că afară se bătea morarul cu brutarul — cum se spune cînd ninge viscolit cu fulgi mari — şi că florile de gheaţă de la ferestre înfloreau, căci îi plăcea să fie ger afară cînd era cald în odaie ; putea să umple acum soba cu lemn de brad roşu şi stomacul cu cafea de morcovi, să vîre piciorul drept

[1] Daniel Georg Morhof (1639—1691), savant german, ale cărui cercetări de istorie literară deschideau căi noi ; *Polyhistor*, opera colectivă publicată de el, era foarte apreciată de Jean Paul, ca şi de Goethe.

[2] Poetul latin Virgil (70—17 î.e.n.) a folosit pentru *Eneida* sa, în afară de Homer, mai ales analele primului prozator roman, Quintus Ennius (239—169 î.e.n.).

[3] Joachimus Fortius (Joachim Starck), polihistoric din secolul al XIV-lea.

[4] Frederic al II-lea al Prusiei (1712—1786).

[5] Muză cu fese frumoase (fr.).

[6] Valoare afectivă (lat.).

[7] Prelegere publică (lat.).

[8] Oaspete (lat.).

sub şoldul cald al pudelului (nu în papuc) şi totuşi să mai şi legene, pe piciorul stîng, graurul care îl ciugulea de larve pe bătrînul Schilles ; între timp, astfel nestingherit, îmbrobodit, învăluit în fum şi fără să-l tragă vreun curent de aer rece, începea a face cu mîna stîngă — căci cu dreapta ţinea pipa — cel mai important lucru pe care îl poate face un Quintus : catalogul lecţiilor gimnaziului din Flachsenfingen, de fapt o optime din el. Consider *prima tipăritură* din istoria unui savant ca fiind mai importantă decît *primele tipărituri* din istoria tipografilor. Fixlein nu se mai sătura să specifice ceea ce voia să trateze, cu voia lui Dumnezeu, în anul viitor şi de aceea a adăugat, mai mult pentru tipar decît pentru a fi de folos, trei-patru indicaţii pedagogice la planul de operaţii al tuturor profesorilor.

A mai completat doar cîteva liniuţe de gîndire, ca fire ale vorbirii, şi după aceea nu s-a mai uitat la opul său, deoarece voia să-l uite, pentru ca, după tipărire, să se extazieze de propriile sale idei. Acum putea deschide, fără să ofteze, catalogul de la tîrg, pe care îl cumpăra în fiecare an în locul cărţilor cuprinse în el : era tipărit şi el, ca mine.

În timpul scrisului, bucurosul smintit clătinase din cap, îşi frecase mîinile, săltase cu tîrtiţa pe scaun, îşi frecase faţa şi supsese vîrful cozii perucii. — Acum putea să sară în sus seara la ora cinci, pentru a se înviora, şi să umble de colo-colo în colivia sa, prin pîcla magică a pipei, ca o păsărică abia prinsă. Fumul cald era luminat de lunga cale lactee a felinarelor de pe stradă, iar pe pologul patului se aşternea roşietic, de jos în sus, reflexul mobil al ferestrelor ce ardeau şi al pomilor din vecinătate, iluminaţi. Iată, a dat deoparte zăpada timpului de pe cimitirul amintirii şi a văzut înaintea sa frumoşii ani ai copilăriei, dezvăluiţi, proaspeţi, verzi şi îmbălsămaţi. Oo, e frumos că fumul, care se ridică peste viaţa noastră ce se înroşeşte, se depune în flori de bucurie noi, deşi poetice, ca antimonitul care se descompune în flori de antimoniu ! — De la depărtarea lui de douăzeci de ani, Fixlein privi în camera liniştită a părinţilor săi, de unde taică-său şi frate-său încă nu dispăruseră în podul şi cuptorul de uscat ale morţii. Quintus spuse : „Vreau să trec în revistă

sfîntul ajun de Crăciun chiar din zori". Încă de la sculare găsea pe masă beteală sfîntă din foiţele de aur şi argint cu care copilul Christos îi placase şi acoperise, peste noapte, merele şi nucile. — Pe cîntarul de monede al bucuriei, această spumă metalică atîrnă mai greu decît viţeii de aur, decît coapsele de aur ale lui Pythagora şi decît auritele funduri de filistini ale capitaliştilor. — Apoi în timp ce-l îmbrăca, mama îl învăţa creştinismul ; pe cînd îi punea pantalonii, recapitula uşor poruncile, apoi, legîndu-i ciorapii, repeta punctele esenţiale. Cînd nu mai era nevoie de lumînările de seu, se aşeza pe braţul jilţului încăpător şi aprecia creşterea peste noapte a frunzişului galben şi lipicios al mesteacănului de la Crăciun, acordînd mult mai puţină atenţie, decît de obicei, micului văl alb hibernal pe care grăunţele de cînepă, risipite din colivia atîrnată sus, îl făcea să răsară din crăpăturile umede ale ferestrei. Nu-i iau de fel în nume de rău lui J.-J. Rousseau *flora petrinsularis*[1] a lui ; dar să nu-i ia nici el în nume de rău lui Quintus flora de la fereastra sa. — Întrucît în tot cursul zilei nu era şcoală, avea destul timp ca să cheme măcelarul (fratele său) şi să taie ce trebuia pentru casă (oare cînd era o vreme geroasă mai bună pentru asta ?). Cu cîteva zile înainte, fratele prinsese în gaura de aerisire a unei ferestre de la castel, cu riscul vieţii şi al unei chelfăneli, un animal gras ; stînd pe prichiciul ferestrei, astupase cu mîna îndoită în afară adăpostul de noapte al vitei îngrăşate — aşa numeau ei vrabia ce sta ghemuită înăuntru. Nu lipsea de la această tăiere nici toporul de lemn, nici cîrnaţii, pastrama şi altele asemenea. — Pe la ora trei, bătrînul grădinar, căruia oamenii trebuiau să-i spună horticultor, se aşeza cu o pipă de Köln în fotoliul lui mare şi atunci nimeni nu mai avea voie să lucreze. El povestea doar minciuni despre copilul Christos aeronaut şi despre Moş Niculae cel cu clopoţei, care trecea ca o furtună. În amurg, micuţul Quintus lua un măr, îl decupa în toate figurile stereometriei şi le înşira pe masă în două secţiuni ; cînd apoi era adusă lumînarea înăuntru, el începea să se mire de

[1] Pe care voia s-o livreze din insula Saint-Pierre de pe lacul Bienne (n.a.).

ceea ce găsise şi-i spunea fratelui : „Ia te uită, ce daruri ne-a făcut evlaviosul copilaş Christos mie şi ţie, am văzut licărind o aripă de-a lui". Şi pîndea el însuşi toată seara să vadă această licărire.

Încă de la ora opt — Quintus se cramponează aici cel mai mult de cronica scrinului său cu fişe —, amîndoi băieţii erau suiţi în pat, cu gîturile înroşite de atîta frecat şi cu rufe curate şi cu grija generală, nu cumva Christos sfîntul să-i mai zărească afară din pat. Ce lungă noapte de vrajă ! — Ce zbucium al speranţelor visătoare ! — Strălucitoarea şi plina de închipuiri „peşteră a zidarului" [1] din lumea fanteziei se prelungeşte tot mai întunecoasă, mai plină şi mai grotescă de-a lungul nopţii nesfîrşite şi în istoveala trudnicei visări ; dar trezirea redă speranţele inimii însetate. — Toate sunetele hazardului, ale animalelor, ale străjii de noapte sînt, pentru piosreculeasa fantezie, sunete din cer, vocile îngerilor ce cîntă în văzduh, muzica bisericească a slujbei religioase de dimineaţă.

Ah, nu simpla ţară a huzurului plină de mîncăruri şi jucării era cea care asalta pe atunci cu perspectiva ei, ca un fluviu al bucuriilor, cămările inimii noastre şi care topeşte dulce încă şi azi inimile noastre, în lumina lunară a amintirii, cu peisajele ei crepusculare. — Ah, ceea ce ne asalta inima era, este, faptul că pe atunci mai existau speranţe nelimitate pentru dorinţele noastre nelimitate ; dar astăzi, realitatea nu ne-a mai lăsat altceva decît dorinţele !

În cele din urmă, lumini repezi din vecini alergau pe perete, iar trîmbiţele Crăciunului şi cîntatul cocoşului din turn îi smulgea pe copii din paturile lor. Cu hainele pe braţe, fără teamă de întuneric, fără să simtă gerul dimineţii, fremătînd, îmbătaţi, strigînd, năvăleau de pe scară în bătrîna odaie. — Fantezia răscoleşte prin mireasma de cozonac şi fructe a comorilor învăluite de întuneric şi îşi zugrăveşte himerele în licărul fructelor Hesperidelor [2] de pe crengile pomului. În timp ce mama

[1] Denumire a unei peşteri din munţii Harz (Baumannshöhle).
[2] În mitologie, nimfe, păzitoare ale unei grădini, unde creşteau merele de aur ale zeiţei Hera.

scapără să aprindă focul, scînteile ce cad descopăr şi acopăr jucăuş tabăra plăcerilor de pe masă şi pestriţul boschet al plăcerilor de lîngă perete, iar un singur atom de văpaie poartă grădina suspendată a Edenului.

Deodată s-a făcut lumină şi Quintus a căpătat... codirectoratul şi un ceas de masă...

A PATRA CUTIE CU FIŞE

MEZATUL SLUJBELOR — DEZVĂLUIREA TAINEI FĂGĂDUITE — HANS VON FÜCHSLEIN

În timp ce, de fapt, fostul Quintus umbla de colo-colo în odaia sa plină de pîclă, cutia de rezonanţă a anilor copilăriei sale, a venit aprodul consiliului cu un fanal şi cu numirea, iar în urma lui valetul doamnei von Aufhammer cu o scrisorică şi cu un ceas de masă. Căpităneasa transformase onorariul pentru admonestarea caniculară de la patul bolnavei într-un dar de Crăciun care consta : 1. dintr-un ornic de masă, la care, odată cu bătaia clopotului, ieşea o maimuţă de lemn şi repeta, din tobă, cît era ceasul ; 2. din postul de codirector, pe care i-l obţinuse.

Întrucît în alte părţi această numire a consiliului intern din Flachsenfingen n-a fost apreciată cîtuşi de puţin cum ar fi trebuit, consider de datoria mea mai bine să întreprind aici o apărare a întregului consiliu, decît în „Reichsanzeiger“ [1]. Am amintit mai sus, în a doua cutie cu fişe, că sindicul oraşului făcea negoţ cu lumînări de Hamburg, iar primarul în funcţiune cu boabe de cafea, atît jumătăţi, cît şi rîşnite. Dar negoţul de bază al companiei, pe care îl întreprindeau împreună, era cu cele opt funcţii şcolare ; ceilalţi membri ai consiliului şedeau în cancelaria acestuia doar ca legători de baloturi, servitori în prăvălie şi contabili. De fapt, întreaga primărie este ca o casă de comerţ din Indiile Orientale, unde se găsesc de vînzare nu numai decrete şi numiri, dar şi

[1] Monitorul imperiului.

ghete şi postavuri. În fond, consiliul deducea libertatea sa în negoţul cu funcţii din principiul de drept roman : *cui jus est donandi, eidem et vendendi jus est,* adică cine are dreptul să dăruiască un lucru, are şi dreptul să-l vîndă, dacă vrea. Astfel, întrucît membrilor consiliului le revine dreptul, pare-se, să acorde slujbe pe gratis, trebuie să se înţeleagă de la sine că-l au şi pe acela de a le vinde.

DOAR UN CUVÎNT SPECIAL DESPRE SPECULANŢII DE NUMIRI ÎN FUNCŢII, ÎNDEOBŞTE

Mă tem, îndeobşte, că numita Comisie de stat pentru comercializarea produselor academiilor [1] practică prea fără vlagă negoţul de funcţiuni. Căci cine altul, dacă nu făptura de rînd, trebuie să sufere pînă la urmă, cînd posturile importante sînt atribuite în funcţie nu de preţul care se plăteşte pentru ele, ci de conexiuni, rudenii, recomandări părtinitoare şi temeneli ? Nu este oare o contradicţie să cedezi funcţii de formă, doar pentru titlu, mai scump decît pe cele reale ? N-ar trebui să sperăm, mai curînd, ca adevăratul consilier de curte să fie scos în vînzare la dublul preţului unui consilier de curte doar cu titlul ? — Acum, banii sînt, la naţiunile europene, echivalentul şi reprezentantul valorii tuturor lucrurilor, deci şi al minţii, cu atît mai mult cu cît pe ea stă un *cap ;* aşadar a număra banii pentru cumpărarea unei slujbe nu e altceva decît a susţine un *rigorosum* [2], care se desfăşoară după o bună schemă de examinare. A o răsturna şi a vrea să-ţi arăţi îndemînarea în locul surogatelor şi asignatelor şi monedelor *de confiance* [3] ale ei, nu înseamnă altceva decît a te asemăna cu filozofii smintiţi din *Călă-*

[1] Denumire împrumutată după Comisia chezaro-crăiască pentru comercializarea produselor miniere din Viena : vienezul vădeşte gust chiar şi în privinţa denumirilor (n.a.)

[2] Examen sever la jumătatea studiului universitar sau examen parţial la doctorat.

[3] Monede fără acoperire, bazate pe încredere, pe bună-credinţă.

toriile lui Guliver [1], care, în locul denumirilor obiectelor, aduceau în circuitul social obiectele înseşi, cărate în saci ; ori asta doar înseamnă limpede a vrea să recazi în epoca trocului, cînd romanii prezentau vita însăşi în locul boului reprodus pe căştile lor de piele.

Eu, unul, sînt atît de departe de toate aceste măsuri nejuste, încît adeseori, cînd citeam că regele Franţei a născocit noi funcţii pentru a le ţine spre vînzare sub baraca baldachinului său, m-am gîndit la ceva asemănător. Acest ceva vreau cel puţin să-l propun în linişte, fără să mă frămînt dacă statele îl acceptă sau nu. Întrucît suveranul ţării nu ne îngăduie să multiplicăm funcţiile doar pentru vînzare, deoarece zi şi noapte (ca regisorii trupelor ambulante) el concepe mai multe roluri pentru *un singur* actor al statului, ca să adauge la cele trei unităţi [2] teatrale pe cea de-a patra, a actorilor ; întrucît,aşadar, soluţia de mai sus nu merge, n-am putea, oare, să vindem cîteva virtuţi ce se armonizează cu funcţiile, drept titluri însoţite de acestea ? — N-am putea, de pildă, să desfacem comercial, odată cu funcţia unui referent, şi incoruptibilitatea titulară, dar în aşa fel, încît această virtute să fie plătită deosebit de candidat, ca nefăcînd parte din funcţie ? — Asemenea titlu cumpărat şi nobleţă cu pitac nu pot să pocească pe nici un referent. Oamenii nu se gîndesc la faptul că astfel de titluri frumoase împodobeau îndeobşte toate posturile ; profesorul scolastic se intitula pe atunci (pe deasupra titlului funcţiei sale) „seraficul — irefutabilul — perspicacele“ [3], regele se intitula „cel Mare — cel Chel — Temerarul — cel Simplu“ [4] — şi tot astfel şi rabinii. Oare bărbaţilor din posturile superioare ale justiţiei le-ar fi neplăcut, dacă li s-ar ceda, prin acte de cumpărare în regulă, titlul nepărtinirii, rapidităţii etc., tot aşa de bine ca şi postul

[1] Aluzie la cunoscutul roman al scriitorului englez Jonathan Swift (1667—1745).

[2] În teatrul clasic se cerea respectarea unităţilor : de loc, de timp şi de acţiune.

[3] Epitete ale unor filozofi scolastici (Bonaventura, Alexander von Hales, Duns Scotus).

[4] Epitete ale unor regi (Carol cel Mare, Carol ce Chel, Carol Temerarul, Carol cel Simplu).

însuşi ? Astfel, funcţiei de consilier de tribunal i s-ar putea anexa foarte frumos, ca titlu, virtutea dragostei de supuşi ; şi cred că prea puţini avocaţi vor sta la gînduri să-şi procure titlul onestităţii, la fel de bine ca pe cel obişnuit de avocat al stăpînirii, dacă ar putea fi obţinut în alt fel. Dacă, totuşi, vreun candidat ar vrea să aibă postul său fără virtuţile de rigoare, lucru n-ar depinde decît de el, iar statului nu i-ar fi îngăduit să-l silească la această modalitate vexatoare.

Se prea poate ca — aşa cum hainele, după Tristram Shandy [1] şi *nomina propria* [2] după Walther Shandy şi Lavater, se răsfrîng asupra omului — apelativele s-o facă în şi mai mare măsură, întrucît oricum la noi, ca şi la crustacei şi valvulate, *spuma se întăreşte, se pietrifică atît de des în crustă sau valvă ;* dar asemenea morală nu este cea la care să se oprească statul, după cum, în cazul artelor frumoase, nu ea, ci reprezentarea este scopul lui.

Mi-a fost, mai sus, al naibii de greu să-mi imaginez diferite virtuţi verbale pentru diferitele funcţii ; dar îmi vine să cred că ar mai putea fi descoperite încă multe asemenea secţiuni ale virtuţii (acum îmi mai vin chiar mie în minte : spiritul de libertate, sinceritatea şi firea dreaptă), dacă vreun ministru de stat, moral, ar vrea să instituie o adevărată cameră a diviziei virtuţii sau un departament moral de adrese, cu cîţiva conţopişti, care, în schimbul unui salariu modest, să născocească diferite virtuţi pentru diferitele funcţii. În locul lor, eu aş pune o prismă în faţa razei albe a virtuţii, care s-o descompună cum se cuvine. De dorit ar fi să se refere la delicte — de fapt la subsubdiviziunea lor — : astfel ar putea fi cooptaţi la asta şi administratori judiciari. Căci în judecătoriile, unde se hotărăsc pricini mărunte, dar nici o pedeapsă peste cinci florini franconi, ei au o utilitate practică zilnică, prin felul cum vor să facă din orice delict mai multe delicte mărunte, pe care să nu le pedepsească niciodată cu o amendă de peste cinci florini. Aceasta

[1] Aluzie la romanul *Viaţa şi opiniile domnului Tristram Shandy* (apărut între 1759—1767) de romancierul englez Laurence Sterne (1713—1768).

[2] Nume proprii (lat.).

este o *rolfinckuire*[1] bună și morală, pe care juriștii au furat-o cu ochii, în mod fericit, de la disecătorul păcatelor, sfîntul Augustin, și de la Sorbona sa, care au încrestat în mărul păcatului lui Adam mai multe păcate, decît chipurile încrestate într-un sîmbure de cireașă ![2] Cît de mult diferă judecătorul de cazuistul papistaș, care știe să subțieze cel mai bun păcat mortal prin tăieturi laterale și să-l transforme astfel într-unul admisibil !

Funcțiile școlare (pentru a reveni la acestea) sînt de fapt un articol de negoț mărunt ; dar ele sînt totuși, de fiecar dată, monarhii — adică monarhii școlare —, ce se aseamănă cu cea poloneză care, după versurile lui Pope[3], e pusă la mezat de două ori *într-un singur* secol ; lucru fals din punct de vedere aritmetic, întrucît Newton stabilește media anilor de domnie la douăzeci și doi. Dealtfel, faptul dacă acest consiliu intern dă tineretul orașului pe mîna prinzătorului de șobolani și de copii din Hameln[4] sau pe cea a unui prieten al copiilor de tipul lui Weisse, nu prezintă nici o diferență pentru consiliu, întrucît dascălul nu e un cal de ham, pentru ale cărui defecte nevăzute trebuie să răspundă geambașul. Este suficient ca sindicul orașului *et compagnie* să nu-și poată reproșa că au descoperit un geniu ; căci un geniu, de vreme ce nu este folosibil decît ca podoabă și distracție a statului, ar da firește la o parte capul mai prost și mai rece, care este de fapt adevăratul folos și adevărata cotă-parte minieră a statului, așa cum perlele bune, veritabile și acceptate ca mijloc de plată, slujesc ca bijuterie, iar cele proaste, de

[1] Cuvînt format de la numele medicului Werner Rolfinck (1599—1673) din Jena, care se zbătea cu atîta zel să procure cadavre pentru anatomie, încît condamnații la moarte insistau înaintea execuției să nu fie „rolfinckuiți".

[2] În colecția de obiecte prețioase din Bolta verde a palatului din Dresda se afla un sîmbure de cireașă, în care un artist necunoscut a sculptat nouăzeci și cinci de chipuri de om.

[3] Aluzie la un vers din poemul didactic *Moral Essays* (III, 127) de scriitorul englez Alexander Pope (1668—1744).

[4] Conform unei legende, orașul fiind năpădit de șobolani, un om s-a arătat gata să-l scape de năpastă. Mergînd pe străzi și fluierînd, el a izbutit să scoată șobolanii și să-i înece în rîul Weser. Dar consiliul orașului nu l-ar răsplăti cum fusese înțelegerea și atunci prinzătorul de șobolani i-a atras pe copii cu fluierul lui, dispărînd cu ei pentru totdeauna.

cultură, slujesc pentru medicaţie. De fapt, dacă un dascăl e în stare să moaie spinarea şcolarilor săi, atunci ştie, în general, destul ; şi reproşez comisiei superioare de examinare că nu pune nici un dascăl să chelfănească de probă, în faţa lor, cîţiva sau mai mulţi tineri din clasa lui, pentru a se vedea ce e în stare.

SFIRŞITUL CUVÎNTULUI SPECIAL DESPRE SPECULANŢII DE NUMIRI ÎN FUNCŢII, ÎNDEOBŞTE.

Acum din nou la povestea noastră ! Directorii legării baloturilor [1] consiliului i-au acordat eroului meu funcţia de codirector nu numai pentru sporirea vînzării de lumînări şi boabe, ci din pricina unei presupuneri cu totul demente : anume, credeau că Fixlein va răposa curînd.

— Şi aici mă aflu în faţa unui loc important al acestei istorii, în care n-am lăsat pînă acum pe nimeni să arunce o privire ; dar în momentul acesta nu mai e vorba de voinţa mea de-a da sau nu la o parte paravanul de pînă acum, ci trebuie chiar să atîrn deasupra felinare cu reverberaţie [2]. De fapt, în istoria medicinii este un lucru foarte cunoscut, că în anumite familii se moare exact la *aceeaşi* vîrstă, după cum tot în ele se nasc copiii la exact aceeaşi vîrstă (anume, de nouă luni) ; ba chiar îmi aduc aminte din Voltaire [3] de o familie, în care rudele îşi puneau capăt vieţii totdeauna la aceeaşi vîrstă. Printre rubedeniile lui Fixlein era obiceiul ca ascendenţii bărbaţi să se culce în pat şi să moară totdeauna în al treizeci şi doilea an, în duminica a patra după Paşti ; fiecare om trebuie să adauge, în exemplarul său din *Războiul de treizeci de ani* [4] — fiindcă Schiller a omis cu totul —,

[1] In textul original : *Bewindheber* = administrator, pilot, cîrmaci, director al companiei olandeze de comerţ.

[2] Felinare cu un abajur metalic lucios la partea superioară, pentru a reflecta lumina.

[3] Se referă la o scrisoare a lui Voltaire, din 1769, în care e vorba de un predicator din Geneva care s-a sinucis la patruzeci şi cinci de ani, gest pe care l-au făcut şi bunicul şi tatăl şi fratele său, exact la aceeaşi vîrstă.

[4] Lucrarea a apărut între 1791 şi 1793.

faptul că în timpul lui a murit un Fixlein de ciumă, unul de foame şi unul de un glonţ de flintă, toţi în vîrstă de treizeci şi doi de ani. Adevărata filozofie îşi explică faptul astfel : primele dăţi lucrurile s-au petrecut întîmplător aşa — iar de celelalte dăţi oamenii şi-au dat duhul din simplă frică ; în caz contrar, întregul fapt trebuie pus, mai bine, sub semnul îndoielii.

Dar ce concluzii a tras Fixlein din povestea asta ! — Puţine sau aproape nici una ; singurul lucru pe care l-a făcut a fost că s-a străduit în foarte mică măsură sau deloc să se îndrăgostească de Thiennette, pentru ca nimeni altul să nu fie cuprins de teamă din pricina sa. Însă el, personal, se sinchisea prea puţin de asta, din cinci motive, încît spera să ajungă mai bătrîn decît pastorul Astmann : întîi, pentru că trei ţigănci — în diferite locuri şi timpuri şi fără să ştie ceva una de alta — coinciseseră în a-l face să vadă în oglinzile lor magice aceeaşi alee principală a unui lung şir de ani ; — al doilea, pentru că era sănătos tun ; — al treilea, pentru că propriul său frate făcuse o excepţie şi se înecase înainte de cei treizeci de ani ; al patrulea, pentru că, pe cînd era băiat mic, s-a îmbolnăvit de supărare tocmai în duminica a patra după Paşti, cînd îl legau pe tatăl său pe năsălie, şi nu s-a vindecat decît prin jucăria sa ; prin această bolire în duminica a patra de Paşti, însă, el credea că dăduse o satisfacţie destul de bună geniului ucigaş al stirpei sale. — Al cincilea, întrucît registrele bisericeşti şi, odată cu ele, certitudinea vîrstei sale arseseră, nu putea să fie cuprins niciodată de o anume teamă mortală. „Pot să fi trecut pe ascuns de anul buclucaş, spunea el, fără ca să fi băgat de seamă vreun gîde." — Nu ascund că, încă în anul trecut, se gîndea că era om de treizeci şi doi de ani. „Dacă, totuşi, ar fi să împlinesc vîrsta asta, cu voia lui Dumnezeu, abia anul viitor (1792), spunea el, lucrurile s-ar putea petrece la fel de bine ca anul trecut, iar Domnul mă poate găsi oriunde. Şi ar fi, oare, nedrept ca frumoşii ani, care au fost rupţi din viaţa fratelui meu, să fie adăugaţi vieţii mele ?" — Astfel caută omul să se încălzească sub zăpada rece a prezentului sau să plămădească din ea un frumos om de zăpadă.

Oligarhia consilierească, dimpotrivă, se baza pe jocul contrar şi l-a ridicat, vezi bine, deodată pe Quintus din postul de al cincilea profesor în cel de codirector, ca pe o zeitate, fiindcă putea să jure că îl va lăsa curînd vacant. De fapt după vechimea în şcoală, acest sfînt scaun i s-ar fi cuvenit subdirectorul Hans von Füchslein ; dar el nu-l dorea, pentru că voia să ajungă paroh în Hukelum, mai ales că îngerul morţii, ce-l străjuia pe Astmann, deschidea tot mai larg — după informaţii sigure — uşa acestui staul de oi. „Dacă o mai duce omul maximum un an, e mult", spunea Hans.

Acest Hans era atît de grosolan, încît e păcat că n-avea funcţia de factor poştal din electoratul Hanovra, căci atunci ar fi putut să se îndrepte prin ordinul guvernului hanoveran, care atrăgea atenţia tuturor oficiilor poştale asupra bunelor maniere. Îi era ostil bietului nostru Quintus — pe care nu-l contesta nimeni şi care, la rîndul său, nu ura pe nimeni — numai pentru că *Fixlein* nu se numea *Füchslein* şi nu voise să se lase înnobilat împreună cu el. În nobiliarul său car triumfal, pe care îl trăgea un atelaj de patru strămoşi ce beneficiaseră de avantaj, subdirectorul era nevoit să-l vadă pe Quintus, care era rudă cu el, apucîndu-se cu mîna de curelele lacheilor de la spatele carului şi să-l audă spunînd suitei, îmbrăcat fiind în cele mai jalnice veşminte : „Ăla care trece în car este vărul meu şi un om, iar eu îi aduc mereu aminte de asta" [1]. Blîndul şi îngăduitorul Quintus nici nu-şi dădea seama de marea băşică cu venin de viespe din subdirector şi îl lua drept un om de miere ; ba chiar, prin căldura sa frăţească, pe care nobilul o considera doar aparentă, făcea să fiarbă şi să se concentreze şi mai mult secreţiile veninoase. Din naivitate, Quintus considera dispreţul lui drept invidie cu privire la talentele sale pedagogice.

Un om care are o odaie, unde poate umbla de colo pînă colo cu o numire, în sfînta seară a ajunului de Crăciun, se poate lipsi (dacă nu chiar cu dispreţ) de Curtea Ecaterinei, de Curtea Annei, de Curtea Elisabetei,

[1] Aluzie la faptul că pe banca din spate a carului triumfal al împăraţilor romani stătea un sclav, care trebuia să-i strige : „Gîndeşte-te că eşti un om !"

a Razelor şi a lui Petru, de toate aceste castele de plăcere ruseşti. Noul codirector nu-şi dorea acum nimic altceva decît... să se facă ziuă ; bucuriile (niciodată grijile) îi mîncau, precum vrăbiile, grăunţele aruncate pe pleoape de Moş Ene, iar astăzi contabilul timpului său plin de bucurie, maimuţa ceasului, îi mai şi bătea din tobă toate orele pe care le petrecea în reverie bucuroasă, în loc să sforăie.

În dimineaţa de Crăciun, a dat cu ochii de programa analitică şi nu s-a sinchisit prea mult de ea ; aproape că nu ştia ce trebuie să gîndească acum despre neroada sa îngîmfare de ieri, pe seama funcţiei de al cincilea profesor. „Postul de Quintus, îşi zicea Fixlein nici nu poate fi luat în consideraţie, prin comparaţie cu cel de codirector — mă mir singur cum am putut să mă fudulesc cu el ieri, înainte de schimbarea mea — astăzi aş avea, doară, mai multe motive s-o fac." Ca în toate zilele de duminică şi de sărbătoare, astăzi a luat masa la meşterul măcelar Steinberger, fostul lui tutore. Fixlein era faţă de el cum sînt *totdeauna* oamenii de rînd, dar rareori cei distinşi şi filozofici şi afectivi : adică *recunoscător ;* omul mulţumeşte cu atît mai puţin pentru daruri străine, cu cît este mai înclinat să şi le facă singur, iar omul generos este rareori recunoscător. Meşterul Steinberger, ca maistru cu aprovizionarea pe lîngă colivia de sîrmă a mansardei, în care era atîrnat Fixlein ca student, îi vîrîse înăuntru străchioare pline ochi cu mîncare pentru canari, alcătuită din afumături, pîine de casă şi varză murată. Dar bani nu era rost să cerşeşti niciodată de la el ; e lucru cunoscut că trimitea adesea pe gratis la tăbăcar, pentru Quintus, cele mai bune piei de viţel ; dar cheltuiala tăbăcitului trebuia s-o suporte pupilul. Cînd a venit Quintus la el. i s-a aşternut, ca de fiecare dată, o mică faţă de masă arătoasă peste cea obişnuită de pînză groasă, i-a dat jilţul cel mare, i-a pus un tacîm de argint şi l-a îmbiat cu o supă de vin ; lux sadea, care — după cum spunea tutorele — se cădea doar pentru un savant, nu şi pentru măcelari. Pînă să-i dezvăluie că devenise codirector, Fixlein a mîncat mai întîi. „Pupilule, a spus Steinberger, dacă ai ajuns asta, e foarte bine. — Vezi tu, Eva, acum nu mai cumpăr nici o coadă de-a vacilor tale — trebuia să-mi

îi dat seama de asta." Voia să-i spună, prin urmare, fiicei sale că banii destinaţi pentru lăptărie trebuie să-i folosească pentru funcţia de codirector ; căci îi avansa totdeauna pupilului său cheltuielile pentru obţinerea posturilor, cu o dobîndă de patru şi jumătate la sută. Îi împrumutase lui Fixlein, încă la ocuparea postului de Quintus, cincizeci de guldeni, care trebuiau să producă dobîndă, după cum era de aşteptat ; dar cînd venea termenul de plată al dobînzii Fixlein mai căpăta, de fiecare dată, alţi bani, pentru că duminica, după ce mîncau, trebuia s-o mediteze pe fata tutorelui la socotit, la scris şi la geografie. Steinberger pretindea, pe bună dreptate, fiicei sale să ştie toate oraşele, unde tăiase vite în anii cît colindase pentru a deveni meşter ; şi dacă nu era atentă, dacă scria strîmb sau scădea greşit, atunci măcelarul sta în spatele scaunului ei, în chip de senat academic sau de asesor al tribunalului criminalicesc, şi, cu cîteva lovituri din ciocanul de pietrar al pumnului său, dinţa — cum s-ar zice — creierul prelungit în şira spinării, ca să-l facă apt pentru cultură. Căci, oricum, blîndul Quintus n-ar fi bătut-o. Poate că de aceea ea îi acordase ca legat şi moştenire, prin cîteva priviri, inima ei. Bătrînul măcelar cercetase mereu, cu felinare de mînă şi cu prăjini de tulburat apa, cuprinsul tuturor unghierelor ce se pot afla în inima unei fiice ; şi, de aceea, băgase de mult de seamă — ceea ce Quintus nu observase niciodată — că fata îl voia pe acesta din urmă. Fetele îşi ascund mai uşor necazurile decît bucuriile ; astăzi, Eva se îmbujorase neobişnuit din pricina codirectoratului.

Cînd a adus azi după-masă cafeaua pe care pupilul trebuia s-o bea pînă la drojdie —„o omor în bătăi pe Eva, spunea el, dacă gustă numai din ea" — măcelarul s-a adresat lui Fixlein : „Ascultă, domnule pupil, n-ai aruncat niciodată o privire asupra Evei mele ? Ea te place şi dacă domnia-ta o vrei, o capeţi, dar atunci ne despărţim pentru totdeauna, căci un domn învăţat are nevoie de altă femeie."

„Domnule şef al încartiruirii regimentului (căci aceasta era funcţia pe care Steinberger o ocupa în cadrul miliţiei teritoriale), o asemenea partidă ar fi, dealtfel, prea bogată pentru un dascăl de şcoală", a răspuns Fixlein. Şeful încartiruirii a dat de şaptezeci de ori din cap, aprobator, şi în

timp ce lua de pe prichici un lemn curbat de care atîrna și răscrăcăna viței, i-a zis Evei, care revenea în odaie : „Stai pe loc ! — Ascultă, îl vrei de bărbat pe domnul codirector, aici de față ?“ — „Ah, Doamne, Dumnezeule, de sus, din cer !“ a suspinat Eva. — „Indiferent dacă îl vrei sau nu, a continuat parlagiul, taică-tău îți sparge capul cu lemnul ăsta curbat, dacă măcar umbli cu gîndul după un domn atît de învățat — acum, fă-ne o cafea.“ Astfel, prin cuțitul de belit pielea al lemnului curbat, fusese zdrobită cu ușurință o iubire care, într-o clasă socială superioară, ar fi spumegat și clocotit cu atît mai mult din pricina acestei lovituri piezișe cu sabia.

Fixlein putea să încaseze acum în orice clipă cincizeci de florini franconi și să pună mîna pe globul imperial pedagogic, devenind ajutor al directorului, prin urmare codirector. Se poate presupune că datoriile sînt la fel ca proporțiile din construcții, despre care Wolff [1] a dovedit că acelea, care se pot exprima prin cifrele cele mai mici, sînt cele mai frumoase. Între timp șefului încartiruirii îi plăcea să dea o mînă de ajutor învățaților ; căci pentru el, faptul că datornicul urma să moară la treizeci și doi de ani și că, astfel, datoria urma să fie plătită morții, în calitatea ei de creditor de primul rang, cu precădere asupra altor creditori, era — după cum spunea el — o tîmpenie și o prostie ; Steinberger nu era nici superstițios, nici drept-credincios și acționa după principii ferme, pe care le are mai adesea omul de rînd, decît literatul lăudăros sau searbădul și moleșitul om important.

Întrucît desprind din viața lui Quintus, mineralizată prin zgurile vieții cotidiene, precum filoanele de argint, doar unele zile luminoase ale Maicii Domnului, nopți calde de Sînziene, sau, cel mult, pestrițe zile trandafirii și le zdrobesc la șteamp și le topesc și le netezesc, trebuie să merg cu pîrîul vieții lui pînă la duminica a patra de după Paști, din anul 1792, înainte de-a putea duce la spălat cîțiva pumni de grăunțe de aur în această topitorie de aur biografică. Această duminică, dimpotrivă, este bogată în aur ; să ne gîndim doar la faptul, că Fixlein tot

[1] Christian Wolff (1679—1754). matematician și reprezentant al luminismului german.

nu știe încă (pentru că cenușa a făcut de necitit registrele bisericii) dacă nu cumva intră acum în anul al treizeci și doilea.

De la Crăciun pînă în duminica respectivă n-a făcut nimic altceva decît să devină codirector. Noua catedră era un altar al soarelui pe care, din cenușa lui Quintus, se regenera un nou Fenix. Schimbările mari — în funcții, căsătorii, călătorii — întineresc omul, pentru că totdeauna el datează viața de la ultima revoluție, ca francezii de la a lor. [1] Un colonel, care a pus piciorul pe scara clasificării sociale în *ancienneté* [2], în calitate de caporal, este de cinci ori mai tînăr decît un rege care n-a fost în viața lui altceva decît un... prinț moștenitor.

A CINCEA CUTIE CU FIȘE

DUMINICA A CINCEA DUPĂ PAȘTI — DOUĂ TESTAMENTE — PONTAQUE — SÎNGE — IUBIRE

Lunile primăverii îmbracă pămîntul în straie noi și pestrițe, dar pe oameni de cele mai multe ori în negru. Mai ales cînd regiunile noastre de ghețuri prind rod, iar valurile florilor de pe pajiști se împreună deasupra continentului nostru, ne întîmpină pretutindeni oameni cerniți, al căror început de primăvară este plin de lacrimi. Pe de altă parte, însă, înflorirea pămîntului întinerit este cel mai bun sezon de cură pentru durerile încercate după cei ce zac în el, iar florile ne ascund mormintele mai bine decît zăpada. — Bătrînul profesor al codirectorului, Astmann, a întîmpinat în aprilie, care este mai puțin schimbător decît mortal, moartea care i-a strivit creierul ce bolea din pricina stomacului. Oamenii au vrut să-i ascundă căpitănesei decesul lui ; dar dangătul neobișnuit de îngropăciune i-a purtat pînă în inimă cîntecul lui de lebădă și a făcut clopotul vesperal al vieții ei să vibreze,

[1] Francezii au introdus în 1792 un nou calendar, care începea cu anul I (de la instaurarea republicii).

[2] Vechime, vechiul regim (fr.).

treptat, la fel. Vîrsta și suferința trasaseră dinainte primele crestături, astfel încît morții i-a trebuit doar puțin efort ca s-o doboare de tot ; căci cu oamenii e la fel ca și cu copacii, care sînt crestați cu mult înainte de-a fi tăiați cu ferăstrăul, pentru ca seva vieții să se scurgă din ei. Al doilea atac de apoplexie a lovit-o la scurt interval după primul ; este ciudat că moartea îi citează pe apoplectici de trei ori, ca și tribunalele.

Oamenilor le place să amîne *ultima* lor voință la fel de mult ca pe cea *mai bună ;* căpităneasa poate că ar fi lăsat să se scurgă fără testament toate clipele ei, pînă la cea mută și surdă, dacă Thiennette, în ultima noapte cînd s-a transformat din infirmieră în femeie care spală și îmbracă moarta, n-ar fi îndreptat gîndul muribundei către sărmanul codirector și către viața lui plină de lipsuri și către modestele diurne și sume de bani pe care i le oferise norocul pentru existență și subzistență și către viitorul lui gol, în care se va vești ca o plantă galbenă și ofilită, sădită în crăpăturile uscate dintre dușumelele sălii de clasă, printre elevi și creditori. Sărăcia ei era pentru dînsa modelul sărăciei lui, iar lacrimile-i lăuntrice erau tușele fluide ale propriului ei portret. Întrucît căpităneasa nu lăsa legate decît servitorilor și începea cu cei de sex bărbătesc, Fixlein se afla în frunte ; — iar moartea, care trebuie să fi fost un prieten de casă deosebit al codirectorului, nu și-a ridicat coasa și n-a făcut ultima tăietură, pînă ce copilul ei răsfățat n-a fost declarat cu voce inteligibilă moștenitor testamentar ; apoi a curmat toate, viața, testamentul și speranțele.

Cînd codirectorul, care avea ore cu penultima clasă de liceu, a aflat aceste două vești de moarte și jale, scrise pe o listă de rufe a mamei sale, primul lucru ce l-a făcut a fost să dea drumul acasă elevilor și să-l podidească lacrimile, încă înainte de-a ajunge în biroul codirectorului. Indiferent dacă mama i-o fi scris totodată, că fusese prevăzut în testament — aș fi vrut însă, ca judecătorul să fi divulgat, cît era în total —, lui îi curgeau lacrimi mari pe pană, la fiecare O pe care îl asorta și înscria mazoretic în *Biblia* germană, lacrimi ce făceau cerneala mai palidă. Nu-l rodea durerea poetică a scriitorului, care învăluie rănile deschise în giulgiu și care curmă strigătul printr-un

sunet molcom de tristeţe, nici durerea filozofului, căruia *un* mormînt deschis îi îngăduie să arunce o privire în hăul catacombelor trecutului şi în faţa căruia umbra morţii unui prieten se ridică transformîndu-se într-un con de umbră al întregului pămînt — ci îl apăsa durerea copilului, a mamei, pe care chiar şi numai gîndul — fără consideraţii lăturalnice — îi zdrobeşte amarnic : aşadar să nu te mai văd, să putrezeşti, iar eu, oh, suflet bun, să nu te mai văd niciodată, niciodată. — Tocmai pentru că nu era cuprins nici de durerea poetică, nici de cea filozofică, fiecare lucru mărunt producea o întrerupere, un gol în durerea sa ; a fost în stare încă în aceeaşi seară, ca o femeie, să schiţeze cîteva fişe de uz viitor ale masei succesorale ce-i fusese anunţată.

La patru săptămîni după aceea, adică în ziua de 5 mai, au fost rupte peceţile testamentului ; dar el e plecat la Hukelum abia în ziua de 6 (duminica a patra după Paşti). Maică-sa i-a ieşit întru întîmpinare, răspunzînd la salutul lui cu lacrimi de jale — pe care le vărsa pentru trupul neînsufleţit, şi de bucurie — pentru testament. — Actualului codirector Egidius Zebedäus i se lăsa : în primul rînd, un pat mare nobiliar cu un acoperămînt din oglinzi, în care s-ar fi răsucit şi uriaşul Goliat şi de care, eu şi cititoarele, ne vom apropia mai pe urmă ca să-l verificăm ; — în al doilea rînd, i-au fost lăsaţi prin testament, ca dar de Paşti restant din partea naşului, cîte un ducat cu coadă pentru fiecare an pe care îl împlinise ; — în al treilea rînd, urmau să-i fie restituite, pînă la ultima centimă, toate sumele de bani pentru numire şi rămînere pe care le plătise spre a se putea urca pe cruce în posturile de Quintus şi de codirector. — „Şi ştii tu, a continuat mama, ce capătă biata don'şoară ? — Vai, Doamne ! Nimic ! nici o para chioară !“ — Căci moartea înţepenise mîna care tocmai se întindea să-i ofere bietei Thiennette o mică umbrelă de ploaie împotriva furtunilor parţiale şi a ploilor de sînge din viaţa ei. Mama povestea această lovitură de picior a norocului cu adevărată compătimire, care, la femei, ia locul invidiei şi care le este mai uşoară decît bucuria în comun, proprie mai mult bărbaţilor. În unele cămăruţe ale inimilor feminine, compătimirea şi invidia sînt atît de aproape înrudite, încît n-ar fi vir-

tuoase nicăieri altundeva decît în iad, unde oamenii trebuie să îndure atît de îngrozitor de multe, şi n-ar fi păcătoase în altă parte decît în cer, unde oamenii au parte de prea mult bine.

Codirectorul avea acum, aici, pe pămînt, cerul în care zbura binefăcătoarea sa. În primul rînd, a dat fuga pe scară în sus — fără a băga în buzunar batista în care se afla emoţia sa — pentru a vedea, încă desfăcut, marele pat lăsat prin testament, căci avea o predilecţie *feminină* pentru mobile. Nu ştiu dacă cititorul s-a uitat vreodată la paturi cavalereşti vechi sau dacă s-a urcat în vreunul din acestea, în care ajungi pe o mică scară fără balustradă, atîrnată de el şi în care, de fapt, dormi de fiecare dată la primul cat. Nazianz [1] relatează *(Orat. XVI)* că încă evreii aveau paturi înalte cu asemenea scări pentru găini, dar numai din pricina gîjgăniilor. Arca-pat moştenită era chiar atît de mare — iar un purice ar fi măsurat-o nu în diametre pămînteşti, ci în distanţa pînă la Sirius. Cînd Fixlein a dat în lături draperiile acestui dormitor colosal şi a văzut într-o oglindă mare pologul deschis, tare i-ar fi mai plăcut să fie în el ; şi, dacă ar fi putut să ia o secţiune de con a conului de întuneric din America, s-ar fi zidit în el pentru a înota doar o jumătate de oră, cu talia sa subţire ca o trestie, prin eleşteul de puf. Nici prin sorite filozofice sau calcule în lanţ mai lungi decît însuşi patul, maică-sa nu l-ar fi putut determina să pună a fi scoasă oglinda cea lată de sus, deşi marea lui masă cu oglindă nu se putea reflecta în nimic altceva, decît într-o oglindă de bărbierit ; oglinda patului a lăsat-o sus, la locul ei : „Dacă va fi să mă însor odată, am să pot să-mi văd, spre ziuă, nevasta dormind, fără să mă scol în capul oaselor în pat".

În ceea ce priveşte cel de-al doilea articol, adică bănuţii reprezentînd darul naşilor, mama lui procedase ieri destul de bine. Fusese interogată de către judecători cu privire la anii moştenitorului, iar ea îi atribuise tocmai cifra dentală de treizeci şi doi. Tare ar mai fi vrut să mintă şi să-şi vîndă feciorul, precum o inscripţie, ca mai bătrîn ; dar, şi-a dat seama că, împotriva acestei

[1] Grigore din Nazianz (aprox. 325—390), părinte al bisericii.

veniam aetatis [1], drepturile ar fi fost exceptate prin drept, că ar fi fost fals şi minciună ; dacă feciorul ar fi împlinit treizeci şi doi de ani, ar fi fost răposat de mult, după cum prea bine se poate presupune.

Şi tocmai în timp ce povestea astea, a intrat un servitor al lui Aufhammer şi i-a înmînat codirectorului, contra chitanţă şi în temeiul ratificării actului de naştere emis de maică-sa, prăjina de aur a vîrstei, alcătuită din treizeci şi două de monede, ca pe un ghionder pentru vîslit prin viaţă ; domnul von Aufhammer era prea mîndru pentru o sfadă meschină în jurul unui act de naştere burghez.

Şi astfel, printr-o generozitate mîndră, s-a dus naibii unul dintre cele mai frumoase procese, cînd pe bancul de trefilat al băncilor judecătoreşti bara de aur ar fi putut fi întinsă pînă devenea cel mai fin fir de aur. Din bucul ce nu putea fi descîlcit — pentru că în primul rînd vîrsta lui Fixlein nu putea fi documentată cu nimic, iar în al doilea rînd trebuie presupus, cîtă vreme trăia, că n-a împlinit încă treizeci şi doi de ani [2] —, din acest buc s-ar toarce şi răsuci nu numai mătase şi laţuri de strîns pînă la strangulare, dar chiar plase întregi, în care să se prindă vînatul. Dacă procesele ar dura mai mult, clienţii ar avea, de fapt, mai puţine motive să se plîngă : filozofii discută problemele filozofice mii de ani şi de-aceea bate la ochi că avocaţii vor să le rezolve pe cele juridice din actele lor chiar numai în şaizeci sau optzeci de ani. Dar asta nu e vina prietenilor dreptului ; mai curînd — aşa cum afirmă Lessing [3] despre adevăr, că nu *aflarea* lui ci căutarea îl fericeşte pe om şi că el însuşi ar renunţa la darul tuturor adevărurilor pentru dulcea trudă a cercetării — prietenul dreptului nu devine fericit

[1] Verificare juridică a vîrstei (lat.) ; aici, în sensul de : declarare înainte de vreme a majoratului.

[2] Intrucît acum, conform actelor de care dispunem, nu ne putem bizui pe altă presupunere decît pe aceea că moare la treizeci şi doi de ani, nu era posibil, în cazul că ar fi decedat la treizeci şi doi de ani după moartea testatoarei sale, să primească nici un heller, căci ţinînd seama de povestea noastră, la conceperea testamentului nu avea nici măcar un an (n.a.).

[3] Într-un pamflet intitulat *Răspuns la o replică* (1778).

prin aflare şi decizie, ci prin cercetarea unui adevăr juridic — fapt care tocmai se cheamă a purta proces şi a practica —, şi tare i-ar plăcea să se apropie veşnic de adevăr, ca hiperbola de asimptotă, fără să-l atingă, întrucît, faţă de această eternă aproximaţie, ar putea subzista cu nevasta şi copilul, ca un om cinstit.

În afară de legatul în aur, slujitorul trimis mai aducea o decizie a judecătorului, prin care i se impunea eredelui testamentar să aducă dovezi şi chitanţe pentru cheltuielile de ştanţare, pe care trebuise să le achite atunci cînd, în calitatea lui de Quintus şi de codirector, ajunsese în maşina de zimţuit a superiorilor săi ; după care urma să-şi recapete banii.

Codirectorul, care în prezent se alătura şirului milionarilor, ţinea scurtul fişic de bani în mînă ca pe un sceptru, ca pe un cep scos de la digul mării viitorului, care trebuia acum să se golească de apă şi să-i ofere toţi peştii din cuprinsul ei, crescuţi lungi, uscaţi şi stînd nemişcaţi.

Nu pot povesti totul deodată, altfel i-aş fi spus mai demult cititorului, care va fi aşteptînd de îndelungă vreme asta, că înstăritului codirector cele treizeci şi două de monede, darul naşilor, îi reprezentau prea intens cei treizeci şi doi de ani, la care se mai adăuga şi duminica a patra postpascală de azi, această noapte a Sfîntului Bartolomeu, şi această zi de 2 septembrie [1] a familiei sale. Mama, care ar fi trebuit să ştie vîrsta copilului ei, spunea că nu-şi mai aduce aminte şi că ar fi putut pune prinsoare că împlinise treizeci şi doi încă acum un an, numai că judecătorul nu era om cu care să poţi sta de vorbă. „Aş putea să jur şi eu, a adăugat capitalistul, ştiu bine cît de prost m-am simţit acum un an în duminica a patra după Paşti." De fapt, el nu vedea moartea, ca poetul, în oglinda concavă dispersatoare a fanteziei, ci o privea ca un copil, ca sălbaticul, ca ţăranul şi ca femeia, în oglinda plană de format octav de pe coperta din faţă a cărţii sale de cîntece ; şi îi apărea ca un cap aplecat de bătrînă, ce doarme într-un scaun cu zăbrele din biserică.

[1] La 2 septembrie 1792, justiţia populară din Paris a executat sentinţa împotriva a o mie de duşmani ai revoluţiei.

Şi, totuşi, azi se gîndea la ea mai frecvent decît cu un an în urmă ; căci bucuriei îi place să se contopească cu tristeţea, iar roata lăcuită a norocului este roata care scoate apa ce se revarsă în ochi... Dar geniul prietenos al acestui glob pămîntesc sau, mai curînd, de apă — căci în lumea fizică şi în cea morală sînt mai multe lacuri de lacrimi decît uscat — a păstrat pentru bietele insecte acvatice care aleargă de colo-colo pe ea, adică pentru noi, o esenţă Schweer[1] foarte specială pentru colicile pricinuite de intoxicaţiile cu plumb ale sufletului nostru ; afirm că geniul trebuie să fi studiat cu zel întreaga patologie a omenirii ; căci, pentru bietul om care nu poate plăti nici un stoic şi nici un duhovnic ca să-i alcătuiască reţete şi leacuri pentru fisurile craniului şi pieptului său, el a pus la păstrare în toate beciurile butoaie întregi cu o minunată apă pentru răni, pe care pacientul nu trebuie decît s-o ia şi s-o toarne pe plesniturile oaselor şi pe toate fleacurile — adică basamac sau bere sau niscaiva vin... Zău ! este sau nerecunoştinţă stupidă faţă de geniul medical, pe de-o parte, sau confundare teologică a îmbătării îngăduite cu beţia interzisă, pe de altă parte, dacă oamenii nu-i mulţumesc lui Dumnezeu, pentru că au, în viteză, ceva ce să le înlocuiască, în caz de tuberculoză nervoasă a vieţii, filozofia, creştinismul, iudaismul, păgînismul şi *timpul* — după cum am spus, o băutură.

Cu mult înainte de apusul soarelui, codirectorul dăduse curierului obişnuit trei groşeni buni drept plată şi pusese să-i aducă din oraş Pontaque de trei taleri — căci avea acum în buzunar o întreagă colecţie de ducaţi, pe care îi trecea printre degete toată ziua la întuneric. „Trebuie să-mi fac azi o bună dispoziţie ca de duminica a patra după Paşti, a spus el ; dacă e să fie ultima mea zi, ei bine ! atunci să fie şi cea mai veselă zi a mea." Aş fi vrut, ca Fixlein să fi făcut o comandă mai mare ; dar, el avea pretutindeni frîul moderaţiei între dinţi, chiar şi înaintea unei sîcîietoare nopţi a morţii şi în plină bucurie exultantă. Intrebarea este : oare nu s-ar fi limitat la o *singură* sticlă, dacă n-ar fi vrut să le trateze cu celelalte două pe mama şi pe domnişoara ? Dacă ar fi trăit în secolul al zecelea,

[1] Probabil un antidot împotriva intoxicaţiilor cu plumb.

cînd oamenii aşteptau ziua-de-apoi sau în alt secol, cînd aşteptau potopuri şi cînd, din pricina asta, beau tot, ca marinarii în naufragiu, el tot n-ar fi cheltuit nici *un singur* crăiţar în plus. Bucuria lui era ca, din legatul primit, să-şi achite datoria faţă de Steinberger şi să poată pleca din lume ca un om cinstit ; tocmai oamenii care ţin foarte mult la bani îşi plătesc datoriile cît se poate de cinstit.

Pontaque-ul profiriu a venit într-un moment, în care Fixlein putea compara desenele în cretă roşie şi literele roşii de titlu, pe care vinul le trasa pe obrajii băutorilor săi şi ai băutoarelor sale, cu incarnatul [1] de seară al ultimilor nori din jurul soarelui...

Fără discuţie, printre toţi spectatorii acestei istorii nu se poate gîndi nimeni la biata Thiennette mai mult decît mine, dar zău că, totuşi, n-o pot trimite înainte de vreme, din odaia unde s-a stabilit, pe scena mea istorică. Sărmana ! codirectorul nu poate dori mai fierbinte decît biograful său, ca la templul naturii să fie deschisă, ca la acela din Ierusalim, o poartă specială — în afară de cea a morţii — pe unde să treacă doar cei năpăstuiţi, pentru ca un preot să-i îmbărbăteze. Dar durerile din pieptul Thiennettei cu privire la toate perspectivele ei duse la fund, cu privire la binefăcătoarea închisă în sicriu şi la o întreagă viaţă al cărei tors se încheiase odată cu giulgiul, o împiedicaseră pînă acum — în jalea ei pe care căpitanul de piatră mai mult o făcea să sîngereze decît o alina — de la orice, cu excepţia treburilor, îi paralizaseră orice pas, pe care nu-l făcea în vederea vreunei roboteli, şi nu dăduseră ochilor ei nimic altceva care să-i zvînte sau să-i bucure, decît o pleoapă ce-i cădea în jos, plină de vise şi de somn.

Orice necaz ridică omul deasupra legilor burgheze ale ceremonialului şi îl transformă pe omul prozaic în psalmist ; numai la necaz cutează femeile. Thiennette ieşea din casă doar seara şi numai în grădină.

Codirectorul abia putea aştepta clipa cînd să se înfăţişeze înaintea prietenei sale apropiate, să-i aducă mul-

[1] Roşu-aprins, stacojiu.

ţumirile sale, iar azi, Pontaque-ul său. Trei butelii de Pontaque şi trei cupe cu picior erau puse afară, pe ţărmul ferestrei colibei sale, şi ori de cîte ori se întorcea din întunecosul defileu aflat între pădurile de flori, sorbea din paharul lui — iar mama, din odaie, bea prin fereastra glisantă.

Am mai spus că laboratorul său vital se afla în colţul sud-vestic al parcului, vizavi de castelul Escurial care se întindea pînă în sat. În colţul dinspre nord-vest înflorea un umbrar de salcîm, care părea coroana de flori a parcului. Fixlein şi-a îndreptat şi spre el preumblarea, pentru a arunca, oarecum, de acolo, din umbrarul cu zăbrele rare, o privire norocoasă pe pajiştile lungi, în căutarea Thiennettei. S-a tras îndărăt puţin speriat din faţa a două trepte de piatră, stropite de sînge proaspăt, care duceau jos, la eleşteul ce se afla în drumul său spre umbrar. Şi pe papura din apropiere era sînge. Omul se înfioară de acest ulei al fitilului vieţii noastre, oriunde l-ar găsi vărsat ; îi pare iscălitura morţii, roşie, a îngerului distrugător. Fixlein se grăbi îngrijorat spre umbrar — şi o găsi acolo pe palida lui binefăcătoare rezemată de tufele înflorite ; mîinile îi odihneau în poală cu tricotajul la care lucra, ochii erau acoperiţi de pleoape ca de pansamentul somnului, aşa cum braţul ei stîng era cuprins de bandajul real al venesecţiei ; iar amurgul le dădea obrajilor tot atît cît le luase rănile primite pînă acum, inclusiv cea de azi. După prima spaimă — nu din pricina somnului de floare, ci a tropăitului zgomotos cu care venise —, Fixlein a început să-şi desfăşoare spirala de fluture a liniei vizuale a ochilor săi şi s-o aştearnă pe petalele neclintite ale acestei flori. În fond — pot să afirm asta — azi era prima dată că o privea ; intrase în al patrulea deceniu şi încă mai credea că nu-i e îngăduit să observe la o domnişoară decît veşmintele, nu şi trupul, şi că trebuie să-i stea la dispoziţie numai cu urechile, nu şi cu ochii.

Pun pe seama palanului ridicător al electrizantei sticle întăritoare de Pontaque faptul că Fixlein şi-a luat inima în dinţi să facă degrabă... calea întoarsă, pentru a reveni apoi şi a folosi faţă de adormită, în doze mai mari, mjloacele trezitoare ale tuşitului, strănutatului, tropăitului şi strigatului cîinelui. A o lua cumva de mînă şi a o

trezi din somn cu o scuză medicală, asta ar fi fost un act de curaj de care nu s-ar fi dovedit niciodată capabil, cîtă vreme mai putea sta în picioare din cauză de Pontaque şi mai avea raţiune.

Pe scurt : a trezit-o şi altfel.

Obosito, năpăstuito ! Cît de încet ţi se deschid ochii ! Cel mai cald emplastru de pe pămînt, somnul, s-a deplasat, iar adierea nocturnă a amintirii suflă iarăşi pe rănile tale dezvelite. — Şi, totuşi, zîmbitorul tău prieten din copilărie era cel mai frumos lucru pe care putea să cadă privirea ta, cînd a coborît din grădina atîrnată a visului în cea umilă din juru-ţi. —

Ştia ea însăşi prea puţin — iar codirectorul absolut nimic — că îşi înclina, pe nebăgate de seamă, petalele spre rangul acestui corp lumesc, adică spre Fixlein ; semăna cu o floare italienească, ce cuprinde în ea, bine ascunsă, o urare de Anul Nou, pe care adresantul nu se pricepe numaidecît s-o scoată la iveală. Acum, lanţul de aur de la roata hidraulică a binefacerii ei o lega de el la fel de strîns ca pe el de ea. Dădu numaidecît ochilor şi tonului ei o aparenţă de bucurie ; căci nu-şi expunea lacrimile, precum catolicii pe cele ale lui Christos, într-o fiolă-relicvă, pe altare, pentru a fi adulate. Fixlein putu să-şi înceapă foarte cuviincios invitaţia la împărtăşania bolnavului cu Pontaque, printr-o lungă mulţumire întru mijlocirea care îi deschisese sursele ajutorului pentru asta. Thiennette se ridică încet şi merse cu el la depozitul de vin ; dar codirectorul nu era atît de deştept, sau mai curînd îndrăzneţ, ca s-o fi condus el la început ; mai uşor ar fi oferit unei fete mîna sa (cu verighete adică), decît braţul. O singură dată în viaţă condusese o contesă milaneză de la teatru pînă acasă — ceea ce fireşte că n-ar fi de crezut, dacă lucrurile nu s-ar fi prezentat astfel, încît să fie nevoit s-o facă, deoarece ea, ca străină, după ce se rătăcise de ai ei, îl apucase de braţ, ca pe un abate îmbrăcat în negru, şi îi poruncise s-o ducă pînă la hotelul unde locuia. Dar el ştia să se poarte şi a condus-o doar pînă la portalul locuinţei sale, de unde i-a arătat cu degetul hotelul ce se zărea, cu treizeci de ferestre luminate, pe altă uliţă.

Nu-i el de vină pentru asta. Dar astăzi, abia ajunsese cu ostenita Thiennette pînă la malul eleşteului, în care frica superstiţioasă de abuzul vrăjitoresc vărsase sîngele pur al braţului ei stîng, cînd Fixlein, de teamă ca ea să nu se prăvale pe mal în jos cu restul sîngelui ei, a pus stăpînire cu multă îndrăzneală pe braţu-i suferind. Astfel, mult Pontaque şi un pic de curaj pot face oricînd pe un codirector să pună mîna pe o domnişoară. Jur însă că, şi în faţa podvalului cu vin, din faţa ferestrei, a perseverat în ipostaza lui de conducător. Ce grup blînd în penumbra pămîntului, cînd apele întunecate ale nopţii se lăsau tot mai jos, pentru că lumina argintie a lunii începuse a ricoşa în măciulia de aramă a turnului ! Numesc grupul „blînd", pentru că e alcătuit dintr-o fată care a sîngerat de două ori, dintr-o mamă care mulţumeşte încă o dată, în lacrimi, pentru fericirea copilului ei şi dintr-un om pios şi modest, care le toarnă amîndorura în pahar şi bea în sănătatea lor şi care simte în vine un fluviu de lavă arzător, ce îi curge prin inimă clocotind şi ameninţînd s-o topească, pînă la urmă, bucată cu bucată şi s-o ia cu sine. — O feştilă de seu sta acolo afară între cele trei butelii şi cele trei pahare, ca raţiunea între pasiuni ; — de aceea codirectorul privea întruna la geamurile ferestrei ; căci în ele se contura (întunericul din cameră slujea de foiţă oglinditoare), printre alte chipuri care-i erau dragi lui Fixlein, şi cel mai drag, pe care nu îndrăznea să-l privească decît reflectat, chipul Thiennettei.

Fiece minut devenea o sărbătoare a constituirii confederaţiei, iar fiece clipă devenea un sabat premergător acesteia. Luna prinsese a licări din roua serii şi Pontaque-ul din ochii lor, iar aracii fasolei aruncau un grilaj de umbre mai scurte. Globuleţele de argint-viu ale stelelor atîrnau în vălul nopţii, contopindu-se tot mai mult. — Aburul fierbinte al vinului i-a pus pe amîndoi din nou în mişcare, ca pe nişte maşini cu vapori.

Nimic nu face inima mai plină şi mai cutezătoare decît plimbatul în sus şi-n jos prin noapte. Fixlein o conducea acum fără teamă pe domnişoară. Din pricina braţului scrijelit, Thiennette nu putea pune decît mîna ei într-a lui, cuprinzînd-o, iar Quintus, pentru a prelua jumătate din strînsoarea ei, apăsa cu braţul degetele

domnișoarei pe pieptul lui, cît putea mai bine. Ar trebui să n-ai nici un fel de atitudine în privința vieții, pentru a putea fi stăpîn pe a ta. Între timp fleacurile sînt brutăria de aprovizionare a iubirii ; — degetele sînt instrumentele de descărcare electrică ale unui foc ce mocnește în toate fibrele ; — suspinele sînt notele sensibile ale inimilor convergente, iar cel mai rău și mai puternic lucru în asta e o nenorocire ; căci flacării iubirii îi place să plutească pe apa lacrimilor, ca flacăra de naft. Două boabe de lacrimă, una în ochiul străin, cealaltă în cel propriu, ar alcătui din două lentile convexe un microscop, care ar mări totul și ar transforma toate suferințele în farmec. Sex bun ! și eu consider frumoasă orice nefericită, și poate că de aceea ești demn de epitetul „frumos", pentru că ești cel care suferi !

Și, dacă profesorul Hunczovsky [1] din Viena a reprodus în ceară rănile tuturor mădularelor pentru a-i învăța pe elevii săi cum să le vindece, eu prezint fisurile și cicatricele sufletului tău, sex bun, în imagini mici, chiar dacă o fac numai pentru a împiedica mîinile brutale să-ți pricinuiască altele noi. —

Thiennette nu resimțea atît de profund pierderea moștenirii, cît pe cea a testatoarei — și asta din pricina unei trăsături, pe care i-a și povestit-o mamei lui Fixlein, așa cum i-o povestește lui acum. Căci atunci cînd, în ultimele două nopți de zăcere ale căpitănesei, în care veghea febrilă nu i-a arătat altceva decît cadavrul nocturn și trăsurile de doliu ale binefăcătoarei ei, Thiennette a stat la picioarele patului în fața ochilor rigizi, adeseori i s-au prelins pe obraji, fără să bage de seamă, lacrimi repezi, fiindcă își zugrăvea anticipat, în gînd, îmbrăcarea grea și neajutorată a binefăcătoarei, pentru a fi pusă în sicriu. Odată, după miezul nopții, bolnava a îndreptat degetul arătător spre buze. — Thiennette n-a înțeles-o, s-a sculat de pe scaun și s-a aplecat deasupra feței ei. — Slăbită, căpităneasa a vrut să-și ridice fața spre cea care o veghea și — doar și-a rotunjit buzele. — În cele din urmă, pe Thiennette a străfulgerat-o ideea de a o îmbrățișa

[1] Johann Nepomuk Hunczovsky (1752—1798), profesor de anatomie.

ea pe paralitică, ale cărei brațe inerte nu mai puteau strînge la piept nici o inimă iubită. — Și atunci și-a apăsat, cu foc și cu lacrimi în ochi, gura fierbinte pe gura ei mai rece — și a tăcut ca și cea lipsită de grai — și a îmbrățișat-o numai, fără a fi îmbrățișată și ea. Către ora patru, degetele au zvîcnit iar ; s-a aplecat din nou peste gura ei încremenită — dar nu fusese un semn ; căci gura prietenei înțepenise și se răcise sub lunga sărutare...

Cît de adînc nu pătrundea acum, în fața infinitului chip veșnic al nopții, tăișul gîndului, în sufletul cald al lui Fixlein ! „O tu, sărmană de lîngă mine ! N-ai parte de nici o întîmplare norocoasă, de nici un amurg purpuriu ca acela care mai licărește reflex acum pe cer, parcă a perspectivă pentru duminică — ești fără părinți, fără frați, fără prieteni, doar așa, singură, într-un loc de pe pămînt care se ofilește și se golește, iar tu, floare de toamnă lăsată în urmă, te clatini însingurată și înghețată deasupra miriștii rămase după otava trecutului." — Acesta era sensul gîndurilor sale, ale căror vorbe lăuntrice sunau : „Sărmana domnișoară ! n-are nici măcar un văr feudal, nimeni de viță nobilă n-o ia, iar ea îmbătrînește astfel uitată, și doar este atît de bună la inimă — pe mine m-a făcut fericit — ah, dacă aș avea numirea în parohia din Hukelum, aș încerca..." Viața lor de-o parte și de alta, pe care o legătură strînsă și tăioasă a destinului o împletise atît de solid, se înfățișa acum înfășurată într-un văl, iar el își conducea prietena îndărăt — căci un om nerod este transformat, într-o oră și jumătate, în omul cel mai îndrăzneț și rămîne astfel și după aceea —, o conducea spre ultima sticlă, pentru a îneca în ea toți scaieții și pasiflorele tristeții care răsăreau. Remarc în treacăt, că asta e o prostie : căci viața scrijelită este plină de vase de sevă ca și de struguri, iar o inimă ușor neliniștită e înmuiată pînă la lacrimi de băuturile bucuriei.

Cine nu e de acord cu mine, îl rog acum doar să se uite la codirector, care dovedește, ca un silogism, principiul meu rezultat din experiență. — Poate că am putea ajunge la perspective filozofice, dacă am cerceta cauzele, pentru care tocmai băuturile — adică, la urma urmei, o secrețiune mai bogată a spiritului nervilor — îl fac pe om pios, moale și poetic în același timp. Poetul este, ca și al său părinte

al muzelor, un *tînăr etern* şi este ceea ce alţi oameni sînt doar o singură dată — adică *îndrăgostit* — sau numai după Pontaque — adică ameţit —, în tot timpul zilei, în tot timpul vieţii. Fixlein, care de dimineaţă nu fusese poet, deveni unul acum, noaptea ; vinul îl făcu pios şi moale ; clopoţeii armonicii din om, care sînt ecoul lumii superioare, trebuie să fie menţinuţi umezi, ca aceia de sticlă, pentru a putea funcţiona aici.

Acum se afla cu domnişoara Thiennette în faţa eleşteului unduit de valuri, în care tremura cea de-a doua emisferă albăstrie a cerului cu stele ce se clătinau şi pomi care filfîiau ; — drumurile albe şi cotite urcau, întunecate, peste colinele verzi ; — pe un deal, roşeaţa amurgului se prăbuşea, pe altul se înălţa pîcla nopţii ; — iar deasupra tuturor acestor frămîntate neguri ale vieţii era atîrnat, imobil şi arzînd cu flăcări, candelabrul cu mii de braţe al cerului de stele, şi fiecare braţ purta o cale lactee ce ardea...

În clipa aceasta bătu ceasul unsprezece... În asemenea scene, se întinde în om o mînă necunoscută care scrie pe inima lui, într-o limbă străină, acel îngrozitor *menetekel* [1] etc. — „Poate că la douăsprezece am şi murit", se gîndea prietenul nostru, în care duminica a patra după Paşti se înălţa acum cu toate eşafodurile ei vopsite în negru.

Întreg viitorul drum al crucii sortit prietenei sale se afla acum, plin de ghimpi şi de ţepi, în faţa lui şi el vedea fiece urmă însîngerată, din care îşi scosese piciorul — ea, cea care aşternuse moale, cu flori şi petale, propriul lui drum. Atunci nu s-a mai putut abţine să tremure din tot trupul şi din glas şi de a-i spune solemn : „Şi dacă va fi scris ca Domnul să hotărască încă azi în privinţa mea, o întreagă jumătate a averii mele să-ţi rămînă dumitale ; căci indescriptibilei dumitale bunătăţi îi datorez faptul că n-am nici o datorie, precum puţini dintre dascălii şcolii".

Necunoscătoare a sexului nostru, Thiennette trebuie să fi interpretat asta, în mod eronat, ca o cerere în căsă-

[1] De fapt, *mene tekel upharsin* (în ebraică : cîntărit şi găsit prea uşor, regatul tău va fi împărţit) ; conform *Vechiului Testament*, aceste cuvinte au apărut, scrise de o mînă, pe un zid, în faţa regelui babilonean Balthasar (secolul al VI-lea î.e.n.).

torie şi a strîns, azi pentru prima oară, cu degetele braţului rănit, braţul singurului om viu, prin care bucuria, iubirea şi pămîntul se legau strîns cu inima ei. Codirectorul, bucuros-speriat de prima apăsare a unei mîini feminine, a încercat să-i prindă mîna stîngă cu dreapta sa îndoită spre ea ; iar Thiennette, observînd îndoirea zadarnică, şi-a ridicat degetele de pe braţul lui, sub care şi-a petrecut braţul ei bolnav, şi a lăsat întreaga mînă stîngă în cea dreaptă a lui. Doi îndrăgostiţi locuiesc în Flispergalerie [1], unde cel mai mic suflu se însufleţeşte într-un sunet. Bunul codirector a primit şi a dublat fericita apăsare a iubirii, cu care bietul suflet neputincios caută — bîlbîind, prizonier, însetat şi nebun — un limbaj fierbinte ce nu există ; — era copleşit — n-avea curajul să se uite la ea, ci căta înainte spre roşeaţa amurgului, spunînd (şi în clipa asta lacrimile îi curgeau, dintr-o inexprimabilă iubire, fierbinţi pe obraji) : „Ah, vreau să-ţi dau totul, averea şi sîngele şi tot ce am, inima mea şi mîna mea".

Thiennette voia să-i răspundă, dar după o privire într-o parte, a scos un ţipăt de spaimă : „Vai, Doamne !" — Fixlein s-a întors brusc spre ea şi a văzut mîneca de muselină albă îmbibată de sîngele ei, pentru că, petrecîndu-şi braţul pe sub braţul lui, deplasase bandajul de pe venesecţie. Iute ca fulgerul, Fixlein a dus-o sub umbrar, unde a putut să se aşeze. Sîngele care năvălea începuse a picura pe rochie ; iar codirectorul s-a făcut mai galben ca Thiennette, căci fiecare picătură era luată din sîngele inimii lui. Braţul alb-albastru ca hîrtia poştei fu descoperit — bandajul fu făcut sul ; — Fixlein scoase grăbit din buzunar o monedă de aur, o aplică, după cum se obişnuieşte în cazul arterelor cu rană deschisă, pe izvorul ce ţîşnea, şi se închise, cu acest zăgaz de aur şi cu bandajul înfăşurat pe deasupra, poarta prin care se revărsa viaţa ei chinuită. —

După ce totul s-a terminat, Thiennette a privit spre el, palidă, dar ochii ei erau două izvoare strălucitoare ale unei indescriptibile iubiri pline de durere şi de recunoştinţă.

[1] În biserica Saint Paul din Londra, unde cel mai mic sunet răzbate pînă departe, peste un spaţiu de o sută patruzeci şi trei de picioare (n.a.).

Istovitoarea sîngerare îi etala sufletul în suspine. Thiennette era nespus de duioasă și inima ei sfîșiată de atîția ani, de atîtea săgeți, se scufunda, cu toate rănile-i, în fluvii de lacrimi calde pentru a se vindeca, așa cum fluierele plesnite se închid prin șederea în apă și își regăsesc, în ea, sunetul. — În fața unei asemenea făpturi magice, în fața unei asemenea iubiri transfigurate, prietenul ei plin de compasiune se topea între flăcările bucuriei și durerii ; astfel că în sunete înăbușite, și tras în jos de iubire și fericire, se aplecă asupra bunului chip palid și divin, strivindu-i doar buzele, fără a i le săruta, pînă ce atotputernica iubire înfășură în jurul lor toate brîiele sale, răsucindu-le tot mai strîns și mai strîns, și pînă cînd cele două suflete, încîlcite între patru brațe, se contopiră ca lacrimile. — Oo, întrucît acum ceasul bătea ora douăsprezece, ca pentru moarte, fericitul era nevoit să-și închipuie că buzele ei îi sorb sufletul de istov, iar toate fibrele sale și toți nervii vieții sale s-au încovoiat, zvîcnind și s-au strîns în jurul ultimei inimi de pe pămînt, în jurul ultimei sale fericiri... Da, fericitule, ai strivit la piept iubirea ta, întrucît te gîndeai că te stingi din pricina iubirii tale...

Dar, nu s-a stins. După ora douăsprezece, o vie adiere a dimineții plutea printre florile emoționate și întreaga primăvară respira din plin. Fericitul, care ridica stavile chiar și unei mări de bucurii, i-a amintit celei ce pierduse sînge, și care era acum mireasa lui, de primejdia răcelii nopții, iar el și-a adus aminte de primejdia răcelii nopții mai lungi a morții, de care scăpase pentru ani îndelungați. — Au ieșit inocenți și fericiți din clarobscurul logodnei, ajurat de flori albe de salcîm și de fluturașii strălucitori ai lunii. — Iar afară au avut impresia că un întreg și întins trecut se prăbușise în fața lor, ca printr-o alunecare de teren ; totul era nou, luminos și tînăr. — Cerul era plin de boabele de rouă scăpărătoare ale dimineții eterne, iar stelele se destrămau tremurînd și cădeau, descompuse în raze, în inimile oamenilor de jos. — Luna acoperise și aprinsese grădina întreagă cu sursa ei de lumină și atîrna sus, într-un albastru neînstelat, de parcă se hrănea cu stelele cele mai apropiate, și părea să fie o mică primăvară

îndepărtată și un cap de Christ care surîde din iubire de oameni. —

În această lumină, s-au privit pentru prima oară după întîiul cuvînt de iubire, iar cerul scăpăra ca o vrajă în trăsăturile blînd fluidificate, cu care primul extaz al dragostei se vădea încă pe chipurile lor...

Visați, dragilor, așa cum ați vegheat, atît de fericiți ca în paradis, atît de nevinovați ca în paradis !

A ȘASEA CUTIE CU FIȘE

TAXE PENTRU FUNCȚII — UNA DINTRE CELE MAI IMPORTANTE PETIȚII

Cel mai minunat lucru a fost trezirea în așezarea sa europeană din patul cavaleresc ! — Cu febra inflamatorie și gîdilător-măcinătoare a iubirii în piept, jubilînd că trecuse în mod fericit peste programul inaugural al declarației de dragoste, cu dulcea înviere din profetica îngropare de viu și cu bucuria că acum, pentru prima oară de cînd împlinise treizeci de ani, avea speranțe mai întemeiate într-o viață mai lungă decît cu zece ani în urmă — și nu însemna asta cel puțin șaptezeci de ani ? — cu tot acest balsam de viață fermentînd, Fixlein ședea culcat acolo și rîdea în sus spre portretul scînteietor din pologul cu oglinzi al patului ; dar n-a putut sta mult, trebuia să se miște. Unuia mai puțin fericit i-ar fi fost de-ajuns să măsoare suprafața patului — cum fac unii pelerini cu lungimea pelerinajului lor —, nu atît cu pasul, cît cu lungimi de trup sau cu diametre ale pămîntului. Dar, nici una, nici două, Fixlein a trebuit să sară din pat, oarecum direct în viața caldă ce curge necontenit ; — apucase din nou de-un picior dragul lui pămînt și pe deasupra și co-directoratul și o mireasă. În plus, jos, i-a mărturisit și maică-sa că astă-noapte se strecurase cu adevărat pe sub coasa morții, ca un fir de iarbă mlădios, și că ieri nu voise să i-o spună numai de frica fricii lui. Și acum îl treceau fiori reci — mai ales că azi era treaz —, cînd privea în

sus la stînca tarpeiană [1], aflată acum la o depărtare de patru ceasuri și pe ale cărei steiuri stătuse ieri împreună cu moartea.

Singurul lucru care-l necăjea era că azi era luni și trebuia să se întoarcă îndărăt la gimnaziu. Nicicînd nu avusese, pe șoseaua ce ducea spre oraș, o asemenea supraîncărcătură de bucurii. Acum, după ora patru în zori, ieși din casă, îndopat cu cafea (pe care o bea la Hukelum numai de dragul maică-si, care mai scurgea acest vin femeiesc încă două zile din drojdia rămasă pe fund), în dimineața de mai ce mijea *răcoritor* (căci bucuria are nevoie de răcoare, iar necazul de soare) ; — logodnica sa îi ajungea la urechi (de fapt, nu întîmpinîndu-l, dar totuși) cu matinalul ei cîntec din depărtare ; — el făcu doar un ocol momentan pînă în portul fericirii din umbrarul de salcîmi îmbătat de flori, umbrar care, ca și pactul încheiat în el, n-are ghimpi ; — își muie mîna fierbinte în baia răcoroasă a frunzișului acoperit de rouă ; — se bălăci cu plăcere prin loțiunea cosmetică a boabelor de rouă pulverizate peste cîmpii, care devorează de pe ciubote culoarea ce-o așterne pe chipuri (căci acum, cu treizeci de ducați în buzunar, un codirector își poate permite să aibă două perechi de ghete). — Luna (ca un fel de pecete a fericirii sale de ieri) dădea să apună, în sfîrșit, ca o găleată a luminii, golită, iar în zori se ridica o a doua găleată plină ochi, soarele, și aversele luminii fluturau tot mai larg. —

Orașul era scăldat de divinele flăcări ale dimineții ; aici bagheta lui magică (fișicul de aur, pe care îl purta întreg la el, cu excepția unei șaisprezecimi de țol pe care o rupsese) începu să ciocănească prin toate locurile unde se ascundeau exploatarea plăcerii și filoanele ei de argint, iar prospectorul nostru cu bagheta magică descoperi ușor că orașul și viitorul erau un întreg și autentic Potosi [2] al bucuriilor.

[1] De pe stînca tarpeiană, aflată pe povîrnișul Capitoliului din vechea Romă, erau aruncați răufăcătorii.

[2] Capitală a provinciei cu același nume, Potosi era în secolul al XVII-lea cel mai important oraș din Bolivia și din întreaga Americă de Sud.

În mica sa odăiță de codirector căzu în genunchi și îi mulțumi lui Dumnezeu — nu atît pentru moștenire și mireasă, cît pentru viața sa ; căci duminică dimineața plecase îndoindu-se că se va mai întoarce ; iar eu, din dragoste pentru cititor, fiindcă mă gîndeam că o să fie cuprins de teamă, am atribuit mai sus, cu viclenie, călătoria lui Fixlein mai mult poftei sale de a cunoaște testamentul, decît dorinței de a și-l face pe-al său în fața mamei lui. Orice însănătoșire este o readucere și palingeneză [1] a tinereții noastre ; omul iubește cu inima cea nouă pămîntul și pe cei ce se află pe el. Codirectorului îi venea să ia de gît și să alinte întreaga penultimă clasă ; dar n-o făcu decît față de adjutantul său, elevul dintr-a patra de liceu, care în prima cutie de fișe era încă într-a cincea...

Primul drum din orele de după-amiază a fost în casa meșterului Steinberger unde, fără a scoate vreun cuvînt, a numărat pe șin, pe masă, cincizeci de florini, în ducați. „În sfîrșit, a spus Fixlein, mă achit de jumătate din datoria mea cu multe mulțumiri.“ — „Ei, domnule codirector, a răspuns șeful încartiruirilor din regiment, continuînd să umple cîrnați, în polița mea sta scris : de plătit după denunțarea bilaterală anticipată cu un sfert de an. — Căci altfel, cum am exista alde noi ? — Dar vreau să-ți schimb monedele de aur.“ — Apoi l-a sfătuit că ar fi mai înțelept lucru, dacă ar lua din ei cîțiva guldeni și și-ar comanda o pălărie și ciubote mai acătării. Și a mai adăugat că dacă vrea să dea să-i pregătească pielea de vițel și șase blăni de iepure, îl așteaptă toate sus. — Ar trebui de fapt să-mi spun, că cititorilor mei le e la fel de puțin indiferent ca și măcelarului, dacă eroul unei asemenea istorii îi iese sau nu înainte cu o pălărie ca un capac de tigaie soios și cu cizme ca niște cilindri de pompă sau pulpane de armură. — Pe scurt, omul nostru le purta cu gust și fală încă înainte de Sînziene.

Acum trebuiau lucrate două compuneri extrem de importante — în fond numai una : petiția pentru parohia din Hukelum — ; cu care prilej am senzația că ar trebui

[1] Renaștere, revenire.

să dau și eu însumi o mînă de ajutor... Ar fi o nerozie, dacă tocmai acum întreg publicul n-ar mai fi atent.

În primul rînd, codirectorul a adunat laolaltă și a netezit toate chitanțele consistoriului și consiliului, sau mai curînd recipisele de vamă pentru accizele de folosire a drumurilor, pe care trebuise să le dea înainte de-a se ridica barierele ce străjuiau la postul de Quintus și la cel de codirector ; căci executorul testamentului căpitănesei trebuia să-i restituie totul, pînă la o para, așa cum spuneau chitanțele. Un altul ar fi adunat mai cu ușurință toate aceste accize pentru slujbe, uitîndu-se doar să vadă cît este... dator, căci aceste chitanțe de datorii și acele chitanțe de vamă se explică și se legalizează reciproc. Dar la Fixlein predomina altă împrejurare secundară, despre care nu pot relata nimic decît după cele ce urmează.

Îl cam necăjea puțin faptul că nu trebuise să plătească și să împrumute mai mult de 135 florini, 41 crăițari și $^1/_2$ para pentru cele două slujbe ale sale. De fapt, moștenirea trecea numaidecît din mîinile executorului testamentar în acelea ale maistrului cu încartiruirea regimentului ; dar, cum omul este smintit de la bun început, i-ar fi plăcut totuși să vadă că avea mai mult de plătit și deci de moștenit. Parcă trăsese întreg codirectoratul la roata norocului pentru o miză de nouăzeci de florini amărîți ; și cititorul se va mira de un asemenea debit mic ; ce va zice, însă, cînd îi voi spune că există țări, unde taxele de intrare în clasele de școală sînt și mai moderate ? În ținutul Scheerau, un codirector costă doar optzeci și opt florini, iar Fixlein avea de încasat poate întreitul acestei sume. Fără a ne mai gîndi la Saxonia, unde de fapt un învățător sau un preot nu plătește absolut nimic — ceea ce era, firește, și de așteptat din partea leagănului reformei în religie și în beletristică — ; odată cu vremea luminismului s-a ajuns atît de departe în landul Bayreuthului, de pildă la Hof, încît nu mai trebuie să plătească nimic înainte de intrarea în funcție nici chiar un *quartus* [1] —, dar ce spun eu un *quartus* — un *ter-*

[1] Al patrulea profesor în ierarhia unei școli germane.

tius [1] —, dar ce spun eu un *tertius* —, nici chiar un codirector decît :

Florini renani	crăiţari renani	
30	49	pentru angajarea la consistoriu
4	—	de dat sindicului oraşului pentru numire
2	—	primarului în funcţiune
45	7 1/2	pentru decretul guvernamental
Total 81 florini	5 1/2 crăiţari	

Chiar dacă cheltuielile de tipar ale unui director se ridică ceva mai mult la unele capitole, totuşi un tertius, un quartus ies şi mai ieftin din presă decît chiar un codirector. Mărturisesc sincer, că în felul acesta, un dascăl de şcoală o poate scoate la capăt, întrucît încă în primul an are un excedent asupra acestei *codiţe pecuniare* a funcţiei sale. Un profesor secundar trebuie să avanseze din clasă în clasă, ca elevii lui, pentru ca împrumuturile sale de stat împreună cu dobînzile de întîrziere să se ridice la atît cît încasează el în ultima clasă. Şi, în plus, orînduielile noastre nu sînt împotrivă — cum erau încă cele ateniene —, ca omul să intre în funcţie înglodat în datorii, ci fiecare urcă nestingherit, de la o treaptă la alta, cu ranița poverii datoriilor sale. La funcţiile bisericeşti cu venituri mari, papa percepe veniturile primului an sub titlul de *annate* şi dăruieşte totdeauna o funcţie mare posesorului uneia mici, pentru a spori concomitent încasările străine şi pe cele proprii ; am impresia, însă, că între papalitate şi luteranism se vădeşte o frumoasă deosebire prin faptul că toate consistoriile acestora din urmă nu percep de la slujitorii şcolii şi bisericii decît abia două treimi din primele venituri anuale, chiar dacă sînt şi ei la fel de interesaţi, ca şi papa, în rămînerea vacantă a posturilor.

S-ar putea să mă învrăjbesc cu electoratul Mainzului, dacă mărturisese că am cercetat în *Corp. jur. pupl.*

[1] Al treilea profesor în ierarhia unei şcoli germane.

germ. al lui Schmauss [1] ordonanța de taxare a cancelariei Curții imperiale din electoratul Mainz din 6 ianuarie 1659 și că am văzut de acolo cît vrea cancelaria Curții imperiale să încaseze, coroborat cu un consistoriu. De pildă, cine vrea să fie gătit și uns poet laureat *(poeta laureatus)* are de plătit cincizeci de florini taxă și douăzeci florini pentru drept de cancelarie, cînd cu douăzeci de florini *mai mult* ar fi putut deveni codirector, care este un asemenea poet în subsidiar și *ex officio* [2]. — Înființarea unui gimnaziu este autorizată pentru o mie florini ; o sumă neobișnuită, cu care toți profesorii gimnaziului înființat pot acoperi taxele de intrare ale sălilor lor de clasă. Un baron, care ajunge oricum adeseori bătrîn, fără să știe cum, trebuie să cumpere *venia aetatis* [3] cu două sute de guldeni peșin, în timp ce cu jumătate din suma asta ar fi putut ajunge om de școală, în care calitate i-ar fi venit de la sine vechimea, adică *vîrsta*. — Și mii de asemenea lucruri ! — Ele dovedesc însă, că statele și cercurile imperiale nu stau rău, cînd prostiei i se acordă mai scump ridicarea în rang, decît hărniciei, și unde costă mai mult să înființezi o școală decît s-o slujești.

Ceea ce am spus, în privința asta, unui principe este, ca și ce mi-a spus un sindic orășenesc în privința asta, prea ciudat, pentru a fi trecut cu vederea aici numai din simpla teamă de digresiuni.

Sindicul orașului — un bărbat cu judecată și de un patriotism înflăcărat, care încălzea cu atît mai binefăcător, cu cît omul aduna razele acestuia într-*un singur* focar și le îndrepta asupra sa și a familiei sale — mi-a dat (pe atunci consideram pesemne fiece bancă de școală și scară a unei școli drept o *bancă* și o *scară cu fuștei*, pe care sînt puși oameni la caznă) cel mai bun răspuns la multe : „Dacă un profesor nu cheltuiește decît treizeci de taleri crăiești [4], dacă nu cumpără în fiecare an mai multe măr-

[1] Johann Jakob Schmauss (1690—1757), savant jurist, a publicat în 1745 *Codicele dreptului public în Sfîntul Imperiu Roman, pentru scopuri didactice.*

[2] Din oficiu (lat.).

[3] Îngăduința, menajarea juridică a celor în vîrstă (lat.).

[4] De atît are nevoie omul pe an în Germania, după părerea politicienilor (n.a.).

furi fabricate decît au calculat politicienii pentru fiecare individ, adică de cinci taleri crăieşti şi nici mai multe chintale de hrană decît presupun aceştia, şi anume, zece — pe scurt : dacă trăieşte ca un tăietor de lemne înstărit, atunci ar trebui să-şi vîre dracu' coada, ca să nu vrea să pună deoparte anual atîta profit cît însumează pînă la urmă dobînzile datoriilor sale pentru slujbă." —

Pesemne că sindicul nu m-a convins încă pe-atunci, pentru că mai apoi i-am spus prinţului [1] din Flachsenfingen : „Preamilostive stăpîn, n-o ştiţi, dar eu da — nici un actor din trupa voastră n-ar juca rolul profesorului din *Fiul pierdut* al lui Engel [2] măcar trei zile pentru suma pentru care orice dascăl autentic trebuie să-l joace în toate zilele unui an. În Brandenburg, invalizii devin învăţători, la noi învăţătorii devin invalizi"...

Dar să ne-ntoarcem la poveste ! Fixlein a întocmit lista datoriilor coroanei sale, dar dintr-un cu totul alt motiv, decît îşi va imagina cititorul, care are tot timpul în cap testamentul. Pe scurt : voia să devină preot la Hukelum. Ah, să ajungă preot în locul unde se afla leagănul său şi toate grădinile copilăriei sale, apoi mama sa, şi umbrarul logodnei — asta era o poartă deschisă spre un nou Ierusalim, chiar admiţînd că postul ar fi fost o slăbănoagă parohie pentru penitenţă. Principalul era că, dacă avea să fie numit, putea să se însoare. Deoarece ca firav codirector, strîngînd cureaua vestei sale de mizerie, cu venituri din care nu putea acoperi nici preţul de cumpărare al... pungii pentru ele, mai curînd putea agonisi fitilul şi seul pentru o lumînare de mort, decît pentru una a miresei.

Căci, în general, în statele bune, slujitorii nu-şi pot îngădui să se însoare, precum nu poate soldăţimea. Am descoperit de ce n-o puteau face, în *De antiquitatibus*

[1] Acest ton ciudat, pe care vorbesc cu un prinţ, este scuzat doar printr-o relaţie la fel de ciudată, în care se află biograful cu prinţul din Flachsenfingen şi pe care aş dezvălui-o cu plăcere aici, dacă n-aş avea speranţa că am şi făcut-o destul de limpede, pentru toată lumea, în cartea mea, pe care i-o voi dărui de Paşti 1795 sub titlul *Zile de poştă cîinească* (n.a.).

[2] E vorba, de fapt, de comedia *Fiul recunoscător* (1771) de scriitorul şi directorul de teatru Johann Jakob Engel (1741—1802).

academicis de Conring [1], unde se face dovada, pe fiecare pagină, că mînăstirile erau iniţial şcoli. Acum şcolile sînt mînăstiri şi, prin urmare, se caută să-i oblige pe profesori măcar la oarecare imitare a celor trei legăminte monahale. Legămîntul supunerii poate fi impus cumva, în primul rînd, prin inspectorii şcolari ; dar al doilea legămînt, al celibatului, ar fi mai greu de împlinit, dacă nu s-ar fi avut grijă, printr-una din cele mai bune dispoziţii ale statului referitoare la al treilea legămînt, adică la o frumoasă egalitate în sărăcie, ca nimeni să nu aibă nevoie de mai multe *testimonia paupertatis* [2], decît cel care le face ; — atunci să poftească acest om să-şi ia o jumătate conjugală, cînd fiecare din cele două jumătăţi are un stomac întreg şi nimic altceva decît semimetale şi bere slabă...

Ştiu că milioane dintre cititorii mei ar scrie, ei înşişi, petiţia codirectorului şi ar merge călare cu ea la Schadeck, la stăpînul feudal, numai pentru ca bietul de el să capete staulul de oi împreună cu casa de nuntă construită alături, fiindcă îşi dau seama că apoi ar putea să fie scrisă una din cele mai bune cutii de fişe, care au fost scoase vreodată dintr-o cutie de litere tipografice.

Petiţia lui Fixlein era excepţional de bună şi de neobişnuită ; ea înfăţişa căpitanului patru motive :

1. era copil al satului, părinţii şi străbunii săi îşi cîştigaseră merite în Hukelum, aşadar ruga etc. ;

2. în cazul în care ar obţine parohia, ar putea uşor să acopere singur pasivul datoriilor, dovedite aici cu documente, de 135 florini franconi, 41 crăiţari şi 1/2 de para, al căror fond de amortizare i-l oferă un testament de neuitat, şi cu asta renunţă la legat etc.

Notă liberă din partea mea. Se vede că vrea să-l corupă pe domnul naş al său, pe care testamentul doamnei îl înfuriase nespus. Dar, iubite cititor, primeşte-i cu îngăduinţă, unui sărman dascăl şi cal de şcoală strîmtorat,

[1] Herman Conring (1606—1681), savant jurist şi medic, a cărui operă, *Despre antichităţi academice* (1651), cuprinde contribuţii la istoria universităţii.

[2] Certificate de paupertate (lat.).

ce trage din greu, o formulare nedelicată care, firește, n-ar putea fi niciodată a noastră. Ține seama că : Fixlein știa despre căpitan că era un cărpănos față de burghezi și o găscă de jumulit care dăruia totul nobililor. De asemeni, se prea poate ca Fixlein s-o fi auzit de la seniorii cu drept de patronat, de pe bancheta cavalerilor, care într-adevăr n-au vîndut atît de mult biserici și cimitire (cu care în Anglia se face, totuși, negoț), cît mai ales fidelul lor aranjament, sau mai curînd l-au arendat candidaților la arendășie. Știu din Lange [1], că biserica trebuie să-l hrănească pe patronul ei feudal, cînd acesta nu mai are din ce trăi ; acum, oare n-ar putea nobilul, încă înainte de-a ajunge să cerșească, să ia ceva în cont din mîinile arendașului amvonului, o plată anticipată a pensiei alimentare ? .—

3. s-a logodit de curînd cu stimata domnișoară von Thiennette și i-a dat o monedă de aur în vederea căsătoriei și ar putea, astfel, să se însoare cu respectiva, dacă ar avea existența asigurată etc. ;

Notă liberă din partea mea. Consider acest motiv ca fiind cel mai puternic din întreaga suplică. În ochii domnului von Aufhammer, arborele genealogic al Thiennettei era de mult retezat, desfrunzit, viermănos și plin de cari ; că doar ea îi era econoamă, intendentă a castelului și legată *a latere* [2] față de slugile castelului care, cu pretențiile lor asupra fondului pentru pomeni al stăpînului, îi deveniseră, cu vremea, o povară. Dorința lui mînioasă, ca domnișoara Thiennette să poată fi satisfăcută din moștenirea lui Fixlein, era împlinită acum de către acesta. Pe scurt, dacă Fixlein devine preot, atunci o datorează motivului al treilea și mult mai puțin trăsnitului de al patrulea...

[1] Heinrich Arnold Lange (1724—1783), jurist evanghelic, autor al lucrării *Dreptul clerical al suveranilor evanghelic-luterani și al supușilor lor din Germania.*

[2] Reprezentantul curiei papale pe lîngă un suveran pămîntesc se numea nunțiu (sau legat) *a latere.*

4. a aflat cu mîhnire că numele pudelului său, pe care l-a luat la Leipzig de la un emigrant, înseamnă pe nemţeşte Egidius şi că, de fapt, căţelul i-a atras dizgraţia milostivului său stăpîn. Departe de el gîndul de a numi pudelul şi în viitor la fel ; va considera însă ca o mare îndurare, dacă preamilostivul său domn naş va rezolva personal problema numelui cîinelui, pe care acum îl strigă fără nume.

Nota mea liberă. Cîinele, al cărui naş fusese pînă acum baronul, urmează, aşadar, să-şi primească pentru *a doua oară* numele de la el... Dar oare cum ar fi putut nevoiaşul fiu de grădinar — a cărui carieră nu urcase niciodată mai sus decît de la banca de şcoală la catedra profesorului şi care nu vorbise niciodată cu sexul femeiesc altfel decît cîntînd, adică în biserică — să adopte, faţă de o asemenea garnitură de coarde, un ton mai fin decît cel al pedanteriei ? — Şi, totuşi, motivul este mai adînc : nu *situaţia* strîmtorată, ci *privirea* mărginită, nu o ştiinţă preferată, ci un suflet burghez mărginit îl face pe om pedant, un suflet care nu poate *măsura* şi *discerne* cercurile *concentrice* ale cunoaşterii şi acţiunilor umane, care amestecă focarul întregii vieţi a omului, din pricina distanţei focale, cu orice pereche de raze convergente şi care nu vede totul şi nu tolerează totul... Pe scurt, adevăratul pedant este omul intolerant.

Codirectorul a scris splendid petiţia în cinci seri fericite, a folosit în acest scop o cerneală specială ; n-a lucrat la ea, de fapt, tot atît de mult ca prostul de Manutius [1] la o scrisoare latinească, adică vreo cîteva luni — dacă e să-l credem pe Scioppius [2] —, ba chiar mai puţin decît un alt savant la o epistolă latinească, savant care — firește că trebuie doar să-l credem pe Morhof — a stăruit asupra ei patru luni încheiate, notînd printre rînduri variaţiunile, adjectivele şi picioarele de vers, împreună cu auto-

[1] Aluzie la Paulus Manutius (1512—1574), fiul celebrului editor venețian Aldus Manutius ; culegerea lui de scrisori, publicată în 1564, luase naștere de-a lungul multor ani.

[2] Probabil filologul umanist Gaspar Scioppius (1576—1649), care se numea de fapt Kaspar Schoppe.

rităţile frazelor sale. Fixlein avea un geniu mai sprinten şi a fost gata cu întreaga cerere în şaisprezece zile. Cînd i-a aplicat pecetea s-a gîndit, ca şi noi toţi, la faptul că acest *couvert* [1] este capsula cu seminţe a unui viitor tare măreţ, teaca multor fructe dulci şi acrişoare, scutecul vieţii care îi mai rămăsese.

Binecuvînteze cerul scutecul lui ! Dar, eu, unul, mă las aruncat din turnul babilonic, dacă obţine parohia ; nu vrea să înţeleagă nimeni că Aufhammer nu poate ? În ciuda celorlalte păcate ale sale sau tocmai din cauza lor, îşi ţine ferm cuvîntul pe care i l-a dat de-atîta vreme subdirectorului. Ar fi fost cu totul altceva, dacă ar fi stat permanent la curte ; căci acolo, unde mai există vechile obiceiuri germane, nu se ţine nici o făgăduială ; căci, întrucît — după Möser [2] — vechii germani nu-şi ţineau decît promisiunile făcute *înainte de masă* — după-masă se şi îmbătau —, nici germanii de la curte nu şi le ţin pe cele de după-amiază ; pe cele de dimineaţă le-ar ţine, dacă le-ar face, dar asta nu se poate întîmpla niciodată, pentru că atunci încă... dorm.

A ŞAPTEA CUTIE CU FIŞE

PREDICA — FESTIVITATEA DE LA ŞCOALĂ — SPLENDIDA EROARE

Codirectorul şi-a căpătat cei 135 florini, 41 crăiţari şi 1/2 de para ai săi, dar nici un răspuns ; cîinele a rămas fără nume, stăpînul lui fără parohie. Între timp a trecut vara, iar căpitanul tot nu scosese încă nici o ştiucă preoţească, cu un cap plin de oase ale patimilor [3], din *lacul pentru prăsire* al candidaţilor şi n-o aruncase în cel *pentru plevuşcă* al parohiei din Hukelum ; se simţea bine,

[1] Plic (fr.).

[2] Justus Möser (1720—1794), publicist, istoric şi om de stat german.

[3] Exista pe atunci credinţa că zgîrciurile din capul ştiucii seamănă cu instrumentele cu care a fost martirizat Isus.

să i se atîrne peste tot suplici, ca unui sfînt patron spaniol, şi şovăia (cu toate că ar fi vrut să-l numească pe subdirector) să dea ascultare *unei* suplici, pînă în clipa cînd ar fi putut să refuze deodată pe cele treizeci şi şapte ale unor feciori de boiangii, de năsturari, de turnători în cositor. Căci actualii învăţători ai creştinismului sînt aleşi de preferinţă la fel cu cei dintîi sau chiar cu acesta însuşi, care s-a înfiripat la început pe lîngă colibele de pescari, asemenea Veneţiei sau Petersburgului. Acordaţi-i lui von Aufhammer prelungirea capacităţii sale de vot în alegerile parlamentare clericale ! El ştie că un nobil se aseamănă cu Timoleon [1], care şi-a repurtat marile victorii în ziua sa de naştere, anume, că lucrul cel mai bun pe care îl avea de făcut era să ia drept mamă o baroană, o nobilă cu drept de participare la dieta imperială. Unul, care e înnobilat încă în stare de foetus, poate fi comparat şi mai bine cu *musca-păianjen* care, împotriva obiceiului tuturor insectelor, iese din cocon şi se metamorfozează încă în pîntecele mamei.—

Dar să mergem mai departe ! Fixlein nu era acum, totuşi, fără bani. E ca şi cum i-aş face un dar cititorului, dacă îi relatez confidenţial că, din legatul care l-a îndestulat pe datornicul falit, a mai păstrat treizeci şi cinci de florini ca allodiu [2] şi listă civilă, cu care îşi putea cumpăra ce voia. Şi cum a ajuns el, oare, la o sumă atît de importantă, la o asemenea dovadă de competenţă ? — Doar prin aceea că, ori de cîte ori descompunea o monedă mare în altele mai mici şi în general la orice încasare, arunca, pe nevăzute şi orbeşte, două, trei, patru băncuţe mărunte sub hîrtiile cufărului său. Avea intenţia să se minuneze odată şi odată, cînd va face în sfîrşit adunarea şi va ridica întreg capitalul. Şi zău ! intenţia aceasta şi-a realizat-o cînd, la urcarea pe tron, în postul de Quintus, a scos de sub hîrtie băncuţele economisite şi le-a adăugat la cheltuielile încoronării. — Acum le se-

1 Comandantul corintian Timoleon (mort în 337 î.e.n.) a eliberat în 344 î.e.n. Sicilia de tiranul Dyonisos. După Plutarh, ziua lui de naştere era sărbătorită în întreaga Sicilie, fiindcă cele mai multe victorii le cucerise în această zi.

2 Proprietate liberă.

mâna din nou sub chitanțele de amanet. Prostește. Vreau să spun că, dacă nu și-ar fi divulgat legatul, cînd l-a oferit ca răsplată pozitivă și ca blană mijlocitoare pentru seniorul cu drept de patronat, probabil că l-ar fi necăjit gestul greșit de-a întinde mîna după ciocanul de la ușa bisericii din Hukelum ; dar așa, întrucît nu izbutise să apuce ciocanul, a mai putut totuși să-și recapete blana și să fie fericit.

Acum merg mai departe cu povestea lui și dau, în roca vieții sale, de un filon de argint atît de frumos, vreau să spun de o zi atît de frumoasă, încît — cred — întrece chiar și duminica a douăzeci și treia după sărbătoarea Trinității [1], cînd a ținut totuși satului său iubit o predică, în vremea cît postul era vacant.

Predica, în sine, a fost bună și superbă, iar ziua o adevărată zi de fericire ; dar ar trebui, de fapt, să am la dispoziție mai multe ceasuri, decît cele pe care le fur lunii mai în care mă aflu și scriu acum, și mai multe forțe decît îmi lasă libere călătoriile de plăcere de-a lungul unor zile frumoase către tablourile cu peisaje ale acestora, dacă aș vrea să încerc, cu oarecare speranță de reușită, să fac o relatare matematică — care mi-ar plăcea tot atît de mult, ca și altora — asupra lungimii și grosimii coardelor și asupra vibrațiilor lor și a relațiilor lor consonante reciproce care, toate laolaltă, au făcut o muzică a sferelor pentru urechile inimii lui, în acea duminică de după sărbătoarea Trinității... Dar să nu cereți asta ! Mă gîndesc că, dacă un om este în stare într-o zi de duminică, în fața tuturor clăcașilor, care îl țineau de obicei în brațe ca pe fiul horticultorului, apoi în fața mamei sale, care își canalizează lichefierea bucuriei în rigola manșonului de catifea, apoi în fața preamilostivului său stăpîn, căruia îi poate pur și simplu porunci să fie fericit și, în sfîrșit, în fața logodnicei sale înmuselinate, care este gata fericită, pentru că aproape devine stană de piatră din pricina faptului că aceleași buze pot și săruta și predica — mă gîndesc, zic, că dacă un bărbat e în stare de toate astea, atunci are de bună seamă oarecare drept să pretindă, de la biograful care vrea să-i descrie starea, să-și... țină

[1] Ziua de 11 noiembrie 1792 (Sfîntul Martin).

gura, iar, de la cititorul, care vrea s-o simtă alături de el, să... caşte gura şi să ţină o predică el personal. —

Dar ceea ce trebuie să zugrăvesc *ex officio* este ziua pentru care duminica n-a fost decît un pre-şabăs [1], o *vigilie* [2] şi un aperitiv — şi anume pre-sabatul, *vigilia* şi aperitivul *festivităţii din ziua de Sfîntul Martin*. Duminică a ţinut predica, miercuri a fost festivitatea, iar marţi repetiţia.

Acum urmează să fie descrisă lumii ziua de marţi.

Mă bizui pe faptul că voi fi citit nu numai de oamenii de lume, cărora o festivitate şcolară nu le apare, firesţe, mult mai altfel şi mai bine decît o învestitură episcopală sau o *opera-seria* [3] a încoronării din Frankfurt, ci şi de oameni care au fost la şcoală şi care ştiu ce trebuie să gîndească despre drama şcolară a unei festivităţi şi despre maistrul maşinist şi despre fituica acelei comedii (programul), fără a exagera, pentru asta, calităţile unei asemenea drame.

Înainte de-a reda comedia repetiţiei festivităţii de Sfîntul Martin, îmi impun mie însumi, ca dramaturg al spectacolului, dacă nu să excerptez, măcar să înregistrez textul invitaţiei codirectorului. Spunea în ea unele lucruri şi făcea propuneri (care îl ung la inimă pe un autor) în loc de reproşuri şi observa că poate, în cazul cunoscutelor boacăne împotriva lui Donatus [4] ale magnaţilor din Pesta şi Polonia, clădirile de şcoală ocrotesc cel mai bine — ca nişte case de carantină contra ciumei — împotriva *barbarismelor* infecţioase. De asemenea apăra în ce priveşte şcolile ceea ce era de apărat (şi nimic pe lume nu e mai dulce sau mai uşor ca o apărare) şi spunea că dascălii, care pe bună dreptate nu îngăduiau să li se vorbească sau nu vorbeau ei înşişi decît latineşte, ca anumite curţi, i-ar putea invoca drept scuză pe romani, ai căror supuşi şi regi, împreună cu scrisorile şi tratati-

[1] Şabăs = sabat.
[2] Ajunul, seara dinaintea unei sărbători mari.
[3] Opera serioasă (it.).
[4] Manualul gramaticianului roman Aelius Donatus (sec. al IV-lea) a stat mai bine de un mileniu la baza învăţămîntului limbii latine.

vele acestora din urmă, trebuiau să învețe limba latină. Fixlein se mira de ce erau redactate în latinește numai gramaticile grecești și nu și cele latinești, și punea surprinzătoarea întrebare : oare romanii, atunci cînd îi învățau pe copii limba latină, o făceau în altă limbă decît aceasta ? După aceea a trecut la festivitate și a spus următoarele cu propriile sale cuvinte :

„Intenționez să dovedesc într-o altă scrisoare de invitație, că tot ceea ce trebuie știut și spus cu privire la marele inițiator al reformei noastre, obiectul exercițiilor noastre oratorice de azi, din ziua de Sfîntul Martin, a fost epuizat de mult, atît de către Seckendorf [1], cît și de către alții. Într-adevăr, nu se mai poate aduce nimic nou despre datele personale ale lui Luther, despre cuvîntările sale la masă, veniturile, călătoriile, veșmintele sale etc., mai ales dacă trebuie să fie ceva adevărat. Totuși, ogorul istoriei reformei, vorbind figurat, încă nu este nici pe departe cultivat în întregime ; și am impresia că și în ziua de azi savantul caută zadarnic informații autentice, mergînd pînă în epoca noastră, despre copiii, nepoții, strănepoții etc. acestui mare reformator, care intră totuși cu toții mai de departe în istoria reformei, după cum el îi aparține mai de-aproape. Poate că nu lucrezi în zadar, mi-am zis, dacă scoți la iveală și prelucrezi, pe măsura puterilor tale modeste, această ramură istorică neglijată. Și astfel, am cutezat să fac începutul unei istorii mai speciale a reformei cu ultimul descendent bărbătesc al lui Luther, și anume cu avocatul Martin Gottlob Luther, care a profesat la Dresda și a murit acolo în 1759. Slaba mea încercare asupra acestui avocat, ce aparține reformei, va fi destul de răsplătită, dacă va îndemna la lucrări mai bune în această privință ; puținele lucruri, însă, pe care le-am descoperit și adunat, despre el, îi rog supus, foarte smerit și respectuos pe toți binefăcătorii și prietenii gimnaziului flachsenfingenian să

[1] Veit Ludwig von Seckendorf (1626—1692), istoric și teolog german.

le asculte, la 14 noiembrie, din gura a șase buni peroranți [1]. La început,

Gottlieb Spiesglas, de fel din Flachsenfingen, va încerca să arate în vorbire latinească precum că Martin Gottlob Luther a fost cu adevărat o rubedenie dinspre tată a doctorului Luther. După el,

Friedrich Christian Krabler, din Hukelum, se va strădui să definească, în proză germană, influența pe care Martin Gottlob Luther a mai avut-o asupra reformei deja existente ; după care, în urma lui,

Daniel Lorenz Stenzinger vrea să rezume, în versuri latinești, informațiile despre procesele lui Martin Gottlob Luther și, în general, cele probabile ale avocaților, pentru îndreptarea bisericii ; — ceea ce va prilejui numaidecît lui

Nikol Tobias Pfizmann să înfățișeze pe franțuzește și să releve tot ceea ce merită să fie știut din anii de școală, viața universitară și anii maturității lui Martin Gottlob Luther. Și dacă apoi

Andreas Eintarm va fi încercat, în versuri germane, să scuze eventualii pași greșiți ai acestui descendent în linie bărbătească al marelui Luther, atunci

Justus Strobel va cînta în versuri latinești, după puterile sale, lealitatea și onestitatea în tagma avocaților ; — după care mă voi urca eu însumi pe catedră și voi mulțumi respectuos tuturor patronilor școlii din Flachsenfingen și voi mai cita încă acele aspecte din viața acestui remarcabil cetățean al Dresdei, despre care încă nu știm absolut nimic, pentru că se rezervă pentru vorbitorii viitoarei festivități de Sfîntul Martin, cu voia lui Dumnezeu."

Ziua dinaintea festivității a oferit, oarecum, împușcăturile de probă și colile definitive ale zilei de miercuri. Lumea care trebuia să absenteze de la marea sărbătoare școlară din pricina hainelor, mai ales doamnele, și-au făcut apariția marți la cele șase repetiții. Nimeni nu e mai de acord ca mine să subordoneze festivitatea de probă

[1] Oratori școlari.

festivității de miercuri ; iar eu sînt omul care nu așteaptă să fie invitat pentru a prăznui cum trebuie sărbătoarea cu fanfară a unei școli ; dar, pe de altă parte, sînt tot atît de ferm convins că oricine nu s-a dus miercuri la festivitatea autentică, nici nu și-ar fi putut imagina ceva mai strălucitor decît precedenta zi de repetiții, fiindcă n-ar avea termen de comparație pentru splendoarea cu care prima vioară a sărbătorii *a deprins cu hamul* pentru mîine, în fața doamnelor și a consilierilor, atelajul celor șase — pentru a-i numi pe cei șase frați oratori — înhămat la carul său triumfal. Zîmbește numai, Fixlein, de uimirea cu care a fost privită *ovaționarea* ta de azi, care se îndreaptă spre *triumful* de mîine : pe chipul tău, care parcă se topește, tresare Eul fericit, ce se rumegă pe sine și rumegă tămîia ; — dar o vanitate ca a ta, și numai aceasta, care se bucură din plin fără să compare sau să disprețuiască, o putem tolera, vrem chiar s-o cultivăm. Însă ceea ce s-a abătut peste întreaga lui inimă de ceară, ca o lumină a soarelui ce topește, a fost mama lui care, după multe insistențe, a îndrăznit să se așeze jos de tot, lîngă canaturile ușii ultimei clase, în rochia ei pentru ziua pocăinței. Ar fi greu de spus, cine e mai fericit : mama, care privește cum cel pe care l-a purtat sub inimă poate să comande și să conducă pe cei mai distinși tineri domni cu veste pe jumătate din mătase și care ascultă cum el, împreună cu ei, rostește doar lucruri înalte și le și pricepe — sau dacă e mai fericit fiul care, ca unii eroi ai antichității, are fericirea de a triumfa, cîtă vreme mama lui mai este în viață. N-am ridicat niciodată, în scrierile și faptele mele, o piatră împotriva răposatului Burchardt Grossmann [1], care și-a distribuit literele numelui în inițialele stanțelor din cîntecul *Răsari, frumoasă auroră ;* și cu atît mai puțin am aruncat cu pietre în bietele precupețe de buruieni de leac care, încă din timpul vieții, își netezesc cu fierul stamba pentru îngropăciune și își cos 1/12 duzină de cămăși de mort. Nu-l consider înțelept — deși îl socot foarte deștept și pedant — nici pe bărbatul căruia îi crapă fierea de necaz,

[1] Scriitor german (m. 1637).

pentru că fiecare dintre noi, minierii frunzei, considerăm frunza în formă de inimioară, pe care ne tîrîm de colo-colo rozînd, drept un Augarten[1] sau un al cincilea continent, din pricina apropierii şi a păşunii, porii frunzei, drept văi Tempe, scheletul frunzelor, drept un arbore al libertăţii, al vieţii sau de pîine, iar picătura de rouă, drept un potop. — Noi, omizile de zi, de seară şi de noapte, cădem toate în aceeaşi greşeală, dar numai pe alte frunze ; iar cine rîde (ceea ce fac şi eu) de mutra importantă cu care rectorul cumpără programele ţării, dramaturgul... programe de teatru, iar unul care umblă cu talerul după variante kennicotticę[2]... litere, o face, dacă e înţelept — precum e cazul aici —, cu conştiinţa neroziei sale *similare* şi nu ridiculizează, în aproapele său, decît omenirea şi pe sine însuşi. — —

Mama nu mai putea fi ţinută pe loc : trebuia să se ducă, încă în seara aceea, la Hukelum şi să povestească Thiennettei măcar ceva din această splendoare. —

Acum lumea va paria o sută contra unu, că voi lua ceară biografică şi voi modela personal o colecţie de figuri de ceară de la această festivitate, care să fie unică în felul ei.

Dar miercuri dimineaţa, cînd codirectorul, îmbătat de speranţe, tocmai se gîndea să se îmbrace, a bătut cineva la uşă. — —

Era cunoscutul servitor al căpitanului, care avea numirea pentru subdirectorul *Füchslein*. Acestuia din urmă trebuia bunul om să-i ducă strigătul de momire a vînatului în parohie ; dar el făcea o mizeră distincţie între *sub* — şi codirector şi avea motivele lui întemeiate pentru care venise la acesta din urmă ; căci îşi zicea : cine altul s-o capete, decît cel care a ţinut predica duminica trecută şi care e de-aici din sat şi care e în vorbă cu domnişoara noastră Thiennette şi căruia, doară, a trebuit să-i mai aduc pînă acum un ceas şi ducaţii cu coadă. — Nici

[1] Numele unui parc public din Viena.

[2] De la Benjamin Kennicott (1718—1783), teolog englez, care a publicat între 1776 şi 1780 o ediţie a *Vechiului Testament* cu o culegere de variante din şase sute de manuscrise, fără a izbuti să răzbată pînă la versiunea originală propriu-zisă a *Bibliei*.

nu-i trecea prin minte, că milostivul său stăpîn ar fi putut să nu-l ia în seamă pe finul său bun.

Fixlein a citit adresa numirii : „Către preotul *Fixlein* din Hukelum, preacuvioşia-sa". A trebuit să facă şi el, inevitabil, greşeala lacheului şi să rupă peceţile numirii străine, ca pe cele ale propriei sale numiri ; iar cînd, pe deasupra, a mai găsit în numire ceva referitor doar la *subşef şcolar* (în loc de subdirector), a fost silit să persiste în eroarea sa. Mai înainte de-a explica bine, de ce judecătorul, făuritorul numirii, a redactat-o atît de prost, vrem noi doi, eu şi cititorul, adică mai mulţi oameni decît intră vreodată într-o eparhie bisericească, să ne oprim asupra ţopăielilor de bucurie ale lui Fixlein — asupra ochilor săi umezi-recunoscători — asupra pieptului ce se zbuciumă — asupra mîinilor aducătoare — aceste toarte ale unei părţi din alimentele ce fuseseră dăruite văduvei —, asupra bacşişului de doi *ducaţi* cu *coadă* la care renunţă în favoarea purtătorului mitrei cu tot atîta plăcere, cu cîtă va renunţa la *coada* pedagogică, ce îi va cădea în curînd pe amvon. — — Ştia el oare ce trebuia să gîndească (despre căpitan) sau să scrie (către acelaşi) sau să-i debiteze (lacheului) ? — N-a cules el oare de repetate ori informaţii despre starea sănătăţii preamilostivului stăpîn, cu toate că slujitorul îi răspunsese destul de bine încă de la prima întrebare ? — Şi, oare, acest om, care aparţinea sortului de oameni batjocoritori, care dau din umeri şi poartă poveri pe umeri, n-a fost atît de mişcat, pînă la urmă, de bucuria pe care o adusese, încît şi-a propus pe loc să acorde prezenţa sa festivităţii noului preot, deşi nu figura în ea nimeni dintre nobili ? — Fixlein a pecetluit mai întîi scrisoarea de mulţumire şi l-a rugat politicos pe poştaşul nobiliar să-i facă vizită cît de des la parohie şi să treacă azi pe la mama sa, pentru a-i citi textul, în care îi spunea de ce n-a rămas ieri aici, întrucît azi ar fi putut să fie de faţă la numirea sa de către preamilostivul patron şi stăpîn.

După ce aducătorul misivei a plecat, Fixlein a început să fie cu adevărat sceptic, din pricina bucuriei — şi temător, din care cauză a încuiat bine numirea în cufărul cu două lacăte, de frică să nu-i fie şterpelită — şi evlavios şi

blînd, deoarece îi mulțumea, pentru toate, fără sfială, lui Dumnezeu, al cărui nume etern, nici măcar nu-l scria vreodată altfel decît cu caligrafie de cancelarie și cu cerneală colorată, așa precum copistul evreu scria acest nume fără nume numai îmbrăcat în veșmînt de ceremonie și proaspăt spălat [1]; — și pastorul a asurzit, încît abia dacă a putut auzi bătînd ora pastorală ce anunța festivitatea — și a devenit distrat, fiindcă nu voia să-i piară din suflet o altă oră, și mai frumoasă, la Thiennette, cu boschetele și mierea ei de trandafiri. El — care, chiar dacă norocul trebuia într-adevăr să înceapă să-i surîdă — zbura acum, de parcă era săltat tot mai sus de o trambulină...

Dar, înainte de festivitate, să-l audiem pe judecător. Scrisese *Fixlein* în loc de *Füchslein* din pricina unei nesiguranțe în materie de ortografie a numelor proprii, nesiguranță care sporise și mai mult și devenise și mai firească din pricina ortografiei testamentului. „Von", acest arc de onoare, nu avusese voie să-l pună înaintea noului nume al lui Füchslein, pentru că acest lucru îl interzicea Aufhammer, care contesta originea lui pură sub raportul strămoșilor și nu lua în considerație fapte în privința cărora un nobil trebuie să se consoleze, dat fiind că și Christos numără în arborele său genealogic, alcătuit de Matei, patru cunoscute... tîrfe : Tamar, Rahaba, Bathșeba și Ruth. În sfîrșit, întocmitorul numirii avea, în fond, prostul obicei al lui Campe [2], de-a voi să germanizeze toate noțiunile, pe care după germanizare abia că nu le mai înțelegeai, de parcă un cuvînt ar trebui să umble după un mai bun act de naturalizare decît cel pe care îl conferă inteligibilitatea generală. În fond, doar este totuna — cu atît mai mult cu cît toate limbile sînt înfrățite și înrudite între ele, ca și toți oamenii — dacă un cuvînt a fost inventat de un sălbatic sau un străin, dacă a crescut, precum mușchiul, în pădurile germane sau între pietrele pavajului din forul

[1] Introducerea lui Eichhorn la *Vechiul Testament*, partea a II-a (n.a.). Johann Gottfried Eichhorn (1752—1827), teolog protestant (n.t.).

[2] Joachim Heinrich Campe (1746—1818), scriitor și pedagog luminist, ale cărui eforturi puriste de a curăța limba germană de neologisme au atins adesea ridicolul.

roman, ca iarba ce le consolidează. Judecătorul, dimpotrivă, susținea că sînt două lucruri diferite și nu le ascundea împricinaților săi că soroc însemna termen și apelare, chemare. De aceea a îmbrăcat cuvîntul *subdirector* cu livreaua străină de *subșef*. În această versiune l-a tradus pe dascălul parohiei printr-un preot paroh : într-atît crește fericirea noastră *burgheză* — nu prosperitatea noastră *omenească*, ce se hrănește din *glia* și *pămîntul* nostru lăuntric — doar pe *pămîntul migrator* al hazardului, al conexiunilor, al cunoștințelor și... dracu' sau cerul mai știe al cui.

Fiindcă veni vorba ! Din partea unui judecător m-aș aștepta la mai multă minte, aș presupune că știe (dar mă pot înșela) că actele, care de obicei erau redactate în latinește (vezi *Practica imperială germană și negermană* de Hofmann, par. 766), precum cele unguresti înainte de Joseph [1], sînt scrise astăzi — dacă o putem spune fără a ofensa — poate mai mult nemțește decît latinește ; și mă pot întemeia în privința asta pe întregi rînduri germane, care se găsesc în sentințele Curții supreme a imperiului. Nu vred însă că, deoarece Inchhofer declară limba romanilor drept limbă maternă a celei de-a doua vieți, juristul trebuie să caute să se elibereze de un dialect, prin care a răpit cu ghearele sale de vultur tot atît de mult cît și *vulturul* roman sau, mai tîrziu, *bîtlanul* roman (biserica Romei) în zborurile după pradă. — —

Oricum, festivitatea n-are decît să fie vestită prin sunet de clopot, lumea n-are decît să intre puhoi înăuntru : cine întreabă de asta ? Nici eu, nici ex-codirectorul. Cei șase Ciceroni pigmei vor zadarnic să se remarce în fața noastră prin îmbrăcămintea splendidă a ideilor și trupurilor lor. Curentul de aer al întîmplării a spulberat de pe festivitate nimbul de raze și pudră, iar fostul codirector și-a dat seama cît de puțin te poți umfla în pene cu o catedră (care nu e plină de ciocuri de nave, ci de țîngăi cu caș la cioc) și cît de mult, dimpotrivă, cu un amvon. „Atunci cînd am devenit codirector, n-aș fi gîndit, își spunea el, că poate fi ceva mai mare, vreau să zic : un

[1] Joseph al II-lea (1741—1790), din 1765 a fost împărat romano-german.

preot." Îndărătul veşnicei sale legături de la ochi, pe care doar o colorează altfel, dar nu-şi pune niciodată una mai subţire, omul îşi poartă mîndria de pe o treaptă pe alta şi pe fiecare treaptă superioară nu înfierează decît mîndria de pe cea inferioară.

Partea cea mai bună la această festivitate a fost faptul că a participat şi maistrul cu încartiruirea regimentului şi meşterul măcelar Steinberger, într-o lungă blană de oaie. În timpul festivităţii, subdirectorul Hans von Füchslein a aruncat mai multe priviri voioase şi întrebătoare spre slujitorul din Schadeck, care nici nu se uita la el. Hans ar fi pus mîna în foc, că, după festivitate, individul îi va da numirea. Cînd, în sfîrşit, micuţa colivie de cocoşi a terminat de cucuriguit pe bălegarul ei, adică de perorat, slujitorul în funcţie al şcolii, deasupra căruia flutura acum steagul unei slujbe mai înalte, s-a urcat personal pe estradă şi a mulţumit respectuos şcolarhatului, subdirectorului, tutorilor şi slugilor stăpînului pentru prezenţa lor, apoi le-a anunţat pe scurt, că Dumnezeu l-a chemat între timp din postul său într-altul şi i-a încredinţat nevredniculuí de el grija duhovnicească a parohiei Hukelum, ca şi a filialei împarohiate din Schadeck.

Această scurtă cuvîntare, după cîte se pare, aproape că l-a aruncat jos de pe scaun pe subdirectorul Hans von Füchslein, iar chipul lui arăta ca un amestec de argilă roşie, de cretă verde, de auripigment şi de *vomissement de la reine* [1].

Lunganul de maistru cu încartiruirea aproape s-a sculat în picioare în blana lui de oaie şi a zumzăit, într-o fericită uitare de sine, destul de tare : „Ei, drace ! Preot ?". —

Subdirectorul a trecut ca o cometă pe lîngă servitor, i-a poruncit să vină ca să ia un bilet către stăpînul său, a dat fuga acasă şi a aşternut acolo în grabă, cît a putut mai bine, pentru stăpînul şi patronul său, care aştepta la castel un lung psalm de recunoştinţă, o scurtă epistolă satirică împănată cu unele injurii verbale.

Slujbaşul statului i-a înmînat stăpînului, împreună, cîntecele de recunoştinţă ale lui Fixlein şi invectivele lui

[1] Vărsătura reginei (fr.) ; aici ca denumire a culorii maro-închis.

Füchslein. Căpitanul de dragoni, înfuriat pe grobian şi legat de cuvîntul său, pe care codirectorul îl citise în public la festivitate, i-a comunicat în scris noului preot, concomitent, confuzia şi ratificarea ei — .iar Fixlein este şi rămîne acum, spre bucuria noastră a tuturor, preot în regulă şi bine instalat în funcţie la Hukelum.

Umilitul său rival Füchslein mai are consolarea că face parte din cuibul de viespi de la „Neue allgemeine deutsche Bibliothek[1]". — Dacă preotul s-ar metamorfoza cîndva într-un autor, atunci viespea paraziţă ar porni în zbor şi şi-ar înfige acul în crisalidă şi şi-ar depune prăsila în locul fluturelui împuns. Întrucît subdirectorul circula pretutindeni şi ameninţa făţiş că-l va recenza pe colegul său, publicul să nu se mire că nu are încă în mînă, pînă la ora actuală, erata şi mazotericele *exercitationes*[2] ale lui Fixlein.

În primăvară, anul de graţie al văduvei a lăsat locul anilor ei de sabat — şi felul cum se vor petrece lucrurile atunci cînd el se va afla sub un baldachin de pomi în floare cu mireasa lui Christos (biserica creştină) de-o mînă şi cu a sa proprie, de cealaltă, nu şi-l va închipui nimeni, în afară de *sponsus*[3], fără o a opta cutie cu fişe, care poate deveni, în cazul acesta, o adevărată casetă de bijuterii şi un talger al curcubeului[4].

A OPTA CUTIE CU FIŞE

INSTALAREA ÎN PAROHIE

La 15 aprilie 1793, cititorul poate vedea trei care cu bagaje croindu-şi drum prin defileu, jos de tot. — Carele pentru mărfuri transportă la Hukelum calabalîcul noului preot; proprietarul merge personal pe jos, cu enoriaşii,

[1] În „Noua bibliotecă generală germană", editată de scriitorul şi criticul Christoph Friedrich Nicolai (1733—1811), s-au publicat mai multe păreri nefavorabile despre scrierile lui Jean Paul.

[2] Exerciţii (lat.).

[3] Logodnic, mire (lat.).

[4] Superstiţia presupune că în locul unde răsare un curcubeu, se află un blid de aur (n.a.).

pentru ca nimic din serviciul său de masă din lut şi nimic din mobilier să nu fie pulverizat în secolul al optsprezecelea, dat fiind că provin cu toatele din secolul al şaptesprezecelea. Fixlein aude clopoţelul şcolii în urma lui ; dar acest carilon îi cîntă monoton, ca un clopot de seară, cîntecele viitoarei sale linişti ; a fost eliberat acum din valea plîngerii a gimnaziului şi primit în rîndul celor fericiţi. Aici nu sălăşluieşte nici o pizmă, nici un coleg, nici un subdirector, aici, în împărăţia cerurilor, nu lucrează nimeni la „Neue allgemeine deutsche Bibliothek", aici, în cerescul Ierusalim al Hukelumului, omul nu face altceva decît să-l preamărească pe Dumnezeu în biserică şi tot aici cel desăvîrşit nu mai are nevoie de un spor de cunoştinţe... Nici nu se mai necăjeşte nimeni aici că duminica şi Ziua apostolilor cad împreună, în *aceeaşi* zi.

Pentru a spune lucrurilor pe nume : preotul merge prea departe ; dar asta a fost firea lui dintotdeauna, să-şi zugrăvească mai întîi umbrele pline şi penumbrele unei situaţii, cînd se afla într-una nouă, şi s-o poată înălţa pe aceasta prin contrastele cu cea veche. Căci nu e nevoie de prea multă gîndire pentru a-ţi da seama că suferinţele de iad ale unui dascăl nu sînt extraordinare, şi că, pe cînd el urcă la gimnaziu din treaptă în treaptă, aceste suferinţe sînt asemănătoare cu adevăratele casne din iad, care slăbesc tot mai mult din secol în secol, în ciuda veşniciei lor. Şi cum pe deasupra, după afirmaţia unui francez, *deux afflictions mises ensemble peuvent devenir une consolation*[1], omul are într-o şcoală destule suferinţe pentru a se consola, dat fiind că din opt supărări turnate laolaltă — socotesc doar pentru fiecare profesor cîte una — se poate obţine cu siguranţă mai multă consolare decît din două. Rău este doar faptul că dascălii nu vor niciodată să se înţeleagă între ei ca lumea de la curte ; numai oamenii şlefuiţi şi paharele şlefuite aderă uşor. În plus, în şcoli — şi în general în slujbe — mai eşti şi răsplătit de fiecare dată ; căci, după cum în viaţa viitoare o virtute mai mare este răsplata celei de-aici, tot astfel i se plătesc dascălului meritele sale prin tot mai multe ocazii pentru noi merite şi adeseori nici nu e lăsat să plece din slujba sa.

[1] Două mîhniri puse laolaltă pot deveni o consolare (fr.)

Opt gimnazişti alergau în trap în jurul casei parohiale, ridicau, băteau în cuie, cărau ; îmi zic că, în calitatea mea de elev al lui Plutarh [1], pot intercala asemenea mărunţişuri. Cel pe care îl iubesc adulţii este iubit şi mai intens de copii. Întreaga şcoală zîmbise în urma zîmbitorului Fixlein şi îl îndrăgea, pentru că nu tuna şi fulgera, ci se juca mereu cu ei — pentru că el le spunea *dumneavoastră* elevilor din penultima clasă, iar subdirectorul *voi* —, pentru că degetul său arătător ridicat în sus era singurul său sceptru şi singura sa nuia — pentru că în penultima clasă coresponda cu elevii în latineşte, iar în clasa a cincea le băgase în cap cele patru reguli aritmetice fundamentale prin bastonaşe de zahăr în loc de bastoane neperice [2] (sau altele mai lungi). Satul bisericii sale îi părea azi atît de festiv şi de sărbătoresc, încît se mira — deşi era luni —, de ce enoriaşii şi cei împarohiaţi nu erau drapaţi ca de sărbătoare, ci se prezentau cu blana de toate zilele. Lîngă uşa casei parohiale sta o femeie ce plîngea ; căci ea era prea fericită, iar el era... fiul ei. În plină înduioşare lacrimogenă, femeia era totuşi în stare să atragă atenţia cărăuşilor, să nu deşurubeze cele patru globuri ale scrinului vechi-francon. Fiul îi apărea acum atît de venerabil, de parcă ar fi fost un figurant gravat în *Biblia* ei ilustrată ; şi asta, pentru că lepădase coada pedagogică, aşa cum mormolocul broaştelor leapădă coada cînd se maturizează, şi sta acum în faţa ei cu peruca purtată de canonici ; era în clipa de faţă o cometă care se depărta de pămîntul profan şi care deci se transforma, ca orice cometă cerească, din *stea cu coadă* în *stea cu păr* [3].

Şi logodnica lui lucrase destul de mult, în ziua precedentă, la o splendidă ediţie îmbunătăţită a casei, printre

[1] Plutarh (aprox. 50—125), filozof grec şi autor de biografii, a dat în opera *Vieţi paralele* modele de caractere din lumea veche greacă şi latină.

[2] Bastonaşe de socotit, numite astfel după născocitorul lor, matematicianul scoţian John Neper (1550—1617), care a inventat şi logaritmii.

[3] Joc de cuvinte în limba germană, în care şi *Schwanzstern* (stea cu coadă) şi *Haarstern* (stea cu păr) înseamnă tot *cometă*.

alți decoratori și decrotori [1] ai acesteia. Dar azi nu venise ; căci era prea bună, ca, din pricina miresei, să uite fata. Ca și oamenii, iubirea moare, mai adesea, din îmbuibare decît de foame ; ea trăiește din dragoste, dar se aseamănă cu plantele alpine, care se hrănesc din *absorbirea* norilor umezi și care pier dacă sînt *stropite* cu apă.

Acum preotul s-a instalat și va trebui să se însoare numaidecît — căci cunosc eu cititoare, care abia așteaptă asta, de parcă ar fi domnișoare de onoare. Dar el nu vrea ; înainte de Înălțare nu se va întîmpla nimic, iar pînă atunci mai sînt patru săptămîni și jumătate. Lucrurile stăteau așa : mai întîi el a vrut să treacă de duminica torțelor, adică de duminica a patra după Paști ; nu pentru că s-ar fi îndoit de dăinuirea sa pe pămînt, dar nu voia să aducă (în primul rînd din pricina miresei) nici cea mai măruntă frică de moarte în luna de miere.

Chestiunea principală era că nu prea voia să se însoare înainte de logodnă, care era fixată, împreună cu predica inaugurală, pentru duminica viitoare. Este duminica a patra după Paști. Cititorul să nu se lase cuprins de teamă ! N-aș fi importunat cu această fantastică gogoriță duminicile unuia dintre cele mai luminate veacuri, dacă n-aș fi zugrăvit totul atît de extrem de precis. Pînă la urmă, Fixlein a fost atît de deștept — mai ales că îl întrebase și maistrul cu încartiruirea dacă nu e cumva copil —, încît să-și dea seama de nerozie ; ba chiar a mers atît de departe, încît a săvîrșit una și mai mare : întrucît un vis precum că mori nu înseamnă, după exegetica *regula falsi* [2], altceva decît viață lungă și prosperitate, a tras cu ușurință concluzia, că amăgirea cu moartea era un asemenea vis bun, cu atît mai mult, cu cît Fortuna își ținuse cornul abundenței și îl deșertase deasupra lui, pentru a-l copleși cu o mireasă, cu o numire și cu ducați cu coadă. Astfel îi cresc superstiției fulgii, indiferent dacă întîmplarea îi vine într-ajutor sau îi stă împotrivă.

[1] Franțuzism, avînd, sensul de : curățitori de noroi, văcsuitori (de ghete).

[2] Regula falsității, un procedeu de calcul în matematică pentru rezolvarea ecuațiilor (lat.).

Un secretar de stat, un făuritor de instrumente ale păcii, un notar, un asemenea ocnaș la pupitru simte prea bine, cu cît este mai prejos în comparație cu un preot care își confecționează predica inaugurală ; acesta (uitați-vă numai la Fixlein al meu) șade acolo — injectează nervurile preparatului său de predică cu cerneală colorată — are în partea dreaptă o colecție de versete din *Biblie*, în stînga o culegere de cîntece — descojește colo o sentință cu miez, taie dincoace ceva din florilegiul de cîntece, pentru a garnisi cu ambele prăjitura sa omiletică — schițează cel mai fin plan de operații, pentru ca nu cumva să cucerească inima *unei* femei, ca un om de lume, ci inimile tuturor femeilor care ascultă și pe deasupra și pe cele ale bărbaților — include în planul său pe fiecare țăran ce trece cu căruța prin fața ferestrei și scoate pînă la urmă untul duioaselor simple cîntece principale și de amvon din cartea de cîntece și acoperă, cît poate mai bine, cu steluțe de grăsime supa neagră a predicii la săturarea celor cinci mii de oameni. —

Seara se poate scula și opri din lucru, cu o inimă fără prihană, pentru că soarele roșu aruncă o lumină orbitoare pe masă, și, printre vrăbiile și cintezele guralive, poate privi îndelung în înserare, pe deasupra cireșilor sădiți în jurul casei parohiale, pînă ce nu mai rămîne nimic pe cer decît licărirea mată a norilor. Și cînd, apoi, în sunetul clopotului de vecernie, coboară *încet* la mamă-sa, care gătește, ar trebui să fie ceva nefiresc, ca el să nu găsească în regulă și bune toate lucrurile care se fac sau se coc sau se servesc la masă, jos.

După cină o fugă pînă la castel, o privire în ochii buni și duioși, un cuvînt neprefăcut adresat unei mirese neprefăcute și un piept ce respiră ușor sub plapumă, un piept în care nu e nimic altceva decît paradisul, o predică și o rugăciune de seară... cerule ! cu asta vreau să satisfac un zeu mitic, care și-a părăsit cerul său, pentru a găsi altul aici, printre noi.

Poate oare un muritor, un Eu în bulgărele de pămînt umed, să ceară într-o săptămînă mai mult decît a turnat Fixlein în inima sa ? Ținînd seama de situație, nu văd cum ar trebui măcar să cred că, dacă o asemenea făp-

tură colbăită ar mai putea cere ceva, după un asemenea loz cu patru cîştiguri la loteria întîmplării, ar mai putea fi altceva decît un loz cu cinci cîştiguri, adică însăşi predica de instalare şi inaugurală. —

Şi acest cîştig l-a tras într-adevăr Zebedäus al nostru, duminică ; a ţinut predica, a ţinut o predică de instalare ; a făcut-o în faţa galeriilor înţesate, care trosneau, în faţa tutorelui şi a domnului von Aufhammer, tizul preotului şi al cîinelui ; i-a desfătat pe enoriaşii cu care, de obicei, cînd era copil, plesnea vitele de la castel pe imaş, acuma fiind el însuşi un păstor care ungea la inimă ; sta cu picioarele pînă la glezne în candidaţi şi dascăli, ca în iarbă, pentru că astăzi el putea (ceea ce toţi ceilalţi n-aveau voie) să traseze la altar, cu acul de gravat al degetului, o cruce mare prin văzduh, fără a mai pune la socoteală botezurile şi cununiile... Cred că ar trebui să ezit mai puţin decît o fac, în a lăsa să treacă peste această esplanadă însorită umbra îngustă a mormîntului, pe care preotul a proiectat-o asupra ei, cînd, în morala de încheiere a predicii, s-a uitat în jur în biserica amuţită şi numai urechi, cu o privire grea şi umedă, de parcă ar fi vrut să-l caute, în vreo stranä sau în vreun confesional, pe învăţătorul tinereţii sale şi al acestei parohii, prefăcut în ţărînă, care îşi lepăda veşmîntul inimii evlavioase afară, sub alba lespede mortuară, revers al vieţii. Şi cînd, purtat el însuşi de fluviul lăuntric, nespus de înduioşat de împătrita amintire a fricii sale de moarte din chiar această zi, a vieţii sale împletite cu flori şi fapte bune, a binefăcătoarei sale ce odihnea în sicriu sub amvonul său — cînd, acolo, în faţa chipului topit al prietenei ei, al dragii sale Thiennette, a privit, înflăcărat şi fix şi cu lacrimi în ochi, din amvon în jos spre uşa ce ducea la cripta familiei căpitanului, şi a spus : „Îţi mulţumesc, suflet pios, pentru tot binele ce l-ai făcut acestei comunităţi şi noului ei învăţător, şi ţărîna pieptului tău cu frica lui Dumnezeu şi iubitor de oameni să se adune cîndva, transfigurată ca pulbere de aur, în jurul cereştii tale inimi reînviate !" mai era oare vreun ochi încă neînlăcrimat în întreaga comunitate ? Căpitanul a suspinat tare, iar iubita ei Thiennette şi-a aplecat capul copleşit de amintiri nemîngîiate

pe pupitrul stranei, ca niște rubedenii ale unui cortegiu mortuar. —

Nici o dimineață mai frumoasă decît aceasta nu putea pregăti o după-amiază, în care te logodești pentru vecie și în care înlănțuiești laolaltă inelele schimbate cu inelul veșniciei. În afară de logodnici, n-a mai fost de față decît o pereche bătrînă, mama și lunganul de tutore. Mirele a scris cu propria mînă contractul de căsătorie sau îmblînzitorul căsătoriei, în care îi făgăduia întreaga lui avere mobilă — nu numai bibliòteca lui uzuală, ci întreaga lui bibliotecă, nu cum li se dădea în evul mediu fetelor nobile, doar cîteva cărți ca zestre — ; față de aceasta aducea și ea destule, adică o întreagă trăsură de zestre sau trăsură a miresei ori un car al miresei sau car de zestre. Pe acest car al Sfîntului Ilie, cu care fetele merg în sus, în cerul patului, erau stivuite : cinci ocale de pene, nu pene savante, istorice sau poetice, nici dintre cele care se poartă, ci din cele mărunte, puf, care ne poartă ele pe noi ; — o splendidă duzină de farfurii și de linguri de la nași împreună cu o lingură de pește ; aducea nu numai ciorapi din mătase (chiar dacă însuși regele Henri al II-lea al Franței nu-și putea îmbrăca în mătase decît piciorul) ci fuste întregi ; și giuvaeruri și mobile de valoare mai mică. Bună Thiennette ! în carul sufletului tău se află adevărata zestre a miresei, și anume inima ta nobilă, blîndă, modestă — dota naturii ! —

Preotul, care tare ar fi mai vrut să aibă pe toate lucrurile o pecete de-a notariatului, nu din pricina neîncrederii, ci pentru „caz de viață și de moarte" și căruia nu-i părea sigură nici o asigurare în afară de cea ipotecară și cerea pentru fiecare fir de praf dovezi, chitanțe și contracte, era cu inima mai ușoară acum, cînd îmblînzitorul căsniciei fusese realizat ; și toată seara i-a mulțumit miresei pentru cele aduse în menaj. Dar, pentru mine, un asemenea contract de căsătorie ar fi ceva atît de penibil și de absurd — o mărturisesc sincer, chiar dacă, din pricina asta, mi s-ar scoate oricum ochii cu tinerețea mea —, de parcă ar trebui să-l fac pe notarul imperial să-mi legalizeze și contrasemneze scrisorile mele de dragoste ; zău ! floarea ușoară a iubirii, a cărei mireasmă

nu izbuteşte să aplece cumpăna cîntarului ca bulbii de lalele, s-o vezi aşa pe balanţa de fîn a justiţiei, două inimi puse pe recele cîntar pentru sfaturi şi pentru carne al părinţilor şi avocaţilor, care îngrămădesc în talgerele lui doar case, ogoare şi cositor... astea pot face tot atît de bine interesaţilor, cît şi sugarului şi pupilului beat al unei muze şi al filozofiei, cînd trebuie să ducă rugăciunile de dimineaţă şi de seară în librărie, de faţă cu zeiţa sa, şi apoi să prefacă rugăciunile în bani şi să le aplice contracte şi coţi de măsură.

Din duminica a patra după Paşti pînă la Înălţare, adică pînă la întoarcerea acasă sau nuntă, este o săptămînă şi jumătate — sau o veşnicie şi jumătate fericită. Dacă este frumos ca nopţile sau iernile să menţină răstimpurile zilelor sau anotimpurilor bucuriei la destul de mare distanţă între ele, dacă, de pildă, este frumos să nu trăieşti într-o singură zi aniversarea, onomastica, ziua logodnei, a căsătoriei şi a botezului — căci numai la foarte puţini cad împreună, de exemplu, *ziua de nuntă* şi *de botez,* ca duminica şi Ziua apostolilor —, este şi mai frumos să întinzi cît mai mult intervalul de timp, stratul de flori dintre logodnă şi nuntă. Adevărata lună de miere este înainte de ziua nunţii, apoi urmează luna de ceară şi pe urmă luna de miere amestecată cu oţet.

În a noua cutie de fişe, preotul şi-a aşezat patul nupţial, iar aici, într-a opta, vreau să trec pe scurt în revistă cum i-a mers pînă atunci : în mod firesc destul de divin. Puţini izbutesc, aşa ca el, să aibă încă înainte de nuntă aripi atît de mari şi flori atît de mari (pe care să se poată lăsa din zbor) ; cred că puţini izbutesc să cumpere personal făină şi păsări pentru ziua amintită cum a făcut Fixlein — să îndoape curcanul de nuntă cu ultimele mese ale condamnatului — să se ducă în fiecare seară în coşar, pentru a vedea dacă se mai află acolo şi dacă mănîncă porcul nupţial dăruit de tutore în chip de dar de nuntă — să caute prin casă şi să-i fixeze viitoarei neveste locul cămărilor pentru cînepă şi al firidelor pentru dulapurile de haine — să pună în pivniţa parohiei podval pentru butoaie (nu bere tare) în vederea iernii — să obţină de la Consistoriu numaidecît şi contra unei infime sume de răs-

cumpărare a păcatului bula de dispensă, adică scutirea de tripla strigare, şi să se întoarcă acasă cu ea în buzunar — să nu locuiască în vreun oraş unde trebuie să trimită la toţi smintiţii (fiindcă el însuşi este unul) spre a le aduce la cunoştinţă că se căsătoreşte, ci într-un sătuleţ infim, unde n-ai de spus nimic nimănui în afară de învăţător, pentru ca să tragă clopotul mai tîrziu şi să aştearnă în faţa balustradei altarului o pernă pentru îngenuncheat. — —

O, dacă odinioară cavalerul Michaelis a afirmat că paradisul a fost mic, pentru ca oamenii să nu se depărteze prea mult unii de alţii, atunci un sat şi bucuria lui sînt mici şi strîmte pentru ca totuşi vreo eventuală reproducere a Edenului să-şi mai afle loc pe globul nostru. — —

Nici măcar n-am menţionat că, în ziua dinaintea nunţii, maistrul cu încartiruirea regimentului a venit pe nechemate şi a înjunghiat porcul şi a făcut pe grătar nişte cîrnaţi, cum încă nu s-a mîncat la nici o curte.

Şi cu toate astea, dragă Fixlein, peste acest gras şi alinător ulei al bucuriilor mai pluteau zadarnic, sus, un soare de primăvară... şi amurguri purpurii... şi ghirlande de flori... şi o lume de muguri ce începeau să crape !...

Oare cum te-ai comportat tu în aceste fierbinţi vîrtejuri ale plăcerii ? — Ai dat din coada de peşte (raţiunea) şi ţi-ai prescris, astfel, o cale rectiliniară prin talazuri. Căci numai jumătate din toate astea l-ar fi smuls pe un alt preot din camera lui de studiu ; dar tocmai ceea ce îl făcea fericit pe al nostru era măgura de hotar a moderaţiei, pe care rămînea locului, de parcă prinsese rădăcini, şi de unde zărea, privind în jos, tot ceea ce mii de alţii pierdeau din nechibzuinţă. Stînd în faţa ferestrelor castelului, el era totuşi în stare să precizeze statistic că „amin" apare de o sută treizeci de ori în *Biblie*. Ba chiar a mai adăugat vechiului său laborator savant şi un cuptor chimic : voia să le scrie fraţilor Senft[1] la Nürnberg şi Bayreuth şi să le ofere condeiul său, atît pentru partea practică de la urmă a calendarelor, cît şi pentru

[1] Mică editură din Bayreuth, care publica în fiecare an un calendar.

diferite articole în partea din față, sub vinieta fiecărei luni, pentru că era hotărît să intervină în modul de-a gîndi al omului de rînd... Și, pentru că acum, ca preot, avea mai puțină treabă și putea face să urmeze sfintei zile de odihnă a comunității șase zile de creație literară proprie, voia (încă în aceste săptămîni de carnaval) să intre cu plugul său în părăginita istorie națională a Hukelumului și să vină apoi cu semănătoarea...

Astfel se mișcau minutele lui numai pe roți ale norocului de-a lungul celor douăsprezece zile, care erau strălucitoarea cale, așternută în chip de mozaic cu mici stele ale fericirii (în loc de sori ai fericirii), către al treilea cer din cel de-al treisprezecelea, adică spre

A NOUA CUTIE CU FIȘE

SAU CĂTRE NUNTĂ

Răsari frumoasă zi de Înălțare și de nuntă și bucură-i și pe cititori ! Gătește-te cu giuvaerul cel mai pur, cu mireasa, al cărei suflet este tot atît de pur și de strălucitor ca și îmbrăcămintea lui, așa precum perla și scoica de perlă sclipesc și împodobesc în același timp ! — Și astfel pătrunde fiecare cititor, pe urma lui, dincolo de spalierul înflorit, al cărui gard viu plin de roade îl separa pînă acum pe favoritul nostru de Edenul său.

La 9 mai 1793, ora trei dimineața, s-a pornit, ca o rază de lumină, prin noaptea de mai cenușie și de un roșu-închis, un trîmbițat sonor ca de corn de poștalion ; două cornuri răsucite, avînd între ele o trompetă rigidă, se holbau, ca niște semne de întrebare alături de semne de exclamare, dintr-o casă unde locuia un enoriaș spovedit (nu duhovnicul spoveditor) care cînta din ele : de fapt enoriașul sărbătorise ieri nunta, care îl aștepta azi pe păstorul de suflete. Bucurosul strigăt de momire a vînatului l-a scos pe preot din patul cel larg și, de sub el, pe pudelul care fusese izgonit încă de cîteva săptămîni din așternutul

proaspăt spălat și orbitor ; și l-a scos, de fapt, atît de devreme, încît nu vedea totul decît întunecos și umbrit cu tuș în oglinzile pologului, în care pînă acum își observa în fiece dimineață mutrișoara roșie și rufăria albă a patului.

Mărturisesc că spoiala proaspătă a odăii și un reflex al purpuriului zorilor pe pereți aruncau destulă lumină ca Fixlein să-și poată vedea mijind abia deslușit cataramele pantalonilor. După aceea a trezit-o pe maică-sa — oaspeții urmau să mai rămînă încă mult în așternut —, iar aceasta trebuia s-o trezească pe bucătăreasa orașului, care fusese luată cu împrumut de la municipalitate, la fel ca și alte cîteva mobile pentru nuntă. Preotul a ciocănit zadarnic la două uși, fără a primi răspuns ; căci toată lumea se afla jos lîngă vatră și gătea și ațița focul și făcea rînduială.

O, cît de încîntător își dă ziua de primăvară în lături vălul de călugăriță, iar pămîntul se luminează, de parcă ar fi dimineața unei reînvieri. — Coloana de mercur a barometrului, coloana de foc[1] călăuzitoare a profetului vremii, odihnește ferm deasupra chivotului legii ce aparține lui Fixlein. — Soarele se înalță pur și răcoros în azuriul dimineții în loc de roșul zorilor. — Rîndunelele călătoare țîșnesc încrucișîndu-se, în locul norilor, prin văzduhul răsunător... O, bunul geniu al vremii frumoase, care merită mai multe temple și zile de prăsnuire (căci, fără el, nu avem sărbători), scotea parcă, din atmosfera limpede ca izvorul a lumii, o zi pură ca eterul și sinilie precum cerul și o făcea să se aștearnă, cu aripi albastre de fluturi — de parcă era o luni *albastră*[2] —, strălucind sub soare în zigzagul voluptoasei coborîri tremurătoare, peste spațiul strîmt al pămîntului pe care îl contemplă acum fanteziile noastre aprinse... Iar în spațiul scăldat de lumina primăvăratică stau, printre flori, peste care pomii scutură, în loc de frunze, petale, un mire și o mireasă...

[1] Aluzie la *Vechiul Testament, Ieșirea*, cînd Dumnezeu s-ar fi arătat evreilor ziua, în chip de nor, iar noaptea, în chip de coloană de foc.

[2] Lunea albastră *(der blaue Montag)* este ziua de odihnă după un chef sau o sărbătoare.

Fericitule ! cum să te zugrăvesc, fără să sporesc numărul suspinelor nostalgice din cele mai frumoase suflete ? — —

Dar, uşurel ! să nu golim încă de la ora şase cupa vrăjită a fanteziei, ci să rămînem treji pînă spre seară !

În matinalitatea chemării clopotelor la rugăciune, pentru că vuietul pregătirilor îl împiedica să se roage în tăcere, mirele s-a dus afară în cimitirul care, asemenea unei parohii, se afla împreună cu biserica în jurul casei sale parohiale. Aici, în frunzişul umed, peste ale cărui flori închise zidul ţintirimului arunca încă umbre late, şi-a răcorit sufletul de visele fierbinţi ale pămîntului ; aici, unde lespedea albă de pe mormîntul dascălului său îi apărea ca poarta năruită a templului vieţii al lui Ianus [1], sau ca latura dinspre nord a ultimului loc de odihnă, întoarsă spre pămîntul furtunos — aici, unde uşiţa metalică plesnită de pe crucea cu zăbrele a tatălui său îi dezvăluia inscripţiile mortuare şi anul morţii părintelui său şi toate avertismentele gravate sub ele în tablă, în chip de gînduri grave — aici, zic, s-a înduioşat şi a devenit mai serios decît alţii în această zi, şi şi-a rostit pe dinafară rugăciunea de dimineaţă, pe care de obicei o citea, şi s-a rugat lui Dumnezeu să-l binecuvînteze în funcţia sa şi să-i dăruie viaţă lungă mamei sale şi să-i acorde harul său pentru ceea ce avea de gînd să înfăptuiască astăzi. — Apoi s-a dus, peste morminte, în grădiniţa lui de flori neîngrădită aflată într-un colţ şi, liniştit şi încrezător în oblăduirea divină, a înfipt beţele lalelelor sale mai adînc în pămîntul afînat.

Dar, cînd s-a întors în casă, a găsit totul în sunete de zurgălăi şi în plină muzică ienicerească a bucuriei nunţii ; — toţi nuntaşii îşi scoseseră bonetele de noapte şi beau vîrtos ; — se pălăvrăgea, se găteau bucate, se aranjau frizurile ; — servicii de ceai, servicii de cafea şi servicii de bere caldă se succedau pe rînd, iar farfuriile de supă pline cu prăjiturile miresei circulau în cerc ca nişte discuri de olar sau roţi de puţ. — Învăţătorul putea

[1] Templul zeului roman cu două feţe Ianus, aflat în forul din Roma, consta dintr-o poartă dublă cu o boltă deasupra, care era deschisă doar în vreme de război.

fi auzit repetînd cu trei băieți un *arioso* [1], acasă la el, și voia, după terminarea orei de cîntat, să-i facă o surpriză cu asta superiorului său. — Dar, apoi, toate brațele spumegîndelor fluvii de bucurie s-au unit, cînd regina cerului acoperită de inimi și flori artificiale, adică mireasa, a coborît pe pămînt plină de sfioasă bucurie, plină de iubire timidă și smerită — cînd au început clopotele să sune — cînd coloana de oameni s-a pus în mișcare — cînd satul s-a adunat și mai curînd — cînd orga, comunitatea, confratele ecleziastic și vrăbiile din pomii de la fereastra bisericii au pornit să bată tot mai îndelungat darabana pe toba militară a sărbătoririi jubiliare... Inima voia să-i sară din piept mirelui care cînta, de bucurie că în ziua nunții sale toate se desfășoară în bună rînduială și în chip strălucitor. — Doar în timpul cununiei a putut să se roage un pic.

Mai dezlănțuit și zgomotos s-au petrecut lucrurile în timpul mesei, cînd au fost desfăcute plăcintele și devizele de marțipan — cînd circulau paharele și peștii răposați (ascunși sub șervete, ca să-i sperie pe oaspeți) — și cînd oaspeții s-au sculat și au pornit să circule personal și, în cele din urmă, să dănțuie prin casă ; căci aveau muzică instrumentală adusă din oraș.

Un minut preda următorului zaharnița și scatulca plăcerii, oaspeții auzeau și vedeau tot mai puțin, iar enoriașii începeau tot mai mult să audă și să vadă și s-au vîrît spre seară ca o pană pe ușa deschisă, ba chiar doi băieți au cutezat să se dea huța în mijlocul curții parohiale, pe o scîndură așezată curmeziș pe o grindă de dulgherie. — Mocnind roșietic, negura soarelui topit învăluia, afară, pămîntul, luceafărul de seară scăpăra deasupra curții parohiale și a cimitirului, dar nimeni nu observa asta.

Între timp, către ora nouă, cînd nuntașii au uitat de miri și au continuat să bea și să danseze singuri, cînd bieții oameni, în această lumină solară a destinului, plescăiau în sus, precum peștii în cealaltă, din elementul lor umed și rece, și cînd, sub steaua norocului și a iubirii,

[1] Fragment dintr-o operă, o operetă etc.

care arunca asemenea unei comete o coadă lungă prin cerul său, mirele şi-a lipit pieptul, plin de paharele bucuriei băute, de mireasa şi de mama sa — — atunci a încuiat pe ascuns o felie din pîinea de la nuntă într-un dulap din perete, cu vechea speranţă superstiţioasă, că această rămăşiţă va asigura pîinea în tot timpul căsniciei. Cînd s-a întors, cuprins de-o şi mai mare iubire pentru eterna tovarăşă a vieţii lui, aceasta l-a întîmpinat împreună cu maică-sa, pentru a-i dărui numai lui singur, după datina veche, halatul de noapte al mirelui şi cămaşa mirelui. Unele chipuri au pălit de puternică emoţie, sau chiar de emoţia bucuriei ; faţa ca de ceară a Thiennettei se afla pe această masă de albit ceara, sub soarele fericirii. O, nu cădea niciodată de pe lujer, crin al cerului, şi patru primăveri, în loc de patru anotimpuri, să închidă şi să deschidă sub lumina soarelui clopotul florii tale ! — Toate braţele de polip ale sufletului mirelui zvîcneau înotînd pe marea bucuriilor şi voiau să cuprindă delicata inimă caldă a iubitei şi s-o atragă, înmrejită strîns şi moale, într-a sa...

A condus-o pe mireasă din atmosfera sufocantă a sălii de dans în seara răcoritoare. De ce seara, de ce noaptea ne umple inima de o iubire mai fierbinte ? Să fie, oare, apăsarea nocturnă a neajutorării, sau să fie înălţătoarea izolare de învălmăşeala vieţii, învăluirea lumii, în care nu-i mai rămîne sufletului nimic altceva decît suflete, să fie din cauză că literele, cu care numele drag e scris înlăuntrul nostru, apar noaptea *incandescente*, de parcă ar fi scriere fosforescentă, în timp ce ziua doar fumegă în conture *înnorate* ? —

S-a dus cu mireasa lui în parcul castelului ; ea a trecut în grabă prin castel şi prin faţa odăii pentru slugi, unde florile frumoase ale vieţii de tinereţe erau presate, lăţite şi uscate sub o presă lungă, iar sufletul ei s-a deschis larg şi respirînd în grădina liberă şi neîngrădită, în al cărei pămînt de flori destinul aruncase prima sămînţă de floare a prosperităţii vieţii ei de azi. Paradis liniştit ! Semiîntuneric verde, cu flori, tremurător ! — Luna odihneşte sub pămînt ca un mort ; dar, dincolo de grădină, norii de seară roşii şi luminoşi ai soarelui au

căzut ca niște petale de trandafir, iar luceafărul de seară, cavalerul de onoare al soarelui, plutește ca un fluture strălucitor pe deasupra trandafirului și, modest ca o mireasă, nu răpește lumina nici măcar unei singure steluțe.

Cei doi oameni au ajuns la bătrîna colibă a grădinarului, care sta în lumina grădinii, închisă și mută, cu odăile întunecate, ca un trecut în prezent. Ramuri dezgolite ale pomilor se încrucișau cu jumătăți de frunze grase deasupra frunzișului des și încîlcit al boschetelor. — Primăvara sta, ca învingătoare, alături de iarna ce zăcea la picioarele ei. — În eleșteul albastru fără sînge era excavat un cer de seară întunecat, iar scurgerea lui iriga, murmurînd, straturile de flori. Scînteile argintii ale constelațiilor plesneau pe altarul dimineții și cădeau stinse în marea roșie a înserării.

Vîntul șuiera *mai zgomotos* prin copaci, ca o pasăre de noapte, și scotea sunete din umbrarul salcîmilor, iar sunetele le strigau celor care își găsiseră cîndva fericirea în el : „Intră înăuntru, pereche nouă de oameni, și gîndește-te la ceea ce a trecut, și la vestejirea mea și a ta, și fii sfîntă ca veșnicia și nu plînge doar de bucurie, ci și din recunoștință !“ — Și mirele, plîngînd, a tras-o pe mireasă, care plîngea, sub florile pomilor și și-a pus sufletul la inima ei și a spus : „Minunată Thiennette, sînt nespus de fericit și aș vrea să vorbesc mult, dar nu pot totuși — o, scumpa mea, o să trăim împreună ca niște îngeri, ca niște copii. — Într-adevăr, vreau să fac tot ce-ți produce bucurie ; acum doi ani n-aveam nimic, absolut nimic, ah, prin tine, dragostea mea, sînt atît de fericit. — Iți spun acum tu, tu, tu, suflet drag !“ — Ea l-a tras mai aproape și i-a zis, deși fără să-l sărute : „Spune-mi dumneata liniștit *tu,* scumpul meu !“

Și cînd au pășit iarăși din umbrarul sfînt în parcul magic-întunecos, el și-a scos pălăria din cap, în primul rînd, pentru a-i mulțumi lăuntric lui Dumnezeu, iar în al doilea rînd, pentru că voia să privească cerul nespus de frumos.

Au ajuns în fața luminoasei și zgomotoasei case a nunții ; dar inimile lor înduioșate căutau liniște, și atingerea străină tulbura însoțirea florală a sufletelor, ca la

vinul în plină floare ; au preferat să se întoarcă şi s-au îndreptat spre ţintirim, pentru a-şi menţine înduioşarea. Măreţ se aşternea noaptea peste morminte şi dealuri, în faţa inimii, şi o făcea şi pe aceasta măreaţă. Deasupra obeliscului *alb* al turnului, cerul se odihnea *mai siniliu* şi *mai întunecos,* iar îndărătul lui flutura vîrful uscat al armindenului, cu un steag decolorat. Atunci fiul a dat cu ochii de mormîntul tatălui său, pe care vîntul închidea şi deschidea scîrţîind uşiţa crucii de metal, pentru a lăsa să se vadă anul morţii sale gravat pe alamă. — O durere fierbinte a podidit, cu şuvoaie violente de lacrimi, inima lui smulsă şi l-a mînat spre movila surpată ; şi-a condus mireasa lîngă mormînt şi a spus : „Aici doarme el, bunul meu tată — a trecut aici la veşnică odihnă încă de la vîrsta de treizeci şi doi de ani. — O, tu, tată bun şi drag, de-ai mai putea să vezi azi bucuria feciorului tău, ca maică-mea ! — Ah, tu, cel mai bun dintre taţi, găvanele ochilor tăi sînt goale şi pieptul tău plin de cenuşă, iar tu nu ne vezi !“ — A amuţit apoi. — Mireasa îndurerată a prins să plîngă tare, vedea deschizîndu-se sicriele putrezite ale părinţilor ei şi ridicîndu-se doi morţi şi privind în jur după fiica lor, care rămăsese de atîta vreme părăsită de ei, pe pămînt. — S-a repezit la pieptul lui şi a îngăimat : „O, scumpule, nu mai am nici tată, nici mamă, să nu mă părăseşti niciodată !“

O, tu, care mai ai încă un tată şi o mamă, mulţumeşte-i lui Dumnezeu pentru asta în ziua în care sufletul tău e plin de lacrimile bucuriei şi are nevoie de un piept lîngă care să le dea frîu liber...

Şi, cu această nobilă îmbrăţişare la mormîntul unui tată, încheie-se sacru această zi a bucuriilor ! —

A ZECEA CUTIE CU FIŞE

ZIUA SFÎNTULUI TOMA ŞI ANIVERSAREA

Autorul este un fel de prisăcar pentru roiul cititorilor, repartizînd întru plăcerea acestuia, în diferite epoci, flora ce-o întreţine pentru el şi care ici grăbeşte, dincolo în-

tîrzie înflorirea unora dintre flori, spre a îmboboci în toate capitolele. —

Zeiţa dragostei şi îngerul păcii îi conduceau pe tinerii căsătoriţi pe poteci ce treceau peste pajişti înflorite, primăvara, şi pe cărări ascunse în lanuri înalte de grîu, vara, iar toamna le presăra pe jos frunzele marmorate, în timp ce se îndreptau spre iarnă. Şi, astfel, au ajuns la poarta scundă şi întunecată a iernii, plini de viaţă, plini de iubire, încrezători, mulţumiţi, sănătoşi şi roşii la faţă.

În ziua de Sfîntul Toma[1], Thiennette îşi avea, ca şi iarna, ziua ei. Să ne uităm prin ferestre în casa parohială la nouă şi un sfert, cînd încetează cîntecul în biserica din apropiere. — — Nu e nimeni altul înăuntru decît bătrîna mamă, care, pentru că fiul ei a scutit-o de muncă şi a pus-o să odihnească, umblă lipa-lipa de colo-colo şi freacă duşumeaua ceruită şi calcă şi deretică şi şterge praful ; — fiecare picior de scaun ondulat şi fiecare ţintă de alamă a mesei îmbrăcate cu muşama străluceşte ; — ca la orice pereche fără copii, toate sînt atîrnate la locul lor : peria şi plesnitoarea de muşte şi calendarul ; — fotoliile sînt distribuite, de către poliţia camerei, în ungherele prescrise ; — lîngă patul cavaleresc stă o furcă cu fuior de in, pentru că azi, cînd e doar pe jumătate sărbătoare, se poate toarce ; — fîşiile de hîrtie de lăţimea unei panglici, pe care se scrie planul predicilor, aşteaptă, albe, lîngă predicile croite, adică lîngă caietele in-octavo pentru acest scop, căci, din pricina frigului, preotul şi masa lui de lucru au fost aduse, din camera de lucru, jos, în odaia de locuit peste zi ; — scurteica lui cu manşon este atîrnată lîngă curatul halat de dormit al mirelui ; — ceea ce ne lipseşte din cameră sînt doar el şi ea. Căci el îi ţinea o predică în biserica goală, de ziua apostolilor, pentru ca mama să poată rîndui, fără martori — în afară de cele cîteva mii de cititori care privesc pe fereastră împreună cu mine —, patiseria şi întreaga căruţă cu bucate a zilei de naştere şi să pună, nevăzută, pe masă cea mai bună faţă albă şi dulceaţă.

[1] Ziua de 21 decembrie.

Duhovnicul nu considera drept păcat să-i avertizeze și să-i îndrepte și să-i amenințe pe enoriași, pînă cînd a socotit că supa aburește în farfurii. Apoi a condus-o acasă pe nou-născută și a pus-o, pe neașteptate, în fața altarului cu jertfe de mîncare, în fața unui clișeu tipografic dulce făcut dintr-un tort de pîine, pe care numele ei fusese scris, înainte de copt, în *scriere călugărească* [1] cu litere palatale din migdale. În culisele din fund ale timpului și camerei, am ascuns, de asemenea, și două... sticle de Pontaque. — Cît de repede dau în pîrgă obrajii tăi, sub razele bucuriei, cînd soțul și stăpînul tău îți spune solemn : „Astăzi e ziua ta de naștere și Domnul să te binecuvinteze și să te ocrotească și să facă să strălucească asupră-ți chipul său și să-ți dăruiască, spre bucuria mamei tale soacre și a soțului tău, o lăuzie norocoasă și fericită, amin !“ — Și, cînd Thiennette a văzut că bătrîna gătise și pusese la masă, singură, toate acestea, a luat-o de gît, de parcă ar fi fost propria-i mamă.

Emoția învinge pofta de mîncare. Dar stomacul lui Fixlein era la fel de tare ca și inima lui, și nici un fel de mișcare sufletească nu putea pune stăpînire, la el, pe cea peristaltică. Băutura este seva volubilității limbii, precum mîncarea este sabotul ei de frînare. Dar, înainte de-a fi mîncat și vorbit cîte ceva, nu toarnă în pahare. Apoi scoase cepul de stăvilar, din plută, al buteliei și dădu curs liber iazului [2] spiritual. Mama suferindă a unui omuleț cuprins încă în viața ei își ațintí ochii, emoționată și jenată, doar asupra bătrînei și nici că putu s-o certe, pentru că trimisese, de dragul ei, în oraș la negustorul de vinuri. Fixlein luă în fiecare mînă cîte un pahar, pentru fiecare din cele pe care le iubea, întinse unul mamei și unul nevestei și spuse : „Pentru viața ta lungă, lungă, Thiennette ! — Și în sănătatea dumitale, mamă ! — Și pentru o naștere norocoasă a micuțului nostru, dacă mi-o dărui Dumnezeu unul !“ — „Fiul meu, vorbi horticultoarea, dar trebuie să bem, în primul rînd, pentru viața ta lungă, pentru că noi sîntem întreținute de tine. — Dumnezeu

[1] Scrisul ascuțit și colțuros folosit în evul mediu.

[2] Joc de cuvinte în original, întrucît „*Weiher*“ înseamnă și „iaz“ și „prelat“.

să-ţi ajute să ajungi bătrîn !" adăugă ea cu inima strînsă, iar ochii îi dădeau inima de gol.

Niciodată n-am avut o reprezentare mai vie despre neţărmurita fire uşuratică a sexului feminin, decît în vremea cînd o femeie îl poartă sub inimă pe îngerul morţii şi, totuşi, în cele nouă luni pline de semne ale morţii, nu se gîndeşte la altceva mai de seamă decît la naşii ei şi la ceea ce urmează să fie gătit pentru botez. Dar tu, Thiennette, aveai gînduri mai nobile, deşi nu-ţi lipseau nici acelea. — Dragul inimii tale, încă învăluit, odihnea în faţa ochilor tăi ca un mic înger sculptat pe o lespede de mormînt, care arată necontenit cu mînuţa spre anul morţii tale ; şi, în fiecare dimineaţă şi seară, te gîndeai — cu certitudinea morţii, ale cărei motive încă nu le cunosc — că pămîntul este o întunecoasă peşteră Baumann, unde sîngele omenesc, cînd picură, înalţă siluete asemenea stalagmitelor, care clipesc atît de efemer şi se topesc atît de curînd ! — Şi acesta era motivul pentru care lacrimile izvorau fără contenire din ochii tăi blînzi şi-ţi trădau toate gîndurile temătoare în legătură cu copilul tău ; dar revărsarea tristă a inimii ai alungat-o prin îmbrăţişarea în cursul căreia ţi-ai luat de gît soţul, cu o dragoste reînflăcărată, şi i-ai spus : „Întîmple-se ce e dat să fie, facă-se voia lui Dumnezeu, numai să rămîneţi în viaţă tu şi copilul meu — dar eu ştiu bine, dragule, că mă iubeşti tot atît de mult cît şi eu pe tine." — Întinde-ţi mîna, mamă, plină de binecuvîntare asupră-le ; iar tu, destin bun, nu ţi-o lua niciodată pe-a ta de deasupra lor ! —

Stau, de fapt, plin de înduioşare şi plin de urări de fericire, lîngă sărutul a două prietene şi lîngă îmbrăţişarea a doi îndrăgostiţi plini de virtuţi, şi din focul altarelor lor zboară spre mine scîntei ; dar ce înseamnă această încălzire lăuntrică pe lîngă înălţarea simpatetică din clipa cînd vezi doi oameni încovoiaţi sub aceleaşi poveri, întrelegaţi de aceleaşi datorii, înflăcăraţi de aceeaşi grijă pentru aceiaşi micuţi dragi — căzîndu-şi unul altuia, într-o clipă frumoasă, la pieptul ce clocoteşte şi stă să se reverse ! Şi dacă, pe deasupra, asta o fac doi oameni care au şi prins a purta trena de doliu a vieţii,

adică vîrsta, al căror păr şi obraji au şi început să fie lipsiţi de culoare, ai căror ochi nu mai ard şi al căror chip l-au gravat mii de spini ca imagini ale suferinţei. — Dacă aceştia se cuprind cu braţe atît de obosite şi bătrîne şi atît de aproape de povîrnişul ce duce spre gropile lor — şi dacă spun sau gîndesc : „Totul a murit în noi, dar nu şi dragostea noastră — o, am trăit şi am suferit multă vreme împreună, acum hai să întindem morţii mîinile de asemenea o dată şi să ne lăsăm luaţi de ea împreună" — atunci totul din noi strigă : O, iubire, scînteia ta e deasupra timpului, nu se stinge nici sub mii de lacrimi, nici sub neaua bătrîneţii, nici sub cenuşa... iubitului tău. Nu se stinge niciodată ; iar tu, preabunule, dacă n-ar exista iubire veşnică, n-ar exista nici un fel de iubire !...

Preotului îi era mai uşor să netezească o cale de trecere de la inimă la stomac. Astfel îi înfăţişă Thiennettei — a cărei voce s-a înseninat numaidecît, în timp ce ochii începură să strălucească tot mai mult — intenţia sa de a se folosi de ger şi de a tăia şi pune la cămară tot ce aveau. „Porcul de-abia se mai poate scula", spuse el şi determină hotărîrea femeilor, apoi măcelarul şi ziua şi numărul ligheanelor necesare la tăiat, discută totul cu precizia cu care breasla războiului (care aplică omenirii supraapopulate *trocarul*[1], respectiv spada lui Marte) se apucă de lucru cu o zi înainte de-a mîna o provincie în casa hăituielii şi a abatorului.

Apoi începu foarte vesel să facă pregătiri şi să vorbească despre începutul iernii — care intervenise în acea dimineaţă la ora opt şi douăzeci şi două de minute —, căci se apropie totuşi repede, spunea el, primăvara şi nu mai aveau voie să ardă mîine tot atîta lumină ca şi azi. E drept că mama îl ataca vehement cu arma celor cinci simţuri ale sale ; dar el îi opuse tabelele astronomiei şi îi demonstră că rata de creştere a zilei este tot atît de incontestabilă pe cît e de imperceptibilă. Pînă la urmă nu mai întrebă, ca majoritatea funcţionarilor şi soţilor, dacă femeile sale îl înţeleseseră sau nu şi le aduse

[1] Instrument chirurgical.

la cunoştinţă într-o îmbrăcăminte juridic-teologică următoarele : că azi după masă n-o să mai amîne, ci are să solicite preaslăvitului Consistoriu, care are *jus circa sacra* [1] o măciulie nouă pentru turnul bisericii, cu atît mai mult cu cît speră ca, pînă la primăvară, să fi putut cerşi din parohie o contribuţie suficientă din pomeni. „Dacă ne-o îngădui Domnul să apucăm primăvara, a mai adăugat el nespus de vesel, şi dacă tu vei avea o naştere norocită, aş putea să rînduiesc lucrurile în aşa fel, încît măciulia să fie înfiptă tocmai cînd ai să ieşi tu prima oară la biserică, bătrînico !"

După aceasta trase uşor scaunul de lîngă noptieramăsuţă de băuturi, către masa de lucru şi-şi petrecu jumătate din după-amiază cu suplica pentru măciulia turnului. Cum mai avea oarecare timp pînă în amurg, folosi uneltele de lucru la noul său op savant. Căci se afla lîngă Hukelum, în zăpadă afară, o zecime dintr-un castel de-al cavalerilor-briganzi, pe care îl vizitase astă-toamnă în fiecare zi, ca o stafie, pentru a-l măsura cu pasul, a-i schiţa silueta iconografică, şi a reprezenta exact pe hîrtie fiecare gratie de la ferestre şi fiecare urmă de tencuială rămasă. Îşi zicea că nu-şi face speranţe prea mari, dacă crede că, prin astea — şi prin cîteva desene ale zidurilor mai puţin abrupte decît orizontale —, dă „corespondenţei arhitecturale dintre doi prieteni cu privire la castelul-brigand din Hukelum" acea ultimă şlefuială şi maturitate care îi satisface pe recenzenţi. Căci el nu avea împotriva tribunelor critice imperiale ale recenzenţilor nimic din acel dispreţ pe care îl posedă cu adevărat cîţiva scriitori — sau doar îl mimează, aşa ca mine, de pildă. Din năruitul Luvru-brigand creşteau pentru el mai multe flori ale bucuriei decît, poate, din alt castel aflat în picioare, pentru posesorul său.

Din cîte ştiu, este încă o poveste necunoscută faptul că nimeni altul decît Büsching [2] nu e răspunzător de toate astea. Nu demult Fixlein a descoperit în bolta pentru actele bisericii o scrisoare de mînă în care geograful cerea

[1] Drept de jurisdicţie bisericească (lat.).

[2] Anton Friedrich Büsching (1724—1793), unul dintre întemeietorii geografiei moderne.

relatări speciale despre sat. Firește că Büsching n-a avut parte de nimic — de aceea și lipsește cu adevărat, încă, întregul Hukelum din geografia lui ; dar această scrisoare infectată a molipsit inima lui Fixlein cu persistenta febră de primăvară a setei de glorie, astfel încît inima lui ce pulsa nu putea fi liniștită și potolită decît cu misiva lucanică [1] a unei recenzii. Cu meseria scrisului e ca și cu dragostea : le poți dori și, totodată, te poți lipsi de ele decenii de-a rîndul ; dar dacă s-a întîmplat să cadă, o dată, prima lor scînteie în depozitul tău de pulbere, atunci continuă să cadă pînă la sfîrșit.

Numai din pricina începutului iernii, au trebuit să încălzească azi, în mod deosebit, odaia pe care o prefera astfel mai mult decît ai fi zis, oricărui manșon mare sau oricărei căciuli de blană de urs. Amurgul, acest frumos *chiaroscuro* [2] al zilei, acest prim plan colorat al nopții, s-a lungit cît a fost cu putință, pentru a face în acest răstimp, studii premergătoare... Crăciunului ; și, cu toate astea, soția lui a putut îndrăzni fără grijă — tocmai cînd, încins cu șorțul de semănător plin cu semințe de cuvinte dumnezeiești, umbla de colo-colo prin odaie — să-i întindă o lingură plină cu oțet de bere pentru ca să-l încerce cu cerul gurii, dacă e vremea să-l tragă de pe drojdie în alt vas. Deși prefera să mănînce un pește cu icre, nu punea el, oare, să scoată din butoiul de scrumbii întotdeauna un pește cu lapți, și asta numai de dragul iubitei sale neveste ? —

În cele din urmă a fost adusă lumînarea ; și întrucît iarna tocmai își începea pictura ei pe sticlă pe la ferestre, tablourile ei cu flori de gheață și cu crengi și frunze de zăpadă, preotul a văzut că e vremea să citească ceva rece, ceea ce numea mîncărurile lui reci, adică descrierea unei țări îngrozitor de geroase. În ziua aceea a fost povestea de Crăciun a acelor patru marinari din Novaia Zemlia [3].

[1] *Misiva lui Luca* = formulă de binecuvîntare care apără — zice-se — de foc și de boală.

[2] Clarobscur (it.).

[3] Pe coasta de răsărit a Spitzbergului fuseseră deportați în 1743 patru marinari ruși, care au așteptat acolo șase ani să fie eliberați.

În ce mă privește, vara, cînd zefirul răscolitor umflă clopotele florilor, eu prind de perete hărțile și schițele țărilor romanice și orientale, adăugîndu-le ca ținuturi noi la cel în care mă aflu. Și, cu toate astea, preotul a mai pus mîna azi pe cronica orașului Flachsenfingen, pentru ca — în mijlocul împușcăturilor, miasmelor, foametelor, cometelor cu eșarfe lungi și al vuietului tuturor fluviilor infernale ale războiului de treizeci de ani — să tragă cu o ureche spre cămara slugilor unde se toca salata de varză pentru friptura lui de rață.

Noapte bună, bătrîne ! sînt istovit. Cerul cel bun să-ți trimită în primăvara anului 1794 — cînd pămîntul își va purta oamenii ca niște prețioase omizi de pe frunze și flori — măciulia cea nouă pentru turnul bisericii și pe deasupra un... băiat voinic și bine făcut !

A UNSPREZECEA CUTIE CU FIȘE

PRIMĂVARĂ — INVESTITURĂ — ȘI NAȘTERE

Mă trezesc dintr-un vis minunat, dar cutia precedentă îl face să fie firesc. Am visat că totul înverzește, totul înflorește, iar eu privesc spre o măciulie de turn ce sclipește în soare, că stau liniștit la fereastră, cu pleoapele pudrate de polen, cu umerii acoperiți de flori subțiri de cireș, cu urechile pline de zumzetul stupului de albine din apropiere. — Că, după aceea, preotul din Hukelum pășește încet printre straturi și urcă în căsuța din grădină și îmi spune solemn : „Onorate domn, soția mea tocmai a născut un băiețel, iar eu îndrăznesc să vă rog pe *domnia-voastră* să îndepliniți acțiunea sfîntă în legătură cu el, cînd va fi primit în sînul bisericii." —

Firește că am tresărit, iar — pastorul Fixlein se afla însă, în carne și oase, lîngă patul meu și mă ruga să fiu naș ; căci Thiennette născuse azi-noapte la ora unu. Nașterea se petrecuse atît de bine ca într-o casă de nașteri, pentru că tatăl se gîndise cu cîteva luni înainte să facă rost de așa-numita piatră a vulturului, ce se găsește în

cuibul acestei păsări, şi să aducă prin ea un ajutor la naştere ; căci asemenea piatră îndeplineşte, în felul ei, tot ceea ce tichia unui minorit [1] bătrîn, despre care povesteşte Gorani [2], impune unei astfel de femei cuprinse de durerile facerii, ce şi-o aşază pe cap...

Aş putea să-l mai necăjesc încă mult pe cititor ; dar cedez de bună voie şi îi dezvălui lucrurile.

O asemenea lună mai ca anul acesta (1794) n-a... pornit natura, de cînd e lumea ; căci sîntem abia în 15. Oamenii cu judecată au fost nevoiţi să se necăjească în fiecare an, încă de veacuri, pentru că barzii germani fac cîntece de mai, cînd alte luni merită mai curînd o serenadă poetică ; iar eu am mers adesea atît de departe încît am atacat uzanţele limbii precupeţilor din piaţă şi am spus, în loc de unt de mai, unt de iunie, şi tot astfel doar cîntece de iunie, de martie, de aprilie. — Dar, tu, lună mai din anul ăsta ! meriţi deodată toate cîntecele închinate asprelor tale omonime ! — Zău ! Cînd din mirajul clarobscurului umbrar de salcîmi aflat în parcul castelului, unde scriu capitolul acesta, ies acum în ziua largă şi plină de viaţă şi privesc în sus spre cerul călduţ şi peste pămîntul ce se umflă sub el, se dezvăluie înaintea mea primăvara ca o furtună plină şi puternică, cu un luciu albastru şi verde. Văd soarele pe cerul înserării plin de trandafiri, asupra căruia îşi aruncă pensula razelor cu care a zugrăvit azi pămîntul ; — şi dacă privesc puţin în jur, în expoziţia lui de tablouri, văd că pictura lui pe email este caldă, încă, pe dealuri ; — pe varul umed al umedului pămînt se usucă florile zugrăvite în culori pline de sevă, iar pe lîngă pîraie floricelele de numă-uita în culori de miniatură ; — sub emailul fluviilor şi-a prins pictorul propriul său ochi, iar norii doar i-a schiţat cu contururi sălbatice şi în culori simple, ca un pictor de decoruri ; şi astfel stă el la marginea pămîntului şi priveşte la măreaţa lui primăvară ce i se desfăşoară în faţă, al cărei drapaj cu falduri îl închipuie văile, al cărui buchet de la piept sînt grădinile, a cărei îmbujorare este o seară de primăvară şi care, cînd se ridică în picioare, devine... vară.

[1] Călugăr franciscan.
[2] Giuseppe Gorani (1744—1821), diplomat şi scriitor italian.

Dar să mergem mai departe ! În fiecare primăvară — și într-una ca asta cu atît mai mult — umblu pe jos întru întîmpinarea păsărilor migratoare și consum în călătorii toată drojdia ipohondrică a inimii. Nu cred, însă, că aș fi văzut măcar măciulia turnului din Hukelum, care va fi scoasă în cîteva zile, necum pe cei din casa parohială, dacă n-aș fi fost la superintendentul și consilierul consistorial din Flachsenfingen. De la acesta am aflat biografia lui Fixlein — căci fiecare candidat trebuie s-o înainteze consistoriului pe a sa — și cererea lui și mai trăsnită pentru vîrful turnului. Am văzut cu plăcere cît de vesel plescăie și se bălăcește straniul om în băltoaca lui pentru rațe și în baia de lapte a vieții sale — și mi-am propus o călătorie pe malurile ei. Este ciudat, adică omenește, să dorim și să prețuim în tot timpul anului oameni originali și cărți originale ; după ce îi vedem și-i avem, ne înfurie — căci trebuie să ne convină și să ne placă, ca și cum asta ar putea-o face altă originalitate decît a noastră.

Era sîmbătă, în 3 mai, cînd eu, superintendentul, seniorul capitulului și cîțiva consilieri laici am pornit la drum și ne-am urcat în două trăsuri și am poruncit să ne ducă în fața ușii casei preotului. Problema era că nu fusese încă *învestit* și urma să fie a doua zi. Cînd am trecut pe lîngă șpalierul alb din parcul castelului, nici nu mă gîndeam că am să scriu acolo o nouă cărțulie.

Îl văd încă pe preot, cu coama cenușie și construcția capilară a perucii, sărind iute spre portiera trăsurii și trăgîndu-ne afară — atît de zîmbitor — atît de îndatoritor — atît de vanitos, pe cît de atent față de încărcătura trasă afară. — Părea că nu-și pusese niciodată pe el *vălul de călătorie* al durerii în călătoria vieții ; — iar Thiennette părea să nu-l fi dat niciodată în lături pe al său. Cît de drăguț, de împodobit și de lustruit era totul în casă ! Și totuși, atît de tăcut, fără blestematul sunet de alarmă al clopotului pentru slugi și fără nesincerii bași ai darabanei pedalatului pe scări ! — În timp ce domnii ședeau cuviincios în camera de sus, eu am colindat în felul meu, ca un miros, prin toată casa, iar drumul m-a dus prin camera de zi, prin bucătărie și, în cele din urmă, pînă în cimitirul de lîngă casă. Sîmbătă sărbătorească ! Vreau să-ți dese-

nez ceasurile, cît pot de bine, cu smoala de Iudeea a cernelii, pe cadranele unor suflete străine ! — În camera de zi, am ridicat de pe birou un volum cu cotorul şi colţurile aurite şi cu decretul scris pe cotor *Cuvîntări sfinte de Fixlein. Prima culegere ;* — şi cînd am vrut să văd unde fusese tipărit, sfînta culegere era scrisă de mînă. Am pipăit penele de scris şi le-am muiat în negrul de maur al cernelii — şi am găsit că totul era bun ; la savanţii care zboară de colo-colo şi care au doar un departament al afacerilor externe, nu şi unul al celor interne, nimic nu e mai prost, în afară de alte cîteva lucruri, decît cerneala şi penele. Am mai găsit de asemenea o placă de aramă asupra căreia voi reveni.

În bucătăria care nu e mai necesară pentru scrierea unui roman englezesc decît pentru desfăşurarea unuia german, am putut să mă aşez lîngă Thiennette, ajutînd-o să aţîţe focul, şi, totodată, să arunc o privire asupra focului ei pe care gătea. Cu toate că era în situaţia de femeie căsătorită, în care trandafirii albi din obraji se roşesc — şi în care fetele se aseamănă cu o metaforă din nota de subsol [1] —, şi cu toate că lemnele pentru friptură aruncau o boia mincinoasă asupra lor, am ghicit, totuşi, cam cît de palidă era de obicei, iar îndoiala mea cu privire la coloritul ei a crescut şi mai mult cînd m-am gîndit la povara, pe care destinul nu i-o luase de pe umeri azi-noapte, ci mai curînd i-o pusese doar în braţe şi mai aproape de inimă. Într-adevăr, un bărbat ce n-a privit cu veneraţie filozofică la o femeie, al cărei fir al vieţii o mînă infinită şi învăluită îl toarce într-o a doua viaţă şi care învăluie trecerea de la neant la fiinţă, de la eternitate la timp, nu pare să se fi gîndit niciodată la clipa creării lumii, acoperită de o veşnicie ; dar şi mai puţin trebuie să fi simţit un bărbat, al cărui suflet nu s-a plecat mai adînc şi cu mai multă emoţie în faţa unei femei — aflate într-o situaţie, în care jertfeşte pentru o fiinţă necunoscută şi încă nevăzută mai mult decît jertfim noi pentru cele cunoscute, adică nopţi, bucurii şi adesea chiar viaţa — decît se pleacă înaintea unei întregi orchestre de călugăriţe cîntînd în

[1] Adică seamănă cu primăvara, care începe cu ghiocei şi se încheie cu trandafiri şi garoafe (n.a.).

pustiul lor femeiesc ; şi mai rău decît cei doi este un bărbat, căruia mama sa nu i le face demne de venerat pe toate celelalte mame. —

„Nu-ţi este de nici un folos, sărmană Thiennette, mi-am zis eu, să se aglomereze sărbătorile zgomotoase tocmai acum, cînd se umple paharul tău amar de bolnavă." Mă refer la învestitură şi la înălţarea măciuliei. Rangul meu — a cărui diplomă cititorul o găseşte îndosariată în *Zilele de poştă cîinească* [1] şi care era corespunzător ei — mi-a atras pe cap o armie întreagă de afirmaţii ale gazdei, reţinute, jenate şi şovăitoare, pe care le-am respins cu greu şi cu care se prezintă totdeauna oamenii în faţa superiorilor sau inferiorilor, ale căror vorbe îndeobşte le ascultaseră. Sîmbătă şi duminică, pînă cînd n-au plecat ceilalţi domni, n-am putut avea o atmosferă potrivită nici cu ea şi nici cu el. Bătrîna mamă acţiona intens şi persistent, ca ideile sumbre, dar fără să se arate ; asta se explică prin sfiala ei idolatră faţă de noi şi, în parte, printr-o grijă tăcută ce se înfiripa într-însa ca un nor (probabil în legătură cu naşterea nurorii ei).

Cîtă vreme încă a mai pîlpîit optimea de lună, am umblat cruciş şi curmeziş prin cimitir şi mi-am domolit fanteziile, care prea uşor pictează cu castaniul mumiilor pulverizate, nu numai prin roşul înserării, ci şi prin considerentul cît de uşor se împacă ochiul şi inima noastră cu ruinele morţii, un considerent la care m-au ajutat să ajung atît învăţătorul, care fluiera şi rînduia osuarul pentru mîine, cît şi slujnica parohiei, care cînta şi cosea iarba. Oare de ce să nu aşteptăm, şi pe lumea cealaltă, de la firea noastră şi de la susţinătorul nostru această deprindre cu toate aspectele destinului ? — Am răsfoit pietrele de mormînt şi gîndesc şi acum că are dreptate superstiţiosul [2] care atribuie cititului acestora pierderea *memoriei ;* fireşte că omul *uită* mii de lucruri ale acestui pămînt...

[1] Titlul unui roman (1795) de Jean Paul, unde autorul apare la început ca inspector de mîne, apoi se dezvăluie a fi fecior de prinţ.

[2] Această superstiţie creştină nu este numai rabinică, dar şi romană. Cicero. *De senectute* (n.a.).

Investitura de duminică, a cărei *Evanghelie* despre păstorul bun se potrivea cu festivitatea, trebuie s-o lichidez repede, pentru că orice lucru sublim nu suportă limbuția. Dar cred că voi fi comunicat, totuși, ceea ce era mai important, dacă voi relata că la acest prilej s-a băut... în casa parohială, s-au ținut discursuri moralizatoare în corul bisericii, s-a dat citire de către pastor actului de numire și, de către consilierul lumesc, decretului de ratificare, și s-a ținut o predică... de către consilierul consistorial, care l-a luat pe duhovnic și l-a prezentat, l-a dat și l-a asigurat comunității, iar pe aceasta lui. Fixlein simțea că iese ca un mare preot din biserica în care venise ca un preot de țară și în tot timpul zilei n-a avut nici măcar inima să suduie. Cînd omul este tratat solemn, se consideră el însuși ca o ființă superioară și își sărbătorește ziua numelui cu reculegere.

Această angajare, acest jurămînt al ordinului sînt rînduite de către rabinii supremi și maeștrii lojii — superintendenții — de preferință cînd preotul a și păstorit vreme de cîțiva ani comunitatea căreia ei urmează să-l prezinte, așa cum primilor creștini le plăcea să amîne inițierea și învestirea în creștinism pînă în ziua morții lor; — ba chiar, nici nu cred că învestitura pierde ceva din utilitatea ei, dacă ar fi rezervată pentru *aceeași zi* cu jubileul vechimii în funcție, mai cu seamă că această utilitate constă, întru totul, în ceea ce superintendentul și consilierii pe de o parte înfulecă, iar pe de altă parte primesc în dar.

Abia spre seară am făcut cunoștință unul cu altul. Oficianții învestiturii și slujitorii înălțării de fapt... răsuflaseră toată seara. Vreau să spun că: întrucît domnii trebuiau să știe, din părerile cele mai vechi și experiențele cele mai recente, că aerul nu e altceva decît apă diluată și dezagregată, puteau să ghicească totuși ușor că, și invers, apa nu e altceva decît un aer mai îngroșat. Și că băutul vinului nu e alta decît respirarea unui aer stors la teasc și presărat cu cîteva arome plăcute. Și atunci, în zilele noastre, persoanele clericale nici nu pot lua suficient aer (lichid) pe cale bucală, întrucît condițiile lor de viață le interzic respirația prin porii *mai mici*, pe care Abernethy [1] o reco-

[1] John Abernethy (1763—1831), medic englez.

mandă atîta sub denumirea de *baie de aer ;* oare esofagul să fie la ei întrucîtva diferit de vecinul de perete şi de uşă al traheii, *consonantul,* vlăstarul alăturat al acesteia ? — Dar mă pierd în digresiuni : voiam să relatez că şi eu înclinam seara spre aceeaşi părere, dar că eu nu consumam acest aer sau eter, ca aceia, pentru a rîde zgomotos, ci pentru contemplarea mai tăcută a vieţii. Am dat drumul, chiar, faţă de cumătrul meu, unor cuvîntări care trădau frica lui Dumnezeu, fapt pe care, la început, l-a luat drept glumă, întrucît ştia că sînt de la curte şi de rang înalt. Dar, pînă la urmă, oglinda concavă a negurii vinului mi-a atîrnat în văzduh imaginile sufletului meu mărite şi materializate, ca pe nişte năluci. — Viaţa mi s-a umbrit într-o noapte sfîntă de Sînziene, pe care noi, licurici ţîşnind prin aer, o străpungem luminiscent ; i-am spus cumătrului că omul ar trebui să se orienteze în diferitele momente ale zilei vieţii lui, precum frunzele nalbei celei mari, cînd spre soare-răsare, cînd spre soare-apune, cînd — noaptea — spre pămînt şi spre mormintele lui ; — i-am spus că atotputernicia celui bun ne-a mînat pe noi şi veacurile, spre porţile oraşului lui Dumnezeu, aşa cum, după Euler [1], rezistenţa *eterului* împinge pămîntul, în rotaţia sa, spre soare etc.

Din pricina acestei intercalări, m-a considerat drept cel dintîi teolog al vremii lui şi, dacă ar fi trebuit să pornească războaie, mi-ar fi cerut mai întîi mie avizul, aşa cum cer de obicei puterile beligerante de la teologii reformei. Dar nu mă opresc de-a spune, totuşi, că ceea ce preoţii numesc vanitatea pămîntului este cu totul altceva decît ceea ce numeşte filozofia astfel. Cînd i-am dezvăluit pe deplin că nu mi-e ruşine să fiu autor, ci că descriu o viaţă sau alta şi că îmi căzuse sub ochi propria lui biografie, la domnul superintendent, socotindu-mă a fi în stare să confecţionez din ea una tipărită, în cazul în care el ar vrea să-mi vină într-ajutor cu una sau alta din culorile cărnii — atunci grătarul care s-a ridicat între mine şi braţele lui a fost doar mătasea mea, care din păcate nu izolează numai de focul electric, ci şi de altul mai bun ;

[1] Leonhard Euler (1707—1783), matematician şi fizician german.

căci n-a fost în stare, ca majoritatea pastorilor săraci de la țară, să uite vreun rang oarecare sau să și-l unească pe al său cu cel superior. A spus că și-ar dovedi recunoștința prin veneraţie, dacă l-aș pomeni în ceva tipărit ; dar se teme că viața lui e prea banală și simplă pentru a fi descrisă. Oricum, mi-a deschis sertarul cu cutiile sale de fișe și mi-a spus că speră să-mi fi ușurat cu ele munca.

Dar principalul era speranța că *errata* sa, *exercitationes* și scrisorile sale referitoare la castelul cavalerilor briganzi ar fi mai bine primite, dacă eu aș face să apară mai înainte biografia autorului lor, și că ar însemna tot atît ca și cum le-aș însoți de o prefață.

Pe scurt, luni, cînd ceilalți domni s-au evaporat cu nimbul lor, eu singur am rămas la el, ca o precipitație — și încă mai stau aici, adică de la 5 mai pînă (publicul ar trebui să-și așeze alături, deschis, calendarul anului 1794) la 15 ; — azi e joi, mîine e 16 și vineri și așa-zisul hram al spanacului și ridicarea măciuliei în vîrful turnului, pe care mai aveam intenția s-o aștept înainte de-a pleca. Dar acum nu mai plec, pentru că duminică trebuie să închei, ca agent de botez, legămîntul botezului pentru finișorul meu. Cine mă ascultă și a deschis calendarul, poate să-și imagineze cu ușurință de ce l-au amînat pînă duminică : atunci cade acea memorabilă duminică a patra după Paști, care a jucat odată un rol important în istoria noastră, din pricina stupidelor ei puteri narcotice de cucută, iar acum doar din cauza frumoasei logodne, pe care vor s-o celebreze, după doi ani, printr-un botez.

De fapt nu sînt în stare — din pricina sărăciei de culori și prese — să reproduc culorile sau să presez pe hîrtie duioasa ghirlandă de flori îmbălsămate a celor paisprezece zile ; dar pot să încerc cu una singură dintre ele. Știu bine că omul nu poate ghici nici bucuriile, nici suferințele sale, și cu atît mai puțin le poate repeta în viață sau în scris.

Ora neagră a cafelei poartă aur în gură și miere, pentru noi ; aici, în răcoarea dimineții, sîntem cu toții laolaltă, întreținem discuții populare, pentru ca să poată interveni în ele și preoteasa și horticultoarea. Slujba de dimineață de le biserică, la care șade și cîntă adesea întreg

poporul [1], ne împrăştie. În dangătul clopotului eu o pornesc cu ustensilele mele de scris cu ghimpi în parcul cîntător al castelului şi mă aşez în răcorosul umbrar de salcîmi, la masa cu două picioare, plină de rouă. Cutiile cu fişe ale lui Fixlein le am la mine, în buzunar, şi pot să caut şi să iau din ele ceea ce se potriveşte în ale mele. Ciudat ! cît de uşor uită omul un lucru, cînd îl descrie ; acum, într-adevăr, nu m-am gîndit nici un pic la faptul că, pe masa cu două picioare din umbrar, despre care vorbesc, scriu în prezent toate astea.

Între timp, cumătrul meu lucrează tot pentru lume. Camera lui de lucru e sacristia, iar pîrghia tiparniţei este amvonul, de care are nevoie pentru a adresa predicile sale întregii lumi ; căci un autor este protopopul universului. Un om, care scrie o carte, cu greu se spînzură, de aceea toţi feciorii de lorzi bogaţi ar trebui să lucreze pentru presă ; căci, dacă se trezesc dimineaţa în pat, au totuşi în faţa lor un *plan,* un ţel şi deci un motiv pentru ca să se dea jos din el. Cel mai bine iese la socoteală, în asemenea situaţie, un autor, care mai mult adună decît inventează — pentru că invenţia calcinează inima cu un foc înfricoşător. Îl laud pe anticar, pe heraldic, pe scriitorul de note muzicale, pe colecţionar ; preţuiesc *costraşul-titlu* (un peşte numit *perca diagramma* din pricina literelor de pe solzi) şi *tipograful* (un vierme de slănină, numit *scarabaeus typographus,* care sapă în coaja pinilor adevărate litere) — amîndoi n-au nevoie de o scenă a lumii mai mare sau mai frumoasă, decît cea de pe hîrtia de zdrenţe, şi nici de vreo altă trompă ouătoare decît de un vîrf ascuţit, pentru a-şi depune cu el cele douăzeci şi patru de ouă-litere. — Cu privire la catalogul critic, pe care cumătrul îl întocmeşte pentru greşelile de tipar germane, i-am spus de cîteva ori că e bun şi că se întemeiază pe reguli după care s-a numărat, de pildă, că pentru un chintal de litere gotice cicero [2] sînt necesare patru sute cincizeci de puncte, trei sute de rame mici pentru închis forma etc. ; dar să verifice

[1] Căci, după jurişti, cincisprezece persoane pot alcătui un popor (n.a.).

[2] Denumirea mărimii unor litere tipografice, mărime indicată în puncte (un punct = 0,3759 mm).

calculul, totuşi, în scrierile politice şi în dedicaţii, dacă nu cumva, pentru un chintal de litere gotice cicero, cincizeci de semne de exclamare n-ar fi mult prea puţin, după cum ar fi şase mii de spaţii albe în operele filozofice şi în romane.

În unele zile nu scria nimic, ci se vîra în burduful şi coşul de fum al reverendei sale preoţeşti, se ducea dincolo la învăţător şi, aşa în ţinută oficială, îi punea pe puţinii boboci din clasa întîi, care nu erau în vacanţă din pricina primăverii, ca alţi boboci, să se deprindă cu abecedarul. Nu făcea niciodată mai mult decît îi era datoria, dar nici mai puţin. O căldură molcomă îi cuprindea inima că el, cel care de obicei se pleca înaintea unei autorităţi şcolare superioare, era însuşi una.

La ora zece ne întîlnim, venind din diferitele noastre muzee, şi vizităm satul şi mai ales mobilele biografice şi locurile sfinte, pe care le-am avut chiar în dimineaţa asta sub condei sau sub pantograf [1], pentru că le privesc cu mai mult interes *după* descrierea făcută de mine, decît *înainte* de ea. —

Apoi se ia masa.

După ce se rosteşte rugăciunea, care este prea lungă, înregistrăm amîndoi în două catastife comerciale subvenţiile caritative sau taxele pentru Tribunalul suprem imperial sau donaţiile, cu care enoriaşii parohiei vor să ajute fondul religios şi de amortizare al cutiei milelor în vederea cumpărării unui nou glob pentru turn ; unul din catastife, cu numele donatorilor sau — dacă unul a donat şi pentru copiii săi — şi cu cele ale acestora, pus în cosciugul unei capsule de plumb, va fi aşezat pe catafalc în măciulia turnului ; celălalt rămîne jos, la registratură. Nu se poate descrie ce livrări e în stare să facă ambiţia de-a ajunge sus în măciulie ; afirm solemn că ţăranii care dăduseră şi pînă acum din plin, mai contribuiau o dată cînd botezau : să ajungă şi băiatul sus în glob.

După această contabilitate, cumătrul grava în cupru. Avusese marele noroc să descopere că, dintr-o trăsătură care seamănă aidoma cu un S latin inversat, se pot scoate

[1] Instrument pentru mărirea sau micşorarea proporţională a desenelor.

toate literele inițiale ale caligrafiei de cancelarie, la fel de frumoase și de întortocheate cum sînt în certificatele de ucenicie și în diplomele de înnobilare. „Cît numeri pînă la șaizeci, mi-a spus el, am făcut din trăsătura mea de bază o literă." Am întors-o doar pe dos și am numărat șaizeci atît de încet pînă a izbutit s-o termine. Această linie a frumuseții, schimonosită în toate literele, vrea s-o pună la îndemîna cancelariilor prin plăci de cupru pe care le gravează singur ; și pot să dau speranțe, în numele lui, curții ruse și prusiene, precum și altor cîteva mai mici, că vor primi primele imprimări ; pentru secretarii care se ocupă cu expedierile sînt indispensabile.

Acum se lasă seara și e vremea să alunecăm din nou jos din pomul savant al cunoașterii, în care am tot pescuit amîndoi cu culegarul de fructe și cu riscul de-a ne frînge gîtul, să coborîm din nou în pajiștile cu flori și ierburile plăcerii rustice. Am așteptat, totuși, pînă cînd harnica Thiennette, pe care am atras-o în existența noastră ca pe o Maică a Domnului, n-a mai avut alte drumuri de făcut, decît cel între noi. — Am mers apoi încet — bolnava era istovită — prin clădirile gospodărești, adică prin grajduri și pe lîngă inventarul lor de stînă, apoi prin fața unei oribile băltoace pline de rațe și a unui beci de lapte plin de crapi, cărora noi, eu și ceilalți, le-am dat pîine ca unor principi, pentru că duminică, după botez, voiam să-i... mîncăm tot cu pîine.

Apoi cerul a devenit tot mai prietenos și mai roșietic, rîndunelele și pomii în floare tot mai gălăgioși, umbrele caselor tot mai late — iar omul mai fericit. Ciorchinii de flori ai umbrarului de salcîmi atîrnau peste cina noastră rece, iar șuncile nu erau — ceea ce mă enervează de fiecare dată — împodobite cu flori, ci umbrite de ele de la depărtare...

Apoi, seara tot mai adîncă și privighetoarea m-au înduioșat ; și înduioșez și eu, la rîndu-mi, oamenii blînzi din jurul meu, îndeosebi pe palida Thiennette, a cărei inimă sau ale căror inimi, după paralizările apoplectice cele mai tinerești oprimate, resimt mai greu violentele pulsații de bucurie decît emoțiile durerii. Și, astfel, viața noastră transparentă și pură curge frumos mai departe pe sub draperia de flori a lunii mai ; și în desfătarea noastră mo-

destă, nu privim, sfioşi, nici înainte, nici în urmă, aşa cum oamenii care ridică nişte comori nu privesc în jur nici pe drumul către ele, nici pe cel de întoarcere.

Aşa trec zilele noastre. Doar cea de azi a fost altfel ; de obicei, la vremea asta am şi terminat cina, iar căţelul are între fălci preparatele de oase ale supeului nostru ; dar astăzi mai stau încă singur în grădină şi scriu cutia a unsprezecea şi mă uit în fiecare clipă pe pajişti departe, să văd dacă nu vine cumătrul meu.

Căci s-a călătorit la oraş, pentru a aduce un întreg depozit de mirodenii ; are buzunare largi la surtuc. Şi nu face un secret din faptul că aduce acasă, de la tutore, cîte o zeciuială de carne doar în buzunarul surtucului, deşi firesţe că intenţia mersului său în oraş este, mai presus de adusul cărnii, frecventarea lumii mai bune şi a oraşului şi rafinarea manierelor ce decurge de-aici, căci se duce la librar, la colegii de şcoală şi la orăşenii mai mărunţi. Azi-dimineaţă m-a făcut şef stăpînitor al casei şi mi-a dat fasciile şi baldachinul. Am stat toată ziua cu lăuza şi, pentru că soţul mă lăsase acolo ca figurant al căsniciei sale, mi-a plăcut într-adevăr mai mult sufletul ales. A trebuit să ia culori sumbre şi să-mi zugrăvească peisajul de iarnă şi regiunea de gheţuri a tinereţii ei pline de jale ; dar adeseori, împotriva presupunerilor mele, i-am umezit ochii liniştiţi prin cîte un cuvînt uşor elegiac, pentru că inima plină şi încă nestoarsă de vreo presă de tipar sentimentală se revărsa la cea mai mică apăsare. De-o sută de ori am vrut să-i spun, în timp ce povestea : ei, da, tocmai de aceea a început viaţa dumitale odată cu iarna, pentru că trebuia să capete numeroase asemănări cu ea. — Tu, zi fără vînt şi lipsită de nori ! încă trei cuvinte despre tine doar nu mi le va lua lumea în nume de rău ?

Am ajuns tot mai aproape de focul central al inimilor femeilor ; şi pînă la urmă şi-au dezlegat limba, cu blîndeţe, împotriva preotului ; cele mai bune femei se plîng adeseori de bărbatul lor faţă de un străin, fără ca prin asta să-l iubească mai puţin. În timp ce mîncau, mama şi nevasta îl criticau că achiziţionează opere de la orice licitaţie de cărţi ; şi, într-adevăr, nu întindea mîna şi nu alerga atît după cărţi bune sau rele, sau vechi, sau noi, sau din cele

pe care le citea, sau după cărți preferate, ci doar după cărți. Mama condamna mai ales faptul că arunca atîția bani pe plăci de cupru ; cîteva ceasuri mai tîrziu, îi atrăgea atenția primarului care venise cu o donație pentru măciulia turnului și care avea o caligrafie splendidă, cît de bine gravează fiul ei și că merită să nu se scumpească la un sfanț cînd e vorba de asemenea litere inițiale.

Mi-au adus apoi o casetă pentru inele — căci, dacă femeile au apucat să-și descarce inima, atunci le place să spună tot (numai că nu trebuie să închizi robinetul întrebărilor) —, în care păstra o cheie de șambelan găsită ; și m-au întrebat dacă nu știam cumva cine o pierduse. Cine să știe una ca asta, cînd există aproape mai mulți șambelani decît șperacle ?

În cele din urmă m-am îndemnat să întreb și de dulăpiorul înecatului, pe care îl căutasem zadarnic, pînă acum, prin toată casa. Însuși Fixlein se străduise zadarnic să-l găsească. Thiennette i-a făcut bătrînei un drăgăstos semn de încurajare, și am fost condus de către aceasta sus, la o crinolină înfoiată, care acoperea, ca o construcție, dulăpiorul. Pe drum, bătrîna mi-a spus că îl țin ascuns de fiul ei, pentru că amintirea fratelui l-ar îndurera. Cînd am deschis această casă de depuneri a timpului, a cărei încuietoare era smulsă, și cînd am aruncat o privire în acest mic osuar plin de ruinele unei îndepărtate vremi copilărești și jucăușe, mi-am propus, fără a scoate vreo vorbă, ca, încă înainte de plecarea mea, să dezvălui celui rămas în viață aceste jucării ale fraților Fixlein ; poate fi ceva mai frumos, decît să dai cu ochii de ruinele herculanice îngropate și acoperite de lavă, să le vezi dezgropate și scoase la lumină ? —

Lăuza a trimis de două ori la mine să mă întrebe dacă Fixlein s-a întors. El și ea sînt legați printr-o iubire de nedescris, tocmai pentru că Thiennette nu dă iubirii sale expresia atenuantă, prin fraze, ci cea tonică, prin fapte. Alți soți își tocesc reciproc, prin sărutări, buzele și inima și dragostea, așa cum piciorul statuii lui Christos din Roma (de Angelo) [1] a fost ros de sărutări, din care cauză

[1] Statuia lui Christos înviat de Michelangelo Buonarroti, aflată în biserica Santa Maria sopra Minerva din Roma.

a fost prevăzut cu tablă ; la alţi soţi poţi prevesti numărul înflăcărărilor şi izbucnirilor, ca pe cele ale Vezuviului, care sînt încă în număr de patruzeci şi trei ; — dar în oamenii aceştia se înalţa focul grecesc [1] al unei iubiri moderate şi eterne, încălzea fără să împrăştie scîntei şi ardea cu vîlvătaie drept în sus, fără să trosnească. — Acum văpaia amurgului se proiectează mai magic din geamurile colibei grădinarului în umbrarul meu şi am impresia că trebuie să-i spun destinului : „Dacă ai o durere ascuţită, mai bine arunc-o în pieptul meu şi cruţă-i pe cei trei oameni buni, care sînt prea fericiţi, ca să nu sîngereze de moarte din pricina ei, şi prea limitaţi la micul lor sat sumbru, pentru a nu se da îndărăt de spaimă dinaintea trăsnetului, pe care un Eu zguduit îl smulge din pămînt pe deasupra norilor". —

Tu, om bun ! acum vii grăbit pe poienele parohiei. Ce priviri pline de dor şi iubire au şi prins a miji în ochii Thiennettei tale ! — Ce noutăţi o să ne aduci azi din oraş ! — Cum te va desfăta mîine măciulia ridicată deasupra turnului ! —

A DOUĂSPREZECEA CUTIE CU FIŞE

ÎNĂLŢAREA MĂCIULIEI TURNULUI — DULAPIORUL

Vreau să descriu acum cît mai adecvat felul cum azi, în 16 mai, vechea măciulie a fost deşurubată de pe turnul din Hukelum şi în locul ei s-a pus una nouă, dar vreau s-o fac în acel stil istoric simplu al anticilor, care se potriveşte, poate, cel mai bine evenimentelor mari.

Foarte devreme, în zori, au sosit, cu o trăsură, domnul auritor al curţii, Zeddel, şi meşterul lăcătuş Wächser şi noua cupolă a turnului, asemenea celei de la Sfîntul Petru. Către ora opt s-a adunat, văzînd cu ochii, comunitatea alcătuită din donatorii măciuliei. Puţin mai tîrziu au sosit domnul căpitan de dragoni von Aufhammer, ca

[1] O armă de luptă, acţionată probabil cu petrol, folosită de greci în antichitate, mai ales în bătăliile navale.

senior cu drept de patronat asupra bisericii şi a turnului, şi superiorul casei Domnului, Streichert. După aceasta am mers la biserică şi noi, adică eu cu cumătrul meu Fixlein şi cu persoanele pe care le-am şi menţionat, şi am ţinut acolo, de faţă cu nenumăraţi auditori, o oră de rugăciune săptămînală. Îndată, apoi, domnul cumătru al meu şi-a făcut apariţia sus în amvon şi a căutat să ţină o cuvîntare, care să fie potrivită cu solemna acţiune : — imediat după ce a citit cu glas tare lista donatorilor şi sufletelor bune, prin ale căror daruri a fost adunată măciulia, şi a înfăţişat întregii comunităţi capsula de plumb, în care se afla, nominal, lista, şi a subliniat că registrul, din care o citise, urma să fie depus la registratura parohiei. După aceea a considerat necesar să aducă prinos comunităţii şi lui Dumnezeu pentru că a fost ales, împotriva meritelor sale, să devină antreprenorul unei asemenea opere. A încheiat totul cu o scurtă rugăciune pentru învelitorul de acoperişuri de ardezie Stechmann, care se şi căţărase pe turn, unde desprindea vechiul suport, şi s-a rugat pentru ca el să nu-şi frîngă gîtul sau vreun mădular. Apoi s-a cîntat un cîntec bisericesc pe care cei mai mulţi l-au intonat în cor afară, în faţa bisericii, deoarece se şi uitau în sus spre turn.

În cele din urmă am ieşit cu toţii afară, iar măciulia abdicată a fost lăsată în jos, ca o creastă de cocoş a turnului, tăiată, şi a fost dezlegată. Superiorul casei Domnului a scos o cutie de plumb din măciulia şubredă, pe care domnul cumătru a băgat-o în buzunar, pentru a-i citi conţinutul ocazional ; eu, însă, m-am adresat cîtorva săteni : „Aşa se vor păstra şi numele voastre în noua măciulie şi, cînd peste ani va fi coborîtă şi ea, se va găsi înăuntru cutia, iar preotul, care va fi atunci, vă va cunoaşte pe toţi." — Şi apoi, noul glob al turnului a fost, cum s-ar zice, încărcat din plin şi saturat cu blidul de plumb, în care adăstau numele celor din jur, fiind legat de frînghia pentru tras în sus — şi ventuza ce fusese aplicată pînă azi comunităţii parohiale a pornit spre înălţimi...

Zău ! acum stilul neornamental este o chestiune în afară de posibilităţile mele — căci atunci cînd măciulia s-a urnit, a plutit, a urcat în sus, pe la jumătatea turnului,

s-a auzit duruit de tobă ; învățătorul, care mai înainte privise de sus prin gura de rezonanță a turnului aflată pe partea dinspre comunitate, a cîntat în clipa aceea din trompetă de la o gaură de rezonanță laterală, prin fața căreia nu trecea măciulia în drumul ei spre culme. — Dar cînd întreaga parohie trepida și jubila pe măsură ce capitelul se apropia de gîtul său — și cînd învelitorul de acoperișuri de ardezie a luat măciulia în primire și a răsucit-o și a încorporat-o vîrfului în mod fericit — și cînd, rezemat de măciulie între cer și pămînt, acesta a ținut o cuvîntare a constructorului la adresa ei și a noastră, a tuturor celor de jos — și cînd cumătrului meu au prins să i se rostogolească lacrimile pe odăjdii, de bucurie că este pastor în această clipă, eu am fost singurul, precum maică-sa a fost singura, în sufletele cărora s-a înstăpînit o îngrijorare comună, pentru a le stoarce pînă la sînge ; căci eu și cu bătrîna găsisem ieri în dulăpiorul înecatului, scris de mîna tatălui său — lucru pe care îl voi relata mai pe larg ulterior —, că poimîine, în duminica a patra după Paști și duminica botezului, împlinea treizeci și doi de ani. — „Of, m-am gîndit eu în timp ce contemplam cerul siniliu, mormintele verzi, măciulia ca un tăciune aprins și preotul ce plîngea, așadar bietul om stă totdeauna legat la ochi în fața paloșului tău ager, destin de neînțeles ! Și cînd îl ridici în sus și îl rotești, șuieratul și adierea lui îl încîntă pe om cu puțin înainte de lovitură !“ —

Știam asta încă de ieri ; dar n-am vrut să-i spun nimic cititorului, pe care îl pregătesc pentru asta pe departe, despre vestea cea tristă, cum că în dulăpiorul fratelui dispărut am găsit o veche *Biblie* de casă, pe care băieții învățau să buchisească și care avea o pagină albă legată la început, unde tatăl copiilor scrisese data nașterii lor. Și tocmai asta îți pricinuise în acest răstimp, biată mamă, îngrijorarea pe care noi o puneam pe seama unor cauze mai mărunte ; iar inima ta a stat pînă acum în bătaia unei ploi, care nouă ni se părea că trecuse și că se transformase într-un curcubeu ! — Numai din dragoste pentru fiul ei mințise o dată în fiecare an și îi ascunsese vîrsta ! Ce mare noroc că am deschis dulapul fără ca Fixlein să fie de față ! Dar tot mai am intenția ca, după duminica

fatală, să-i făuresc din moştenirea pestriţă a copilăriei sale şi din vechile cadouri de Crăciun, altele noi. Între timp, totul este posibil, numai dacă noi, eu şi mama, îl vom urmări mîine şi poimîine pas cu pas, ca flotorul undiţei şi ca scripeţii de jos ai palanului, pentru ca nici o întîmplare ucigaşă să nu ridice vălul de pe actul lui de naştere. Căci acum, fireşte, în oglinda deformantă a fanteziei lui superstiţioase şi îndărătul ceţei magice mărităoare a bucuriilor lui actuale, data naşterii va apărea în faţa ochilor săi ca o roşie semnătură în litere de foc pe condamnarea lui la moarte. În afară de asta, foaia din *Biblie* se află mai sus decît noi toţi, adică în noua măciulie a turnului, unde am strecurat-o azi cu precauţie. De fapt nu e nici o primejdie.

A TREISPREZECEA CUTIE CU FIŞE

ZIUA BOTEZULUI

Astăzi e neroada duminică a patra după Paşti ; dar n-a mai rămas din ea decît un ceas. — Zău ! ce fericiţi am fost azi. Cred că am băut la fel de bine ca oricare altul. — Fireşte că omul trebuie să fie cumpătat în toate, la scris, la băut şi la bucurii ; şi aşa cum li se pun albinelor fire de paie în miere, pentru ca să nu se înece în zahăr, ar trebui să aruncăm şi noi totdeauna, în loc de paie, cîteva principii ferme şi crengi din pomul cunoaşterii în siropul vieţii noastre, pentru ca să ne menţinem pe ele şi să nu ne înecăm în sirop ca şobolanii. Acum însă vreau, cu toată seriozitatea, să... scriu (şi să şi trăiesc) cum trebuie ; de aceea, pentru a relata mai rece festivitatea botezului, vreau să-mi sting focul cu roua nopţii şi să mai umblu o oră pe-afară, în noaptea brodată cu flori şi valuri, unde o molcomă adiere a dimineţii, îmbătată de mirozne, se aruncă din vîrful florilor de pe pomi pe florile aplecate din grădină şi colindă peste pajişti şi zboară, în cele din urmă, pe un val şi merge pe el în josul pîrîului lucitor. Oo, afară, sub stele, sub tonurile privighetorii ce par să se răsfrîngă nu de ecou,

ci de lumile depărtate ce licăresc în jos, lîngă luna pe care pîrîul clipocitor o poartă pe panglica brodată şi scăldată de apă şi care se furişează tîrîş sub micile umbre ale malului, ca sub nori — oo, sub asemenea chipuri şi tonuri omul devine grav şi, aşa cum dangătele înserării răsunau de obicei pentru a-l conduce pe drumeţ prin pădurile mari îndărăt în patria nopţii, tot aşa sînt noaptea, în noi şi în jurul nostru, glasuri ce ne cheamă din rătăcirile noastre şi care ne fac mai tăcuţi, pentru ca să putem să ne moderăm bucuriile şi să le zugrăvim pe cele ale altora...

Mă reîntorc la povestire destul de calm şi răcorit. Ieri nu l-am pierdut nici o clipă din ochi pe cumătrul meu, precum nu-l pierde o nürnbergheză bătrînă pe ovreiul ei, şi asta pentru a-l feri să-şi otrăvească fîntîna propriei sale vieţi. Plin de bucurie paternă şi ţinînd în mînă scheletul predicii pe care o memora pentru azi, a dat totul : volocul de peşte, blidele de cositor din dulap şi cutiile de mirodenii, şi mi-a atras atenţia asupra coşuleţelor de fructe pline de bucurii, pe care duminica a patra după Paşti le culegea şi le umplea totdeauna. Pentru că n-am plecat de-acasă, mi-a enumerat mîncărurile de la botezul copiilor, cazurile ivite în slujbă, cimotiile sale şi m-a scăpat de ignoranţa mea cu privire la veniturile publice ale... parohiei sale, la mărimea norodului enoriaşilor săi şi la viitorii săi catehumeni. Aici, însă, mă cuprinde teama că unii cititori se vor osteni zadarnic şi tot nu vor desluşi de ce i-am spus lui Fixlein : „Domnule cumătru, mai bine de-atît nu şi-ar putea dori nici un om". N-am minţit ; căci aşa este... Dar citiţi nota. [1]

În fine, s-a ivit şi duminica de azi, şi s-a făcut mare zarvă în această sfîntă zi, numai pentru că finişorul meu voia să treacă la creştinism, deşi fără o mai cuprinzătoare bibliotecă nürnbergheză pentru convertiţi, decît ritualul

[1] Aici e indispensabilă o lungă explicaţie filozofică, pe care o puteţi găsi în cartea aceasta sub titlul *Magia firească a imaginaţiei* (n.a.).

Articolul menţionat, care figurează ca anexă la *Viaţa lui Quintus Fixlein*, n-a fost preluat în ediţia germană după care s-a tradus (n.t.).

liturgic al botezului ; ori de cîte ori se converteşte cineva, mai cu seamă popoarele, se face zarvă şi se trage cu tunul ; mă refer la cele două războaie de treizeci de ani, cel mai recent [1] şi cel pe care Carol cel Mare l-a purtat, tot atîta vreme, împotriva saxonilor păgîni ; astfel *soarele* slobozeşte un tun la *palais royal* cînd trece prin cercul amiezii. Dar tocmai de micuţul necreştin, de finişorul meu, nu s-a interesat mai nimeni de dimineaţă, pentru că, din pricina botezului, oamenii n-aveau vreme să se gîndească la cel ce urma să fie botezat. De aceea, am petrecut toată dimineaţa singur cu el şi, pe drum, i-am făcut în fugă botezul de urgenţă, numindu-l Jean Paul înainte de a o face botezătorul. La prînz, am lăsat cu toţii să se ia friptura de vacă de pe masă aşa cum fusese adusă ; soarele fericirii ne uscase tot sucul gastric. Apoi ne-am îngrijit de splendoarea noastră, eu de mulurile ondulate ale construcţiei mele capilare, finişorul... de cămăşuţa de botez, iar lăuza... de o bonetă de vizite. Încă înainte de-a fi scuturat jucăria pentru copii a clopoţelului de botez, eu şi cu moaşa am întreprins, lîngă patul mamei, călătorii fiziognomice [2] pe chipul micuţului necreştin şi am adus din ele descoperirea că unele trăsături erau modelate după cele ale mamei şi multe părţi ferme după mine, care asemănare dublă nu trebuie să-l intereseze pe cititor. Jean Paul arată destul de deştept la anii săi, sau mai curînd la minutele sale, căci vorbesc despre cel mic. — —

Dar acum aş vrea să întreb : care scriitor german s-ar încumeta oare să desfăşoare şi să picteze în întregime o foaie istorică mare, pe care să figurăm toţi, aşa cum am mers la biserică ? N-ar trebui să-l schiţeze pe tatăl copilului, cu odăjdiile preoţeşti bine periate, mergînd înainte încet, recules şi emoţionat ? N-ar trebui să-l schiţeze pe naşul, care vrea să-şi dea azi cu împrumut numele pe care îl are de la doi apostoli (Ioan şi Paul),

[1] Adică cel din 1618—1648.

[2] Scriitorul luminist Johann Karl August Musäus (1735—1787) a ridiculizat în romanul său satiric *Călătorii fiziognomice* (1778—1779) acceptarea necritică a *Fragmentelor fiziognomice* de Lavater.

după cum și Iuliu Cezar[1] l-a împrumutat pe al său unor lucruri ce trăiesc încă pînă în ziua de azi (unei luni și unui tron) ? Și n-ar trebui scriitorul acela să-l aștearnă pe hîrtie pe finișorul cu care ar bea chiar împăratul Joseph[2] *frăție de lapte* în zilele bătrîneții sale, dacă ar mai fi încă în ele ?

Mi-am propus de o sută de ori, în odaie, să zîmbesc pe seama sărbătoririlor la care ulterior, cînd am participat la ele, am avut fără să vreau o mutră pietrificată, plină de bună-cuviință și de seriozitate. Căci atunci cînd învățătorul a început să cînte la orgă înaintea festivității — de care încă n-avusese parte nici un copil la Hukelum — și cînd îngerul botezător, zburînd în jos ca un duh, și-a întins sub cristelniță brațele de lemn pictate, iar eu eram cel mai aproape de aripa lui aurită, sîngele îmi circula încet și festiv, cald și dens prin capul care-mi zvîcnea și prin plămînul meu plin de suspine ; și i-am urat pentru viitor — mai trist decît mi-o fac mie — iubițelului tăcut și cufundat în brațele mele, căruia natura îi ținea încă închiși ochii necopți în fața perspectivei depline a pămîntului, un somn la fel de ușor ca acela de azi. un înger la fel de bun ca azi, dar unul mai viu, ca să-l inițieze într-o religie mai vie și să-l poarte cu mîna lui invizibilă, fără ca să se piardă, prin desișul vieții și printre copacii acestuia, care se prăbușesc, și printre cavalerii apocalipsului și furtuni sălbatice... Oare să nu mă pot scuza în fața lumii pentru faptul că, atunci cînd am văzut într-o parte, pe chipul patern, rugăciuni pentru copil și lacrimi de bucurie ce picurau în rugăciuni și cînd am zărit pe fața bunicii lacrimi mult mai sumbre, dar repede șterse, lacrimi pe care nu și le putea stăpîni. deoarece eu, răspunzînd la vechea întrebare, am făgăduit să am grijă de copil în cazul morții părinților — oare să nu pot fi scuzat că atunci am lăsat ochii adînc în jos asupra finișorului, numai pentru ca să nu mi se umple

[1] După Caius Julius Caesar (100—44 î.e.n.) a fost dat numele lunii iulie (Caesar făcea parte din familia Iulia) ; iar numele Cezar a rămas în denumirea împăraților Germaniei și Rusiei (kaiser, țar).

[2] Se referă la împăratul Joseph al II-lea (1741—1790).

de lacrimi ? — Căci mă gîndeam că părintele lui ar putea încremeni încă azi în faţa unei măşti a morţii care-i sare înainte ; mă gîndeam şi la faptul că bietul micuţ schimbase poziţia ghemuită din pîntecele mamei cu una mai liberă, numai pentru ca să se încovoaie curînd şi mai tare în spaţiul îngust al vieţii ; mă gîndeam la inevitabilele lui nebunii şi erori şi păcate, la aceste trepte mînjite ce duc spre templul grecesc al desăvîrşirii noastre ; mă gîndeam că propria sa flacără a geniului îl putea face scrum, aşa cum unul care se lasă electrizat, poate fi ucis de propriul său fulger... Toate urările teologice pe care i le-am pus la pieptul lui tînăr, odată cu răvaşul de naş pe care erau tipărite, ardeau incandescent, scrise încă o dată în pieptul meu... Dar garoafa albă a bucuriei mele avea iarăşi, ca de fiecare dată, un punct însîngerat — asemenea unei ghionoaie, îmi făceam cuib iarăşi, ca de fiecare dată, într-o tigvă de mort... Şi, întrucît o fac din păcate şi acum, iarăşi, să încetăm pentru azi descrierea botezului şi s-o continuăm mîine...

A PAISPREZECEA CUTIE CU FIŞE

Aşa e totdeauna ! Aşa incendiază destinul teatrul micii noastre comedii şi cortina frumos pictată a viitorului ! Aşa se încolăceşte şarpele veşniciei în jurul nostru şi al bucuriilor noastre şi zdrobeşte cu inelele lui, asemeni şarpelui boa, ceea ce nu le otrăveşte ! Bunule Fixlein ! — Ah, ieri noapte nu mi-am putut imagina că, în timp ce eu scriam alături, bietul de tine începuseşi să intri în otrăvitul con de umbră al morţii.

A deschis ieri, încă atît de tîrziu, cutia de plumb găsită de vechea măciulie a turnului — în ea era lista celor care donaseră pentru precedenta construcţie a turnului, şi o citea abia acum, pentru că pînă atunci îl împiedicaseră de la asta prezenţa mea şi treburile lui. — Oo, cum să numesc faptul că tocmai anul naşterii sale, pe care îl ascunsesem în noua măciulie, a trebuit să-l găsească în cea veche, faptul că pe lista oamenilor care sprijiniseră construcţia se găsea înscris tocmai numele

părintelui său, cu adăugirea că dăruieşte pentru fiul său nou-născut, Egidius etc. ?

Această lovitură a pătruns adînc în pieptul lui, pînă la punctul de a-l despica ; — în acest ceas cald, plin de bucuria paternă, după zile atît de frumoase, după rînduieli atît de frumoase, după frica morţii căreia îi supravieţuise de atîtea ori — monstrul marin al morţii se înalţă sforăind din hăul plin de putregaiuri în marea lucie şi luminoasă, care îl purta legănîndu-l — iar gîtlejul fiarei se căscă şi marea liniştită pătrunse în gîtlej învîrtejindu-se şi îl duse cu ea.

Dar omul răbdător a împăturit foile la loc, în linişte şi încet, cu o inimă care, deşi răcită de moarte, tăcea totuşi — a privit blînd şi ferm pe deasupra ţintirimului, unde putea desluşi la lumina lunii, moviliţa tatălui său — s-a uitat înfricoşat spre cerul plin de stele, pe care se lăţea un nor vîrstat — şi, cu toate că dorea să se suie numai-decît în pat, pentru a se cuibări în el şi a uita de toate în somn, s-a rugat totuşi mai întîi la fereastră, pentru nevastă şi copil, în caz că această noapte ar fi fost ultima.

În momentul acesta, a bătut în turn ceasul al doisprezecelea ; dar un ţurţur de gheaţă rupt a făcut ca greutăţile să se rostogolească întruna şi ca ciocanul clopotului să continue să bată ; — şi Fixlein a auzit sîrmele şi rotiţele zuruind înfiorător şi i se părea că moartea face acum să bată, unul după altul, toate ceasurile mai lungi pe care le mai avea de trăit ; — şi, în clipa aceea, ţintirimul a prins în ochii lui să se mişte şi să tremure, lumina lunii pîlpîia pe ferestrele bisericii, în biserică umblau repede lumini, de colo-colo, iar în osuar a început foiala.

Atunci s-a înfiorat şi s-a culcat în pat şi a închis ochii ca să nu mai vadă nimic ; dar fantezia a suflat acum, răscolind în întuneric, ţărîna morţilor şi a adunat-o într-un uriaş ridicat în picioare şi a mînat, rînd pe rînd, fantomele găunoase şi sfîşiate, în fulgere şi umbre. —

Apoi, în cele din urmă, din gîndurile străvezii s-au născut vise colorate şi a visat că priveşte de la fereastra sa în cimitir şi că moartea, mică asemenea unui scorpion, se tîrăşte prin el şi-i caută mădularele. După aceea

moartea a găsit pe morminte ciolane de braţe şi fluiere ale picioarelor şi a spus : „Sînt osemintele mele“ ; şi a luat o şiră a spinării şi oasele şi, cu ele, a stat în picioare, apoi a luat cele două ciolane ale braţelor şi a apucat cu ele, şi a găsit la mormîntul părintelui lui Fixlein un craniu de mort şi şi l-a pus în chip de cap. — Îndată a ridicat o coasă de lîngă grădiniţa de flori şi a strigat : „Fixlein, unde eşti ? Degetul meu e un ţurţur de gheaţă şi nu deget, şi vreau să ciocăn cu el în inima ta.“ Acum, scheletul astfel înjghebat l-a căutat pe cel ce sta la fereastră şi nu putea fugi de-acolo, şi purta în mîna cealaltă, în loc de clepsidră, ceasul din turn care bătea veşnic, şi ţinea degetul de gheaţă departe, în văzduh, ca un pumnal...

Atunci l-a văzut pe fiul său la fereastră, sus, şi s-a ridicat atît de mult, pînă la norul vîrstat, pentru a-i înfige degetul tocmai în piept — şi a mers împotriva lui. Dar, aşa cum păşeau mai departe, oasele lui 'nălbite s-au făcut mai roşii şi miresme curgeau plăcut în jurul siluetei lui împungătoare. — Flori ţîşneau în sus repezindu-se, iar el rămînea plutind deasupra lor, transfigurat şi fără ţărîna oaselor ; răsuflarea îmbălsămată din potirele florilor îl purta mai departe pe adierea lor, legănîndu-l ; — şi cînd s-a apropiat, ceasul şi coasa fuseseră duse de ape, iar el avea în partea de schelet ce cuprindea coşul pieptului o inimă şi pe tigva de oase o gură roşie ; — şi mai aproape, se vedea o carne flască, străvezie, muiată în mirozna de trandafir aprins, ca un fel de reflex al unui înger ce zbura îndărătul siniliului stelelor — şi cel mai aproape era un înger cu pleoapele închise, albe ca neaua...

Inima prietenului meu, care vibra ca un clopoţel de armonică, s-a topit fericită în pieptul lat ; — şi cînd îngerul a deschis cereştii ochi, ochii săi au fost închişi de greaua încîntare cerească, iar visul său s-a destrămat. — —

Dar nu şi viaţa sa : a deschis ochii înfierbîntaţi şi... buna sa nevastă îi ţinea mîna febrilă şi sta în locul îngerului.

Fierbinţeala a scăzut spre dimineaţă ; dar credinţa că va muri pulsa în toate arterele braţelor. A cerut să-i aducă la patul de boală pe frumosul său copil şi l-a strîns prea puternic la neliniştitul piept patern, de vreme ce a

început numaidecît să țipe. Apoi, către amiază, sufletul i s-a răcorit de tot și apăsătorii nori s-au retras în el. — Și abia atunci ne-a povestit fantasmagoriile (oarecum arsenicale) de pînă atunci ale capului său îndeobște potolit. Dar tocmai nervii încordați — care nu s-au destins, ca aceia ai unui poet, sub mîna poetică ce cîntă durerea pînă la capăt — plesnesc și se rup mai ușor sub pumnul violent al destinului, care produce impetuos sunetul fals lovind în strunele încordate.

Spre seară însă ideile lui Fixlein au prins din nou să alerge într-un dans al făcliilor, ca niște coloane de foc, în jurul sufletului său ; fiecare arteră a devenit un fitil aprins, iar inima mîna spre creier izvoare de naft. Acum totul a devenit însîngerat în sufletul său ; sîngele fratelui înecat curgea împreună cu sîngele Thiennettei, ce răzbătuse de mult din rana venei deschise și curgea într-o *singură* ploaie de sînge ; — i se părea că se află în grădină, în noaptea cînd se logodise, și cerea mereu șuruburi pentru oprit sîngele și voia să-și vîre capul în măciulia turnului. Nimic nu doare mai mult decît să vezi zbuciumîndu-se în absurditatea poetică un om cumpătat și rațional, care a rămas astfel și în vîrtejul pasiunilor. Și, totuși — dacă doar descompunerea rece potolește creierul înfierbîntat, și dacă, în timp ce fumul și pîcla unui spirit nervos-clocotitor și trombele de apă șuierătoare ale arterelor cuprind și întunecă sufletul sufocat, un deget superior pătrunde în ceață și ridică brusc bietul spirit amețit din negură pe un soare —, noi să preferăm să ne tînguim, în loc de a ne gîndi că destinul se aseamănă cu un chirurg oculist care, exact în clipa în care redă lumina unui ochi orb, îl leagă și îl întunecă și pe celălalt care vede ?

Dar mă sfîșie prea tare durerea ce-o citesc pe buzele palide ale Thiennettei, cu toate că n-o aud. Ceea ce văd la ea nu este crisparea unei convulsii a torturii, nici inflamația unui ochi secătuit, nici jelitul puternic sau mișcarea violentă a unui trup înspăimîntat ; ci, ceea ce trebuie să văd la ea și ce sfîșie prea violent inima plină de compasiune, este un chip palid, tăcut, imobil, necrispat, un cap palid și golit de sînge, pe care durerea îl ține în văzduh, după lovitură, *alb cadaveric*, asemenea căpă-

ținii unui decapitat ; căci, vai ! la această făptură toate rănile, din care pumnalul cu trei tăișuri s-a retras, s-au închis bine la loc, iar sîngele, ascuns sub rană, curge spre inima ce se sufocă. Oo, Thiennette, pleacă de lîngă bolnav și ascunde-ți fața care ne spune : Acum știu, totuși, că nu mi-e dat să fiu fericită vreodată pe pămînt — acum nu mai sper nimic — de s-ar sfîrși cît mai curînd cu viața asta !

Turburarea mea nu poate fi înțeleasă, dacă nu se știe ce mi-a mărturisit acum cîteva ceasuri mama, care bocește prea tare. Thiennette, care tremurase de mult și mereu de cel de-al treizeci și doilea an al lui, înfruntase această superstiție cu alta mai nobilă : în fața altarului, la cununie, stătuse cu bună știință ceva mai în spate, iar în noaptea nunții adormise înaintea lui, pentru ca astfel — după cum e credința populară — să pună la cale, să moară și ea mai devreme. Da, este hotărîtă ca, dacă el moare, să pună lîngă cadavrul lui un obiect de îmbrăcăminte de-al ei, pentru a coborî mai curînd în vecinătatea criptei lui reci. Bună, credincioasă soție ! Dar nefericită !

ULTIMUL CAPITOL

Eu am părăsit Hukelumul, iar cumătrul meu patul, și unul e la fel de sănătos ca și celălalt. Cura a fost la fel de ciudată ca și boala.

Mai întîi m-am gîndit, dacă nu cumva — așa cum Boerhaave [1] tămăduia convulsiile prin convulsii — la el închipuirea poate fi vindecată prin închipuire, adică prin aceea că încă nu e om de treizeci și doi de ani, ci de pildă de șase, de nouă. Fanteziile sînt vise pe care nu le înconjură nici un somn și toate visele ne poartă îndărăt în adolescență ; de ce nu și fanteziile ? — Le-am poruncit, așadar, tuturor să se îndepărteze de pacient ; doar mama urma să stea, singură, lîngă Fixlein, în timp ce meteorii cei mai incandescenți zburau prin fața sufletului său febril

[1] Herman Boerhaave (1668—1738), medic și fiziolog olandez, care a deschis drumuri noi medicinii clinice.

și șuierau, și bătrîna trebuia să i se adreseze, de parcă ar fi fost un copil de opt ani. De asemenea, trebuia să acopere oglinda patului. Așa a făcut ; i-a îndrugat că are febra declanșatoare a vărsatului ; iar cînd el a spus : „Moartea stă în fața mea cu treizeci și doi de dinți ascuțiți și vrea să-mi sfîrtece inima", ea i-a răspuns : „Micuțule, dacă ești viteaz, îți dau pălăriuța care să te ferească de izbituri, și caietul de scris, și tacîmul tău, și mantaua ta de husar îmblănită, și încă multe altele". Un lucru mai cuminte l-ar fi sesizat și l-ar fi înțeles mai puțin decît această nerozie.

În cele din urmă i-a spus — căci, în durerea cea mai mare, unei femei îi devin ușoare rolurile prefăcătoriei — : „Am să mai încerc o dată și am să-ți dau jucăriile ; dar să te mai prind, neastîmpăratule, că te răsucești așa în așternut cu vărsatul tău !" Și apoi a răsturnat în pat, din șorțul ei, toate jucăriile și hăinuțele pe care le găsisem în dulăpiorul fratelui înecat. Înainte de toate caietul lui de scris, pe care trebuia să-l recunoască după caligrafie — apoi pălăriuța de catifea neagră, care-l apăra de izbituri la cap — apoi hamul roșu-alb pentru învățat să meargă — apoi tacîmul de copil cu cuțitul având mîner de cositor — blana verde de husar ale cărei revere năpîrleau — și un întreg *orbis pictus* sau *fictus* [1] al lumii de marionete figurative din Nürnberg...

Bolnavul a recunoscut pe dată aceste proeminente vîrfuri ale unei lumi primăvăratice dispărute în fluviul timpului — această penumbră, acest clarobscur al zilelor scufundate — acest crematoriu și această golgotă a unei epoci divine, pe care n-o uităm niciodată, pe care o îndrăgim veșnic și către care privim îndărăt încă din pragul mormîntului... Și cînd a văzut astea, și-a rotit capul încet în jur, ca și cum ar fi încetat un vis lung și tulbure, și întreaga lui inimă s-a scurs în jos, în ploaia caldă a lacrimilor și, în timp ce ochii lui rotunzi odihneau în ochii mamei, a spus : „Dar, atunci, mai trăiește tatăl meu și fratele meu ?" — „Au murit de curînd", i-a răspuns mama rănită ; dar inima îi era copleșită, și și-a întors privirea de la el și lacrimi amare îi curgeau, nevăzute, pe față.

[1] O lume pictată pestriț sau inventată (lat.).

Şi iată, seara aceea, cînd zăcuse în pat din pricina morţii tatălui său şi cînd se vindecase datorită jucăriilor, i-a năpădit sufletul cu strălucire şi cu lumini şi cu trecut.

Nebunia şi-a vopsit aripile roz în aurora vieţii noastre şi au prins a-i face vînt sufletului apăsat de presimţiri, răcorindu-l ; — scutura pulbere aurie de fluture de pe penele sale pe potecă, pe florile suferindului — în depărtare păşeau sunete frumoase, în depărtare zburau nori frumoşi ; — oo, inima voia să se destrame, dar doar în filamente fluturătoare, în nervi moi care înţelegeau ; ochiul voia să se prelingă, dar numai în stropi de rouă pentru potirele florilor bucuriei, în picături de sînge pentru inimile străine ; sufletul se tălăzuia, zvîcnea, gemea, absorbea şi plutea în mireasma de trandafir, fierbinte, dizolvantă, a celui mai frumos miraj...

Fericirea strunea inima lui febrilă şi pulsaţiile ei dezlănţuite se potoleau. În dimineaţa următoare, cînd a văzut că izbuteşte totul, mama a vrut chiar să pună să tragă clopotul care chema la biserică, pentru a-l face să creadă că e duminica a doua. Dar Thiennette a refuzat să-l mintă (poate de ruşinea mea) şi a spus, că ar fi acelaşi lucru dacă ar da înainte cu o săptămînă (dar altfel decît ceasul lui Hiskia [1]) limba ceasului de masă ce indică data, cu atît mai mult cu cît, pînă acum, el prefera să se scoale din pat şi să se uite la ceas, decît să întindă mîna după calendar şi să caute în el. Eu, la rîndu-mi, m-am dus direct sus la el şi l-am întrebat dacă e nebun — ce tot îi dă zor cu stupida lui teamă de moarte, cînd zace de atîta vreme şi vede că a şi trecut de duminica a patra după Paşti şi că totuşi se usucă doar de teamă, ca o şindrilă de pe acoperiş.

Mi s-a alăturat o splendidă întărire — măcelarul sau maistrul cu încartiruirea. A pătruns cu teamă înăuntru, fără a saluta femeile, iar eu am luat îndată cuvîntul, cu glas tare : „Cumătrul meu mă îngrijorează tare, domnule maistru cu încartiruirea regimentului ; ieri s-a lăsat convins că e puţin mai în vîrstă decît propriul său

[1] După *Vechiul Testament*, profetul Isaia a făcut ca umbra vergelei ceasului solar din palatul regelui Hiskia să meargă îndărăt, ca semn că Dumnezeu îl va scăpa pe rege de la moarte.

fiu, iar aici mai e încă pălăriuța care îl apăra de izbituri și pe care voia să și-o pună în cap." — Tutorele a suduit și a spus : „Pupilule ! Ești oare un preot sau un nerod ? — Ți-am reproșat, doar, adesea, că în privința asta nu prea stau bine lucrurile în ce te privește !" —

În sfîrșit, a văzut și Fixlein, că nu prea e în toate mințile, și s-a vindecat ; în afară de invectivele tutoriale, au contribuit mult și jurămintele mele, că nu-l voi recunoaște de cinstit cumătru și că nu voi publica nici un cuvînt din biografia lui, dacă nu se scoală numaidecît din pat și nu se vindecă.

Pe scurt, avea față de mine atîta bună creștere și maniere de societate, încît s-a ridicat în capul oaselor și s-a vindecat. — A mai fost suferind, de bună seamă, iar duminică n-a putut ține nici o predică (a citit învățătorul ceva asemănător), dar a putut face sîmbătă o spovedanie, iar duminică, Fixlein, convalescentul, a împărțit sfînta împărtășanie în fața altarului. După terminarea slujbei religioase, a avut loc o sărbătoare de mulțumire pentru însănătoșirea lui, în care a fost inclus și ospățul meu de rămas bun, pentru că voiam să plec după-masă.

Această ultimă după-amiază vreau s-o schițez cît mai pe larg, iar apoi să trasez desenul mărit cu ciocul de barză al plăcutei flecăreli hommeliene.

În timpul mesei comemorative, au sosit contribuțiile personale ale catehumenilor și daruri de la tîrg, în chip de focuri de bucurie cu prilejul însănătoșirii sale, care dovedeau cît de mult îl iubea comunitatea și cît de mult merita el asta ; căci mulțimea mai adesea te urăște fără motiv, decît te iubește fără motiv. Dar el era prietenos cu orice copil, nu era unul dintre clericii care nu-și iartă dușmanii altfel decît ca locțiitor al lui Dumnezeu, și lăuda în același timp întreaga lume, pe soția sa și pe sine însuși.

Am asistat apoi, după-amiază, la învățămîntul copiilor, și am privit în strane — ca *el* în prima cutie cu fișe — de după aripa heruvimului de lemn. Îndărătul acestui înger, am scos tăblița mea de scris și m-am așezat îndărătul tablei negre acoperite de cifrele albe ale cîntecelor și am notat... ceea ce gîndeam acum. Știam că dacă, azi

25 mai, plec din această şcoală *salernitană* [1] de tors, unde înveţi să torci mai lung firul vieţii, de o manieră mai frumoasă şi fără a-l umezi cu mixturi — ştiam (zic) că, dacă plec, iau cu mine mai multe cunoştinţe elementare ale învăţăturii fericirii, decît are în cap un întreg pichet de şambelani. Prima impresie o notez, pentru mine şi pentru presă, în următoarea formă :

Bucuriile mici te desfată fără scîrbă, ca pîinea de casă, cele mari, cu scîrbă de timpuriu, ca prăjitura. Ar trebui să ne lăsăm nu numai chinuiţi, dar şi bucuraţi de lucrurile mărunte, să colectăm nu doar băşica lor cu venin, ci şi cea cu miere ; şi chiar dacă musca de pe perete ne poate înşela adesea, ar trebui totuşi ca şi muştele să ne distreze ca pe Domiţian [2], sau să ne hrănească, ca pe un prinţ elector încă în viaţă. Vieţii *burgheze* şi micrologiilor ei, pentru care preotul are un gust înnăscut, noi ar trebui să le descoperim unul artificial, iubind-o desigur fără a-i acorda consideraţie, gustînd-o poetic din plin, oricît de inferioară ar fi celei *omeneşti*, doar ca pe o altă ramificaţie a celei omeneşti, aşa cum facem cu reprezentările ei din romane. Omul cel mai sublim iubeşte şi caută *aceleaşi* lucruri ca şi omul aflat pe treapta cea mai de jos, numai că o face din motive superioare şi pe căi superioare. — Fiecare clipă, omule, să-ţi fie o viaţă întreagă ! — Dispreţuieşte frica şi dorinţa, viitorul şi trecutul ! — Dacă *indicatorul secundelor* nu-ţi devine un indicator al drumului spre un Eden al sufletului tău, atunci cu atît mai puţin va deveni *indicatorul lunilor*, că tu nu trăieşti de la o lună la alta, ci de la o secundă la alta ! — Bucură-te de existenţa ta mai mult decît de felul tău de-a exista şi lucrul cel mai drag al conştiinţei tale să-ţi fie însăşi această conştiinţă. — Nu face din prezentul tău un mijloc al viitorului, căci acesta din urmă nu e decît un prezent care va veni, şi orice prezent dispreţuit a fost şi el, doară, un viitor dorit ! — Nu miza pe nici o loterie — rămîi acasă — nu da şi nu frecventa ban-

[1] De la Salerno, oraş italian cu industrie textilă.

[2] Împăratului roman Titus Flavius Domitianus (51—96) îi plăcea să prindă muşte, după cum relatează Suetonius în *Vieţile Cezarilor*.

chete mari — nu pleca în călătorie cu jumătăţile de an ! Nu-ţi ascunde vederii cu planuri lungi gospodăria, camera, cunoscuţii ! — Dispreţuieşte viaţa ca să o poţi gusta din plin ! — Vizitează vecinătatea vieţii tale, fiecare scîndură din odaie, fiecare ungher şi fă-ţi culcuş, ghemuindu-te tîrîş, în cotitura cea mai depărtată şi mai gospodărească a căsuţei tale de melc ! Consideră un oraş de reşedinţă doar ca o adunătură de sate, iar un sat ca o fundătură dintr-un oraş, faima ca o sporovăială între vecini la uşa casei, o bibliotecă drept o discuţie savantă, bucuria drept o secundă, durerea drept un minut, viaţa ca o zi şi trei lucruri drept totul : Dumnezeu, creaţia, virtutea ! — —

Şi dacă vreau să fiu consecvent cu mine însumi şi cu aceste reguli, nu trebuie să fac chiar atît de mult din această biografie, ci ca un om cumpătat, s-o las să se stingă.

După ce s-a sfîrşit învăţămîntul copiilor, am coborît în biserică la cumătrul cu sutana largă şi neagră. Cînd comunitatea parohială s-a scurs, am umblat prin toate balcoanele, am citit tăbliţele de la scaunele din biserică, am răsfoit la altar în ritualul liturgic încrustat cu *sedimentul timpului* (nu vorbesc metaforic), am cîntat la orgă şi cumătrul a acţionat cu piciorul foalele instrumentului, m-am urcat în amvon şi am fost atît de fericit să găsesc acolo un răsad de trandafir pe care l-am mai putut planta în grădina cu trandafiri a preotului în ultima clipă, vreau să spun că am descoperit, pe un apostol de lemn, numele lui Lavater, pe care originarul din Zürich, în trecere pe aici, voise să-l lase, scris de mîna proprie, ca o tablă votivă. Fixlein nu-i cunoştea scrisul, dar eu da ; căci îl văzusem de mai multe ori la Flachsenfingen, nu numai pe tapetul de pe pereţi al unei doamne de la curte, ci şi pe *Biblioteca de mînă* [1] a sa şi în multe biserici din ţară,

[1] *Biblioteca de mînă pentru prieteni. Manuscris* (1790—1793) a lui Lavater, care conţinea în principal cîntece şi predici, n-a apărut în librării ; era dăruită de Lavater prietenilor, titlurile fiind scrise de el cu propria mînă (n.t.).

Un manuscris mic cules cu litere de tipar, pe care îl dăruieşte mai mult principilor, decît altora. Această tipăritură le-o

care erau parcă un calendar de adrese și o sală de cuvinte a acestui nume călător, pentru că lui Lavater îi plăcea să scrie numele celui îndrăgit pe amvoane, precum păstorița pe arbori. Am putut deci să-l sfătuiesc bine pe cumătrul meu, anume să desprindă cu grijă de pe apostol numele împreună cu așchia de lemn pe care se află și să păstreze autograful.

La intrarea în casa parohială, am vrut să-mi iau numaidecît pălăria și bastonul, dar Thiennette apucase să schițeze un *dessein* [1], cum și proiecția lui și conturul unei cine în umbrarul de salcîmi. Am jurat să rămîn pînă seara, numai dacă merge și lăuza cu noi la supeul decretat... și, într-adevăr, biograful a păstrat pînă la urmă ultimul cuvînt în privința regulamentului de mers al lăuzei.

După aceea, l-am obligat pe preot să-și așeze pe cap tichia de buruieni pe care pusese să i-o umple din belșug pentru vivifierea memoriei. „Dare-ar Dumnezeu, am spus eu, ca principii să-și pună în cap, în loc de pălării princiare, doctorii și cardinalii... în loc de pălăriile lor, iar sfinții... în loc de cununa de martir, asemenea scufii ale aducerii aminte !" Apoi, în timp ce se prepara friptura și se gătea, noi am pornit-o singuri pe pajiștile parohiei și am discutat savant. Am intrat în castelul ruinat al cavalerilor-briganzi, despre care cumătrul meu avea sub condei lucrarea știută. Am aprobat din tot sufletul — dat fiind că acest castel de marionete aparținuse cîndva, ca proprietate, unui von Aufhammer — ca Fixlein să dedice căpitanului de dragoni descrierea ; acesta, mi-am zis eu, va admite mai curînd ca numele lui să fie pus în fruntea unei scrieri, decît să fie botezat cu el cățelul. De asemenea, i-am adresat tovarășului meu de meșteșug o mîngîiere în special literară și i-am spus : „Domnule cumătru, scrie îndrăznet ! Chiar de-ar fi subdirectorul

strecoară cu precauție principilor, dînd-o drept manuscris, pentru că aceștia citesc mai mult și mai cu plăcere lucrurile scrise de mînă decît cele tipărite (n.a.).

[1] Proiect, intenție (fr.).

Hans von Füchslein balaurul apocaliptic [1], care aşteaptă ca femeia fugară să nască, pentru a-i înghiţi rodul, mai sînt şi eu aici şi-l am alături de mine pe prietenul meu, redactorul gazetei literare, care îmi îngăduie cu plăcere să-i trimit o anticritică contra taxei de inserare." — Mai ales l-am încurajat să întocmească noi inserate şi să expedieze retur cutiile cu fişe ; n-am renunţat, sub jurămînt, de a mai introduce, încă după ani, noi cutii cu fişe în acest scrin biografic. „Iar finişorului meu, domnule cumătru, nu-i va dăuna cu nimic faptul că prezentăm cititorilor copilul încă de cînd dragul de el n-are mai multe luni decît cere Horaţiu ani pentru unul literar, adică *nouă* [2]."

Pe drumul de întoarcere acasă, am lăudat-o pe soţia lui. „Dacă măritişul, i-am spus eu, este garanţia care face vizibilă culoarea la fete, ca şi la stambe, eu susţin că Thiennette cu greu va fi fost ca fată aşa cum este acum ca femeie. Zău ! într-o asemenea căsnicie aş scrie cărţi — şi anume cu totul altele, divine ; într-o căsnicie, zic, în care alături de masa de scris (aşa cum alături de marile mese de vot ale Dietei imperiale din Regensburg se află mici măsuţe cu dulciuri), pe lîngă asemenea lucruri ar sta lîngă mine, zic, şi o marmeladă de ghimbir, şi anume, una îndulcită, minunată, o mutrişoară îndrăgostită pînă peste urechi de scriitorul cutiilor cu fişe, cumetre ! Căsnicia dumitale se va asemăna întocmai cu umbrarul de salcîmi către care ne îndreptăm şi la care frunzişul se îndeseşte pe căldură şi vara, atunci cînd alte plante aruncă doar umbre uscate, poroase.

Cînd am intrat pe poarta de sus a parcului în acest umbrar, mîncarea şi buna femeie erau într-adevăr acolo. Nimic nu e mai moral şi mai delicat decît consideraţia cu care o bună soţie îl tratează pe binefăcătorul sau tovarăşul de rele al soţului ei şi, din fericire, tocmai biograful era acest tovarăş de rele şi obiectul acestei consi-

[1] Aluzie la parabola balaurului cu şapte capete din *Apocalips*.

[2] Poetul latin Quintus Horatius Flaccus (68—5 î.e.n.) cerea în *Arta poetică* fiecărui poet să ţină închisă vreme de nouă ani orice operă nouă, înainte de-a o da publicităţii.

derații. Discuțiile noastre au fost vesele, dar eram cu inima strînsă. Legăturile ce există între simplul cititor și eroul meu sînt întreite la mine, dat fiind că sînt totodată oaspetele lor și pictorul lor portretist. I-am spus preotului că va trăi mai mult decît mine pentru că temperamentul său temperat parcă ar fi fost echilibrat perfect, de către un doctor, între debilitatea nervoasă a culturii și sîngele dens și focos al omului de la țară. Fixlein a spus că, dacă ar mai trăi încă o dată anii de-acum, adică încă treizeci și doi de ani, ar însemna, fără anii bisecți, totuși 280.320 ore, ceea ce este ceva impunător ; și numără adesea din nou, cu plăcere, multe mii de persoane de treizeci și doi de ani, care ar trebui să meargă cu el.

În cele din urmă, a trebuit totuși s-o pornesc la drum, întrucît luminile roșii ale soarelui scăpătînd. se urcau pe frunzar, în sus și pe noi ne cufundau tot mai adînc în umbra nopții ; roua serii ar fi putut s-o facă pe lăuză să răcească. Încurcat i-am adresat preotului rugămintea să vină curînd la oraș, unde voiam nu numai să-i arăt toate camerele castelului, dar și pe prinț. Nu exista în clipa aceea nimic mai bucuros pe lume decît chipul căruia i-am spus-o și decît celălalt chip, care era un reflex blînd al său. Biograful ar fi pierdut prea mult, dacă acum, în *momentul* în care fantezia, asemenea telescoapelor cu oglindă, îi prezenta toate lucrurile doar *tremurător*, ar fi trebuit s-o ia din loc ; vreau să spun : dacă nu i-ar fi trecut prin cap, că lăuza ar fi avut puțin de suferit (dar mult de folosit), în caz că ar fi venit să facă puțină mișcare și ar fi ajutat să-l însoțească pînă dincolo de marginea parcului, pe autorul și arhitectul cutiilor de fișe prezente.

Pe scurt : am luat în fiecare mînă cîte o mînă a soților, în loc de a-i lua de braț, și am ieșit cu ei din parc pe poteca spre Flachsenfingen. Mergînd între ei, întorceam adesea violent capul, de parcă aș fi auzit pe cineva pășind în urma noastră ; dar, în fond, voiam doar să mai privesc o dată, deși cu melancolie, spre satul fericit, care se alcătuia numai din sălașurile unei bucurii sabatice calme și saturate și care este destul de fericit, cu toate că pe pavelele depărtate între ele ale caldarîmului trece doar o dată pe săptămînă un bărbier, în toate zilele de sărbătoare un

coafor și în fiecare an, o dată, un vînzător ambulant de umbrele de soare. Apoi, firește că trebuia să-mi întorc capul la loc și să-i privesc pe cei doi fericiți cu niște ochi ce stau să-și deschidă ecluzele. Cumătrul meu, de obicei bun, nu se prea putea obișnui cu aceste semne de tristețe ; dar în inima ta, gen omenesc blînd și atît de des chinuit, fiecare clopot de jale răzbate ușor, iar Thiennette, înnobilată cu cutia de *rezonanță* subțire și vibrantă a unui piept ce răspunde la sunete, îmi întorcea toate tonurile îndărăt cu frumusețile unui ecou. — — În sfîrșit, am ajuns pe movila de hotar, dincolo de care nu-i puteam îngădui Thiennettei să meargă ; și în clipa aceea a trebuit să mă îndepărtez de cumătrul cu care conversam vesel în fiecare dimineață — fiecare din patul lui —, și de cercul calm al speranței modeste, pentru a reintra în cercul efervescent și lătrător de la curte, unde smulgi și ceri cu insistență destinului un lemn-dulce al vieții, gros cît brațul, cum este cel botanic de pe Volga, nu atît pentru a suge tu însuți parul dulce, mestecîndu-l în gură, cît mai ales pentru a omorî cu el pe alții.

Cînd m-am gîndit că am să le spun : „Rămîneți cu bine !" mi-au apărut înaintea inimii toate viitoarele nenorociri, toate leșurile și toate dorințele acestui îndrăgit atelaj și mi-am zis că ziua vieții lor (ca și pe a mea și pe oricare alta) o hotărnicesc doar florile bucuriei ce ațipesc. — Și totuși, e mai frumos să-și măsoare anii nu cu *ceasul de apă* al lacrimilor ce cad, ci cu *ceasul botanic* al florilor care adorm [1] și ale căror potire, vai ! se închid din oră în oră în fața noastră, a sărmanilor. —

Întrucît îmi mai amintesc cum stam aplecat cu ochii înlăcrimați asupra celor doi, ca asupra unor leșuri, aș vrea, tocmai acum, să-mi adresez cuvîntul și să-mi spun : „Multpreaemotivule Jean Paul, a cărui cretă reproduce mereu modelele naturii pe vălul melancoliei, călește-ți inima ca și trupul, pentru a nu te distruge pe tine și pe alții". Dar de ce s-o fac, de ce să nu mărturisesc pur și simplu, ce le-am spus celor doi oameni în momentul celei mai emotive înduioșări ? „Să vă meargă cît se poate de bine,

[1] Linné a alcătuit la Upsala un ceas de flori, care indica orele prin momentele variate cînd adormeau diferitele flori (n.a.).

oameni blînzi, am spus eu, căci nu mă mai gîndeam la nici o politeţă, providenţa să vă poarte, legănîndu-le, inimile zgîriate peste tot — bunul Dumnezeu de deasupra tuturor sorilor care privesc acum în jos la noi să vă îngăduie mereu a fi legaţi unul de altul şi să vă ridice numai *ataşaţi unul de altul* la inima lui şi la buzele lui." „Să fii şi dumneata cît mai fericit şi bucuros", a spus Thiennette. „Iar dumitale, Thiennette, am continuat, ah, obrazului dumitale palid, inimii dumitale apăsate, tinereţii dumitale maltratate — nu le pot dori niciodată, niciodată destul. Nu ! Dar tot ceea ce poate învioara un suflet rănit, ce poate fi pe placul unui suflet frumos, ce poate alina suspinul tăinuit, ah, toate cîte le meriţi, să ai parte de ele ; şi, cînd mă vei revedea, să-mi spui : acum sînt mult mai fericită !"

Ne-am simţit cu toţii prea emoţionaţi. Ne-am smuls, în cele din urmă, din repetatele îmbrăţişări şi prietenul meu a plecat cu sufletul pe care îl iubeşte — iar eu am rămas singur în urmă, în noapte.

Şi am umblat fără ţintă prin păduri, prin văi şi peste pîraie şi prin sate adormite, pentru a mă bucura din plin de noapte, ca de o zi. Am mers şi am privit, ca magnetul, mereu spre ţinutul din miazănoapte, pentru a-mi căli inima la purpura amurgului care mai licărea mocnit, la această auroră a unei dimineţi ce se înalţa sub picioarele noastre. Treceau fluturi albi de noapte, flori albe fluturau, cădeau stele albe, iar viscolul luminos acoperea cu praf argintiu pămîntul, în umbra înaltă ce urcă pînă dincolo de lună şi care este noaptea noastră. Atunci harfa eolică a creaţiei a pornit să vibreze şi să răsune, mîngîiată de adiere de sus în jos, iar sufletul meu nemuritor era o strună pe această lăută. — Inima eternilor oameni înrudiţi creştea sub cerul etern, cum cresc mările sub soare şi sub lună. — Clopotele satelor din depărtare băteau miezul nopţii, parcă în dangătul bătrînei veşnicii ce continua să freamăte. — Mădularele morţilor mei îmi atingeau rece sufletul şi îi îndepărtau petele, aşa cum mîinile moarte vindecă erupţii ale pielii. — Am trecut tăcut prin sate mici şi pe aproape de cimitirele aflate în afara lor, unde licăreau mocnit putredele scînduri de sicriu aruncate afară, în timp ce ochii scînteietori, care fuseseră în

ele, se împrăștiau ca o cenușă sură. — Gînd rece ! nu-mi atinge inima ca o nălucă rece ; privesc în sus la cerul înstelat și un șir etern se întinde în sus, și dincolo, și-n jos, și totul este viață și văpaie și lumină, și totul este divin...

Către zori ți-am văzut luminile tîrzii, mic oraș unde sălășluiesc și în care mi-e locul dincoace de sicriu ; am revenit pe pămînt și în turnurile tale, dincolo de mărețul miez al nopții care trecuse, a bătut ora două și jumătate ; în acest ceas al anului 1794, *Marte* scăpăta către apus, iar *Luna* se înălța înspre soare-răsare ; și sufletul meu, apăsat de regretul pentru nobilul sînge războinic, care încă mai curge pe florile primăverii, dorea : ah, război sîngeros, dispari ca roșieticul Marte, iar tu, pace calmă, vino ca blînda Lună împărțită în pătrare. —

SIEBENKÄS
O FIDELĂ PIESĂ CU GHIMPI

(1796—1797)

CAPITOLUL INTII

Avocatul sărmanilor Siebenkäs, din tîrguşorul crăiesc Kuhschnappel [1], petrecuse tóată ziua de luni la fereastra mansardei şi privise de-acolo pentru a o vedea pe logodnica sa ; aceasta trebuia să vină de la Augsburg devreme, puţin înainte de ora rugăciunii săptămînale, spre a putea bea ceva cald şi a întinge o dată într-un pic de sos, înainte de-a începe ora de rugăciune şi cununia. Inspectorul şcolar din localitate, care tocmai se întorcea de la Augsburg, făgăduise s-o aducă pe logodnică în trăsura lui, iar careta miresei sau zestrea s-o lege la spate, deasupra cufărului său. Mireasa era augsburgheză de baştină — singura fiică a răposatului copist luteran al primăriei, Egelkraut — ; locuia în cartierul Fuggerilor [2], într-o casă încăpătoare, mai mare poate decît unele saloane, şi nu era fără situaţie, de vreme ce nu trăia, ca subretele de curte pensionate, din munca altora, ci dintr-a sa proprie ; căci intra în posesia celor mai recente modele de purtat pe cap, mai curînd decît domnişoarele cele mai bogate (deşi într-o formă, cu care nici raţele nu s-ar fi împodobit), şi executa în mare, după mica schiţă a construcţiei, cele mai frumoase bonete, dacă îi erau comandate cu cîteva zile înainte.

[1] Kuhschnappel, ca şi Krähwinkel, sînt nume care desemnează nişte tîrguşoare prăpădite.

[2] Complex de aproximativ o sută de căsuţe, construite în secolul al XVI-lea, prin contribuţia familiei de bancheri Fugger.

Singurul lucru pe care l-a făcut Siebenkäs în timpul aşteptării a fost să jure, de cîteva ori, că diavolul a născocit căutarea, iar mamă-sa mare aşteptarea. În sfîrşit, a primit încă destul de devreme, în loc de mireasă, o ştafetă de noapte cu o misivă de la inspectorul şcolar : „El şi logodnica nu pot sosi, în nici un caz, înainte de marţi, căci ea încă mai lucrează la rochia de mireasă, iar el în biblioteca ex-iezuiţilor [1] şi a consilierului secret Zopf şi a fraţilor Veith şi în cele de la cîteva porţi ale oraşului". Acestea din urmă păstrează, după cum se ştie, cîteva antichităţi romane. — Între timp trompa de fluture a lui Siebenkäs găsea, în fiece floare albastră a ciulinilor destinului, destule recipiente cu miere, deschise ; astfel a putut, totuşi, în lunea rămasă liberă, să dea ultima şlefuială şi lustruială odăii sale, să mături de pe masă, cu penele de scris, ultimul nisip şi ultima pudră de uscat cerneala, să defrişeze înţelenitura de hîrtii din dosul oglinzii, să cureţe cu nespusă trudă călimara de porţelan pînă s-a făcut mai albă, să rînduiască pe căprării şi în linie, mai în faţă, untiera şi ceşcuţele de cafea de pe eşafodajul ca un tron al dulapului şi să frece bumbii de alamă ai jilţului de piele pînă ce i-a făcut galbeni lună. Noua curăţenie a templului a întreprins-o doar de plictiseală ; căci, în primul rînd, un savant consideră ordine doar cea a cărţilor şi a hîrtiilor ; în al doilea rînd, avocatul sărmanilor afirma că „spiritul de ordine, explicat cu abilitate, nu este nimic altceva decît frumoasa îndemînare a omului, de-a pune un lucru încă douăzeci de ani la *vechiul* său loc, acesta putînd fi indiferent unde". — Luase cu chirie nu numai o cameră frumoasă, ci şi o masă de sufragerie lungă şi roşie, pe care o alăturase de una mai scundă, precum şi nişte înalte fotolii pitice ; ba îi luase cu împrumut, în această luni liberă, şi pe proprietarii mobilelor şi odăii, care locuiau cu toţii în această casă ; astfel se pare că în ziua aceea lucrurile au mers de minune, deoarece majoritatea celor din casă erau meseriaşi şi, deci, lunea lor de leneveală cădea odată cu a lui ; căci doar proprietarul casei era ceva mai soi, şi anume, peruchier.

[1] Papa Clement al XIV-lea desfiinţase în 1773 Ordinul iezuiţilor.

Dacă lucrurile ar sta cu adevărat aşa, ar trebui să-mi fie ruşine să colorez, cu preţioasele mele vopsele istorice, un avocat al sărmanilor, care are şi el nevoie de unul ; dar am avut în mînă socotelile tutelei eroului meu, din care pot dovedi la orice oră în faţa judecăţii că era un om de cel puţin o mie două sute de guldeni renani, fără dobînzi. Numai că-şi însuşise din bătrîni şi din propriul său umor, un dispreţ incontestabil faţă de bani — acest angrenaj metalic al mecanismului uman, această roată-cadran aplicată valorii noastre —, în timp ce oamenii cu minte, de pildă negustorii, preţuiesc deopotrivă pe omul care-i încasează, ca şi pe cel ce-i dăruieşte, precum un ins electrizat capătă în jurul capului o luminoasă aureolă de sfînt, indiferent dacă eterul pătrunde în el sau radiază din el. Ba, Siebenkäs chiar spunea — mai înainte o punea şi în practică —, că uneori trebuie să-ţi atîrni pe umăr, în glumă, traista milogului, spre a-ţi deprinde spinarea cu ea pentru vremuri de cumpănă. De-aceea s-a descurcat vreme de zece ani în afara ţării şi o jumătate de an în tîrguşorul crăiesc, fără a pretinde de la tutorele său nici măcar un crăiţar dobîndă pentru masa succesorală. Întrucît voia acum s-o facă pe logodnica sa fără părinţi şi fără bani să intre ca mineriţă într-o mină de argint gata consolidată cu lemnărie — aşa socotea el cei o mie două sute de guldeni ai săi împreună cu dobînzile restante — i-a insuflat credinţa, cînd a trecut prin Augsburg, că n-are altceva decît draga de pîine zilnică şi că puţinul ce-l agoniseşte cu sudoarea frunţii, trece din mînă direct în gură şi în stomac ; numai că munceşte zdravăn şi nu cere defel sfatul nici în chestiunile importante, nici în cele mărunte. „Să fiu al naibii, spusese el mai demult, dacă m-oi însura cu una care ştie cît produc ; căci, oricum, femeile îl consideră pe soţul legitim drept un diavol viu, căruia îi juruie sufletul lor — adesea şi copilul — pentru ca Răul să le aducă taleri de noroc şi de-ale gurii".

După cea mai lungă zi de vară şi de luni a urmat cea mai lungă noapte de iarnă, ceea ce doar astronomic este imposibil. În zorii zilei, inspectorul şcolar Stiefel a sosit cu trăsura în faţa casei şi, în loc de mireasă, a scos din acea arcă (manierele distinse îl împodobesc de două ori pe un om învăţat !) un cap-suport cu o bonetă pe el ;

apoi a poruncit să se descarce celelalte lucruri ale miresei, care constau dintr-un cufăr îmbrăcat cu tinichea albă, în vremea asta el dînd fuga sus la advocat, cu capul sub braţ. „Onorata dumitale logodnică, a spus inspectorul, trebuie să sosească îndată după mine ; se găteşte afară, lîngă fortificaţii, pentru acţiunea sfîntă şi m-a rugat să vin înaintea ei aici, pentru ca să nu te-apuce nerăbdarea. O adevărată femeie în înţelesul lui Solomon, şi te felicit foarte pentru ea !"

— „Domnul avocat Siebenkäs, preafrumoasă doamnă ? Vă pot conduce la el, şade chiar la mine, preastimată doamnă, şi am să vă servesc într-o clipă", a spus peruchierul din prag, vrînd s-o însoţească de mînă sus pe scară ; dar ea, cum a văzut că al doilea cap cu bonetă se află încă în droşcă, l-a luat pe braţul stîng ca pe-un copil (peruchierul a încercat zadarnic să ducă el capul) şi a urcat, şovăind, în camera de bărbat. Cu o reverenţă adîncă şi cu vorbe de bineţe abia murmurate, i-a întins logodnicului doar mîna dreaptă ; pe mutrişoara ei plină, rotundă — toate se rotunjeau pe ea, fruntea, ochii, gura şi bărbia — înfloreau trandafirii cu mult mai mult decît crinii şi păreau cu atît mai încîntători sub pălăria mare de mătase neagră ; iar rochia de muselină de culoarea zăpezii cu un buchet pestriţ de flori franţuzeşti şi cu vîrfurile albe ale pantofilor confereau sfioasei făpturi farmece nespuse. Întrucît nu mai rămăsese mult timp pentru cununie şi coafat, şi-a scos pălăria şi a pus pe masă cununiţa de mireasă, pe care la metereze, şi-o ascunsese dedesubt din pricina lumii, urmînd ca proprietarul, potrivit pentru asemenea treabă, să-i dichisească şi să-i pudreze şi ei capul pentru cununie, precum capetele altor notabilităţi.

Dar n-aş fi trecut aici, pe neaşteptate, la această străină tonalitate de înduioşare, dacă nu mi-aş fi reprezentat prea viu cununiţa de mireasă a Lenettei, pe care o ţinea sub pălărie (doar mai sus n-am vrut să vorbesc nimic de simţămîntul meu), şi însingurarea ei, fără măcar o mamă, şi mutrişoara ei de floare pudrată şi albă, precum şi, pe deasupra, promptitudinea cu care îşi vîra braţele

tinere şi moi (cu neputinţă să fi avut peste nouăsprezece ani) în cătuşele lustruite şi verigile de lanţ ale căsătoriei, fără măcar să se intereseze, în ce locuri avea s-o ducă ele... Aş putea ridica, aici, degetele şi presta un jurămînt, că ginerele era la fel de emoţionat ca mine, dacă nu chiar mai mult ; de pildă, cînd a şters domol pudra de urechea-ursului de pe chipul de floare şi a făcut să înflorească bobocii nuzi. Dar trebuia să-şi poarte cu foarte multă grijă inima plină ochi de adăparea dragostei şi de lacrimi de bucurie, dacă nu voia să se reverse, spre ruşinea lui, de faţă cu peruchierul cel vesel şi cu gravul inspector şcolar. Dealtfel nici nu putea suferi revărsarea în sine. Ascundea, ba chiar îi plăcea să înăsprească cea mai delicată înduioşare, pentru că se gîndea totdeauna la poeţii şi actorii care fac să ţişnească demonstrativ fîntînile arteziene ale simţămintelor lor şi pentru că, în general, nu rîdea de nimeni atît de des, cît rîdea de el însuşi. De aceea, azi, chipul lui era străbătut şi crestat de o jenă stranie, zîmbitoare, care îşi afla o tîlcuire mai bună de la ochii sclipind înrouraţi.

Nu va fi neplăcut pentru cititoarele mele să afle că ginerele şi-a pus acum un frac de gală de culoarea ficatului şi că, în vederea acţiunii sacre, a mers împreună cu modista sa la liturghia de dimineaţă fără gîtlegău sau cravată şi fără cordeluţă în păr sau coadă împletită ; pe drum îşi reprezenta, spre propria-i plăcere satirică, ochii calomniatori ai provincialelor din Kuhschnappel, cu care acestea o urmăreau pe buna străină prin piaţa primăriei, pînă la altarul jertfirii numelui ei patern. „Unei femei măritate, spunea el dintotdeauna, ar trebui mai curînd să nu-i strici plăcerea, ci să-i înlesneşti o bîrfeală moderată, ca o compensaţie pentru complimentele de care nu mai are parte.“ — Inspectorul şcolar Stiefel nu se clintea din odaia nupţială şi schiţa pe masa de scris o scurtă prelucrare a unei programe şcolare. — Acum văd, de fapt, perechea iubită îngenunchind lîngă balustrada altarului şi aş putea să arunc asupră-i dorinţele mele de parcă ar fi flori ; dar mai ales dorinţa ca amîndoi să devină asemenea soţilor din cer, care se contopesc de fiecare

dată — după viziunea lui Swedenborg [1] — într-un *singur* înger ; — cu toate că pe pămînt ei se reduc adesea, prin fierberea sîngelui, într-un înger căzut, la care capul femeii, bărbatul, reprezintă capul răutăcios al Celui Rău —, toate astea aș putea să li le doresc încă o dată, zic ; dar atenția mea este atrasă, ca și a tuturor martorilor la cununie, spre o întîmplare excepțională și spre o fantasmă de dindărătul tablei de pe balconul corului pe care stau scrise numerele cîntecelor. — —

De sus privește, pare-se, în jos — și toți cei din biserică privim în sus — spiritul lui Siebenkäs (cum spunea gloata) adică trupul său (cum ar fi trebuit să spună). Dacă mirele ar privi în sus, ar putea să pălească și să-și închipuie că se vedea pe sine însuși. — — Lumea se înșală ; căci el doar s-a îmbujorat la față. Sus sta prietenul său Leibgeber, care îi jurase cu ani în urmă, că va veni la nunta lui, numai pentru a rîde de el vreme de douăsprezece ceasuri. O asemenea alianță princiară a două suflete stranii nu se pomenea prea adeseori ; aceleași dispreț față de înnobilatele farse copilărești ale vieții, aceeași adversitate față de meschinărie, în ciuda cruțării a tot ce e mărunt, aceeași înverșunare împotriva egoismului infam, aceeași poftă de rîs în frumosul ospiciu de nebuni al pămîntului, aceeași surzenie față de glasul oamenilor, dar nu față de cel al onoarei — toate acestea nu erau altceva decît primele asemănări care făceau din ei un *singur* suflet împarohiat în două trupuri. Chiar și faptului că erau frați de lapte întru studiu și că aveau aceleași științe, minus cele juridice, drept doici, nu-i acord prea mare importanță, deoarece adesea tocmai identitatea studiilor devine un mijloc de descompunere ce desființează prietenia. Ba chiar, nici măcar simpla neasemănare a poliilor lor neomonimi nu decidea în privința atracției lor reciproce (căci Siebenkäs ierta, în timp ce Leibgeber prefera să pedepsească ; primul era mai mult o satiră horațiană, celălalt mai curînd un cîntec trivial aristofanic cu durități nepoetice și poetice). Dar, așa cum prietenelor le place

[1] Emanuel von Swedenborg (1688—1722), filozof al naturii și teozof suedez. La bătrînețe s-a îndeletnicit cu diferite practici oculte.

să îmbrace rochii identice, sufletele lor purtau întru totul surtucul polonez şi costumul de dimineaţă al vieţii, vreau să spun : două suflete cu aceleaşi revere, culori, butoniere, garnituri şi croială ; amîndoi aveau aceeaşi fulgerare în privire, acelaşi chip pămîntiu, aceeaşi înălţime, slăbănogie şi altele ; — aşa cum, în general, jocul naturii în materie de mutre asemănătoare este mai frecvent decît se crede, deoarece lumea îl observă doar cînd un principe sau un om mare oferă o reflectare fizică perfectă. De aceea tare aş fi vrut ca Leibgeber să nu fi şchiopătat, pentru ca să nu poată fi deosebit de Siebenkäs prin aceasta, mai ales că şi Siebenkäs ştersese sau cauterizase cu îndemînare semnul distinctiv, care îl deosebea de celălalt, printr-o broască rîioasă vie pe care o făcuse să-şi dea duhul pe respectivul semn : fusese, de fapt, un semn din naştere, piramidal, aşezat lîngă urechea stîngă, de forma unui triunghi, sau a unui semn zodiacal, sau a unei cozi de cometă răsfrînte, de fapt, a unei urechi de măgar. Pe jumătate din prietenie, pe jumătate din înclinaţie pentru scenele trăsnite pe care le prilejuia în viaţa obişnuită confundarea lor, au vrut să continue şi mai departe ecuaţia lor algebrică — au vrut să poarte acelaşi prenume şi porecle. Dar au ajuns, în privinţa asta, la o ceartă măgulitoare : fiecare voia să devină omonimul celuilalt, pînă ce au aplanat cearta prin faptul că au păstrat amîndoi numele schimbate între ei, imitînd astfel pe tahitieni, la care îndrăgostiţii îşi schimbă între ei şi numele odată cu inimile. Întrucît au trecut mai mulţi ani de cînd eroul meu şi-a pierdut numele său onorabil datorită prietenului hoţ de nume, nu pot proceda altfel în capitolele mele : trebuie să continui să-l menţionez în listă ca Firmian Stanislaus Siebenkäs, aşa cum l-am prezentat la început, iar pe celălalt ca Leibgeber — cu toate că nu e nevoie ca să-mi spună vreun critic de artă, că numele mai comic Siebenkäs s-ar potrivi mai bine pentru mai umoristicul nou-venit. — —

Cînd cele două chipuri-leite au dat cu ochii unul de altul în biserică, figurile lor ce se îmbujorau s-au destins şi s-au încreţit în mod ciudat, iar privitorii s-au hlizit întruna, pînă cînd Siebenkäs i-a oprit cu ochii săi înrouraţi de focul lichid al celei mai emoţionate iubiri. Leibgeber,

în strană, a scos din buzunar, în timpul schimbării inelelor, un foarfece şi un sfert de coală neagră şi a decupat de la depărtare, din hîrtia sa pentru siluete, chipul miresei. El pretindea că, în timpul veşnicelor sale călătorii, decupatul de siluete era brutăria sa de campanie ; şi — întrucît, după cît se pare, straniul om nu voia să dezvăluie pe ce culmi se adunau sursele (de venituri) care-i curgeau de jos din văi — prefer să citez, blajin şi credul, ceea ce obişnuia să spună adesea despre decupatul siluetelor : „Dacă numai de la tăiatul marginilor, legătorului de cărţi, copistului de scrisori sau avocatului le pică felii de pîine odată cu resturile de hîrtie albă căzute. — cu cele de hîrtie neagră, fie ele de la siluetele decupate sau de la marginile negre ale colilor albe pentru scrisori de doliu, pică şi mai mult ; şi dacă te pricepi la arta de a-l înfăţişa pe aproapele tău cu ajutorul mai multor mijloace, de pildă cu ajutorul limbii — lucru la care el se cam pricepe — atunci Fortuna, această adevărată tîrfă babilonică, scutură şi face să răsune pînă nu mai poate clopotul de chemat la masă şi clopoţelul drumeţiei ale unui asemenea om." —

Încă în timp ce diaconul întindea mîinile deasupra mirilor, Leibgeber a coborît din balconul corului şi a venit lîngă scăunelul de pluş roşu din faţa altarului şi, cînd totul s-a terminat, a ţinut, după o despărţire de o jumătate de an şi avînd în vedere asemenea legătură, următoarea alocuţiune puţin cam lungă : „Bună dimineaţa, Siebenkäs !" — Mai mult nu-şi spuneau chiar după ani întregi ; şi tot astfel, la învierea morţilor, Siebenkäs îi va răspunde la fel ca azi : „Bună dimineaţa, Leibgeber !" A rîde neîncetat douăsprezece ore unul de altul, ameninţare ce-i paşte lesne pe prieteni cînd sînt la distanţă, nu i-a fost cu putinţă delicateţei sufleteşti, ce se poate alia cu orice umor, din pricina emoţiei cu care îşi vedea prietenul intrînd în curtea exterioară a unei noi clădiri labirintice a existenţei noastre subpămîntene. —

În clipa aceasta mi se înfăţişează înaintea biroului lunga masă de nuntă, în privinţa căreia trebuie să regretăm, că nici o imagine a ei nu este pictată pe vreuna dintre vazele îngropate odată cu Herculanum ; — altfel ar fi fost dezgropată odată cu oraşul şi copiată palid în desenele

înfăţişînd oraşul Herculanum — şi aceste desene copiate le-aş putea pune aici în loc de orice altceva. Puţini oameni au o părere mai bună despre posibilităţile penei mele, ca eu însumi ; dar văd că depăşeşte întru totul şi posibilităţile mele şi pe ale ei zugrăvirea doar pe jumătate şi prost, în manieră neagră, a felului cum le-au plăcut oaspeţilor bucatele (erau aproape tot atîţia, cîte scaune) — cum, pe deasupra, nu era nici măcar un singur ticălos printre oamenii onorabili (căci tutorele mirelui, preşedintele de tribunal *von Blaise* se scuzase şi le comunicase că vomează) — cum stăpînul casei şi proprietarul, un saxon vesel şi ofticos, îşi ducea viaţa cu pudratul şi băutura, nu intrînd în lume, ci ieşind din ea — cum băteau cu furculiţa în pahare şi cu osul de rasol în farfurie, pentru a le fi umplute primele şi golite de resturi celelalte — cum nu trudea nimeni în întreaga casă, nici cizmarul, nici legătorul de cărţi, în afară de truda de a mînca, şi cum pînă şi bătrîna Sabel (Sabina), care vindea mărunţişuri sub poarta cenuşie ca şoarecele, nu-şi strînsese taraba abia la închiderea porţii, ci mai devreme — cum nu se servise la masă doar un *singur* fel de bucate, ci şi un al doilea, o *dublură*. —

Spre seară, izvoarele bucuriei ţîşneau, precum unele fizice care se opresc ziua, tot mai sus, în pieptul oaspeţilor. De fapt, cei doi avocaţi le spuneau comesenilor că, după cîte îşi aminteau din vremea universităţii, dreptul germanului de-a bea pe săturate fusese tare amuputat de către împărat şi imperiu, iar decretele imperiale din 1512, 1531 1548 şi 1577 nu îngăduiau defel beţia ; dar totodată nu le ascundeau că provincialii din Kuhschnappel, precum orice stare socială din imperiu, au dreptul să respingă legile imperiale pe teritoriul lor propriu, în măsura în care erau legi particulare. — Dar inspectorul şcolar nu ştia deloc (şi a clătinat de douăzeci de ori din cap, lăuntric, din această pricină) cum trebuie să interpreteze faptul că doi învăţaţi sau măcar doi avocaţi puteau să rîdă de-a seriosul şi să discute despre adevăratele lor fleacuri cu nişte plebei şi ignoranţi atît de neînvăţaţi şi cu nişte capete seci, precum cele ce se sprijineau acolo în coate. De mai multe ori a înnodat firele unor conversaţii savante despre cele mai noi şi mai şlefuite discursuri pentru ser-

bări școlare și despre atîtea recenzii părtinitoare ale acestora ; dar avocații n-au dat doi bani pe firele lui, ci l-au pus pe legătorul de cărți să le spună cuvîntarea pe care a ținut-o, calfă fiind, înainte de-a ajunge maistru, la care cizmarul a înădit și încăputat, de la sine, cuvîntarea sa de calfă cizmărească.

Siebenkäs a remarcat în fața mesei întregi că cercurile alese sînt mult mai serioase și mai plictisitoare și mai fără conținut decît cele de rînd ; acolo se vorbește săptămîni în șir despre o festivitate, dacă a ieșit pînă la urmă fără blestemata plictiseală de moarte ; dar aici contribuie fiecare atît de mult la veselul picnic al conversației, încît rareori lipsește altceva decît berea. „Ah, a continuat el, dacă s-ar gîndi fiecare om din tagma noastră — pentru a-i invidia cu adevărat pe cei din tagmele inferioare — cît de adevărat este în sens figurat ceea ce de mult era adevărat la propriu, anume că pînza groasă ține mai bine de cald decît cea fină sau chiar mătasea, după cum o casă de lemn se încălzește mai bine decît una de piatră, sau că făina de secară neagră, măcinată mare, este cu mult mai hrănitoare, după toți doctorii, decît cea albă, fină. Unii, care fac focul cu conuri de brad *uscate*, pe care le-au adunat singuri ca înlocuitor pentru lemnul de brad (— aici comesenii economi la lemne au fugit cu gîndul la ei înșiși —), sînt adeseori în stare să conducă la fel de bine un vehicul ca și cei care pot face și mînca dulceață din conuri *verzi* de brad."

„Prietene avocat al sărmanilor, a ripostat Leibgeber, cum o mai nimerești ! Din fericire, la cîrciumă și la birt îl ajunge pe fiecare dintr-o dată necazul lui oricît de greu, se alege imediat și deodată cu bătaia lui, cu picioarele lui în spate, cu vorbele lui de ocară. Altfel se petrec lucrurile în palate ; într-un palat pentru palat (= cerul gurii) le lasă gura apă la toți deodată și în același timp, precum păduchii de frunze, își ridică tîrtițele și fac să țîșnească mierea toți în același timp."

Și multe alte asemenea cuvîntări au fost rostite. Odată ajunsă mare, bucuria devine atunci, în mod firesc, și mai mare. Mulți din plebea adunării au făcut uz între ei, de prerogativa beției și a inchiziției speciale, adică de-a spune „tu". Da, domnul cu surtuc de pluș roșu (inspecto-

rului îi plăcea să-l poarte în vacanţa zilelor de caniculă) şi-a ascuţit botul şi s-a hlizit mieros, precum fecioarele vîrstnice în faţa holteilor vîrstnici, şi a dat a se înţelege, că are puse la păstrare acasă două autentice sticle horaţiene de şampanie. — „Atunci cu siguranţă ne-spumoasă ?“ a ripostat interogativ Leibgeber. — Inspectorul şcolar, care tocmai considera şampania de calitate mai bună ca fiind mai proastă, i-a răspuns cu oarecare aroganţă : „Dacă nu face spumă, ei bine, jur s-o beau eu singur“. — Sticlele au fost aduse. Cu precauţie a pilit Leibgeber barajul opritor al zăvorîrii roadei, i-a scos capsula şi a deschis-o ca pe un — testament... Rămîn la ideea mea : cînd vreodată cei doi plopi balsamici ai vieţii, duhul şi iubirea de oameni, se vor fi uscat pînă-n vîrf, li se mai poate veni, totuşi, într-ajutor, udîndu-i bine cu stropitoarea amintitelor sticle — în trei minute trunchiurile uscate. vor lăstări. — Cînd folia băuturii, spuma argintie, a fost bătută în capetele comesenilor, în chip de proiecte fanteziste ce se tot umflau, cum mai scăpăra şi spumega fiecare creier ! Ce de baloane zburătoare, pestriţe mai aruncau toate ideile inspectorului şcolar Stiefel, atît cele simple, cît şi cele compuse, aşijderea cele înnăscute şi cele fixe ! — Se poate uita vreodată faptul că nu mai făcea nici un fel de anunţuri savante în afară de cele despre farmecele Lenettei şi că i-a destăinuit lui Siebenkäs că doreşte să se însoare cu o femeie, fireşte că nu numaidecît cu a zecea muză sau a patra graţie ori a doua Venus — căci ştie el bine cine le are pe acestea —, dar, de pildă, cu o zeiţă vitregă, şi rudă mai de departe cu ele ? În tot timpul călătoriei, spunea el, şezuse pe capra trăsurii întocmai ca în jilţul predicatorului şi îi înfăţişase miresei fericirea căsniciei în toate culorile şi i-o zugrăvise atît de viu, încît l-a apucat şi pe el o adevărată nostalgie după ea ; iar mirele i-ar fi mulţumit cu siguranţă pentru faptul că Lenette îl privea atît de recunoscătoare din pricina acestui lucru. — Şi într-adevăr, toate îi veneau miresei nespus de frumos, mai ales seara, şi îndeosebi faptul că, într-o asemenea zi de sărbătoare, ea mai mult îi servea pe ceilalţi decît era servită — că se făcuse comod şi-şi pusese rochia de casă — că lua, la o oră atît de tîrzie ore particulare de bucătărie cu oaspeţii

ei feminini, care citeau după dictările proprii — şi că începuse să se preocupe de ziua de mîine. — În înflăcărarea sa, Stiefel s-a apucat de lucruri ce erau aproape imposibile : a dus mîna stîngă, în chip de pămătuf de praf, pe sub braţul drept şi, susţinîndu-l pe acesta, precum şi încărcătura mînecii de pluş în poziţie orizontală, a mucărit lumînările în văzul tuturor, dar nu fără îndemînare, ci asemenea unui grădinar care ţine foarfeca jos, tăind sus totul — i-a cerut de-a dreptul lui Leibgeber silueta decupată a Lenettei — iar apoi, la despărţire, a încercat chiar (şi asta a fost singura încercare peste puterile lui) să-i apuce mîna şi să i-o sărute. —

În cele din urmă toate focurile de bucurie ale micii şi veselei alianţe arseseră pînă la capăt, precum lumînările, şi noaptea abătea apele unui rîu edenic după altul. Oaspeţii şi lumînările se împuţinară ; acum nu mai rămăsese decît *un singur* oaspete, inspectorul şcolar Stiefel (căci Leibgeber nu era oaspete), şi o *singură* lumînare lungă. Este o clipă frumoasă, înduioşătoare, să mai rămîi cu cîţiva oaspeţi, după încetarea zumzetului unui zvon de ospăţ vuitor, şi să te pierzi mai tăcut, şi adesea mai mohorît, în ecoul întîrziat al bucuriei. În sfîrşit, inspectorul strînse penultimul cort al acestei tabere a bucuriei şi se retrase ; dar nu îngădui ca degetele, pe care buzele lui nu le atinseseră, oricît se întinseseră după ele să le apuce, să cuprindă un sfeşnic de alamă rece, pentru a-l conduce pînă afară. Serviciul luminatului a trebuit să-l îndeplinească Leibgeber. Perechea de tineri căsătoriţi şedea acum pentru prima dată singură, mînă în mînă, pe întuneric...

Ceas frumos, cînd pe fiecare nor se afla un înger cu surîsul pe buze şi arunca din fiecare nu stropi de ploaie, ci flori, fie ca reflexul tău să ajungă pînă la hîrtia mea şi să fie încă vizibil acolo ! —

Tînărul însurăţel încă nu-şi sărutase niciodată mireasa. Ştia sau credea că chipul lui era mai curînd spiritual, încordat, colţuros şi tăios, decît frumos şi neted ; şi, cum, pe deasupra, îşi mai ridiculiza singur şi silueta, îşi închipuia că şi altora le părea ridicolă. De aceea el, care de obicei nu ţinea cont de ochii şi limbile unei uliţe întregi, nu putea să-şi ia inima în dinţi într-atît, încît să-l sărute — în afara epocilor de ditirambi prieteneşti — pe Leibgeber

al său, fără să mai vorbim de Lenette. Acum îi strînse mîna mai vîrtos şi-şi întoarse faţa cutezător spre ea, mai ales că nu putea vedea nimic, şi-şi dori ca scara să aibă tot atîtea trepte cît şi cea din turnul catedralei, pentru ca Leibgeber să-şi facă apariţia cît mai tîrziu cu lumina. Deodată un sărut alunecător şi tremurător trecu în salturi peste gura lui — şi atunci toate flăcările iubirii sale izbucniră de sub cenuşa suflată în lături. Căci Lenette, nevinovată ca un copil, crezu că e de datoria miresei să dea această sărutare. Cu îndrăzneală timidă şi grijulie, o cuprinse în braţe pe cea care dăruise şovăind, şi tot focul pe care i-l dăduseră iubirea, vinul şi îndrăzneala, le trecu, incandescent, de pe buzele lui pe ale ei ; dar ea îşi desprinse — atît de straniu este acest sex — gura înlănţuită de cea arzătoare şi-şi întoarse iarăşi spre buzele fericite, obrazul. — Şi în clipa aceea, modestul soţ rămase locului cu o sărutare lungă şi-şi exprimă fericirea doar prin lacrimi nespus de dulci, care căzură ca nişte picături incandescente de naft pe obrajii Lenettei, iar apoi în inima ei tremurătoare. Îşi trase faţa tot mai îndărăt, dar în frumoasa ei uimire produsă de dragostea lui, se strînse, totuşi, cît mai aproape de el.

Îi dădu drumul, înainte ca amicul său preferat să vină. Neaua de pudră căzută în chip trădător pe mire — această pulbere de fluturi care, la cea mai mică atingere a acestor fluturi albi, rămîne pe degete — i-a dezvăluit prea puţin ; dar totul i l-au povestit ochii înrourat-sclipitori ai prietenului său şi ai miresei. Cei doi prieteni se priviră lung, zîmbind jenat, iar Lenette îşi pironi ochii în jos. — Leibgeber spuse de două ori „hm ! hm !" şi, de teamă, făcu, în sfîrşit, remarca : „Seara noastră a fost tare frumoasă" ; — pentru a nu fi privit, se postă îndărătul scaunului pe care sta mirele şi-şi puse mîna pe umărul lui, apăsîndu-l destul de cordial ; dar acum, fericitul nu se mai putu stăpîni, se lipsi de bunăvoie de mîna miresei şi, înlănţuiţi de către îngeri şi înconjuraţi de cer, doi prieteni se îmbrăţişară bărbăteşte, în tăcere, sărbătorind, postum, după lunga nostalgie a întregii zile, clipa revederii de azi. În încîntarea lui crescîndă, soţul vru s-o atragă pe iubită în îmbrăţişarea iubitului prieten, pentru a extinde măreaţa alianţă ; dar mireasa şi iubitul prieten

rămaseră separaţi unul de altul şi-l îmbrăţişară doar pe el. Şi trei ceruri pure se boltiră strălucitor în trei inimi pure — şi nu era nimic altceva în ele în afară de Dumnezeu, iubire şi bucurie şi mica lacrimă pămîntească, ce atîrnă de toate florile bucuriilor noastre.

Fericiţii, copleşiţi de emoţii neobişnuite şi aproape uimiţi în sine, nu aveau curajul să se privească în ochii ce plîngeau ; iar prietenul mirilor părăsi în tăcere camera, fără a le face nici o urare şi fără a le spune bună seara.

CAPITOLUL AL DOILEA

De fapt, Siebenkäs s-a sculat încă de miercuri, dar abia duminică voia să dea pe mînă harnicei sale Graţii — care adusese în căsnicie mai curînd suportul pentru bonete, decît pe sine însăşi — drugii de argint ai fondului tutelei, împachetaţi în hîrtie sugativă, ca palisade ale meterezelor vieţii ; mai cu seamă că nici nu putea face altfel, deoarece tutorele era plecat din ţară, adică din oraş, pînă sîmbătă. — „Nici nu pot să-ţi spun, dragă Leibgeber, zisese Siebenkäs, cum gust cu anticipare bucuria entuziastă a nevestei mele în privinţa asta. Zău, pentru a-i fi pe plac, aş vrea să am cu adevărat treizeci de mii de taleri ; buna de ea a trăit pînă acum doar de la o bonetă la alta ; duminică, însă, cum o să se mai salute deodată ea însăşi, ca o femeie făcută, cînd va putea să pună în aplicare o sută de proiecte gospodăreşti, pe care (bag eu bine seama) le frămîntă în cap. — Şi apoi, odată cu argintul, bătrîne, să înceapă îndată după predica de vecernie nunta mea de argint — să se împartă în toate odăile bere preţ de-o jumătate de gulden bun." —

Nu mi-ar ajuta la nimic — căci tot m-ar corecta o sută de provinciali mărginiţi în „Reichs-Anzeiger" [1] — dacă aş vrea să mint aici (oricît aş dori s-o fac) şi să relatez că cei doi avocaţi au petrecut scurta săptămînă cît au fost împreună cu acea bună manieră şi seriozitate, care îţi asigură pe deplin, ca om, în general, şi mai ales

[1] Monitorul imperiului.

ca învățat, prețuirea sufletelor celor mai de rînd, fără a mai vorbi de ale provincialilor mărginiți.

Din păcate trebuie să cînt pe alt ton. Leibgeber a manifestat în tîrgușorul Kuhschnappel, ca și în toate orașele imperiale și regionale, o seriozitate cum nu se poate mai autentică. Și în tîrgușor, primul lucru pe care l-a făcut a fost să se introducă la club ca artist străin, pentru a se tolăni într-un colț de canapea și, fără a schimba vreun cuvînt sau vreo silabă, să adoarmă în public, în plină „Odihnă" (acesta era numele clubului). „Așa îmi place să fac, a spus, în toate orașele prevăzute cu cluburi, cazinouri, asociații «Armonia», muzee ; căci rareori este în stare, cel puțin el, să doarmă noaptea ca lumea și cum trebuie într-un pat pustiu, cu toate zgomotoasele bătăi ale gîndurilor din capul său și cu pocnitoarele-serpentine aprinse ale procesiunilor de imagini, care trosnesc de-a valma tunător, încît abia își mai poate auzi și vedea propriul eu. Dacă, dimpotrivă, stă răsturnat pe o canapea de club, atunci dispar toate și se instaurează un armistițiu al gîndurilor ; minunatul vorbit de-a valma ale celor prezenți, picnicul trăncănelilor politice sau de altă natură al eminentelor cuvinte rostite tocmai la timpul potrivit, din care înregistrează cînd doar o ultimă silabă, cînd o antepenultimă — toate astea pregătesc sonor un pic de picoteală. Dar dacă lucrurile se petrec și mai temeinic, dacă o frază e apărată cu adevărată strășnicie și este cercetată din toate părțile, cît se poate de sever, printr-un strigăt final — atunci adoarme adînc ca o floare, pe care furtuna o clatină dar n-o trezește, iar mercurul barometrului său este pe deplin stabilizat."

Cîteva orașe, pe care le cunosc, trebuie să-și mai amintească desigur de un bărbat care, ca străin, a dormit totdeauna în „Odihnele" și „Armoniile" lor, și să se gîndească la ochii ce priveau senin în jur și cu care se scula totdeauna de pe canapea, și își lua pălăria, de parcă voia să spună : „Vă mulțumesc pentru înviorarea mea !"

Cu toate acestea îi trec lui Leibgeber cu vederea orice somn și orice stare de veghe în Kuhschnappel, întrucît va porni curînd iarăși în lumea largă ; dar nu-mi poate fi indiferent faptul că propriul meu erou — care tocmai se statornicește aici cu soția sa și ale cărui isprăvi voi avea

să le zugrăvesc după aceea, împreună cu alte feste ce i se vor face în schimb — se poartă întocmai ca şi cum s-ar numi Leibgeber, ceea ce nu mai e de mult cazul, de vreme ce l-a şi anunţat pe tutorele său, că şi-a schimbat acest nume cu acela de Siebenkäs. Oare n-a fost o intenţie de a juca o adevărată festă — pentru a nu critica decît o singură întîmplare — ca de pildă, atunci, cînd corul copiilor săraci din alumneu a început să-şi dreagă glasurile şi să cînte, în chip de fugă, tradiţionale cîntece triviale şi de cerşit, în faţa celor mai alese case de clerici, Leibgeber să-şi pună mai întîi să-i privească de la fereastră dogul său pentru mistreţi (căci nu poate trăi fără a avea un cîine mare), împodobit pe cap cu o bonetă de lăuză, plină de gust ? Şi, în al doilea rînd, a fost oare ceva mai cumpătat faptul că Siebenkäs s-a apucat să muşte grăbit din lămîie, în văzul corului de şcolari, dezlănţuind astfel glandele salivare ale întregii şcoli ? Succesul este destul de concludent ; în faţa dogului îmbonetat, cîntăreţii n-au mai putut să-şi stăpînească buzele pentru a cînta ca lumea, după cum nu e în stare să fluiere unul care e gata să rîdă. Iar toate organele cîntatului n-au fost oare inundate de apă, cînd s-au dezlănţuit glandele, astfel încît fiecare sunet trebuia să-şi croiască destul de anevoie drum prin salivă ? — Dar, oare nu această ridicolă tulburare totală şi temeinică a tuturor cîntăreţilor străzii a fost, de fapt, intenţia ambilor avocaţi ?

Firește că Siebenkäs se reîntoarce aproape pe jumătate plin de libertăţi academice şi, de aceea, îşi mai permite încă vreo cîteva. Dealtfel, mica supraabundenţă a tineretului universitar o privesc ca pe un trup plin de grăsime, pe care omida o consumă, în timpul prefacerii în crisalidă, spre a hrăni fluturele ; din libertatea adolescentului trebuie să se hrănească bărbatul, iar un fiu al muzelor încovoiat nu poate deveni altceva decît un funcţionar care se tîrăşte în patru labe.

Cu toate acestea, cei doi prieteni şi-au petrecut zilele următoare, nu tocmai în afara rînduielii, doar cu scrierea cărţilor de vizită. Cu acestea, pe care, firește, nu era scris altceva decît : „Avocatul săracilor Firmian Stanislaus Siebenkäs şi soţia sa, născută Egelkraut, vă prezintă omagii“ — cu cărţile de vizită şi cu soţia, voiau amîndoi

să cutreiere sîmbătă întregul oraş imperial cu trăsura, iar Leibgeber urma să sară din ea în faţa fiecărei case acătării şi să ducă sus misiva. Un obicei nu lipsit de raţiune al oraşelor care ştiu să trăiască ! — Dar fîrtaţii Siebenkäs şi Leibgeber mergeau totuşi, după toate aparenţele, pe făgaşul imperial-orăşenesc şi imperial-sătesc al celor mai înţelepte obiceiuri, mai mult din răutate satirică, şi imitau de fapt corect frumoasele moravuri burgheze, dar foarte în glumă ; fiecare era în acelaşi timp propriul său măscărici şi propria sa lojă cu faţa la scenă. —

Sîmbătă au umblat, aşadar, amîndoi cu trăsura prin tîrguşor ; — dacă locuia undeva vreuna dintre notabilităţile locale, se opreau, predau biletele de parcurs, porneau mai departe şi nu încălcau nici o regulă. Mulţi domni şi multe doamne făceau, e drept, gafa de a-l confunda pe aducătorul biletului cu tînărul căsătorit care şedea jos în trăsură, dar aducătorul biletului rămînea serios şi ştia că va veni şi vremea să se amuze.

Însă roata norocului a început în curînd să scîrţîie şi să împroaşte cu noroi ; căci, atunci cînd Leibgeber a prezentat în casa preşedintelui de tribunal von Blaise optimea de coală cu ferparul căsătoriei lui Siebenkäs, l-a primit, e drept, cu căldură, o prăjină de femeie lungă şi costelivă, dar cu acea căldură cu care de obicei cotonogeşti oamenii, şi i-a spus îngrijorătoarele cuvinte : „Bărbatul meu e preşedinte de tribunal în oraş şi nici nu este cîtuşi de puţin acasă. La el nu e rost de învîrteală pentru alde Siebenkäs ; el e tutorele şi curatorul celor mai nobile familii de patricieni. — Poţi s-o iei numaidecît din loc ; căci ai greşit adresa." — „Asta din urmă îmi vine s-o cred şi eu", i-a ripostat Leibgeber.

Pupilul Siebenkäs încercă să-l împace oarecum pe purtătorul scrisorii sau foii sale cu femeia, remarcînd că, mai înainte de-a face aport, ea latră întîi la fiecare străin, ca orice cîine bun ; şi cînd prietenul mai temător l-a descusut, dacă a luat măsuri juridice preventive faţă de toate excepţiile veninoase pe care tutorele le-ar putea sorbi din schimbarea numelui împotriva restituirii sumelor sale de bani, l-a liniştit spunîndu-i că, înainte de-a se stabili aici ca Siebenkäs, îl pusese pe tutore să-i dea în

scris părerea și asentimentul său ; și că o să vadă asta acasă.

Dar acasă scrisoarea lui Blaise nu era de găsit nicăieri — în nici un cufăr — în nici un caiet studențesc — nici măcar printre hîrtiile nescrise ; dispăruse. „Da' prost mai sînt, a spus pupilul, oare am nevoie de ea ?"

„Hai, zise deodată, pe un ton mai grav, prietenul său, care răsfoise între timp ziarele de sîmbătă și le băgase în buzunar, să facem mai bine cîțiva pași pe cîmp." — Afară i-a dat, jenat „Das Intelligenzblatt von Schaffhausen" [1] — Der schwabische Merkur" [2] — ziarul din Stuttgart — și pe cel din Erlangen și i-a spus : „Uite, iată-l pe ticălosul tău de tutore !"

În toate ziarele acestea se aflau pasajele paralele : „După ce Hoseas Heinrich Leibgeber, aflat acum în al douăzeci și nouălea an de viață, a plecat în 1774 la Universitatea din Leipzig, n-a mai dat, în acest răstimp, nici cel mai mic semn de viață ; așadar la cererea vărului său, domnul președinte de tribunal von Blaise, de a-i înfățișa socotelile și a-i remite averea aflată sub administrare tutelară, ce constă din o mie două sute de florini renani — întrucît termenul de dispariție a expirat — numitul Hoseas Heinrich Leibgeber este citat și invitat prin înștiințare publică să se prezinte înaintea Camerei locale de succesiuni, el sau moștenitorii săi direcți legali, în termen de șase luni de la data prezentei, stabilindu-se două luni pentru primul termen peremptoriu, două luni pentru al doilea și două luni pentru ultimul, să se legitimeze suficient și să preia averea ; în caz contrar, i se aduce la cunoștință că, în conformitate cu decretul Consiliului din 24 iulie *de anno* 1699 — care declară *pro mortuo* [3] pe oricine este absent de zece ani —, averea de mai sus va fi atribuită și remisă menționatului văr și tutore, domnul von Blaise. Kuhschnappel în Suabia, la 20 august 1785.

Camera de succesiuni a orașului nemijlocit imperial Kuhschnappel."

[1] Foaia intelectualilor din Schaffhausen.
[2] Mercurul șvab.
[3] Drept decedat (lat.).

Pe cînd avocatul parcursese ultimul rînd și se holba, încremenit la el, fratele său de suflet l-a luat de mînă, tremurînd prietenește și i-a spus : „Dragul meu, vai, eu sînt de vină pentru asta, prin faptul că ne-am schimbat numele între noi !“ — „Tu ? oo, tu ? — Doar dracu' ! — Dar scrisoarea trebuie găsită“, i-a răspuns Siebenkäs ; și au repetat amîndoi percheziția domiciliară a tuturor locurilor unde erau adăpostite scrisorile. — După vreun ceas de scotocit, Leibgeber a descoperit o scrisoare mînjită cu sfărîmăturile sigiliului tutorelui, a cărei hîrtie grosolană, îndoită în chip de înștiințare și fără plic, vădea că nu fusese scrisă de pana vreunei femei, a vreunui curtean sau negustor, ci de aceea a cu totul altei orătănii. Oricum, pe hîrtie nu se afla altceva decît numele lui Siebenkäs scris de mîna lui Siebenkäs — încolo nici un cuvînt, nici pe dinăuntru, nici pe dinafară. Foarte firesc ; căci avocatul avea păcatul scrisului, adică de a-și încerca pe plicurile scrisorilor, pana și caligrafia proprie sau alta străină și de a-și scrie numele cu înfloriturî și rotogoale.

Și pe partea interioară a misivei fusese scris ceva ; dar pentru a cruța hîrtia risipită într-un mod atît de incredibil, președintele de tribunal Blasius, scrisese recunoașterea schimbării de nume cu o cerneală care dispare din nou de pe hîrtie, de la sine, și, prin volatilizare, îi restabilește albul.

Ambii prieteni au tăinuit tinerei și bucuroasei soții seriosul trăsnet al furtunii ce se ridica deasupra căsniciei lor. Duminică dimineața, în timpul slujbei bisericești, au vrut amîndoi să-i facă o vizită amicală președintelui de tribunal — dar, din păcate, acesta se afla la biserică. S-au gîndit să-l fericească după-masă cu distractiva vizită — dar făcea el însuși una la biserica orfelinatului, după ce mai înainte îi făcuse lui una întregul florilegiu orfan al băieților și fetelor, pentru ca să le îngăduie să-i sărute mîna ca unui supraveghetor al celor orfani ; căci inspectoratul orfelinatelor fusese încredințat mîinilor sale nedemne, după cum spunea el drept, dar cu modestie.

— După predica vecerniei, ţinea el însuşi una ; pe scurt, o triplă balustradă spirituală de altar îi separa pe cei doi avocaţi de el. Se comporta frumos, îngăduind celor ce slujeau în casa lui, dacă nu să mănînce la aceeaşi masă cu el, măcar să se roage împreună. —

În cele din urmă, neliniştiţii prieteni au văzut că, la anumiţi oameni, poţi pătrunde mai uşor, ca hoţii, dacă nu te anunţi : încă duminică seara la ora opt, au intrat *sans façons* în casa lui H. von Blaise (sau pe nemţeşte Blasius). Totul era tăcut şi pustiu : au trecut printr-o curte interioară pustie într-un salon de primire pustiu, a cărui uşă cu canaturi, crăpată, îngăduia să priveşti în capela casei. Prin crăpătura uşii au zărit doar şase scaune, pe fiecare din ele aflîndu-se o carte de cîntece deschisă şi aşezată cu faţa în jos, şi o masă acoperită cu muşama, pe care se afla *Cerescul sărut al sufletului* de Müller şi *Încincitele rînduieli pentru duminici şi sărbători* de Schlichthaber [1]. S-au strecurat prin crăpătură şi, ce să vezi ! în capul mesei şedea singuratic preşedintele de tribunal şi îşi continua reculegerea dormind, cu bereta cu pene sub braţ. Slujitorii casei şi bisericii sale îi citiseră de fapt atîta timp (şi aşa se petreceau lucrurile în fiecare duminică), pînă ce somnul îl pietrificase sau îl prefăcuse într-o stană de sare, întrucît atît hrana mîncată şi băută, cît şi cea spirituală îi îngreunau deopotrivă şi ochii şi capul. Din acel moment slujitorii îi citeau tot mai încetişor, pentru a-l obişnui treptat cu amuţirea. Apoi servitorimea reculeasă îl lăsa în poziţia sa de adoraţie, rezemat de speteaza jilţului, pînă la ora zece şi toţi se călătoreau de acolo ; pe la ora zece (cînd revenea, oricum, doamna preşedintească de la vizite), paracliserul, ajutat de paznicul de noapte, îl trezea deodată din somn strigînd un „amin" strident, iar el îşi punea din nou ceva pe capul limpezit. — —

Astăzi lucrurile s-au petrecut altfel. Leibgeber a ciocănit de cîteva ori tare în masă cu încheietura degetului arătător, pentru a-l trezi din primul somn pe părintele

[1] Anton Gottfried Schlichthaber (sec. al XVIII-lea), teolog german.

tîrgușorului. Cînd acesta a dat cu ochii, la *lever* [1]-ul său, de cele două parodii costelive și copii reciproce, n-a dus mîna după bereta ce-i căzuse, ci, în buimăceala sa datorită berii sau somnului, a apucat doar o perucă din fire de sticlă de pe capul-suport și și-a pus-o pe al său propriu. Pupilul i s-a adresat prietenos și i-a spus că vrea să-i prezinte pe prietenul aflat de față, cu care a făcut troc de nume și le-au schimbat între ei. De asemenea i s-a adresat președintelui de tribunal cu stimate domnule văr și curator. Leibgeber — mai sălbatic și mînios, pentru că era mai tînăr, iar nedreptatea nu-l privea pe el personal — a venit cu trei pași nepoliticoși mai aproape de urechile președintelui și a azvîrlit întrebarea : „De fapt, pe care dintre noi doi l-a declarat domnia-voastră *pro mortuo,* pentru a-l putea soma mai bine să se prezinte ca un mort ? — Aici își fac apariția două stafii deodată." ——Blaise și-a întors, mîndru, fața de la Leibgeber la Siebenkäs și a spus : „Dacă n-ați schimbat cumva și hainele, domnule, așa cum v-ați schimbat numele, atunci domnia-ta ești preacinstita persoană cu care am avut onoarea să vorbesc de mai multe ori pînă acum. — Sau poate că ești, totuși, *domnia-ta* ?" s-a întors el iar către Leibgeber, care se scutura ca un posedat. „Ei, a continuat el mult mai prietenos, trebuie să-ți mărturisesc, domnule Siebenkäs, că pînă acum am trăit într-adevăr cu părerea, că ești aceeași persoană care a plecat acum zece ani de-aici la universitate și a cărei mică moștenire am luat-o sub tutela sau, de fapt, sub curatela mea. La eroarea mea, dacă a fost o eroare, a contribuit cel mai mult, de bună seamă, asemănarea pe care se pare că o ai *praeter propter* [2] cu dispărutul meu pupil, domnule ; căci unele *tertia comparationis* [3] îți lipsesc, totuși, de pildă, dangaua de lîngă ureche."

„Semnul acela stupid, a intervenit Leibgeber, și l-a șters cu o broască rîioasă doar din pricina mea, pentru că semăna cu o ureche de măgar și pentru că nu s-a gîndit că, odată cu urechea, își pierde în mod nechibzuit și

[1] Trezire (fr.).
[2] Aproximativ (lat.).
[3] Punctul în care două lucruri comparate coincid (lat.).

o rudă." — „Şi se prea poate, a spus rece tutorele — trebuie să-mi fii martor, domnule avocat — că eram dispus să-ţi plătesc azi moştenirea ; căci, ţinînd seama de umorul dumitale poznaş, puteam lua foarte bine drept doar o glumă asigurarea dumitale că ţi-ai schimbat numele părintesc cu un altul absolut străin. Dar aflu în săptămîna ce-a trecut că te-ai proclamat şi unit în căsătorie ca domnul Siebenkäs, precum şi altele asemenea. Atunci am stat de vorbă despre chestia asta cu domnul mare-aprod (preşedinte) al Camerei de succesiuni, ginerele meu, domnul von Knärnschilder, care mi-a spus că aş păcătui împotriva datoriei mele şi a propriei mele siguranţe, dacă aş da cu adevărat din mînă masa succesorală. «Ce-ai putea să obiectezi, mi-a spus el pe bună dreptate, dacă şi-ar face apariţia odată adevăratul posesor al numelui şi ţi-ar pretinde o a doua remitere a sumelor datorate pupilului ?» Şi ar fi, într-adevăr, prea nemilos pentru un om care, cu toate multiplele sale ocupaţii, a acceptat oneroasa curatelă pe care i-o impun legile, doar din dragoste pentru o rudă — ar fi prea nemilos, zic, dacă ar trebui, drept răsplată, să mai plătească încă o dată aceeaşi sumă din propria-i pungă. — Între timp, domnule avocat Siebenkäs, întrucît ca persoană particulară poate acord pretenţiilor dumitale mai multă legitimitate decît îţi închipui, dar dat fiind că dumneata, ca jurist, ştii bine că o convingere individuală încă nu furnizează un temei legal şi că eu trebuie să acţionez aici nu ca om, ci ca tutore, ar fi poate mai nimerit să las decizia unei persoane intermediare mai puţin părtinitoare faţă de dorinţele mele, şi anume Camerei de succesiuni. Fă-mi cît mai curînd plăcerea, domnule avocat Siebenkäs, încheie el mai zîmbitor şi punîndu-i mîna pe umăr, de a vedea dovedit juridic, ceea ce eu pur şi simplu doresc, şi anume că eşti vărul meu Leibgeber dispărut de atîta vreme."

— „Oare mica asemănare, pe care domnul Siebenkäs o prezintă cu... sine însuşi, respectiv cu pupilul domnieivoastre — începu Leibgeber, furios-calm şi cu diferite rulade şi fugi, pe clavirul culorilor feţei — oare aceasta să aibă efectul de a nu dovedi nimic, precum o simili-

tudine similară în cazul unei *comparatio litterarum* [1] ?“ — „Ceva, firește, spuse Blasius, dar nu totul : căci au existat mulți pseudo-Neroni [2], și trei sau patru pseudo-Sebastiani [3] în Portugalia — și dacă ai fi chiar dumneata însuți vărul meu, domnule Leibgeber ?“

Acesta sări repede, cu un ton schimbat, bucuros, și spuse : „Asta și sînt, stimatul meu domn tutore — totul a fost o încercare — și iartă-i prietenului meu mica prefăcătorie.“ — „Totul e în perfectă regulă, ripostă von Blaise mai îngîmfat, dar totuși trebuie să convingeți propriile domniilor-voastre tertipuri de necesitatea investigației unei instanțe publice.“

Aceasta îl dezarmă pe avocatul sărmanilor ; — strînse mîna prietenului său, pentru ca acesta să se stăpînească, și întrebă cu o voce complet înăbușită de sentimentul unei uri neobișnuite : „Nu mi-ați scris niciodată la Leipzig ?“ — „Dacă ești pupilul meu, ripostă Blasius, desigur, de mai multe ori ; dar dacă nu ești, ai pus mîna doar pe scrisorile mele în alt mod.“ — „Ei, continuă Siebenkäs îngăimînd mai moale, nu vă amintiți de nici o scrisoare, în care mă asigurați de lipsa de primejdie a schimbării numelui meu, de nici una ?“ — „Zău, asta e ridicol, răspunse Blaise, atunci chestiunea litigioasă ar fi, doară, soluționată.“

În momentul acesta Leibgeber puse cele zece degete, ca niște nituri, pe părintele orașului, îi cuprinse fiecare umăr ca pe un oblînc de șa, îl imobiliză în jilț prin încleștarea mîinilor și îi vorbi ca un bubuit de tunet : „Nici o scrisoare ? Nici una, nici una, bătrîne și cinstite ticălos cărunt ? — Nu grohăi, că te sugrum ! — Nici una, Doamne Dumnezeule ! — Nu te mișca, tutore ; cîinele meu o să-ți sfîrtece beregata — răspunde încetișor — n-ai primit nici o scrisoare, zici ?“

„De bună voie nu spun nimic, șopti Blasius, căci oricum nici o mărturie sub constrîngere n-are valabilitate.“ Atunci Siebenkäs îl desprinse de tutore pe prietenul său,

[1] Comparație a scrisurilor (lat.).

[2,3] Atît în cazul împăratului roman Nero (37—68 e.n.), cît și al regelui Sebastian al Portugaliei (1554—1578) au apărut, după moartea lor, diferiți impostori.

dar acesta se adresă dogului pentru mistreți : „Mordax, mistreţul, şo' pe el !" Leibgeber luă peruca din fire de sticlă de pe capul slujitorului statului, îi rupse principalele bucle şi îi zise lui Siebenkäs, în timp ce dogul sta gata să sară : „Ţine-l bine, ca să nu-l înhaţe dogul, căci trebuie să m-asculte ; vreau să-i recit cîteva măguleli galante, aşa că nu-l lăsa să spună nici pîs ! — Domnule preşedinte de tribunal, născut von Blasius, intenţia mea, aici, nu e cîtuşi de puţin să-ţi aduc injurii şi nici să-ţi recit pamflete improvizate, ci vreau să-ţi spun, mai curînd, că eşti un ticălos bătrîn — un eventual jefuitor de orfani — un mişel lustruit cu firnis şi altele asemenea. Astfel de titluri, pe care le folosesc aici, ca : ticălos — iudă — derbedeu — (la fiecare cuvînt lovea turbanul din fire de sticlă de mîna cealaltă, ca un talger dintr-o fanfară de ieniceri) — mişel — lipitoare lacomă de sînge — lipitoare lacomă de lacrimi —, asemenea definiri nominale nu sînt injurii şi nu ofensează, pentru că poţi spune foarte bine în glumă cele mai mari injurii, iar eu glumesc aici — şi, întru apărarea dreptului propriu, poţi injuria oricînd. Mordax !" — Cîinele ridică ochii spre Leibgeber aşteptînd să-i dea ordine.

„Acum potoleşte-te", îl rugă Siebenkäs, pe care privelişte a păcătosului abătut îl făcea să i se strîngă inima.—

„Îndată ; dar nu mă irita peste măsură, spuse Leibgeber, lăsînd să-i cadă peruca din mînă, pentru a o călca în picioare, şi scoţînd foarfeca şi hîrtia neagră din buzunar. Vreau doar să decupez, foarte calm, mutra capitonată a acestui adormit care se roagă şi s-o iau cu mine ca *gage d'amour* [1]. Pot, doar, să-l duc cu mine pe acest *ecce homunculus* [2] prin jumătate lume şi s-o rog : «Ciomăgeşte-l bine ! Fericit cel ce-l ciomăgeşte pe preşedintele Blasius din Kuhschnappel încă înainte de-a porni la drum ; numai că eu am fost atunci mult prea puternic pentru asemenea lucru.»"

„Raportul asupra succesului (continuă el, cu faţa întoarsă spre Siebenkäs şi terminînd de decupat o siluetă reuşită) n-am să i-l pot face acestui perfid şi zgîrie-

[1] Dovadă de dragoste (fr.).
[2] Iată omuleţul (lat.).

brînză al nostru decît *peste un an,* pentru că abia atunci puţinele injurii, cu care l-am putut eventual leza pe ticălos, vor fi prescrise conform legii şi vom putea redeveni prieteni ca mai înainte."

Leibgeber se despărţi cît se poate de politicos, împreună cu ceilalţi, şi chiar îl rugă pe preşedintele de tribunal să nu-l însoţească pînă în uliţă, pentru că atunci Mordax cu greu ar mai putea fi împiedicat să sfîşie.

Ajuns pe uliţă îi spuse prietenului : „Nu face mutra asta stupidă — oricum am să vin doar pe fugă, din cînd în cînd, pe la tine ; însoţeşte-mă pînă dincolo de poarta oraşului ; trebuie să trec încă azi peste frontiera voastră — hai s-o luăm la picior, pentru ca înainte de şase... minute să ajung pe pămînt princiar."

Cînd ajunseră dincolo de poartă, adică dincolo de ruinele ei, grota de cristal şi plină de reflexe a nopţii de august se boltea, deschisă şi luminată, peste pămîntul verde-închis, iar liniştea marină a naturii era în contradicţie cu furtuna pieptului omenesc ; noaptea trăgea în sus, pe deasupra pămîntului, şi în jos, pe sub el, învelitoarea cerului plină de sori liniştiţi, fără nici o adiere ; semănăturile secerate zăceau în snopi, fără foşnet, iar un greier monoton şi un bătrîn inofensiv, care aduna melci pentru groapa de crescut melci, păreau să fie singurii locuitori în întunericul fără sfîrşit. Orice foc de mînie părea să se fi consumat şi stins în amîndoi prietenii. Leibgeber spuse pe un ton ce cobora două octave : „Slavă Domnului ! atmosfera asta scrie din nou un vers paşnic în jurul clopotului de furtună lăuntric ; — am impresia că noaptea, cu acoperămîntul ei negru, domoleşte uşor toba mea zgomotoasă şi o preface într-o muzică de înmormîntare ; şi, după atîta gîlceavă, mă simt cu plăcere oarecum abătut."

„Măcar de n-ar fi fost din pricina mea, bătrîne Heinrich, ripostă Siebenkäs, furia ta împotriva ponositului de păcătos !" — „În locul meu, vorbi Leibgeber, ai fi urlat şi mai rău, cu toate că de obicei nu le arunci în faţă oamenilor o satiră atît de uşor ca mine ; de fapt, poţi îndura maltratări, mai ales cînd eşti atît de blînd ca mine, dar nu maltratări ale prietenului ; şi, din păcate, tu eşti martirul numelui meu şi, totodată, martorul ocular

şi martirul pricinei acesteia. Ţi-am făcut o încurcătură pe cinste şi te las acum baltă cu ea." Siebenkäs se temea încă de mult, că va aduce vorba de cei o mie două sute de guldeni taxa de botez pentru schimbarea numelui său, ca şi de taxa de renunţare la numele său ; de aceea vorbi atît de senin şi liniştit, pe cît îi îngăduia inima copleşită de grăbita despărţire în noapte : „Eu şi nevasta mea avem încă destule provizii în inexpugnabila noastră citadelă königsteiniană [1], şi putem semăna şi strînge recolta în ea. — Numai de-ar da Domnul, să avem de rezolvat uneori cîte o problemă grea ; după asemenea chestiuni dificile, vinul de masă al vieţii risipite ca fumul, are din nou un gust deosebit de bun. — Mîine îmi voi redacta plîngerea." — Amîndoi îşi mascau în fraze caraghioase înduioşarea dinaintea ceasului despărţirii ce avea să sune curînd. Întrucît cei doi *alter-ego* ajunseseră la un stîlp de hotar, Leibgeber spuse : „Acum marş îndărăt ! Nevastă-ta se neliniştește, a trecut de ora unsprezece. Colo se şi văd zidurile voastre de apărare, spînzurătoarea, fortăreaţa voastră de graniţă. Eu mă duc deocamdată în ţinuturile Bayreuthului şi ale Saxoniei şi îmi secer secara, adică decupez mutre străine şi, uneori, şi vedeniile mele smintite. — Din amuzament, poate că te voi revedea peste un an şi o zi, cînd injuriile verbale vor fi prescrise în toată regula. —— Doar în trecere pe-aici !" (adăugă el repede). „Dă-mi cuvîntul de onoare, că-mi vei împlini numai o mică plăcere." — Siebenkäs i-l dădu precipitat. „Nu-mi trimite banii lăsaţi în depozit — un reclamant trebuie să facă cheltuieli redacţionale. — Aşadar, rămîi cu bine, dragul meu !" aceste ultime cuvinte le rosti tare şi grosolan şi, după o sărutare fugară, se porni, netamnesam să alerge pe coastă la vale. Consternat, cel părăsit cătă lung în urma alergătorului, fără a însoţi rămasul bun cu vreun cuvînt. În vale, alergătorul se opri şi se aplecă mult în jos şi... îşi lărgi legăturile ciorapilor. „Nu puteai face asta şi-aicea sus ?" îi strigă Siebenkäs, apoi alergă spre el spunîndu-i : „Rămînem împreună pînă la locul spînzurătorii". — În cele din urmă se opriră în faţa

[1] Cetatea Königstein din Saxonia trecea drept inexpugnabilă.

movilei unde se desfăşura bîlciul tîrguşorului, în faţa locului de execuţie : „Ei, haide la deal !“ spuse Siebenkäs.

După ce au urcat această colină de hotar a atîtor existenţe nenorocite şi cînd s-au uitat la altarul de piatră ajurat cu verde al unor victime nevinovate, imaginîndu-şi-le în clipa întunecată, cîte picături de sînge grele şi chinuite, cîte lacrimi arzătoare au căzut adesea de la pruncucigaşele [1], martirizate şi asasinate de către stat şi iubitul lor, pe această ultimă şi cea mai scurtă bancă de tortură, pe acest ogor al sîngelui — şi cînd a privit de pe acest banc al înceţoşării vieţii peste pămîntul larg, în jurul hotarelor căruia şi peste ale cărui rîuri se ridicau, învolburîndu-se, negurile nopţii, Siebenkäs a apucat, plîngînd, mîna prietenului, a căutat spre cerul liber, înstelat, şi a spus : „Acolo, sus, negurile zilelor noastre trebuie să se fărîmiţeze în stele, precum negurile din Calea lactee se descompun în sori. Heinrich ! încă nu crezi în nemurirea sufletului ?“ — „Prietene, i-a răspuns Leibgeber, încă nu vreau s-o apuc pe calea asta. Că, doară, Blasius, abia dacă merită să trăiască o dată, necum de două sau de mai multe ori. Fireşte că uneori parcă am impresia că o bucată din lumea cealaltă ar trebui să fie pictată în aceasta de-aici, pentru ca să fie întreagă şi rotunjită, aşa cum am văzut adesea, pe laturile tablourilor, lucruri străine zugrăvite pe jumătate, pentru ca reprezentarea principală să fie detaşată de ramă şi să alcătuiască un întreg. — Dar în această clipă oamenii îmi par a fi nişte raci, pe care popii i-au lăsat să se tîrască prin cimitire cu cîte un felinar de vînt în spinare, şi îi dau drept suflete ale răposaţilor ; aşa şi noi, cu felinarele noastre de suflete, ne tîrîm dincolo, peste morminte, cu măşti de nemuritori. Poate că se vor stinge cîndva.“ — Prietenul său l-a strîns la piept şi i-a spus cu aprindere : „Noi nu ne stingem — rămas bun de-o mie de ori — ne vom revedea necontenit — nu ne stingem, pe sufletul meu ! — Rămîi cu bine, rămîi cu bine !“

Şi s-au despărţit. Heinrich a pornit agale, cu braţele atîrnînd, pe potecile dintre mirişti ; şi n-a ridicat mîna la

[1] Tocmai avea de apărat în justiţie o presupusă pruncucigaşă (n.a.).

ochii ce se revărsau, pentru a nu semnala defel durerea sa. Dar pe iubitul rămas orfan l-a podidit o durere mare, pentru că oamenii care izbucnesc rar în lacrimi, le varsă cu atît mai fără măsură ; — şi astfel s-a întors acasă şi şi-a odihnit inima istovită şi destrămată la pieptul fără griji al soţiei sale, pe care nu-l mişca nici măcar un vis ; — dar, pînă departe în anticamera viselor, l-au însoţit imaginile zilelor viitoare ale Lenettei şi plecării în noapte a prietenului, sub stelele către care privea singuratic, fără speranţa de-a se apropia vreodată de ele ; şi tocmai pe prietenul său l-a plîns cel mai îndelung, între nu mai mult de doi ochi...

Nu întreba prea mult de ce s-au avut amîndoi ca fraţii ; iubirea n-are nevoie de explicaţie, doar ura are. Toate sursele a ceea ce e mai bun, de la Univers pînă la Dumnezeu, s-au acoperit cu o noapte plină de stele prea depărtate. La început, în savuroasa vreme verde-strălucitoare a tinereţii universitare, îşi pătrundeau cu privirea prin piept pînă-n inimă, dar se atrăgeau cu polii contrari. Siebenkäs se bucura straşnic de vigoarea aspră, ba chiar de irascibilitatea lui Leibgeber, de zborul şi rîsul său privitor la orice aparenţă nobilă, sensibilă, ba chiar savantă.

Leibgeber, dimpotrivă, îşi afla aleasă bucurie şi dragoste în acul cu diamant pe care îl înfigeau reciproc, în satiricul său frate de lapte, poezia şi blîndeţea împreună cu un stoicism ce înfrunta întreaga lume. Şi, în sfîrşit, fiecare trăia zilnic lîngă celălalt bucuria de a-l înţelege neobişnuit de bine cînd glumea sau chiar cînd lua ceva în serios. Dar nu orice prieten găseşte asemenea prieteni.

CAPITOLUL AL TREILEA

Avocatul a redactat o reclamaţie bună împotriva tutorelui său Blaise, a prevăzut-o cu mai multe trăsături satirice, pe care nu le înţelegea decît el, şi a înaintat-o Camerei de succesiuni. E ceva însuşi faptul că întreprinzi ceva la ananghie. Din motive de dragoste, Firmian Siebenkäs i-a ascuns soţiei amînarea moştenirii, precum şi

trocul cu numele, care se prescrisese ; el se baza pe faptul că o soţie de avocat îngrădită în lumea ei nu va putea arunca niciodată o privire pe harta domestică a unui distins patrician.

De fapt, ce-i putea lipsi unui om care trecuse deodată din săptămîna liniştită a celui ce trăieşte de unul singur în săptămînile lunii de miere în doi ? Abia acum a cuprins-o pe Lenette, pentru prima oară, cu amîndouă braţele — înainte îl ţinea strîns, cu braţul stîng, pe prietenul nestatornic în viaţă, care venea şi pleca în zbor — ; iar ea putea acum să se desfăşoare mult mai comod în cămările inimii lui. Şi sfioasa femeie a şi făcut-o, atît cît a îndrăznit ; i-a mărturisit, deşi cu teamă, că aproape e bucuroasă de faptul că sălbaticul dog pentru mistreţi nu mai stă tolănit sub masă şi nu mai priveşte de-acolo înspăimîntător ; ar fi fost, însă, imposibil să afle de la ascultătoarea soţie, dacă va fi gîndit cumva acelaşi lucru şi despre sălbaticul lui stăpîn. Ea îi apărea avocatului întocmai ca o fiică şi, pentru înaltadultul tată, nu putea avea destule particularităţi mărunte.

Faptul că, atunci cînd el ieşea în oraş, Lenette privea în urma lui cît era uliţa de lungă, nu însemna nici jumătate din aceea că alerga cu peria după el pînă dincolo de uşa casei ; iar dacă, sus, în cameră, descoperea cumva, din spate, pete de noroi pe poalele mantăii lui de ploaie, îl trăgea neapărat îndărăt în casă şi trebuia să perie, înăuntru, tivul hainei pînă ce era curat, de parcă la Kuhschnappel impozitul pentru caldarîm se plătea într-adevăr pentru o pată de noroi. Siebenkäs răbda liniştit periatul, apoi o săruta şi spunea : „Pe faţa dinăuntru mai sînt încă destule, dar nu le vede nici un suflet de om, iar cînd mă întorc, o să le rîcîim şi răzuim, sus, împreună".

Pentru aşteptările şi pretenţiile sale era într-adevăr prea mult — dar pentru dragostea lui reciprocă *nu* —, faptul nu numai că-i asculta feciorelnic orice dorinţă sau semn, dar şi că le urma şi îl slujea ca o fiică. Uneori îi spunea : „Fiică de copist al consiliului, nu fi chiar prea ascultătoare faţă de mine ; nu sînt părintele tău, un copist al consiliului, ci doar un avocat al sărmanilor şi m-am însurat cu tine şi, după părerea mea, mă numesc Siebenkäs". —— „Şi răposatul taică-meu, îi riposta ea, a conceput

unele lucruri singur, în tăcere și cu propria-i mînă și le-a transcris apoi frumos, pe curat." Dar acest straniu răspuns pe ocolite îi plăcea foarte mult avocatului ; și cînd, din prea multă venerație pentru el, nu înțelegea nici o glumă, pe care o făcea pe socoteala lui însuși — fie că îl contrazicea în autoînjosirea sa ironică, fie că era de acord cu importanța pe care și-o dădea ironic —, avocatul gusta din plin aceste provincialisme spirituale ale soției sale. Lenette putea să folosească fără grijă forme vechi în locul cuvintelor moderne, căci asemenea antichități religioase din *Biblia* lui Luther erau niște contribuții destul de acceptabile la lexiconul simțămintelor și al lunii lui de miere. — Odată, după ce ea probase, pe rînd, cu încîntare, o bonetă foarte drăguță pe cele trei capete-suport, pe care le săruta ușor uneori, Siebenkäs i-a îndesat boneta pe propriul ei cap, în fața oglinzii, cu cuvintele : „Pune-o-n cap și privește în oglindă, poate că și capul tău e la fel de bun ca unul de lemn" ; iar ea a surîs nespus de încîntată și i-a spus : „Totdeauna vrei să mă flatezi pe alde mine". Credeți-mă, această naivă nesesizare a sensului l-a mișcat într-atît, încît și-a jurat să nu mai facă nicăieri asemenea glume, decît în sine și pentru sine. — Dar ce înseamnă asta față de bucuria mai înaltă a lunii de miere ? Asemenea bucurie a avut-o cînd, în următoarea zi de pocăință, Lenette n-a vrut să-i îngăduie cu nici un preț s-o sărute, atunci cînd l-a privit, de trei ori mai frumoasă, din frunzarul întunecat al rochiei, cu florile albe și roșii ale tinereții ei în manșete sau horbote negre. „Asemenea gînduri lumești, i-a spus ea, nu se cad defel în fața bisericii, dacă tot ți-ai pus veșmînt de pocăință — ci trebuie să aștepți." — Iar el și-a zis în sine : „Am să-mi înfig prin buza de jos o lingură de supă lungă de cinci țoli și lată de trei țoli, ca o americancă din nord-vest, și am s-o port pretutindeni, dacă mi-o mai arde vreodată să cochetez și să giugiulesc acest suflet evlavios, cînd este îmbrăcat în negru și cînd se trag clopotele." — Și, cu toate că nu frecventa în mod deosebit biserica, și-a ținut cuvîntul față de ea și de el însuși.

Din asta veţi deduce cu uşurinţă, cît de deplin fericit a fost avocatul în luna de miere, atunci cînd Lenette a îndeplinit pentru soţul ei, cît se poate de frumos, toate treburile pe care de obicei le făcea el însuşi, şi încă destul de jalnic şi de morocănos, şi cînd, măturînd şi periind neobosit, a izbutit ca ditirambica lui celulă monahală să devină curată, dreaptă şi netedă ca o masă de biliard ; în luna lui de miere, ea i-a plantat întregi arbori meliferi plini de plăcinte, cînd zumzăia dimineaţa în jurul lui ca o albină harnică, şi cînd aducea ceară în micul lor stup, construind celule, dereticînd prin celule, aruncînd corpurile străine şi astupînd crăpăturile — în timp ce el hălăduia liniştit în actele sale şi construia cuibul juridic de viespi, aruncînd apoi deodată o privire, din cuibul său de viespi, asupra drăgălaşei făpturi îmbrăcate în cea mai drăguţă rochie de casă. De cîte ori nu ducea pana la gură şi îi întindea peste călimară mîna cu palma deschisă şi îi spune de dindărătul penei : „Pentru Dumnezeu, ai răbdare doar pînă după-amiază, cînd stai şi coşi : atunci o să fii răsplătită şi sărutată din plin, cînd mă voi preumbla de colo pînă colo".

Pentru ca nici o cititoare să nu se îngrijoreze, cumva, de înăcrirea unei asemenea luni de miere prin intermediul ticălosului dezmoştenitor Blaise, pun doar această întrebare : oare nu avea avocatul mina de argint şi şteampul celor şapte procese în curs, care erau pline de filoane de argint ? — Nu-i adusese bunul său Leibgeber, pe patru roţi norocoase, carul cu vistieria unui regiment, în care erau încărcaţi doi taleri cu ochelari de-ai lui Julius, duce de Braunschweig, un taler de comitat rusesc cu Sfînta Treime din 1679, un ducat cu coadă, un talerţînţar sau taler-viespe, cinci ducaţi vicariali şi o mulţime de ephraimiţi [1] ? Căci putea să calcineze şi să volatilizeze fără grijă acest cabinet de monede, întrucît prietenul său îl înjghebase în buzunarele sale numai ca să-şi bată joc de cei care îşi cumpărau cu o sută de taleri o asemenea colecţie.

[1] Ephraimit = nume dat în batjocură monedelor de argint prost, cu care Frederic al II-lea al Prusiei făcea plăţile în timpul războiului, denumite astfel după bancherul său Ephraim.

Oricum, într-o zi de Sfînta Maria, spre seară, i s-a năzărit ideea care le va face întru totul pe cititoarele istoriei sale să le vină inima la loc şi care l-a făcut pe el însuşi mai fericit decît cel mai mare paner plin cu coşuleţe de roade sau decît un coş cu vin. Dar Siebenkäs ştia dinainte că va avea asemenea idee ; cînd era în mizerie, spunea totdeauna : „Nu mă prinde mirarea defel ce expediente am să inventez iar ; căci sînt atît de sigur că voi găsi unul, precum sînt sigur că adăpostesc patru ventricule ale creierului". — Ideea aducătoare de fericire, despre care vorbesc, era să facă întocmai ceea ce fac şi eu aici : adică o carte, deşi una satirică. Aici un fluviu năvalnic de sînge a răbufnit din ecluzele deschise ale inimii sub roţile şi morile ideilor sale şi întreaga maşină spirituală s-a pornit să hodorogească, să huruie, să împroaşte cu praf şi să zdrăngănească — şi cîteva mierţe erau gata măcinate pentru opera sa. Nu cunosc vreun tumult spiritual mai mare — şi nici chiar mai dulce — într-un om tînăr, decît atunci cînd umblă de colo pînă colo prin odaie şi ia hotărîrea cutezătoare de-a pune mîna pe un top de hîrtie de concepte şi a face din el un manuscris ; ba chiar se pot purta dispute, dacă prorectorul Winckelmann [1] şi comandantul de oşti Hanibal [2] au umblat de colo pînă colo prin cameră mai repede decît au luat, amîndoi, hotărîrea îndrăzneaţă de-a merge la Roma. Întrucît intenţiona să scrie o *Selecţie din hîrtiile diavolului* [3], Siebenkäs a trebuit să iasă din casă şi să dea ocol de trei ori tîrguşorului pentru ca, datorită picioarelor obosite, să poată îmbina mai bine în rosturile lor ideile mobile ce se rostogoleau. S-a întors ostenit de văpaia lăuntrică, s-a uitat să vadă dacă e destulă hîrtie albă pentru manuscrise, apoi a alergat iute la făcătoarea sa de bonete şi a sărutat-o atît de repede încît ea abia a putut scoate dintre buze acul cu gămălie — ultimul ghimpe al acestor trandafiri. În timpul sărutului, a fixat cu acul, foarte liniştită şi privind cu coada ochiului, o panglică pe una

[1] Johann Joachim Winckelmann (1717—1768) a trecut în 1755 la catolicism, plecînd la Roma.

[2] Comandantul de oşti cartaginez Hanibal (247—183 î.e.n.) a ajuns pînă la porţile Romei.

[3] Scriere satirică a lui Jean Paul (1789).

din aripile bonetei. „Bucură-te, i-a spus Siebenkäs, dansează cu mine prin cameră, căci mîine scriu un op, o carte. Astă-seară poţi să coci la cuptor capul de viţel, chiar dacă e împotriva celor douăsprezece table ale legii noastre referitoare la mîncare." Căci el şi ea se constituiseră îndată, miercuri, într-o comisie legislativă a mîncărurilor şi, printre cele treizeci şi nouă [1] de articole ale unei rînduieli economice a meselor, trecuse şi fusese decretat şi unul, cum că seara voiau s-o scoată la capăt fără carne, ca brahmanii, mîncînd foarte simplu şi doar lucruri ce ţineau locul cărnii. Dar a trebuit să-şi dea multă osteneală pînă s-o facă pe Lenette să înţeleagă că speră să recîştige prin scris capul de viţel, doar cu preţul unei *singure* coli a opului *Selecţie din hîrtiile diavolului* şi că a avut un motiv să-şi acorde singur dezlegare de postit ; căci Lenette gîndea ca omul de rînd sau ca tipăritorul clandestin, că o carte în manuscris se plăteşte la fel ca una tipărită şi că zeţarului i se cuvine aproape mai mult decît celui ce-o scrie. Ea nu auzise încă nimic în viaţa ei despre imensa răsplată onorifică pe care o obţin autorii germani în prezent ; era ca nevasta lui Racine, care nu ştia ce era un vers sau o tragedie şi care acoperea, oricum, cheltuielile casei cu ele.

Prima şi cea mai de seamă mulţumire pentru noul liman drept şi frumos spre care se îndrepta acum viaţa lui a adus-o prin aceea că a desăvîrşit cu cea mai mare fervoare apărarea pe care începuse s-o redacteze pentru scutirea de tortură a unei femei acuzate că-şi omorîse copilul. Legistul oraşului o damnase după proba plămînului [2], care duce la eşafod cu aceeaşi precizie ca şi proba apei [3], la femei.

Zile liniştite şi în singurătate, din primăvara căsniciei, le-au acoperit poteca celor doi cu un covor de flori. Doar

[1] Aluzie ironică la cele treizeci şi nouă de articole ale legii fundamentale a Bisericii anglicane (1571).

[2] Se credea că dacă plămînul unui nou-născut plutea pe apă, copilul trăise după naştere, pe cînd, dacă se scufunda, dovedea că murise înainte de naştere.

[3] Dovadă de nevinovăţie, în evul mediu ; acuzatul era aruncat în apă legat : dacă se scufunda, era o dovadă de nevinovăţie, dacă plutea, era vinovat, întrucît apa îl respingea.

jos, sub fereastră, își făcea apariția de cîteva zile un domn îmbrăcat în mătase de culoarea cărnii, atunci cînd Lenette se apleca și întindea brațul, trebăluind îndelung la cîrligele cu care fixa obloanele deschise. „Mi-e cu adevărat rușine să mă aplec pe fereastră, a spus ea ; un domn distins adastă totdeauna jos și își scoate pălăria și mă cîntărește din ochi, de parcă ar fi unul de-ăia care taxează cărnurile."

În vacanța școlară de sîmbătă, inspectorul școlar Stiefel și-a împlinit făgăduiala rostită solemn în ziua nunții, de a-și face cît de des apariția și măcar de-a nu lipsi în vacanța școlară de la sfîrșitul săptămînii. Pentru a încînta cît mai mult urechea prin variație, am să-l numesc „Cizmă-de-blană" [1], mai ales că întreg tîrgușorul imperial îi zice astfel, din pricina blănii cenușii și a jambierelor de iepure pe care le poartă pe picioare ca pe o sobă portativă, ce cruță lemnele. De cum a păsit pe prima scîndură a dușumelei odăii, „Cizmă-de-blană" a legat mănunchi cîteva flori aducătoare de bucurie și i-a pus advocatului bucheţelul la butonieră ; totodată l-a numit pe loc colaborator la „Buletinul din Kuhschnappel și mesagerul zeilor și recenzentul tuturor programelor germane" — o operă care urma să ajungă mai cunoscută, pentru ca prin ea să devină notorii și scrierile școlărești pe care le recomanda. Mie personal îmi convine de minune acest contract redacțional, pentru că prin el îi pică și eroului meu, din recenzii măcar, cîte un sfanț pentru supa de seară. Dealtfel, inspectorul școlar, redactorul-șef al buletinului, nu obișnuia să ocupe cîtuși de puțin cu ușurință posturile de judecători critici ; dar Siebenkäs crescuse în ochii săi pînă la a deveni singura ființă ce depășește chiar și pe un recenzent — un scriitor —, întrucît, în drumul spre biserică, aflase de la Lenette cum că bărbatul ei dă la tipar o carte groasă.

La rîndul său, eroul nostru și nourecrutatul recenzent i-a oferit în această seară lui Stiefel bucuria și perspectiva multor altor seri, și anume scoțînd din colecțioara de monede lăsată de Leigbeger, un taler-țînțar sau taler-

[1] Joc de cuvinte în original, întrucît Stifel, numele inspectorului școlar, înseamnă, de fapt, „Cízmă".

viespe, nu ca să dea un bacşiş pentru instalarea în cuibul viespilor critice, ci pentru a preschimba talerul-ţînţar în monede mai mărunte. Inspectorului şcolar, căruia, ca unui harnic slujitor al arginţilor într-un cabinet personal de taleri colecţionaţi, i-ar fi plăcut să vadă că toţi banii nu există, în general, decît pentru cabinete — se referea la cele numismatice, nu politice — i-au sticlit ochii şi i s-a îmbujorat faţa ; încîntat de taler, l-a asigurat pe avocat, care cerea, în schimb, doar valoarea lui naturală, nu cea artistică : „Dar în asta recunosc eu adevăratul serviciu prietenesc". — „Nu, a ripostat Siebenkäs, adevăratul serviciu prietenesc mi l-a făcut Leibgeber, care mi-a dăruit de fapt talerul." — „Dar eu aş da cu siguranţă de trei ori valoarea lui, numai să vrei să-mi ceri asta", a spus Stiefel. — „Dar, a sărit Lenette, încîntată de prietenia şi încîntarea lui Stiefel, şi l-a ghiontit pe ascuns pe bărbatu-său, cu o cutezanţă ce mă uimeşte, făcîndu-i semn să rămînă neclintit, bărbatul meu nu vrea nicicum altfel, iar un taler e un taler." — „Dar, a ripostat Siebenkäs, mai curînd aş avea dreptul să-ţi cer de trei ori mai puţin, dacă ţi-aş ceda, în viitor, colecţioara mea taler cu taler." — — Ei, suflete dragi ! De-ar fi „da"-urile omeneşti totdeauna asemenea „da"-uri ca ale voastre !

Într-o asemenea seară plină de satisfacţii, holteiul Stiefel nu s-a zgîrcit defel cu politeţurile la adresa sexului femeiesc, mai ales faţă de o femeie pe care o îndrăgise, încă de mireasă, în trăsura-i nupţială, şi care îi devenise acum chiar de două ori mai dragă, ca soţie a unui asemenea prieten şi ca asemenea prietenă a lui însuşi. De aceea a antrenat-o cu destulă fineţe în discuţia ce fusese prea savantă pînă acum, făcînd trecerea peste cele trei capete-suport, ca peste trei pavele de pe uliţă, spre jurnalul de mode, numai că a alunecat prea repede îndărăt către un jurnal de mode mai vechi, şi anume, către acela al lui Rubenius privitor la podoabele vechilor greci şi romani [1]. I-a avansat cu plăcere predicile sale pentru toate duminicile, întrucît avocaţii, ca nişte răi creştini,

[1] Scrierea lui Albertus Rubenius : *De re vestiaria veterum* (Despre obiectele de îmbrăcăminte ale celor vechi) ; Jean Paul cunoştea cartea din *Tristram Shandy* de Sterne.

n-au nimic teologic în ei. Ba chiar, cînd Lenette a căutat la picioarele lui foarfeca de mucărit căzută pe duşumea, inspectorul s-a aplecat şi a ţinut sfeşnicul cît mai jos.—

Importantă pentru întreaga casă — sau mai curînd cameră — a familiei Siebenkäs a devenit duminica în care a intrat în ea un bărbat mai distins decît toţi cei ce-au apărut în scenă pînă acum, şi anume : consilierul financiar, domnul Everard (Eberhard) Rosa von Meyern, un tînăr patrician care ieşea şi intra zilnic în casa domnului preşedinte de curte von Blaise, „pentru a se exersa în rutina practicii funcţionăreşti". Omul era şi logodnicul unei nepoate sărace de-a preşedintelui, care era educată şi instruită, în afara orăşelului, pentru inima lui.

Consilierul financiar i-a comunicat rece şi oarecum politicos-grosolan, că a venit doar pentru a-i prelua sarcina apărării pruncucigaşei, întrucît are, şi fără asta, atîtea alte treburi de împlinit. Dar Siebenkäs a străvăzut cu uşurinţă rostul pretextului. Se ştie doar că, de fapt, acuzata supusă inchiziţiei şi apărată de el adoptase şi acceptase drept tată al copilului, ce trecuse în zbor pe pămînt, un comis-voiajor, al cărui nume nu-l puteau indica nici actele, nici ea ; şi că al doilea tată — căruia, ca tînăr scriitor, nu-i prea plăcea, din pură modestie, să-i pună numele înaintea acelei *pièce fugitive* [1] a sa şi înaintea programului inaugural — nu era nimeni altul decît însuşi costelivul consilier financiar, Everard Rosa von Meyern. — Din fericire Siebenkäs apucase să făurească paratrăsnetul sărmanei mame şi-l înălţase sus. Cînd i l-a prezentat mirelui de ocazie şi aparent al aparentei pruncucigaşe, acesta a recunoscut îndată că frumoasa Magdalenă n-ar fi putut descoperi, printre toţi avocaţii din oraş, un sfînt mai abil care să-i fie patron ; cel puţin nu unul mai pios, adaugă scriitorul şi cititorii, care ştiu că, prin apărarea nevinovăţiei, Siebenkäs voia să fie recunoscător cerului pentru prima schiţă a *Hîrtiilor diavolului.*

În momentul acesta s-a întors pe neaşteptate soţia avocatului dintr-o vizită făcută pe fugă în odaia vecină a legătorului de cărţi. Consilierul financiar a sărit înain-

[1] Foaie volantă (fr.).

tea ei pînă în pragul uşii, cu o politeţe ce n-a putut fi împinsă mai departe, întrucît Lenette trebuia să deschidă mai întîi uşa, înainte ca el s-o poată întîmpina. I-a luat mîna, pe care ea i-a întins-o pe jumătate cu o spaimă reverenţioasă, i-a sărutat-o încovoindu-se, dar ridicînd ochii pentru a privi în sus, şi a spus : „*Mäddäm* [1], încă de cîteva zile am avut această mînă sub a mea". Acum abia a ieşit la iveală, că era acelaşi domn cu surtuc de culoarea cărnii care, cînd ea scosese mîna pe fereastră, o schiţase de jos, pe furiş, cu condeiul, întrucît nu fusese în stare să deseneze o mînă „à la Dolci [3]" pentru portretul „trei-sferturi" [3] al logodnicei sale absente, la care se încumetase să-i zugrăvească din memorie capul descoperit. Prin firea sa satirică, Siebenkäs avea păcatul de-a fi prea politicos şi cordial cu oamenii de rînd şi prea impertinent cu cei de rang superior. Deoarece nu ştia să se poarte în lume, nu se pricepea să descrie cu spinarea adevărata linie curbă faţă de clasicii burghezi, de aceea, împotriva glasului inimii lui prietenoase, prefera să facă drepţi, de parcă înghiţise un băţ. Între timp, iubirea de oameni din Siebenkäs deplasa de obicei, pe neobservate, călăşul mobil de sub coardele sale puternic întinse, astfel încît pînă la urmă ele nu mai scoteau decît un sunet blînd, grav, uşor. Doar acum, faţă de consilierul financiar, ale cărui ţeluri faţă de Lenette era nevoit să le ghicească, îi venea mult mai greu să fie politicos decît grosolan.

Dar, mai înainte de-a se putea exprima altfel decît prin trăsăturile feţei, fluşturaticul de consilier şi-a mîngîiat barba abia mijită şi s-a oferit, pe departe, să-i fie avocatului sărmanilor un protector de nădejde sau mijlocitor în cunoscuta dispută succesorală cu Blaise, pe jumătate pentru a-l dispune favorabil, pe jumătate pentru a-l umili. Însă avocatul — din scîrba de-a se trezi cu asemenea spiriduş ca spirit al casei şi consolator — a izbucnit, dar pe latineşte : „În primul rînd pretind ca soţia mea să nu afle nimic despre neînsemnatul «război

[1] Pronunţie englezească pentru *Madame*.
[2] Carlo Dolci (1616—1686), pictor florentin plin de afectare.
[3] Portret pînă la genunchi.

al cartofilor»[1]. Dealtfel, într-o cauză dreaptă, refuz orice alt prieten în afara unui prieten al dreptului, şi pe acesta îl reprezint eu însumi. Funcţia mea o *îmbrac* — adică o îndeplinesc — eu ; fireşte că, în Kuhschnappel, nu mă *îmbracă* şi funcţia pe mine." Acest joc de cuvinte din urmă l-a exprimat prin echivalente latineşti, cu o elocinţă într-adevăr atît de rară, încît aproape că ar trebui să le reproduc aici ; dar consilierul, care nu-şi putea traduce jocul de cuvinte, precum nici restul, atît de limpede cum l-am citit noi, i-a răspuns îndată în aceeaşi limbă, pentru a ieşi doar din încurcătură şi a nu se da de gol : *immo, immo*[2] — vrînd să spună cu asta *da*. După ce Meyern şi-a luat rămas bun cu o distincţie rece, Siebenkäs a încercat să i-l facă pe consilier şi mai plăcut soţiei sale, căreia i se sărutase mîna, lăudîndu-i iubirea lui nedivizată faţă de întregul sex feminin, cu toate că era logodnic, şi mai ales iubirea lui mai veche pentru premireasa aflată la închisoare sub ameninţarea morţii. Numai că prin asta o îndîrjea împotriva consilierului. „Să rămîi totdeauna credincioasă faţă de tine şi mine, suflet ales", i-a mai spus el, strîngînd-o la piept ; dar ea nu ştia că rămăsese credincioasă şi a întrebat : „Dar cui să-i fiu necredincioasă ?"

Din ziua aceasta şi pînă în aceea de Sfîntul Mihai, cînd avea loc tîrgul şi bîlciul oraşelului imperial, norocul pare să fi aşternut drumul doar cu gazon englezesc curat şi neted, fără ronduri de flori deosebite — şi asta pentru mine şi pentru cititori.

Dar cum bate oare talazul vuitor şi crescînd al hramului bisericii în stîlpii patului în care doarme eroul nostru ? Avocatul intră în odaia albă şi lucitoare, pe care Lenette a lui, sculată pe furiş încă înainte de miezul nopţii, o spălase în timp ce el dormea primul somn şi o presărase cu nisip şi o pudrase de arăta ca o adevărată Arabie ; în felul acesta îşi împlinise şi ea voia ei şi şi-o făcuse şi el pe-a lui. Într-o dimineaţă de bîlci sfătuiesc pe oricine să

[1] Aluzie la denumirea dată războiului dintre Austria şi Prusia, pentru succesiunea Bavariei, care s-a consumat, în esenţă, în eforturi pentru aprovizionare (1778—1779).

[2] În latină *immo* înseamnă, de fapt : dimpotrivă", „ba nu", „ba".

deschidă fereastra şi să scoată afară capul, ca Siebenkäs, pentru a privi construcţiile şi magherniţele efemere ale micilor prăvălii de lemn, cum şi căderea primilor stropi ai întregii averse de oameni.

Încep să răsune slujba religioasă de pe stradă şi cintecele distonante. — Orbii cîntă ca nişte cintezoi cu ochii scoşi, mai bine decît ei, dar mai tare ; — ologii umblă ; — calicii predică ei înşişi *Evanghelia ;* — surdomuţii fac o larmă imensă şi sună din clopoţel, dînd semnalul începerii slujbei ; — unul îşi începe aria lui în plin cîntat al altuia ; — în faţa fiecărei case cineva clămpăneşte un *Tatăl nostru,* iar înăuntru, în odaie, nu-ţi mai poţi auzi nici propria înjurătură ; — pe deoparte se cheltuiesc, pe de alta se încasează colecţii întregi de bănuţi ; — soldăţoii fără un picior îşi condimentează rugăciunile scurte cu suduieli, în chip de piper, şi înjură cumplit, pentru că li se acordă atît de puţină consideraţie ; — pe scurt, tîrguşorul, care voia să se desfăteze astăzi, este luat aproape cu asalt de gloata milogilor.

Şi-a făcut apariţia şi Rosa, dar infinit de frumos : prin mirosul plăcut, batista lui evoca o insulă mare, iar cele două bucle, două insule mai mici din arhipelagul Moluccelor ; — pe vestă era zugrăvit (după obiceiul de-atunci) un întreg şeptel de vite ; — pantalonaşii şi surtucelul său, precum şi toate celelalte, le-au prefăcut pe femeile din case, doar prin simpla lui trecere pe lîngă ele, în adevărate stane de sare de pe vremea lui Lot.

Adeseori vizitele nebinevenite decurg mai agreabil decît celelalte ; azi lumea era destul de veselă, Siebenkäs se afla în casa lui ca acasă — privea, împreună cu consilierul, bîlciul. I-a exprimat doar bucuria produsă de — gloata de milogi din tîrg : i-a atras atenţia asupra băieţaşilor, care cîntau din trompetele de lemn vopsite roşu pentru ca măcar să spargă timpanele cu cîntecul lor, dacă nu puteau dărîma zidurile Ierihonului. Dar l-a mai îndemnat, chibzuit, să nu-i omită pe bieţii sărmani, care adunau în mantăile lor resturile de aşchii rătăcite de la spartul lemnelor de stînjen, precum inspectorii construcţiilor strîngeau surcelele de la dulgherit. — L-a întrebat dacă respinge, împreună cu alţi economişti politici, loteria şi lotoul şi dacă crede că lumea de rînd din Kuhschnappel

suferă jos, lîngă bătrînul butoi răsturnat, pe al cărui fund de sus se află o săgeată ce se roteşte pe un cadran cu turte-dulci mari şi cu nucşoare din turtă-dulce ; pentru o sumă infimă, participanţii pot învîrti iute săgeata pe riscul departamentului loteriei, respectiv al unei muieri bătrîne şi lacome, întrucît unii tineri pun mîna pe cîte o turtă-dulce mare, în loc de o nucşoară. Siebenkäs iubea lucrurile mărunte întrucît reprezentau, în ochii lui, o oglindă mişcătoare ce satiriza şi caricaturiza întregul fast grandios al burgheziei. Consilierul nu gusta cîtuşi de puţin asemenea prezentări echivoce ; numai că nici avocatul nu se gîndise să risipească prin ele altă plictiseală decît pe a sa proprie. Odată zise chiar : „Doar am voie să-mi spun mie însumi cu glas tare ce-mi place, ce-mi pasă mie că mai ascultă cineva din spatele meu sau din faţa burţii mele ?“

În cele din urmă, Siebenkäs s-a avîntat cu totul în gloata bîlciului de jos, nu fără consensul entuziast al consilierului, care spera să poată vorbi acum serios cu nevasta avocatului. Prin îndepărtarea lui Firmian, Everard se văzu pus în elementul său, în adevărata sa apă tulbure propice ştiucilor. Ca introducere i-a schiţat Lenettei un model al oraşului ei natal ; cunoştea multe uliţe şi mulţi oameni din Augsburg şi trecuse adesea călare pe lîngă cartierul Fuggerilor, ba chiar avea impresia că o văzuse ca acum, cosînd o pălărie, alături de o nepreţuită matroană, care va fi fost cu siguranţă mama ei. Fără să stea prea mult pe gînduri, a luat mîna ei în mîna lui dreaptă şi a strîns-o ; apoi a slăbit brusc strînsoarea pentru a vedea dacă nu cumva, în îmbulzeala degetelor, îi răspunsese şi ea sau dacă nu cumva încearcă să suplinească ocazia pierdută — dar ar fi putut strînge, cu policarii săi hoţi, tot atît de bine şi mîna de fier rece a lui Götz von Berlichingen ca pe cea fierbinte a ei. Apoi a adus vorba despre confecţionarea gătelilor, a vorbit despre modelele de coafură ca un om care se pricepea la asemenea lucruri — nu ca Siebenkäs care se băga în vorbă fără pic de cunoştinţe în domeniul respectiv — şi s-a oferit să-i livreze modele din Ulm, precum şi să-i asigure clientelă în Kuhschnappel. „Cunosc cîteva doamne, i-a spus el arătîndu-i în agenda de buzunar lista angaja-

mentelor sale pentru viitoarele dansuri din timpul iernii, pe care le pot chiar constrînge : nu dansez cu nici una care nu poartă ceva de la dumneata." — „N-o să fie chiar atît de rău", i-a răspuns Lenette cu multe înţelesuri. În cele din urmă a trebuit s-o roage să lucreze puţin de faţă cu el, pentru că voia să-i slăbească prin divizare miezul forţei războinice, cînd ea îşi va aţinti ochii asupra acului şi nu-şi va mobiliza decît urechile împotriva lui. Lenette s-a îmbujorat cînd a luat două ace cu gămălie şi a vîrît unul în mica perniţă rotundă şi roşie a... gurii ; dar consilierul n-a suportat una ca asta, cunoştea prea bine primejdia apăratului cu ace — adică a unei acoperiri cu ghimpi împotriva unor iepuri ca el —, indiferent dacă înghiţea ea însăşi acest stilet, sau doar cocleala otrăvitoare a acestuia. I-a scos cu propria mînă baioneta din crăpătura buzelor, dar a zgîriat un pic sau poate deloc gura ca vişina — cel puţin s-a văitat că o făcuse. Un consilier onest se consideră obligat, într-un asemenea caz, la cheltuielile de tratament şi la despăgubiri ; Everard a scos de bunăvoie din buzunar pomada lui englezească patentată şi a întins un pic pe degetul arătător al mîinii stîngi a Lenettei ; cu ajutorul acestei spatule de aplicat oblojeala a întins alifia pe rana invizibilă — firește că pentru scopul urmărit trebuia să-i apuce mîna întreagă, în chip de mîner al degetului, şi s-o strîngă adesea fără voie. Nefericitul stilet şi l-a înfipt în cămaşă, în timp ce ei i-a dat în schimb propriul său ac de prins jaboul, acceptînd cu plăcere riscul de a răci la pieptul său delicat şi alb.

De aceea n-a mai lăsat-o pe rănită să continue a lucra, ci a pus-o doar să-i arate podoabele confecţionate ; dintr-una a comandat un exemplar pentru onorata doamnă von Blaise. A rugat-o s-o încerce şi i-a potrivit-o personal aşa cum o purta doamna von Blaise. Zău ! îi sta chiar mai bine decît îşi închipuise el ; şi a jurat că aşa trebuie s-o lase şi preşedinteasa, întrucît e de aceeaşi înălţime cu doamna. Această afirmaţie din urmă era o minciună, căci era cu o jumătate de lungime de nas mai scundă — susţinea Lenette care o văzuse pe cealaltă la biserică. — Rosa rămase la părerea sa şi puse prinsoare pe sufletul şi mîntuirea lui (căci în asemenea dispute era

un adevărat ticălos), că onorata doamnă nu era mai înaltă, ba chiar jură pe sfînta împărtăşanie că s-a măsurat de sute de ori cu preşedinteasa şi că este cu o jumătate de ţol mai înaltă decît el însuşi. „Zău ! (spuse consilierul brusc şi sări în sus), am măsura înălţimii ei la mine, nu trebuie decît să mă măsor cu dumneata."

Ameţită de vîrtejul rapid al celor petrecute, Lenette se alătură binevoitoare de măsura recruţilor, de recrutul ei Rosa, acesta se lipi cu spatele de spatele modistei. „Aşa nu merge, spuse el, nu văd nimic", şi îşi descleştă din nou degetele pe care le dusese la spate şi le încopciase chiar în dreptul inimii Lenettei. Consilierul trecu dintr-un salt în faţa ei, o cuprinse uşor şi o atrase legănat spre el, pentru ca să verifice cu nivela ochilor, dacă fruntile lor se aflau pe aceeaşi linie. Dar fruntea lui era cu un ţol întreg mai sus decît a ei ; o cuprinse mai strîns şi spuse roşind : „Ai avut totuşi dreptate ; numai că eu adăugasem frumuseţea dumitale la înălţimea pe care o ai" ; şi fiind în asemenea apropiere, îşi aplică gura, ca o pecete de ceară, pe documentul adevărului, adică pe gura ei.

Ea se ruşină, cuprinsă de jenă, deveni moale şi se indignă, dar nu avea curajul să izbucnească revoltată împotriva unui distins patrician. Drept care nu mai scoase o vorbă. Rosa o instală la fereastră, alături de el, şi îi spuse că vrea şi speră să-i citească altfel de cîntece decît cele colportate jos, care sînt de vînzare. Era, vezi bine, unul dintre poeţii cei mai mari din Kuhschnappel, cu toate că pînă acum mai mult îşi făcuse el cunoscute versurile, decît îl făcuseră ele cunoscut. A scos apoi din buzunar o baladă (care trebuie să fi fost tipărită de mult), în care o pruncucigaşă nevinovată întîmpină, cu un lacrimogen rămas bun de la iubitul ei, spada ce-i e sortită. Balada avea un adevărat merit poetic (cu totul diferit de alţi copii poetici ai săi), întrucît, din fericire — măcar pentru poezie —, Rosa reprezenta personal un asemenea iubit şi prin urmare putea vorbi de la inimă la inimă. E greu de zugrăvit emoţia şi înduioşarea ivite pe chipul Lenettei ; întreaga ei inimă se afla, plîngînd, în ochi-i orbiţi de lacrimi ; nu era deprinsă să fie mişcată astfel de realitate şi de arta poetică în acelaşi timp. Atunci consi-

lierul a aruncat balada pe foc, iar pe sine s-a aruncat de gîtul Lenettei, spunînd : „Eşti plină de compasiune, nobilo, sublimo !“

Nu pot zugrăvi uimirea cu care ea, neputînd înţelege defel o trecere de la plîns la sărutări, îl împinse cît colo. Acum nu mai ajuta nimic, el era cel plin de duioşie ; îi ceru drept amintire a acestei clipe „sublime, încîntătoare“, doar o şuviţă din părul capului. Rangul ei inferior şi atributul imprimat cu litere mari şi, mai cu seamă, incapacitatea de-a înţelege ce vrea consilierul cu blana ei neagră, indiferent dacă i-ar tăia bucle întregi cît nişte ciucuri sau cît cozile pe care şi le împleteşte cînd se urcă în pat — toate astea i-au vîrît în cap gîndul nerod, că Rosa vrea un smoc de păr doar pentru a — face vrăji, de pildă, pentru a o sili să-l iubească. —

Acum consilierul putea să se lase străpuns ori tăiat cu sabia sau tras în ţeapă de viu — Lenette ar fi privit totul cu calm, poate că l-ar fi salvat cu preţul sîngelui ei, dar în nici un caz cu vreun fir de păr.

Dar el mai avea un mijloc în rezervă — de fapt încă nu i se mai întîmplase asemenea lucru — : a ridicat mîinile în sus, ca pentru jurămînt, şi a asigurat-o solemn că-i va face cu uşurinţă rost de la domnul von Blaise de moştenirea bărbatului ei şi de recunoaşterea lui ca văr, pentru că n-are decît să-l ameninţe pe preşedinte că altfel îi va lăsa nepoata să împletească mult şi bine cosiţă albă ; dar cu condiţia ca ea să pună mîna pe foarfecă şi să taie pentru el o amintire capilară, doar atît cît cuprinde un sfert de mustaţă.

Dar Lenette nu ştia nimic despre diferend, iar el a fost nevoit, spre prejudiciul entuziasmului său, să povestească totul pe larg şi prozaic. Spre marea sa fericire mai avea încă în buzunar ziarul, în care Camera de succesiuni se interesa prin slovă tipărită de existenţa avocatului, şi a putut să i-l prezinte. Atunci femeia jefuită s-a pornit să plîngă amarnic, nu pentru pierderea moştenirii, ci din pricina tăcerii îndelungi a bărbatului ei, şi din pricina situaţiei dubioase a... numelui ei, întrucît nu ştia dacă era măritată cu un Siebenkäs sau cu un Leibgeber ; — lacrimile îi şiroiau tot mai puternic şi, în ameţeala durerii, i-ar fi dat înşelătorului din faţă-i toate

buclele sale frumoase, dacă o întîmplare n-ar fi curmat întreaga înlănțuire a acestor clipe, în timp ce el, îngenuncheat în fața ei, îi cerea doar o buclă...

Dar mai întîi să vedem pe unde colindă bărbatul Lenettei. — La început printre barăci ; căci viermuiala polifonă și potpuriul de plăceri ieftine și cartoanele cu mostre, desfăcute, ale pungașilor din care și pe care noi, moliile de haine, ne cîrpăcim portul și casa — toate astea i-au adîncit sufletul în considerații umoristic-melancolice cu privire la tabloul în mozaic al vieții, înjghebat din minute, fire de pulbere, picături, neguri și puncte — toate colorate. Avocatul rîdea și asculta, cu o înduioșare ce nu poate fi înțeleasă decît de puțini cititori, un cîntăreț ambulant, care arăta cu toiagul de rapsod, ce-l ținea într-o mînă, spre imensa foaie întinsă și iluminată, ce reprezenta o crimă înfiorătoare, iar cu cealaltă mînă împărțea foi mici tipărite, în care nenorocirea și ucigașul erau înfățișați germanilor în culori luminoase, nici mai mult nici mai puțin decît poetice. Siebenkäs comandă două exemplare, pe care le vîrî în buzunar, pentru a le citi seara.

Trista poveste a unei crime reprezenta, în străfundul sufletului său, pruncucigașa apărată de el și „Steiul corbilor", unde căzuseră lacrimile fierbinți cu care inima lui sfîrtecată, înțeleasă doar de un singur om, sîngerase din pricina ultimei sfîșieri. — Părăsi piața tîrgului plină de vuiet și căută natura tăcută și izolarea menită deopotrivă prieteniei și vinovăției. E un sentiment ciudat și mîngîietor să pășești deodată dintr-un tîrg răscolitor în mediul liniștit al creației monocrome, în domul ei mut și întunecat.

Cu inima grea, urcă spre locul cunoscut, al cărui nume aspru vreau să-l omit, și privi în jur, de pe această ruină, contemplînd creația ca o ultimă făptură : dar nu găsi un al doilea glas nici în siniliul cerului, nici pe verdele pămîntului. Doar un greier rătăcit mai sporovăia monosilabic printre brazdele dezvelite, în miriștea rămasă după tăierea pădurii de spice. Păsările se adunau în stoluri, cu simple sunete distonante, și zburau spre mai desele capcane verzi din plasă de tort, în loc să se îndrepte spre mai îndepărtata primăvară verde. Peste luncile

fără flori, peste brazdele fără spice, rătăceau palide alcătuiri fantomatice ale efemerității, iar peste obiectele măreţe şi eterne, peste păduri şi munţi, plutea o negură mistuitoare, de parcă în fumul ei s-ar fi dizolvat zguduitoarea natură ce se pulveriza. — — Doar un gînd luminos destrăma întunecoasa ploaie de pulbere într-o ceaţă albă, iar ceaţa într-o rouă pestriţă şi lăsa roua să cadă pe flori ; avocatul privi spre nord-est, la munţii care ascundeau cea de-a doua inimă a lui şi îndărătul cărora prietenul său răsărea într-o imagine palidă, ca o lună ce vine toamna mai timpuriu ; iar primăvara, în care voia să-l viziteze şi să-l revadă pe Heinrich al său, începea încă de pe acum să aştearnă pentru el o şosea largă, cu verdeaţă şi flori. Cum se mai joacă omul cu lumea din juru-i şi cum o îmbracă de repede în urzelile venite dinlăuntrul său ! Acum cerul pur se apleca învesmîntat într-un siniliu mai cald spre pămîntul gălbui-cenuşiu : oare primăvara viitoare nu răsuna încă de pe acum de departe, de peste iarnă, în sunetul de seară al tălăngilor de la gîtul vitelor de pe imaş ; în strigătul sălbatic al păsărilor din păduri şi în nestăvilitele pîraie care curgeau de-a dreptul în viitoarea mantie de flori ? — Şi cînd o crisalidă atîrna lîngă el zvîcnind încă în îmbrăţişarea jumătăţii de gogoaşe stafidite şi dormea în aşteptarea potirelor de flori — şi cînd ochii sufleteşti ai fanteziei îşi îndreptau privirile de la mormanul de otavă la splendoarea serilor din luna lui cuptor — şi cînd fiece pom multicolor înflorea parcă a doua oară — şi cînd culmile pestriţe, ca nişte lalele mărite nespus, întindeau un curcubeu peste mireasma toamnei — atunci după frunzele ce fluturau prin văzduh goneau doar mai vechile adieri de florar şi îl învăluiau uşor pe prietenul nostru cu valuri ce-l ridicau în sus şi se înălţau cu el şi îl ţineau deasupra toamnei şi deasupra munţilor, iar Siebenkäs putea privi peste munţi şi ţări şi iată că vedea toate primăverile vieţii sale, pentru el încă în mugure, aşa cum se înşiră grădinile una după alta, şi în fiece primăvară se afla prietenul său ! —

Părăsi locul ; dar hoinări încă multă vreme prin poienile unde, acum, nu mai trebuia să caute cu teamă poteca de picior, pentru ca să nu se vadă după ochi la cine se gîndise

pe drum, mai ales că azi întîlnea atîţia oameni din tîrguri. Dar asta l-a ajutat prea puţin : în anumite stări sufleteşti, sufletul zgîrcit este ca un pom rănit, din care seva ţîşneşte neîncetat şi la cea mai uşoară crestătură.

Se ferea de martori oculari, mai ales de tipul lui Rosa, pentru faptul că — din păcate trebuie s-o spun — tocmai la emoţie era înclinat, din pudoare sau vioiciune, să-şi ascundă starea sufletească sub izbucniri violente. În cele din urmă, i-a căzut în mînă o armă a victoriei : gîndul că mai avea încă să se scuze pe lîngă oaspetele său şi să-l despăgubească pentru absenţa sa nepoliticoasă.

Cînd a sosit acasă — ce privelişte stranie ! Vechiul oaspete plecase — un altul era în locul lui —, iar lîngă el se afla soţia sa cu ochii înlăcrimaţi. La intrarea sa, Lenette s-a îndreptat spre fereastră şi un nou potop de lacrimi a prins să se reverse. „Doamnă avocat al sărmanilor, (continuă inspectorul şcolar, ţinînd-o de mînă), pentru Dumnezeu, supune-te voinţei cerului — că doar e uşor să faci dreptate şi să aplanezi lacrimile. — Îţi îngădui cu plăcere o oarecare întristare a inimii, dar să fie moderată.“ Lenette nici nu s-a uitat la soţul ei, ci privea pe fereastră. Drept care, inspectorul şcolar a povestit mai întîi ceea ce am povestit şi eu ; în timp ce Firmian, simţind auzul ei şi privirile lui îndreptate asupră-i, a apucat mîna dogorîtoare a soţiei sale ; — apoi inspectorul a continuat : „Cînd am intrat în odaie, sfinte Dumnezeule, preaonorabilul se afla în genunchi în faţa doamnei avocat, cu lacrimi lumeşti în ochi, şi mă tem că intenţiona să-i răpească onoarea ce-i este atît de scumpă. Eu însă l-am smucit în sus, cu multă francheţe, şi l-am întrebat cu o îndrăzneală paulinică, despre care gîndesc să pot da seamă înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor : „Preaonorabile, astea sînt învăţăturile pe care ţi le-am dat domniei-tale ca profesor particular ? Oare se cade ca un creştin să cadă în genunchi în felul ăsta ? Ptiu, domnule von Meyern, ptiu, domnule von Meyern !“ — Acum inspectorul prinse a se înfuria din nou înspăimîntător şi a umbla de colo pînă colo prin odaie, cu mîinile adîncite în buzunarele de pluş ale surtucului. Firmian spuse : „Împotriva unui asemenea iepure se poate găsi uşor o sperietoare şi un zaplaz în jurul grădinii ; dar ce te pri-

veşte asta pe tine, draga mea, şi pentru ce plîngi atît de tare ?“ — Lenette se porni şi mai puternic pe plîns ; atunci inspectorul îşi înfipse mîinile în şolduri şi i se adresă mînios : „Aşa ? Doamnă avocat, atît de puţin au prins la dumneata vorbele mele de mîngîiere de azi ? Nu mi-aş fi închipuit, odată cu capul, una ca asta. Aşadar — bag de seamă — mi-am bătut gura degeaba ca să-ţi înfăţişez cu toată căldura în trăsura mea, cînd am avut cinstea să te aduc de la Augsburg aici, marile bucurii ale căsniciei, încă înainte de-a le gusta, şi am vorbit oarecum în vînt ; şi, pentru dumneata, s-a spulberat cu adevărat ceea ce ţi-am spus în trăsură, cît de fericită ajunge să fie soţia prin intermediul soţului ei, cum trebuie uneori aproape să plîngă de bucurie că îl posedă, cum amîndoi sînt doar o inimă şi un trup şi cum împart amîndoi totul împreună, bucuria şi suferinţa, fiece îmbucătură, fiece dorinţă, ba chiar şi cel mai mărunt secret... Dar inspectorului şcolar Stiefel îi e dat, după cîte văd, să plece plouat, doamnă avocat !“... Atunci ea îşi trecu de două ori mîna peste ochi şi şi-i şterse impetuos, îndreptă spre inspector, cu veselie forţată, privirea cea mai prietenoasă şi spuse din adîncul rărunchilor, dar domol şi fără îndurerare, doar : „Ah !“ — Ca un preot, inspectorul îşi lăsă mîna, doar cu vîrful degetelor, pe mîna ei ce atîrna în jos, şi-i vorbi : „Domnul să-ţi fie, însă, medic şi ajutor în toate necazurile domniei-tale (nu mai putu spune, nici el, decît puţine cuvinte, din pricina lacrimilor ce stăteau să se pornească), amin, astea înseamnă : da, da, aşa să fie“. În clipa asta îl îmbrăţişă şi îl sărută pe soţ, dar cu multă căldură, şi continuă : „Trimite după mine, dacă nici o mîngîiere nu va izbîndi faţă de doamna domniei-tale dragă — şi Domnul să vă binecuvînteze... Aa, oare de ce am venit încoace... Recenzia pentru programul de Paşti trebuie să fie gata pînă miercuri — îţi datorez şi un onorariu de opt sau mai multe rînduri pentru ultima fiţuică, în care ai oferit cîteva săpuneli bune.“

Dar după ce a plecat, Lenette n-a rămas atît de împăcată, pe cît am fi presupus : s-a rezemat de fereastră, cufundată într-o adîncă, dar disperată uimire şi dusă pe gînduri. Firmian i-a demonstrat zadarnic, că, de aci

înainte, nu va mai schimba niciodată numele său și al ei și că onoarea și căsnicia și dragostea lor nu atîrnă, vezi bine, de niște amărîte de trăsături ale unei iscălituri, ci de persoana lui și de inima lui. Lenette își stăpîni plînsul, dar rămase toată seara supărată și tăcută.—

Nimeni să nu-l acuze pe bunul Firmian că e prea suspicios dacă — după ce mai întîi scăpase de un jefuitor al bisericii căsniciei, care dăduse greș, de consilierul financiar — se gîndea acum la o vulcanică izbucnire, care putea arunca ușor pietre și cenușă peste o bună parte din viața sa — în cazul în care prietenul Stiefel o îndrăgise, după cît se pare, cu adevărat, deși inocent, pe Lenette a sa. Toată comportarea acestuia, începînd cu politeturile din ziua nunții și terminînd cu frecventele sale vizite și cu felul cum se înfuriase azi pe consilier și cum se înduioșase — toate astea alcătuiau o imagine coerentă a unei iubiri profunde, în plină dezvoltare, deși oneste și inconștiente. Dacă vreo scînteie rătăcită din ea sălășluia și mocnea în inima Lenettei — asta încă n-o putea ști ; dar, cu toată onestitatea prietenului său și a Lenettei, îngrijorarea lui era la fel de puternică în împrejurările de față, ca și speranța sa.

CAPITOLUL AL PATRULEA

În ziua următoare, o liniște de neîndurat domnea apăsător în odaie. Cum nu era decît primul strat din răsadnița conjugală, în care erau semănate semințele merelor discordiei, încă nu se auzea foșnetul răsadurilor. O femeie încă nu este în stare la prima ceartă, ci abia la a patra, a zecea, a zece mia, să facă să-i amuțească limba și, în același timp să iște zgomot cu bustul și să folosească orice scaun, pe care-l împinge din loc, și orice făcăleț, pe care-l pune undeva, drept mașină vorbitoare și val lingvistic, și să stîrnească în vremea asta cu atît mai multă muzică instrumentală, cu cît se întrerupe cea vocală. Lenette Wendeline trebăluia și întreba totul nespus de încet, de parcă parohul ei feudal cu cununie ar fi avut podagră și și-ar fi zgîrcit picioarele rănite pe scîndurile tremurătoare ale patului.

A treia zi, însă, parohul începu să se cam supere, şi pe bună dreptate. Mărturisesc că, dacă aş avea nevastă, m-aş învrăjbi cu plăcere şi adesea cu ea, aş ajunge la un schimb de cuvinte tari, dar un lucru mi-ar face viaţa nesuferită : bosumflarea ei prelungită, posomorîtă şi plîngăreaţă care, asemenea vîntului *sirocco*, îi stinge bărbatului toate luminile, gîndurile şi bucuriile şi, pînă la urmă, chiar lumina vieţii.

În ziua a treia, sîmbătă, era atît de furios pe tăcuta lui soţie, încît s-a înfuriat şi mai tare pe tulburătorul liniştii, Everard. În fond, se putea foarte bine ca acest trubadur şi lefegiu al dragostei să vină curînd iar în casă şi s-o introducă pe zeiţa discordiei în cîntecul popular domestic al unui avocat, ca pe o zeiţă ***ex machina***, pentru ca să desfacă nodul legăturii conjugale şi să înnoade o alta cu consilierul financiar. Aşadar, Siebenkäs i-a scris următoarea misivă războinică :

„Îmi iau îndrăzneala de-a prezenta domniei-voastre preaonorabile o rugăminte în acest mic memoriu :

Domnia-voastră e poftită să stea acasă şi să mă lipsească de vizitele ei. Dacă aţi avea cumva nevoie de cîteva bucle de păr de la soţia mea, subsemnatul se oferă să vi le livreze şi este gata să le taie. Dacă domnia-voastră doreşte să întreprindă la mine acasă o vînătoare în comun şi să vină personal, voi folosi cu plăcere acest prilej să-i smulg, cu propria-mi mînă, atîtea fire de păr cîte sînt necesare pentru o amintire, şi le voi smulge cu rădăcină cu tot, precum ridichile de lună. În rest, rămîn constant etc.“...

Tocmai în această sîmbătă a sosit, ca un sabat evreiesc, şi „Cizmă-de-blană“, de parcă fusese chemat anume. Am văzut adesea cum un oaspete a devenit pulberea liantă şi mijlocul de legătură dintre două jumătăţi conjugale aflate în plină ceartă, pentru că, de ruşine şi nevoie, erau silite să se poarte şi să vorbească prietenos unul cu altul, măcar cîtă vreme îi auzea oaspetele. Fiecare soţ ar trebui să aibă în rezervă unul sau mai mulţi oaspeţi, care să vină atunci cînd suferă din pricina stăpînei casei, cînd îl are de prea multă vreme pe demonul tăcerii în ea ; atunci soţia ar fi nevoită să vorbească măcar cîtă vreme rămîn oaspeţii la ei şi să scoată din gură mărul de fier al tăcerii, care

creşte pe aceeaşi creangă cu mărul discordiei. — Inspectorul şcolar s-a înfipt în faţa Lenettei Wendeline, aproape de tot, ca în faţa unei eleve a lui şi a întrebat-o, dacă a purtat prima cruce din căsnicia ei cu aceeaşi răbdare ca o soră întru cruce a lui Iov. Lenette a lăsat în jos ochii mari, a depănat un fir de lungimea degetului pe un bulgăre de zăpadă din aţă şi a început să răsufle mai din plin. Soţul ei i-a luat locul şi a spus : „Am fost fratele ei întru cruce şi am purtat lemnul transversal al poverii — eu fără să cîrtesc, ea fără să cîrtească. În secolul al doisprezecelea încă mai era arătat mormanul de gunoi, rămas moştenire, pe care Iov a îndurat totul. Cele două fotolii ale noastre sînt mormanele de gunoi şi mai pot fi încă văzute." — „Bună femeie !" a răspuns Stiefel cu cel mai blînd *pianissimo* din registrul grav şi din cel ca o trîmbiţă al pieptului bărbătesc şi a pus mîna lui mare, albă ca floarea, pe cosiţa ei neagră, ce se boltea deasupra frunţii. Siebenkäs a auzit în sufletul său un multiplu ecou simpatetic al acestor vorbe şi a cuprins cu braţul umerii Lenettei, care roşea fericită de prietenia plină de cinstire a celuilalt bărbat în funcţie ; avocatul a apropiat blînd partea stîngă a trupului ei de cea dreaptă a lui şi a continuat : „Într-adevăr, asta este... blîndă şi liniştită şi răbdătoare — şi doar poate prea harnică — şi de nu s-ar fi năpustit toate oştile iadului, sub chipul consilierului financiar, împotriva micului pavilion din grădina fericirii noastre, pentru a-i smulge acoperişul, domnule inspector, ne-am fi făcut multă vreme veacul cu bucurie în el, pînă în iarna anilor noştri." — În momentul acesta, înduioşatul Stiefel a cuprins cu cele cinci degete ale sale, în dreptul bătăii pulsului, mîna ei plină cu ghemul de aţă — căci pe cea goală o ţinea soţul ; — şi apa de răni menită durerilor noastre, ai cărei picuri mai şiroiau tremurători pe obraji, din ochii mari, fără a putea fi zvîntaţi de mîinile întrelegate, a înmuiat nespus inimile bărbăteşti ; oricum, soţul ei nu putea lăuda mai multă vreme pe cineva, fără să i se umezească ochii. Siebenkäs a continuat repede : „Şi ea trebuia s-o ducă foarte bine la mine, însă am fost lipsit în mod crud de sentimentul meu matern. Dar, şi aşa, fără moştenire, încă aş fi făcut-o fericită, ca şi ea pe mine ; n-am avut nici o ceartă, nici o singură

clipă înnorată — pînă cînd a venit consilierul ! — Multe ne-a mai luat ăsta !" — Inspectorul şcolar a ridicat mînios pumnul în sus şi a spus, lovind aerul cu el : „Odraslă a iadului ! Catilina[1] în straie de mătase şi bucuros de răul altuia ! Te gîndeşti oare să dai socoteală odată de asta şi de celelalte ticăloşii ale tale ? — Domnule avocat al sărmanilor, măcar atîta lucru aştept de la domnia-ta : ca atunci, cînd o mai cere bucla din părul ei, să-l dai afară de păr sau să baţi cu trăgătorul de cizme această larvă de molie a blănurilor, cum îi spui chiar dumneata, să-i striveşti mîna cu cleştele de tăiat cuie — într-un cuvînt, nu mai suport să-l văd aici."

Iar Siebenkäs, pentru a răcori înduioşarea celorlalţi şi a sa, a intercalat aici vestea, că a şi făcut totul şi că i-a expediat inhibitorialele[2] de rigoare. „Cizmă-de-blană" a plesnit bucuros din limbă şi a aprobat din cap ; căci un reprezentant superior i se părea un vicerege al lui Christos, un conte — ca un semizeu, iar un împărat — ca un zeu întreg ; dar o singură greşeală capitală, pe care ar fi comis-o vreunul din ei, l-ar fi făcut pe oricare să piardă prietenia lui cu spatele încovoiat, iar din pricina unei greşeli grosolane împotriva gramaticii latineşti a lui Donat, chiar de-ar fi venit ea de la un cap încoronat cu aur, s-ar fi lansat, fără rezerve, într-un întreg program pascal latinesc. Omul de lume vădeşte ţinută dreaptă şi suflet încovoiat ; dascălul nu are, de multe ori, nici una, nici alta. — Ultimii nori ce întunecau chipul Lenettei s-au risipit cu totul, cînd a auzit că i s-a pregătit consilierului, sub uşa camerei ei, nişte butuci infamanţi[3] de hîrtie, în care să-i prindă picioarele, şi un cal de frizăr. „Atunci o să fugă de mine ? Slavă Domnului ! Că doar minţeşte şi înşelează pretutindeni", zise Lenette. — „De fapt nu se spune aşa, decît vorbind cu greşeli boacăne, doamnă avocat al sărmanilor, căci verbele neregulate a fugi, a minţi, a mirosi, a înşela, care ca *verba anomala*[4] fac la imperfect

[1] Aluzie la Lucius Sergius Catilina (sec. I î.e.n.), patrician roman, care a conspirat împotriva Senatului.

[2] Interdicţie (a unui tribunal) de-a continua procedura.

[3] Butuci de lemn scobiţi, în care se prindeau picioarele condamnaţilor.

[4] Verbe neregulate (lat.).

fugeam, minteam, înşelam şi aşa mai departe, se conjugă regulat la prezent, în gramaticile cu adevărat bune ; doar poeţii fac unele excepţii, ca din păcate în toate privinţele ; — şi de aceea oricine spune în mod corect : fuge, minte, înşală, adică la timpul *prezent.*"

— „Lasă-i, te rog, a sărit Siebenkäs, bunei mele augsburgheze conjugările ei învăţate de la Luther ; pe mine mă unge la inimă cu asemenea verbe neregulate ; că doar sînt arhaizante ca articolele schmalkaldice[1] din Confesiunea de la Augsburg.[2]" — La aceste cuvinte Lenette trase prietenos urechea soţului în jos, pînă lîngă gura ei, şi-i şopti : „Ce gătesc pentru cină ? — Ai putea să-i spui domnului că vorbele mele au fost bine intenţionate. — Şi ia întreabă-l, dragul meu Firmian, pe domnul preot, cînd oi ieşi eu afară, dacă după *Sfînta Scriptură,* căsătoria noastră este cu adevărat îngăduită." Siebenkäs întrebă îndată ; „Cizmă-de-blană" îi răspunse pe îndelete : „Chiar dacă n-am lua altceva în consideraţie decît exemplul cu Lea, care i-a fost strecurată lui Iacob în noaptea nunţii sub pseudonumele Rahila, şi a cărei căsătorie este încuviinţată de *Biblie,* şi încă ar fi destul ; căci oare numele schimbă verighetele sau trupurile ? Şi, oare, scopul căsătoriei poate fi împlinit de către un nume ?" Un chip ridicat spre el, topindu-se parcă de bunătate, şi o privire umilă plină de veselie au fost răspunsul Lenettei la întrebarea lui şi mulţumirea pentru decizia consistorială.

Lenette s-a dus apoi la bucătărie, dar a revenit întruna, fără încetare, pentru a se apropia de masa la care şedeau cei doi bărbaţi şi a mucărit lumînările — fapt pe care nimeni, din întreaga odaie, nu-l va interpreta ca o nostalgie specială şi recunoştinţă faţă de Stiefel, afară doar, cel mult, de mine şi de avocat ; — între timp inspectorul şcolar îi smulgea din mînă, perseverent, foarfeca de mucărit şi afirma solemn că asta e datoria lui. Siebenkäs vedea bine, cum cei doi sateliţi de globi oculari ai lui Stiefel se învîrteau în jurul plantei Uranus (Lenette) a lui ; dar îi

[1] Formularea doctrinei lui Luther, pentru tratativele cu catolicii, formulare respinsă, însă, chiar de protestanţi la Schmalkalden (1537).

[2] Principala mărturisire de credinţă a protestanţilor, făcută în 1530, la Dieta imperială de la Augsburg.

acorda cu plăcere cavalerului latin această vîrstă a cavalerismului îndulcită de o Dulcinee şi, cum fac mai totdeauna bărbaţii, ierta mai curînd un rival, decît o infidelă, după cum femeile, dimpotrivă, îşi îndreaptă ura mai mult împotriva rivalelor decît a infidelului ; — în afară de asta, ştia prea bine că Stiefel însuşi nu ştia ce sau pe cine vrea şi iubeşte şi că îi recenzează mai uşor pe dascăli şi pe autori decît pe sine ; căci astfel, consilierul considera, de pildă, mînia proprie drept zel în serviciu, mîndria proprie drept demnitate a funcţiei, viaţa sa drept o moarte zilnică, pasiunile sale drept păcate din slăbiciune şi, de rîndul acesta, dragostea sa drept iubire de oameni.

Fidelitatea Lenettei se boltea solid întărită prin cheia de boltă a religiei, iar sfînta boltă bisericească nu se lăsase defel în jos din pricina zdruncinăturii produse de consilierul financiar.

Acum poştaşul îşi croia drum în sus cu o nouă constelaţie, pe care o depuse în paşnicul cer familial — cu această scrisoare a lui Leibgeber :

Bayreuth, în 21 septembrie 1785

Dragul meu frate şi văr şi unchi şi tată şi fiu !

Căci cele două ventricule şi două auricule ale tale sînt întreg arborele meu genealogic ; precum Adam, cînd mergea la plimbare, purta cu el toate rubedeniile sale de sînge şi întreaga lungă linie descendentă — care încă n-a fost trasă toată şi liniată ca portativul pe hîrtia de muzică —, pînă cînd a devenit tată şi şi-a procreat propria nevastă. De-ar fi vrut Dumnezeu să fi fost eu primul Adam !... Siebenkäs, te implor, lasă-mă să-mi urmez, ca posedat, acest gînd şi să nu rostesc în întreaga scrisoare vreun alt cuvînt, decît ceea ce continuă să înfăţişeze portretul meu pînă la genunchi, despre mine ca primul părinte al oamenilor ! —

Aş fi vrut să fiu vechiul şi cel mai vechi Adam numai pentru ca în seara nunţii mele să mă plimb în sus şi-n jos, împreună cu Eva mea, pe lîngă spalierul din afara raiului, cu şorţuleţele noastre verzi pentru luna de miere şi cu blănurile proprii şi să-i ţin mamei tuturor oamenilor o cuvîntare nupţială ebraică.

Înainte de a-mi începe cuvîntarea, înregistrez faptul că, anterior căderii mele, am avut nespus de fericita idee de a nota din cunoştinţele mele tot ceea ce era capital . — Căci, în stadiul nevinovăţiei, stăpîneam toate cunoştinţele, istoria universală, ca şi aceea a savanţilor, diferitele drepturi penale şi de alt soi, vechile limbi moarte precum şi cele vii ; — ţinînd seama de mintea pe care o aveam, a fost pe vremea aceea mai curînd un noroc, decît o minune, faptul că am notat pe hîrtie, în clipe de răgaz, toată atotştiinţa mea : — cînd, mai apoi, am căzut şi am devenit un nerod neştiutor, am avut la îndemînă excerptele cunoştinţelor mele anterioare sau un index critic al lor şi m-am inspirat din ele.

„Fecioară, aşa mi-am început predica din spatele raiului, sîntem de fapt primii părinţi şi avem intenţia să-i procreăm pe ceilalţi părinţi ; dar tu nu te gîndeşti la nimic, dacă poţi numai să-ţi vîri lingura într-o marmeladă de mere interzisă. Eu însă, ca bărbat şi «protoplast» [1], cuget şi vreau să fiu astăzi, în timpul umblatului de colo pînă colo, preotul care cunună şi care ţine cuvîntarea menită miresei, cu prilejul acţiunii noastre sacre, şi vreau să prezint într-o oraţie nupţială, destinată mie şi ţie, următoarele :

Motivele de îndoială şi decizie ale *protoplaştilor* — sau prima pereche de părinţi şi miri (adică eu şi tu) în plin proces de cugetare şi contemplare — şi anume cum contemplă :

În prima parte cauzele şi motivele pentru a nu însămînţa pămîntul, ci a emigra încă azi, unul în lumea veche, celălalt în cea nouă ; iar

În partea a doua motivele pentru a renunţa totuşi la asta şi a ne căsători ; — după care trebuie să apară un scurt *elenchus* [2], care să încheie noaptea.

Prima parte

Cucernică ascultătoare ! aşa cum mă vezi aici, în blană de oaie, serios, gînditor şi drept, sînt totuşi plin

[1] Din greceşte : primul om care a fost făurit.
[2] Combatere, contraargumentare (gr.).

de nerozii — nerozi pe care unii înțelepți îi intercalează ca pe durșus în zaț, zău ! umblu aici de colo pînă colo încins cu un șorț de semănător, în care se află semințeria tuturor popoarelor și port în fața mea, pe stomac — precum coropcarii depozitul lor de mărfuri în aer liber — repertoriul și casieria editorială a întregului neam omenesc, o lume foarte mică și un *orbis pictus* [1]. Oare nu sînt întrupate aici, în mirele tău — căci ție, dragă mireasă, nimic nu-ți poate fi suficient de perceptibil — toate partidele religioase și, cu excepția preadamiților [2], chiar și adamiții [3] și toți uriașii, pînă și marele Christoffel ? Toate efectivele diferitelor popoare, toate încărcăturile de negri de pe corăbiile destinate Americii și pacheţelul însemnat cu roșu, în care se află gloata soldătească din Ansbach și Bayreuth comandată în scris de către englezi ? [4] — Oare nu mă aflu eu acum în fața ta și, dacă se uită cineva înlăuntrul meu, nu sînt eu o uliță ovreiască plină de animație — un Luvru al capetelor încoronate, pe care le pot procrea pe toate, dacă am cumva poftă și dacă nu mă abate *Prima parte* de la asta ? Ai să mă admiri și, totuși, ai să rîzi de mine, dacă ai să mă privești cu atenție și ai să pui mîna pe umărul meu și ai să te gîndești că aici, în acest bărbat și protoplast, se află toate facultățile și toți bărbații — toate școlile filozofice și toate școlile de cusut și de tors, neînvrăjbite — cele mai bune case princiare vechi, deși încă nu pure și selecționate din rîndul norodului de rînd de pe corabie — întreaga cavalerie imperială liberă, dar fireşte încă împachetată de-a valma cu țăranii arendași, și cu cei sărăntoci, fără ogor, și cu cei iobagi — mînăstirile de maici aliate cu cele de călugări — toate cazărmile și deputățiile țărilor, fără a mai pomeni de *capitulele* [5] catedralelor, care se alcătuiesc

[1] Lumea în imagini (lat.).
[2] Oameni dinainte de Adam.
[3] Oameni din vremea lui Adam și care se trag din el.
[4] Se referă la negoțul cu soldați practicat de principii germani, care-și vindeau supușii ca să lupte de partea Angliei, împotriva Americii.
[5] Capitul = adunarea canonicilor.

din protopopii, decanii [1], seniorii, subseniorii și membrii lor de rînd ! — „Ce mai bărbat și Enak [2] !" ai să adaugi tu. Ai dreptate, buna mea ! Asta sînt, cu adevărat talerul fals dintr-o colecție numismatică de oameni, tribunalul tuturor tribunalelor, pe deasupra și cu toate posturile ocupate, fără a lipsi măcar un singur asesor, un *corpus juris* [3] viu al civiliștilor, canoniciștilor, feudaliștilor și publiciștilor [4] ; nu cuprind eu integral în mine *Germania savantă* a lui Meusel [5] și *Lexiconul savanților* de Jöcher [6] și chiar pe Meusel și pe Jöcher înșiși, fără a mai aminti de volumele-supliment ? — Aș vrea să ți-l pot înfățișa pe Cain ; în ipoteza în care m-a convins *Partea a doua*, el a devenit vlăstarul și mlădița noastră dintîi, prințul nostru de Wales, Calabria, Asturia și Brazilia ; ai vedea atunci, dacă ar fi transparent — ceea ce cred că și este — cum se rînduiește totul înlăuntrul său ca paharele de bere, toate consiliile ecumenice și inchizițiile și propagandele [7] și dracul și mama dracului. — Dar, preafrumoaso, înaintea căderii tale tu n-ai notat nimic din *scientia media* [8] a ta, cum am făcut eu, și ai privit astfel, întru totul orbește, în viitor. Numai că eu, care privesc foarte limpede prin el, văd din crestomația mea că n-aș face zece nebuni, ca alții, ci milioane întregi de zeci de unități în plus, considerînd că toți boemii, parizienii, vienezii, lipscanii, bayreuthenii, hofienii, dublinezii și kuhschnapplerienii get-beget vor lua ființă în mine și prin mine și că printre

[1] Decan (în ierarhia clerului catolic) = supraveghetor peste zece călugări.

[2] Enak — un uriaș (în *Vechiul Testament*).

[3] Codificarea dreptului roman sub împăratul Iustinian (530—534).

[4] Specialiști în dreptul civil, dreptul canonic, dreptul feudal, dreptul public.

[5] Johann Georg Meusel (1743—1820), profesor de istorie la Erlangen și autor al menționatului lexicon.

[6] Christian Gottlieb Jöcher (1694—1758), profesor de filozofie la Leipzig ; a publicat lexiconul menționat (1750).

[7] Misiunile împotriva păgînilor ; aluzie la *Congregația de propaganda fide* (Societatea pentru răspîndirea credinței), înființată la Roma în 1622.

[8] Știința intermediară între creația lumii și căderea în păcat (lat.).

ei vor fi, de fiecare dată, circa 1.000.000 pe 500 care nu vor fi raţionali şi nici nu vor avea minte. *Dueña* [1], cunoşti încă puţini oameni, doar doi, căci şarpele nu e om ; dar eu ştiu ce produc şi ştiu că, odată cu *limbus infantum* [2] al meu, deschid şi un Bedlam [3]. — Zău ! tremur şi jelesc cînd privesc pe răsfoite în contingentele veacurilor şi nu văd altceva în ele decît pete de sînge şi harababuri pestriţe de nebuni ; cînd calculez strădania necesară pînă ce un secol va învăţa doar o singură mînă să scrie citeţ şi care să fie la fel de bună ca aceea a unei trompe de elefant sau a unui ministru — pînă ce biata omenire va trece prin şcolile triviale şi cele neautorizate şi prin mîinile guvernantelor franţuzoaice, astfel încît să fie promovată cu toată cinstea în licee latineşti, în şcoli princiare şi iezuite — pînă ce va putea frecventa o sală de scrimă sau de dans, orele de desen şi *dogmaticum* [4] şi *clinicum* [5] ! La dracu' ! mă trec căldurile — ţie desigur că nimeni nu-ţi va zice că eşti cloşca viitorului stol de grauri sau un batog-femelă cu icre, în care Leeuwenhoek [6] a numărat nouă milioane şi jumătate de ouă de peşte ; ţie nu-ţi impută nimeni asta, Evişoară, ci bărbatului tău ; ăla trebuia să fie mai deştept (se va zice) şi, mai bine n-ar fi procreat nimic, decît asemenea adunături, ca majoritatea tîlharilor-imperatori încoronaţi pe tronul roman şi locţiitori pe scaunul Romei, primii urmînd să se numească precum Antonin şi Cezar, iar ceilalţi după Christos şi Petru ; printre ei se află şi oameni al căror tron domnesc este un scaun lüneburghez de torturare a omenirii şi un scaun de naştere al lui Ucigă-l-toaca. De asemenea mi-l vor reproşa pe Borgia, pe Pizzaro, pe Sfîntul Dominic şi pe Potemkin. Chiar presupunînd că m-aş pricepe să resping reproşarea acestor excepţii negre, totuşi va trebui să admit (şi anti-adamii o vor accepta cu folos), că descen-

[1] Stăpînă, doamnă (span.).
[2] Poala copiilor nebotezaţi (lat.).
[3] Numele ospiciului de nebuni din Londra ; în general : balamuc.
[4] Prelegeri dogmatice (lat.).
[5] Prelegeri de medicină (lat.).
[6] Antony van Leeuwenhoek (1632—1723), naturalist olandez ; a descoperit globulele sanguine, spermatozoizii, infuzoarele.

denții și coloniștii mei nu pot trăi nici măcar o jumătate de ceas fără să gîndească sau să comită o nebunie — că uriașul război al instinctelor din ei încheie rareori armistițiu și n-ajunge niciodată la pace — că defectul capital al omului rămîne acela că are atîtea cusururi mici — că, de fapt, conștiința nu-i slujește aproape la nimic altceva decît la ura împotriva aproapelui și la sentimentul bolnăvicios al încălcării dreptății de către ceilalți — că nu vrea să se lepede de apucăturile sale proaste decît pe patul morții, lîngă care i se aduce un confesional, așa precum copiii sînt așezați pe oliță înainte de-a fi urcați în pat ca să adoarmă — că învață și iubește limbajul virtuții și îl dușmănește pe cel virtuos, așa cum londonezii țin în casă profesori de franceză, dar sînt porniți împotriva francezilor înșiși. — Eva, Eva, n-o să ne facă prea multă cinste nunta noastră ; după textul inițial Adam înseamnă „pămînt roșu" și, într-adevăr, obrajii mei vor fi alcătuiți doar din asemenea pămînt și vor roși numai la gîndul inexprimabilei și necontenitei vanități și înfumurări a strănepoților noștri, care va crește o dată cu numărul veacurilor. Nici unul din ei nu-și va vedea lungul nasului, decît poate vreunul care se bărbierește singur — nobilimea înaltă va pune să ardă cu fierul roșu blazonul familiei pe tavanul iatacurilor de taină și să împletească cozile cailor asemenea rotocoalelor iscăliturii proprii — recenzenții se vor considera mai presus de cei ce scriu, iar aceștia din urmă mai presus de cei dintîi — președintele de tribunal von Blaise îi va lăsa pe orfani să-i sărute mîna, femeile vor lăsa pe oricine s-o facă, iar mărimile vor pune să li se sărute poalele brodate ale veșmintelor. Heva, îmi continuasem extragerile profetice din istoria lumii abia pînă în mileniul al șaselea, cînd te-ai apucat tu să muști din măr sub pom, iar eu am mîncat după tine din nerozie, și am uitat totul : Dumnezeu știe cum vor arăta nebunii și nebunele celorlalte milenii ! Fecioară, folosi-vei tu oare acum „sternocleido-mastoideumul", pe care Sömmerring [1] îl numește „mușchiul datului din cap", și exprima-vei astfel „da"-ul tău, cînd îți voi pune întrebarea : vrei tu să ai de soț cu cununie pe predicatorul nupțial

[1] Samuel Thomas Sömmerring (1755—1830), medic german.

aci prezent ? — Firește că vei riposta : cel puțin hai să ascultăm *Partea a doua,* în care problema este privită și pe fața celaltă. — Și, într-adevăr, tu, cea mai cucernică ascultătoare, aproape că am fi uitat să purcedem la

Partea a doua

și să cîntărim împreună motivele care pot determina pe protoplaști sau pe primii părinți să se cunune și să slujească destinului drept mașină de semănat și tors inul și cînepa, tortul și cîlții destinului, care își înfășoară plasa și năvodul fără margini în jurul globului pămîntesc. — Motivul meu principal — și sper că și al tău — este, după impresia mea, ziua-de-apoi. Căci, dacă vom deveni amîndoi antreprenorii neamului omenesc, atunci pe toți nepoții mei, care se vor înălța în ziua-de-apoi în chip de aburi din pămîntul calcifiat, îi voi vedea rînduindu-se pe cel mai apropiat satelit pentru ultima trecere în revistă, iar printre acești copii și nepoți cu care am fost binecuvîntați din belșug, voi întîlni oameni care au minte și cu care se poate schimba o vorbă — bărbați a căror viață a trecut numai printre trăsnete și care au pierdu-o într-un trăsnet, așa după cum în credința romană favoriții zeilor sînt uciși de trăsnet, și care oricum nu și-au astupat niciodată urechile sau ochii în fața vreunei furtuni.

Mai departe stau, după cîte văd, cei patru minunați evanghelişti păgîni, Socrate, Cato, Epictet și Antonin, care umblau cu gîtlejurile lor prin toate casele, de parcă ar fi fost tulumbe și furtunuri de incendiu lungi de două sute de picioare și înșurubate la gurile de apă, și apărau aceste case de orice blestemat de incendiu al pasiunilor, stingîndu-l cu cea mai bună și pură apă din Alpi. — Oricum eu voi deveni străbunul iar tu străbuna acestor cei mai admirabili oameni, dacă asta ne este voia. Ascultă ce-ți spun, Eva, am totul negru pe alb aici, în excerptele și colectaneele mele, cum că voi fi predecesorul, străbunul, Betleemul și natura plastică a unui Aristotel, Platon, Shakespeare, Newton, Rousseau, Goethe, Kant, Leibniz ; toți oameni care gîndesc mai deștept decît însuși protoplastul lor. Eva, autentic membru de vază al actualei

Societăţi aducătoare de fructe [1] sau a clasei producătoare din stat, care se alcătuieşte din tine şi din oratorul de la cununie, îţi jur că voi avea un ceas plin de cîteva eternităţi fericite, cînd pe o planetă secundară voi parcurge în fugă cercul clasicilor şi al renăscuţilor şi cînd, în sfîrşit, voi îngenunchea de bucurie pe satelit şi voi spune : bună dimineaţa, copii mei ! Voi, evreii, făceaţi de obicei nişte scurte şi frecvente rugăciuni jaculatorii, ori de cîte ori vă îndemna un înţelept ; dar ce rugăciune să rostesc eu, care să fie destul de lungă, de vreme ce văd deodată toţi înţelepţii şi învăţaţii, toate rudele mele de sînge care, în plină foame de lup a instinctelor, au ştiut totuşi să se lepede de merele şi perele şi ananasurile oprite şi care, în plină sete de adevăr, n-au comis nici un furt grădinăresc din pomul cunoaşterii, în timp ce primii lor părinţi au atacat fructul oprit, deşi nu simţeau niciodată foame, şi pomul cunoaşterii, deşi dispuneau dinainte de toate cunoştinţele, cu excepţia celei a veninului de şarpe. Apoi mă voi ridica de jos şi voi da fuga în mijlocul roiului de nepoţi, voi cădea de gîtul unui descendent ales de-al meu şi îl voi strînge în braţe şi voi spune : „Tu, fiu credincios, bun, mulţumit, blînd — chiar dacă în *Partea a doua* a sermonului meu nupţial, nu i-aş fi putut arăta Evei mele — albina-mamă a prezentelor roiuri de albine din jurul nostru — nimic altceva decît pe tine şezînd într-o celulă de clocit, femeia ar fi chibzuit bine şi s-ar fi putut sta de vorbă cu ea."... Iar credinciosul şi bunul fiu eşti tu, Siebenkäs, şi te afli şi rămîi la pieptul fierbinte şi cu părul aspru al prietenului tău.

Postscriptum

şi Clausula Salutaris [2]

Nu-mi lua în nume de rău acest vesel bal intim şi dans al vrăjitoarelor pe hîrtie făcută din zdrenţe, cu

[1] Aluzie la Societatea lingvistică „Fruchtbringende Gesellschaft" sau „Palmenorden", întemeiată la Weimar în 1617.

[2] Încheiere şi salut (lat.).

toate că şi tu eşti, din păcate, o parte infinitezimală din tulpina popoarelor germane şi, ca atare, n-ar trebui să poţi suferi şi nici înţelege un asemenea dans al ideilor. De aceea nici nu dau nimic la tipar pentru neajutorarea germană, ci arunc coli întregi, pe care le-am acoperit în prealabil cu şăgalnici peştişori-idei ; şi nu le arunc în librării, ci în acel loc unde asemenea opere ajung de obicei spre bătrîneţe, pentru că şi-au exercitat privilegiul de a trece prin librării. — Am fost opt zile în oraşul Hof, iar acum trăiesc ca rentier la Bayreuth ; în ambele oraşe am făcut mutre, adică am tăiat siluete străine ; dar cele mai multe capete care au pozat, şezînd sau în picioare, forfecuţei mele, au avut impresia că într-al meu nu e totul în ordine. Scrie-mi adevărul în chestiunea asta ; căci nu mi-ar fi indiferent, dacă aş fi împiedicat în exercitarea atît a drepturilor de testare, cît şi a altor drepturi cetăţeneşti, în ipoteza că într-adevăr n-aş fi tocmai deştept. — Mai includ în scrisoare mii de salutări şi sărutări pentru pioasa şi frumoasa ta Lenette şi un compliment pentru inspectorul şcolar Stiefel, împreună cu întrebarea dacă nu cumva e rudă mai de departe cu magistrul Stiefel, predicator la Holzdorf şi Lochau (lîngă Wittenberg), care a prezis (eronat, zic eu) sfîrşitul lumii pentru dimineaţa la ora 8[1533] şi pînă la urmă şi-a trăit doar propriul sfîrşit. De asemenea anexez, pentru voi doi şi pentru „Monitorul programelor", două programe ale profesorului Lang de-aici, referitoare la supraintendenţii de-aici, şi unul de doctorul Frank din Pavia. Aici, în „Hanul Soarelui", locuieşte spre faţă (eu spre fund) o fată încîntătoare, voinică, deşteaptă şi cu suflet. Eu, împreună cu mutra mea, îi plac nespus de mult, lucru pe care îmi convine să-l cred, întrucît semăn atît de mult cu tine şi nu ne deosebeşte decît piciorul cu care şchioapăt. De-aceea, faţă de frumoasele de pe-aici, mă laud cu slăbiciunile mele şi cu asemănarea cu tine. Dacă am auzit bine, domnişoara este o nepoată săracă a unchiului cu perucă de sticlă, care o ţine aici să studieze pe socoteala lui, pentru a fi căsătorită cu cine-ştie-ce june de soi din Kuhschnappel. Se prea poate ca o foaie de însoţire s-o aducă în curînd la voi drept bun al mirelui... Şi, cu asta, gata cu noutăţile cele mai vechi ! Cea mai recentă — sosirea ta la Bayreuth

— nu poate sosi decît cînd eu şi primăvara, împreună, ne vom reîntoarce (căci poimîine plec în călătorie în Italia, pentru a ieşi înaintea primăverii) şi vom împodobi laolaltă lumea într-un asemenea fel încît tu să fii cu certitudine fericit la Bayreuth, căci casele şi dealurile de-aici merită toate laudele. Şi acum rămîi oarecum bine !

*

Toată lumea jură că omul de vază din Kuhschnappel, pentru care studiază nepoata preşedintelui tribunalului, nu-i altul decît consilierul financiar Rosa, care vrea să-şi folosească chiştocul rămas din inima arsă (ce s-a consumat pînă acum pentru a aprinde inimile întregii lumi feminine, precum feştila obştească a unui hangiu arde pentru aprinderea pipelor lumii ce fumează tabac) în chip de făclie nupţială şi să-i lumineze cu ea drumul pînă acasă.

Întrucît scrisoarea cuprindea trei ceruri, cîte unul pentru fiecare din fericiţi — pentru soţie complimentul, pentru „Cizmă-de-blană" programele, pentru avocat scrisoarea însăşi — nu m-aş fi mirat defel, dacă trifoiul şi terţetul astfel hărăzit cu daruri ar fi început să joace de bucurie. Consilierul ameţit — căci sîngele bucuriei i se urca la capu-i moderat — a întins operele pe masă, deşi era deja acoperită cu o faţă de masă în carouri, şi a tăiat şi a atacat, încă înainte de rostirea rugăciunii, cele trei aperitive tipărite sau *petit-soupers*"[1] literare de pe talgerul de cositor, pînă cînd invitaţia de-a rămîne la masă i-a adus aminte s-o ia din loc. Însă, la despărţire, a cerut o nouă siluetă în negru a Lenettei, ca răsplată pentru osteneala de-a fi fost intermediarul între cei doi, sau sarea alcalină de legătură dintre uleiul lui şi apa ei ; căci vechea siluetă, decupată de Leibgeber — a cărui scrisoare îi amintise de cele întîmplate cu silueta dăruită, după cum se ştie, chiar de autor — a vîrît-o întîmplător în buzunarul camizolei de noapte şi a trimis-o împreună cu aceasta şi cu culoarea ei asemănătoare, la albia de spălat rufe. „Silueta va fi lansată de pe cală încă astăzi", l-a asigurat Siebenkäs. Cînd inspectorul şcolar i-a părăsit pe cei doi

[1] Cine sumare, frugale (fr.).

soţi şi a văzut pe chipul Lenettei, că avea acum pe inelarul ei o verighetă mai moale, pe care el îşi închipuia că o cizelase mai departe şi o căptuşise cu mătase, a scuturat bucuros mîna soţiei şi a spus : „Am să vin de bună voie foarte des, ori de cîte ori s-o întîmpla cel mai mic lucru, şarmanţilor". Lenette i-a răspuns : „Da, cît de des". Însă Siebenkäs a adăugat : „Şi mai des !"

Între timp, verigheta a părut ulterior să strîngă din nou ; iar adjuncţii [1] Facultăţii de filozofie trebuie să se mire — întrucît ţin cursuri de teoria sufletului — că avocatul a vorbit puţin cu nevasta şi ea cu el în timpul mesei ; dar motivul a fost că scrisoarea lui Leibgeber luase locul pîinii albe alături de farfurie şi de pîine şi că focosul său prieten drag strălucea din Bayreuth peste întunericul vast şi neguros din sufletul său : — prima lor îmbrăţişare viitoare mijea ca o vrajă înaintea oftaturilor adînci ; — speranţa cobora lumina ei purificatoare în puţul cu aer închis şi sufocant, în care el gîfîia şi săpa acum : — iar primăvara viitoare se profila, luminoasă şi înaltă, în depărtare, ca un turn de catedrală pavoazat cu lumînări aprinse, şi îşi arunca razele încoace prin noaptea neagră...

În cele din urmă şi-a revenit, adică a revenit la soţia sa ; — imaginea viguroasă a lui Leibgeber îl ridicase oricum deasupra pietrosului şi colţurosului prezent al hazardului — vechiul prieten, care decupase sus, în balconul corului, silueta mutrişoarei miresei şi asistase apoi la prima săptămînă a lunii de miere, i-a aruncat încoace ghirlanda de flori şi l-a tras cu ea pînă lîngă făptura tăcută de lîngă el : „Ei, draga mea Lenette, ce-i cu tine ?" a spus el, trezindu-se din visare, şi a apucat mîna soţiei împăcate ; dar Lenette avea prostul obicei femeiesc, respectiv obiceiul, de a-şi ascunde împăcarea mai mult chiar decît revolta, sau cel puţin de-a o amîna şi de-a propune o nouă revizuire a dosarelor tocmai atunci cînd se executaseră amenda onorabilă şi scuzele pentru a greşeală. Foarte puţine femei căsătorite — mai curînd fetele — îi întind repede mîna unui bărbat şi spun : „Mi-a trecut". — De fapt şi Wendeline i-a întins mîna, dar prea rece, şi a tras-o grăbit îndărăt, pentru a lua faţa de masă şi a-l ruga să

[1] Profesorii tineri, recenţi.

ajute la întinsul și împăturitul ei pînă la dimensiunile unui cub de pînză. Siebenkäs a ascultat-o și a zîmbit ; — ea a luat seama să împăturească exact în patru dreptunghiul alb ; în cele din urmă, la ultima și cea mai groasă îndoire, bărbatul a ținut pînza strîns ; — ea a tras și a vrut să facă pe serioasa ; — el a privit-o drăgăstos ; — ea a trebuit totuși să surîdă pînă la urmă ; — atunci el i-a smuls fața de masă din mîini și a apăsat-o repede pe pieptul ei, și pe sine în brațele ei și a spus : „Hoață, cum te poți purta astfel cu bătrînul și ciudatul Siebenkäs, sau cum i-o fi mai zicînd ?“ — Acum, curcubeul unei vieți mai luminoase s-a boltit peste potopul ce se infiltra și pierea în adînc, dar care le ajunsese soților, pînă acum, aproape în dreptul inimii...

Premiul pe care i l-a acordat reginei sale la această sărbătoare a trandafirilor inimii a fost o solicitare insistentă a umbrei delicatului ei chip, pentru a-i face mîine lui „Cizmă-de-blană“ un dar și o bucurie.

Avocatul a luat cu împrumut de la cizmarul Fecht o scîndură pentru siluete, adică fațada unui coteț de porumbei. În deschiderea ovală a scîndurii a intrat umărul Lenettei, ca un briceag — peste deschidere a fost prinsă în ținte o coală de hîrtie albă în chip de grunduială — capul frumos și cald al Lenettei a fost lipit de hîrtia rigidă ; — apoi Siebenkäs a pornit, cu creionul, de sus de la fruntea umbrei, oricît era de greu, în asemenea vecinătate a realității, să întindă mîna după simpla umbră, și a coborît de-a lungul frumoasei înălțimi înflorite și abrupte, pline de trandafiri și de crini... Dar n-a ieșit mare lucru ; ai fi zis că a desenat acceptabil partea din spate a capului. Trăgea mereu cu ochiul la suprafața colorată și însuflețită de lîngă mîna lui și de aceea schița prost, ca un pictor de cutii. „Wendeline, nu stai o clipă cu capul liniștit“, a spus el. Firește, fața ei oscila, ca și înfrigurarea din creier, din pricina ritmului mai alert al inimii și al respirației : dar, pe de altă parte, și condeiul lui s-a împiedicat de imaginea blînd reliefată a năsucului ei, a căzut în crăpătura buzelor și a eșuat în lipsa de adîncime a bărbiei. A sărutat buzele pe care nu le putea întîlni și care aci se deschideau, aci se închideau prea mult, a luat o oglindă de bărbierit și a spus : „Uită-te aici, n-ai

oare mai multe chipuri decît Ianus sau vreun zeu indian ? — Inspectorul o să creadă că ai făcut mutre şi că eu le-am desenat. — Uite, aici te-ai mişcat, iar eu te-am urmărit cu un salt de capră-neagră ; acum partea de sus a chipului e mai ieşită în afară decît ceea de jos, de parcă ai purta o mască pe o jumătate a feţei. Gîndeşte-te ce mutră o să facă mîine inspectorul." — „Bunul meu, încă o dată numai, am să fac totul ca să arate frumos", a răspuns Lenette roşind. Acum, un gît încremenit apăsa cum trebuie chipul moale pe hîrtia de desen ; dar în timp ce aluneca în jos, cu trompa care oua schiţa, peste linia frunţii ce părea să fie un sector sferic dintr-o emisferă albă, a auzit în locul respiraţiei, reţinerea tremurătoare a acesteia şi a văzut un chip care se congestiona din pricina nevoii crescînde de aer... În clipa asta, bănuiala, ca o maşină infernală ce exploadează, a produs năruirea bucuriei din inima sa — bănuiala : „Vai, poate îl iubeşte totuşi cu siguranţă ?" (adică pe inspector)... Pana a rămas înfiptă, ca vrăjită, în unghiul obtuz dintre frunte şi nas ; — acum a auzit limpede cum expira aerul ; — acul său de gravat a trasat brazde negre pe marginea umbrei de jos ; — iar cînd s-a oprit la gura cu buzele strînse, pe care nu mijise nici un pic de căldură în afară de rugăciunea de dimineaţă a lui şi a ei, şi cînd s-a gîndit : „Şi *asta* să mă lovească ? Şi *această* bucurie să-mi fie luată ? — iar eu să desenez aici cu propria-mi mînă scrisoarea de despărţenie, scrisoarea aducătoare de nenoroc a lui Urias !"... n-a mai putut — a smuls repede planşeta de la subsuoara ei — s-a repezit la gura închisă — a sărutat oftatul captiv — a strivit bănuiala între inima ei şi a lui pînă a pierit şi a început să vorbească fără întrerupere : „Abia mîine, Lenette ! — Numai nu te mînia ! Oare nu mai eşti ca la Augsburg ? — Mă înţelegi oare ? Ştii cumva ce vreau eu ?" Ea i-a răspuns cu nevinovăţie : „Ah, ai să mi-o iei în nume de rău, Firmian — nu, nu ştiu..." — Iar Zeiţa Păcii a luat de la Zeul Somnului cununa de mac şi a împletit-o cu o cunună de măslin şi a condus soţii încununaţi, mînă-n mînă, pe strălucitoarele cîmpii de gheaţă ale viselor — în culisele magice şi date cu tuş ale zilei pestriţe şi viu luminate — în camera

noastră obscură plină de imaginile mișcătoare ale unei lumi micșorate ca dimensiuni, unde omul, ca și creatorul, nu locuiește decît printre creaturi.

CAPITOLUL AL CINCILEA

Cînd s-a trezit în zori, Siebenkäs i-a trimis îndată la toți dracii pe demonul geloziei și pe cel al căsătoriei, căci somnul liniștitor oprește pulsul febril al sufletului, iar grăunțele lui sînt chinina împotriva febrei reci a urii, ca și împotriva fierbințelii iubirii ; — ba chiar a pus deoparte planșeta pentru umbre și a făcut o transpunere și copie întinerită și fidelă după cea liberă de ieri a chipului Egelkrautian cu cioc de barză, și a înnegrit-o cum trebuia. Cînd a fost gata, i-a spus soției sale, din dragoste : „Să-i trimitem silueta chiar azi. O să treacă mult pînă să vină chiar el în persoană să și-o ia." — „Da, firește, a ripostat Lenette, asta o să fie tocmai miercuri, dar pînă atunci a uitat de mult de ea." — „Cu toate astea, a obiectat Siebenkäs, s-ar putea să-l aducem încoace mai curînd ; nu trebuie decît să-i trimit spre vînzare talerul cu Sfînta Treime bătut de un conte rus în 1679, iar el n-o să-mi trimită nici un crăițar în schimb, ci are să aducă personal banii pentru taler, așa cum a procedat totdeauna pînă acum cu colecția numismatică a lui Leibgeber." — „Sau, a intervenit Lenette, trimite-i mai bine și talerul și chipul împreună, așa o să aibă o bucurie mai mare." — „Mai mare cu privire la ce ?" a întrebat el. Lenette nu s-a priceput ce să răspundă la stupida întrebare neașteptată, dacă vorbise despre o bucurie mai mare cu privire la chipul reprodus ca umbră sau la cel bătut ca efigie pe monedă, și încolțită, a spus : „Ei, cu privire la lucruri, firește". Vrînd s-o cruțe, el n-a mai întrebat încă o dată.

Dar inspectorul școlar n-a trimis altceva decît răspunsul că e nespus de bucuros pentru minunatele daruri și că va veni personal cel mai tîrziu la sfîrșitul săptămînii viitoare și îi va mulțumi domnului avocat al sărmanilor. Ușorul iz de acreală, ce se prefigura în răspunsul necalculat al lipsitului de griji și preabucurosului inspector școlar, n-a putut fi îndulcit de aprodul judecătoresc al Camerei

de succesiuni, care a intrat în acea clipă și i-a remis avocatului răspunsul sau prima întîmpinare sau obiecțiile acuzatului președinte de tribunal, von Blaise, care nu constau decît într-o cerere de amînare cu trei săptămîni, pe care Camera i-o acordase cu plăcere. Ca propriul său avocat al sărmanilor, Siebenkäs trăia cu speranța certă, că Țara Făgăduinței a moștenirii, în care curge lapte și miere peste nisipul său aurifer, va fi cucerită de copiii săi, dacă pînă atunci el va fi murit de mult pe drum în pustiul juridic ; justiției îi place să răsplătească virtutea și dreptatea părinților față de copii și de copiii copiilor ; între timp, însă, rămînea tot incomod faptul că nu avea cu ce trăi în timpul vieții.

„Oo, am să găsesc eu o soluție", a spus Siebenkäs foarte vesel și s-a așezat azi mai harnic la pupitrul de scris, pentru ca prin a sa *Selecție din hîrtiile diavolului* să aducă în casă, cu cît mai curînd cu atît mai bine, un respectabil onorariu. Dar acum este ațîțat și întețit în jurul său un cu totul alt foc al purgatoriului, mai înalt, despre care n-am vrut încă să spun nimic pînă aici și în mijlocul căruia șade și se prăjește încă de alaltăieri. Lenette este bucătarul care frige, iar masa sa de scris frigarea pentru ciocîrlii. În timpul certei mute din zilele precedente se deprinsese de fapt să tragă cu urechea la ce făcea Lenette în timp ce el ședea acolo și scria la *Selecția din hîrtiile diavolului ;* aceasta îi încurca întru totul gînddurile. Pasul cel mai lin, zguduitura cea mai ușoară prindea să-l consume ca pe un bolnav de hidrofobie sau de podagră la mînă și îi distrugea una sau două proaspete idei bune, precum un zgomot mai mare face să moară puii de canar sau viermii de mătase.

La început s-a stăpînit destul de bine ; își spunea că femeia trebuie măcar să se miște și, cîtă vreme n-avea un trup transfigurat și nu dispunea de o mobilă eterică, era imposibil să umble prin cameră atît de ușor ca o rază de soare sau ca unul dintre invizibilii îngeri buni sau răi din spatele ei. Dar în timp ce asculta în sine acest bun *cours de morale* [1], acest *collegium pietatis* [2], ieșea din

[1] Curs de morală (fr.).
[2] Curs universitar despre o comportare pioasă (lat.).

contextele şi conceptele satirice şi continua să scrie, doar ceva mai fără strălucire.

În dimineaţa de după seara cu desenatul siluetei, cînd sufletele lor îşi dăduseră mîna şi cînd reînnoiseră legătura princiară a iubirii, Siebenkäs a putut să se apuce de lucru mult mai degajat şi, de-ndată ce, în loc de siluetă, n-a zugrăvit în negru decît imaginile primare, adică de-ndată ce s-a apucat să lucreze în coliba cu funingine satirică, i-a spus soţiei sale : „Dacă ţi-e cu putinţă, Lenette, nu mai face azi prea mult zgomot, aproape că mă deranjează atunci cînd şed aici şi lucrez pentru tipar". Ea i-a răspuns : „Credeam că nici nu mă auzi, atît de uşor umblu".

Cînd omul a trecut de anii neghiobiei, tot mai are de parcurs în fiece an cîteva săptămîni de neghiobie şi cîteva zile de bădărănie ; Siebenkäs a rostit rugămintea de mai sus cu adevărat într-o clipă de neghiobie. Căci acum îşi impusese singur ca, în timp ce gîndea, s-o pîndească pe Lenette, spre a vedea ce va întreprinde după primirea petiţiei. Ea umbla acum pe duşumelele camerii şi peste firele activităţii ei casnice cu picioruşe uşoare ca de păianjen. Căci, asemenea altor femei, ea nu-l contrazisese pentru a i se împotrivi, ci doar pentru a contrazice. Siebenkäs a trebuit să tragă cu urechea atent, pentru a-i auzi mîinile sau picioarele ; dar a izbutit totuşi şi a auzit mai tot. Cînd nu dormi, dai mai mare atenţie unui zgomot uşor, decît unuia puternic ; acum scriitorul trăgea cu urechea pretutindeni ca s-o audă, iar urechea şi sufletul lui alergau peste tot împreună cu ea, ca un pedometru fixat pe trupul ei — pe scurt : a trebuit să sară în sus ca ars, tocmai cînd ajunsese pe la jumătatea satirei „Nobilul cu febra sa rece" şi să-i spună ipocritei : „Ascult de mai bine de-un ceas lipăitul chinuitor al paşilor tăi ; aş prefera să alergi în trap cu doi saboţi zgomotoşi, din cei pingeliţi cu tablă, pentru bătut tactul în orchestre, aşa că... prefer să umbli ca de obicei, draga mea !"

Ea l-a ascultat şi a umblat *aproape* ca de obicei. Întrucît desfiinţase pînă acum şi mersul zgomotos şi cel abia auzit, tare ar mai fi vrut acum să-l anuleze şi pe cel intermediar ; dar unui bărbat nu-i place să se contrazică singur de două ori într-o dimineaţă, ci doar o singură dată. Seara a rugat-o doar să binevoiască şi să umble în şosete,

cîtă vreme își schițează el satirele, mai ales pentru că dușumeaua răcorește : „dealtfel, mai adăugă el, întrucît acum lucrez dimineața pentru pîine, ar fi bine ca, în timpul activității mele, tu să nu desfășori altele în afară doar de strictul necesar".

Dimineața ținea judecată lăuntrică asupra fiecărei munci împlinite la spatele său și — în timp ce scria întruna, dar prost — o interoga pe fiecare din ele, pe rînd, dacă are la ea pașaportul necesității. Martirul scriitor lua unele lucruri în ușor ; dar cînd Wendelina împingea, cu o măturâ lungă, paiele așternutului sub patul conjugal vopsit în verde, ce se afla în iatacul de dormit, atunci crucea aceasta devenea prea grea pentru umerii lui. La aceasta se adăuga faptul că alaltăieri citise în vechile efemeride ale naturaliștilor cum că teologul Joh. Pechmann nu putea suporta să audă o măturâ, că hîrșitul ei aproape îi tăia respirația și că o luase la sănătoasa dinaintea unui măturător de stradă care doar se ciocnise de el ; o asemenea lectură l-a făcut, împotriva voinței sale, mai sensibil și mai intolerant față de o situație similară. Fără a se scula de pe scaun, a strigat măturătoarei casei, în camera cealaltă : „Lenette, nu mai deretica și țesăla acum cu măturâ ta, căci nu-mi dă pace să pot gîndi. A fost odată un preot bătrîn, Pechmann care mai curînd s-ar fi lăsat condamnat să ajungă măturător de ulițe în Viena, decît să suporte zgomotul măturii, și care ar fi preferat bătaia cu gîrbaciul, decît să audă blestematul acela de zgomot, cum hîrșcîie și se tîrșîie o măturâ. Iar eu, în vecinătatea măturii casei, să mai am și vreo idee ca lumea, care să ajungă pe mîna tipografilor și a zețarilor : ține seama măcar de asta !"

Lenette a făcut acum ceea ce ar fi făcut orice nevastă bună și cățelul ei de salon : s-a liniștit *treptat*. Ba chiar, în cele din urmă, a abdicat de la măturâ și, în timp ce soțul scria la fel de zgomotos pe cît măturase ea, a împins doar încetișor, cu un pămătuf de păr, trei spice și cîteva tije de fulgi sub dricul patului. Redactorul *Selecției din hîrtiile diavolului* a auzit dincolo zgomotul împinsului, din fericire împotriva așteptărilor ; s-a sculat de pe scaun, s-a dus în pragul ușii camerei și i-a spus : „Preascumpa mea, chinul infernal este de bună seamă

același, de-ndată ce-l aud. — Da, n-ai decît să împingi cu cozi de păun sau cu sfeștocuri nenorocitul ăsta de gunoi sub pat, sau să-l sufli cu foale îndărătul oalei ; eu și cartea mea vom îndura totul și ne vom sfriji în mod necesar." — Lenette a ripostat : „Oricum, am terminat !"

Siebenkäs s-a apucat din nou de lucru și a reluat vesel firul satirei a treia *Despre cei cinci monștri și recipientele lor, din care am vrut la început să mă hrănesc.*

Între timp Lenette a închis încetișor ușa camerei ; astfel că el a trebuit să tragă din nou concluzia, că afară, în gheena lui, se pregătea iarăși ceva împotrivă-i. A pus pana deoparte și a strigat pe deasupra biroului : „Lenette, nu pot auzi bine ce faci acolo ; dar, dacă, acolo afară, ești gata iar să te apuci de ceva ce nu pot suferi, te rog, pentru Dumnezeu, încetează, isprăvește cu școala crucificării mele și cu «suferințele lui Werther» pe care le îndur în ea — vino să te văd !" — Lenette a ripostat cu respirația gîtuită din pricina unui efort intens : „Nimic, nu fac nimic !" Siebenkäs s-a sculat din nou și a deschis ușa camerei martiriului său. Nevasta ștergea praful acolo cu o cîrpă de flanelă cenușie și lustruia patul conjugal cu gratii verzi. — Avocatul sărmanilor n-a înghițit altceva decît o jumătate de stacană de aer din cameră și a început să vorbească agale : „Așadar, după cît văd, mături și perii din nou — și știi bine că eu stau dincolo în sudoarea frunții și că vreau să lucrez pentru noi amîndoi și că, de o oră, continuu să scriu aproape fără nici o noimă — divina mea jumătate conjugală, termină odată de tras cu mitralii și nu mă distruge complet cu cîrpa ta de praf !" Lenette i-a întors vorba plină de uimire : „Imposibil, bărbate, să se fi auzit asta pînă acolo înăuntru" și s-a pornit să lustruiască mai departe. El i-a prins mîinile puțin mai repede, dar cu blîndețe, și i-a vorbit mai tare : „Ai să termini ! Vezi, tocmai asta e nenorocirea, că înăuntru nu pot să aud toate astea, ci trebuie doar să mi le imaginez ; și blestemat de lungul gînd privitor la ceara de lustruit și la mătură ia locul celor mai bune alte gînduri pe care le-aș fi putut așterne pe hîrtie ! — Înger drag, nimeni altul n-ar continua să lucreze mai fericit și mai calm decît mine și n-ar sta aici, dacă ai trage și ai bubui cu mitralii

şi cu mortiere şi cu tunuri de-o sută, din crenelurile de-aici ; dar un zgomot încetişor nu-l pot suporta."

De astă dată s-a enervat din cauza lungului discurs şi a scos-o afară din cameră cu cîrpa ei cu tot, apoi a continuat : „Îmi vine de fapt tare greu ca, atunci cînd eu mă încordez extraordinar de mult, pentru a face o bucurie publicului cititor, în camera mea să ia fiinţă concomitent o casă a hăituielii şi ca patul unui scriitor să fie transformat într-o tranşee, din care să fie prigonit prin tragere cu arcul şi prin ghiulele pline cu aburi. — La prînz, în timpul mesei, n-am nimic de scris şi atunci am să stau de vorbă cu tine rezonabil şi pe larg în privinţa asta."

La prînz, cînd a vrut să enunţe motivele turnirului său matinal, a trebuit să facă mai întîi un turnir al rugăciunii ; la Nürnberg şi Kuhschnappel, rugăciunea nu înseamnă, ca la oamenii mari, vreo slujbă ereditară deosebită sau vreo liturghie în capela curţii, ci... sunetul clopotelor la ora douăsprezece. Masa pe care mîncau soţii sta de fapt la perete şi nu era trasă în mijlocul camerei decît atunci cînd se mînca pe ea. Numai că — întrucît ceea ce femeile uită o dată, uită apoi de o mie de ori — Siebenkäs n-a izbutit de mai mult de două ori în căsnicia sa, chiar de-ar fi predicat pînă ce i s-ar fi uscat plămînii asemeni celor de vulpe cu care primii sînt trataţi şi vindecaţi — n-a izbutit, zic, să obţină ca masa să fie trasă mai la mijloc înainte de-a aburi pe ea castronul cu supă ; dimpotrivă, ambele erau trase după aceea cum trebuie, în odaie, fără ca totuşi în timpul trasului să se verse pe faţa de masă mai mult decît cît se bea atunci cînd se ia o pilulă laxativă.

Astăzi lucrurile nu s-au petrecut altfel : soţul a mestecat pe îndelete pilula, după care sorbea de obicei supa ; — aştepta cu teamă şi cu mutra şi respiraţia lungă, iar cu prilejul repetatei libaţiuni cu supă, a pornit să vorbească, dar cam astfel : „În fond, Lenette, noi trăim pe o corabie bună ; căci navigatorii îşi varsă farfuria cu supă peîntru că nava lor se clatină mereu, iar tu şi cu mine la fel. Uite-aici ! În ansamblu, masa de prînz e în legătură cu mătura matinală şi o secundează ;. aceste două conjurate or să-ţi stingă bărbatului tău lumînarea vieţii — pentru a mă exprima mai dur."

După această introducere la predică a urmat, în loc de un cîntec din amvon, sosirea celui mai mare mucalit din Kuhschnappel, care şi-a făcut intrarea cu o coală mare de hîrtie şi l-a invitat pe avocat, ca pe una din mărimile tîrguşorului, la concursul de tir al Sfîntului Andrei, din ziua de 30 noiembrie. Oricine dintre noi a reţinut, firește, din cele de pînă acum, că nu mai era nici urmă de aur în casă, afară de ducatul cu coadă împletită. Totuşi, Siebenkäs nu putea să se retragă acum din asociaţia trăgătorilor la ţintă fără să-şi dea singur, în faţa întregului oraş, un certificat de paupertate. La urma urmei, mai era şi faptul că, pentru un ţintaş atît de bun şi fecior de vînător, un loz cîştigător la loteria arcaşilor reprezenta o cuxă[1] sau o acţiune a Companiei pentru Indiile Orientale. În plus, dacă trăgea şi el la ţintă, îi aducea soţiei sale pentru prima oară un omagiu public, pe care fiica unui copist al Consiliului orăşenesc din Augsburg avea de bună seamă dreptul să-l aştepte. Numai că seriosul măscărici-ţintaş n-a putut fi determinat să schimbe un asemenea neobişnuit ducat cu coadă, mai ales că însuşi avocatul l-a băgat la bănuieli prin repetarea afirmaţiei : „Este într-adevăr un ducat cu coadă bun şi autentic. Eu însumi e drept că nu port coadă împletită, dar o monedă de aur o poate face foarte bine, din cauza regelui Prusiei, care o să-şi bată coada sa pe faţa unei monede şi, astfel, o s-o facă nemuritoare. Nevastă, ar putea veni sus proprietarul meu, frizerul ; el trebuie să ştie cel mai bine dacă este un ducat cu coadă, dat fiind că are prilejul zilnic să ţină în mînă cozi chiar şi fără ducaţi." Mucalitul şi-a făcut apariţia şi a confirmat întru totul că este o coadă şi s-a oferit politicos să-l schimbe chiar el. Încreţitorii părului pot alerga foarte bine, aşa că în cinci minute a adus arginţii pentru coadă. După ce aşezatul măscărici a vîrît în buzunar partea sa din ducatul cu coadă, pe chipul Lenettei s-au ivit tot felul de semne duble de întrebare şi de exclamaţie, iar Siebenkäs şi-a continuat predica sa de la prînz : „Cîştigurile principale, Lenette, constau, în cazul unei păsări doborîte, din veselă de cositor şi din bani, iar în cazul unui animal, de cele mai

[1] Cotă-parte dintr-o întreprindere de exploatare minieră.

multe ori din alimente. Cred că eu şi cu tine vom mînca în ziua Sfîntului Andrei nu numai dintr-un castron nou, ci şi o friptură proaspătă în el, pe care ţi-o pot împuşca, împreună cu castronul, pentru bucătăria ta, dacă îmi voi da cît de cît osteneala. — La urma urmei nu te îngrijora, frumoasa mea, pentru că se duce aurul nostru ; stai, numai, în spatele meu, căci eu sînt sacul tău de pămînt sau gabionul tău ; iar cu flinta mea şi mai ales cu călimara mea gîndesc să ţin la oarecare depărtare de noi demonul sărăciei, pînă cînd onorabilul meu tutore îmi va remite moştenirea maternă. Doar zelul meu să nu mi-l conturbi, pentru Dumnezeu, cu al tău, mătura şi cîrpa ta de praf m-au făcut să pierd azi şaisprezece sferturi de taler peşin. Căci dacă socotesc o coală de tipar din hîrtiile mele diavoleşti numai cu opt taleri crăieşti — fireşte că pot aduce şi mai mult —, înseamnă că aş fi putut cîştiga azi prin scris 48 de sferturi de taler, admiţînd că în afară de coala de tipar aş mai fi produs încă o jumătate. — Ori de cîte ori moi pana în cerneală, scot din călimară — ţi-am spus-o adesea — un adevărat fir de aur, căci aur am în gură tocmai în orele dimineţii."

„De cîte ori nu mi-ai povestit pînă acum despre făcutul cărţilor, a ripostat ea. Legătorul de cărţi îmi spune, şi el, acelaşi lucru, căci are zilnic în mînă cele mai bune cărţi şi le leagă." Această evidenţiere, fără intenţie de reproş, a propriilor sale repetiţii nu prea i-a plăcut ; căci cusurul acesta se menţinuse camuflat şi faţă de el, întocmai ca febra. Soţii, chiar şi cei spirituali şi economi la vorbă, revarsă, în tihnita lor viaţă conjugală, atîta nehărmurit potop de cuvinte în exterior, faţă de soţie, pe cît revarsă fiecare om, lăuntric, faţă de sine însuşi ; dar faţă de nimeni pe lume nu se repetă omul mai des, ca faţă de propriul Eu, fără măcar să înregistreze repetările, necum să le mai şi numere. În schimb, le face pe amîndouă soţia care, deprinsă să audă zilnic de la soţul ei cele mai pătrunzătoare şi ininteligibile aserţiuni, nu le poate uita, ci trebuie să le reţină dacă se repetă !

Pe neaşteptate şi-a făcut din nou apariţia frizerul şi a adus cu el o scurtă negură. Le-a spus că trecuse pe la toţi băieţii păcătoşi din casa lui şi că încercase zadarnic

să ceară de la aceşti zgîrie-brînză un mic avans asupra apropiatei rate de chirie de la Sîn Martin, atîta cît îi trebuia ca să-şi cumpere azi un loz la loteria ţintaşilor. Dar toată liota din casă nu era, firește, în stare să facă asemenea efort bănesc cu şase săptămîni înainte de scadenţa plăţii, deoarece cei mai mulţi nu erau în stare să-l facă nici la termen. Saxonul venea aşadar cu o cerere la persoana distinsă a casei sale, la domnul cu ducaţii, cum l-a intitulat pe avocat. Acesta n-a putut să-l înspăimînte printr-un nou „nu" pe răbdătorul om, care nu se mîniase nici de cei şase „nu" anteriori ; aşa că el şi nevasta lui au adunat tot mărunţişul rămas de pe urma ducatului şi l-au lăsat pe bucurosul proprietar să plece cu o jumătate reală din chirie, cu trei guldeni. Ei înşişi n-au rămas decît cu... teama că nu vor avea ce aprinde seara : nu mai aveau nici măcar doi sfanţi pentru o jumătate de oca de lumînări şi nici măcar lumină *in natura.*

Primul lucru pe care l-a deschis Siebenkäs în locul gurii a fost uşa şi dulapul cu veselă de cositor din bucătărie : din acesta a scos, uşurel şi grav, un castron în formă de clopot şi un set de trei talere de cositor şi le-a pus pe scaun. Lenette n-a mai putut privi în tăcere ; şi-a împreunat palmele cu zgomot şi a spus pudic de încetişor : „Vai, milostive Doamne, doar n-o să vindem vesela de cositor ?" — „Vreau doar s-o prefac în arginţi, a răspuns Siebenkäs, putem obţine şi noi din castronul-clopot nişte taleri-clopot, aşa cum procedau odinioară principii cu clopotele din turn. Doar n-o să te ruşinezi, veselă mizerabilă, să prefaci în monede asemenea sicrie animalice, de vreme ce ducele Christian din Braunschweig a prefăcut în 1662 în bani, adică în taleri, în adevăratul sens al cuvîntului, un sicriu princiar de argint !"

„Prostii !" a ripostat ea.

Puţini cititori vor adăuga : ce altceva ? — De aceea, faţă de aceşti puţini ar fi trebuit să-l scuz de mult pe avocat pentru stilul său oral, care îi era de neînţeles Lenettei.

„Prostii !" ripostase Lenette. Firmian a rugat-o doar să aducă vesela în odaie, unde voia să stea de vorbă rezonabil cu ea. Dar ar fi putut să-şi expună motivele la fel de bine şi în faţa unei piei de om umplute cu paie. Ea i-a reproşat mai cu seamă că, prin miza depusă la

Casa ţintaşilor, îşi golise propria casă. Prin aceasta i-a sugerat, chiar ea însăşi, cea mai bună replică. „Un înger, a spus el, m-a sfătuit să mizez ; de Sfîntul Andrei pot să recîştig şi să transform în cositor ceea ce prefac azi în arginţi. — De hatîrul tău am să păstrez nu numai castronul şi talerele, ci şi restul obiectelor de cositor pe care le voi cîştiga ca membru-ţintaş, şi le voi depune în dulapul cu lucruri de cositor. Îţi mărturisesc că la început am vrut să negociez cîştigurile."

Ce era de făcut ? — În amurg, vesela expulzată a fost scufundată în coşul bătrînei Sabel, care dobîndise în tot tîrguşorul faima că, în afară de negoţul personal, mai practica şi negustoria în comision, dar cu atîta discreţie de parcă ar fi făcut comerţ cu lucruri de furat. „Nimeni, zicea ea, n-ar putea scoate de la mine, ale cui sînt lucrurile de fiecare dată, iar răposatul casier, ale cărui bunuri şi boarfe le-am vîndut umblînd din casă în casă, ca un coropcar, spunea adesea că îmi caut oameni de-o teapă cu mine."

Dar, bieţi oameni căsătoriţi, ce vă ajută acest Sabat sau Coborîre a lui Christos în infern, în această anticameră a iadului vostru ?[1] Azi flăcările se abat în altă direcţie şi o briză răcoroasă vă desfată ; dar mîine, poimîine, se vor înălţa iar lîngă inimile noastre vechiul fum şi vechea pălălaie ! — Cu toate acestea nu vreau să aplic nici o interdicţie comercială tîrgului vostru cu obiecte de cositor ; căci, chiar de am şti cu certitudine că mîine va reveni aceeaşi foame, nu procedăm cîtuşi de puţin rău, dacă o înlăturăm pe cea de azi. —

A doua zi, Siebenkäs a insistat să aibă cît mai multă linişte în jurul lui, numai pentru că ţinuse un discurs atît de lung în acest scop. Buna Lenette, care era o adevărată maşină de spălat şi moară de măturat, şi pentru care lista lucrurilor de spălat şi a mîncărurilor de gătit îmbrăca aspectul unui formular de spovedanie, ar fi lăsat orice din mînă — aproape şi mîna lui — în afară de cîrpa de lustruit şi de mătură. Îşi spunea că nu e decît o în-

[1] Conform religiei iudaice, de Sabat încetează chinurile osînditilor, conform celei catolice, în ziua cînd se prăznuieşte Coborîrea lui Christos în infern.

căpățînare de-a lui — cînd în fond era a ei —, faptul că tocmai în orele de dimineață, care-i aduceau lui de două ori aur, pe cel din epoca de aur și pe cel metalic, sunător, ținea neapărat să calce foalele pentru contrabașii de la pedalele orgii și să cînte din orgă și să vuiască pe la spatele autorului. După-amiază, dacă voia, n-avea decît să tragă un registru de treizeci și doi de bași ; dar nu putea fi abătută din mersul ei. Femeia este cel mai irațional aliaj, turnat din încăpățînare și devotament, care mi-a fost dat să-l văd ; pentru soțul ei este gata să lase să i se taie capul, dar nu părul. Mai departe, poate să se priveze de multe cînd e vorba de folosul altuia, dar de nimic cînd e vorba de interesul propriu ; pentru un bolnav poate să rupă trei nopți din somnul ei, dar pentru ea însăși, ca să doarmă mai bine, nu și-ar îngădui nici un minut de ațipeală în afara patului. Cu toate că nu au stomac, răposații și fluturii nu pot mînca mai puțin decît o femeie care vrea să meargă la bal sau la cununie în fața altarului, ori care gătește bucate pentru musafiri ; dar, dacă nu-i interzice nimeni altcineva decît doctorul sau propriul trup un blid de linte ca al lui Esau, îl mănîncă într-o clipă. Bărbatul, însă, cu jertfele lui, face totul tocmai pe dos.

Mînată de forțe contradictorii, de mustrările lui și de înclinațiile ei, Lenette căuta să meargă pe linia diagonalei feminine și s-a gîndit la o soluție de mijloc : să întrerupă măturatul și frecatul cîtă vreme el sta la birou și scria. Dar de-ndată ce trecea vreme de două minute la pian sau la fereastră, ori în pragul ușii, punea degrabă în funcție lavoarul cu lighean sau mașinile de lustruit din cameră. Siebenkäs a observat curînd alternarea și schimbatul posturilor dintre mătura lui și a ei, iar așteptarea și pîndirea mersului său prin cameră i-au sleit îngrozitor puterile și ideile. La început a dovedit destul de multă răbdare, atît cît are un om însurat, adică foarte puțină ; dar, întrucît cugetase în tăcere, că el și publicul sufereau împreună din pricina dereticatului camerei și că o întreagă posteritate depindea de o mătură, care putea lucra atît de comod după-amiaza, cînd el doar își cerceta dosarele, buboiul mîniei a spart, avocatul a devenit furios, adică și mai furios, a sărit la ea și i-a spus : „La dracu' încă o dată ! Te supraveghez de mult : pîndești clipa cînd umblu

prin cameră. Mai bine omoară-mă cu binişorul şi cît mai curînd — foamea şi supărarea îmi vor veni oricum de hac înainte de Paşti. — Zău, nu mai înţeleg nimic ; vede bine cum cartea mea devine dulapul nostru cu mîncăruri, din care ne pică îndestulare cu de-ale gurii — şi totuşi îmi imobilizează mîna toată dimineaţa, de nu pot termina nimic. Clocesc de-atîta vreme în cuib şi încă n-am scos nimic din găoace decît coala E, în care descriu înălţarea la cer a dreptăţii — Lenette, ah, Lenette !"

„Dar, oricum o-ntorc, tot nu e bine, i-a răspuns ea. Aşa că lasă-mă să mătur ca lumea, cum fac femeile celelalte !" L-a mai întrebat cu nevinovăţie, de ce oare băiatul legătorului de cărţi — acestea sînt cuvintele mele, nu ale ei —, care scîrţîia toată ziua la vioara sa de copil şi care executa la ea şi crea „sărbători alexandreice" [1], nu-l deranja cu progresele sale stridente şi disharmonice, şi de ce a putut suporta mai bine deunăzi măturatul coşului decît măturatul prin cameră. Cum nu-i era cu putinţă, în asemenea grabă, să explice în puţine cuvinte marea deosebire, a preferat să se înfurie din nou şi a spus : „Eu să-ţi ţin ţie aici, pe gratis, discursuri lungi, iar dincolo îmi scapă din mînă un sfert de taler după altul — zău ! Crucea ! La dracu' ! Dreptul civil, pandectele romane nu lasă nici măcar pe căldărar-arămar să se mute pe o uliţă unde lucrează un profesor — iar nevasta mea vrea să fie mai tare decît un vechi jurist ? Da, vrea să fie chiar ea căldărarul arămar ? — Lenette, uite, am să-l consult într-adevăr pe inspectorul şcolar în privinţa asta !" — Ceea ce a fost de mare ajutor.

Între timp, contravaloarea talerului cu Sfînta Treime a sosit încă înaintea inspectorului şcolar — o atenţie pe care nimeni n-ar fi căutat-o la un om atît de erudit. Faptul că Lenette a fost toată după-amiaza un adevărat înger îi va bucura desigur pe toţi cititorii, de parcă ei înşişi i-ar fi soţi ; lucrul ei de mînă se auzea la fel de puţin ca şi împletitul cu degetele sau cusutul ; — unele

[1] Sărbătoarea alexandreică : aluzie la ilustrarea muzicală de către G. Fr. Händel a scrierii lui John Dryden, *Alexanderfest oder Gewalt der Musik (Sărbătorirea lui Alexandru sau Forţa muzicii)*.

treburi nenecesare chiar le-a amînat pe mai tîrziu ; — pe o surată guralivă, care avea o divină găteală de cap, dar în mînă, spre a fi reparată, a însoţit-o pe scară pînă jos, nu atît din politeţe, cît din delicata intenţie de-a mai discuta jos de cîteva ori cele mai importante puncte de cusut pe care le stabilise cu ea, fără ca avocatul de sus să audă discuţia.

Acest fapt l-a mişcat pe bătrînul pînditor de zgomote şi l-a atins la punctul slab şi sensibil, adică i-a mers la inimă. A căutat îndelung în sinea lui o mulţumire corespunzătoare, pînă cînd a găsit una cu totul nouă. „Ascultă, copilă, i-a spus el şi a luat-o de mînă nespus de prietenos, nu m-aş dovedi oare un om înţelegător, dacă aş glumi şi aş scrie seara, vreau să spun : dacă bărbatul ar crea atunci cînd nevasta n-ar spăla ? Priveşte anticipat la o asemenea viaţă plină de nectar şi ambrozie : am sta amîndoi la masă lîngă lumînare, faţă în faţă — tu ai face împunsături cu acul în cusătură, eu aş face împunsăturile mele satirice — toţi meseriaşii din casă n-ar mai ciocăni, ci ar fi la o bere — aducătoarele de bonete pentru reparat, oricum, nu s-ar mai arăta şi n-ar mai fi auzite atît de tîrziu. Fără să mai vorbesc de faptul că serile vor deveni, firesc, tot mai lungi şi, prin urmare, şi scrisul şi glumele mele din cursul lor. Ce gîndeşti sau, dacă preferi, ce spui despre o asemenea viaţă şi activitate nouă ? Căci mai pune la socoteală, în special, şi faptul că sîntem din nou în bani şi că talerul cu Sfînta Treime bătut de un conte rus, parcă de găsit, ne-ar transforma şi pe noi toţi realmente : pe Stiefel şi pe mine în Tată şi Fiu, iar pe tine în Sfîntul Duh care de la noi purcede !“

„Oo, foarte şarmant, a ripostat ea ; în felul ăsta aş putea şi eu să-mi fac dimineaţa toate treburile ca lumea, cum i se cade unei gospodine rezonabile.“ — „Desigur, a adăugat el, căci dimineaţa aş scrie liniştit operele mele cu ghimpi şi aş aştepta seara, cînd aş continua de-acolo de unde m-am oprit dimineaţa.“

Seara cu nectar şi ambrozie a venit cu adevărat şi îşi căuta una egală printre cele anterioare. O pereche de tineri însuraţi faţă în faţă la o *singură* masă, lîngă o *singură* feştilă, lucrînd paşnic şi în tăcere, pot spune că au avut noroc : el era plin de idei şi de sărutări, ea numai

zîmbet toată ; iar hîrjîitul tigăii ei nu-i supăra auzul mai mult decît împunsul cu acul de cusut. „Dacă niște oameni cîștigă, la *o singură* lumînare, o plată dublă pentru munca lor, a vorbit el, cît se poate de satisfăcut de gospodăreasca reformă bisericească, atunci nu mai au nevoie, din cîte îmi dau seama, să se restrîngă la o mizerabilă lumînare trasă, subțire ca o rîmă, la care nu se vede altceva decît simpla lumină. Mîine vom folosi, fără multă vorbă, o lumînare turnată."

Deoarece consider că un oarecare merit al acestei istorisiri stă în aceea că desprind din ea doar întîmplările de importanță generală, nu mă voi opri prea îndelung asupra faptului că, în seara următoare, lumînarea turnată și-a făcut apariția și a iscat o ceartă fără vlagă, deoarece avocatul a dat din nou la iveală, în legătură cu această lumînare, noua sa teorie referitoare la aprinsul lumînărilor. Avea, vezi bine, credința oarecum ciudată, cum că orice lumînare trebuie aprinsă, în mod rațional, doar la capătul gros — gros de tot — și nu la cel subțire de sus și că de aceea iese la ambele capete fitilul lumînărilor ; — „o lege a arderii, a adăugat el, pentru care, cel puțin față de femeile raționale, nu trebuie să mai citez decît faptul evident, că o lumînare, care arde de sus în jos, se îngroașă tot mai mult spre partea de jos — precum epicurienii din pricina obezității și a dropicii — ; dacă am aprins-o la capătul subțire de sus, vedem formîndu-se jos, prin revărsarea prisosului, un bloc de seu inutilizabil, un țăruș sau cotor înfipt în sfeșnic ; dimpotrivă însă, cît de frumos și simetric se depune grăsimea fluidă a jumătății mai groase în jurul celei subțiri, îngrășînd-o parcă și conferindu-i o dimensiune uniformă, dacă aprindem mai întîi capătul gros !"

Lenette a opus argumentelor sale ceva tare, piatra lui Shaftesbury [1] pentru încercarea adevărului, ridicolul. „Într-adevăr, i-a obiectat ea, oricine ar veni seara înăuntru și ar vedea că am pus lumînarea de-a-ndoaselea în sfeșnic ar rîde și ar da toată vina pe nevastă." — Astfel, în această

[1] Aluzie la filozoful englez Anthony Ashley Cooper Shaftesbury (1671—1713), care i-a influențat pe Goethe, Schiller etc.

dispută a lumînărilor, o formulă de concordie[1] a stabilit egalitatea de drepturi, şi anume ca el să-şi aprindă lumînările la capătul de jos, iar ea la cel de sus. Acum, însă, la lumînarea care le aparţinea simultan ambilor, avocatul a acceptat formula interimară a luminatului greşit.

Numai că diavolul, care se şi închina şi îşi făcea cruce în faţa unei asemenea ocazii, a ştiut să rînduiască treburile astfel, încît să-i cadă avocatului în mînă, drept lectură, încă în aceeaşi zi, mişcătoarea anecdotă, cum lui Plinius cel tînăr[2] îi ţinea soţia lampa, ca să vadă să scrie. Acum, în plină şi bucuroasă redactare a *Selecţiei din hîrtiile diavolului,* avocatului i-a venit ideea, că ar fi minunat şi l-ar scuti de întreruperi, dacă Lenette ar mucăi lumînarea, de fiecare dată, în locul lui. — „Ei, cu foarte mare plăcere", i-a răspuns ea. Primele cincisprezece sau douăzeci de minute totul a mers şi a părut să fie în cea mai perfectă ordine.

Mai apoi, Siebenkäs a ridicat o dată bărbia lateral spre lumînare, ca un deget arătător, pentru a aminti de mucărit. — Apoi, altă dată, a atins pe tăcute mucarniţa cu vîrful penei, în acelaşi scop ; mai tîrziu a împins puţin sfeşnicul şi a spus blînd : „Lumînarea !" În cele din urmă treaba a început să devină serioasă, în timp ce începea să pîndească, pe hîrtia de scris, pălirea luminii ; în felul acesta s-a trezit împiedicat în mersul său, precum Hercule de cleştii racilor în lupta cu hidra, tocmai de aceeaşi foarfecă de lumînări, de la care spera, acum cînd se afla în mîna Lenettei, atîta lumină pentru lucrarea sa. Mizerabila şi firava pereche de gînduri — mucarniţa şi mucul lumînării — juca acum arogant, mînă în mînă, peste toate literele satirei sale celei mai tăioase şi se înfăţişa aievea privirii sale. — „Lenette, a spus el iar, în curînd, ia amputează nerodul ăla de muc negru, spre binele nostru al amîndurora !" — „Am uitat s-o fac ?" a întrebat ea şi a mucărit în grabă lumînarea.

Cititorii cu spirit istoric, aşa cum mi-i doresc, pre-

[1] Aluzie la titlul ultimei scrieri simbolice a Bisericii luterane, prin care se punea capăt disputelor religioase din sînul protestantismului (1577).

[2] Prozator roman (sec. I), autorul unei corespondenţe, care surprinde cele mai importante evenimente ale vremii sale.

văd de pe acum cu uşurinţă, că situaţia trebuie să se înrăutăţească şi să se scrîntească tot mai mult. Într-adevăr, acum se oprea de fapt adesea şi, schiţînd în aer litere cît un cot de mari, aştepta mîna binefăcătoare, care să-l elibereze de ghimpele negru al trandafirului luminii, pînă cînd izbucnea : „Mucăreşte !" — Pentru variaţie, recurgea la diferite verbe şi spunea cînd „luminează !", cînd „reteaz-o !", cînd „ciupeşte-o !" — Sau căuta alternanţe graţioase printre alte părţi de cuvînt şi spunea : „Mucarniţa, modisto ! — s-a ivit iar o pată lungă în soare", sau „O drăguţă lumină nocturnă pentru gînduri nocturne, într-o drăguţă noapte de Correggio [1] — între timp ia mucăreşte !"

În sfîrşit, cu puţin înainte de masă, cînd bocşa de mangal îşi sporise flăcările cu adevărat la maximum, a tras o jumătate de fluviu de aer în piept şi, lăsîndu-l să se scurgă în afară picătură cu picătură, i-a vorbit cu blîndeţe cruntă : „Din cîte văd, nu mucăreşti şi nu retezi nimic, chiar de-ar creşte pînă-n tavan parul cel negru al fitilului ars. Bine, fie ! Prefer să fac pe mucarnicul şi hornarul de comedie pînă la pusul mesei, dar în timpul cinei vreau să-ţi spun, ca un om rezonabil, tot ce este de spus." „Fă-o, numai !" a răspuns ea bucuroasă.

„Îmi făcusem, firește, multe speranţe în privinţa lucrului meu de noapte, a început el, după ce Lenette pusese, fiecăruia, dinainte cîte două ouă, fiindcă presupusesem că vei asigura mereu la timpul potrivit atît de uşorul mucărit, de vreme ce o nobilă romană a devenit pentru nobilul ei soţ Plinius junior — ca să vorbesc ca negustorii — chiar un sfeşnic şi a ţinut feştila lămpii. Dar aşa, treaba n-are nici o noimă, pentru că eu nu pot scrie cu piciorul sub masă, ca un fericit ciung, şi nici în întuneric, ca un clarvăzător. Precum un soare, lumînarea avea adesea cîte o eclipsă de doispce ţoli, şi doream zadarnic, inimioara mea, să fie o eclipsă invizibilă, cum sînt adesea pe cer. Afurisita de zgură a lumînărilor născocește tocmai acele noţiuni şi gînduri nocturne întunecoase, pe care le produce un autor. O, Doamne, măcar de-ai fi mucărit tu ca lumea !"

[1] Aluzie la tabloul „Închinarea magilor" de pictorul italian Antonio Allegri da Correggio (aprox. 1489—1534).

„Glumești, desigur, i-a ripostat ea ; împunsăturile mele de ac sînt mult mai fine decît liniile tale, și eu vedeam, doar, destul de bine."

„Atunci am să-ți explic psihologic și din perspectiva teoriei sufletului, a continuat el, că pentru un scriitor și gînditor, nici nu contează dacă poate vedea mai mult sau mai puțin ; dar mucarnița și mucul lumînării, care îi tot umblă prin cap, i se încurcă printre picioarele spiritului, ca îmblăciul printre cele ale calului, și împiedică mersul. Încă din clipa cînd abia ai mucărit ca lumea și cînd eu trăiesc în lumină, pîndesc momentul tăiatului din nou al mucului. Această pîndă, firește, deoarece este invizibilă și neauzită, nu poate consta din nimic altceva decît dintr-un gînd ; — dar fiecare gînd te face să nu poți avea un altul în locul lui — și astfel se duc naibii toate gîndurile mai bune ale unui scriitor. — Și, încă, nu vorbesc decît de răul cel mai mărunt — căci n-aveam decît să mă gîndesc la mucăritul lumînării tot atît de puțin ca și la acela al nasului meu ; — dar cînd totuși mucăritul, așteptat cu atîta dor, nu vrea să se înfiripeze — cînd aluniță neagră a spicului copt al luminii crește tot mai lungă — cînd întunecarea sporește vizibil — cînd o adevărată făclie de mort luminează un mort-pe-jumătate care scrie — cînd acesta nu-și poate scoate din minte mîna conjugală care ar putea să-l elibereze de toate aceste lanțuri-opritori cu o singură tăietură de foarfece : — atunci, draga mea Lenette, e nevoie de mult efort, dacă un scriitor nu vrea să scrie ca un măgar sau să tropăie din picioare ca o cămilă ; cel puțin eu am simțit asta pe propria-mi piele."

Lenette l-a asigurat în continuare că, dacă într-adevăr vorbește serios, mîine vrea să facă totul cum trebuie.

Într-adevăr, istoria trebuie să-i recunoască meritul că, în ziua următoare, s-a ținut de cuvînt și că nu numai a mucărit mai des decît în ajun, dar a făcut-o fără contenire, mai ales că el i-a mulțumit de cîteva ori prin aprobări din cap. „Totuși, a spus el în cele din urmă, dar nespus de prietenos, nu tăia mucul prea des. Dacă te gîndești la subsubsubdiviziuni prea fine ale fitilului, atunci ajungem în situația de la început, căci un fitil retezat scurt arde la fel de întunecos ca unul crescut în voie — idee pe care

ai putea-o aplica în mod figurat cîntecelor lumești și bisericești, dacă ai fi în stare ; — numai cîtăva vreme *după* și cîtăva *înainte* de mucărit intervine, oarecum ca *entre chien et loup*[1], acel frumos timp de mijloc al sufletului, cînd acesta vede minunat ; firește, atunci e o adevărată viață divină, un îndoit și bine potrivit negru pe alb în lumină și în carte !"

Eu și alții nu ne bucurăm în mod deosebit de această nouă întorsătură a lucrurilor ; prin ea, avocatul sărmanilor își asumă, evident, proaspăta sarcină de a calcula și observa mereu în timpul scrisului, chiar și numai superficial, distanța medie sau starea intermediară dintre fitilul scurt și cel lung ; cît timp îi mai rămîne, atunci, pentru lucru ?

După cîteva minute, cînd ea a tăiat mucul poate încă prea devreme, el a formulat întrebarea, deși mai mult a îndoială : „Iar sînt rufe murdare ?" Apoi cînd, de bună seamă, ea a mucărit aproape prea tîrziu, el a privit-o întrebător : „Ei, ei !" — „Îndată, îndată !" a spus ea. — În sfîrșit, cînd el parcă s-a cufundat prea adînc în împunsul prin scris, iar ea în cel al cusutului, și cînd, trezindu-se și ridicînd privirea deodată, a dat cu ochii de unul dintre cele mai lungi mucuri, ca o frigare, ale lumînării ce arsese pînă acum, și în plus înconjurat nu numai de un hoț care fură din lumină — „ah, Doamne, ce viață chinuită mai e și asta !" a strigat el, apoi a apucat furios foarfeca de mucărit și a retezat mucul... stingînd lumînarea.

Acum, în vacanța întunericului, a avut cel mai frumos răgaz, să izbucnească și să se răstească și să-i reproșeze Lenettei pe îndelete, cum îl martirizează în cadrul rînduielilor lui celor mai bune și cum, ca toate femeile, nu are măsură, tăind cu mucarnița aci prea mult, aci prea puțin. Dar cum ea a aprins lumina în tăcere, el s-a înfierbîntat și mai tare și a întrebat dacă îi pretinsese pînă acum altceva decît cele mai mari mărunțișuri și dacă ele îi fuseseră refuzate pînă acum de altcineva în afară de ea, drăgălașa lui consoartă. „Răspunde !" a insistat avocatul.

[1] Cînd se îngînă ziua cu noaptea (fr.).

Ea nu i-a răspuns, ci a pus lumînarea aprinsă pe masă şi avea lacrimi în ochi. Era prima oară în căsnicia lor. Atunci Siebenkäs a întrevăzut, ca un hipnotizat, întreaga structură a bolii sale lăuntrice şi a descris-o, s-a dezbrăcat pe loc de vechiul Adam şi l-a aruncat cu dispreţ în cel mai îndepărtat ungher. Şi a putut-o face uşor : căci inima lui era atît de deschisă pentru iubire şi dreptate încît, de-ndată ce se arătau aceste zeiţe, vocea lui mînioasă în prima parte a frazei, ajungea cît se poate de blîndă în cea de-a doua parte, ba chiar putea opri baltagul disputei la jumătatea loviturii pornite.

Acum s-a încheiat pacea casnică ; instrumentele păcii au fost o pereche de ochi umezi şi una de ochi strălucitori, iar un tratat de pace westfalic[1] a dat fiecărei părţi o lumînare şi libertate deplină întru mucărit.

Dar pacea aceasta a înveninat-o în curînd sentimentul că zeiţa domestică a sărăciei, care are o biserică invizibilă şi mii de devoţi în ţară şi majoritatea caselor drept colibe-tabernacole, şi-a manifestat din nou prezenţa fizică şi atot-puterea. Nu mai aveau bani. Dată fiind incapacitatea lui crescîndă de-a restitui, avocatul mai curînd ar fi vîndut totul, chiar şi propriul trup, ca germanul din vechime, mai înainte de a-şi vinde onoarea şi libertatea unor creditori ipotecari — vreau să spun : mai înainte de-a se fi împrumutat.

Siebenkäs s-a urcat din nou, dar absolut singur, pe dulapul cu veselă de cositor din bucătărie şi a cercetat şi a inspectat prin grilaj, ce se afla îndărătul acestuia, la de două sau de trei ori înălţimea unui om. Vai, un singur blid adăsta acolo ca un semn de întrebare îndărătul unui precursor. L-a scos afară şi i-a dat, ca tovarăşi de drum şi *réfugiés*, încă o farfurie pentru scrumbii, o *saucière* şi o salatieră ; după această reducere a oştii a răsfirat într-o linie mai lungă efectivul rămas şi a repartizat cele trei mari goluri în douăzeci de spaţii intermediare mai mici. Apoi a dus proscrişii în odaie, după care a revenit şi a chemat-o pe Lenette din bucătăria legătorului de cărţi într-a sa : „De o optime de ceas, a început el, contemplu

[1] Aluzie la pacea westfalică (1648) cu care s-a încheiat războiul de treizeci de ani.

dulapul nostru : nici nu observ că deunăzi am scos de-acolo castronul în formă de clopot şi talerele — tu observi ceva ?" — „Ah, observ asta în fiecare zi", a afirmat ea cu hotărîre.

Îngrijorat acum de o atenţie prelungită, avocatul a condus-o grabnic în cameră, în faţa activelor şi pasivelor vase selectate, şi i-a dezvăluit intenţia lui de-a transpune acest cvartet, ca un bun muzician, din tonalitatea cositorului în tonalitatea argintului. I-a propus vînzarea lor, pentru ca Lenette să accepte mai uşor amanetarea. Dar ea a acţionat toate registrele unei orgi femeieşti, tonurile grave, cele de flaut, glasul păsărelelor şi vocea omenească, iar la urmă tremoloul. Avocatul n-avea decît să spună ce voia, ea spunea ce vrea ea. Bărbatul nu încearcă să oprească sau să abată braţul de fier al necesităţii, şi face faţă, cu sînge rece, loviturii lui ; femeia se dezlănţuie măcar cîteva ore împotriva cotului metalic şi surd, înainte de a-l apuca bine. Siebenkäs i-a pus zadarnic întrebarea flegmatică, dacă ştie cumva alt mijloc. La o asemenea întrebare, în creierul feminin plutesc de-a valma, în locul unui răspuns întreg, o mie de jumătăţi de răspunsuri care urmează să facă unul întreg, la fel cum în calculul diferenţial o infinitate de linii drepte alcătuiesc una curbă ; — asemenea gînduri nematurizate, gîndite pe jumătate, fugare şi care se protejează reciproc erau : ar fi trebuit să nu-şi schimbe numele şi acum ar fi avut moştenirea — ar putea să se împrumute — clienţii lui stau afară la căldură, iar el nu le cere banii ce i se cuvin — de fapt ar trebui să facă mai puţine daruri — de la pruncucigaşă nici măcar nu-şi cere onorariul pentru apărare — n-ar fi trebuit să plătească anticipat jumătate din chiria casei, căci ar fi putut trăi cîteva zile din ea. — Femeile nu iartă nici o altă contrazicere în afară de... cea activă. — Din păcate, Siebenkäs voia să folosească scripetele chirurgic al filozofiei pentru a pune la loc cele două mădulare mai importante ale Lenettei, capul şi inima, aşa că a început, în acelaşi scop, astfel : „Dragă nevastă, în biserica principală cînţi împreună cu toţi împotriva bunurilor lumeşti, şi cu toate acestea îţi stau la inimă ca nişte atîrnători de pus pe piept. — Uite, eu nu mă duc la nici o biserică, dar am un

amvon în propriu-mi piept și trec într-o singură clipă luminoasă peste toate fleacurile astea de cositor. — Fii sinceră și spune dacă inima ta nemuritoare a resimțit pînă acum trista pierdere a castronului-clopot și dacă acesta a fost pericardul tău ? — Stăpînește-te și te uită la cizmarul nostru, nu întinge el cu pîinea la fel de bucuros în sosiera lui de tinichea, în care se lăfăie totodată și friptura ?"

Răspunsul întreg al Lenettei a fost o rugăminte indescriptibil de blîndă : „Nu face asta, Firmian, numai nu vinde cositorul !"

„Bine, fie ! i-a ripostat el cu o bucurie dulce-amară și satirică la adresa prinderii în laț a gîtului irizat al porumbiței, pe care o momise îndelung înainte cu scorușe. Să nu fie vîndută nici o jumătate de uncie, ci totul să fie doar... amanetat. Din fericire mi-ai dat ideea asta ; căci de ziua Sfîntului Andrei, fie că nimeresc coada sau globul imperial, fie că devin rege, pot să răscumpăr totul cu plăcere, vreau să zic cu cîștigul pești, în special salatiera și sosirea. Te las să ai tot tu dreptate pînă la urmă : oare n-o avem în casă pe bătrîna Sabel, care duce totul încolo și-ncoace, banii și marfa ?"

Acum Lenette s-a învoit. Concursul de tir de la Sfîntul Andrei era împușcătura ei de alarmă și pălăria dorințelor lui Fortunatus [1], aripile de lemn ale pasării țintă erau prinse cu cataramе de speranța ei, ca un aparat de zburat făcut din ceară, iar praful de pușcă și plumbul erau, ca la principi, semințele pentru răsadnița viitoarelor flori ale bucuriei. Sărmana de tine, în anumite sensuri ! Dar tocmai sărmanii nădăjduiesc incredibil mai mult decît bogații ! —

După cîteva zile senine, liniștite, „Cizmă-de-blană" le-a făcut din nou o vizită seara. Printre necazurile fructului oprit, date fiind primejdiile ponegririi și deoarece aproape pe fiece codru de pîine se afla o lacrimă sau un suspin, în chip de adaos ce trebuia plătit, Firmian mai că n-a avut răgazul, necum pofta de-a se gîndi la gelozia

[1] Eroul unei cărți populare germane (cu același titlu) avea o pălărie care-i împlinea dorințele, în special aceea de a-i procura bani.

sa. — La Lenette, însă, lucrurile trebuie să stea tocmai invers, şi dacă ea nutreşte şi îi poartă iubire lui Stiefel, atunci aceasta trebuie să crească, pesemne, mai mult din îngrăşămîntul bănesc al inspectorului, decît pe ogorul plin de surse de foame al avocatului. Inspectorul şcolar n-avea ochi care să înregistreze fără să vrea, îndărătul zîmbetului, mizeria ascunsă a unei gospodării ; n-a observat absolut nimic. Dar, tocmai prin asta, prietenosul trio a avut o oră senină, fără negură, în care a răsărit scăpărător, dacă nu soarele fericirii, măcar luna fericirii, speranţa şi amintirea. Totuşi Siebenkäs a avut iarăşi o ureche formată, care s-a acomodat bine cu sunetele de zurgălăi bufoni şi cu soloul de trompetă al capriciului său leibgeberian. Lenette nu se prea dumirea şi chiar „Cizmă-de-blană" îl înţelegea doar cînd vorbea, nu şi cînd scria.

Cititorul ştie că Leibgeber trimisese trei programe din Bayreuth ; cel al doctorului Frank l-a adus Stiefel, care i-a şi oferit să scrie recenzia lui pentru „Kuhschnappelische Götterboten deutscher Programme" [1]. Cu acest prilej a mai scos din buzunar şi un alt opuşor care trebuia criticat public. Cititorul va primi ambele opere cu bucurie întrucît eroul meu şi al său n-are nici o lăţcaie în casă şi, deci, va putea trăi totuşi cîteva zile de pe urma criticii lor. Scrierea a doua, care a fost dezbătută, se intitula : *Lessingii Emilia Galotti. Progymnasmatis loco latine reddita et publice acta, moderante J. H. Steffens. Cellis 1778.* [2]

Siebenkäs s-a adresat prietenos lui „Cizmă-de-blană" : „Nu-i aşa că, dacă urmează să-i recenzez cu abilitate pe domnii Frank şi Steffens, buna mea Lenette nu trebuie să geluiască şi să vuiască în spatele meu cu măturica de păr ?" — „Zău, atît ar mai trebui", a răspuns serios inspectorul. Acum i s-a prezentat o dare de seamă glumeaţă şi atenuată din dosarul procesului casnic inhibitiv (şi interdictoriu). În ciuda pieptului său dilatat numai cu oftaturi de dragoste plină de dor, Stiefel i s-a adresat după cum urmează : „Doamnă avocat al sărmanilor, asta

[1] Curierul zeilor din Kuhschnappel al programelor germane.
[2] *Emilia Galotti* de Lessing. Redată în latineşte, ca exerciţiu de stil, şi apărută la Celle, 1778, redactată de J. H. Steffens.

nu se poate defel. Căci Dumnezeu n-a creat nimic mai nobil decît un om învăţat, care scrie şi gîndeşte. De zece ori o sută de mii de oameni stau în jurul lui pe toate continentele, ca în bănci de şcoală, iar el trebuie să vorbească înaintea lor — trebuie să extirpe erori acceptate de popoarele cele mai înţelepte, trebuie să descrie limpede antichităţi dispărute de mult ca şi posesorii lor, trebuie să combată sau abia să creeze cele mai dificile sisteme — lumina lui trebuie să străbată prin coroane masive, prin tripla tiară de pîslă a papii, prin glugi şi prin cununi de lauri şi trebuie să lumineze toate creierele de sub ele — asta trebuie să facă, asta poate să facă ; dar, doamnă avocat al sărmanilor, cu cît efort ! — E greu să alcătuieşti zaţul unei cărţi, dar şi mai greu s-o scrii. Cu cîtă încordare a scris Pindar şi, înaintea lui, Homer, mă refer la *Iliada !* Şi aşa toţi ceilalţi, unul după altul, pînă în vremea noastră. — E oare de mirare dacă mari scriitori, în îngrozitorul efort al ideilor lor, abia de mai ştiau, adesea, unde se aflau, ce făceau şi ce voiau, cînd deveneau orbi şi surzi şi insensibili faţă de tot ce nu cădea sub incidenţa celor cinci simţuri lăuntrice, aşa cum orbii văd minunat în vis, dar în stare de trezie sînt, cum am spus, orbi ? — În lumina unei asemenea încordări îmi pot explica de ce Socrate şi Arhimede şedeau acolo şi nici nu ştiau ce furtună se dezlănţuise şi bîntuia în jurul lor — de ce Cardanus [1], în timp ce gîndea profund, a uitat de podagră, alţii de gută, un francez de incendiul ce pîrjolea, un alt francez de faptul că soţia sa era pe moarte."

„Vezi, s-a adresat Lenette încetişor şi bucuroasă soţului ei, cum poate un om învăţat să audă, cînd soţia lui spală şi mătură ?"

Stiefel şi-a continuat imperturbabil complexul său silogisim : „Pentru un asemenea foc, mai ales pînă ce eşti cuprins de el, este nevoie mai întîi de linişte. De aceea, la Paris, marii savanţi şi artişti locuiesc doar pe strada Saint-Victor, pentru că străzile celelalte sînt prea zgomo-

[1] Hieronimus Cardanus (1501—1576), matematician, medic şi filozof italian.

toase. Așa, de pildă, alături de profesori n-au voie să lucreze, pe aceeași uliță, fierari, tinichigii, meșteri care bat foițe de metal."

Siebenkäs a adăugat cu seriozitate : „Mai ales meșteri care bat foițe de metal. — Ar trebui ținut seama de faptul că sufletul nu poate adăposti mai mult de-o jumătate de duzină de idei [1] ; dacă zgomotul își face drum în cap, ca al șaptelea, atunci în mod firesc dispare din cap una sau alta dintre idei, pe care ai putea-o gîndi pînă la capăt și așterne pe hîrtie."

Firește că Stiefel i-a cerut doamnei să dea mîna ca gaj, că va sta liniștită, ca soarele lui Iosua [2], ori de cîte ori Firmian îi va bate pe dușmani cu pana și cu biciul. „Nu l-am rugat eu însămi de cîteva ori pînă acum pe legătorul de cărți, a ripostat ea, să nu mai bată atît de tare în cărțile sale, pentru că aude bărbatu-meu cînd își scrie cărțile lui ?"

Între timp i-a dat mîna inspectorului școlar, iar acesta s-a despărțit mulțumit de niște oameni mulțumiți și le-a lăsat în urmă-i speranța unor ore pacificate.

Dar, oameni buni, la ce vă folosește bugetul de pace față de jumătatea voastră de soldă din recele și pustiul orfelinat al pămîntului, în care îndurați lipsuri, față de întunecatele și labirinticele genuni ale rătăcirilor destinului nostru, în care însuși firul Ariadnei [3] devine laț și juvăț ? — Cîtă vreme își va duce zilele avocatul sărmanilor cu șilingul, din amanetarea cositorului și cu produsul celor două recenzii, pe care le va face în curînd ? — Numai că noi sîntem, cu toții, ca Adam cel din epopei și considerăm prima noastră noapte drept ziua-de-apoi, iar apusul soarelui drept crepusculul lumii. Îi plîngem pe toți prietenii noștri de parcă n-ar mai exista acolo un viitor mai bun,

[1] Aluzie la *Fiziologia* lui Albrecht von Haller din Berna, unde Jean Paul găsise această afirmație.

[2] Conducător al israeliților după Moise.

[3] În mitologie, fiica regelui Minos din Creta ; se spune că i-a dat atenianului Teseu, în Labirint, un ghem de ață, pe care el a desfășurat-o pînă la locul unde se afla Minotaurul, pentru a găsi drumul îndărăt după uciderea acestuia.

şi ne plîngem pe noi înşine, ca şi cum n-ar exista nici aici unul mai bun. — Căci toate pasiunile noastre sînt atei şi necredincioşi înnăscuţi.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

Acest capitol începe îndată cu lipsă de bani ; jalnicul şi veşnic însetatul butoi al Danaidelor [1], cu care bunii soţi îşi scoteau puţinele parale sau grăunţe de aur din nisipul rîului Pactolus [2], se golea picătură cu picătură în două, cel mult trei zile. Totuşi de rîndul acesta oamenii se puteau întemeia pe ceva precis, care nu era fără importanţă, pe cele două recenzii ale celor două bucăţi lăsate acolo pentru recenzat — pe patru florini puteau conta cu siguranţă, dacă nu chiar pe cinci.

În dimineaţa de după sărut, Firmian s-a aşezat din nou pe scaunul său de asesor critic şi a dat sentinţe. Ar fi putut face un poem eroic, atît de puţin şuierau precedentele vînturi alizee ale orelor dimineţii. De dimineaţă de la 8 şi pînă la 11 înainte de prînz a înfăţişat favorabil lumii programul doctorului Frank din Pavia, care era intitulat : *Sermo academicus de civis medici in re publica condicione atque officiis ex lege praecipue erutis, auct. Frank, 1785* [3]. A apreciat, a lăudat, a criticat şi a excerptat opera pînă cînd a socotit că a umplut cu asta atîta hîrtie, încît onorariul pentru hîrtie să echivaleze şilingul amanetării castronului de scrumbii, a salatierii şi sosierii şi talerului — şi anume părerea sa asupra cuvîntării însuma o coală, patru pagini şi cincisprezece rînduri.

Dimineaţa trecuse atît de frumos sub semnul judecăţii sale secrete, încît judecătorul secret voia să mai ţină una după masă, cu privire la al doilea opuscul restant. Pînă acum nu cutezase s-o facă ; după-amiaza se ocupase

[1] În mitologie, fiicele regelui Danaos din Argos, fuseseră osîndite, pentru nenumăratele lor crime, să care necontenit apă într-un butoi cu găuri, pe tărîmul infernului.

[2] Rîu aurifer din Asia Mică.

[3] *Cuvîntare academică despre poziţia medicului în stat şi despre datoriile lui ce decurg cu precădere din lege, redactată de Frank, 1785* (lat.).

doar de treburi avocăţeşti, nu recenzase, şi lucrase doar ca *defensor* (apărător), nu ca *fiscal* (acuzator). Se putea justifica foarte bine pentru asta prin faptul că după-amiaza veneau mereu fete şi slujnice cu bonete şi că... aduceau şi le mergeau nişte botişoare pline de comori ale limbii ; că, mai bogate decît arabii care nu aveau decît o mie de cuvinte pentru o idee, ele păstrau tot atîtea locuţiuni pentru un gînd şi că, în general, de-ndată ce intrau în funcţiune burdufurile (plămînilor), ele se porneau numaidecît să fluiere din douăzeci de flauturi, ca nişte orgi paradite, fără a fi acţionate în vreun fel ; căci, în orele pentru care erau potrivite aceste ceasuri-deşteptătoare feminine, le punea şi el pe cele juridice ale sale să înceapă să huruie şi se ocupa de procesele sale, în timp ce Lenette le depăna pe ale ei. Asta nu-l deranja defel ; o asigura că : „Un avocat nu poate fi conturbat defel, oricum şi-ar începe şi continua perioada — căci perioada sa e o tenie lungă, pe care eu o prolonjez sau abreviez (lungesc şi scurtez) fără prejudiciu — căci fiece verigă este, ea însăşi, o tenie, fiece interval cît de mic o nouă perioadă". —

Dar cu recenzarea nu mergeau lucrurile. Vreau să transcriu totuşi fidel, pentru cei neînvăţaţi (căci învăţaţii au citit de mult recenzia), ceea ce a izbutit să termine cu adevărat după-masă. A scris pe hîrtie titlul traducerii latineşti de către Steffens a *Emiliei Galotti* şi a continuat astfel :

„Prezenta traducere împlineşte în sfîrşit o dorinţă, pe care am nutrit-o atîta vreme. Este într-adevăr un fenomen surprinzător faptul că pînă acum au fost traduşi atît de puţini clasici germani în latineşte pentru dascăli, care au tradus pentru noi aproape toţi clasicii greci şi romani în limba germană. Germanii posedă opere care merită să fie citite de dascăli şi lingvişti ; dar aceştia nu le pot înţelege (deşi traduse), fiindcă nu sînt scrise latineşte. Ei sînt cu siguranţă primii care ar observa asemănarea — în materie de odă — dintre Ramler [1] şi Horaţiu, dacă germanul ar fi tradus. Recenzentul mărturiseşte cu plăcere că a

[1] **Karl Wilhelm Ramler (1725—1796), poet imitator ; l-a tradus şi pe Horaţiu în limba germană.**

avut totdeauna mari rezerve în privința faptului că *Messiada* lui Klopstock n-a fost transmisă decît în două ortografii, în cea veche și într-a lui — dar că nu s-a gîndit nimeni nici la o ediție în latinește pentru oamenii de școală (căci Lessing de-abia a tradus invocația în *Miscellaneele* sale), nici la una în stilul curial[1] pentru juriști, nici la una netedă și prozaică pentru artiștii bîlciurilor, nici la una în iudeo-germană pentru evreime..."

Pînă aici a ajuns, dar apoi a trebuit să înceteze, pentru că o fată în casă nu înceta vorbăria, ci repeta întruna ceea ce repetase stăpîna ei, nevasta casierului, anume cum să fie prinsă cu ace boneta de noapte ; de douăzeci de ori a scrijelit modelul și schița, insistînd pentru urgență. Lenette i-a răspuns și i-a întors toate tautologiile cu altele asemenea. Abia a apucat fata în casă să închidă ușa, că recenzentul a sărit cu vorba : „N-am scris nici *un singur* cuvînt, cîtă vreme a hodorogit moara aia de vînt. Lenette, este oare un lucru absolut imposibil, ca o femeie să spună «e ora patru» în loc de «a bătut ceasul patru sferturi la patru ?» — Nu poate nici una să spună : «mîine va fi gata zdreanța pentru cap», și cu asta basta ? Nu poate spune nici una, «cer pentru asta un sfert de taler», și gata ? Nici una : «treci mîine iar pe-aici», și cu asta gata ? Nu poți să faci asta ?" — Lenette i-a răspuns rece : „Tu gîndești, firește, că toată lumea gîndește ca tine !"

Lenette avea de fapt două cusururi femeiești, din pricina cărora au zburat spre cer milioane de draci bărbătești sau rachete, adică sudălmi ; — unul, că îi încredința ucenicei, care făcea cursele în cameră, fiece misiune în dublu exemplar, ca pe un memoriu, și că după aceea ieșea cu ea afară și îi mai repeta aceeași chestiune încă de trei-patru ori ; — celălalt că, oricum ar fi strigat Siebenkäs, ea răspundea totdeauna prima dată : „Ce !" sau „Ce spui ?".

Avocatul și-a terminat recenzia abia în dimineața următoare. Ar fi vrut, firește, să-și rostească public puținele idei despre traducerea *Emiliei*, de atîtea ori, pînă cînd banii pentru idei ar fi ajuns pentru încăputarea cizmelor

[1] Stil de cancelarie, complicat și bombastic.

sale — Fecht pretindea a coală şi jumătate pentru o pereche de cizme —, dar n-avea timp pentru asta ; trebuia să calculeze manuscrisul încă azi cu aprecierea din ochi a zeţarului şi să-şi ridice onorariul.

Recenziile au fost expediate redactorului : nota de plată critică se ridica la trei florini, patru groşeni şi cinci pfenigi — întrucît pentru o coală, pagina fiind de treizeci de rînduri, reveneau doi florini. Ciudat ! omul rîde cînd găseşte puse în corelaţie lucruri spirituale şi lucruri fizice, raţiune şi onorariu, durere şi despăgubire ; dar nu este oare întreaga noastră viaţă o ecuaţie (sau calcul social) între suflet şi trup şi nu este orice acţiune asupra noastră fizică şi orice reacţiune dinlăuntrul nostru spirituală ?

Fata care făcea cursele n-a adus îndărăt nimic altceva decît salutări, în locul foilor de argint în care ar fi trebuit să se cristalizeze cerneala lui. „Cizmă-de-blană" nici nu se gîndise la asta. Distracţia studiatului îl făcea pe inspectorul şcolar să rămînă rece faţă de propria bogăţie şi să fie orb faţă de sărăcia altora ; observa el, fireşte, un hiat, dar acesta nu trebuia să fie într-un ciorap, o gheată etc. proprie sau străină, ci într-un manuscris. Un foc lăuntric îl făcea orb pe acest fericit faţă de lemnul putred, fosforescent din jur ; şi fericit este orice actor din drama morală a pămîntului, căruia iluzia lăuntrică superioară i-o înlocuieşte sau i-o maschează pe cea extremă şi în faţa căruia — în beţia propriului său rol spiritual — peisajele cîrpăcite de pe zidurile teatrului înfloresc şi ropotesc sub efectul maşinii cu boabe de mazăre pentru imitat ploaia şi pe care descompunerea prin alunecare a decorurilor nu-l trezeşte.

Dar, pe cei doi îndrăgostiţi ai noştri frumoasa orbire a inspectorului i-a neliniştit ; mica lor constelaţie, care trebuia să le lumineze viaţa, s-a prăbuşit pe pămînt descompusă în stele căzătoare.

Avocatul sărmanilor a luat din nou mutra transformatului în arginţi şi a colindat prin toate ungherele cu ochelarii pe nas, cu mers de racoleur de marinari, căutînd mobile pe care să le racoleze pentru valorificare. Aşa cum un bun principe sau chiar şi un bun ministru

englez se ridică noaptea în capul oaselor şi îşi sprijină capul în cot şi gîndeşte înlăuntrul lui, la ce articole sau trunchiuri pline de sevă de mesteacăn să dea cep pentru un nou bir sau, cu o altă metaforă, cum să extragă turba impozitelor, în aşa fel încît să se formeze alta la loc, tot aşa a făcut şi Siebenkäs. Cu scrisoarea de răscumpărare în mînă, a cercetat fiecare pavilion de navă, care i se prezenta — a ridicat fiecare lighean de bărbierit în sus şi l-a pus la loc — a scuturat spătarul paralitic al unui fotoliu vechi şi l-a trosnit, l-a încercat şi mai mult, aşezîndu-se pe el şi sculîndu-se din nou. — — Mă întrerup în perioada mea, menţionînd în treacăt, că Lenette înţelegea prea bine această recrutare şi măsurătoare a copiilor ţării şi că protesta necontenit împotriva acestui joc al gajurilor prin tînguieli ca ale lui Iov. — Avocatul a luat din cui, apoi, o oglindă veche galbenă cu ornamente în formă de frunză, care atîrna în odaie, în faţa scheletului verde al patului, i-a cercetat căptuşeala de lemn de pe dos, a mişcat faţa lucioasă puţin într-o parte şi-n alta şi a atîrnat-o la loc — apoi nişte pirostrii vechi şi o oală de noapte, şi anume ca pe trei gemeni ; pe aceasta din urmă n-a atins-o defel cu mîna, ci doar a împins-o cu piciorul mai înăuntru sub streaşina patului ; — unei untiere de porţelan în formă de vacă (după glumele plastice din vremea aceea) i-a ridicat în treacăt spinarea şi doar a privit înăuntru, dar a pus-o apoi, goală şi plină de praf, pe prichici, drept podoabă ; — mai îndelung a cîntărit, cu amîndouă mîinile, o piuliţă pentru pisat mirodenii şi a pus-o îndărăt în dulapul din perete ; — părea tot mai vioi şi mai primejdios ; — a tras afară cu amîndouă mîinile un sertar al unui scrin de haine, a dat deoparte cîrpele de vase şi un buchet de flori italian şi a vrut să răsfoiască o rochie de doliu din stambă de bumbac cu lînă... Dar în clipa asta a sărit ca arsă Lenette, l-a apucat de mîna care răsfoia şi i-a spus : „Nici gînd ! De-o vrea Dumnezeu, n-am să ajung atît de departe !"

Avocatul a împins calm sertarul la loc, a deschis din nou dulapul din perete, a scos încet piuliţa de mirodenii afară pe masă şi a spus : „Despre mine, fie ! Aşadar n-are

decît s-o ia din loc piuliţa !“ — Prin faptul că a apucat cu toată mîna, în chip de surdină, acest clopot infamant şi turcesc, a putut scoate foarte bine, fără clinchet şi dangăt, pisălogul şi limba de clopot din adîncitură. Ştia el de mult, că Lenette mai curînd şi-ar fi amanetat îmbrăcămintea sufletului, decît supraîmbrăcămintea de bumbac şi lînă a acesteia ; dar, asemenea curţii romane, voia cu bună intenţie să ceară întreaga mînă, pentru a obţine mai uşor degetul, adică piuliţa ; — mai spera de asemenea ca, prin simpla repetare a afirmaţiei sale, să înlocuiască motivele acesteia şi ca, prin frecventa prezentare a gogoriţei şi sperietorii, s-o deprindă pe Lenette treptat cu aceasta din urmă, vreau să spun cu amanetarea stambei melanj. De aceea a început astfel : „Fireşte că nu prea avem de pisat tot timpul — dar, ia spune-mi, pentru ce se păstrează o rochie ca asta ! — Nu poţi pune pe tine de mai multe ori stamba asta, decît doar o dată, cînd persoana mea se va retrage prin deces. — Lenette, asta mă roade la inimă — prefă rochia în bani, desfiinţeaz-o — şi mai adaug şi eu, din dulapul meu cu haine, două perechi de catarame de doliu, cu care nu mai sper să încătărămez nimic !“ —

Lenette a făcut scandal fără să se reţină şi a dojenit cu pricepere toţi capii de familie uşurateci şi dezordonaţi, tocmai pentru că ştia că-i e dat să vadă, cum el va duce la abator şi sub cuţitul măcelarului toate mobilele pe care le apreciase şi pipăise azi cu ochiul obişnuitului abatorului şi, de bună seamă, chiar şi — sfinte Isuse ! — rochia de stambă melanj. — „Mai curînd rabd de foame, a icnit ea, decît să vînd piuliţa pe un preţ de batjocură. Mîine seară doar vine domnul inspector şi îţi aduce banii pe scris“ (pentru cele două recenzii).

„Aşa ceva să tot auzi“, a spus el şi a dus pisălogul însingurat, ţinîndu-l orizontal pe palmele întinse, pînă în dormitor, pe perna de dormit a Lenettei ; apoi a cărat separat piuliţa şi a pus-o pe-a sa.

„Dacă i-ar auzi oamenii clinchetul, a zis el, şi-ar închipui (de vreme ce nu pisăm nimic în ea) că vrem s-o prefacem în arginţi, şi asta nu mi-ar plăcea.“

Casa de bani centrală a ambilor, care își făcea veacul în punga lui verde-galbenă de bumbac și în spațioasa ei geantă, să tot fi conținut trei sfanți de bani buni. Pentru seara urmau să cumpere, din banii lichizi, o pîine de un sfanț, iar restul semințelor metalice urma să fie cheltuit mîine, ca semănătură pentru micul dejun și prînz. — Ucenica a dat fuga după pîine, dar s-a întors îndărăt cu sfanțul și cu jalnica veste că, la o oră atît de tîrzie, nu se mai găsește la nici o brutărie decît pîine de doi sfanți ; — dealtfel nici tata (cizmarul Fecht) nu găsise nimic. Lucrul ăsta era binevenit ; căci avocatul se putea asocia cu cizmarul și astfel, punînd fiecare sfanțul propriu în aceeași casă, puteau achiziționa ușor o pîine de doi sfanți. Alde familia Fecht a fost întrebată ; cizmarul, care nu făcea nici un secret din falimentele sale zilnice, a răspuns : „Cu plăcere, din toată inima, să-l bată Dumnezeu — Dumnezeu să-l ierte pentru vorba asta — dacă el și toți golanii lui au mîncat ceva azi sau au luat altceva în gură decît sîrmă de cizmărie." — Pe scurt, uniunea dintre pătura savantă și starea a treia a pus capăt lipsei de pîine, iar cei doi asociați au cîntărit pita tăiată cu ferăstrăul pe un cîntar ieftin, la care marfa era totodată și greutate de cîntărit și greutate minimă.

Au mîncat bucuros și pe săturate ; Lenette era amabilă pentru că își impusese voința. Peste noapte, avocatul a pus încetișor pe un scaun piesa care aștepta să fie amanetată. Dimineața, Lenette i-a ușurat scrisul prin liniște. Era însă semn bun faptul că nu luase piulița din cameră pentru a o pune îndărăt în dulapul din perete. Dealtfel, Siebenkäs a tras din acest adevărat mortier tot felul de întrebări cu traiectorie curbă ; știa precis că astăzi sau mîine, acest clopot din Loretto și de flașnetă avea să treacă peste graniță în schimbul unei modeste taxe de emigrare. Femeii îi place, doar, să aștepte ultima clipă.

Seara a bătut la ușă „Cizmă-de-blană". — Era ridicol și totodată omenesc ca soții să se aștepte că primul lucru

pe care avea să-l aducă redactorul de la „Götterboten“ [1], să fie onorariul critic al autorului, pentru ca astfel să-i poată pune redactorului dinainte un sfeşnic aprins şi un pahar plin cu bere. Nimic nu depăşeşte o astfel de temere, pentru că ruşinarea sfărîmă dintr-o dată toate resorturile din om. Siebenkäs n-a întrebat nimic despre asta, pentru că ştia că nici Stiefel n-avea să întrebe nimic. — Dar biata Lenette, a cărei îmbujorare pudică era sporită în special de iubirea pentru Stiefel ! — Într-un tîrziu inspectorul a scos din buzunar — aşteptau unanim apariţia venitului din recenzii — doar rîşniţa sau răzătoarea de tabac de prizat, apoi a vîrît mîna în buzunarul surtucului, pentru a scoate o jumătate de baton de tabac de prizat şi a o pune în mica tocătoare de nutreţ. Dar batonul îl răsese mai demult. A băgat mîna în buzunarul pantalonilor, ca să scoată bani pentru un baton nou. Zău — şi a tras o sudalmă pentru care, în Anglia, ar fi trebuit să plătească amenda respectivă —, nu numai că a trimis, din prostie, la croitor întreaga pungă de bani, împreună cu pantalonii (erau cei de catifea), dar şi pacheţelul cu banii pentru recenzii, bine număraţi şi înfăşuraţi în hîrtie. A mai spus, că nu era prima oară şi că, din fericire, meşterul era cinstit ; chestia era numai că nu ştia niciodată pe dinafară cîţi bani are în pungă. — Fără jenă, a rugat-o pe Lenette să trimită să-i cumpere un baton de tabac de prizat, iar mîine îi va restitui împrumutul împreună cu salariul pentru munca savantă. Siebenkäs a adăugat mucalit : „Spune să aducă şi bere, draga mea“. — S-a aşezat apoi cu „Cizmă-de-blană“ la fereastră, dar a putut auzi bine, cum biata femeie — cu inima apăsată de oftaturi — s-a furişat în odaie şi a pus în şorţ, fără zgomot, holendrul [2] de mirodenii.

După o bună jumătate de oră au sosit, în sfîrşit, tabac, bere, bani şi bună-dispoziţie în odaie ; aliajul piuliţei fusese transformat într-o hrană ce cădea bine la stomac, iar acest clopot fusese oarecum clopoţelul care nu numai

[1] Curierul zeilor.
[2] Denumire a valţului tocător de zdrenţe din industria hîrtiei.

că anunțase aici o transsubstanțiere [1] sau transformare a pîinii, ca la papiștași, ci suferise el însuși una — Sîngele nu mai curgea acum printre stînci și recifuri, ci — fără valuri — pe lîngă pajiști, peste măruntele grăunțe de argint ale vieții. — Așa e omul ; cînd e la mare nevoie îl repune pe picioare următoarea clipă fericită, iar cînd trăiește o mare bucurie, îl doboară clipa cea mai îndepărtată, care se află încă sub linia orizontului. —

Seara a ligaturat durerea dimineții cu o legătură moale ; — sucul de mac a șaizeci de picături de bucurie era luat din oră în oră și doctoria anestezia și amețea lin. La despărțire, Siebenkäs i-a dat vechiului prieten al casei o sărutare cordială și recunoscătoare pentru vizita lui aducătoare de înseninare ; Lenette sta alături de el cu sfeșnicul în mînă. Bărbatul, ca s-o despăgubească pentru faptul că azi îi pisase în piuliță mica ei încăpățînare și o făcuse uruială, i-a spus repede și prietenos : „Mai dă-i și tu una !“ Roșeața i-a năvălit ca o flacără în obraji și Lenette s-a îndoit spre spate, de parcă ar fi și trebuit să se ferească de o gură. Era limpede ca lumina zilei că, dacă n-ar fi îndeplinit funcția unei purtătoare de făclie, ar fi fugit înăuntru în cameră. Inspectorul școlar sta în fața ei cu o expresie de prietenie luminoasă, ca de pildă un peisaj alb hibernal în lumina soarelui, și pîndea clipa cînd... avea să-l sărute. Dar l-a necăjit pînă la urmă pînda fără roade și, mai mult decît asta, precipitata ei curbare spre spate ; ofensat, dar cu vechea expresie de prietenoasă strălucire, a pus întrebarea : „Oare nu merit o sărutare, doamnă avocat ?“ — Bărbatul a spus : „Doar nu te aștepți să ți-o dea femeia — ți-ar aprinde cu sfeșnicul părul și toate cele“. Atunci „Cizmă-de-blană“ s-a aplecat încet și circumspect și imperativ peste gura străjuită de flacără și și-a lipit gura lui fierbinte de ea, precum o jumătate de baston de ceară de sigilat peste cealaltă jumătate. Prin lăsarea capului pe spate, Lenette i-a oferit o suprafață mai mare ; totuși, trebuie să spunem că, în timp ce ținea cu mîna stîngă

[1] In credința creștină, prefacerea miraculoasă a pîinii și vinului din cuminecătură în trupul și sîngele lui Isus Christos.

sfeşnicul departe, din pricina apropiatei primejdii de foc, cu cea dreaptă a făcut mult pentru a-l împinge pe inspector îndărăt, din pricina unei alte primejdii, mai iminente, de incendiu. Încă după plecarea lui, Lenette părea puţin turburată — mersul ei avea ceva de plutire, de parcă o mare încîntare ar fi săltat-o pe aripile ei spre înălţimi — rumeneala amurgului încă mai dăinuia pe obrajii ei, cînd luna se înălţase demult — iar ochii ei străluceau, fără a fi atenţi undeva, zîmbetul îi înflorea buzele mai ades decît cuvintele, şi spunea foarte puţine — la piuliţa de mirodenii nici măcar nu s-a gîndit — apuca toate obiectele mai lin şi fără zgomot şi privea uneori spre cer — n-o mai îndemna defel inima să guste din pîinea de doi sfanţi şi n-a gustat nici pic de bere, ci a băut mai multe pahare de apă în plus ; un altul, de pildă eu, ar fi ridicat degetele şi ar fi jurat că vede plutind o fată, care a suferit prima sărutare din partea iubitului.

N-aş fi regretat jurămîntul meu dacă, în ziua următoare, aş fi văzut purpuriul zorilor, care a răsărit pe chipul Lenettei la sosirea banilor pentru recenzii şi pentru tabacul de prizat. Era o minune şi o politeţă faptul că „Cizmă-de-blană" nu uitase să restituie împrumutul pentru răzătura de catran — micile datorii de doi-trei sfanţi îi ieşeau totdeauna din mintea distrată.

*

În capitolul al şaptelea se vorbeşte despre concursul de trageri la ţinte mişcătoare, din ziua de Sfîntul Andrei ; capitolul de faţă este închinat răstimpului hibernal şi spinos pînă atunci, sau lunii lupului [1] cu foamea ei de lup. Siebenkäs s-ar fi necăjit atunci, dacă cineva i-ar fi prezis cu cîtă compasiune va fi descrisă de mine şi citită de milioane de oameni din toate timpurile înflorirea comerţului său activ ; el nu pretindea compasiune şi spunea : „Dacă eu rămîn vesel, atunci de ce sînteţi voi plini de compasiune ?"

Mobilele pe care le atinsese deunăzi, precum face moartea, sau pe care le marcase cu ciocanul forestier al

[1] Luna lupului durează din noiembrie pînă în ianuarie ; aici se referă doar la luna noiembrie.

mîinii sale, au fost rărite rînd pe rînd şi exploatate. Oglinda înflorată din odaie care, din fericire, nu se vedea singură în altă oglindă, a fost prima căreia clopotul morţilor şi al vecerniei i-a sunat clipa părăsirii casei în giulgiul unui şorţ. Înainte de-a o atrage în şiragul acestui dans al morţii, Siebenkäs i-a propus Lenettei o înlocuitoare, şi anume, rochia de doliu din stambă cu lînă, pentru a o deprinde cu ideea. Era acel *censeo Carthaginem delendam* (votez pentru distrugerea Carthaginei), pe care Cato îl rostea în fiecare zi la primărie, după fiece cuvîntare.

Apoi a fost scos în vînzare scaunul cel vechi, iar pirostriile (un fel de stativ pentru lemnele de foc) au pornit la drum cu el, ca însoţitoare. Siebenkäs a fost atît de rezonabil, încît mai întîi a spus : *censeo Carthaginem delendam*, adică n-am proceda mai înţelept dacă am vinde stamba cu lînă ?

Din pirostrii şi scaun abia dacă au putut trăi două zile.

Acum a fost încercată metamorfozarea alchimistă a metalelor pe seama ligheanului de bărbierit şi a oalei de noapte şi s-a făcut din ele bunuri comestibile şi bani de masă ! Firește că Siebenkäs spunea mai întîi „*censeo*". — Aproape că nu merită osteneala să remarc ce puţine roade da o ramură de comerţ, care era mai mult o cracă pentru ars pe foc, decît o creangă de rod.

Vaca de porţelan cea slăbănoagă sau untiera ar fi devenit, după vînzare, hrănitoarea lor vacă de muls pentru cel mult o zi, dacă n-ar fi fost însoţită de şapte potentaţi (respectiv de cele mai mizerabile gravuri pe cupru ale acestora), ca supliment pentru care precupeaţa a mai dat pe deasupra cîteva calupuri de unt topit. De aceea avocatul a spus iar : „*censeo*".

Sînt ferm şi rigid convins, că acum cei mai mulţi se vor lua cu mîinile de cap, din pricina consulului meu de comerţ Siebenkäs şi a uniunii lui hanseatice cu toată lumea care comercializa ceva, şi că vor spune, ca Lenette : „Ce om uşuratic ! În felul ăsta trebuie să ajungă cerşetor ! Mobilele acelea minunate !" — Firmian îi răspundea nevestei de fiecare dată : „După tine, să cad în

genunchi și să bocesc și să-mi rup ca un evreu hainele, care sînt gata rupte, și să-mi smulg părul din cap, pe care adesea supărarea îl jumulește într-o noapte de tot ? — Nu e deajuns boceala ta, nu ești tu bocitoarea care mi-a fost scrisă ? — Femeie, îți jur și susțin sus și tare, de parcă aș sta pe perii din coama porcului [1] : dacă Dumnezeu, care m-a făcut atît de vesel, vrea să umblu prin oraș cu opt mii de găuri în surtuc și fără tălpi la ciorapi și la cizme — dacă o fi să sărăcesc tot mai mult (aici ochii i s-au umezit fără să vrea, iar vocea i-a devenit nesigură) — atunci să mă ia dracul și să mă biciuiască pînă la moarte cu smocul din vîrful cozii lui, dacă n-am să rîd și să cînt în asemenea situație — iar cui o vrea să mă deplîngă am să-i spun în față că e nebun. Zău ! Apostolii și Diogene și Epictet și Socrate au avut rareori o haină întreagă pe ei, de cămașă nici vorbă — și alde noi să lăsăm să ne crească chiar și un singur fir de păr alb în acest veac provincial ?"

Mai erau doar cîteva săptămîni pînă la concursul de tir din ziua Sfîntului Andrei, cu care Lenette își amăgea dorințele ; totuși a venit o zi în care a fost mai rău decît tristă — disperată.

În dimineața aceea a venit sus peruchierul, pe care avocatul îl primea totdeauna cu cea mai mare plăcere ; — astăzi, însă, nu, căci ieri, de ziua Sfîntului Martin, fusese scadentă, după cum se știe, rata trimestrială din chiria casei. Frizerul s-a prezentat ca un fel de poliță la vedere, dar mută ; căci n-a pretins nimic, ci doar l-a anunțat că în lunea dinaintea Sfîntului Andrei se ține o licitație publică cu multe obiecte și că, dacă dorește cumva și Siebenkäs să aducă ceva în acest scop, el, peruchierul, ca un strigător permanent la licitație, angajat de consiliul cel mare și de cel mic, și-a făcut datoria și l-a înștiințat.

Nici nu coborîse bine scara îndărăt, cînd Lenette a dat cele mai mari, dar imperceptibile semne de supărare, pentru faptul că îi avertizase și că toată lumea din casă

[1] Jean Paul explică expresia prin faptul că, odinioară, evreii trebuiau să stea cu picioarele goale pe o blană de porc atunci cînd făceau un jurămînt.

ştia acum de neorînduiala gospodăriei lor, de vreme ce le vorbise de mobile. Era de neînţeles, cum putuse femeia să spere că încă nu băgase nimeni de seamă, cînd săracii sînt primii în stare să ghicească sărăcia altora. Între timp îi fusese şi lui Firmian ruşine să-i spună frizerului, că îşi eliberase singur autorizaţia de licitator al propriilor sale mobile. Din aceasta şi-a dat seamă că roşeşte mai mult în faţa *unei* persoane şi a săracilor din pricina strîmtorării sale, decît în faţa unui întreg oraş şi a unor imperii — şi a izbucnit mînios împotriva blestematelor de schimbări ale vîntului vanităţii umane în cele mai nobile părţi.

În fiecare seară, cînd ridica opritoarea patului cu gratii, îi spunea cu deosebită satisfacţie Lenettei sale : „Acu' mai sînt doar douăzeci (sau nouăsprezece, sau optsprezece, sau şaptesprezece) zile pînă la tragerea la ţinte mişcătoare". Numai că peruchierul şi strigătorul la licitaţie îi otrăvise de tot serile Lenettei, deşi erau lungi şi întunecoase şi excelente pentru bieţii împrumutători pe amanet şi acopereau jalea pudică şi golaşă a oamenilor săraci ; Lenettei îi era ruşine de lumea din casă. Firmian, care se mira în acelaşi timp de caracterul inepuizabil al capului său şi al casei sale, şi care îşi spunea totdeauna : „Sînt tare curios, ce o să-mi treacă azi prin cap şi cum o să ies din încurcătura asta" —, Firmian avea iarăşi în vedere două obiecte bune, un tîlv lung şi un căluţ de lemn cu tălpici curbate (din copilăria sa). „N-avem nici butoi şi nici copil", a adăugat el ; dar nevasta l-a rugat, pentru numele lui Dumnezeu : „Căluţul de lemn, a zis ea, cînd bietul de el urma să fie tîrît în grajdul amanetelor, şi tîlvul ies prea mult în afară din şorţ şi din coş, şi la lumina lunii, le poate vedea oricine — nu-mi face ruşinea asta, pentru Dumnezeu !"

Şi totuşi, ceva trebuia să plece din casă ; Firmian a spus, într-o dispoziţie ciudată, tăioasă şi emoţionată : „Trebuie, totuşi — destinul bate darabana, ca Prizel, pe partea ei de dedesubt, iar ovăzul sare în sus — dar tot

trebuie să mîncăm, odată, de pe pielea întinsă a darabanei". [1]

„Orice, a făcut ea istovită, numai nu ceva voluminos — lasă-mă pe mine să caut !" — A căutat, a tras sertarul de sus al comodei, a ridicat în sus un buchet de flori italienești și a spus : „Mai bine ăsta !" și nici n-a plîns, nici n-a surîs. Îl văzuse și Firmian adeseori ; dar, cum i-l dăruise chiar el, ca unei logodnice, de Anul Nou și ziua logodnei ce trecuse și pentru că era atît de romantic — un trandafir alb și doi boboci de trandafir roz, cuprinși într-un mănunchi de nu-mă-uita, alcătuiau umbra postumă a unei flore veștejite —, toate fibrele inimii sale sensibile se împotriviseră la înstrăinarea acestui pestriț fel de mîncare pentru ochi, din vremuri mai bogate și mai vesele.

Această jertfire îngăduitoare și plină de renunțare a unei înfloriri postume la pieptul ei l-a zguduit pe-al lui, de parcă s-ar fi îngrămădit într-însul mii de suspine puternice. — „Lenette ! a spus el, nespus de mișcat, sînt doară florile de la logodna noastră."

„Dar cine o să știe ce sînt ? a spus ea bucuroasă și rece. Și nici nu sînt, desigur, atît de mari cît alte lucruri."

„Ai uitat oare, a îngăimat el, cum ți-am explicat atunci semnificația buchetului ?"

„Ei, florile de nu-mă-uita, a răspuns ea și mai rece și bucurîndu-se de memoria ei, vor să spună că eu să nu te uit și nici tu pe mine — bobocii înseamnă bucurie —, nu, bobocii înseamnă bucuria care încă nu este cu totul prezentă — iar trandafirul alb... ăsta zău că nu mai știu ce înseamnă..."

„Durere înseamnă, a spus el cu înflăcărare, nevinovăție și mîhnire, și mai înseamnă un chip palid, alb." A luat-o de gît, plîngînd și aproape a strigat : „Buna mea, buna mea ! Nu sînt de vină — aș fi vrut cu plăcere să-ți dau totul, dar n-am nimic..."

[1] Acest Prizel, pentru a obișnui caii cu zgomotul bătăliei, îi deprindea să mănînce ovăz de pe o tobă, pe care o bătea pe partea de dedesubt.

Firmian a conținut brusc din plîns, căci, sub îmbrățișarea lui, ea împinsese sertarul la loc în comodă și îl privea cu niște ochi luminoși și blînzi, în care nu era nici măcar o singură lacrimă. Lenette a continuat pe tonul rugăminții precedente și cu o speranță și mai mare : „Nu-i așa, păstrez tîlvul și căluțul ? — Și pe buchet căpătăm și bani mai mulți." — El a prins să rostească întruna și pe un ton tot mai blînd : „Lenette ! Buna mea Lenette !"

„Dar de ce nu ?" a întrebat ea și mai blînd ; căci nu-l înțelegea. „Mai bine amanetez surtucul de pe mine !" a răspuns el. Dar, deoarece acuma ea era îngrijorată ca nu cumva soțul să facă aluzie la rochia ei de doliu din stambă cu lînă — și deoarece din cauza asta a început să fie emoționată — și deoarece s-a pomenit deodată ținînd predicile cele mai fierbinți împotriva oricărei amanetări a mobilelor mari — și deoarece el și-a dat seama atît de limpede că răceala ei anterioară nu fusese prefăcută — Firmian a înțeles din păcate totul, a înțeles tot ceea ce era mai amar, ceea ce nici un filozof nu poate amesteca și atenua cu picăturile lui dulci... și anume că : ori nu-l mai iubește, ori nu l-a iubit niciodată.

Acum erau retezate tendoanele brațelor sale, care se opinteau de obicei pentru a îndepărta nenorocirea ; în această stare de sleire datorată unei febre tifoide a spiritului, n-a putut spune altceva decît : „Fă ce vrei, mie mi-e totuna". — Drept care, Lenette s-a dus, bucuroasă și grăbită, la bătrîna Sabel, dar s-a întors numaidecît îndărăt. Lucrul acesta îi era pe plac avocatului ; ros, în ultimele trei clipe, și mai adînc de durere, a mai putut să dea glas, cu întîrziere, amărăciunii sale prin cuvinte liniștite : „Hai, pune și cununița de mirt alături de buchetul de flori : în felul ăsta o să aibă mai multă valoare și preț mai bun, întrucît cununița nu-i nici pe departe așa de frumos lucrată ca florile mele italienești".

„Cununița mea de mireasă ? a strigat Lenette roșind mînioasă, și două lacrimi grele i-au țîșnit din ochi, nu, asta n-o dau cîtuși de puțin, o iau cu mine în sicriu, ca răposata maică-mea. — N-ai luat-o tu însuți în mînă de ziua nunții mele, cînd am scos-o, în timp ce mă coafam, și am pus-o pe masă, și n-ai spus chiar tu că este foarte

importantă pentru tine (am reținut cuvintele exact), că ți-e mai dragă decît cununia ? Nu, sînt și rămîn nevasta ta și păstrez cununița ca pe propria mea viață."

Acum inima lui a fost mișcată într-altfel, foarte asemenea cu a ei ; dar și-a ascuns emoția sub întrebarea, de ce s-a întors atît de repede. Bătrîna Sabel — a aflat el atunci — se afla la legătorul de cărți ; la acesta mai era și consilierul financiar von Meyern, care era deprins să descalece de pe cal, și pe de-o parte, să vadă la legătorul de cărți ce noutăți au dat doamnele la legat și cît de pestriț au cerut să le lege, iar pe de altă parte să pună piciorul cu cizma de călărie pe masa de lucru a cizmarului, ca să-i coasă mai bine tureatca răsfrîntă și să întrebe de una și de alta. Lenette o luase la sănătoasa dinaintea vînătorului de păsări Rosa.

Fără să roșesc cîtuși de puțin de rușine din pricina caracterului schimbător al inimii omenești, povestesc mai departe cum pieptul strîns parcă în chingi al lui Firmian s-a dilatat cu cîțiva țoli și a devenit încăpător pentru o satisfacție importantă, numai fiindcă Lenette ținuse atît de mult la cununița de mireasă și se ținuse atît de bine față de consilierul financiar. „E totuși fidelă, dacă nu caldă ; — sau, la urma urmei, poate chiar caldă !" și-a zis el. De aceea a lăsat-o cu bucurie să-și facă voia și, în plus, și pe-a lui, anume de a păstra cununița în casă și în inimă. După aceea, a lăsat-o — cu mai puțină bucurie, dar fără altă harță în privința buchetului — să-și facă și voia cealaltă, care nu afecta sentimentul ei, ci doar pe al lui : micul bucheței-amintire a fost amanetat la o femeie politicoasă, care purta titlul de prețăluitoare, sub jurămîntul că îl va răscumpăra cu primul taler care va pica de pe stinghia cu păsări în ziua de Sfîntul Andrei.

Prețul sîngelui obținut pe buchetul de mătase a fost astfel îmbucătățit, încît să poată fi aruncat, asemenea unor pietre mici pe care să calci, pe calea plină de glod spre duminica dinaintea tragerii la ținte mișcătoare. Această duminică (27 noiembrie 1785) era înaintea zilei de luni în care fusese sorocită licitația — iar miercuri se va afla (sper el) în fața stinghiei cu păsări și, odată cu el, (sper eu) și noi.

De la chestia cu florile, stomacul omului său lăuntric manifesta o greaţă incredibilă şi o mişcare peristaltică inversă faţă de orice amanetare. Problema era că n-o mai putea consola pe nevastă cu nimic ; — la început s-a referit la stinghia păsărilor ; — apoi, după ce piuliţa şi scaunul, lucruri ce nu erau atîrnate în jurul păsării drept premii pentru ţintaşi, părăsiseră cetatea fără surle şi tobe, s-a referit la licitaţiile publice, la care se încumeta să cumpere totul îndărăt pe jumătate preţ ; — în cele din urmă s-a referit tot la licitaţii, dar nu pentru a exercita în cadrul lor un comerţ pasiv, ci unul activ, şi nu pentru a achiziţiona, ci pentru a duce fabricate acolo.

Dar duminică, o singură păsăruică răpitoare şi de rău augur, care a zburat peste Sahara pustie a situaţiei sale, l-a făcut să fie mult prea timid. Şi anume, cînd în spaţiul vid al pieptului a mai apărut şi aprodul Camerii de succesiuni cu multaşteptata a treia cerere a preşedintelui de tribunal pentru fixarea termenului şi cu a treia decizie de aprobare subsecventă, sufletului său i s-a făcut rău la această nouă mişcare a cizmei din clopotul pneumatic vid şi a început să-i lipsească aerul.

În torentul relatărilor mele oficiale, am omis intenţionat să menţionez a doua cerere de fixare a termenului, pentru că puteam spera, pe bună dreptate, că orice cititor, care a avut în mîinile sale doar o jumătate de funt maritim [1] de acte sau doar o singură lichidare (socoteală) de-a prietenilor dreptului, va presupune oricum că, după prima cerere de fixare a termenului, apare necesară şi a doua.

Siebenkäs aproape s-a prăbuşit sub lumeasca mînă de fier şi ale sale şase lungi degete de hoţ şi de scris. Negurile din calea vieţii sale s-au concentrat în ceaţa dimineţii, aceasta în nori de seară, iar aceştia în averse de ploaie. „Prea îi merge prost cîte unui biet om", spunea el. Dacă ar fi avut o nevastă veselă, n-ar fi spus-o niciodată ; dar una care pretinde că-şi duce crucea şi se tot văicăreşte, o poetă elegiacă intonînd tînguielile lui Iov era, ea însăşi, o a doua cruce.

Dacă un om încearcă să-şi împingă conştient frica la extrem, consolarea pică pe neaşteptate, ca un strop de

[1] Funtul maritim = 150 kg.

ploaie caldă, din cer în inima lui. Siebenkäs se catehiza acum mai aspru, explicîndu-şi ce îl tortura : nimic altceva decît teama de-a nu-şi face apariţia în şanţul de tragere, fără bani, fără pulbere şi plumbi şi fără să-şi fi scurtat cizmele pentru a treia oară. „Altceva nimic ? îşi răspundea el. De fapt, ce mă poate obliga să-mi fac apariţia ? Sînt, vezi bine, un maimuţoi, adăuga el, care se vaicăre că nu poate scoate laba plină de orez din borcanul cu gît strîmt, dacă n-are un tirbuşon ; — n-am decît să-mi vînd lozul cu permisiunea de tragere şi flinta, n-am decît să deschid poarta şi să ies cu mîinile goale."

S-a hotărît ca, de ziua licitaţiei, să ia flinta şi să i-o dea strigătorului şi frizerului ca s-o pună la mezat.

Strivit şi rănit de ziua ce se încheiase, s-a urcat în patul la care visase toată ziua ca la un loc de ancorare nebătut de furtună. „Noaptea are totuşi o parte bună, a spus el, şezînd în pat şi repartizînd arcurile uniforme, anume că îl scuteşte pe om de lumină, de lemne, de mîncare, de băutură, de haine, cu condiţia numai să aibă pat. — Un om sărac este fericit cîtă vreme stă culcat şi, din fericire, nu stă în picioare decît jumătate din viaţa sa." Dacă ar fi fost deasupra patului o atîrnătoare de care te apuci cu mîna ca să te scoli, aş fi numit-o cabestanul ancorei, cu ajutorul căruia s-a ridicat încet, luni dimineaţa, de pe locul de odihnă. După aceea s-a urcat sus, sub şarpanta acoperişului, unde, într-o veche şi lungă ladă de campanie bătută în cuie, se afla închisă flinta lui, la adăpost de folosire abuzivă. Era o piesă preţioasă moştenită de la taică-său, care fusese conducător al cîinilor de vînătoare şi încărcător de arme la un mare prinţ al imperiului ; cu o pîrghie de rostogolit arbori, adică un drug de fier, a săltat scîndura în sus împreună cu rădăcinile, de fapt cu cuiele ; şi primul lucru aflat deasupra, a fost un braţ de piele care l-a făcut să se înfioare pînă-n străfundul sufletului. Căci, de obicei, braţul acela îl zvîntase adesea în bătăi.

De fapt, acest braţ de paradă îl purtase taică-său pe trup, ca pe unul din cîmpurile unui herb, din vremea cînd îşi pierduse braţul său autentic, cu care se născuse, sacrificîndu-l în război în slujba amintitului mare principe al imperiului care, pentru a-l răsplăti întrucîtva, l-a an-

gajat ca încărcător de arme la comandamentul suprem de vînătoare. Brațul-proteză îl purta încărcătorul de arme agățat de un cîrlig de la subsuoara stîngă. Cînd vreunul din copii rîdea la cină ori se poticnea sau greșea la interminabilele rugăciuni de masă și de seară, atunci își amputa cu mîna din naștere brațul dobîndit ulterior și îi smintea în bătăi pe dragii lui micuți cu această „beregată a războiului" — expresia îi aparținea.

Siebenkäs a scos afară brațul pedepselor și, apoi, și flinta ; dar ce-i fu dat să descopere dedesubt ! Acum ieșise la liman. — Cel puțin, putea să participe și el la tragerile de Sfîntul Andrei, îmbrăcat cu cizme mai scurte, — și, în plus, putea să mănînce totuși, cîteva zile, ce-i poftea inima. Ceea ce ne miră, pe el și pe mine, mai mult în chestia asta (de explicat se poate explica, însă, oricînd), este faptul că nu i-a venit în gînd mai curînd, că doar părintele lui era vînător ; — deși pe de altă parte, recunosc cu plăcere, că ziua aceasta nu putea fi mai bine aleasă, deoarece licitația era tocmai în cursul ei.

Sulița cu două tăișuri — coada de cal — imitația de pasăre pentru dresat șoimii de vînătoare — capcana de vulpi — jungherul — farmacia de casă și obrăzarul cu gît — tot obiecte pe care nu le căutase pînă acum în lada de campanie, puteau fi duse pe dată jos și cărate la primărie, pentru ca saxonul frizer să le vîndă la mezat ! —

Și așa s-a și întîmplat. După nenumărate catastrofe, era cuprins de o caldă bucurie pentru asemenea întîmplare. A pornit și el după întreaga ladă expediată spre licitare — doar vîna de piele și flinta au rămas pe loc —, pentru a auzi personal cît se oferă pentru ele.

Mai întîi s-a așezat, cu ciubotele lui prea lungi, lîngă ofticosul amfitrion de dindărătul mesei de licitație. Întreaga adunătură cazonă de mobile, parcă aruncate grămadă cu prilejul vreunei primejdii de foc sau al vreunui jaf, cele mai multe vîndute de oamenii pe cale de sărăcire și cumpărate mai mult de oameni săraci, i-a diminuat tot mai tare, din clipă în clipă, ideea ce și-o făcuse despre această complexă uzină de pompare cu găleți și cu pompe și, în general, despre mașinăria care menține fîntîna arteziană a cîtorva mici izbucniri de viață în stare să țîșnească și să strălucească ; iar el însuși, maistorul mași-

nilor, a devenit tot mai viril. Îl necăjea faptul că spiritul lui fusese ieri o piatră prețioasă falsă, pe care un strop de apă tare o întunecă și o lipsește de culoare ; căci una veritabilă strălucește în continuare. — Nimic nu te face mai plin de umor și mai rece față de onoarea stărilor sociale, decît faptul de-a trebui s-o schimbi pe cea a stării tale cu onoarea persoanei sau a valorii și de a fi nevoit, în general, să-ți acoperi totdeauna lăuntrul sub filozofie, ca un butoi al lui Diogene, împotriva rănirilor din exterior.

Fac să premeargă atîta filozofie pentru un motiv întemeiat, fiindcă vreau să-l aduc pe cititor în situația de-a nu stîrni prea mult scandal din pricina celor ce intenționează să întreprindă acum avocatul sărmanilor : privind lucrurile mai la rece, o glumă nevinovată, și anume, să ia din mîna stăpînului ciocanului de mezat limba de clopot a licitației — de vreme ce, oricum, plămînul pudrat al strigătorului preferă să gîfîie din greu decît să strige — și să conducă el însuși licitația. A făcut-o într-adevăr doar vreme de o jumătate de oră și, încă pe deasupra, pentru propria lui marfă ; ba chiar, ar fi stat în cumpănă cu privire la luarea în arendă a uneltei de ciocănit, dacă nu l-ar fi uns atît de indescriptibil la inimă faptul de-a ridica în sus coada de cal, sulița, imitația de pasăre pentru dresat șoimi etc., și de-a striga bătînd cu ciocanul în masă : „Patru groșeni pentru coada de cal prima oară — cinci crăițari pentru imitația de pasăre a doua oară — o jumătate de taler mic pentru capcana de vulpi prima oară — doi guldeni pentru jungher a treia și ultima oară". A făcut ceea ce trebuia să facă un strigător la licitație : a lăudat marfa ; în fața vînătorilor prezenți (și vulturul de pe stinghia păsărilor atrăsese pe unii de departe, ca hoitul), a răsfirat coada de cal, a mîngîiat-o în direcția părului și în răspăr și i-a asigurat că se încumetă să împăneze Pădurea Neagră cu șiruri de capcane făcute cu lațuri din firele ei. Imitația de pasăre pentru dresat șoimi a pus-o în lumina cuvenită : a arătat celor de față ciocul de lemn, aripile, ghearele și îmbrăcămintea din pene de șoim și a regretat că nu are un șoim la îndemînă, pentru a pune nada pe imitația de pasăre și a-l momi astfel.

Socotelile din calendarul bugetului său, pe care, din pricina jalnicei mele memorii, l-am consultat de două ori în privinţa asta, cifrează suma obţinută de la mulţii vînători prezenţi la şapte florini franconi, fără a mai menţiona groşenii. Şi în asta nici măcar nu sînt incluse farmacia de casă şi obrăzarul cu gîtul lung ; căci pe astea nu le-a vrut nimeni. — Acasă a lăsat tot acest tezaur al coroanei şi fond de amortizare să se scurgă în larga raniţă pentru aur a Lenettei, avertizînd-o totodată pe ea şi pe sine de primejdiile unei mari bogăţii şi amintind pentru amîndoi exemplul oamenilor înstăriţi care trebuie, astfel, să dea faliment pînă la urmă. —

În capitolul al şaptelea, pe care îl voi începe îndată, pot, după atîtea mii de torturi casnice, să transform în sfîrşit Germania savantă în şanţ de trageri şi să-l prezint pe eroul meu ca pe un membru lăudabil al trăgătorilor la ţintă, care are plumbi şi flintă şi care este, dacă nu îmbrăcat, cel puţin încălţat cum se cuvine ; căci în momentul acesta sînt turnaţi plumbii, flinta este curăţată lună, iar ghetele îmbracă aspect de pantofi. Fecht coase pe genunchi la ciubotele trei sferturi, le transformă în pantofi şi le pingeleşte cu... braţul de piele.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

Ziua Sfîntului Andrei era frumoasă şi senină şi nu prea vîntoasă ; era cu adevărat cald, iar pe ogoare nu exista atîta zăpadă, cît să răceşti o coajă de nucă plină de vin sau să modelezi un colibri. În marţea precedentă, Siebenkäs privise împreună cu alţii, cînd stinghia pentru păsări a descris curba ei maiestoasă şi a coborît pentru a fi înfipt în ea negrul vultur de aur cu aripile desfăcute şi pentru a se urca îndărăt cu el, spre înălţimi.

Cînd şi-a luat rămas bun cu sărutări de la Lenette, în dimineaţa zilei de Sfîntul Andrei, purtînd în picioare ciubotele vîrîte în galoşi, ea i-a spus : „Să-ţi dea Domnul Dumnezeul nostru noroc şi o stea bună... şi să te ferească, să nu care cumva să pricinuieşti vreo nenorocire cu puşca ta“. Apoi l-a întrebat de mai multe ori, dacă n-a uitat

nimic — ochelarii — sau batista — sau punga. „Şi nu te certa acolo (l-a mai rugat ea) cu domnul von Meyern !" Iar la urmă, cînd, în faţa primăriei, darabanele au tunat de cîteva ori de probă, ea a mai adăugat temătoare : „Pentru Dumnezeu, nu te împuşca singur... toată dimineaţa or să mă treacă fiori reci pe şira spinării, de cîte ori s-o auzi vreo împuşcătură".

În sfîrşit ghemul încolăcit al trăgătorilor a prins să se depene în fire lungi, iar coloana unduitoare făcea, în sunetul trompetelor şi duruitul tobelor, nişte încolăciturі în mişcare, fiecare trăgător semănînd cu o cocoaşă de serpentină. — Era şi un steag, asemeni unei creste de şarpe, iar sub el era plasat un stegar care îşi purta surtucul ca pe un al doilea steag, aflat mai jos decît celălalt. — Soldăţimea citadină, care strălucea mai mult prin conţinut decît prin număr, străpungea, cu reverele albe ale tunicilor, calendarul bălţat al asociaţiei trăgătorilor. — Frizerul licitator, singurul om de rînd pudrat, dansa printre ceilalţi, cu vîrful pălăriei decolorat de apucatul cu mîna, dar ţinîndu-se la depărtarea cuvenită de distinsele cozi de piele ale perucilor, pe care le legase şi pudrase chiar el astăzi. — Mulţimea simţea ce înseamnă adevărata mărire, cînd privea, temenindu-se, în sus la directorul trăgătorilor, la domnul preşedinte de tribunal von Blaise, care mergea alături de ceilalţi în chip de aortă a întregului sistem de artere, asemenea focului elementar al tuturor acestor luminiţe rătăcitoare şi prafuri de puşcă. — Fericită era femeia care privea de la fereastră şi prin faţa căreia soţul trecea în calitate de membru al asociaţiei trăgătorilor — fericită era Lenette, întrucît bărbatul ei mergea alături de ceilalţi şi privea politicos în sus ; în ciubotele scurte îi şedea foarte bine, căci erau lucrate deopotrivă în stilul vechi şi în cel nou şi îmbrăcaseră, asemenea oamenilor, pe scurtul Adam nou peste cel vechi.

Aş fi dorit ca inspectorul şcolar Stiefel să fi întrebat ceva de tragerile din ziua de Sfîntul Andrei şi să se fi

uitat pe fereastră după Orestele [1] său ; dar el continua să recenzeze.

Cînd, în fine, aceste omizi în procesiune s-au apropiat unele de altele, tîrîndu-se pe pajiştea păsărilor şanţului de tragere ca pe o frunză — cînd vulturul sta atîrnat în cuibul cerului ca o vietate de pe stema viitorului — cînd instrumentele de suflat, pe care trupa ambulantă a muzicienilor nu le putuse lipi prea apăsat de buze, s-au pornit să ţipe pur şi simplu în clipa cînd ei s-au oprit — şi cînd coloana, tropăind zgomotos şi bufnind cu armele în pămînt, a intrat vuind în cabana de tir goală şi răsunătoare — atunci, la drept vorbind, nici un om nu mai era în toate minţile, ci fiecare era cu sufletul îmbătat ; şi încă nici nu trăseseră la sorţi, necum cu puşca.

Acum domnul von Blaise, care îi zîmbea necontenit eroului meu şi îi repezea pe ceilalţi cu grosolănia setei de. dominare, a pus să se tragă lozurile ce rînduiau şi hotărau ordinea genealogică a trăgătorilor. Cititorii nu pot pretinde întîmplării să oprească roata norocului şi să intervină, profitînd de legătura de pe ochii acestuia, ca să pipăie şi să prindă tocmai pe primul din cele şaptezeci de numere pentru avocat ; totuşi l-a tras pe al doisprezecelea pentru el. — În cele din urmă vitejii germani şi cetăţeni ai oraşului imperial au pornit focul armelor împotriva vulturului roman. La început au urmărit să-i lovească coroana. Zelul şi ochitul aspiranţilor la coroană era adecvat importanţei obiectului ; oare nu aducea acest adăpost de aur contra vremuielii, dacă era doborît de vreun glonţ, veniturile coroanei în valoare de şase florini franconi, fără a mai pune la socoteală celelalte bunuri ale coroanei, care constau din trei ocale de cîlţi şi dintr-un castron de cositor pentru bărbierit ? — Oamenii făceau ce puteau şi ei ; dar, din păcate, flinta nu i-a pus coroana pe cap eroului nostru, ci numărului unsprezece, predecesorul său, saxonul ofticos. Omul avea nevoie de ea deoarece,

[1] Aluzie în legătură cu prietenia dintre Oreste şi Pylade, eroi mitologici.

precum prinţul de Wallis [1], avea datoriile coroanei mai înainte de-a avea coroana însăşi.

Nimic nu înlătura mai bine plictiseala tirului la păsări decît inspiratul aranjament ca, între timp, să fie intercalată cîte o tragere asupra unor ţinte mişcătoare ; un om care trebuie să-şi aştepte rîndul pînă ce alte şaizeci şi nouă de împuşcături marchează încet, ca bătăile sferturilor, clipa cînd i-a venit şi lui ceasul, se poate distra destul de bine dacă, în răstimpul acesta, îşi poate încărca puşca pentru obiecte mai de rînd, de pildă pentru un general din ordinul capucinilor. De fapt tragerea la ţinte mobile nu diferă în Kuhschnappel de aceea introdusă şi în alte localităţi, şi anume : se mişcă încolo şi-ncoace o pînză pe care se află zugrăvite obiecte comestibile, de parcă ar fi înşirate pe o faţă de masă, iar trăgătorii trebuie să le străpungă cu glonţul, pentru a pune mîna pe originale, întocmai cum vrăjitoarele găuresc doar imaginea omului pe care trebuie să-l atingă cu vraja lor. De rîndul acesta, kuhschnappelezii trăgeau într-o figură trei sferturi, zugrăvită pe pînza mişcătoare şi despre care destul de mulţi pretindeau că ar fi reprezentat un general al ordinului capucinilor. Ştiu bine că unii ţinteau mai ales în pălăria roşie de pe capul figurii şi că, din pricina ei, socoteau şi pretindeau că era un cardinal sau chiar un protector cardinal ; dar aceştia trebuiau să rezolve conflictul cu cei care contraziceau ambele secte şi afirmau că o reprezintă doar pe tîrfa babilonică [2], adică una europeană.

Avocatul pierduse coroana ; dar norocul i-a hărăzit apoi pălăria de cardinal în care se aflau două ştiuci de rîu. În schimb, capul vulturului şi capul generalului au scăpat de gloanţele lui de parcă le apăra o adevărată

[1] De fapt „de Wales", adică moştenitorul tronului englez, care era pe-atunci viitorul rege George al IV-lea, un cartofor şi un desfrînat, Parlamentul englez trebuind să-i achite datoriile în 1794.

[2] În *Biblie*, Babilonul (Babelul) de pe Eufrat, în Asia, trecea drept expresie a trufiei, a nelegiuirilor şi depravării, drept oraşul tuturor destrăbălărilor şi crimelor.

vrajă ca aceea din Passau[1]. I-ar fi scos măcar tîrfei babilonice un ochi dintr-o împușcătură, pentru a se alege cu o gîscă — dar nici asta n-a mers.

De dragul iubitei sale neveste, care îl aștepta cu supa la prînz, tare ar mai fi vrut Siebenkäs să smulgă măcar sceptrul din ghearele vulturului, în care se trăgea acum, și să și-l pună la armă ca pe o baionetă.

Trecuseră toate numerele, care încercau să rupă această ramură de stejar din aur, numai cel mai primejdios, predecesorul și proprietarul său, încă nu ; — acesta a tras și harponul de aur a tremurat ; — a tras și Siebenkäs și ostia de prins țipari a căzut jos.

Domnii Meyern și Blaise au zîmbit și l-au felicitat, — la sosirea unui nou mădular al păsării, fluierașii și flautiștii au suflat puternic în cornurile lor de vînătoare, privind totodată grav și atent în partituri, deși cîntaseră micile lor bucăți pentru trompeți de mai multe ori decît străjile de noapte ; — toți infanții, vreau să zic tinereii, s-au luat la întrecere care să apuce primul sceptrul ; — dar măscăriciul s-a aruncat între ei, împrăștiindu-i în toate părțile, a adunat sceptrul de pe jos și i-a remis avocatului, cu o mînă, însemnul stăpînirii, în timp ce cu cealaltă își ținea propriul însemn, schiptrul de bufon.

Siebenkäs contemplă zîmbind mica ramură de lemn ; vîrî sceptrul sub pardesiu și, pentru că pînă la masă nu apucau să tragă toți, ca să vină din nou rîndul numărului său, l-a dus acasă la el. Îl ținea înainte, țeapăn și rigid, ca regele cu tichia cu clopoței pe al său, și i-a spus Lenettei : „Aici ai, într-o bucată, lingura de servit și cleștișorul de zahăr !“ Înțelegea prin asta, de fapt, cele două premii de tir din cositor, polonicul și cleștele pentru zahăr, care, împreună cu un cîștig bănesc dublu de nouă florini franconi, întovărășeau investitura cu sceptrul. Era destul pentru o singură împușcătură. Apoi i-a prezen-

[1] Mijloc ocult pentru a feri omul de rănire, numit astfel după un călău din Passau, care vindea credulilor talismane cu asemenea efect.

tat raportul privitor la prinderea ştiucilor. Lenette, de la care se aştepta ca în primele cinci secunde să treacă prin cele cinci poziţii ale balurilor de casă şi să facă şi săritura calului, a lui Euler [1], pe eşichierul camerei... Lenette a făcut ce putea ea să facă, adică absolut nimic, şi a spus ce ştia şi ea, adică vestea că proprietăreasa se indignase cumplit, faţă de nevasta legătorului de cărţi, din pricina neplăţii chiriei şi a propriului ei soţ, care e un linguşitor ce se gudură şi face complimente şi nu someză destul de brutal oamenii. „Îţi spun, a repetat posesorul sceptrului, că azi am împuşcat în mod fericit ştiucile şi sceptrul, Wendeline Egelkraut!" şi a lovit înverşunat, cu sceptrul-vargă a mîniei, în masa pe care erau puse două rînduri de farfurii şi tacîmuri. Lenette i-a răspuns în sfîrşit: „Lukas a şi venit în fuga mare şi mi-a istorisit tot; mi-a făcut o mare bucurie; dar cred că ai să mai împuşti încă multe altele. I-am spus asta şi nevestei legătorului." Apoi a revenit la subiectul ei; iar Firmian şi-a zis: „De văicărit se poate văicări destul de tare, dar nu poate jubila, cînd alde mine mă înapoiez acasă cu ştiucile şi sceptrul sub braţ!" —

Firmian s-a întors la şanţul de tragere cu pieptul plin de speranţe noi. Inima omenească, care în probleme de hazard face socoteli tocmai *împotriva* calculului probabilităţilor, şi care speră de aceea într-o terţă de cîştiguri, pentru că a mai cîştigat una, sau care contează să doboare şi gheara vulturului pentru că a adunat de pe jos sceptrul din ea — această inimă omenească neînfrînată în temeri şi speranţe o aducea cu el avocatul în şanţul de tragere.

Dar n-a nimerit ghèara vulturului. Siebenkäs a mai ţintit şi în ghearele sau mîinile împreunate a rugăciune ale generalului capucin, în aceste exponente sau poliţe pentru două şunci din faţă, dar zadarnic.

Nu căzuse nici măcar globul imperial. Numărul şaizeci şi nouă, un precursor primejdios, domnul Everard Rosa

[1] Mişcare la şah, denumită astfel după Leonhard Euler.

von Meyern, tocmai pusese arma la ochi — voia să rupă acest măr oprit — o asemenea minge pe care vor s-o prindă și principii era prea importantă pentru el, ca să vrea s-o prindă doar de dragul cîștigului : pe el îl înflăcăra doar onoarea — a tras — și ar fi putut să ochească tot atît de bine stînd cu spatele.

Prietenul nostru n-avea să se teamă de nici un culegător de mere — nici de al doilea sau al optulea, de al nouălea cu atît mai puțin — ca de al unsprezecelea, de durda saxonului care trăgea drăcește. Frizerul a apăsat pe trăgaci — a împușcat vulturul în picior — și piciorul a rămas atîrnat sus împreună cu globul imperiului.

Chiriașul și avocatul a intrat înăuntru ; dar proprietarul încă mai întîrzia la ștandul de tragere, pentru a-și înjura pe săturate nenorocul. Firmian și-a propus ca, îndreptînd scuipătoarea de gloanțe spre globul de sus, să nu se oprească la el, ci să țintească în coada vulturului, pentru ca doar să... scuture acel fruct.

Într-o secundă viermănosul măr al lumii a căzut jos —. Saxonul înjura cum nu se poate descrie.

Siebenkäs aproape că a rostit, în sine, o rugăciune, nu pentru că, odată cu mărul, îi ploua în poală o mușterniță de cositor, o zaharniță și cinci florini franconi, ci pentru soarta cea bună, pentru soarele cald ce se ivea ca o strălucire în cununa unor nori îndepărtați. „Vrei să-mi pui sufletul la încercare, și-a zis el, soartă bună, și de-aceea îl întorci, cum răsucesc oamenii ceasurile, în toate pozițiile, și orizontale și verticale, și liniștite și agitate, ca să vadă dacă merg bine și arată ora cum trebuie."

Toată după-amiaza, Siebenkäs n-a mai nimerit nici o așchie ; nici coada însăși, spre care ochise mai înainte atît de fericit, pentru a pune mîna pe sfîntul glob roman al imperiului, n-a doborît-o. Tîrziu s-a lăsat dus acasă de miliția tîrgului cu surle și tobe. În fața ușii nevestei sale, a făcut pe Moș Nicolae, care aduce copiilor, pentru prima oară de ziua Sfîntului Andrei, frică și poame ; și, mormăind, i-a aruncat, în loc de obișnuitele mere, pe cel pe care îl... împușcase. Să-i luăm această glumă în nume

de bine ; — dar nici n-ar trebui să istorisesc asemenea mărunţişuri fără importanţă.

Cînd şi-a pus capul pe pernă, Firmian i-a spus soţiei sale : „Mîine, pe vremea asta, o să ştim, nevastă, dacă putem odihni pe pernele astea o pereche de capete încoronate sau nu — mîine, cînd ne vom sui în pat, am să-ţi amintesc de clipa asta". — Cînd s-a dat jos din pat, a spus : „Azi sar din pat, de bună seamă, pentru ultima oară ca om de rînd, fără coroană". —

Abia a mai putut aştepta clipa revederii cu pasărea înrourată şi cu mădulare lipsă, plină de răni din împuşcături şi de oase fărîmate ; dar speranţa de-a ajunge rege împuşcînd-o a durat cîtă vreme încă n-a văzut vulturul. De aceea a primit cu plăcere propunerea vicleanului saxon, care pregătise necontenit terenul cu gloanţele sale pentru cele ale vecinului său de număr ; propunerea era : jumătate-jumătate la cîştig şi pagubă în privinţa păsării şi cardinalului. Această asociere a dublat speranţele avocatului, în timp ce de fapt le reducea la jumătate.

Dar cei doi fraţi de arme n-au doborît, toată după-amiaza, nici măcar o singură aşchie pestriţă. Fiecare îl socotea, în sine, pe celălalt drept piaza lui rea ; căci în chestiuni de hazard, omul preferă să explice totul după considerente superstiţioase, decît să nu le explice deloc. Nestatornica tîrfă babilonică se ferea atît de capricios, încît frizerul a tras o dată chiar pe lîngă individul care o mişca încolo şi-ncoace.

Dar după-amiază a nimerit în fine, cu săgeata lui de Cupidon, în inima ei neagră, şi astfel în porcul afectat acesteia. Firmian aproape s-a speriat ; a spus că, din acest porc, din acest polip cardiac al inimii babilonicei fete-uşoare, nu va lua altceva decît căpăţîna, căci trebuie să nimerească şi el însuşi ceva.

Acum nu mai era înfipt în stinghii decît un torso de pasăre, ca o noadă de Parlament englez recunoscută de către o singură fracţiune politică pe care amatorii de coroană încercau s-o dizolve [1]. Focul rulant al însufleţirii

[1] Aluzie la Parlamentul englez, după ce Cromwell i-a izgonit, în 1648, pe toţi cei ce nu erau republicani.

mergea acum de la piept la piept, aţîţat de fiecare grămăjoară de pulbere aprinsă pe tigăiţa unei puşti ; şi, împreună cu pasărea în care se trăgea cu archebuza, tremurau, de fiecare dată, şi ceilalţi trăgători. Cele şaptezeci de numere încărcaseră zadarnic armele, de două ori, pentru împuşcătura sortită să desemneze regele ; îndărătnicul ciot de pe stinghie abia dacă se clintea. Sărmanele inimi omeneşti care fremătau de nerăbdare aproape că erau străpunse şi zguduite de fiecare glonţ. Îngrijorarea oamenilor creştea, speranţele creşteau şi ele ; dar mai ales se intensificau înjurăturile, aceste scurte rugăciuni la ananghie adresate diavolului.

Se făcuse ora două şi jumătate, iar după-amiaza era scurtă ; pasărea plină de găuri, însă, nu se clătina. Toată lumea jura că tîmplarul, care o clocise dintr-un butuc, era o canalie şi că o confecţionase din lemnul tare al unei cărăci pline de noduri. — În cele din urmă părea că se înclină jupuită şi decolorată. Frizerul care, ca toţi oamenii de rînd, nu era scrupulos decît faţă de unele persoane luate individual, nu şi faţă de o societate mai numeroasă, n-a mai stat la gînduri să folosească, pe ascuns, în loc de o flintă cu ţeavă dublă, cartuşe duble, unul pentru sine şi unul pentru coechipierul său, pentru a doborî vulturul cu ajutorul acestui mijloc de descompunere. —

„Dracu' şi străbună-sa, talpa-iadului !" a icnit el după ce a tras.

Acum se baza pe chiriaşul său şi, pentru asta, i-a întins chiar el puşca. Siebenkäs a bubuit în sus. — „Lua-m-ar toată liota dracilor să mă sfîşie !" a spus saxonul, dublînd, fără să fie nevoie, doza dracilor, ca şi pe a cartuşelor.

Descurajaţi, amîndoi şi-au pierdut speranţa în timp ce lăsau armele în jos ; căci la tronul acesta erau mai mulţi pretendenţi decît cei care au vrut odinioară să se suie pe cel roman, şi aceia erau numai treizeci. *Septuaginta*[1] trăgătoare ţine în mînă, alternativ, cînd ţeava

[1] Şaptezeci (lat.).

puştii, cînd ţeava lunetei, pentru a vedea cum această constelaţie atîrnată de cer includea mai multe gloanţe decît numărul stelelor pe care le cuprindea constelaţia astronomică a Vulturului [1]. Toate chipurile privitorilor erau întoarse către această *keblah* [2] a păsării. — Bătrîna Sabel şedea, fără clienţi, îndărătul tarabei ei pline cu lucruri de înfulecat şi privea, şi ea, în sus. — Primele numere nici nu şi-au mai dat osteneala să toarne din nou pulbere în tigăiţa armei, pentru împuşcătura următoare. — Firmian deplîngea împietritele inimi omeneşti care pluteau în sîngele îngroşat al pămîntului şi pentru care soarele scăpătînd şi cerul îmbujorat şi pămîntul larg deveniseră invizibile sau, mai curînd, se ghemuiseră într-un ciot de lemn tocat şi sfîrtecat ; semnul cel mai sigur, că inimile lor zăceau în temniţa veşnică a nevoilor, era că nimeni nu putea face vreo aluzie glumeaţă la pasăre sau la înscăunarea ca rege. Omul nu poate percepe asemănări şi corelaţii decît la lucrurile care îi lasă sufletul neîncătuşat. Firmian îşi zicea în sine : „Această pasăre este, pentru acest norod, adevărata imitaţie de pasăre pentru dresat şoimii de vînătoare, pe care am vîndut-o la mezat, iar banii puşi pe ea sînt momeala". Dar avea, totuşi, trei motive, pentru care i-ar fi plăcut să devină rege : în primul rînd, ca să moară de rîs pe seama încoronării sale, în al doilea rînd, Lenette, iar în al treilea rînd, din pricina saxonului.

Treptat a tras a doua jumătate din cei şaptezeci de seniori, iar primele numere au încărcat armele, măcar pentru plăcerea de-a trage. Nimeni nu mai trăgea decît cu gloanţe îngemănate. Celor doi confederaţi hanseatici ai noştri li s-a apropiat iar rîndul să ţintească şi, cum începuse să se lase înserarea, Siebenkäs a împrumutat o pereche de ochelari mai puternici, pe care i-a înşuru-

[1] Constelaţia vulturului cuprinde douăzeci şi trei de stele luminoase.

[2] Keblah (arabă) înseamnă ţintă, ţel, precum şi întoarcerea musulmanilor cu faţa spre Mecca (în timpul rugăciunii).

bat pe țeava puștii ca o lunetă căutătoare a obiectivului pe un telescop.

Numărul zece a scos preparatul de pasăre din țîțînă, și ciotul-țintă nu se mai ținea de stinghie decît prin greutatea sa, întrucît lemnul era aproape saturat și încrustat cu plumb. —

Saxonul nu trebuia decît să atingă ricoșat trupul vulturului pentru ca pasărea răpitoare să cadă jos, sau chiar și numai stinghia ; — ah, vîntul de seară nu trebuia decît să sufle o dată puternic. A dus pușca la ochi — a ochit o veșnicie (căci acum atîrnau cincizeci de florini în aer), a apăsat pe trăgaci — dar pulberea pentru aprindere s-a consumat, singură, într-o flăcăruie ; — muzicanții țineau deja trompetele orizontal și suporturile pentru note vertical ; — tineretul se și adunase în jurul stinghiei și voia să prindă scheletul în cădere ; — din pricina așteptării, măscăriciul nu mai putea face nici o șotie, iar sufletul lui cuprins de uimire se afla sus lîngă zburătoare ; — frizerul, cu sufletul greu, a apăsat din nou pe trăgaci ; — și iarăși a ars doar pulberea pentru aprins ; — asuda, ieșea foc din el, tremura ; a încărcat arma, a ochit, a apăsat pe trăgaci și a tras... la doi sau trei coți pe deasupra pasării.

S-a retras tăcut și palid, scăldat de-o sudoare rece și n-a rostit nici măcar o înjurătură — ba chiar, presupun, a înălțat cîteva rugăciuni în taină, pentru ca bunul său confederat să pescuiască vînatul cu pene prin mila Celui de Sus.

Firmian a trecut la rînd — s-a gîndit, cu bună știință, la altceva, pentru a-și potoli încordarea trepidantă a așteptării — a ochit nu prea lung asupra acestei ancore a micilor sale furtuni, care plutea în umbra înserării — a slobozit arma — a văzut ciotul rotindu-se sus de trei ori, precum roata Fortunei, și în sfîrșit — desprinzîndu-se și zburînd în jos...

Tinerii și trompetele au dat glas țipător — o parte din norod voia să știe și să vadă cine e noul rege, cealaltă a năvălit spre bufon, care purta pe sus, în mij-

locul celor din jur, carcasa și tacîmul glonțului, adică burta vulturului — frizerul i-a ieșit înainte alergînd și strigînd : „Trăiască regele !“ și a spus că și el este co-rege — iar Firmian a trecut, tăcut, lîngă ușă și era bucuros, dar și emoționat...

CAPITOLUL AL OPTULEA

Siebenkäs — rege și, totuși, avocat al sărmanilor și individ care făcea economie de lemne — s-a sculat în dimineața următoare ca un om care, scăzînd cheltuielile etc., putea pune în orice clipă pe masă patruzeci de florini franconi peșin. Toată dimineața a gustat din plin plăcerea, însoțită la oamenii virtuoși de un farmec deosebit, de a-și achita datoriile : mai întîi chiria casei către saxon, apoi micile socoteli mărunte la măcelari, brutari și alți infirmieri ai nevoiașei noastre mașini. Căci el se asemuia cu persoanele cele mai distinse, care nu împrumută de la cele inferioare decît alimente, nu și bani, precum unii judecători nu pot fi mituiți decît cu cele dintîi și nu cu cei din urmă.

În această joi dimineața, Siebenkäs a avut un excitant exercițiu de dispută referitoare la jumătatea de inimă sau jumătatea de porc a protectorului cardinal, pe care sub-regele său, frizerul, i-o tot vîra pe gît, pentru ca să fie mai sigur că primește și el jumătate din împușcătura regală. Cînd a avut în buzunar împușcătura, adică douăzeci și cinci de florini, saxonul a lăsat-o mai moale și a acceptat, pînă la urmă, ca duminica viitoare animalul înjumătățit să fie consumat, precum un miel pascal evreiesc, sus, în odaia lui Firmian, de către ceilalți locatari ai casei și de patru părinți protectori ai țintașilor — doi tați și două mame —, în tovărășia inspectorului școlar.

De somn, de bogăție și de sănătate te bucuri și le guști cînd au ajuns să fie fără întrerupere ; doar în primele zile, după ce a scăpat de povara sărăciei și a bolii, îi par omului nespus de plăcute statul în picioare și respi-

raţia liberă. Aceste zile au durat, pentru Firmian al nostru, pînă duminică. A înzidit un întreg picior cubic din zidul diavolului în a sa *Selecţie din hîrtiile diavolului* — a recenzat — a purtat procese — a vegheat cu şiretenie asupra păcii casnice, pe care răscumpărarea gajurilor ar fi putut s-o tulbure. Vreau să povestesc mai întîi despre asta şi abia după aceea despre banchetul platonic de duminică. Încă în ziua înscăunării ca rege a cumpărat un ceas de duzină cu douăzeci şi unu de florini, pentru a nu-şi cheltui banii abia treptat-treptat ; voia, pur şi simplu, să arunce o ancoră a speranţei în buzunarul pentru ceas. Cînd, mai apoi, nevasta i-a propus să răscumpere salatiera, talerul pentru scrumbii şi alte gajuri şi, deoarece asta nu se putea îndeplini cu sărutări ci cu preţul unei jumătăţi din capital, Firmian i-a spus : „De fapt nu sînt de părerea asta, căci în curînd bătrîna Sabel le va căra iar de-aici, dar, dacă vrei, n-ai decît s-o faci, îţi las mînă liberă". Dacă ar fi contrazis-o, ar fi trebuit să le răscumpere ; dar aşa, întrucît îi turnase cea mai mare parte din bani în hăul pungii — şi întrucît ea nota zilnic refluxul în creştere — şi întrucît putea purcede în orice zi la răscumpărare, tocmai că n-a purces s-o facă. Femeilor le place să amîne, iar bărbaţilor să se repeadă ; la primele cîştigi partida prin răbdare, la ceilalţi, de pildă la miniştri, prin nerăbdare.

Lenette spunea în fiecare dimineaţă : „Zău, ar trebui să ne interesăm totuşi de talerele noastre". Iar el răspundea în chip de antifon : „În ce mă priveşte — nu, te-aş lăuda mai curînd tocmai pentru asta". În felul acesta, dădea dorinţei sale aspectul unui merit străin. Firmian cunoştea omul, dar nu oamenii ; — de-aceea era în încurcătură în faţa oricărei femei noi, dar nu în faţa celei vechi ; — ştia precis cum trebuie să vorbeşti, să umbli, să stai printre oamenii de cultură, dar n-o făcea ; — după ce îşi tratase cunoscuţii ani de zile cu uzul societăţii şi cu superioritate, îşi dădea seama abia în călătorie că, prin contrast cu omul de lume, nu era în stare de nimic faţă de necunoscuţi. — — Ce să mai tot îndrug multe ! Era un savant.—

Între timp, cu toate predicile sale pașnice și tratatele sale de pace, ajunsese iarăși, încă înainte de duminică, la un fel de război casnic al broaștelor cu șoarecii [1]. E fapt real, aflat din chiar gura lui, că Lenette își spăla necontenit mîinile și brațele și, odată cu ele, sute de alte lucruri, deși mai mult cu apă rece, pentru că era imposibil să aibă întruna apă caldă la îndemînă — și că el — spun eu — nu făcea altceva cu vocea lui cît se poate de blîndă, decît să întrebe într-adevăr bucuros : „Așadar apa rece nu te face să răcești ?“ — „Nu“, răspundea ea pe un ton alene. — „Poate că te încălzește, mai degrabă ?“ continua el. „Da“, răspundea ea punînd capăt discuției. Moraliștii și psihologii sînt, împotriva așteptărilor mele, foarte înapoiați în materie de istorie generală a sufletelor și în aceea, deosebită, a acestei cărți, cînd se miră mai ales de răspunsul aproape mînios la o întrebare atît de blîndă. De fapt Lenette știa de mult destul de bine că avocatul, asemenea lui Socrate, își începea războiul, ba chiar îl continua, de obicei, cu sunetele cele mai blînde, precum spartanii cu sunete de flaut, pentru a-și păstra firea, ca și ei ; de-aceea s-a îngrijit, și de data asta, ca textul flautelor să cuprindă o declarație de război împotriva formei de guvernămînt a femeii, care împarte sectoarele muncii ei după felurile apei de spălat, așa cum Bavaria actuală împarte districtele ei după rîuri. „În ce tonalitate, ocăra de aceea avocatul adesea, trebuie oare să-și cînte soțul partitura lui, dacă pînă la urmă cea minoră sună la fel cu cea majoră ? Asta întreb pe oricine.“

Dar, de rîndul acesta, tocmai cea mai mare blîndețe îl făcuse să nu fie pornit pe nimic aspru, ci pe o precuvîntare la un sistem educativ corect pentru trupurile de copii. Căci, după răspunsul ei, a continuat : „Cu asta îmi faci într-adevăr o bucurie. Dacă am avea copii, văd că i-ai spăla mereu după metoda ta, și anume cu apă rece, pe tot trupul ; asta însă i-ar întări, de vreme ce i-ar

[1] Aluzie la *Batrachomyomachia*, poem eroicomic grec, datînd, probabil, din secolul al VI-lea sau al IV-lea î.e.n. și constituind o parodie a eroilor homerici.

încălzi astfel." — Fără alt răspuns, şi-a ridicat doar mîinile împreunate a victorie în sus, ca acel profet din Biblie ; căci îmbăiatul copiilor cu apă rece nu era pentru ea altceva decît o baie de sînge făcută de un Irod. Acum Firmian şi-a pus mult mai limpede în lumină metoda educativă de călire şi egalizare : — mult mai aprins s-a împotrivit femeia, cu toate penele ei, unei asemenea metode, pînă cînd în cele din urmă, prin dezvoltarea reciprocă şi abilă a pedagogiei masculine şi feminine, ar fi ajuns destul de departe ca să se ridice unul împotriva altuia ca o pereche de furtuni zefirice, dacă soţul n-ar fi pus întrebarea, ca o împuşcătură cu glonţ vrăjit : „La naiba ! dar avem noi oare copii ? De ce ne facem de rîs unul faţă de celălalt ?". — Lenette i-a ripostat : „Vorbeam doar de copiii altora".

Astfel, după cum am spus, n-a izbucnit nici un război, şi mai curînd a venit duminica paşnică împreună cu oaspeţii, care voiau să cîştige jumătatea caldă de inimă sau de porc a tîrfei babilonice sau a protectorului cardinal şi să se ospăteze din ea. De fapt, acum părea că o stea luminoasă a celor trei magi voia să planeze asupra acestei case pline de săraci care se jenau de sărăcia lor ; căci încă în vinerea precedentă o vijelie dărîmase, din fericire, jumătate din pădurea consiliului orăşenesc şi presărase atît de minunat calea adventului cu crengi şi cu copacii care erau prinşi de ele, astfel încît toţi paznicii forestieri nu erau în stare să împiedice adunatul spicelor căzute la un asemenea cules al viilor ; de ani de zile nu fuseseră în casa Merbitzer atîtea lemne, ca în duminica respectivă, parte cumpărate, parte aduse cu îndrăzneală.

Dacă duminica este oricum ziua luminată de soare, de lună şi de stele pentru un bloc-cazarmă locuit de săraci, unde omul îşi are cele cîteva îmbucături, cele cîteva haine de sărbătoare, cele douăsprezece ore de şezut pe scaun şi douăsprezece ore de stat culcat, precum şi vecinii necesari pentru discuţii — îţi poţi uşor imagina, cu ce aureolă de desăvîrşire a început duminica în casa Merbitzer, unde fiecare avea cu atîta siguranţă şi pe

gratis o jumătate de porc în gură, după cum avusese predica în urechi cu puţin mai înainte, deoarece locatarul cel mai distins din casă nu voia, în calitatea sa de suveran al ţintaşilor, să sărbătorească festivităţile încoronării altundeva decît la masă şi numai între meşteşugari.

Încă înainte de prima chemare a clopotului de la biserică, bătrîna Sabel se şi înfiinţase. Tezaurul coroanei aflat în posesia regelui ţintaşilor permitea foarte bine angajarea ei ca bucătăreasă-şefă ereditară, alături de regina Lenette, pentru cîţiva crăiţari şi cîteva blide suplimentare. Reginei, personal, bătrîna îi apărea inutilă şi ca o a doua sau vicereginâ — căci Lenette, ca o adevărată suverană homerică şi din marele imperiu al carolingienilor, ar fi preferat să spele, să gătească şi să servească singură la masă. Suveranul ţintaşilor, însuşi, a părăsit zgomotoasa şi stîrnitoarea de colb estradă a tronului şi schelărie a construcţiei zilei şi a străbătut, îmbrăcat cu o manta de muncitor, larga cîmpie verde a liniştitei şi albastrei toamne tîrzii, fără a fi stînjenit de vreascurile interzise şi de şomoioagele de paie ce făceau de strajă, şi fără a rupe, în trecere, alte bariere de funii mai groase decît firele de păianjen. Cu o privire idilică poetică, avocatul căta, de pe tăcutele sale pajişti, în depărtata odaie zgomotoasă, plină de tigăi şi satîre şi mături, şi se desfăta cu adevărat contemplînd liniştit îndepărtata activitate agitată şi transpunîndu-se în bucuroasele vise gustative ale comesenilor cu foame de lup... pînă cînd a simţit, deodată, că se îmbujorează şi se învăpăiază. „Tu făptuieşti acolo ceva ca lumea, şi-a zis el ; asta pot şi eu ; dar biata femeie se omoară măturînd şi gătind şi nimeni nu-i recunoaşte meritele.“ Acum nu putea face altceva decît să jure cu destulă tărie că, indiferent de ce schimbări şi modificări ar fi găsit acasă, voia pînă una alta să aprobe şi să preamărească, în cea mai mare măsură, totul.

Povestea se adevereşte, spre lauda lui, căci —atunci cînd, la întoarcerea acasă, şi-a găsit etajera pentru cărţi periată şi călimara spălată pe dinafară pînă la albire şi

toate lucrurile puse în ordine, dar într-una nouă — a lăudat-o pe Lenette prietenos, fără vreo urmă de enervare, şi i-a spus că a dereticat şi măturat de parcă i-ar fi citit gîndul ; căci tocmai faţă de femeile de rînd, dintre care îşi va face apariţia azi un trident de judecătoare infernale, nu te poţi înfăţişa niciodată cu casa destul de periată şi lună ; — de aceea a şi lăsat azi, cu bună ştiinţă, administraţia generală a teatrului pe seama ei ; — în schimb, faţă de bărbaţii învăţaţi, ca Stiefel şi el însuşi, degeaba se transformă ea în cea mai bună maşină englezească de scărmănat, dărăcit şi cardat camera, căci asemenea oameni, preocupaţi de gînduri înalte, nici nu-şi coboară privirea asupra unor astfel de fleacuri necesare.

Dar cum a pregătit preşedintele congresului mîncării, prin această frumoasă atmosferă, totul în mod agreabil şi vesel, încă mai înainte de a sosi congresul ! Însă, toate amănuntele despre asta ceva mai departe.

Seara a venit „Cizmă-de-blană", care era prea învăţat pentru a putea mînca friptură de porc sau o baniţă de sare [1] cu plebea neînvăţată. Acum i-a putut veni din nou lui Siebenkäs o idee, pe care n-a înţeles-o nimeni în afară de Stiefel. A putut să pună pe masă firul cu plumb al statelor, adică sceptrul, şi sfera de sticlă pestriţă a globului imperial şi să spună, în calitatea lui de rege al mîncării şi al păsării doborîte, că lungile lui plete fluturînde îi ţin, precum regilor franconi, locul coroanei pe care a împuşcat-o proprietarul său ; — la încoronarea sa a fost eliberat, în locul tuturor ocnaşilor înrăiţi, doar unul singur şi bun : el însuşi ; — sub efemera sa domnie nimeni n-a fost scurtat de cap, nici jefuit sau asasinat ; şi, ceea ce îl bucură mai mult, el întruchipează un principe al vechilor germani care domnea peste oameni liberi, îi apăra şi îi înmulţea şi se socotea el însuşi în rîndurile lor...

Gîtlejurile din acest apartament regal au devenit mai spre seară tot mai gălăgioase şi mai uscate — hornurile

[1] „A mînca o baniţă de sare cu cineva", proverb german care înseamnă „a ajunge să cunoşti bine pe cineva".

de la gură, pipele, au prefăcut camera într-un cer plin de nouri, iar capetele convivilor, în ceruri ale bucuriei ; — afară, soarele de toamnă se aşternuse cu aripile lui înflăcărate şi calde peste pămîntul pleşuv şi rece, pentru a cloci primăvara mai repede ; toţi ochii care îndураseră lipsuri scînteiau, iar în sufletul lui Firmian mugurii bucuriei îşi desfăceau cămăşuicile şi se umflau îmbobocind. — — Bucuria adîncă poartă totdeauna iubirea de mînă, iar Firmian, cu inima îmbătată şi grea de bucurie, se dorea alături de cea a Lenettei, pentru a uita la pieptul ei tot ceea ce îi lipsea lui sau chiar şi ei.

În curînd, valurile cele mai zgomotoase s-au pierdut în depărtare şi, în reflux, n-a rămas nimic altceva decît scoici cu perle, cei trei prieteni ai noştri. Firmian cătă cu privirea afectuoasă la ochii lucitori ai Lenettei. Stiefel s-a aprins de-o iubire atît de pură şi virtuoasă, încît a putut s-o declare, fără vreo greşeală grosolană de logică, drept adevărată împărtăşire a bucuriei celorlalţi, mai ales că iubirea lui pentru nevastă n-o încătuşa pe cea pentru bărbatul acesteia, ci o într-aripa. Inspectorul şcolar n-avea decît teama contrară, nu cumva să nu-şi dezlănţuie cu destulă înfocare bucuria şi iubirea ; de aceea le-a strîns soţilor mîinile de mai multe ori şi le-a ţinut într-ale sale ; — le-a spus că de obicei nu prea ia seama la frumuseţe, dar astăzi a făcut cu bună ştiinţă o excepţie, pentru că doamnei avocat al sărmanilor îi venea atît de bine frumuseţea ei, mai cu seamă printre atîtea muieri de rînd cărora, din pricina asta, nici măcar nu le-a aruncat o privire ; — pe avocat l-a asigurat că, în fond, consideră ca o prietenie sporită faţă de el toate amabilităţile pe care le face la adresa vrednicei soţii, iar acesteia i-a făgăduit să-şi intensifice cu atît mai mult afecţiunea pe care i-a arătat-o prin discursurile sale, încă din trăsură în drumul de la Augsburg încoace, cu cît ea îl îndrăgeşte mai mult pe prietenul său şi, prin asta, pe el însuşi.

Cînd Stiefel a dat să plece, Firmian nu l-a oprit, dar a insistat să se lase însoţit de amîndoi soţii, nu pînă la uşa lor, ci pînă la a lui. Au pornit. Cerul dezvelit, cu

uliţele oraşului Domnului iluminate de lămpile din sori, i-a atras din strîmtele întortocheturi ale tîrguşorului, afară, pe scena imensă a nopţii, unde poţi deopotrivă să respiri azuriul cerului şi să bei adierea vîntului dinspre soare-răsare. Fiecare petrecere într-o cameră închisă ar trebui încheiată şi sfinţită prin mersul la biserică în templul răcoros şi vast, pe ale cărui bolţi de bazilică mozaicul stelelor alcătuieşte nesfîrşita icoană a tuturor celor mai sfinţi. Au colindat înviorați şi înălţaţi de vînturile primăverii ce le alergau întru întîmpinare şi spălau zăpezile pe dealuri ; întreaga natură făcea promisiunea unei ierni blînde, care îi trece uşor pe săracii fără lemne în casă peste cel mai întunecat sfert al anului şi pe care doar omul înstărit o blestemă, fiindcă nu poate comanda decît sanie, nu şi zăpadă.

Cei doi bărbaţi au purtat discuţii ce aparţineau aspectului sublim al nopţii ; Lenette nu spunea nimic. Firmian a remarcat : „Cît de aproape şi mici sînt acum jalnicele bancuri de stridii, satele ; cînd mergem de la un sat la altul, poteca ne pare la fel de lungă ca unei căpuşe care se rostogoleşte pe hartă de la numele unui sat pînă la al celuilalt. Iar unor spirite superioare pămîntul nostru le-o fi părînd ca un glob pămîntesc pentru copiii lor, pe care îl rotesc şi îl explică." — „Dar pot exista pămînturi şi mai mici decît al nostru, a spus Stiefel, şi la urma urmei, trebuie să fie ceva de capul celui al nostru, de vreme ce domnul Hristos a murit pentru el." — Aceste cuvinte au năvălit ca sîngele fierbinte în inima Lenettei. Firmian a mai adăugat : „Pentru pămînt şi oameni au murit pînă acum mai mulţi mîntuitori, nu numai unul, şi eu sînt convins că Hristos va lua cîndva mai mulţi oameni evlavioşi de mînă şi le va spune : «Şi voi aţi suferit sub diferiţi Pilaţi». Da, cîte un pseudo-Pilat este chiar un Mesia." Pe Lenette a cuprins-o în taină îngrijorarea că bărbatul ei o fi ateu sau, mai ştii, cel puţin vreun filozof. El, însă, căuta să-şi alunge adînca tristeţe din suflet prin observaţii filozofice ; de-aceea a spus : „Oamenii şi ceasornicele se opresc cîtă vreme li se întoarce arcul pentru o zi nouă şi lungă ; şi — crede el — intervalul întunecos, prin care

somnul şi moartea divizează şi separă stările noastre, împiedică strălucirea prea puternică şi crescîndă a *unei* idei, combustia unor dorinţe nepotolite niciodată şi chiar contopirea ideilor, aşa cum sistemele planetelor sînt menţinute separate prin pustietăţi sumbre, iar sistemele solare prin altele şi mai mari. Spiritul omenesc nu poate cuprinde fluviul nesfîrşit al cunoştinţelor, care curge prin dăinuirea veşnică, dacă nu-l soarbe cu pauze şi cu spaţii intermediare ; — nopţile Sînzienelor, pe care le numim cînd somn, cînd moarte, fragmentează ziua eternă — care ar orbi spiritul nostru — în intervale de-o zi şi îi cuprind amiaza în dimineaţă şi seară."

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

Pe avocatul Siebenkäs îl reîntîlnim sub semnul numai al speranţelor, dar cu flori seci, sterile. Sperase că, după împuşcătura regală, avea să aibă măcar atîtea zile bune, cît era nevoie pentru a păpa banii din împuşcătură, adică măcar vreo paisprezece. Oamenii poate nu, dar hîrciogii şi veveriţele ştiu să astupe tocmai *acea* gaură din locuinţa lor, care se cască spre partea de unde va bate furtuna următoare ; Firmian îşi zicea că nu-i mai lipseşte nimic, dacă a fost cîrpită gaura pungii sale ; — dar vai, a pierdut acum ceva mai bun decît banii — iubirea. Buna lui Lenette se îndepărta tot mai mult de inima lui... şi el de a ei.

Dimineaţa ea mătura şi deretica, indiferent de tonul cu care s-ar fi împotrivit el... Toate deciziile parlamentului local, precum şi alte decrete, continua să le transmită ucenicei de alergătură în cîteva duplicate şi „copii certificate", oricît ar fi protestat Firmian...

Pentru orice problemă îl mai întreba încă de cîteva ori, chiar dacă el ar fi strigat ca un şarlatan care-şi face reclamă la bîlci şi ar fi înjurat apoi ca unul dintre clienţii acestuia...

Lenette continua să spună : „A bătut ceasul patru sferturi la patru". — Cînd el îi argumenta cu nespusă ane-

voința că Augsburgul nu se află în Cipru, ea îi dădea în continuare același răspuns temeinic : „Dar nu se află totuși nici în principatul Jauer, nici la Vaduz [1] și nici la Husten, două localități foarte neînsemnate". — N-o putea face niciodată să fie de acord cu el pe față, cînd susținea necondiționat și izbucnea strigînd : „Se află, la dracu', în Șvabia !" Ea admitea numai că este situat oarecum între Franconia, Bavaria și Elveția etc., și doar față de nevasta legătorului de cărți recunoștea poziția geografică șvabă.

Asemenea poveri și supraîncărcări, totuși, încă mai puteau fi suportate de către un suflet ce se întărea cu exemplele marilor martiri, cu exemplul unui Licurg [2], care îndurase cu răbdare pocirea ochiului, sau al unui Epictet [3], care suportase ca stăpînul său să-i schilodească piciorul ; — iar eu am amintit încă în capitolele precedente de toate aceste pete de rugină ale Lenettei. — Dar am de relatat și alte cusururi cu totul noi, și las la discreția soților să hotărască, dacă acestea se numără cumva printre defectele pe care un soț poate și trebuie să le suporte.

În primul rînd : Lenette se spăla, de bună seamă, de patruzeci de ori pe mîini peste zi ; — indiferent pe ce punea mîna, trebuia să se prevadă cu această rebotezare.

„N-are decît să fie curățică, spunea Siebenkäs, și chiar mai curățică decît mine — dar o măsură trebuie păstrată. — De ce nu se zvîntă cu ștergarul, cînd o răsuflare străină a trecut peste ea ? De ce nu-și curăță buzele cu un calup de săpun, cînd s-a așezat pe ele o muscă — și încă altceva pe deasupra ? N-a transformat ea odaia noastră într-un vas de război englezesc, care este spălat zilnic pe dinafară și pe dinăuntru, și n-am privit eu, oare, la măturatul ei deopotrivă de pașnic, ca oricine de pe puntea vasului ?

[1] De fapt, numele capitalei Liechtensteinului, dar folosit aici ca denumire a unei localități fanteziste, întocmai ca și Jauer și Husten.

[2] Legiuitor legendar al Spartei pe la 800 î.e.n.

[3] Sclav frigian, eliberat la Roma, ologit din pricina maltratărilor la care îl supusese stăpînul său ; moralist stoic (mort pe la 120 la Nikopolis în Grecia).

Dacă vreun nor de iarnă prea întins sau vreo trombă de apă însoțită de trăsnete trecea pe deasupra zilelor ei și alor lui, atunci ea știa cum să scufunde pe bărbatusău și curajul lui complet sub apă, ca pe o fortificație olandeză, și dădea un lung curs liber tuturor lacrimilor. Dacă, dimpotrivă, soarele fericirii arunca vreodată razele lui de decembrie, nu mai largi decît o fereastră, în odaia lor, atunci Lenette știa să facă și să vadă sute de alte lucruri, numai pentru a nu le observa pe cele mai frumoase. Firmian își propusese în mod special, mai ales în aceste zile, să curețe pleava bine sau să ia caimacul și să acopere bine cea de-a doua față a lui Ianus, care voia să arunce o privire și să plîngă asupra trecutului și viitorului — dar Lenette i-a sfîșiat vălul și i-a arătat totul. Bărbatul ei a asigurat-o nu numai o singură dată : „Iubito, așteaptă numai pînă vom fi iar săraci lipiți și ne va merge al naibii de rău ; atunci voi geme și voi îndura cu plăcere alături de tine !" Dar n-a avut nici un efect. — Doar o dată i-a răspuns cu adevărat : „Oricît o trece pînă atunci, tot n-o să mai avem, iarăși, un sfanț în casă". Dar la asta, el a știut să-i riposteze și mai rezonabil : „Așadar, nu vrei să te bucuri cu adevărat de o zi senină și liniștită, pînă cînd nu-ți jură omul pe toți sfinții, că nu va mai urma nici-o altă zi nenorocită, sumbră, înnourată ? Atunci n-ai decît să nu te bucuri de nici una ! Care împărat sau rege, măcar și de-ar avea tronuri pe cap și coarne sub fund, poate fi sigur chiar de o zi obișnuită sau de una în care se adună dieta, că nu-i va aduce nimic neguros ? Și, cu toate astea, gustă din plin orice zi frumoasă petrecută la Sanssouci sau la Bellevue sau altundeva, fără a mai întreba altceva, și se bucură de viață" (Lenette a clătinat din cap.) — „Îți pot demonstra acest lucru și tipărit și pe grecește", a spus el și i-a reprodus pasajul din *Noul Testament*, deschizînd tomul și citind la întîmplare : «Dacă amîni sărbătorirea lăuntrică a unei epoci fericite pînă va veni alta, cînd se vor așterne înaintea ta numai speranțe, într-un șir neîntrerupt de-a lungul anilor, atunci nu se poate imagina nici măcar o singură bucurie adevărată pe globul nostru neted, care

se clatină veşnic ; căci după zece zile sau zece ani se va ivi cu siguranţă o durere ; şi astfel nu te va putea desfăta nici o zi de mai, chiar dacă toate florile şi privighetorile ar flutura pe deasupra ta, pentru că iarna te va acoperi, absolut sigur, cu fulgii săi de nea şi cu nopţile sale. Dar, dacă totuşi te bucuri fără sfială de tinereţea ta caldă, în perspectiva gheţăriei bătrîneţii care te aşteaptă şi în care vei mai fi păstrat cîtăva vreme încă prin răceala tot mai intensă, atunci consideră voioasa zi de azi ca o tinereţe lungă, iar sumbra zi de poimîine drept o bătrîneţe scurtă»" — „Grecească şi latinească, a ripostat Lenette, sună mai bisericeşte, iar lucrul ăsta e predicat adesea de pe amvon ; dealtfel, mă şi întorc de fiecare dată acasă destul de consolată, pînă cînd ni se isprăvesc iarăşi banii."

Şi mai greu îi era s-o facă într-adevăr să sară de bucurie la masa de prînz. Dacă, de pildă, în loc de tocătura zilnică, aburea pe faţa de masă o oală cu carne preparată ca la egipteni, o friptură rară, atunci Siebenkäs putea spera cu certitudine că nevasta lui mai are de rezolvat încă o sută de treburi peste cele obişnuite, înainte de a se aşeza la masă. — Omul şade colo şi este gata să se înfrupte — priveşte în jur, la început stăpînit, apoi furios — se înfrînează totuşi cîteva minute — între timp, lîngă friptură, are răgazul să se gîndească la nefericirea sa — dezlănţuie în sfîrşit primul tunet din furtuna lui şi strigă : „Mii de trăsnete ! Stau aici de o veşnicie, şi se răceşte totul — nevastă, nevastă !"

La Lenette (ca şi la alte muieri) nu era răutate, nici nepricepere, nici indiferenţă încăpăţînată faţă de problema în sine sau faţă de bărbat ; numai că contrariul nu stătea cîtuşi de puţin în puterea ei ; şi asta explică totul îndeajuns.

Între timp prietenul meu Siebenkäs, care va avea în mînă această relatare chiar mai curînd decît însuşi ţarul, nu mi-o va lua în nume de rău, dacă dezvălui lumii şi greşeala sa de la micul dejun — că doar o ştiu din însăşi gura lui. Dacă, de pildă, şedea dimineaţa lungit în patul său cu zăbrele, cu ochii închişi, atunci îi veneau

în minte idei și forme în care să-și îmbrace cartea, care nu i-ar fi trecut prin cap toată ziulica, nici șezînd la masă, nici stînd în picioare ; și într-adevăr îmi sînt cunoscuți mai mulți savanți din istorie — de pildă Cartesius [1], abatele Galiani [2], Basedow [3], chiar și eu, dar nu mă trec la socoteală — care, făcînd parte din specia de ploșnițe a înotătorilor pe spate, ajung cel mai departe doar stînd culcați și pentru care somiera patului era cea mai bună zăcătoare pentru fermentat ideile cele mai spirituale și nemaipomenite. Cine vrea să explice bine o chestiune, acela să citeze în special forța matinală a creierului, căci, după vacanța interioară și exterioară, acesta se supune cu atît mai ușor și mai intens conducerii spiritului — și să adauge la asta și libertatea atît a gîndurilor cît și a mișcărilor creierului, cărora ziua încă nu le-a impus multiplele sale direcții — și, în plus, și forța primogeniturii, pe care o exercită prima idee de dimineață, asemenea întîielor impresii din copilărie. Conform acestor explicații, avocatului — cînd creștea astfel la căldură, pe stratul de răsaduri al pernei și dădea cele mai bune flori și roade — nu-i putea răsuna nimic mai supărător la ureche decît strigătul Lenettei din odaia alăturată : „Vino încoace, e gata cafeaua !“ De obicei mai dădea naștere în grabă, deși cu teama permanentă de-a auzi un al doilea ordin de marș, uneia sau cîtorva idei fericite și pline de vioiciune, în patul său de lăuză. Dar, cum Lenette cunoștea dinainte minutele sale în care se respecta și pe care și le acorda pentru sculat, striga la el, în cameră, încă în timp ce cafeaua abia fierbea : „Scoală-te, că se răcește !“

La rîndul său, satiricul înotător pe spate își dădea seama de această devansare a echinocțiului și mai adăsta liniștit și fericit, plin de încordare, în pat și continua să

[1] Cartesius = René Descartes (1596—1650), cunoscut filozof francez.

[2] Abatele Fernando Galiani (1728—1787), economist și om de stat italian.

[3] Johann Bernhard Basedow (1723—1790), scriitor și reformator al pedagogiei în spiritul lui Rousseau.

clocească, cînd ea abia strigase pentru prima oară, şi răspundea doar : „Într-o clipă !“ utilizînd din plin dreptul său legal la un dublu-răgaz, născut din obişnuinţă.

Acest fapt a obligat-o iarăşi pe nevastă, la rîndu-i, să anticipeze şi mai mult şi să strige, cînd cafeaua era încă rece pe plită : „Vino, că se răceşte !“ În felul acesta nu se mai întrevedea nici o limită şi scăpare dintr-o asemenea devansare şi întîrziere reciprocă, ce sporea zilnic tot mai îngrijorător, ci mai curînd recurgea la o asemenea augmentare, încît Lenette să-l cheme la cafea cu o întreagă zi mai devreme, oricît ar fi revenit, în final, amîndoi la intervalele normale. Din păcate, Siebenkäs nu putea recurge la ultima şansă, de-a o auzi rîşnind cafeaua şi de-a se scula apoi, după un uşor calcul, în clipa cînd aceasta dădea în fiert, căci, din cauza lipsei unui dulap de prăjit cafeaua şi a unei rîşniţe, nu cumpărau decît cafea rîşnită, ca întreaga casă. Firește, dulapul de prăjit şi rîşniţa puteau fi înlocuite prin Lenette, dacă ar fi putut-o înduplecă să nu strige nici o clipă mai înainte de-a pune pe masă cafeaua clocotind şi aburind ; dar nu putea fi înduplecată.

Micile certuri dinainte de căsătorie capătă proporţii în timpul ei. De-acum înainte Firmian s-a apucat să descopere noi crăpături, pene, cenuşă, umbre în limpedele diamant al inimii ei ; — sărmane, în felul acesta trebuie să cadă în curînd o piatră după alta din altarul şubred al iubirii tale, iar flacăra jertfei din inima ta trebuie să pîlpîie şi să se stingă.

A descoperit acum că Lenette a lui nu era învăţată — nici o carte n-o plictisea, dar nici nu-i făcea plăcere, şi putea să citească omilia[1] la fel de des ca savanţii pe Homer sau pe Kant — toţi scriitorii ei profani se reduceau la o singură pereche conjugală : nemuritoarea autoare a cărţii de bucătărie şi soţul ei, pe care, însă, nu-l citea niciodată. Manifesta cea mai mare admiraţie faţă de toate articolele lui, dar n-arunca nici o privire în ele. Trei vorbe cu şart schimbate cu nevasta legătorului de cărţi o încîntau mai mult decît toate cele tipărite ale

[1] Carte de predici.

legătorului sau ale autorului de cărți. Siebenkäs prelua adesea postul de profesor universitar extraordinar și se urca pe catedră și încerca s-o inițieze în cîteva cunoștințe astronomice introductive ; dar fie că ea nu poseda o glandă pineală în chip de reședință cavalerească a sufletului și a gîndurilor lui, fie că încăperile creierului ei erau umplute pînă la meninge, înțesate și saturate cu dantele, bonete, cămăși și oale de gătit sau cazane pentru fermentat berea ; — pe scurt : Firmian n-a fost în stare să-i vîre în cap vreo stea care să fi fost mai mare decît cartonașul în formă de stea al bobinelor de ață. La disciplina spiritelor[1], dimpotrivă, s-a izbit de dificultatea exact contrară : în această știință, în care i-ar fi fost nespus de util infinitul mic, precum îi era cel mare la astronomie, Lenette își imagina și răsucea îngerii și sufletele și toate cele și arunca spiritele cele mai delicate în balta alungitoare a fanteziei ei — îngerii creșteau în mîinile ei de trebuiau puși, fiecare, în cîte un leagăn special, iar dracul se umfla și alerga după ea, pînă ce se făcea cît bărbatul ei de mare.

Firmian a descoperit și în sufletul ei o fatală pată de rugină sau o ciupitură de vărsat ori un neg ; n-a putut s-o transpună niciodată într-o efuziune lirică de dragoste, în care să uite și de cer și de pămînt și de toate ; — în timp ce el o acoperea cu sărutări, ea putea să numere bătăile orologiului urbei și să tragă cu urechea la oala ce da în clocot și pe dinafară și să alerge într-acolo cu ochii înrourați de cele mai mari lacrimi pe care el i le storsese din inima înduioșată prin cine știe ce poveste sau predică frumoasă ; — Lenette relua pe ton de rugăciune cîntecele vesele de duminică ce răsunau în celelalte camere și, în lin vers, intercala întrebarea prozaică : „Ce pun la încălzit pentru diseară ?“ Și nu-i putea ieși avocatului din cap că odată, în timp ce asculta cît se poate de mișcată predica lui de cabinet asupra morții și veșniciei și era cu gîndul la el, dar privea în jos, a spus în cele din urmă : „Mîine să nu-ți pui ciorapul stîng, căci trebuie să-l țes“.

[1] In germană *Geisterlehre* ; denumire dată mai demult metafizicii.

Așa cum din iubirea lui Firmian se scuturau florile, dacă nu chiar și frunzele, tot așa iubirea Lenettei semăna cu un trandafir trecut și desfăcut excesiv, a cărui podoabă o împrăștie o singură izbitură. Eternele exerciții dialectice ale soțului au sfîrșit prin a o face să-i ostenească inima. În plus, se număra printre femeile ale căror cele mai frumoase flori rămîn sterile și fără rod, dacă nu roiesc în jurul lor copii ce se bucură, precum floarea viței de vie nu face struguri dacă nu e cutreierată de albine. Semăna cu aceste femei și prin aceea că fusese născută să fie un arc spiral al unei mașini economice sau regizoarea unei mari drame a gospodăriei. Dar știm din păcate cu toții, de la Hamburg și pînă la Ofen, cum arătau acțiunile de capă și spadă și casa teatrului din gospodăria lui Siebenkäs. Asemenea păsărilor Fenix și uriașilor, cei doi n-aveau nici copii, și ambele coloane stau izolate una de alta, fără a fi strînse laolaltă de legăturile încolăcite ale roadelor. În fantezia sa, Firmian trecuse prin glumețele roluri de probă ale unui serios părinte de copil și poftitor la cumetrie — dar n-a ajuns pînă la reprezentația adevărată.

Cel mai mult îi dăuna, în inima Lenettei, acea lipsă de asemănare cu „Cizmă-de-blană". Inspectorul școlar avea ceva atît de plictisitor, de calculat, de serios, de reținut, de scrobit, de umflat, de greoi ca aceste... trei rînduri ; dar asta îi plăcea gospodinei noastre înnăscute. Siebenkäs, dimpotrivă, era toată ziua ca un iepure care sare. Lenette îi spunea adesea : „Lumea și-o fi zicînd că nu ești în toate mințile", iar el riposta : „Dar sînt oare ?" Firmian își acoperea frumoasa inimă cu o mască comică grotescă și ascundea altitudinea ei pe *soccus* [1]-ul scîlciat și prefăcea scurta piesă a vieții sale într-una zeflemistă și într-o epopee eroicomică. Alerga după acțiuni grotești din motive superioare ca și din vanitate. Îl gîdila cu adevărat, în primul rînd, sentimentul de-a fi un suflet liber, descătușat de toate împrejurările, iar în al doilea rînd, sentimentul satiric că mai mult travestește nerozia omenească

[1] Încălțăminte joasă în teatrul roman.

decît o imită ; în timp ce acționa astfel, avea conștiința dublă : a actorului comic *și* a spectatorului. Un umorist care acționează este doar un improvizator satiric. Acest lucru îl înțelege orice cititor, dar... nici o cititoare. Adeseori unei femei care privea raza albă de soare a înțelepciunii descompusă, pătată și colorată dincolo de prisma umorului, am vrut să-i pun în mînă o sticlă bine șlefuită, care să facă această serie pestriță și bălțată să ardă iar alb — dar n-a ieșit nimic.

Lenette trebuia să se aprindă din pricina bărbatului ei care fluiera, cînta și dansa, care nu lua o mutră oficială nici măcar în fața clienților, care, din păcate — i s-a relatat ca un fapt absolut sigur — dădea adesea tîrcoale Stîncii corbilor, despre a cărui minte oameni tare deștepți vorbeau cu îngrijorare, la care — se plîngea ea — nici nu se observa că trăiește într-un oraș imperial și care nu se rușina și sfia decît de o singură persoană în întreaga lume... de sine. Nu veneau adesea în casa ei cameriste din cele mai distinse case, cu cămăși ce trebuiau cusute, și nu-l vedeau ele, pe nepusă masă, stînd la clavirul lui pe care exersase și îl uzase și care avea încă toate clapele și aproape tot atîtea coarde cîte clape ? Și nu înghițise el, oare, o prăjină pe al cărei pod de cetate lăsat în jos răzbăteau sunetele dinspre străfundurile cîntătoare către sine, trecînd printre gratiile porții de cetate coborîte și urcînd, în cele din urmă, prin trompele lui Eustache, peste pielița timpanelor, pînă în suflet ? Capătul prăjinii înghițite răzbătea printre dinți și, de aceea, îl purta ca pe un cioc de barză adăugat la al său, pentru a potența necontenitul pianissimo al clavirului, în registrul de sus, pînă la *fortissimo*. — Oricum, este adevărat că umorul ia, în lumina reflexă a narațiunii, culori mai blînde decît în cruda realitate.

Solul, pe care ședeau cei doi oameni buni, se despărțea, sub atîtea zguduituri, în două insule tot mai depărtate una de alta ; timpul a adus iarăși cu sine un cutremur.

Președintele tribunalului și-a făcut apariția cu acțiunea sa de excepțare, în care nu cerea nimic altceva decît dreptate și echitate, adică moștenirea ; afară doar dacă

Siebenkäs trebuia şi putea să facă dovadă că el era *El*, adică pupilul a cărui moştenire părintească preşedintele o ţinuse pînă acum în părinteştile sale mîini şi pungi. Acest rîu al infernului, de natură juridică, i-a tăiat răsuflarea lui Firmian al nostru — care sărise peste precedentele trei cereri de fixare a termenului cu atîta uşurinţă, ca leul încoronat din stemele gotice peste trei rîuri — şi l-a făcut să-l treacă fiori de gheaţă pînă în străfundul inimii. Rănile, pe care le sapă în noi maşinile destinului, se închid curînd ; doar una, pe care ne-a lăsat-o instrumentul de tortură ruginit şi bont al unui om nedrept, începe să facă puroi şi se închide abia tîrziu.

Cînd a sosit refuzul lui Blaise, temătoarea Lenette a crezut că e pierdută, ca şi procesul ; în ochii ei, costeliva sărăcie îi cuprindea pe amîndoi cu o împletitură de iederă parazită, iar ea nu avea altă perspectivă decît să se usuce şi să piară. Cum, între timp, consilierul financiar nu-i putea auzi mînia, Lenette era nevoită s-o întoarcă împotriva soţului ei, căruia îi atribuia toată vina, pentru că dăruise numele său de Leibgeber în mod atît de vinovat. Cine s-a însurat, mă va scuti cu plăcere de dovada, că n-a ajutat la nimic felul cum s-a justificat soţul şi ceea ce a relatat el despre răutatea lui Blaise care, precum cel mai mare Iscariotean şi cămătar din Ierusalimul pămîntesc, l-ar fi prădat oricum şi ar fi găsit mii de tertipuri juridice pentru jefuirea pupilului, chiar dacă s-ar mai fi numit încă Leibgeber. Dar explicaţiile n-au avut nici un efect. În cele din urmă nu s-a mai putut abţine să-i spună : „Eşti la fel de nedreaptă pe cît aş fi eu, dacă aş vrea să pun cît de cît pe seama purtării tale faţă de consilierul financiar consecinţele ei, adică actul lui Blaise". Nimic nu le întăreşte mai tare pe femei decît o comparaţie înjositoare ; căci ele nu acceptă nici o diferenţiere. Urechile Lenettei s-au lungit, precum cele ale Famei [1], pînă ce au devenit numai limbi ; glasul bărbatului era, în acelaşi timp, şi acoperit de ţipetele ei şi neluat în seamă.

[1] Fama (lat.). = iniţial, zeiţa zvonurilor (la romani) ; apoi zvon, colportare.

Firmian a trebuit să trimită pe asesorul la „Cizmă-de-blană" și să pună să-l întrebe, unde întîrzie atîta vreme și de ce le-a uitat casa astfel. Dar, într-o zi atît de frumoasă, „Cizmă-de-blană" nici măcar nu era acasă, ci la plimbare.

„Lenette, a spus deodată Siebenkäs, care prefera adeseori să sară peste o mare mocirloasă cu prăjina ideilor neașteptate, decît să scoată anevoie din ea, bălăcind prin apă, lungile picioroange ale concluziilor, și care voia, de bună seamă, să anuleze cu totul remarca nevinovată, greșit înțeleasă de Lenette, care-i scăpase în legătură cu Rosa. Lenette, ia ascultă ce-o să facem în după-amiaza asta ! — O cafea și o plimbare ; de fapt, azi nu e duminică în oraș, dar oricum e Imaculata concepție a Sfintei Fecioare, pe care o sărbătorește orice catolic din Kuhschnappel ; iar vremea este, zău, tare blîndă. O să ne așezăm sus în sala notabilităților de la «Casa țintașilor», care e neîncălzită, fiindcă afară e prea cald, și o să privim în jos și o să-i vedem pe toți ereticii din oraș plimbîndu-se, înzorzonați, de colo pînă colo, iar printre ei, poate, și pe luteranul nostru de Stiefel."

Cînd se bucură cu adevărat, femeilor nu le trebuie decît puțin timp ca să-și pună în cap pălăria de mătase neagră și să-și ia evantaiul cel mare, pentru biserică, și să se înființeze numaidecît, împotriva obiceiului lor, gata îmbrăcate pentru plimbarea pînă la „Casa țintașilor", după ce între timp, pe cînd își schimbau rochia, au fiert și cafeaua și au pregătit-o, împreună cu laptele, pentru a o lua cu ele în sala notabilităților.

Cei doi soți au pornit-o, înveseliți, pe la ora două, avînd în taşcă toate lucrurile calde, care urmau să fie încălzite mai apoi.

Dealurile dinspre apus și miazăzi erau scăldate de soarele pieziș de decembrie cu o lumină ca de amurg, deși era încă devreme, în plină zi, iar gheţarii norilor grămădiți pe cer, jur-împrejur, aruncau asupra întregului ținut o lumină veselă ; — și pretutindeni vedeai lumea strălucind frumos, iar cîte o viață sumbră, strîmtorată, se lumina.

Încă de departe, Siebenkäs i-a arătat Lenettei stinghia vulturului, ca pe un alpenştoc sau o vîslă, cu care trecuse deunăzi peste nevoile imediate. La „Casa ţintaşilor", a condus-o în şanţul de tragere, din care, printr-o împuşcătură, se înălţase la rangul de împărat al păsării şi scăpase din Uliţa evreiască a creditorilor de la Frankfurt, eliberînd măcar *un singur* datornic cu prilejul urcării pe tron... pe sine însuşi. Sus, în sala notabilităţilor, au putut să se întindă în voie : el aşezîndu-se la o masă în faţa ferestrei din dreapta, pentru a scrie, iar ea la altă masă din stînga, pentru a coase.

Felul cum cafeaua a încălzit sărbătoarea de decembrie în sufletele celor doi nu se poate descrie, dar se poate simţi. Lenette şi-a pus un ciorap de-al avocatului după altul, respectiv pe mîna stîngă, pentru că dreapta mînuia acul de ţesut, şi şedea acolo, cu ciorapul adesea deschis şi în partea de jos, semănînd, măcar la un braţ, cu o doamnă din zilele noastre, pe care o împodobeşte o lungă mănuşă daneză cu clapă peste degete. Totuşi nu ridica ciorapul de pe braţ atît de sus, încît să-l poată vedea femeile ce se plimbau pe şoseaua înălţată. Dar saluta pe fereastră, dînd din cap în chip de „preasupusă slujitoare" şi „preaplecată servitoare". Pe mai multe dintre cele mai distinse eretice le-a văzut jos, purtînd la plimbare propriile ei bonete construite artistic, pentru a sărbători solemn Imaculata concepţie, şi nu numai una dintre ele a salutat-o ea întîi, cu amabilitate, pe constructoarea de acoperăminte.

Conform egalităţii de credinţă din tîrguşorul imperial, se plimbau de sărbătoarea catolică şi protestanţi de vază şi menţionez în privinţa asta, urcînd în ierarhie, de la grefierul de tribunal provincial Börstel, peste predicatorul de la utrenie Reuel, pînă la consilierul sanitar superior Oelhafen.

Şi, cu toate acestea, avocatul sărmanilor era, poate, la fel de fericit ca şi soţia sa însăşi. Totodată îşi scria *Hîrtiile diavolului* şi privea nu spre cei înalţi, ci spre înălţimile localităţii.

Încă de la intrarea în sala notabilităților, l-a întîmpinat o trompetă de copil rămasă acolo, uitată, lăcuită și încă nemozolită în gură, nu atît prin sunetul ei orăcăit, cît mai ales prin mirosul culorii, care, în această zi din luna lui Christos [1], îl purta îndărăt, ca o adiere, spre încîntările estompate ale Crăciunului. Și astfel, o bucurie se alătura alteia. A putut să se scoale de la satirele lui și să-i arate Lenettei, cu degetul arătător, marile cuiburi de ciori din pomii golași, băncile și măsuțele de sub umbrarele desfrunzite din grădină și oaspeții invizibili, care-și avuseseră acolo, în serile de vară, locurile celor fericiți și care își amintesc și astăzi de asta, abia așteptînd să ia loc din nou acolo. De asemenea i-a fost ușor să-i atragă atenția Lenettei asupra ogoarelor de unde este adusă pentru el, salata, la vreme atît de tîrzie, de către grădinăresele benevole, adică fetica sau bănica pe care o poate mînca seara.

Acum ședea de-adevăratele la fereastra sa, în fața dealurilor scăldate de roșul amurgului, spre care soarele cobora tot mai mare și dincolo de care se aflau țările pe unde colinda Leibgeber al său și cînta la prima vedere partitura vieții.

Într-un tîrziu, au părăsit vasta sală, încălziți lăuntric, cînd soarele îi înveșmîntase pe de-a rîndul cu culoarea purpurii ; ieșind din „Casa țintașilor", i-a mai arătat Lenettei fluida priveliște aurie pe lungile acoperișuri de sticlă a două sere, iar el personal s-a ataşat de soarele tăiat acum în două de creasta dealului, pentru a apune împreună cu el în depărtare, la prietenul său.

Dar plimbării nu-i era dat să se rezume la atît, căci unul din duhurile rele ale minții a dat culisele atît de grabnic în lături, încît trebuie să ni se înfățișeze într-adevăr ceva schimbat. În fața celor doi soți mergea plimbîndu-se agale un meșter croitor de confesiune catolică, bine îmbrăcat, pentru a sărbători „Concepția", ca toți cei de confesiunea și profesiunea sa. Din nefericire. pe îngusta uliță, în pantă, croitorul își ridicase atît de

[1] Luna decembrie.

sus pulpanele gherocului — fie de teama noroiului, fie de bucuria sărbătorii — încît, de jos, se putea vedea limpede osul de început sau sacru ori măduva spinării a vestei lui, adică partea din spate a vestei. „Hei, meştere, i-a strigat furtunos Lenette, da cum de ai din stamba mea ?"

Într-adevăr, croitorul pusese deoparte dintr-o stambă verde de Augsburg, din care îşi comandase la el un pieptăraş sau laibăr drăguţ îndată după ce devenise regină ; şi pusese deoparte ca mostră şi oprise pentru el atît cît considerase, după exemplul probelor de vin gratuite, că e necesar şi creştineşte. — Cum însă meşterul îşi continua liniştit plimbarea cu decretul dorsal strigat din urmă, de parcă nu l-ar fi privit întru nimic, flăcăruia a devenit flacără şi Lenette a strigat după el, oricît i-a făcut Siebenkäs semne şi a sîsîit-o să tacă : „Este propria mea stambă de Augsburg, auzi, meştere Mauser [1] ? Mi-ai furat-o. dumneata !" — Abia acum s-a întors cu sînge rece breslaşul tîlhar de stambă şi a spus : „Asta mai trebuie să mi-o dovedeşti — dar, cînd te-oi cita la judecătorie ; am să te dau eu în stambă, dacă mai conduc în Kuhschnappel înaltele autorităţi".

Atunci Lenette s-a aprins ca o vîlvătaie — rugăminţile şi poruncile avocatului erau pentru ea doar aer. — „Hei, hîrşti-hîrş, vreau să-mi recapăt lucrul meu, pungaşule !" La această calomnie, meşterul doar şi-a ridicat pulpanele cu adîndouă mîinile, neobişnuit de mult, deasupra marginii vestei şi a replicat, aplecîndu-se puţin înainte : „Poftim !" şi a mers mai departe încet, înaintea ei, la distanţa focală cuvenită, pentru a savura căldura ei.

Cel mai de compătimit, la o asemenea sărbătoare îmbelşugată, era doar sărmanul Siebenkäs, cînd, din fericire, a apărut îngerul său ocrotitor venind în sus dintr-o văgăună laterală, „Cizmă-de-blană", care-şi făcea plimbarea. Lenette a uitat de croitor — de sfertul de cot de stambă. Zece coţi de stambă şi pe jumătate atîţia croitori, care ar fi oprit-o şi aplicat-o ca petece, erau pentru ea, în clipa asta, doar fulgi uşori şi nu meritau nici măcar

[1] Joc de cuvinte în original, întrucît *Mauser* înseamnă : hoţoman, pungaş.

un cuvînt sau un crăiţar, astfel încît Siebenkäs a băgat de seamă îndată, că Stiefel se îndrepta spre ea ca un adevărat munte al măslinilor mişcător, împodobit tot cu ramurile de măslin ale păcii. Dacă Lenette era, chiar şi în aer liber, un fluture moale şi alb, care plutea şi flutura tăcut peste potecile înflorite ale lui „Cizmă-de-blană", în propria cameră, în care i-a însoţit inspectorul şcolar, a devenit o Psyche [1] greacă ; şi, oricît de părtinitor aş fi faţă de Lenette, trebuie să înregistrez în acest proces-verbal — căci altfel nu va crede lumea nici toate celelalte —, că din păcate, în seara aceea, ea nu părea să fie altceva, decît un suflet cu aripi străvezii desprins de trupul lipicios ; un suflet care înainte vreme, cînd încă era învesmîntat în trup, schimbase scrisori de dragoste cu inspectorul şcolar şi care plana acum în jurul lui, cu aripile întinse orizontal ; care îl aţiţa cu adierea penajului fluturînd ; care, obosit, în sfîrşit, de-atîta planat, se lăsa în jos pentru a intra într-o prăjină corpolentă de trup şi care — nefiind altul feminin la îndemînă — cădea în cel al Lenettei, cu aripile strînse şi lipite de el. De ce îşi arăta însă Lenette faţă de inspector, tocmai azi, inima plină, aproape fără gratiile mînăstireşti ale pieptului, se explica prin faptul că azi... îşi simţea mizeria, sărăcia : Stiefel era plin de comori masive, veritabile, Firmian doar de comori în stare brută, adică de talente. Ştiu sigur că ea, care îl iubea pe Siebenkäs al ei ca o soţie încă dinainte de căsătorie, l-ar fi îndrăgit ca o logodnică, dacă el ar fi avut... ce dumica şi îmbuca. De sute de ori o logodnică îşi închipuie cum că-şi iubeşte logodnicul, pe cînd, de fapt, abia în timpul căsătoriei această glumă devine — din bune motive metalice şi fiziologice — lucru serios.

De fapt, ar fi trebuit să zugrăvesc lucrurile, toată seara, mai pe larg decît am făcut-o ; căci din pricina lor au început să fumege, după atîtea frecuşuri, roţile trăsurii *vis-à-vis* [2] a căsătoriei, iar focul geloziei a prins s-o ameninţe.

[1] *Psyche* (în greceşte : *suflet*), iubita lui Amor, reprezentată în antichitate ca o fată cu aripi de fluture.

[2] Trăsură cu două banchete aşezate faţă în faţă.

Din acea seară, Stiefel, care se aşeza cu tot mai mare plăcere la soarele Lenettei ce urca tot mai sus, a început să vină tot mai des şi se considera un arbitru al păcii şi nu un tulburător al ei. —

Este de datoria mea să zugrăvesc germanilor destul de pe larg, pe hîrtia mea, ultima şi cea mai importantă zi a acestui an. Ziua de 31 decembrie, cu întreg fundalul şi prim-planul şi cu toate accesoriile.

Încă înainte de 31 decembrie erau sfintele zile ale Crăciunului, care trebuiau daurite şi care au mineralizat şi lignificat epoca de argint de după împuşcătura regală. Banii s-au isprăvit. Dar nu numai atît : Siebenkäs nici nu se îmbolnăvea sinchisindu-se de asta, nici nu se strica de rîs. Un om, care este tras cu aripile superioare ale fantaziei şi cu cele inferioare ale capriciului pe deasupra tuturor capcanelor, fie ele plase sau gropi, dacă este înfipt o dată în spinii maturizaţi ai ciulinilor veştejiţi, după ce de obicei planase pe deasupra siniliului lor ceresc şi a cupelor melifere ale acestora, se zbuciumă şi loveşte în jur sîngeros şi cu sete şi epileptic ; un om bucuros păleşte la prima arsură de soare a mîhnirii. La polipul cardiac al fricii mai adăugaţi şi beţia scriitoricească, întrucît voia să termine cît mai curînd *Selecţia din hîrtiile diavolului,* pentru a-şi duce viaţa şi procesul din onorariu. Şedea aproape nopţi întregi, scofîlcind fotolii după fotolii, şi călărea pe bancul de lucru al încrestătorului satiric. Prin asta s-a ales, tot scriind, cu o boală : îl pălea, vezi bine, o întrerupere rapidă a respiraţiei şi bătăilor inimii, după care urma stingerea plictisitoare a oricărui suflu de viaţă şi apoi o năvală în şoc a sîngelui spre creier, şi asta, de fapt, cel mai adesea în faţa roţii sale de depănat şi bobinat.

Cu sufletul bolnav, aşadar, cu inima bolind, fără bani — aşa a intrat Siebenkäs în ultima zi a anului. Ziua însăşi îmbrăcase cea mai frumoasă rochie estivală a sa, adică una de culoarea albastrului de Prusia, şi arăta la fel de siniliu-ceresc precum Krişna [1] ; pusese să fie înfier-

[1] Krişna (= cel negru), zeitate în religia hinduistă.

bîntată soba ca un balon al soarelui,iar pe pămîntul acoperit cu glazură fină de zahăr, zăpada trecuse îndată în verde hibernal, ca pe anumite dulciuri de expoziţie brumate artificial, de-ndată ce sfera a fost dusă doar pînă-n faţa sobei. Anul părea să se despartă de timp oarecum cu căldură şi cu o veselie plină de stropi bucuroşi. Lui Firmian tare i-ar mai fi plăcut să se plimbe pe-afară şi să se însorească pe verdele jilav ; dar trebuia să-l recenzeze mai întîi pe profesorul Lang din Bayreuth.

Trebuia să mai facă rost azi de cîţiva taleri locali [1] şi voia şi să se plimbe puţin în ziua asta maternă, călduţă, ca în clocitoare. Încă de ieri, joi — căci Anul Nou cădea într-o sîmbătă —, Lenette celebrase sărbătoarea provizorie a dereticatului (căci acum spăla zilnic cu anticipaţie) ; astăzi, însă, îndeplinea spicuiala mobilelor — dădea camerei purgative împotriva tuturor necurăţeniilor, mîna la vad tot ceea ce avea patru picioare de lemn şi le urma şi ea cu mici sfere de săpun — pe scurt : înota şi pleoscăia la această spălătură levitică a camerei, simţindu-se pentru o dată perfect în elementul ei umed-călduţ, iar Siebenkäs şedea băţos în purgatoriu şi începea să emane miros de ars.

Astăzi era de fapt, oricum, mai furios ca de obicei ; în primul rînd, pentru că îşi pusese în cap ca după-amiază să amaneteze oricum rochia de stambă de lînă, chiar de-ar fi ţipat împotrivă mînăstiri întregi de călugăriţe, şi pentru că prevedea deci că va mai trebui să se monteze în lege pentru asta ; şi se hotărîse tocmai azi pentru această intenţie de amanetare deoarece — şi aceasta este totodată cel de-al doilea motiv pentru care era mai furios — se necăjea că zilele bune trecuseră şi muzica sferelor ce le însoţise fusese tulburată de Lenette printr-un *miserere* [2] de jale. „Femeie, a spus el, tocmai recenzez pe bani. Ea a continuat să rîcîie. Îl am în faţa mea pe profesorul Lang, şi anume capitolul al şaptelea, în care tratează despre al şaselea intendent general de la

[1] Taler local (în germ. Ortstaler) = un sfert de florin.
[2] Îndură-te (lat.). Cîntec bisericesc pe cuvintele psalmului 57.

Bayreuth, Stockfleth." — Ea voia să înceteze peste cîteva minute, dar numai nu în clipa asta ; femeilor le place să facă totul mai tîrziu, de-aceea chiar şi vin pe lume mai tîrziu ca băieţii. „Programul, a continuat el cu un calm artificial, ar fi trebuit să-l recenzeze «Götterbote» încă de acum o jumătate de an ; «Götterbote" nu trebuie să sanctifice abia după o sută de ani, ca «die Algemeine deutsche Bibliothek» şi papa de la Roma." — Dacă ar fi fost în stare să-şi păstreze încă un minut calmul artificial, ar fi apucat să vadă cum Lenette isprăvea de bîzîit. Dar n-a putut. S-a enervat şi a sărit în sus, aruncînd pana de scris : „Atunci să ne ia dracu şi pe tine şi pe mine şi «Götterbote» ! — Nu ştiu ce traduc", a continuat el mai stăpînit şi paralizat şi s-a aşezat pe scaun fără vlagă, de parcă ar fi fost acoperit tot de ventuze de luat sînge, „şi dacă scriu acolo Stockfleth sau Lang. Păcat că un avocat nu poate fi la fel de surd ca un judecător ; surd, aş fi scutit de tortură — ştii tu cîţi oameni trebuie, conform legilor, pentru o învălmăşeală ? Ori zece oameni ori tu singură, în muzicala ta academie de spălat." În clipa asta, faptul de-a fi drept îl interesa la fel de puţin ca acela de-a se asemui cu hangiii spanioli, care le pun clienţilor totdeauna la socoteală gălăgia pe care au făcut-o. Iar ea îşi făcuse pofta, aşa că acum era liniştită în vorbe şi fapte.

Firmian a încheiat înainte de masă recenzia critică şi a trimis-o şefului Stiefel ; acesta i-a răspuns în scris că pe seară îi va înmîna personal gologanii pentru ea ; căci acum pîndea fiece pretext pentru vizită. În timpul mesei, Firmian, în al cărui cap nu voia să se ogoiască negura apăsătoare şi puturoasă a proastei dispoziţii, spuse : „Nu pricep, cum de-ţi place atît de puţin curăţenia şi ordinea. Ar fi de preferat să exagerezi în sensul curăţeniei, decît invers. Lumea zice : «Ce păcat că un om atît de ordonat, ca avocatul sărmanilor, are o nevastă atît de dezordonată». Deşi ştia bine că este o ironie, Lenette îi opunea totdeauna replici formale bune. Firmian n-o putea face să guste cu adevărat gluma lui, în loc s-o combată, sau chiar să rîdă împreună cu el pe seama societăţii omeneşti.

După-masă s-a apropiat ceasul în care trebuia să se petreacă în sfîrşit ostracizarea sau izgonirea din ţară şi casă a stambei de lînă, ca ultima, dar cea mai măreaţă faptă a anului 1785. Se săturase pînă-n adîncul sufletului de această lozincă declanşatoare a certurilor, de acest duşmănos steag roşu[1] al lui Timur sau Mahomed, de această piele a lui Ziska[2], ce îi aţîţa mereu unul împotriva celuilalt ; ar fi preferat să i se fi furat stamba, numai ca să scape de plicticosul şi uzatul gînd la această zdreanţă. Nu se pripea, ci îşi sprijinea petiţia cu toată elocinţa de care dispune un orator parlamentar acasă ; a pus-o să ghicească singură care ar fi cea mai mare plăcere pe care să i-o facă soţului şi cu care ar putea să încheie anul vechi ; i-a mai spus că, lîngă el, sub *acelaşi* acoperiş, locuieşte un duşman de moarte şi un antichrist, un balaur, o buruiană aruncată de duşmanul cel rău în grîul său, pe care ea poate s-o stîrpească, numai să vrea. În cele din urmă a scos, cu tîrguieli clar-obscure, stamba de lînă din sertar. „Această pasăre răpitoare, a spus el, care mă urmăreşte, plasa pe care mi-o întinde diavolul, veşmîntul lui de oaie, bluza martiriului meu — prea scumpa mea, fă-mi doar plăcerea *asta* şi amaneteaz-o !" „Încă nu-mi răspunde, a continuat el, acoperindu-i uşor buzele cu mîna, gîndeşte-te mai întîi la ceea ce a făcut o comunitate neroadă, al cărei singur fierar din sat urma să fie spînzurat. A preferat să propună în locul lui cîţiva meşteri croitori, de care se puteau lipsi mai uşor. Iar tu, ca o persoană mai deşteaptă, ar trebui să dai mai curînd simpla operă cusută a meşterilor (dat fiind că nu vom avea nevoie de stamba de doliu cîtă vreme trăim), decît mobilele de metal din care mîncăm zilnic ! Dar acum spune ce gîndeşti tu, buna mea !"

„Am băgat eu de mult de seamă, a replicat ea, că încerci să mă faci să pierd rochia de doliu. Dar n-o dau. Dacă ţi-aş spune acum : amanetează ceasul tău,

[1] Steagul roşu, muiat în sînge, exprima la popoarele orientale (mongoli, tătari, turci) hotărîrea de-a lupta pe viaţă şi pe moarte.

[2] Jan Ziska (1360—1424), nobil ceh comandant al husiţilor ; se spune că a lăsat prin testament ca din pielea lui să se facă tobe.

Firmian ! — ar fi acelaşi lucru." Poate că bărbaţii se obişnuiesc să poruncească foarte categoric fără motive întemeiate, numai pentru că acestea nu prea prind ci, dimpotrivă, înarmează încăpăţînarea, în loc s-o înfrîngă. „Dar-ar dracu' să dea ! a răbufnit el, acu m-am săturat. Nu sînt nici curcan, nici bour, ca să mă înfurii veşnic din pricina unei cîrpe colorate. O să fie amanetată azi, pe cît e de adevărat că mă cheamă Siebenkäs."

„Da'te mai cheamă, se pare, şi Leibgeber", a întors ea vorba. „Al dracului să fiu, dacă stamba o rămîne aici !" a spus el. Atunci Lenette a început să plîngă şi să se bocească de amarnica soartă care nu-i mai lasă nimic, nici măcar rochia ei. Lacrimile vărsate mecanic cad adesea în inima clocotitoare a bărbatului precum alte picături de apă în cuprul topit, care fierbe ; masa fluidă sare trosnind în lături. „Cerescule, bunule, blîndule diavol, icni el, ia-mă, şi frînge-mi gîtul ! Îndure-se Domnul de asemenea femeie ! Bine ! Păstrează-ţi stamba şi răbdările prăjite. Dar să mă ia dracu' — îmi dau cuvîntul de onoare—, dacă n-am să-mi pun pe cap, chiar azi, vechile coarne de cerb ale lui taică-meu, ca un braconier pedepsit, şi dacă n-am să le duc astfel la vînzare prin tot tîrgul, ziua-n amiaza mare, oricît le-o părea de ridicol tuturor kuhschnappelezilor — şi n-am să spun decît că tu mi le-ai pus. Asta am să fac, la dracu' !"

S-a îndreptat spre fereastră, scrîşnind din dinţi, şi a privit pe uliţă fără să vadă nimic. Jos trecea o procesiune mortuară sătească, cu toiege în mînă. Năsălie era un umăr, pe care se clătina, strîmb, un sicriu de copil.

Asemenea privelişte înduioşătoare în sine, cînd te gîndeşti la un omuleţ mic, ascuns, care trece din aţipeala foetusului în somnul morţii, ai cărui ochi se închid în faţa pămîntului strălucitor fără a-şi fi văzut părinţii, ce privesc în urma lui cu ochi umezi, care a fost iubit fără ca el să iubească, a cărui limbă putrezeşte fără să fi vorbit, precum putrezeşte şi chipul, fără să fi surîs vreodată pe globul nostru absurd. — Cînd Firmian a văzut acest copil rece, înfăşurat în giulgiu — în ceasul acesta în care se

certa pentru o rochie de doliu, care trebuia să-l deplîngă — acum, lîngă ultima picătură a anului ce se scurgea, cînd inima lui deprinsă cu leşinuri trecătoare făgăduia împlinirea unui an nou — acum, printre atîtea dureri, auzea parcă fluviul subteran al morţii murmurînd pe sub picioarele lui, aşa cum chinezii îşi scobesc grădinile pe dedesubt cu şuvoaie vuitoare ; iar coaja de gheaţă subţire, care îl ţinea, părea că o să se prăbuşească împreună cu el în valurile hibernale. Se adresă Lenettei nespus de mişcat : „Poate că ai dreptate, la urma urmei, că îţi păstrezi rochia de doliu, şi poate că presimţi dispariţia mea. Fă ce pofteşti — nu vreau să-mi amărăsc mai mult ultima zi de decembrie, întrucît nu ştiu dacă nu este ultimul decembrie pentru mine şi dacă într-un an n-am să fiu mai aproape de bietul sugar decît de tine. Mă duc acum să mă plimb."

Lenette a tăcut consternată. Firmian s-a sustras în grabă unui răspuns final. Absenţa lui trebuia să fie cea mai bună intercesoare pentru el. Toţi oamenii sînt mai buni decît pornirile lor — de fapt, decît cele rele, căci toţi sînt totodată mai răi decît pornirile lor bune — ; şi, dacă le fixezi pornirilor rele un ceas în care să se destrame, ai cîştigat ceva mai bun decît cauza ta : ţi-ai cîştigat adversarul. De fapt, i-a lăsat Lenettei răgazul de-a medita intens asupra cuvîntului lui de onoare şi asupra coarnelor de cerb.

Am mai scris asta o dată : că iarna se aşternuse golaşă pe pămînt, fără giulgiul şi cămaşa albă a zăpezii, alături de mumia uscată şi seacă a verii trecute. Privirea lui Firmian rătăcea, cu un sentiment de nesatisfacţie, peste cîmpiile dezbrăcate, peste care mai trebuia să fie aruncate plapuma de leagăn a zăpezii şi vălul de lapte al brumei, şi către pîraiele din vale, care mai urmau să încremenească şi să amuţească. Luminoase şi calde ultimele zile de decembrie ne înmoaie şi ne transpun într-un fel de melancolie, în care se află patru sau cinci picături amare mai mult decît în melancolia verii tîrzii. Pînă la ora a

douăsprezecea din noaptea a treizeci și una a lunii a douăsprezecea, imaginea nocturnă și hibernală a scurgerii timpului ne apasă și ne îngrijorează ; dar încă de la ora unu după miezul nopții, în ziua de 1 ianuarie, zefirii dimineții adie cu însuflețire, împrăștiind norii de deasupra sufletului, iar noi privim întru întîmpinarea azuriului întunecat și pur al zorilor, în așteptarea luceafărului dimineții și al primăverii. Într-o asemenea zi de decembrie, ne apasă sufletul lumea lividă și lîncedă a plantelor rigide și fără sevă și colecțiile de insecte căzute pe sub ele și acoperite de pămînt și șarpanta pomilor golași, zbîrciți și uscați ; — soarele de decembrie, care la vremea prînzului se află atît de jos ca soarele de iunie spre seară, așterne, asemenea spiritului aprins, o lumină galbenă de mort peste luncile uscate și palide și pretutindeni trec umbre lungi, uriașe, ca într-o seară a naturii și a anului, de parcă ar fi ruinele și mormanele de cenușă rămase de pe urma nopților la fel de lungi.

O durere i-a strîns inima tristului Firmian pe galbenul loc al incendiului naturii. Încremenirea inimii și pulsului, care revenea în fiecare zi, i se părea că este acea acalmie și amuțire a declanșatorului furtunilor din piept, care anunță apropiatul sfîrșit al tunetelor și scuturarea pînă la epuizare a norului de furtună al vieții. Bîlbîiala mecanismului orologiului său o punea pe seama unui țăruș căzut între roți, unui polip al inimii, iar amețeala sa, pe cea a apropierii unei apoplexii. Astăzi era al trei sute șaizeci și cincilea act al anului, iar cortina lui era pe punctul de a se lăsa ; ce altceva îi putea prilejui aceasta decît niște comparații sumbre cu propriul său epilog, cu solstițiul de iarnă al vieții sale scurtate, umbrite ? — Chipul plîns al Lenettei s-a ivit acum înaintea sufletului lui care ierta și pleca, și Firmian și-a zis : „De bună seamă că n-are dreptate ; dar vreau să cedez în fața ei, fiindcă tot nu vom mai locui multă vreme împreună. I-o doresc din inimă ca brațele mele, putrezind, să-i dea drumul, și ca prietenul ei s-o ia în ale lui".

S-a urcat pe colina supliciilor și execuțiilor, unde își încheiase îmbrățișarea prietenul său Heinrich. De cîte ori

inima îi era din cale-afară de grea, privirea lui gonea, de pe această înălțime, pe calea lui Leibgeber, pînă la munți ; dar azi, ochii i s-au umezit mai mult decît de obicei, fiindcă nu mai spera să revadă primăvara. Soarele încheia anul vechi cu umbre, iar cînd s-au ivit acum, pe seară, stelele care, primăvara, împodobeau de obicei zorile, destinul a rupt din spiritul său cele mai frumoase crengi de liane, pline de flori, și din ele a izvorît apă limpede. „N-am să mai apuc și nici n-am să mai văd nimic din primăvara viitoare, s-a gîndit el, decît doar siniliul ei care, la fel ca în pictura pe smalț, este gata înaintea tuturor culorilor celorlalte." Oricum, inima lui educată pentru iubire se odihnea totdeauna, de satire, de treburile aride și uneori de răceala Lenettei, lîngă zeița eternă, caldă și cuprinzătoare, lîngă natură. Aici, în universul liber, dezvăluit și înfloritor, sub bolta imensă a cerului, îi plăcea să-și aducă suspinele și necazurile și toate mormintele sale le făcea în această grădină, precum evreii, de obicei, în grădini mici. —

Firmian s-a întors încet acasă cu o inimă plină de împăcare și cu ochi pe care nu-i mai zvînta pe întuneric ; își spunea acum tot ceea ce putea s-o scuze pe Lenette : — căuta să treacă de partea ei, gîndindu-se că ea nu putea să ia, ca el, coiful Minervei în chip de parașută și cască de protecție a gîndirii, filozofării și autorlîcului, împotriva loviturilor și pietroaielor vieții ; — își propunea încă o dată (își propusese pînă acum de treizeci de ori) să fie față de ea nespus de amabil, așa cum este omul față de o străină ; — ba chiar și-a pus peste Eul său musticarul sau platoșa răbdării, pentru cazul în care stamba de lînă se mai afla cu adevărat acasă, neamanetată. —

Dar cît de altfel s-au petrecut lucrurile ! I-a ieșit înainte „Cizmă-de-blană", plin de gravitate și cu mutra plină de predici pentru inspecții a unui inspector al parohiilor bisericești ; Lenette abia dacă și-a îndreptat globurile umflate ale ochilor spre partea bătută de vîntul intrării lui. Stiefel ținea strîns hățurile mutrelor de pe chipul său, pentru ca să nu se topească în fața mutrei

prietenești-destinse a lui Firmian și a început să vorbească : „Domnule avocat al sărmanilor, voiam de fapt să achit banii pentru recenzia despre Lang. Dar prietenia îmi cere ceva mai important : să-ți atrag atenția, să te porți față de biata dumitale soție ca un creștin față de o creștină." — „Sau chiar și mai bine, spuse Siebenkäs ; dar despre ce e vorba, nevastă ?" Lenette a tăcut încurcată. Solicitase inspectorului școlar sfat și ajutor în procesul stambei, nu pentru a le obține pe amîndouă, ci pentru a povesti procesul. Cînd inspectorul o surprinsese în cea mai amarnică aversă a ochilor ei, Lenette tocmai trimisese cu adevărat pielea de omidă, țepoasă și amestecată cu lînă, pentru a fi amanetată, fiindcă, după jurămîntul pe cuvînt de onoare al bărbatului ei, știa dinainte — mai ales cunoscîndu-i fermitatea în respectarea cuvîntului și indiferența față de aparențe, care devenea mai înverșunată tocmai la vreme de mizerie — că va purta, fără jenă, ridicolele coarne pe cap prin toată localitatea. Poate că în fața duhovnicului doar ar fi plîns și ar fi tăcut, dacă și-ar fi făcut pofta și ar mai fi avut rochia ; dar, cum le sacrificase pe amîndouă, dorea o compensație, o răzbunare. La început îi înșirase doar plîngeri în număr nedefinit : dar cînd el a insistat, baierele inimii prea pline au cedat și s-au revărsat afară toate suferințele. Împotriva regulilor juridice și ale unor universități, Stiefel i-a dat mereu dreptate reclamantului, pentru că acesta mai curînd... vorbea : majoritatea oamenilor consideră imparțialitatea inimii lor drept imparțialitate a capului lor. Stiefel a jurat că vrea să-i spună bărbatului ei tot ceea ce trebuia spus și că stamba va reveni acasă încă azi.

Acest duhovnic a făcut să sune în fața bietului avocat al sărmanilor legătura de chei care leagă și dezleagă totul și i-a istorisit soțului spovedania generală a soției și, apoi, amanetarea rochiei. Cînd ai de relatat două acțiuni diferite, una supărătoare și una binevenită, efectul principal depinde de cea pe care o povestești mai întîi ; cea povestită întîi dă grundul atmosferei, iar cea zugrăvită la urmă întruchipează doar un aspect secundar și repartiția

umbrelor. De fapt, Firmian ar fi trebuit să ajungă pe uliță chiar imediat după amanetarea de către Lenette, iar sus abia după discuție. Acum, însă, gîdele era înăuntru. „Cum — astea erau, dacă nu gîndurile, măcar sentimentele sale — cum, pe rivalul meu ea și-l face confident și judecător al meu, eu îi readuc un suflet împăcat, iar ea produce o nouă fisură în el, și, astfel, mă necăjește încă în ultima zi cu afurisita ei de sporovăială ?" Cu aceste ultime cuvinte, simțămintele sale voiau să exprime ceva, pe care cititorul nu-l înțelege ; căci încă nu i-am povestit, că Lenette avea nenorocul de-a fi fost prost crescută și că, din această pricină, făcea, din ființele de rînd ale sexului ei, receptoare ale gîndurilor sale ascunse și descărcătoare electrice ale micilor ei furtuni, în timp ce soțului său îi lua în nume de rău faptul că, de fapt, nu îngăduia accesul slujitorilor, slujnicelor și plebeilor în misterele lui, dar îi însoțea în cele ale ei.

Conform obiceiului tuturor celor care nu sînt oameni de lume, Stiefel citi acum, de la pupitrul său, o lungă predică de cununie cu privire la iubirea soților creștini și insistă, în cele din urmă, asupra revocării stambei. Firmian s-a îndîrjit din pricina cuvîntării, și asta numai din cauză că nevasta lui gîndea, oricum, că el n-are nici o religie sau că nu o are în aceeași măsură ca Stiefel. „Mi-aduc aminte din istoria franceză, a început el, că primul prinț de sînge regal, Gaston, i-a prilejuit fratelui său[1] cîteva frămîntări belice fără importanță și că, în instrumentul de pace care a urmat, s-a oferit, într-un articol special, să-l iubească pe celebrul cardinal de Richelieu. Firește că acest articol, precum că soții trebuie să se iubească între ei, ar trebui să constituie un articol separat în contractele matrimoniale, întrucît, ca pe vremea lui Adam, iubirea este la început veșnică și nemuritoare, dar după aceea devine totuși muritoare, după înșelăciunea șarpelui. În ceea ce privește stamba, însă,

[1] Aluzie la Gaston, duce de Orléans și frate al lui Ludovic al XIII-lea al Franței, conducătorul conspirației organizată împotriva cardinalului Richelieu.

să mulţumim cu toţii lui Dumnezeu, că mărul discordiei a fost aruncat afară din casă." — Pentru a-i aduce jertfe Lenettei şi a o tămîia, Stiefel a insistat pentru marşul de întoarcere al rochiei, întrucît docilitatea de pînă acum a lui Firmian, care se arătase gata de mici sacrificii şi servicii, îi vîrîse în cap iluzia covîrşitoarei sale puteri de dominaţie. Dar soţul i-a spus : „Hai să întrerupem discuţia aici". — „Nu, a replicat Stiefel, mai pe urmă ! Acum pretind, înainte de toate, ca nevasta să-şi recapete rochia." — „Domnule inspector, asta n-o să se întîmple." — „Îţi avansez cîţi bani ai nevoie", a insistat Stiefel, cît se poate de supărat din pricina unei lipse de ascultare atît de frapante. Acum îi era şi mai greu avocatului să dea îndărăt ; a scuturat din cap de optzeci de ori. „Dumneata sau eu sîntem foarte confuzi, spuse Stiefel ; vreau să-ţi mai expun o dată motivele." — „De obicei, ripostă Firmian, avocaţii erau nespus de fericiţi să aibă un capelan al casei ; dar nici unul dintre ei n-a putut fi convertit... şi de-aceea nu le mai ţine nimeni nici o predică."

Lenette plîngea mai tare — de-aceea Stiefel striga mai tare ; sub impulsul primei consternări datorate aşteptărilor înşelate, el a trebuit să-şi formuleze pretenţia mai tăios, iar celălalt să se opună mai cu tărie. — Stiefel era un pedant şi nimeni altul decît el nu vădea o vanitate mai făţişă şi mai oarbă, asemenea unui vînt care suflă întruna din toate cele treizeci şi două de colţuri (căci un pedant îşi etalează pînă şi trupul). Stiefel trebuia să-şi impună caracterul, ca un bun actor, şi să spună : „Ori — ori, domnule avocat al sărmanilor ! Ori se întoarce acasă rochia de doliu — ori eu nu mai dau pe aici — *aut, aut* [1]. De fapt, vizitele mele pot să nu aibă nici o importanţă pentru dumneata ; dar pun prea puţin preţ pe asta, numai din pricina doamnei soţiei dumitale." — Firmian, de două ori furios — în primul rînd din pricina impoliteţei de-a vrea să domine într-o astfel de întîmplare inutilă şi, în al doilea rînd, pentru modestul preţ al tîrguielii prin care

[1] Ori — ori (lat.).

inspectorul punea la mezat întîlnirile lor —, a fost nevoit să spună : „Acum nimeni altul decît dumneata nu-ţi mai poate determina hotărîrea, eu însă nu. O să-ţi fie foarte uşor, domnule inspector, să te desparţi de noi şi ai putea face şi altfel — dar mie mi-e greu şi nu pot altfel."

Stiefel, a cărui cunună de lauri de ceară a fost făcută să se topească atît de neaşteptat şi sub ochii iubitei sale, nu putea face altceva decît să plece ; dar cu trei simţăminte tăios-sfredelitoare : că orgoliul lui suferea, că prietena sa plîngea şi că prietenul său se răscula şi îl înfrunta...

Şi, cînd inspectorul şcolar şi-a luat rămas bun pe veci, în ochii prietenei sale s-a iscat o durere cumplită, pe care, deşi mîna trecutului a acoperit-o, o văd încă şi astăzi holbîndu-se ; Lenette n-a putut să-l însoţească pe scară, ca de obicei, pe prietenul care fugea, ci s-a dus singură îndărăt, în camera neluminată, cu inima frîntă şi preaplină.

Inima lui Firmian a lepădat duritatea, deşi nu şi răceala, întrucît el o vedea pe nevasta sa cea persecutată stăpînită de o durere încremenită şi seacă din pricina prăbuşirii tuturor micilor ei planuri şi bucurii ; aşa că nu i-a mai produs altă durere cu nici un reproş. „Vezi, a spus el doar, eu nu sînt vinovat că inspectorul n-o să mai revină — firește că n-ar fi trebuit să afle nimic — acu a trecut." Lenette nu i-a răspuns nimic.

Într-o stare de încremenire spirituală, Siebenkäs s-a aşezat în fotoliul de bunic şi şi-a acoperit ochii cu mîna ; şi ceaţa care învăluia viitorul s-a împrăştiat şi a dezvăluit în el un ţinut lung şi arid plin de locuri pustiite de incendiu, plin de tufişuri uscate şi plin de schelete de animale în nisip. El a văzut că prăbuşirea sau surpătura, care smulgea inima lui de lîngă a ei, se va căsca tot mai mare ; şi-a dat seama cu nespusă claritate şi dezolare că vechea lui dragoste frumoasă nu va mai reveni — că Lenette nu se va dezbăra niciodată de încăpăţînarea, toanele şi deprinderile ei — că barierele strîmte ale inimii şi capului

ei vor rămîne veşnic ferme — că nu va învăţa să-l cunoască, după cum nici nu-l va îndrăgi — că, pe de altă parte, repulsia ei faţă de el va spori odată cu îndepărtarea prietenului — şi că, concomitent cu repulsia şi cu nemaivenirea prietenului, va spori iubirea ei pentru acesta, a cărui bogăţie, seriozitate, religiozitate şi afecţiune rupsese în două legătura tăioasă a căsniciei printr-alta împletită din mai multe fire şi mai moale ; — a privit tulbure într-o succesiune de zile lungi şi tăcute, pline de oftaturi ascunse, pline de acuzaţii mute, duşmănoase.

Lenette lucra, tăcută, în odaie, căci inima sfîşiată fugea de priviri şi de vorbe, ca de vînturile reci şi năprasnice. Se şi făcuse foarte întuneric — ea n-a adus nici o lumînare. Deodată, jos, în casă, a început să cînte din voce şi din harfă o cîntăreaţă ambulantă, iar copilaşul ei din fluier. Atunci prietenul nostru s-a simţit de parcă inima, umflată şi întinsă de sînge, ar fi fost tăiată în mii de locuri, pentru a se prăbuşi uşor. Aşa cum privighetorilor le place să cînte în faţa ecoului, inima noastră vorbeşte mai tare în faţa sunetelor. Adesea, cînd sunetul, scos parcă pe trei coarde, făcea să-i defileze pe dinainte vechile sale speranţe aproape de nerecunoscut — cînd privea în jos la Arcadia care începuse a fi acoperită din plin de fluviul anilor şi se zărea în mijlocul ei cu dorinţele lui tinere şi proaspete, printre prietenii pierduţi de mult, cu ochii lui plini de bucurie, privind cu încredere în jur, şi cu inima care-i creştea şi parcă păstra şi hrănea iubirea lui pentru o altă inimă, viitoare şi caldă ; — şi cînd acum striga în mijlocul unui sunet disonant : „Şi o astfel de inimă n-am găsit şi totul s-a sfîrşit" ; — şi cînd sunetele crude treceau pe dinaintea acestui însingurat, ca o cameră obscură, imaginile vii şi mişcătoare ale primăverilor înfloritoare, ale ţărilor pline de flori şi ale cercurilor iubitoare, acestui însingurat care nu avea nimic azi, nici măcar *un singur* suflet din această ţară care să-l iubească : — atunci spiritul lui, care se ţinea tare, a căzut jos şi s-a aşternut pe pămînt, parcă destrămat, pentru odihnă ; şi acum nu-i mai făcea nimic bine, afară doar de ceea ce

îl durea. Deodată a pierit nota de somnambulism a sunetelor și pauza s-a înfipt mai dur în inimă, ca un cadavru tăcut al nopții. În această tăcere melodioasă, Firmian a intrat în odaie la Lenette, și i-a spus : „Du-le jos puținul pe care îl avem !“ Dar ultimele cuvinte n-a putut decît să le îngaime bîlbîindu-se, pentru că, în licărirea unei flăcări de iască dintr-o casă de vizavi, a văzut întreaga față înfloritoare a Lenettei scăldată de lacrimi ce se prelingeau, nezvîntate ; căci, la intrarea lui în odaie, se prefăcuse că șterge ochiurile de geam pe care le aburise răsuflarea ei caldă. Ea a lăsat banii pe fereastră, neatinși. El i-a vorbit și mai blînd : „Lenette, ar trebui să li-i duci numaidecît, pînă nu pleacă“. Ea i-a luat — în timp ce se întorcea, ochii ei plînși au lunecat pe lîngă cei plînși ai lui — a părăsit încăperea, dar amîndoi parcă s-au uscat în clipa asta, atît de despărțite le erau sufletele. Sufereau amîndoi în acea situație cumplită, cînd nici măcar clipa unei înduioșări reciproce nu mai putea aduce împăcare și căldură. Întreaga inimă i s-a umplut de iubire izvorîndă, dar iubirea lui nu mai aparținea iubirii ei ; — în același moment îl copleșea dorința și incapacitatea de-a o iubi, conștiința defectelor ei, certitudinea răcelii față de el. — S-a așezat pe scaunul înzidit în firida ferestrei, și-a rezemat capul de prichici și a atins, întîmplător, batista ei rămasă acolo, care era udă de lacrimi și rece. După lunga apăsare a unei zile întregi, femeia ofensată se răcorise prin această revărsare blîndă, așa cum după strivituri puternice se deschide vîna și se lasă sînge. La atingerea batistei l-au trecut fiori reci pe șira spinării, ca o mustrare de conștiință ; apoi, îndată după aceea, l-a luat cu călduri, cînd s-a gîndit că Lenette plînsese doar din pricina pierderii altei persoane, nu a lui. — Acum, însă, cîntecul a reînceput din voce și din flaut, fără harfă, și amîndouă unduiau împletindu-se într-un cîntec lent, ale cărui strofe se terminau mereu cu : „Ce s-a dus, s-a dus, ce-a murit, a murit“. Pe Firmian l-a cuprins durerea cu veșmîntul ei întunecat, înăbușitor. Și-a apăsat tare pe globurile ochilor batista jilavă a Lenettei și a auzit doar vag : „Ce

s-a dus, s-a dus, ce-a murit, a murit". Deodată, tot sufletul său s-a împrăştiat, topit, în toate părţile la gîndul că inima lui, care se tot oprea, poate nu-i va mai îngădui să trăiască alt an nou, în afară de cel de mîine — şi s-a închipuit luîndu-şi rămas bun de la viaţă, iar batista rece se aşternea cu două rînduri de lacrimi, răcoritoare, pe faţa lui fierbinte — iar sunetele numărau, ca nişte clopote, toate punctele vieţii şi se percepea scurgerea timpului — şi s-a văzut dormind în peştera tăcută, ca într-o grotă cu şerpi, şi, în loc de şerpi, îi lingeau doar viermii veninurile fierbinţi şi iuţi ale vieţii.

Muzica se isprăvise. A auzit-o pe Lenette intrînd în odaie şi aprinzînd lumina. Firmian s-a dus la ea şi i-a întins batista. Dar omul din lăuntrul lui sîngerase atît şi era atît de zdrobit, încît voia să îmbrăţişeze pe altul exterior, oricine ar fi fost el ; simţea nevoia s-o strîngă la pieptul lui însetat, dacă nu pe Lenette cea de-acum, măcar pe cea dinainte, dacă nu pe cea iubitoare, măcar pe Lenette a sa care suferea. Oricum, nu era în stare şi nici nu cerea să spună vreun cuvînt de dragoste. A cuprins-o încet, şi fără a se apleca, în braţele sale şi a strîns-o la piept ; dar ea şi-a tras, rece şi pripit, capul din faţa unei sărutări cu care el n-o îmbiase. Acest lucru l-a durut şi Firmian a spus : „Oare eu sînt mai fericit decît tine ?" — şi şi-a aşternut faţa, aplecată în jos, pe capul Lenettei ferit într-o parte şi a strîns-o din nou la piept şi apoi i-a dat drumul ! — Şi, după ce a trecut îmbrăţişarea zadarnică, întreagă inima lui striga : „Ce s-a dus, s-a dus, ce-a murit, a murit".

Odaia mută, în care muzica şi vorbele încetaseră, semăna cu un sat nenorocit, din care duşmanul luase toate clopotele şi unde e tăcere toată ziua şi toată noaptea şi unde turnul a amuţit, de parcă s-ar fi terminat timpul.

Cînd s-a culcat, Firmian şi-a zis : „Un somn încheie anul vechi, de parcă ar fi ultimul, şi îl începe pe cel nou ca pe-o viaţă, iar eu adorm sub semnul unui viitor plin de griji, inform, adînc învăluit". — Astfel adoarme omul la poarta viselor zăvorîte ; dar nu ştie dinainte, deşi

visele lui sînt doar la cîteva minute sau cîţiva paşi de poartă, care dintre ele îl aşteaptă îndărătul ei, cînd se va deschide — dacă îl vor înconjura, în scurta noapte lipsită de sens, animale de pradă pînditoare şi scînteietoare sau copii care şed, zîmbesc şi se joacă, şi dacă negura temeinic modelată îl va sugruma ori îl va cuprinde în braţe.

CUPRINS

Jean Paul văzut în lumina epocii lui şi a celei actuale 5

POVESTIRI

Viaţa fericitului învăţătoraş Maria Wutz din Auenthal 30
Călătoria la Flätz a predicatorului militar Schmelzle 74

ROMANE

Viaţa lui Quintus Fixlein extrasă din cincisprezece cutii cu fişe 126
Siebenkäs — O fidelă piesă cu ghimpi 271

Să ordonez şi să clasez, să am neîncetat ochii aţintiţi asupra unui ţel, nu-mi stă în fire. Îmi place mai degrabă să sar decît să merg, deşi ştiu că asta îl oboseşte mai mult pe cititor...

Jean Paul despre el însuşi, JURNAL, 9 august 1782

Geniul lui **Jean Paul** rezidă în faptul că a îmbinat ceea ce este permanent şi ceea ce este cotidian în sufletul germanic cu acea magnifică tresărire a sufletului omenesc care a fost romantismul...

Edmond Jaloux

Lei 16

CW

Editura Univers